A VILÁGIRODALOM
KLASSZIKUSAI

MURASZAKI
GENDZSI REGÉNYE

Fordította
HAMVAS BÉLA

A fordítást átdolgozta
PHILIPP BERTA

Muraszaki

GENDZSI REGÉNYE

Regény

I. kötet

Európa Könyvkiadó

1963

Az előszó és a jegyzetek az angol fordító,
Arthur Waley munkája

BEVEZETÉS

Muraszaki Sikibu („Muraszaki asszony") hozzávetőleg 978-ban született. Édesapja, Tametoki, Japán hatalmas Fudzsivara-nemzetségének egyik mellékágához tartozott. Miután a fővárosban több hivatalos tisztséget betöltött, először (valószínűleg 1004-ben) Ecsizen, majd egy északibb tartomány kormányzója lett. 1016-ban nyugalomba vonult, és buddhista szerzetesi fogadalmat tett.

Gyermekkoráról Muraszaki a következő adomát meséli *Naplójában*: „Apám nagyon szerette volna, hogy Nobunori bátyám (akit most a Szertartások Minisztériumába neveztek ki) jól megtanuljon kínaiul, és ezért gyakran részt vett Nobunori nyelvóráin.

Ilyenkor én is mindig ott voltam, és olyan gyorsan megtanultam a nyelvet, hogy nemsokára ki tudtam segíteni bátyámat, valahányszor megakadt. Apám sokszor sóhajtott fel, így szólva hozzám: »Ha fiú lennél, milyen boldog és büszke lennék rád!« De nemsokára magam is megbántam, hogy ily módon kitűntem tudásommal; mindenki azt bizonygatta nekem, hogy általában még a fiúk is népszerűtlenné válnak, ha kiderül, hogy túlzottan szeretik a könyveket. Egy leány számára, természetesen, ez még hátrányosabb; és ezután iparkodtam eltitkolni azt a tényt, hogy akár egyetlen kínai írásjelet is le tudok írni. Ezért nagyon keveset gyakorolhattam az írást, és még ma is szörnyen ügyetlenül kezelem az ecsetet."

994 és 998 között Muraszaki férjhez ment rokonához, Fudzsivara no Nobutakához, aki a császári testőrségben hadnagyként szolgált. Két leányuk született. Az egyik leány Cukusi kormányzójához ment férjhez, és egy eléggé jelentéktelen elbe-

szélésnek, a *Szagoromo története* írónőjének tartják. Nobutaka 1001-ben meghalt, és valószínűleg három évvel később ajánlották fel Muraszaki apjának Ecsizen kormányzói tisztét. De ellenségei mesterkedése következtében az állást – az utolsó percben – majdnem más kapta meg. Tametoki ekkor rokonához, Fudzsivara no Micsinaga miniszterelnökhöz fordult, és végül is kinevezték.

Muraszaki akkortájt mintegy huszonhat éves lehetett. Ha apja magával viszi Ecsizenbe, le kellett volna tennie minden reményről, hogy leányát másodszor is jól férjhez adja. Tametoki tehát elintézte, hogy leánya Micsinaga leányának, a rendkívül komoly erkölcsű Akiko császárnőnek szolgálatába álljon, aki akkor tizenhat éves volt. Muraszaki ezentúl a császári palotában töltötte idejének egy részét. De – szokás szerint – Akiko sokszor huzamosabb időt töltött apja házában. Fiatal úrnőjéről Muraszaki így ír: „A császárnő, amint ez környezete előtt ismeretes, rendkívül ellenzi a legkisebb kacérkodást is; olyannyira, hogy amikor a palotában férfivendégek vannak, a legtanácsosabb, ha senki, aki jó viszonyban akar maradni vele, nem mutatkozik szobáján kívül... El tudom képzelni, hogy idősebb hölgyeink közül némelyek egyházi szigorúságú fellépésükkel bizonyára félelmes benyomást kelthetnek a nagyvilágban. Ruházatunk és szórakozásaink tekintetében eléggé siralmas volt a helyzetünk, mert úrnőnk szemében köztudomásúlag megbocsáthatatlan bűnnek számított, ha csak a legkisebb jelét is adta bárki, hogy törődik a külsőségekkel. Pedig érthetetlen, hogy egy olyan társaságban, amelyben még a fiatal leányoktól is elvárják, hogy józanul és értelmesen viselkedjenek, a nők már-már nevetségig elhanyagolják külsejüket, és önkéntelenül is arra kell gondolnom, hogy őfelsége a császárnő felfogása túlzottan szűk látókörű és könyörtelen. De könnyen megérthetjük, hogyan alakult ki ez a helyzet. Őfelsége a császárnő gondolkozása, amikor az udvarhoz került, annyira ártatlan volt, és viselkedése annyira feddhetetlen, hogy jellegzetes tartózkodásától eltekintve sem volt soha alkalma arra, hogy akár a legcsekélyebb hibát be kelljen vallania. Ennek következtében, ha

bármelyikünk a legkisebb vétséget is beismerte, a vallomást tevőt attól fogva romlott szörnyetegnek tartotta.

Igaz, hogy ez idő tájt történtek bizonyos kellemetlen események, amelyek azt bizonyították, hogy kíséretének tagjai, enyhén szólva, nem túlzottan voltak alkalmasak az ilyen felelősségteljes állás betöltésére. De a császárnő soha nem jött volna rá hibáikra, ha a bűnösök vigyázatlanul, füle hallatára, nem dicsekednek ballépéseikkel. Mivel a császárnő fiatal és tapasztalatlan volt, nem is sejtette, hogy az effajta dolgok mindennap előfordulnak, és mindegyre környezete gonoszságán rágódott, és végül olyan megfontolt személyekkel érintkezett csupán, akikről tudta, hogy soha egy másodpercre aggodalmat sem okoznak neki.

Így sok tiszteletre méltó fiatal hölgyet gyűjtött maga köré. Érdemük, hogy mindenben osztják a császárnő felfogását, de furcsa módon gyermekekhez hasonlítanak, akik soha nem nőttek fel.

Az évek múlásával őfelsége a császárnő több élettapasztalatra tett szert, és már nem ugyanazzal a merev mértékkel mér másokat, mint azelőtt; de időközben az udvar rendkívül unalmas hírnevet szerzett magának, és aki csak teheti, messzire elkerüli.

Őfelsége a császárnő nem szűnt meg figyelmeztetni arra, hogy nagyon nagy hiba bármit is túlzásba vinni, »mivel egyetlen megtévedés is nagyon kellemetlen következményekkel járhat«, és így tovább, ebben a régimódi modorban; igaz, hogy most már arra kér bennünket, hogy az udvarlást olyan módon utasítsuk vissza, hogy a férfiak érzéseit ne sértsük meg. Sajnos, a régi szokásokat nem lehet egykönnyen megváltoztatni; azonkívül most, amikor őfelsége a császárnő elegáns bátyjai oly sok fiatal udvaronc barátjukat hozzák el húgukhoz szórakozni, önvédelemből vagyunk kénytelenek még az eddigieknél is erényesebben viselkedni."

Muraszaki meggyőzte önmagát arról, hogy élete akkor alakult volna jól, ha apja a császár nagynénjének, a rendkívül művelt és közvetlen modorú Szensi hercegnőnek a környezetében helyezi el. „Szensi hercegnő és udvarhölgyei – írja Mu-

raszaki – sokszor megnézik a naplementét vagy hajnalban a hold elsápadását, és nyomon követik a csavargó fülemülét a virágzó fák között. A hercegnő határozott jellemű asszony, aki elszántan követi a maga ízlését, és bizonyára szerét ejtené, hogy az udvarnál is olyan önálló életmódot folytasson, mint amilyen a mostani élete a kamói kolostorban. Mennyire különbözik ez az udvartól, ahol örökké csak azt hallani: »Őfelségét a császárnőt az uralkodó színe elé hívták, és azt parancsolja, hogy kísérje el«, vagy: »Készüljön fel őexcellenciája a miniszterelnök fogadására, aki bármely percben megérkezhet.« Szensi hercegnő otthonát nem fenyegeti az izgatott sürgés-forgás és a sok váratlan látogatás, amelyeket nekünk el kell szenvednünk. Környezetében mindenki komolyan foglalkozhat azzal, amihez kedve és tehetsége van; valóban szép dolgokat alkothat, és nem is lenne ideje meggondolatlan beszélgetésekre, amelyek az udvarban annyi zavart okoznak. Szensi hercegnő mellett gondolataimba merülve élhetnék, mint egy fatörzs a földben; és nem várnák tőlem, hogy minden ismeretlen férfi elől elbújjak, és ha csak néhány szót intézek hozzá, nem gondolnák rólam, hogy elvesztettem minden szégyenérzetemet. Elképzelhető, hogy ilyen körülmények között bizonyos idő múltán élénk és mulatságos lennék!"

Miközben Szensi hercegnő udvarának eleganciája és szabadsága után vágyott, Muraszakit komoly fiatal úrnője olyasmivel bízta meg, ami a világ szemében sokkal illetlenebbnek látszott volna az általa annyira helytelenített szerelmeskedésnél. Őfelsége a császárnő titokban kínaiul akart megtanulni. A nyelvtanulás abban az időben nők számára túlságosan megerőltető és durva elfoglaltságnak számított. Nem voltak nyelvtankönyvek vagy szótárak, és minden elemi mondattal úgy kellett megküzdeni, mint valami meg nem szelídített, vad bikával. Akiko érdeklődése a kínai nyelv iránt ugyanolyan ijesztőnek tetszhetett Micsinagának, mint egy múlt századbeli államférfi számára az, ha valamelyik leánya bokszolni akar tanulni. Muraszaki valamennyire megismerte a nyelvet, bátyja leckéit hallgatva. Arra törekedett, hogy eltitkolja tudását, sőt úgy tett (ahogy erről beszámol *Naplójában*), mintha nem tudná az úrnője lámpaernyőjén levő kínai írásjegyeket elolvasni; de valamiképpen kiszivárgott a titok: „Múlt nyár óta, nagy titokban, szabad perceinkben, amikor senki sem volt a közelben, őfelsége a császárnővel Po Csü-ji verseit olvassuk együtt. Persze szó sem lehetett szabályszerű nyelvtanulásról; őfelsége a császárnő annyit tanult itt-ott, amennyihez kedve volt. Mégis jobbnak véltem, hogy a dologról egy szót se szóljak senkinek."

Úgy véljük azonban, hogy mindent összevetve Akiko udvarát Muraszaki számára nem is annyira az asszonyok komolysága, mint inkább a férfiak durvasága és ostobasága tette ellenszenvessé. Micsinaga, Akiko apja, akkor negyvenkettedik évében járt. Mintegy tizennégy éve töltötte be a miniszterelnöki tisztet, és öregbítette a Fudzsivara család dicsőségét. Nyilvánvaló, hogy viszonya volt Muraszakival, bár kapcsolatukat sok játékosság jellemezte. 1008-ban Muraszaki így ír a férfiról: „Szobámból, amely az erkély bejárata mellett van, kilátok a kertbe. A kert harmattól nedves, és könnyű ködös pára lebeg fölötte. Őexcellenciája a kertben sétál. Most odahívta egyik kísérőjét, és utasításokat adott, hogy a vizesárkot megtisztítsák. A narancsfák előtt egy ágyásban az *ominabesi* borult virágba. Letép egy ágacskát, és a házba visszatérve, átnyújtja nekem a válaszfal fölött. Micsoda pompás férfi! Eszembe jutott, hogy nem púdereztem ki arcomat, és zavarba jöttem. »Gyere – kiáltja –, hozd gyorsan versedet, vagy megharagszom!« Ez legalább lehetőséget nyújt, hogy fürkésző tekintete elől visszahúzódjam; íródobozomhoz megyek, és elhozom a verset: »Ha minden más virágnál szebbek, csak azért van, mert a harmat kiválasztotta és a többieknél édesebbé tette őket.« »Ez igaz – felelte, átvéve a verset. – Nem sok idődbe került végül is!« Dörzskövéért küldött, és leírta a választ: »Nem a harmat kegyétől, hanem önnön gondolataitól pirul ki a virág arca, és ez teszi a többieknél szebbé.«

A következő utalás Micsinaga és Muraszaki viszonyára így hangzik: „A miniszterelnök őexcellenciája megpillantotta *Gendzsi regényét* őfelsége szobájában, és miután szokás szerint otromba tréfákat mondott el vele kapcsolatban, a követ-

kező verset nyújtotta át egy papírszeletre írva, amelyre szilvavirágos ágacskát préselt: »Hogy eshetett meg az, hogy bár savanyú vagy, akár a szilvafa gyümölcse, mégis ilyen szerelmes történetben virult ki a szíved?« Mire én így feleltem: »Ki mondta neked, hogy a gyümölcs megtagadja a virág ígéretét? A gyümölcsöt nem ízlelted, és a virágot csak hírből ismered.«"

„Egy éjjel, amikor a folyosóra nyíló szobában aludtam, hallottam, hogy valaki kopog. Úgy megrémültem, hogy egész éjszaka mozdulatlanul, csöndben feküdtem ágyamon, s alig mertem lélegzeni. Másnap reggel a következő verset kaptam őexcellenciájától: »A víziguvatnál, amely egész éjjel kopog a fa gyökerén, türelmesebben álldogáltam hiába nem vendégszerető szobád küszöbén.« Válaszom így szólt: »Oly nagy volt makacsságod, hogy valóban víziguvatnak tartottalak; és szerencsés vagyok, hogy e kegyes tévedés áldozata lehettem.«"

Majd 1010-ben így ír: „Ma őexcellenciája a császárnál volt kihallgatáson: amikor az véget ért, együtt jöttek ki a fogadóteremből és lakomáztak. Őexcellenciája szokása szerint nagyon berúgott, és én, bajtól félve, megpróbáltam kitérni útjából. De észrevette távollétemet, értem küldött, és így kiáltott: »Itt van az úrnőd papája, és a császárral ebédel; nem mindenkinek van lehetősége, hogy ilyen alkalomkor jelen legyen. Rendkívül hálásnak kellene lenned. Ehelyett, úgy látszik, egyetlen gondod az, hogyan tudnál a lehető legkorábban elmenekülni innen. Egyáltalán nem tudlak megérteni!«

Egy darabig szidott, majd így folytatta: »De ha már itt vagy, akkor írjál egy verset. Ez azon napok egyike, amikor a szülő versét csak helyettes írhatja meg. Te ugyanúgy megfelelsz erre a célra, mint bárki más; hát ne késlekedj vele . . .« Először féltem, hogyha mutatkozom, nagyon kellemetlenül érint viselkedése. De kiderült, hogy végül is nem rúgott be annyira, hanem nagyon derűs hangulatban volt, és a nagy lámpa fényénél különösen jóképűnek látszott."

Gyakran megállapították, hogy míg Szei Sonagon szinte nem is említi más udvarhölgyek létezését (feljegyzéseiben: a *Makura no Szosi*ban), Muraszaki állandóan emlegeti társait,

és egyikhez nyilvánvalóan szoros barátság fűzte. Legjobb barátnője Szaiso asszony volt. „Őfelsége szobájából visszatérve benéztem Szaiso ajtaján. Elfelejtettem, hogy egész éjjel szolgálatban volt, és most reggeli álmát alussza. Hálóhelyére különféle tarka bélésű ruhákat dobott, és a tetejére egy vékony selyemtakarót terített, amely fényes volt, és erősen illatos. Arca rejtve volt a ruhák alatt; de ahogy ott feküdt, fejét egy doboz formájú írókészleten pihentetve, olyan bájosnak tetszett, hogy önkéntelenül is a képeskönyvek kis hercegnője jutott eszembe. Felemeltem arcáról a ruhákat és megszólítottam: »Olyan vagy, mint a kis hercegnő a mesében.« Megfordította fejét, és élesen felelte: „Te őrült! Nem láttad, hogy alszom? Valóban nem vagy másokra tekintettel . . .« Miközben ezt mondta, félig felemelkedett fekhelyéről, és felnézett rám. Arca kipirult. Soha nem láttam ilyen szépnek. Gyakran megtörténik az ilyesmi; még azok is, akiket mindig csodálunk, egyszer csak hirtelen sokkal bájosabbnak látszanak, mint bármikor."

Szaiso bizalmas barátnője volt és szenvedő társa a tivornyákon, amelyeket mindketten utáltak. A következő leírás egy mulatságról szól, amelyet Akiko császárnő első gyermekének születése utáni ötvenedik napon tartottak: „Akimicu úr, az idős jobb kéz felőli miniszter tántorogva jött, és a válaszfalba ütközött, amely mögött ültünk, és átszakította. Valójában az döbbentett meg bennünket, hogy az ilyesmihez már túlságosan megöregedett. De biztos vagyok benne, hogy egyáltalában nem tudta, hogy öregnek tartják. Ezután a legyezők összeillesztése következett, és lármás tréfák, amelyek közül sok nagyon ízléstelen akadt.

Kis idő múlva a jobb kéz felőli tábornok jött, és megállt a bal oldalunkon levő oszlop közelében. Ránk nézett, és úgy látszott, hogy ruháinkat vizsgálgatja, de arckifejezése nem hasonlított a többiekére. Nem szenvedhette ezeket a tivornyákat. Bár többen lennének hozzá hasonló férfiak! És ezt annak ellenére mondom, hogy társalgása sokszor illetlen; mert bármit is mond, az élénken és mulatságosan hangzik. Megfigyeltem, hogy amikor a nagy fémkupát átnyújtották neki, nem ivott

belőle, hanem továbbadta, csupán a szokásos jókívánságokat mondta el. Mire Kinto úr felkiáltott: »A tábornok jól viselkedik! Azt hiszem, hogy a kis Muraszaki valahol a közelben van!« »Közületek egyáltalában senki sem hasonlít Gendzsire – gondoltam magamban –, hát mit csinálna itt köztetek Muraszaki?« ... Azután a helyettes tanácsos elkezdte a szegény Ljobu asszonyt ráncigálni, majd a miniszterelnök tréfás hangokat hallatott, amelyeket nagyon kellemetlennek tartottam. Még korán volt nagyon, és tudva, hogy mi történik majd a mulatozás későbbi szakaszában, csak az alkalomra vártam, hogy Szaisóval együtt meglépjünk és elbújjunk. Kis idő múlva azonban a miniszterelnök fiai és más fiatal udvaroncok rontottak be a szobába; óriási zenebona támadt, és amikor meghallották, hogy két hölgy elbújt, felkutattak bennünket, és elrántották a válaszfalat, amely mögött elrejtőztünk. Most hát foglyok lettünk ..."

A *Napló* sok megjegyzést tartalmaz, főleg az udvar hölgyeinek külsejéről, de néhány esetben jelleméről is. Érdekesek Muraszaki megjegyzései Izumi Sikiburól, a legnagyobb japán költők egyikéről: „Izumi asszony mulatságos levélíró; de van benne valami nyugtalanító. Tud kapásból közvetlen sorokat írni, de a költészetben érdekes témára vagy klasszikus mintára van szüksége, amit utánozhat. Nem is hiszem, hogy egyáltalában költő lenne.

De rögtönzéseiben, amelyeket elszaval, mindig van valami szép és megdöbbentő. Kételkedem azonban abban, hogy bármi érdekeset tudjon mondani mások verséről. Nem elég intelligens! Furcsa ez; ha az ember beszélni hallja, minden bizonnyal azt gondolná, hogy majdnem költő. De, úgy látszik, semmit sem alkot, amit az ember komoly költészetnek nevezhetne ..."

Egy másik megjegyzése Szei Sonagonra, a híres *Makura no Szosi* című mű szerzőjére vonatkozik: „Szei Sonagon legjellegzetesebb tulajdonsága rendkívüli önteltsége. De ha megvizsgáljuk azokat a mesterkélt kínai írásos műveket, amelyekkel olyan bőkezűen szórja tele az udvart, akkor azt látjuk, hogy szedett-vedett, hibákkal teli fércművek. Fő élvezete abból áll, hogy megbotránkoztassa az embereket; és amikor újabb hóbortja már közismert, egyre botrányosabb módszerekre kényszerül, hogy feltűnést kelthessen. Egykor kiváló ízlésű és előkelő viselkedésű asszony volt; de most már nem tudja türtőztetni magát, és még a legalkalmatlanabb pillanatban is szabad folyást enged kitöréseinek! Nagyon lejáratja magát, és ha megöregszik és nem tudja ellátni feladatait, el sem tudom képzelni, miből él majd."

Nem valószínű, hogy Muraszaki, aki ilyen szúrós megjegyzéseket tett társaira, megússza bírálat nélkül. *Naplójában* a következő epizódról számol be: „Van itt egy Szajemon no Naisi nevű hölgy, aki szemmel láthatólag nagyon ellenszenvesnek tart engem, bár erről csupán most szereztem tudomást. Kiderült, hogy a hátam mögött állandóan a legkellemetlenebb dolgokat mondja rólam. Egy nap, amikor valaki a *Gendzsi regényét* olvasta fel a császárnak, őfelsége így szólt: »Ez a hölgy minden bizonnyal olvasta Japán krónikáit. Bizonyára nagyon tanult nő.« Ennek az odavetett megjegyzésnek alapján Naisi azt híresztelte rólam az egész udvarban, hogy büszkélkedem óriási tudásommal, és attól fogva, bárhova mentem, mindenütt a Krónikák Hölgyének neveztek."

A *Napló* legérdekesebb részei azok, amelyekben Muraszaki a maga érzéseit írja le. A következő szemelvény az 1008-as télről szól: „Szeretem a hóesést látni, és napról napra abban reménykedtem, hogy havazni kezd, mielőtt őfelsége visszatérne az udvarhoz. Akkor hirtelen haza kellett mennem. Két nappal megérkezésem után a hó valóban esni kezdett. De ebben a sivár környezetben még a hó is kevés élvezetet szerez nekem. Most az ismerős ablak előtt ülve figyelem, hogyan rakódik le a ház előtt álló bokrokra, és élénken felidéződnek lelkemben a tanácstalanság és nyomorúság évei! Akkor is itt ültem hosszú órákon át ugyanennél az ablaknál, és minden nap olyan volt, mint az előtte való, legfeljebb abban különbözött, hogy az előző nap óta valami virág kinyílt vagy lehullott, egy új énekesmadár érkezett vagy repült el. Így figyeltem a tavaszok és őszök múlását, láttam, hogyan változnak az egek, hogyan kel fel a hold; láttam ugyanazokat az ágakat fagytól fehéren

vagy hóval borítottan. És egész idő alatt mindegyre csak azt kérdeztem magamtól: »Mit tartogat számomra a jövő? Hogyan végződik mindez?« De néha olvastam is, mert azokban a napokban elég sok élvezetet leltem egészen közönséges regények olvasásában; volt néhány bizalmas barátom, akivel leveleztem, és még volt sok ember körülöttem, nem több ismerősnél, akivel felületes kapcsolatban álltam. És ha most visszatekintek erre az időre, úgy tetszik nekem, hogy egy s más tekintetben elég sok apró szórakozásban volt részem.

Már akkor is tudatában voltam annak, hogy a családnak az az ága, amelyhez tartozom, nagyon szerény; de ez a gondolat csak ritkán bántott, mert akkortájt messze állt tőlem a kisebbrendűség fájdalmas tudata, amely szakadatlanul megmérgezte életemet az udvarnál.

Ma egy regényt vettem kezembe, amelyet valamikor szórakoztatónak tartottam, és csodálkozva állapítottam meg, hogy már egyáltalában nem mulattat. Ugyanígy voltam barátaimmal is. Az az érzésem, hogy azok, akiket legjobban kedveltem, ma már frivolnak és anyagiasnak tartanának, és még csak nem is jeleztem nekik érkezésemet. S okom van gyanítani, hogy mások, akiknek tapintatában pedig megbíztam, leveleimet mindenkinek megmutogatták. Ha azt hitték, hogy ezért írtam nekik, nem nagyon jól ismerhetik jellememet! Így azután bizonyára érthető, ha egyáltalában nem írok nekik, vagy csak udvarias és semmitmondó leveleket. Különben is, olyan ritkán jövök csak ide, hogy többnyire szinte nem is érdemes felújítani régi barátságokat, és ezért kimentettem magam a látogatók előtt... Az igazság az, hogy ma már a társaságban nem lelek örömöt, néhány nélkülözhetetlen barátomat kivéve. Csak olyan emberek érdekelnek valójában, akikkel komolyan beszélgethetek komoly dolgokról, s akikkel mindennapi életem során összejöhetek anélkül, hogy ennek érdekében bármiféle erőfeszítést kellene tennem. Attól tartok, hogy mindez nagyon igényesnek hangzik! De lám, Dainagon asszony kivétel! A palotában egymás mellett aludtunk minden éjjel, és órák hosszat beszélgettünk. Most is látom, hogy nézett rám beszélgetés közben, és nagyon szeretném, ha itt lenne

velem. Hát mégis van bennem emberi érzés, mindennek ellenére!"

Kissé később, ugyanazon a télen, Muraszaki a Goszecsi-táncosokat nézte meg a palotában, és azon tűnődik, hogyan tökéletesítették önuralmukat és ügyességüket: „Amikor a táncosok látták, hogy több hatodik rangbeli tiszt tart feléjük, hogy elvegye legyezőiket, odadobták nekik ügyesen és kecsesen, de mégis úgy, hogy a nézőnek eszébe sem jutott, hogy nőket lát. Ha hirtelen felszólítanának, hogy így mutatkozzam, teljesen elveszíteném a fejem. Pedig már sok olyasmit csinálok, amit néhány évvel ezelőtt el sem tudtam képzelni. Milyen furcsák azok a rejtett folyamatok, amelyek az ember lelkében lezajlanak; kétségtelenül meg fogok szabadulni egyik aggályomtól a másik után, míg végül mindaz, ami szemérmetlennek tetszik, illendő és természetes dolognak fog látszani. Így tűnődtem viselkedésünk és véleményeink irrealitásáról, és elképzeltem fejlődésem valószínű lefolyását. Olyan rendkívüli helyzetekbe képzeltem bele magam, hogy egészen megzavarodtam, és az előadásból nagyon keveset láttam."

A maga jelleméről legközvetlenebbül a *Napló* vége felé levő szakaszban ír: „Hogy nagyon hiú, tartózkodó és barátságtalan vagyok, aki mindig távol akarja magától tartani az embereket, hogy teljesen belemerültem a régi történetek tanulmányozásába, hogy elbizakodott vagyok, aki egy kitalált költői világban él, és alig vagy csak néha veszi észre más emberek létezését, legfeljebb azért, hogy rosszindulatú és lekicsinylő megjegyzéseket tegyen rájuk – ez a véleménye a legtöbb idegennek rólam, és készek arra, hogy ennek megfelelően utáljanak. De amikor megismernek, legnagyobb meglepetésükre állapítják meg, hogy kedves és gyengéd vagyok – valójában, hogy teljesen más ember vagyok, mint az a szörnyeteg, akinek elképzeltek; mint ahogyan sokan később bevallották nekem. Mindazáltal tudom, hogy az udvarnál gonosz természetű, rosszmájú álszentnek tartanak. Nem mintha nagyon bánnám, mivel megszoktam, hogy ez természetem olyan tulajdonságaiból ered, amelyeken nemigen tudok változtatni. Őfelsége a császárnő gyakran mondta nekem, hogy bár látszik, hogy felséges színe

előtt nem árulom el magam, mégis úgy érzi egy idő óta, hogy jobban megismert engem, mint bárki mást."

A *Napló* 1010-ben záródik. Ezután egyetlenegy adatot sem tudunk Muraszaki életéről vagy haláláról; kivéve azt, hogy 1025-ben még Akiko szolgálatában állt, és hogy ebben az évben részt vett azokon az ünnepségeken, amelyeket Go-Rjozen, a jövendő császár születése alkalmából rendeztek.

Azt tartják általában, hogy a könyv abban a három, legfeljebb négy évben íródott, amely Muraszaki férjének halála és Muraszakinak az udvarba érkezése között telt el. Mások úgy vélik, hogy a könyvet akkor kezdte el, és valamikor 1008 telén fejezte be. Ezt a feltevést arra a három utalásra alapozzák, amely a *Gendzsi regényé*vel kapcsolatban a *Napló*ban előfordul. De ezen utalások egyike sem jelzi, hogy a mű akkor már kész volt. Az első utalásból érthető, hogy a könyv akkor már annyira előrehaladott állapotban volt, hogy tudták: hősnője maga Muraszaki; a regénynek az a része, amelyet a császárnak felolvastak, nyilvánvalóan az első fejezet lehetett, amely egy, a régi krónikákból vett formulával végződik: „Akadnak, akik azt mondják, hogy a koreai jövendőmondó adta neki a »Gendzsi, a Ragyogó« nevet." Az ilyen »vagylagos magyarázat« a legtöbb országban a régi krónikák jellegzetessége, és gyakran előfordul a japán krónikákban is. Végül Micsinaga tréfája arról a különbségről, amely Muraszaki szemérmes viselkedése és könyvének erotikus jellege között van, csupán annyit jelent, hogy mintegy féltucatnyi fejezet akkor már elkészülhetett. Furcsának tetszik, hogy Muraszaki megmutatta a könyvet bárkinek is, mielőtt befejezte volna. De nem valószínű a másik feltételezés, miszerint könyvét az alatt a hét év alatt fejezte be, amelynek felét az udvarban töltötte, olyan körülmények között, amelyek nagyon kevés szabad időt biztosítottak számára. Sokkal valószínűbb, azt hiszem, hogy a *Gendzsi regényét* 1001-ben kezdte el, majd folytatta, s miután az udvarba költözött, szabadsága alatt és ráérő idejében a palotában; és nem fejezte be talán 1015-ig vagy éppen 1020-ig

sem. A könyv középső és későbbi részei bizonnyal olyan benyomást keltenek, mintha viszonylag érettebb korú egyén írta volna őket. 1022-ben a könyv kétségtelenül már kész volt, mivel a *Szarasina Napló* utal a *Gendzsi regénye* ötven-egynéhány fejezetére. 1031-ben Muraszaki neve már hiányzik egy jegyzékről, amelyen szerepelnie kellett volna, lehetséges tehát, hogy akkor már nem élt.

ARTHUR WALEY

ELSŐ RÉSZ

GENDZSI

Fontosabb szereplők

Aoi hercegnő Gendzsi felesége
Aszagao hercegnő Momozono herceg lánya. Gendzsi tizenhét éves kora óta udvarol neki, de hiába
A bal kéz felőli miniszter Aoi apja
A császár Gendzsi apja
Fudzsicubo A császár ágyasa. Gendzsi szerelme. Hjobukjo hercegnek húga, Muraszakinak pedig nagynénje
Gendzsi herceg A császár fia, Kiricubo nevű ágyasától
Hjobukjo herceg Fudzsicubo bátyja, Muraszaki apja
Ijo no Szuke Ucuszemi férje
A jobb kéz felőli miniszter Kokiden apja
Jugao Előbb To no Csudzso, majd Gendzsi kedvese. Megszállottságban pusztul el
Ki no Kami Ijo no Kami – másik nevén Ijo no Szuke – fia
Kiricubo A császár ágyasa, Gendzsi anyja
Kokiden A császár első számú élettársa, akinek helyét előbb Kiricubo, majd Fudzsicubo foglalta el
Koremicu Gendzsi csatlósa
Mjobu Ifjú udvarhölgy. Ő viszi el Gendzsit Szujecumuhana hercegnőhöz.
Momozono herceg Aszagao hercegnő apja
Muraszaki Hjobukjo herceg lánya, akit Gendzsi örökbe fogadott, majd ő lett második felesége
Nokiba no Ogi Ki no Kami nővére
Oborozukijo hercegnő Kokiden húga
Omjobu Fudzsicubo komornája
Rokudzso hercegnő A császár fivérének, Zembo hercegnek özvegye. Gendzsi kedvese
Sonagon Muraszaki dajkája
Szujecumuhana hercegnő Hitacsi herceg lánya. Félénk és különös hölgy
To no Csudzso Gendzsi sógora és jó barátja
Ukon Jugao komornája
Ucuszemi Ijo no Szukének, egy vidéki helytartónak felesége. Gendzsi udvarol neki

ELSŐ FEJEZET

*Kiricubo**

A császár udvarában – hogy mikor történt, nem fontos – a számtalan udvarhölgy és nemesi származású komorna között akadt egy, aki, bár nem túlságosan előkelő családból született, de minden hölgy közül a legnagyobb kegyben állt, olyannyira, hogy a Palota nagy dámái – hisz titokban mindegyikük azt remélte, ő maga lesz a kiválasztott – gyűlölettel és ajkbiggyesztve néztek erre a felkapaszkodottra, aki miatt álmuk szertefoszlott. Régebbi társnői, az alacsonyabb rangú palotahölgyek meg még jobban fel voltak háborodva annak láttán, hogy ennyire fölébük emelkedett. Így történt, hogy kiváltságos helyzete ellenére az udvarban féltékenység és rosszindulat céltáblája lett. A kicsinyes bosszantgatások aztán annyira megtörték, hogy egészsége is csakhamar leromlott, búskomorságba esett, és mind gyakrabban magába vonult lakosztályában. Odalett hát egészsége és jókedve, ám a császár csöppet sem unt rá emiatt, sőt egyre gyengédebben bánt vele, mit sem törődve azzal, hogy ezt sokan rosszallják. Pedig végül már az egész birodalom szájára vette a császár viselkedését, és meggondolatlan ragaszkodását még bárói és udvaroncai is kezdték ferde szemmel nézni. Maguk közt azt suttogták, hogy hasonló dolgok a tengeren túl már lázadáshoz meg összeomláshoz is vezettek. Valóban, alattvalói mind több és több sérelmüket hánytorgatták fel, és akadtak, akik a hölgyet Jang Kujfejhez, Ming-huang* császár kedveséhez hasonlították. Ám hiába volt minden zúgolódás, mert a császár szerelme akkora oltalmat jelentett, hogy senki sem merte az asszonyt nyilvánosan megsérteni.

A hölgy apja, aki tanácsos volt, már nem élt. Anyja viszont

sohasem felejtette el, hogy férje a maga idején bizonyos tekintetben jelentékeny embernek számított, s czért minden nehézség ellenére végbevitte, hogy lányának olyan jó nevelést adjon, amit ifjú hölgy csak akkor kaphatott, ha szülői még éltek, és ráadásul dúsgazdagok voltak. Mindenesetre könnyebbséget jelentett volna, ha valami befolyásos gyám pártfogolja a gyermeket. Az anya azonban, sajnos, teljesen egyedül állt a világban, és néha, mikor ellepték a gondok, keserűen döbbent rá, hogy nincs ember, akihez vigasztalásért vagy tanácsért fordulhatna. De térjünk vissza a lányára. Ez, midőn eljött az ideje, urának kis herceget szült, s talán mert a szülőket egyik korábbi életük során szoros kapocs fűzte egybe, olyan elragadóan szép volt a fiúcska, hogy az egész országban nem akadt párja. A császár a várakozás napjai* alatt alig bírta türtőztetni magát. Ahogy sor kerülhetett rá, és a gyermeket bemutatták az udvarnál, láthatta, hogy a szépségéről szóló hírek egy csöppet sem túloztak. Elsőszülött fia a feleségétől, Kokidentől, a jobb kéz felőli miniszterének lányától való volt, s ezt a fiút a trón vitathatatlan örökösét megillető tisztelettel vették körül. De ez nem volt olyan szép fiúcska, mint az újszülött herceg. Egyébként az újszülött anyja iránt érzett nagy vonzalma arra késztette a császárt, hogy a fiút, egészen sajátságos módon, a maga tulajdonának tekintse. Az anya, sajnos, nem volt olyan rangú, mint a Felső Palotában szolgálatot teljesítő udvarhölgyek, ámbár viselkedése előkelő hölgyre vallott. Így bármennyire szerette is a császár, mégiscsak némi tusakodás után vezette be azt a szokást, hogy ott tartotta maga mellett a hölgyet, mégpedig nemcsak akkor, ha szórakozni kívánt, hanem olyankor is, amikor fontos ügyeket intézett. Néha még reggelre kelve sem engedte el, nem hagyta, hogy visszatérjen lakosztályába, így aztán az asszony, akarva, nem akarva, állandó szolgálatot teljesítő udvarhölgy szerepét játszotta.

Amikor ez Kokiden császárnénak fülébe jutott, attól kezdett félni, ha nem lesz résen, a Keleti Palotában csakhamar az új herceget teszik meg trónörökösnek, hiszen apja szemlátomást kitünteti szeretetével. De, mindent egybevetve, vetélytársnőjével szemben övé volt az elsőbbség: valamikor ő

volt az, akit a császár szívből szeretett, maga pedig több herceget is szült neki. Ha tehát az uralkodó megváltozott életmódja mellett sem lehetett teljesen gondtalan, ennek főként az volt az oka, hogy tartott a császárné szemrehányásaitól. Így történt aztán, hogy bár kedvese bízhatott a császár oltalmában, mégis sokan akadtak, akik meg akarták alázni, s az asszony egyedül oly gyengének érezte magát, hogy már-már úgy vélte, minden nagy kegy, amivel elhalmozzák, inkább csak rettegést hoz számára, semmint örömet.

Lakosztálya a Palota Kiricubónak nevezett szárnyában volt. Egészen természetes, hogy az a sok udvarhölgy, akinek ajtaja előtt a császár hálótermébe menet ismételten elvonult, hovatovább nekikeseredett, és néhanapján, ha sűrűbbé vált ez a jövés-menés, még olyasmi is megesett, hogy amerre hidakon és folyosókon át elhaladt, váratlanul mindenféle fortéllyal ijesztgetni próbálták, vagy hogy itt is, ott is be volt mocskolva a padló, amitől aztán tönkrement a kíséretében levő hölgyek ruhája.* Egy alkalommal az is megesett, hogy az egyik folyosó ajtaját zárva találta, és a szegény teremtésnek, nagy szívszorongva, sokáig kerülő utakon kellett bolyongania. Minthogy se szeri, se száma nem volt már a mindennapos kellemetlenségeknek, a császár nem nézhette tovább kedvese gyötrelmeit, hanem átköltöztette a Koroden nevű szárnyba. Hogy helyet teremthessen számára, arra kényszerült, hogy az első palotahölgyet a Palotán kívül helyezze el. Ezzel azonban nem javított a helyzeten, sőt, még újabb és fölöttébb elkeseredett ellenséget szerzett kedvesének.

Az ifjú herceg ekkor hároméves volt. A Nadrág Felvételének ünnepét nála is olyan pompás külsőségek között tartották meg, akár a trónörökösnél. A császári kincstárból és a hűbéres adózók házából csak úgy dőlt a sok csodálatos ajándék. Ezt sokan elítélték, de magának a gyermeknek nem támadt miatta ellensége, mert egyre növekvő szépsége és lényének vonzó bája olyan csoda volt, hogy csak elragadtatást érezhetett, aki szemtől szembe láthatta. Számos igen tapasztalt öreg megvallotta, maga sem érti, hogyan is születhetett ilyen teremtés e kései és romlott korban.

Ez év nyarán a császár kedvesén mély levertség vett erőt. Ismételten kérte, hadd térjen vissza otthonába, de nem kapta meg az engedélyt. Egy álló esztendőn át tartott ez az állapot. A császár minden könyörgésére csak ezt válaszolta:

– Tarts ki még egy kicsit!

Az asszony állapota azonban egyre súlyosbodott, és amikor öt-hat nap leforgása alatt szemlátomást fogytán volt már az ereje, az anyja könnyel áztatott kérelmet juttatott a Palotába, hogy bocsássák el lányát. A beteg asszony – hisz szüntelenül rettegett, hogy ellenségeinek áskálódása még valami rettenetes szégyenbe dönti – nekikészült, hogy kisfiát hátrahagyva, lopva távozzék a Palotából. A császár tudta, elérkezett az ideje, hogy az asszonyt, kénytelen-kelletlen, elengedje. De hogy egyetlen búcsúszó nélkül, csak úgy eltűnjön, ez több volt, mint amit el bírt viselni, így hát az asszonyhoz sietett. Még most is szépnek és vonzónak találta, de úgy látta, hogy keskeny az arca és elkínzott. Az asszony gyengéden nézett rá, de egy árva szót sem szólt. Volt-e még benne élet? A kialvófélben levő szikra nagyon gyenge lehetett, mert már alig pislákolt. A császár egy szempillantás alatt feledett mindent, ami történt és amit még a jövő rejtegethet: száz becéző néven szólongatta, sírt, és ezerszer is megcirógatta. Az asszonynak erre sem jött meg a szava. Alig látott, alig hallott már, és talán annak sem volt tudatában, hogy ágyán fekszik. Ahogy a császár megértette állapotát, azt sem tudta, mihez fogjon. Tétova tanácstalanságában gyaloghintót hozatott. Ám ahogy emberei nekikészültek, hogy a hintóba emeljék az asszonyt, útjukat állta, és így kiáltott föl:

– Megesküdtünk egymásnak, hogy egyikünk sem indul el egyedül arra az útra, melyre legvégül mindannyiunknak rá kell lépnünk! Hogyan engedhetném el?!

Az asszony meghallotta.

– Igen – susogta –, most, hogy eljött ez a sóvárgott vég, de így, egyedül kell elmennem, hadd mondjam meg: úgy szeretnék még élni!

Gyenge hangon, alig pihegve suttogott. Volt még annyi ereje, hogy megszólaljon, de minden szót csak nagy erőfeszítéssel

és kínzó fájdalmak árán tudott kiejteni. Bármi jöjjön is, a császár mindvégig virrasztani akart mellette, de a papok engesztelő imához készülődtek, s azt tanácsolták, hogy az asszonyt otthonába kellene szállítani. Még az éjszaka beállta előtt haza kellett vele érni, így a császár végül is erőt vett önmagán, engedett nekik, mire el is vitték az asszonyt. A császár aludni próbált, de fulladás környékezte, s a szemét sem tudta lehunyni. A Palota és az asszony háza közt egész éjszaka jöttekmentek a hírvivők. Kezdettől fogva rossz hírek érkeztek, majd röviddel éjfél után jelentették, hogy alig léptek be a házba, sírást, jajgatást hallottak, s megtudták, hogy a hölgy akkor lélegzett utolsót. A császár csak feküdt mozdulatlanul, mint aki egy szavukat sem érti.

A császár örömmel látta maga körül a kis herceget, de úgy gondolták, helyesebb, ha ezek után eltávolítják a Palotából. A kis herceg nem értette, mi történt, de amikor látta, hogy a szolgálók mind kezüket tördelik, a császárnak meg szüntelenül hull a könnye, megérezte, hogy valami szörnyűség történt. Tudta, hogy még a rövid elválás is boldogtalanokká teszi az embereket, de a most kitörő, még sohasem hallott, kétségbeesett sírás-rívásból rájött, hogy ez valami egészen különös búcsúzkodás.

Már-már itt volt az ideje, hogy elkezdődjék a halotti szertartás, mikor a hölgy anyja kiáltozásban tört ki: azt kívánta, bár az ő teste is ott égne el gyermekének halotti máglyáján. Ugyanolyan kocsiba ült, mint a gyászünnepségre készülő udvarhölgyek. Az Atagón nagy pompával végezték el a szertartást. Az anyában olyan határtalan szeretet lakozott, hogy míg csak láthatta lányát, számára élő is volt. Csak amikor meggyújtották a máglyát, akkor döbbent rá egy szempillantás alatt, hogy bizony csupán a holttestét látja. Értőn már-már szólni akart, de megszédült, és majdhogy ki nem zuhant a kocsiból. Akik vele voltak, összenéztek és felsóhajtottak:

– Hát felfogta végre!

Ekkor hírnök érkezett a Palotából, és felolvasta a császári okiratot, mellyel az uralkodó a harmadik rangot adományozta az elhunytnak. Szomorú kötelesség volt a hosszú irat felolva-

sása ott, a halott mellett. A császár keservesen bánta, miért is nem nevezte ki már rég személye körüli udvarhölggyé, s éppen ezért most még egy fokozattal emelte rangját. Sokan voltak, akik ezt a megtiszteltetést sajnálták a halottól, de a kevésbé elfogultak közül néhányan most mégis eszükbe idézték, hogy valóban, milyen szokatlan volt is szépsége; mások úgy vélték, a lénye volt igen nemes és vonzó. Viszont egyesek már ott tartottak, hogy azt állították, bárki volt is, csak szégyellheti magát az, aki nem szívelhette ezt a szelíd asszonyt – ám ha nem olyan igaztalanul tüntetik ki, teremtett lélek sem akad, aki ellene szól.

A héthetes gyászt, a császár parancsára, szigorúan megtartották. Letelt a gyász, de a császár továbbra is szigorúan elzárkózott az udvar összes hölgyei elől. A körülötte szolgálatot teljesítő cselédeknek bizony szomorú életük volt, mert a császár szinte éjjel-nappal csak sírdogált.

Kokiden, a többi hölggyel egyetemben, még most is engesztelhetetlennek mutatkozott, és időnként el-elejtettek ilyen szavakat: „Mintha most meg az emléke tartaná éppolyan esztelen leigázottságban, mint annak idején maga az asszony!" A császár rá-ránézett Kokidentől származó elsőszülött fiára, de ez csak növelte vágyakozását, hogy viszontlássa az elhunyt asszony gyermekét. Gyakran elküldötte egy-egy megbízható szolgálóját, köztük a maga öreg dajkáját, s ezek aztán beszámoltak neki a kisfiú fejlődéséről. Elkövetkezett az őszi napéjegyenlőség ideje. Az ember bőre borzongott a hűvös esti levegőben. A császárt úgy körülrajzották emlékei, hogy tegezhordozójának lányával levelet küldött az elhunyt asszony házába. Csodálatos holdvilág volt éppen, és ahogy a lánynak kiadta utasításait, még egy kissé elüldögélt, és kibámult az éjszakába. Más időkben ilyenkor zenére vágyott. Eszébe jutott, hogyan vegyült a különös dallamokkal az asszony halk suttogása, visszaemlékezett, milyen különös volt rajta minden: az arckifejezése, a mozgása, az alakja. Eszébe jutott a költemény, mely azt mondja: „Valóságos dolgokat a sötétben nem érzel valódibbnak az álomnál." És arra a ködbe vesző valóságra sóvárgott, amelyet a régi éjszakák álomvilága jelentett.

A lány, akit tudakozódni küldött, elért a ház kapujához. Ahogy benyitott, szokatlan látvány tárult szeme elé. Az idős hölgy réges-rég özvegy volt már, így a birtok rendben tartásának minden gondja korábban is lányára nehezedett. Ennek halála óta azonban az anya, akit megtört az öregség és a bánat, semmit sem tett-vett a ház körül: a kertet teljesen felverte a gyom. A kietlenséget még tetőzte, hogy őszi szélvihar tombolt. A fekete üröm úgy elburjánzott, hogy csak a holdfény tudott rajta áttörni. A küldönc leszállt a ház bejáratánál. Az anya hirtelenjében nem is talált üdvözlő szavakat, majd felkiáltott:

– Jaj nekem! Túlságosan hosszú ideje vagyok már itt, a földön! Hogyan vegyem a lelkemre, hogy egy ilyen finom teremtés maga tört utat a bozótban, mely járhatatlanná teszi a házamhoz vezető ösvényt!

Azzal zokogásban tört ki. A tegezhordozó lánya pedig így válaszolt:

– Az egyik komorna, itt járván, elmondta őfelségének, hogy szíve a látottaktól összefacsarodott. És én, úrnőm, magam sem érzek másként. – Aztán, némi habozás után, elismételte a császár üzenetét: – „Egy ideig, borús elmémmel, tapogatózva kerestem, hogyan érhetne véget álmom; de hosszú töprengés árán sem találtam meg az utat az ébredéshez. Itt senkim sincs, akitől tanácsot kérjek. Eljönnél-e hozzám nagy titokban? Nem helyénvaló, hogy az ifjú herceg olyan elhagyatott, komor helyen töltse napjait. Hadd jöjjön veled ő is!" Ezt mondta a császár, és még sok egyebet, de kuszán és sóhajtozva, s ahogy láttam, milyen nehezére esik titkolnia bánatát, nem is hallgattam tovább, hanem elsiettem. De itt a levél, úrnőm, ezt küldte neked!

– Gyönge a szemem – válaszolta az anya –, hadd menjek a világosságra.

A levél pedig így szólt:

„Azt hittem, hogy idő múltán elmosódnak, fakulnak az emlékek. De nem. Napok, hónapok múlnak, de életem mind értelmetlenebbé és elviselhetetlenebbé válik. Szüntelenül a gyermekre gondolok, találgatom, hogy megy sora. Valamikor

azt reméltem, hogy anyja és én együtt őrködünk majd nevelésén. Megtennéd-e, hogy anyja leszel, és elhoznád-e nekem a múlt idő emlékét, a gyermeket?" Így szólt a levél, melyhez a császár számos utasítást mellékelt, meg egy költeményt: „Míg zúg a szél, mely a hűvös harmatot a Takagi lápra hullatja, szívem az orgona zsenge ága után sóvárog."

Az ifjú hercegről szólt így, jelképesen. Az idős hölgy nem is olvasta végig a levelet, hanem így szólt:

– Bár tudom, a hosszú élet csak keserűség, de én már annyi ideje vagyok a földön, hogy szégyenkezve kellene meghajtanom fejemet a takaszagói fenyő előtt. Hogyan is lehetne bennem annyi bátorság, hogy a Száztornyú Palotában járjakkeljek? Még ha a felséges hívás újra meg újra szólítana is, nekem nincs erőm követni. Az ifjú herceg viszont – bár nem tudom, vajon ismeri-e a legfelsőbb óhajt – máris türelmetlenül várja, hogy visszatérhessen, és szemlátomást búskomorrá vált is itt, ami igazán nem csodálnivaló. Mondd el ezt őfelségének, mondd el mindazt, ami gondolataimból értésedre jutott. Ez a ház valóban szomorú hely egy kisgyermek számára.

– Azt mondták – szólt a tegezhordozó lánya –, hogy alszik a fiúcska. Pedig szerettem volna látni, hogy beszámolhassak a császárnak hogylétéről. Sajnos, most már várnak a Palotában, de későre is járhat.

Azzal már menni készült, de az idős hölgy még visszatartotta:

– Ha van kivel elbeszélgetni, ez még olyanok életébe is fényt lop egy pillanatra, akik önnön gondolataik sötét éjszakájában tévelyegnek, mert e fénynél eligazíthatják lépteiket. Kérlek hát, ha időd és kedved engedi, látogass meg néhanapján. A múltban olyankor lépted át e ház küszöbét, midőn itt öröm és ujjongás lakozott, most pedig ilyen üzenettel térsz be! Bizony tébolyult, aki hisz a szerencsében! Attól a naptól kezdve, hogy lányom megszületett, apja, kinek tudnia kellett, mit akar, míg csak élt, azt hajtogatta, hogy lányunknak az udvarnál a helye, és újra meg újra lelkemre kötötte, hogy ha közben meghalna, meg ne másítsam akaratát. Bár előre tudtam, hogy apai gondoskodás híján sok baj szakad majd lányomra, mégis eltökéltem, hogy teljesítem férjem óhaját. Lányom aztán tapasztalhatta, hogy az udvarnál csak nagyon is nagy kegyben részesítik, s eközben állandóan, szótlanul szenvednie kellett az emberek rosszindulatától, míg végül a gyűlölet már olyan teherként nyomta, hogy belehalt: meghalt, mint akit megöltek. Valóban, az a szeretet, melyet a császár az ő bölcsességében lányom iránt tanúsítani kegyeskedett – szívem sötét tudatlanságában nemegyszer így érzem – kegyetlenebbnek bizonyult minden közönynél.

Így szólt, míg csak könnyeitől el nem fúlt szava. Közben pedig leszállt az éjszaka.

– Mindezt maga a császár is mondta – válaszolt a lány –, de még ezt is hozzáfűzte: „Ha gyenge voltam, és akaratom, jobb belátásom ellenére engedtem is ennek az esztelen szenvedélynek, mindez azért történhetett, mert a sors csak igen rövid időt szánt nekünk. Azon emberek heves, vad szenvedélye volt ez, akikre azt mérte a sors, hogy nagyon hamar elszakadjanak egymástól. És bár én igyekeztem, hogy szerelmem miatt senki se szenvedjen, végül mégis az ő fejére gyűlt mindazok elkeseredett gyűlölete, akik azt hitték, miatta érte őket méltánytalanság." A császár, könnyhullatva, sokszor elmondta ezt nekem. De most már késő éjszaka van, és az üzenettel még virradat előtt vissza kell térnem a Palotába.

Így beszélt a lány, szintén könnyek között, s azzal menni készült. A fénylő hold alacsonyan járt a felhőtlen égen, és a hűvös szélben bozongó fűcsomók közül harangtücskök elbűvölő zenéje szólt. A lány nehéz szívvel vált meg ettől a füvestől, nem szívesen indult útnak, és ez a vers tolult ajkára: – Mint a harangtücskök véget nem érő zenéje, szüntelen csordogál a könnyem, egész éjszakán át, hajnalig. – Az anya ráfelelt:

– A bozótra, mely magából miriád kis hangot ont, harmatként hull a felhők lakójának könnye. – Mert a császári udvar lakóját leginkább „felhők fölött lakó"-nak szokták nevezni. Aztán átadott a lánynak egy selyemövet, fésűt és más holmikat, amiket az elhunyt az ő őrizetére bízott. Valamennyi a császár ajándéka volt, de most, hogy már nem élt, aki viselje,

visszaküldte, megannyi emlékeztetőként a múltra. A dajkasereg, mely annak idején a gyermeket ide kísérte, nem is annyira úrnője halálán bánkódott, mint inkább azon, hogy egyik napról a másikra így megfosztották őket a Palotában naponta kínálkozó látnivalóktól és kellemes izgalmaktól. Kérték is, hogy nyomban visszatérhessenek. Az anya azonban elhatározta, hogy ő maga bizony nem megy, hisz tudta, idegenül érezné ott magát. Viszont ha megválik a fiúcskától, mindennap csak gondban őrlődhet miatta. Így hát nem kelt útra a Palotába, és a fiúcskát sem küldte el.

A tegezhordozó lánya még ébren találta a császárt. Őfelsége kint a szabadban várt rá, azzal az ürüggyel, hogy megszemléli a vázákba ültetett növényeket, amelyek a Palota előtt éppen teljes virágzásban állottak. Közben meg elbeszélgetett négy-öt bizalmas udvarhölgyével.

Ebben az időben szokása volt, hogy az *Ének az örök bánatról* című költeményhez* készült festményekből reggel is és este is megnézett egyet-egyet. A szöveget Teidzsi no In* írta le, benne Isze* és Curajuki* költeményeivel, s az egész jamato nyelven és a tengeren túli népek nyelvén készült. A császár gyakran szóba hozta ezt a költeményt.

Most a lány felé fordult, és mohón faggatni kezdte, mi hírt hozott. Az négyszemközt, hűséggel beszámolt róla, milyen szomorú is a ház, ahol járt, majd átnyújtotta az anya levelét. „Felséged kegyelmes parancsát mélyebb hódolattal olvastam, semmint azt szavakkal kifejezhetném, de annak értelme ködös homályt és zavart támasztott szívemben." A levél is, meg a költemény is – ebben unokáját olyan virághoz hasonlítja, melyet letéptek a nagy viharok ellen oltalmazó ágról – oly kusza és gyarló írás volt, hogy csak olyasvalakitől lehetett elfogadni, kinek szívén még eleven a seb.

A császár, hírnöke jelenlétében, meg akarta őrizni önuralmát. Ám eszébe jutott az idő, mikor az elhunyt először jött el hozzá, és ezer emlék rohanta meg: ahogy egyik emlék a másikhoz kapcsolódva felbukkant, sodrukba került, s beleborzadt, ha arra gondolt, milyen nyomtalanul, észrevétlenül szálltak is el azok a régi napok és órák.

Végül megszólalt:

– Én is sokszor és szívesen gondolkodom el rajta, miként lehetne apjának, tanácsosomnak végső akaratát maradéktalanul teljesíteni. De erről most ne szóljunk többet. Míg a kis herceg él, kínálkozik rá alkalom . . . Hogy hosszú életű legyen, ezért imádkozzunk. – Pillantása a visszahozott ajándékokra szegeződött és felkiáltott: – Azt kívánnám, hogy mint ama varázsló, bár hoztál volna jégmadár-tollas hajdíszt, annak jeléül, hogy ott jártál látogatóban, ahol az ő lelke lakozik! – És ezt a verset mondta: – Ó, bár varázsló indulna keresésére, és hírt hozna felőle, hogy lelke merre él!

Kuj-fej képmása – habár ügyes lehetett a festője – pusztán az ecset műve volt: hiányzott belőle az élet íze. És bár a költő szerint Kuj-fej olyan kecses volt, mint „a császári tó partján álló hibiszkusz avagy a Vej-jang palota fűzfája", a festményen más sem látszott belőle, mint rizspor meg kencefice, arcán pedig mesterkélt kínai mosoly ült.

Ám ha a megboldogult alakjára és hangjára gondolt a császár, nem lelt találó hasonlatot sem a virágok szépségében, sem a madarak énekében. Szüntelen szomorkodott, mert a sors nem engedte meg, hogy ők ketten megtarthassák fogadalmukat, melyet régen minden áldott reggel és este szóba hoztak – esküvésüket, hogy életük olyan lesz, mint két ikermadáré, melyek egy pár szárnyon repülnek, mint az ikerfáé, mely egy közös ágat hajt. Már a szellő susogása vagy egy bogár zümmögése is a legmélyebb bánatot ébresztette benne. És most Kokiden is, aki már régóta nem jöhetett be hozzá, ott ülhetett a holdvilágnál, és késő éjszakáig zenélhetett. Természetesen ez fájt legjobban a császárnak, s a környezetéhez tartozó kamarásokat és udvarhölgyeket is ez foglalkoztatta: hol szörnyülködtek, hol meg szomorkodtak miatta. Az a hölgy azonban, aki ilyen bánatot szerzett, nem engedett méltóságából, és konokul úgy viselkedett, mintha a Palotában semmi jelentős esemény nem történt volna.

Épp ekkor nyugodott le a hold. A császárnak eszébe jutott kedvese anyja, ott, a bozót sűrűjébe meghúzódó házban, és versbe öntötte, mit is érezhet az idős hölgy, amint elnézi az

őszi hold lenyugvását, „ha még mi is, kik a felhők fölött lakunk, sírva fakadunk, midőn eltűnik a látóhatár mögött".

A fáklyákat feljebb tolta a tartógyűrűkben, és még most sem tért nyugovóra. Végre a jobb kéz felől levő őrházból hangokat hallott, s ebből megtudta, hogy elérkezett a bika órája.* És úgy, hogy meg ne lássák, visszavonult hálótermébe. De nem jött álom a szemére: napkelte előtt már ismét talpon volt. És mint aki Isze költeményének szavát példázza: „Nem tudta, hogy a reggeli szürkület ablaka alá ért"; alig figyelt a reggeli kihallgatáson előadott ügyekre, jóformán hozzá sem nyúlt a párolt rizshez, a nagy asztalra feltálalt pecsenyéket meg mintha meg sem látta volna. A tálalók és felszolgálók sóhajtozva figyelték őfelsége borús kedvét, kamarásai és udvarhölgyei pedig ismételten összesúgtak:

– Milyen értelmetlenné vált is a mi tisztünk!

És arra gyanakodtak, hogy a császár talán valami különcködő fogadalmat tett.

Alattvalóinak súgás-búgásával mit sem törődve, nem bánta, ha gondolatai az ő ügyeik helyett a maga dolgain kalandoznak el, így az országra veszedelmessé váló nemtörődömsége, akárcsak régebben, most újra szóbeszéd tárgya lett, és ismét elharapózott a suttogás, a célozgatás egy másik birodalom egy bizonyos császárára. Napok, hónapok teltek el, míg végre az ifjú herceg megérkezett az udvarba. Páratlan szépségű fiúvá serdült; a császár gyönyörűségét lelte benne. Tavasszal kellett megtörténnie a trónörökös kikiáltásának, a császár pedig gyötrő kísértést érzett, hogy mellőzze az elsőszülött herceget, kisebb fia javára. Az udvarban azonban nem akadt senki, aki ezt a választást helyeselje, és vajmi kétségesnek látszott, hogy a nép tűrné-e, a gyermek számára pedig valóban inkább veszélyt jelenthetett, mintsem dicsőséget. A császár mindenki elől gondosan titkolta, milyen szándékot táplál, így aztán újra növekedett az iránta érzett bizalom. Az emberek ugyanis úgy vélekedtek, hogy ha beleháborodott is a fiúba, de lám, van határa a bolondságnak. Még a nagy udvari dámáknak is kő esett le a szívükről.

A nagyanya vigasztalhatatlan volt, és türelmetlenül csak

arra várt, hogy megkeresse azt a helyet, ahol halott lányának lelke lakozik: így maga is hamarosan utánaköltözött. A császárt tehát ismét nagy szomorúság érte, s ezúttal már a fiúcska is, aki ekkor hatéves volt, megértette, mi történt, és keservesen sírt. Nagy szomorúan sokszor elmesélgette, hogyan is volt, amikor utoljára elvitték halott nagyanyjához, aki hosszú éveken át olyan jó volt hozzá. A fiúcska ettől az időtől fogva állandóan a Palotában lakott. Ahogy hétéves lett, hozzáfogott, hogy megtanulja az írásjeleket, és olyan rendkívül gyors felfogásúnak bizonyult, hogy apját csodálkozás fogta el. A császár időnként magával vitte Kokiden meg a többi hölgy lakosztályába, mert hitte, hogy senkinek sem lesz szíve bántani a gyermeket, de meg is mondta nekik:

– Most, hogy a gyermek anyja már nem él, tudom, kedvesek lesztek hozzá!

Így a fiú egyre beljebb került a császári család életébe. A legdurvább katona, a legveszekedettebb ellenség sem nézhetett rá anélkül, hogy el ne mosolyodjék, így Kokiden sem taszíthatta el magától. A császárnénak volt két leánykája, akik persze szépség dolgában semmiképp sem vetélkedhettek a kis herceggel. Az udvarhölgyek is eljátszadoztak a fiúcskával, és mivel nagyon bájos volt és rendkívül szemérmes természetű, kimeríthetetlen örömet jelentett számukra a közös játék. Ami a komoly tanulmányokat illeti, csakhamar értette a módját, hogyan szálljon a felhőkig citerájának és fuvolájának vidám hangja. Ám ha minden kiválóságát felsorolnám, még azt gondolnátok, éppen a legjobb úton volt, hogy unalmas fajankó váljék belőle.

Ez idő tájt történt, hogy néhány koreai érkezett az udvarba, köztük egy jós is. A felség, bár hallott róluk, nem hívatta őket a Palotába, mivel még Uda császár* hozott egy törvényt, mely tiltotta idegenek bebocsátását. Ám a herceget nagy titokban elküldte szállásukra. A fiú a jobb kéz felőli titkár kíséretében ment el, akinek a gyermeket saját fiaként kellett bemutatnia. A jós elámult a fiúcska szépségén, és hitetlenkedve egyre csak a fejét csóválta:

– Olyan jegyet látok rajta, mely azt mutatja, hogy a birodalom atyja lehet még belőle, s ha sorsa engedi, nem éri be keve-

sebbel, mint az egész birodalom hatalmas urának és császárának méltóságával. De ha tüzetesebben megnézem, látom, hogy uralmát gond és zűrzavar fogja kísérni. De még ha az állam magas rangú hivatalnoka vagy a birodalom tanácsadója lesz, akkor sem látom, hogy szerencsével járna, hiszen ezzel meghazudtolná uralkodóra valló jegyeit, melyekről az imént szóltam.

A titkár, aki fölöttébb tehetséges, bölcs és tanult ember volt, igen érdekfeszítő beszélgetésbe kezdett a jóssal. Értekezésekben és költeményekben szóltak egymáshoz, majd a jós kisebb szónoklatot tartott:

– Nagy öröm számomra, hogy elutazásom előestéjén ilyen rendkívüli képességekkel megáldott férfiúval találkozhattam. Bár sajnálom, hogy tovább kell utaznom, de igen-igen kellemes emlékeket viszek magammal.

A kis herceg kedves versikét nyújtott át neki. A jós határtalan csodálatát fejezte ki, és mindenféle szép ajándékot adott a fiúcskának. A császár viszonzásul bőséges jutalmat küldött a birodalom kincstárából. A történteket szigorúan titokban tartották. Valamilyen úton-módon azonban a trónörökös nagyapja, a jobb kéz felőli miniszter, meg néhányan, akik az ő pártján álltak, megneszelték a dolgot, és roppant gyanakvás fogta el őket. A császár ekkor hazai jósokat hívatott, és próbára tette őket: közölte velük, hogy ő maga bizonyos jegyeket lát a fiúcskán, s emiatt halogatja, hogy hercegi rangra emelje. A jósok egybehangzóan azt válaszolták, hogy rendkívüli bölcsességgel járt el. A császár erre elhatározta, hogy a gyermeket, akinél anyai részről hiányzik a császári rang és befolyás, nem engedi hercegi címmel hányódni a világban. Így okoskodott: „Saját hatalmam is igen bizonytalan. Leghelyesebb lenne, ha megbíznám, hogy ellenőrizze nevemben a birodalom főméltóságait." Úgy vélte, hogy ezzel jól megalapozta a fiú jövőjét, s most komolyan hozzáfogott neveléséhez, gondoskodott róla, hogy a gyermek a tudomány és művészet minden ágában tökéletesedjék. A fiú minden téren olyan képességekről tett tanúságot, hogy igazán fájó lett volna, ha megmarad egyszerű polgárnak. Ám az is kiviláglott, hogy csak rossz vért szülhet, ha kinevezi

herceggé, ezért a császár tanácskozást tartott tudós férfiakkal, akik járatosak voltak a csillagok és a hold változásának tudományában. Mindnyájan azt javasolták, avassák a fiút a Minamoto- (vagy Gen) nemzetség tagjává. Így is történt.

Múltak az évek, de a császár nem felejtette el halott kedvesét; számtalan hölgyet hoztak ugyan a Palotába, hiszen remélték, hogy egyik vagy másik megtetszik majd a császárnak, de az mindegyiküknek hátat fordított: meg volt győződve, hogy világszerte nem akad párja annak az asszonynak, akit örökre elveszített. Élt azonban ebben az időben egy hölgy, aki híres volt szépségéről. Az előző császár negyedik lánya volt, és úgy hírlett, hogy anyja, az özvegy császárné, páratlan gonddal nevelte fel. Az egyik udvarhölgy, aki már az előző császárt is szolgálta, bizalmas viszonyban volt az ifjú hercegnővel, hiszen ismerte még gyerekkorából, és később is figyelemmel kísérhette fejlődését.

– Három császár udvarában is szolgáltam – bizonygatta az udvarhölgy –, de mindezen idő alatt egyetlen lányt sem láttam, aki felvehetné a versenyt az elhunyttal. Az özvegy császárné lánya az egyetlen kivétel. Szépsége valóban párját ritkítja.

Így beszélt a császárhoz, az pedig csodálkozva töprengett, mennyi lehet ebből az igazság, de azért igen figyelmesen hallgatta az udvarhölgyet. Ahogy ez az özvegy császárnénak fülébe jutott, igen megrémült, hiszen jól emlékezett rá, milyen leplezetlen kegyetlenséggel üldözte előző vetélytársát a sötét lelkű Kokiden. Aggodalmairól nem mert nyíltan beszélni, de húzta, halogatta, hogy lányát az udvarban bemutassák. Ám közben váratlanul meghalt az özvegy császárné.

Mikor a császár meghallotta, milyen elhagyatottságra jutott az elárvult hercegnő, kedves szavakkal megüzente neki, hogy ettől a perctől fogva császári hercegnőnek, saját lányának tekinti. A hercegnő szolgálói, gyámolítói úgy vélték, de még bátyja, Hjobukjo herceg is azt gondolta, hogy a Palota-beli élet szórakoztatni fogja a hercegnőt, s mindenképp jobb lesz számára, mint az otthoni szomorú magány. Így aztán elküldték a császári udvarba. Itt a Fudzsicubo („gliciniaváza") elnevezésű

lakosztályba került, s ezért magát a hercegnőt is ezen a néven kezdték emlegetni. A császár nem tagadhatta, hogy a hercegnő bámulatosan hasonlít régi kedveséhez. Fudzsicubónak azonban sokkalta magasabb rangja volt, így aztán, nagy aggodalmában, mindenki igyekezett megnyerni tetszését, és éppen, mert minden eshetőségre felkészültek, készségesen a legnagyobb szabadságot akarták biztosítani a hercegnőnek. Az elhunytnak pusztán azért jelentett szenvedést a császár kegye, mert őt nem akarta elismerni az udvar.

A császár szívében nem halványult el a régi szerelem, s bár néha vigasztalást és szórakozást talált benne, ha gondolatai az elhunytról a hercegnőre szálltak – hiszen annyira hasonlított rá –, de élete továbbra is szomorú maradt.

Gendzsi, „a Minamoto-nemzetségbeli" – mert most már így hívták –, állandóan a császár mellett tartózkodott. A kevésbé rangos udvarhölgyek és komornák társaságában mihamar otthonosan érezte magát, így nem viselkedett félszegen olyan hölgyekkel, akik a császár lakosztályában naponta megfordultak. Egészen természetes, hogy ezek a hölgyek versengtek Gendzsi kegyéért, és nem egy akadt köztük, akit Gendzsi, ezért vagy azért, nagyon csodált is. Legtöbbjük azonban nagyon is felnőtt módra bánt vele. Csupán az új hercegnő volt bájos és egyúttal egészen fiatalka, és bár igyekezett magát távol tartani Gendzsitől, elkerülhetetlen volt, hogy sűrűn ne találkozzanak egymással. Gendzsi nem emlékezett anyjára, ám az említett udvarhölgy elárulta neki, hogy az ifjú hercegnő rendkívül hasonlít rá. Ez aztán roppantul foglalkoztatta gyermeki képzeletét, szívesen lett volna vele jó barátságban, és állandóan a közelében is tartózkodott. A császár egy napon így szólt Fudzsicubóhoz:

– Ne légy hozzá barátságtalan! Nagyon vonzódik hozzád, mert hallotta, hogy nagyon hasonlítasz anyjára. Ne tartsd tolakodónak, bánj vele jól! Hiszen arcra, külsőre, valóban annyira hasonlít hozzád, akár ha az anyja volnál.

Egyszóval bármilyen ifjú volt is Gendzsi, az elröppenő szépség megragadta képzeletét: első ízben érezte, hogy határozottan vonzódik valakihez.

Kokiden első perctől kezdve nem szívelhette a hercegnőt, és most Gendzsi iránt érzett régi ellenszenve is fellángolt. Gyermekeiről azt tartották, hogy szépek, de persze nem versenghettek Gendzsivel: ez olyan szépséges volt, hogy az emberek Hikaru Gendzsi, vagyis Gendzsi, a Ragyogó néven emlegették, Fudzsicubo hercegnőt pedig – mert neki is sok csodálója akadt – Napsugár hercegnőnek nevezték.

Nagy kár ilyen bájos gyermekre férfiruhát húzni, de Gendzsi ekkor mar tizenkét évet számlált, s így elérkezett az ideje, hogy férfivá avassák. A császár fáradhatatlan buzgalommal irányította az előkészületeket, túl akart tenni még az előírt pompán is. Mikor egy évvel előbb a trónörökös férfivá avatását ünnepelték a Déli Csarnokban, egy hajszálnyival sem fordítottak nagyobb gondot az előkészületekre. A több, különböző helyen adandó ünnepi lakoma étrendjét, nemkülönben a kincstárnok és a császári rizstár felügyelőjének munkáját a császár személyesen ellenőrizte, hogy hivatalnokai esetleg valamiről meg ne feledkezzenek. Végtére minden remekül készen állt. Az ünnepség a császár saját lakosztályának keleti szárnyában folyt le. A trónt úgy állították fel, hogy kelet felé nézzen, a felavatandónak és tanújának (a bal kéz felőli miniszternek) székét pedig szemben helyezték el.

Gendzsi a majom órájában* érkezett meg. Nagyon bájos látvány volt hosszú gyerekfürtjeivel, és a tanú, akire éppen az a feladat hárult, hogy bíbor hálóval lekösse haját, elszomorodott arra a gondolatra, mekkora változás következik el hamarosan, és az udvari pap is tétovázott, mikor a megszentelt késsel le kellett vágnia a szépséges fürtöket. Ahogy a császár elnézte Gendzsit, egy pillanatra eszébe jutott, milyen büszke is lenne anyja ezen az ünnepen, de hamarosan legyűrte elérzékenyedését.

Gendzsi, fején a szertartásban előírt föveggel, visszavonult lakosztályába, magára öltötte a férfiruhát, majd ismét az udvarba ment, és olyan kecsesen lejtette el a hódolati táncot, hogy mindenkinek könny szökött a szemébe. A császárt, akinek bánata az utóbbi időben enyhült kissé, újra megrohanták a múlt emlékei.

Általában attól tartottak, hogy a fiú finom vonásai majd

nem érvényesülnek annyira, mihelyt gyermekruháját leveti. Ám fordítva történt: Gendzsi bájosabb volt, mint valaha.

Tanújának, a bal kéz felőli miniszternek egyetlen lánya volt, s a trónörökös szeme már megakadt szépségén. Most azonban az apa fejébe vette, hogy nem támogatja ezt a kapcsolatot, ellenben Gendzsinek szánja lányát. Puhatolni kezdte hát a császár véleményét, mire megtudta, hogy őfelsége rendkívül örülne, ha a fiú részére biztosíthatná azokat az előnyöket, melyeket egy ilyen hatalmas családdal való kapcsolat jelent.

Midőn az udvari urak összegyűltek, hogy igyanak a Szerelem Serlegéből, Gendzsi a többi herceg közt foglalt helyet. A bal kéz felőli miniszter ekkor előlépett, és fülébe súgott valamit; a fiú elpirult, de nem tudta, mit is válaszoljon. Most megjelent az egyik kamarás, és közölte a miniszterrel a császár azon kívánságát, hogy azonnal jelentkezzék őfelségénél. Ahogy a trónus elé érkezett, az egyik komorna bő fehér alsóruhát meg egy leánykaruhát nyújtott át neki.* Mindezt, a szertartás előírásainak megfelelően neki, a herceg tanújának kellett átvennie. Az uralkodó ekkor megkínálta a minisztert a császári serlegből, majd elmondott egy költeményt: ima volt ez, melyben azt kérte, bár a bíbor háló megkötése kettejük háza szövetségének jelképévé válnék. Mire a miniszter azzal válaszolt, hogy ezt a szövetséget nem bonthatja fel más, csak a bíbor szalag fakulása. Ezután lejött a hosszú lépcsősoron, és lent az udvarban bemutatta a Nagy Hódolatot.* Ekkor felvonultatták a császári istállókból származó lovakat, és a solymászkerti madarakat is bemutatták. Ez mind Gendzsinek szánt ajándék volt. A lépcső alján felsorakoztak a hercegek és az udvari urak, hogy ki-ki átvegye a maga ajándékát: a császár a legkülönbözőbb ajándékokkal halmozta el őket. Ezen a napon, a császár utasításainak megfelelően, a jobb kéz felőli tudós titkár osztotta szét a szakajtókat és gyümölcsös kosarakat. A süteménynyel teli dobozok és más ajándékok körös-körül halomszámra hevertek, hogy lépni sem lehetett tőlük. Ilyen bőségnek az emberek még a trónörökös férfivá avatásán sem voltak tanúi.

Ezen az estén Gendzsi a miniszter házába ment, ahol nagy pompával megünnepelték eljegyzését. A legtöbben úgy vélték,

hogy az ifju herceg még kissé gyerekes és fejletlen, de szépsége mindenkit csodálatba ejtett. Csupán nála négy évvel idősebb menyasszonya tartotta egyszerűen gyereknek, és bizony eléggé restellte is vőlegényét.

A császár továbbra is elvárta, hogy Gendzsi ott tartózkodjék a Palotában, így a kis herceg nem rendezett be saját háztartást. Szive mélyén szüntelenül úgy érezte, hogy az a másik, (Fudzsicubo), mennyivel szebb is minden más nőnél, így egyre csak olyan nőkkel akart együtt lenni, akik őhozzá hasonlítottak; de fájdalom, még csak nyomába sem léphetett senki! Menyasszonyáért, Aoi hercegnőért, mindenki lelkesedett, ő azonban semmi vonzót nem látott rajta. A palotabeli fiatal lány teljesen betöltötte képzeletét, és ez a makacs vonzalom szenvedést hozott rá.

Most, hogy már „férfi" lett, nem kereshette fel a női lakosztályokat, mint azelőtt. Néha azonban azzal vigasztalódhatott, hogy egy-egy mulatság alkalmával hallgatta Fudzsicubo citerán és fuvolán kísért énekét. Egyébként elviselhetetlennek érezte, hogy felnőttnek számítják. Öt-hat napi távollét után két vagy három napot aztán ismét jegyesének házában töltött. Apósa azzal magyarázta ezt a nemtörődömséget, hogy még igen fiatal, és egy csöppet sem neheztelt a hercegre, sőt mindig melegen fogadta. Valahányszor beállított, összehívták a legszórakoztatóbb, legkellemesebb fiatalokat, és fáradságot nem kímélve, játékokat rendeztek szórakoztatására.

A Palotában Gendzsi hivatalos szállásául a Sigeiszát jelölték ki; valaha anyja is lakott ott, és régi szolgáit ismét összegyűjtötték, hogy a fiúnak legyen kísérete. Nagyanyjának háza roskadozóban volt. A császári építési hivatal utasítást kapott, hogy megjavíttassa. A facsoportok elrendezése és a környező dombok miatt mindig is szépséges volt a kert. Most kibővítették a tó medrét, és más mindent is szépítettek, javítottak. „Ó, bár olyasvalakivel jöhetnék ide lakni, akit szeretek!" – tűnődött Gendzsi szomorúan.

Vannak, akik azt állítják, hogy a Hikaru, vagyis a „Ragyogó" nevet csodálója, a koreai jós adta a fiúnak.*

MÁSODIK FEJEZET

A rekettye

Gendzsi, a Ragyogó... Tudta, aki ilyen nevet visel, el nem kerülheti, hogy szigorúbban meg ne ítéljék, féltékenyebben ne figyeljék, tudta, hogy majd szájról szájra jár legapróbb gyarlósága is. Félt, hogy az utókor csak holmi semmirekellő, léha embert lát majd benne, és tudta, hogy még a legtitkosabb tettei is napvilágra kerülhetnek (a pletykás nyelv fecsegésénél nincs nagyobb átok!). Mindez arra késztette, hogy a legnagyobb körültekintéssel cselekedjék, és a szigorú erkölcsösségnek legalább a látszatát megőrizze. Így viszont soha semmiféle igazán regényes élménye nem akadt, és kalandjain Katano no Soso* csak nevetett volna.

Mindaddig, míg a testőrség kapitánya volt, és idejének legnagyobb részét a Palotában töltötte, úgy vélték, hogy azért látogat el olyan ritkán a Nagy Csarnokba,* mert szívében valami titkos szenvedély lakozik. Valójában még csak nem is érdekelték társainak könnyelmű, semmitmondó és a nagy nyilvánosság szeme láttán lezajló szerelmi kalandjai, és megvolt benne az a különös hajlam, hogy ha egyszer erőt vett rajta a szerelem, mindig egészen valószínűtlen és kilátástalan helyzetekbe bonyolódott.

Megkezdődött az esős évszak. Hosszú hónapok óta egyetlen pillanatra sem volt szép idő. Az udvar szigorú böjtöt tartott. A Nagy Csarnok lakói már türelmetlenkedtek, merthogy Gendzsi ilyen hosszasan elmarad a Palotában, de a nemes ifjak, akik az udvarban apródszolgálatot teljesítettek, szívesebben szolgálták Gendzsit, mint bárki mást, és mindig szerét ejtették, hogy ruháit és ékszereit pompásan, újszerűen állítsák össze. Körükből To no Csudzso, a császári istállómester volt

Gendzsi legkedvesebb barátja: vele meghittebben és elfogulatlanabbul tudott beszélgetni, mint bármelyik régi játszótársával. Ez a nemes ifjú némileg nyomasztónak érezte a házat, melyet apósa, a jobb kéz felőli miniszter, nagy gonddal építtetett számára. Saját apjánál viszont – akárcsak Gendzsi esetében – őt is feszélyezte a nagy pompa. Így aztán az udvarnál Gendzsi állandó kísérőjéül szegődött. Együtt tanultak, együtt játszottak, mindenben elválhatatlan társak maradtak, olyannyira, hogy minden szertartásosságot mellőzve, szívük legrejtettebb titkait is leplezetlenül feltárták egymásnak.

Egyik éjszaka szomorúan egyre csak zuhogott az eső. A Palotában csak kevesen voltak ébren, Gendzsi lakosztályára is a szokottnál nagyobb csendesség borult. A herceg ott ült a lámpa mellett, könyveket, papírokat forgatott. Egyszerre csak leveleket szedett elő a közelében álló íróasztal fiókjából. To no Csudzsót elfogta a kíváncsiság.

– Néhányat megmutathatok – szólalt meg Gendzsi –, de van közte olyan is, amit inkább...

– Pedig éppen ezeket szeretném látni. A közönséges levelek mind hasonlítanak egymásra, és alig hiszem, hogy a tieid mások lennének, mint amiket magam is kaptam. Szenvedélyes sorokat szeretnék olvasni, melyeket az elkeseredés pillanatában írtak, olyan leveleket, melyek beleegyezést sejtetnek, leveleket, melyeket alkonyatkor írtak.

Olyan mohón kérlelte, hogy Gendzsi megengedte, hadd kutasson a fiókjában. Aligha is tartott ilyen dísztelen íróasztalban különösebben fontos vagy titkos írásokat. Az ilyesmiket valószínűleg másutt, nem ilyen szembeötlő helyen őrizgette. Így bizonyos lehetett benne, hogy a fiókban található levelek miatt semmi különösebb baj nem támadhat. To no Csudzso átlapozott néhányat, majd felkiáltott:

– Milyen bámulatos változatosság!

Azzal találgatni kezdte, melyiket ki írta, és egyiknél-másiknál rá is tapintott. Legtöbbször viszont tévúton járt. Gendzsit mulattatta tapogatózása, nemigen szólt közbe, s olyankor is legtöbbször sikerült félrevezetnie. Végül elvette tőle a leveleket és megjegyezte:

– Biztosan neked is van szép gyűjteményed. Most te mutass néhányat, s akkor az én íróasztalom is készségesebben nyílik meg előtted.

– Egy sincs, amit érdemes lenne megnézned – válaszolta To no Csudzso, majd így folytatta: – Végre sikerült megállapítanom, hogy nincs asszony, akit tökéletesnek mondhatnánk. Nincs, aki maga volna a tökéletesség. Sokan vannak, akik úgyahogy elsajátították az írás művészetét, és ha szüksége mutatkozik, tudnak szellemesen válaszolni. De csak kevés nő akad, aki alaposabb próbát is kiáll. A nők általában elvakultan csodálják saját jó tulajdonságaikat, és fölöttébb rossz érzést kelt bennem, hogy szidják minden vetélytársnőjüket. Egyik-másik lányt a szülei majomszeretettel dédelgetnek. Pici koruk óta rácsos ablak mögött őrzik őket, s így a külvilág mást sem tudhat meg róluk, csak hogy kitűnnek valamilyen tudományban vagy művészetben. Ez persze némelykor felcsigázza érdeklődésünket. A fiatal teremtés lehet csinos és bájos, de még egyáltalán nem került kapcsolatba a világgal. Az ilyen lányka gyakran valóban eléri, hogy pontos utánzással vagy igen nagy szorgalom árán elsajátítson valami könnyebb, mulandóbb természetű művészetet. Barátai gondosan hallgatnak hibáiról, jó tulajdonságait meg eltúlozzák, mi pedig, bár nem feltétlenül adunk hitelt dícsérő szavuknak, arra sem gondolhatunk, hogy ítéletük teljességgel téves. Ám ha utánajársz, mi az igazság belőle, mindig csalódsz. – Elhallgatott, mint aki restelli ezt a cinikus hangot, majd megtoldotta:

– Tudom, nincs nagy tapasztalatom, de mind ez ideig ilyen eredményre jutottam.

– És van olyan lány is – kérdezte Gendzsi mosolyogva –, akinek egyetlen jó tulajdonsága sincs?

– Bizonyára, bár az ilyen nő nemigen tud valakit is magához édesgetni. Valószínűleg éppúgy akad olyan, aki semmit sem tud nyújtani, mint olyan, aki csupa jó tulajdonságból áll. Én három csoportra osztom a nőket. Vannak, akiknél annyit számít rang és születés, a gyengéiket meg úgy rejtegetik, hogy eszményképként emlegetik őket. Ha egy lány a középső réteghez tartozik, bárki véleményt mondhat róla, így aztán meg kell

rostálnunk a számos, egymásnak ellentmondó véleményt. Ami az alsóbb rétegeket illeti, azokhoz nincs semmi közünk.

Gendzsit mulattatta, hogy To no Csudzso ilyen alapossággal intézi el a kérdést és megszólalt:

– Nem mindig könnyű megállapítani, hogy valaki a három csoportból hová sorolandó. Magas rangú emberek némelykor igen mélyre süllyedhetnek, mások viszont egyszerű származással magas hivatalokba emelkednek: kifelé fontoskodó ábrázatot öltenek, lakásukat felékesítik, és úgy érzik, semmiképp sem kevesebbek, mint bárki más. Ezeket melyik csoportba sorolod?

Ebben a pillanatban bejött Hidari no Uma no Kami és To Sikibu no Dzso. Közölték, hogy azért jöttek a Palotába, mert ugyancsak böjtöt kezdenek. Mivel mindketten nagy nőhódítók voltak és jó csevegők. To no Csudzso rájuk bízta, döntsék el a Gendzsi által felvetett kérdést. Vita alakult ki, melynek során vajmi kevéssé hízelgő megállapítások hangzottak el. Elsőnek Uma no Kami szólalt meg:

– A nőt, aki nem származik jó családból, bármilyen magas rangra emelkedjék is, egészen másképp ítéli meg a világ, mint azt, aki főrangú családból született. Ha azonban, valami balszerencse folytán, egy igen magasrangú nő elhagyatottságba, nyomorba kényszerül, csakhamar megfeledkeznek nemes, kiművelt szelleméről, és megvetés lesz osztályrésze. Mindent egybevetve azt gondolom hát, hogy ezeket a nőket is a középső csoportba kell sorolni. Ha pedig a távoli vidékek kormányzására kiküldött *zurjók** lányait is számításba vesszük – ezeket érheti olyan sors, hogy hol jól, hol rosszul megy dolguk –, helyes, ha a középső csoportba osztjuk be őket... Vannak még harmad- és negyedrendű hivatalnokok, akiknek nincs kormányzati tisztük. Ezeket általában még kevesebbre becsülik, mint a szürke, kis senki hivatalnok embereket. Pedig többségük egészen jó családból származó ember, de kevesebb felelősség terheli őket, mint a kormányzati tisztviselőket, így higgadtabb természetűek. Az ilyen családból származó lányok teljességgel védve vannak ínség és lemondás ellen, sőt, igen gyakran a legnagyobb pompa és bőség veszi őket körül. Közülük sokan úgy nevelkednek fel, hogy csak bolond ember vetheti meg

őket. Akadnak közöttük olyanok is, akiket nyugodtan be lehet vinni az udvarhoz, és nemegyszer váratlan sikert is aratnak. Erre sok, igen sok példát mondhatnék.

– Sikereiknek rendesen az az oka, hogy tömérdek pénzük van – vetette közbe Gendzsi mosolyogva.

– Jobban ismerhetnéd a dolgot, semhogy így beszélj! – válaszolta To no Csudzso elutasítóan.

Aztán Uma no Kami folytatta:

– Vannak, akiknek olyan jó a származásuk és hírük, hogy kitűnő nevelésükben senkinek sem jut eszébe kételkedni. Ám ha aztán személyesen találkozunk velük, elszörnyedésünkben majdhogy fel nem csattanunk: „Ezek ugyan hogyan nőttek fel?!" ... De bizonyos, hogy van a világon tökéletes nő, akiből egyetlen fontos jó tulajdonság sem hiányzik, és cseppet sem lepődnék meg, ha rátalálnék. De valószínű, hogy elérhetetlen lenne a magamfajta alacsony rangú ember számára, éppen ezért az ilyen nőket egészen külön említeném, nem sorolnám be egyik csoportba sem ... Képzeljétek csak el, hogy valahol, egy vadszőlővel sűrűn befuttatott kapun túl, ahol az ember nem is gyanítja, áll egy ház, s benne soha nem álmodott szépségű teremtést őriznek. Milyen izgalomba hozna bennünket, ha rábukkannánk! Halomra dőlne egész bölcs elméletünk és csoportosításunk, s a váratlan meglepődés úgy hatna ránk, mint furcsa, hirtelen varázslat. Úgy képzelem, hogy apja tagbaszakadt és faragatlan ember, bátyja pedig mogorva, rosszképű fickó. A lány naphosszat ott ül sivár, kongón üres hálószobájába zárva, de képzelete csak annál jobban szárnyal: minden művészetnek, amiben más csak némi hétköznapi ügyességre tesz szert, nála különös tartalma, mély jelentősége van. Az is lehet, hogy a művészet valamelyik ágában hallatlan, mesteri tudásával ejt bámulatba bennünket. Lehet, hogy ti, akik előkelő származásúak vagytok, az ilyen nőt méltatlannak találjátok magatokhoz. Nekem azonban nehezemre esnék, hogy eldobjam magamtól.

Uma no Kami most Sikibu no Dzsóra pillantott, aki viszont azon töprengett, vajon ez a leírás nem az ő húgára vonatkozik-e, de nem szólt közbe.

„Ha már az első csoportból is ilyen nehéz a választás! ..." – gondolta Gendzsi, s lassan elbóbiskolt.

A herceg öltözéke puha fehér selyemből készült, egyszerű köpenye hanyagul vállára vetve, csatjai, öve nyitva. Ahogy ott ült a fényben, a lámpának támaszkodva, olyan szép volt, hogy az ember már-már azt kívánta, miért is nem született lánynak. Meg is fordult a fejükben, hogy ilyen ifjúhoz, mint Gendzsi herceg, még maga az Uma no Kami által lefestett tökéletes nő sem volna méltó, akinek pedig külön helyet szánt.

A beszélgetés tovább folyt. Sok minden és sok mindenki szóba került. Uma no Kami azt állította, hogy a tökéletesség más téren is ritka dolog. Az uralkodó is nehezen talál magának minisztereket, de neki még sincs olyan nehéz dolga, mint a házasembernek, hiszen birodalmának ügyeit nem egyetlen emberre bízza, de nem is kettőre vagy háromra, hanem a ranglétrán alantasokból és fölöttesekből sorakozó tisztviselőinek egész seregére. S így folytatta fejtegetéseit:

– Ám ha egy házba úrnőt kell hozni, egyvalakit kell találni, akiben számos jó tulajdonság testesül meg. De nem sokra megy, aki túlzott igényeket támaszt. Elég a bizonyosság, hogy választottunkban kétségtelenül megvannak azok a jó tulajdonságok, melyeket magunk nagyra becsülünk, és ha más dolgokban nem is éri el eszményképünket, legyünk türelmesek, és gondoljunk azokra az erényeire, melyek annak idején arra késztettek bennünket, hogy udvarolni kezdjünk neki ... Bár éppen itt kell nagyon vigyáznunk, mert vannak, akik ifjúságuk önzésében és rátarti szépségében elszánták magukat, hogy márpedig rajtuk egy szeplőt sem találni. Minden levelükben a legártatlanabb dolgokról szólnak, és értik a módját, hogy minden ecsetvonásukkal olyan finomságot sejtessenek, ami aztán bennünket tétova nyugtalansággal tölt el. Az ilyen nő azonban, ha végre sikerül vele találkoznod, olyan halkan beszél, hogy alig hallod, és az a néhány leheletszerű mondat is, amit bágyadtan elsuttog, csak még titokzatosabbá teszi. Ekkor még kedvesen félénk, lányos szerénységnek látod, később viszont minden bizonnyal rájössz, hogy éppen heves szenvedélye miatt mutatkozott ilyen tartózkodónak ... Másutt pedig, ahol szem-

látomást minden rendjén van, a tökéletes élettárs egyszeribe nagyon is kimutatja érzelmeit, és vonzalmát épp a legalkalmatlanabb percben s oly nevetségesen teszi közszemlére, hogy már azt kívánod, bárha mielőbb megszabadulhatnál tőle... Vagy lássuk a szorgos háziasszonyt, aki külsejével mit sem törődve, füle mögé fésüli haját, és teljesen feloldódik a férje otthoni kényelmét szolgáló apró-cseprő munkákban. A férj, midőn kint jár-kel a világban, bizony sok mindent hall, sok mindent lát, amit idegennel nem beszélhet meg, de minderről örömest elbeszélgetne vele érző, okosan hallgató bizalmasával, aki vele nevet, vagy ha kell, vele sír. Az is gyakran megesik, hogy valamely politikai esemény miatt nagy gondja van, vagy éppen megörvendezteti ilyesmi, de csak ül magában szótlanul, és persze arra vágyik, bárha lenne valakije, akinek elbeszélhetné. Aztán, valami titkolt, régi emlékére gondolva hirtelen fölnevet vagy nagyot sóhajt. Ám a felesége csak úgy félvállról kérdi: „Mi történt?", de nyoma sincs benne az érdeklődésnek. Az ilyen életet nehéz elviselni...

Uma no Kami még sok más helyzetet latolgatott, de a végső tanulságot nem tudta levonni, majd felsóhajtva így folytatta:

– Az a leghelyesebb, ha nem nézünk születésre, szépségre... ahogy már ajánlottam is. Mit számít, ha akármilyen egyszerű, igénytelen is, csak becsületes és békeszerető teremtés legyen, mert akkor megbízhatunk benne. Ha aztán akad még más erénye is, becsüljük meg, mint az istenek ajándékát. Ha pedig valami csekély hibát fedezünk fel benne, ne bolygassuk. Bizonyosak lehetünk, hogy ha az asszony erős a türelem és szeretetreméltóság erényeiben, viselkedése sosem lesz elviselhetetlenül visszataszító... Van olyan asszony is, aki túlzottan béketűrő: szemet huny annak is, ha kirívó méltánytalanság esik rajta, és szinte fitogtatja, milyen rútul fizetnek hűségéért. Ám egyszer, váratlanul, eljön az idő, amikor türelmének vége szakad: megír egy panaszos szavú költeményt, mert arra számít, hogy férjében ettől majd sajgón felébred a szánom-bánom, aztán fogja magát, és elszökik valami messzi faluba, a hegyek közé vagy a tengerpartra, és jó időre nyoma vész... Kisfiú koromban az udvarhölgyek effféle szomorú történeteket mesélgettek nekem. Sosem kételkedtem benne, hogy valódiak a történetből kivilágló érzelmek, így sok könnyet hullattam miattuk. Most már gyanítom, hogy az ilyen nekiszomorodás nagyobbrészt csak szenvelgés. Az asszony, akiről beszélgetünk, olyan férjet hagy el, aki őt valószínűleg még akkor is szereti, egyszóval a nő önmagát is szerencsétlenné teszi, férjének is szörnyű aggodalmat szerez vele, hogy így eltűnik, talán mindössze azzal a nevetséges céllal, hogy próbára tegye férje vonzalmát. Na de aztán megjelenik az asszonynál valamelyik barátnője, és csodálattal felkiált: „Micsoda szív! Micsoda mélységes mély érzelmek!" Az asszony erre még jobban nekikeseredik, és kolostorba vonul. Ám ha elszánja magát erre a lépésre, szomorúsága nem tettetés, és nincs is szándékában, hogy valaha is visszatérjen a világba. Barátnőjének ez is fülébe jut, és felsóhajt: „Szegény teremtés! Mennyit szenvedhetett, hogy erre adta a fejét!" És meglátogatja cellájában. Ekkor a férj, aki azóta is szüntelen gyászolja az asszonyt, megtudja, mi lett feleségéből, és könnyekben tör ki. Meglátja ezt valamelyik szolgálója vagy az öreg dajka, és máris elrohan a kolostorba, hogy hírül vigye a férj kétségbeesését: „Ó, drága úrnőm, micsoda szégyen, micsoda gyalázat!" Az apáca erre azt is elfelejti, ki ő, és hol is van, fejéhez kap, hogy haját lesimítsa, ám rádöbben, hogy lenyírták. Kétségbeesésében, fájdalmában a földre roskad, és mert könnyei kikívánkoznak, elsírja magát. Minden veszve már, és mivel nem imádkozhat szüntelen, erőt kérve, fel is támad benne a bűnös gondolat, hogy helytelenül cselekedett, midőn apáca lett, s ez annyit zakatol benne, hogy még maga Buddha is gonoszabbnak tartja most, mint akkor volt, hogy fogadalmát letette. Az asszony maga is jól érzi, hogy szörnyű gondolatai lelkét a legsötétebb pokolra juttatják. Ha azonban a házaspár előbbi életének *karmá*ja erősen ellenszegül a válásnak, az asszonyt megtalálja férje, és visszahozza, mielőtt még letenné végleges fogadalmát. Ebben az esetben elviselhetetlenné válik az életük, hacsak az asszony el nem szánja magát, hogy bármi történjék is, szemet huny mindennek, még ha a dolgok nincsenek is ínyére... Aztán vannak olyan nők, akik örökösen maguk és férjük vonzalmán őrködnek. Ha az

ilyen asszony nemhogy férjének ballépését, de már a hűtlenkedésre való leghalványabb hajlandóságát is fölfedezi, nevetséges jelenetet rendez, és felháborodásában kijelenti, hogy többé hallani sem akar férjéről. Pedig ha a férfi vágya tilosba téved is, a felesége iránti szerelme erős maradhat, és végül meg is térhet a maga háza tájára. Ám ha az asszony őrjöngései miatt kenyértörésre kerül sor, ezen segíteni már nem lehet. Ha viszont valami jelentéktelen sérelem éri az asszonyt, és ez, beérve a szótlan rosszallással, pusztán pillantásával jelzi, hogy tud a dologról, vagy pedig, ha nagy méltánytalanság érné, amelyért kijárna a szigorú felelősségre vonás, de ő él nélkül teszi szóvá a dolgot, az ilyen asszonyt a történtek után még jobban szereti majd a férje, mert az ember gyakran a maga türelmével mutathat példát a másiknak, hogyan uralkodjék zabolátlan indulatain... Ha egy asszonyban határtalan béketűrés és megbocsátás lakozik – még ha ez a vonás lelkének szépségéből és szeretetreméltóságából fakad is –, ebből az világlik ki, hogy érzelmei tulajdonképpen sekélyesek. „A le nem horgonyzott csónak sodródik az árral." Vagy más volna a véleményetek?

De To no Csudzso bólintott:

– Akadtak már, akik azt hitték, hogy a megfakult érzelmet újra felszíthatják szerelmesük szívében, ha teljesen alaptalan gyanakvást ébresztenek benne. Az ilyen kísérlet azonban rendkívül veszélyes. Akik ezt ajánlják, abban bizakodnak, hogy az ilyen oktalan neheztelést elegendő szótlanul tűrni, és nemsokára úgyis jóra fordul minden. Megfigyelésem szerint azonban ez egyáltalán nem így történik... Amit mondtunk, megmondtuk, ám azért a nő legnagyobb erénye mégis az, hogy szelíden, megbocsátón viszel el minden igaztalanságot, ami érheti.

Ezt mondta To no Csudzso, és közben saját húgára, Aoi hercegnőre gondolt, de csalódottan és dühösen látta, hogy Gendzsi, akinek véleményét pedig hallani kívánta, mélyen alszik már.

Uma no Kami igen jártas volt az ilyen eszmecserékben, és most is rátartin, páváskodva állt ott. To no Csudzsónak kedve

támadt, hogy hallja, mi mondanivalója van még, így beszédre nógatta, és igyekezett felhangolni. Uma no Kami folytatta is:

– Az asszonyokkal úgy áll a dolog, mint a kézművesek munkájával. A faszobrász megfaragja, amit akar. De amit csinál, rövidke életű játékszer csupán, pillanatnyi gyönyörűségnek készült, nem szabályok vagy törvények szerint alakult. S ahogy az idők változnak, a szobrász is változtat munkáján, újszerű csecsebecséket készít, hogy így szolgálja a múló nap szeszélyes hangulatait. Van azonban másfajta művész, aki komolyabban lát művéhez, és arra törekszik, hogy igaz szépséggel ruházza fel az emberek használatára szánt dolgokat, és olyan formákat teremtsen, amelyek tiszteletben tartják a hagyományokat. Ő az igazi alkotások mestere, s egy pillanatra sem szabad őt összetéveszteni a semmitmondó játékszerek farigcsálójával... A Festők Műhelyében is sok kitűnő művész akad, aki kiváló tusrajzokat készít. Valóban annyira ügyesek, hogy nagyon nehéz őket rangsorba állítani. Viszont mindnyájan olyan alkotásokon dolgoznak, melyeknek az a rendeltetése, hogy váratlan tetszést, meglepetést keltsenek. Egyikük a Horai hegyet festi, a másik holmi dühöngő tengeri szörnyeteget, amint meglovagolja a viharzó tengert, a harmadik a tengeren túli földről való vadállatokat fest vagy képzelet szülte démonok vad ábrázatát. Egyikük sem tartja pórázon képzeletét, ügyet sem vetnek a szépségre, egyetlen gondjuk, hogyan ejtsék ámulatba a nézőt. Képeiken semmi sem valódi ugyan, de minden valószínű. Ám lefesteni egyszerűen valamely hegyet vagy folyót a maga valóságában, vagy házakat, amilyenek ezerszámra láthatók, de úgy, hogy meglássék igazi szépségük, a látványban rejlő összhang, nyugodt ecsetvonásokkal ilyen tájat megfesteni vagy ábrázolni, vagy megmutatni, mi rejlik egy meghitt sövény mögött, mely kirekeszti a környező világot, vagy valami igénytelen dombon álló, vastag törzsű fákat festeni, illő gondot fordítva a szerkesztésre és arányokra: az ilyen művek alkotása a legnagyobb mester legkiválóbb képességeit is próbára teszi, míg a közönséges mesterembert ezer kelepcébe csalja. Ugyanígy az írás művészete terén is szép számmal akadnak, akik a dőlt ecsetvonásokat önkényesen erre is, arra is meg-

hosszabbítják, abban a reményben, hogy különcködésüket majd lángész jelének tartják. Az igazi írásművész azonban minden írásjegynél ügyel a helyes arányokra és alakra, és még ha némelyik írásjegyről első látásra úgy tetszik is, hogy csupán hevenyészve vázolták fel, amennyiben összevetjük a mintakönyvekkel, rájövünk, hogy minden a helyén van bennük... Ez hát a helyzet ilyen jelentéktelen dolgokkal. Mennyivel fontosabb akkor, hogy az emberi szív megítélésénél bizalmatlanok legyünk minden divatos mesterkéltséggel és cifrasággal szemben, ne higgyünk semmiféle csalafintaságnak és álnok viselkedésnek, mert az ember csak azért fordul mindehhez, hogy holmi felületes szemlélő tetszését elnyerje. Nem is olyan rég történt, hogy mindez első ízben világossá vált számomra, s ha győzitek türelemmel, el is mesélem, hogy történt.

Ezekkel a szavakkal odalépett hozzájuk, leült, mire Gendzsi felébredt. To no Csudzso, állát tenyerébe támasztva, feszülten figyelt. Valóban, ezen az éjszakán Uma no Kami egész beszéde olyan volt, mintha egy pap prédikált volna a világ dolgairól, és eléggé képtelenül hangzott. Ilyen alkalmakkor viszont bárki könnyen hajlik rá, hogy minden tartózkodás nélkül beszéljen a maga gondolatairól, legsajátabb titkairól.

– Akkoriban történt, amikor még ifjú voltam, és a mostaninál is szerényebb állást töltöttem be – kezdte el újra Uma no Kami. – Szerelmes voltam egy lányba, aki (mint türelmesen küszködő, hűséges nő, amilyenről az imént beszéltem) egyáltalán nem volt különös szépség. Magam, ifjonti hiúságomban úgy gondoltam, hogy pillanatnyilag ő is igazán megfelel nekem, ám feleségnek semmiképp sem lesz jó olyan szép fiú számára, mint jómagam. Páratlan, hű társamnak is bizonyult azokban az időkben, amikor nehéz és bizonytalan volt a sorsom. Viszont olyan határtalan féltékenység lakozott benne, hogy magam bizony szívesebben beértem volna kevesebb rajongással, csak ne lett volna olyan bolondul szerelmes, és ne akart volna kisajátítani... Gyakran megfordult ez a fejemben, hisz bosszantott a szüntelen gyanúsítgatás. Ugyanakkor az is eszembe jutott, íme, milyen odaadással viseltetik olyasvalaki iránt, aki alapjában véve igazán jelentéktelen ember, és sűrű

lelkiismeret-furdalás közepette bizonygattam magamnak, hogy ha csak egy kicsit is türelmes leszek vele, egyszer majd csak megtanulja, hogyan mérsékelje féltékenységét... Szokása volt, hogy a legkisebb kívánságomat is teljesítette, még mielőtt az bennem tudatossá vált volna. Ha pedig úgy érezte, hogy jómaga híjával van valaminek, iparkodott elsajátítani, és ha rájött, hogy egyik-másik szellemi tulajdonsága nem üti meg az általam óhajtott mértéket, azon fáradozott, ne mutatkozzék meg gyarlósága olyan módon, hogy engem felbosszantson. Egyszóval szüntelenül és minden úton-módon arra törekedett, hogy az én javamat keresse, és remélte is, hogy ha mindenben hajszálnyira kívánságaim szerint jár el, ezt majd én – ahogy mondják – javára írom, és kárpótol engem szépséghibáiért, melyek (mert szíve mélyén ezt gondolta) biztosan bántanak, hiába viselkedik még olyan alázatosan és szolgálatkészen. Ebben az időben még idegenek elől is elrejtőzött, nehogy a külsejével kapcsolatos lekicsinylő véleményük lehangolhasson... Ezenközben meg is szoktam egyszerű külsejét, és természetét is kedveltem, kivéve azt az egy vonását, a féltékenységet, mert ebben bizony semmiféle javulás nem mutatkozott. Latolgatni kezdtem a helyzetet: „Minthogy ennyire fontos neki, hogy tetszésemet megnyerje, biztosan van valami módja, hogy alaposan ráijeszthessek, és úgy megleckéztessem, hogy legalább egy kis időre megszabaduljunk ettől az átkos nyavalyától." Tudtam ugyan, hogy súlyos következménnyel járhat, mégis elhatároztam, úgy teszek, mintha többé hallani sem akarnék róla. Mivelhogy szeret, ez lesz a legalkalmasabb módja, hogy megleckéztessem. Így hát roppant hűvösen viselkedtem vele szemben, mire kitört rajta a szokásos féltékenységi roham, és olyan tébolyultan viselkedett, hogy végül is kikívánkozott belőlem: „Ha örökre meg akarsz szabadulni tőlem, aki szívből szeretlek, ezzel a véget nem érő, alaptalan vádaskodással épp a legjobb úton jársz. De ha továbbra is velem akarsz élni, hagyd ezt az értelmetlen gyanúsítgatást, valahányszor fejedbe veszed, hogy barátságtalanul bánok veled. Ha megszívleled, amit mondok, biztos lehetsz benne, hogy továbbra is igazán szeretni foglak. Könnyen meglehet, hogy idők múltán én is többre vi-

szem a világban, akkor pedig . . ." Úgy hittem, hogy igen bölcsen eszeltem ki a dolgot, ámbár lehet, hogy a pillanat hevében kissé nyersen beszéltem. Szótlanul elmosolyodott, majd azt felelte, hogy amennyiben pusztán arról van szó, hogy egy ideig neki is meg kell alkudnia az én balsikereimmel és csalódásaimmal, ez őt nem bántja, és szívesen vár, míg csak jelentékeny ember nem lesz belőlem. „Az azonban igen keserves feladat – folytatta –, hogy még hosszú-hosszú éveken át elviseljem ridegségedet, várva, hogy egyszer majd csak megtanulsz illendőképpen viselkedni velem szemben. Így hát egyetértek veled: itt az ideje, hogy inkább menjen mindegyikünk a maga útjára." Aztán vad és esztelen féltékenységi rohamában újra keserű szemrehányásokat zúdított rám, és az asszonyokra jellemző vadsággal hirtelen elkapta a kisujjamat, és jól beleharapott. Nehéz volt elviselni a váratlan fájdalmat, de megembereltem magam, és komoran megszólaltam: „Most aztán úgy megbélyegeztél, hogy előkelő társaságban még az eddiginél is nehezebben érvényesülhetek. Ha előléptetésről lesz szó, majd az lesz a véleményük, hogy a legszerényebb közhivatal viselésére sem vagyok alkalmas, és képtelen vagyok bármilyen állást is méltósággal betölteni, s majd rákényszerülök, hogy teljesen visszavonuljak a világtól. Te meg én azonban többé soha, semmiképp nem találkozunk." Sérült ujjamat begörbítve tartottam, s ahogy menni készültem, ezt a költeményt mondtam el: „Ha begörbített ujjaimon számlálom, hányszor is csaptunk össze, nem pusztán egy ujjam tanúskodik kínomról." Ő pedig abban a pillanatban könnyekre fakadva így válaszolt: „Ha még most is csak azért keresgélsz szívedben, hogy fájdalmaidat összeszámold, jobb is, ha kezünket pusztán arra használjuk, hogy búcsúra nyújtsuk." Még váltottunk néhány szót, aztán elhagytam, de egy pillanatra sem fordult meg fejemben, hogy ezzel mindennek vége . . . Teltek-múltak a napok, de hírt nem kaptam. Egy éjszaka, mikor a Palotában jártam az ünnepi zene próbáján, havas eső esett. Ugyanott álltam, ahol a Palotából kijövet elváltunk egymástól. Sehogy sem tudtam eldönteni, merre is vegyem az utamat, hiszen sehol sem várt rám igazi otthon. Persze kaphattam volna lakást valahol a Palota területén, de borzadtam a gondolatára, hogy ilyen rideg pompa vegyen körül. Azon kezdtem tűnődni, mire is gondolhat most a lány, és hogymint érezheti magát. Lesöpörtem magamról a havat, és elindultam a háza felé. Bevallom, kissé aggódtam, de arra gondoltam, hogy ennyi idő múltán már biztosan lecsillapodott a haragja. Szobájában sápadtan világított a falnak fordított lámpa. A meleg takarókkal borított heverőre néhány fehérnemű volt kikészítve. A fekhely körül levő függönyt felhúzták, s ebből megbizonyosodtam, hogy a lány, ki tudja miért, de vár rám. Büszkeség fogott el, mert íme, jobbkor már nem is jöhettem. Ám váratlanul ezt hallom: „Nincs itthon!" A szolgálótól, akit vallatóra fogtam, megtudtam, hogy úrnője éppen aznap este elköltözött szülei házába, és éppen csak valamennyi cselédséget hagyott itt. Az, hogy mindeddig nem küldött sem egy költeményt, sem valami békítő üzenetet, megmutatta, hogy szíve megkeményedett, ez egyébként már korábban is nyugtalanított. Most viszont már-már attól tartottam, hogy átkozott gyanakvásával és féltékenykedésével pusztán félre akart vezetni, így akarta elérni, hogy számomra elviselhetetlenné váljon, s bár ezt a feltevést semmiféle további érvvel nem tudtam alátámasztani, teljesen kétségbeestem. Értésére akartam adni, hogy még most is gondolok rá, ha nem is látjuk egymást, sőt, terveimben őrá is gondolok: vásároltam neki ruhának valót. Gyönyörű, szokatlan színárnyalat volt, olyan anyag, melyről rég tudtam, hogy ez a szíve vágya. Mert végül is, gondoltam, csak nem lehet a szándéka, hogy végképp szánűzzön gondolataiból. Mikor értesítettem, mit vásároltam számára, nem utasított el, meg sem kísérelte, hogy elrejtőzzék előlem, hanem minden kérdésemre fölényes nyugalommal válaszolt, s egy parányit sem restelkedett. Végül azt mondta, ha ott kívánnám folytatni, ahol abbahagytam, többé soha meg nem bocsát; ha ellenben megígérem, hogy lehiggadtabb életet élek, visszafogad. Mikor láttam, hogy még most is vágyódik utánam, elhatároztam, hogy majd még nevelgetem egy kicsit. Azt feleltem hát, hogy feltételeket nem fogadok el, szabad akarok maradni, mert úgy élek, ahogy kedvem tartja. Egy ideig még tartott a huzavona. Kiviláglott, hogy a dolog sokkal

jobban bántja, semmint sejtettem: egy kis idő múltán ugyanis sorvadozni is kezdett és meghalt. Itthagyott engem, aki könnyelmű játékom következményeitől elszörnyedtem. Ekkor már éreztem, hogy bármilyen hibái voltak is, pusztán odaadása miatt már jó feleségem lehetett volna. Eszembe jutott, hogy akár hétköznapi dolgokról beszélgettünk, akár fontos dolgok kerültek szóba, sosem jött zavarba. Brokátfestésben pedig felvette a versenyt Takuta istennővel, aki az őszi leveleket színezi, és a hímzésben meg más hasonló munkákban sem bizonyult kevésbé ügyesnek, mint Tanabata, az Égi Szövőlány.

Uma no Kami szava elakadt, annyira elszomorodott, ahogy felidézte az asszony sok kiváló tulajdonságát és erényességét.

– Az Égi Szövőlány és a Pásztorfiú olyan szerelemben élnek, mely örökké tart – szólalt meg To no Csudzso. – Ha ebben hasonlított volna az isteni szövőlányhoz, azt hiszem, te sem veszed zokon, ha a tűvel kevésbé ügyesen bánik. Ugye, azért olyan üres neked a világ, mert erre a különös, nem mindennapi teremtésre gondolsz?

– Figyeld csak tovább – válaszolta Uma no Kami. – Abban az időben volt egy másik lány, akit több ízben felkerestem. Ez jobb családból származott. Jártas volt a verselésben, írásban, lantpengetésben. Kézügyessége, szellemes csevegése mind arra vallott, hogy nem mindennapi teremtés; mindezt el is ismerték mindazok, akikkel csak érintkezett. Ráadásul nem is volt csúnya, és néha, titokban felkerestem, valahányszor üldözőm, a boldogtalan lány elől menekülve, békességre vágytam. Végül rájöttem, hogy fülig belészerettem. Kedvesem halála után mély szomorúságban éltem ugyan, de céltalan lett volna, hogy egyre csak a múlton tépelődjem, így gyakrabban ellátogattam új kedvesemhez. Csakhamar rádöbbentem, menynyire léha, és kétségeim támadtak, vajon továbbra is kedvelném-e, ha tudnék róla, mi történik távollétemben. Elég ritkán jártam el hozzá, de végül arra a meggyőződésre jutottam, hogy rajtam kívül más szeretője is van . . . Az istentelen hónapban* történt, egy csodaszép holdvilágos éjszakán. Ahogy kiléptem a

Palotából, egy ismerős ifjú udvaroncba botlottam. Mikor közöltem vele, hogy kikocsizom a városból, és az éjszakát a Dainagon házban töltöm, azt válaszolta, hogy maga is arra tart, s azzal csatlakozott hozzám. Utunk kedvesem háza előtt vitt el: jómaga itt kiszállt, értésemre adta, hogy találkája van, és igen fájlalná, ha el kellene szalasztania. A kerítés elég rozoga volt, így egy résen át megpillantottam a tó árnyékos vizét. Bárkinek nehezére esett volna, hogy továbbrohanjon, ügyet sem vetve erre a szépséges helyre, mert mintha még a hold sugarai is megpihentek volna a kert fölött. Ahogy az udvaronc elhagyta kocsiját, magam is kiszálltam . . . Ez az ember – most már tudom, hogy ő volt a vetélytársam, akinek létezését sejtettem – egyenesen az oszlopcsarnokba ment, egykedvűen letelepedett a bambusz mellvédre, és csak bámulta a holdat. A krizantém teljes virágzásban állt, és lehullott tarka szirmai keringtek, táncoltak a szélben. Valóban csodálatos szépségű látványon legeltethettük szemünket. Az udvaronc hamarosan elővette ruhája redőjéből a fuvoláját és megszólaltatta. Majd eltette hangszerét, és dúdolni kezdte az *Édes az árnyékot** meg más dalokra is sort kerített. Kisvártatva, valahol a házban, megszólalt egy kellemesen pengő citera, és ügyesen kísérte a férfi önfeledt dúdolását. A hölgy az őszi hangulatnak megfelelően hangolta fel citeráját, és oly finoman, annyi érzéssel játszott, hogy bár zárt ablakok mögül szűrődött ki a zene, mégis egészen szokatlanul és szenvedélyesen csengett, jól illett a szelíd szép holdvilághoz. Az udvaroncot elbűvölte a zene, és amikor előbbre jött, hogy közvetlenül a lány ablaka alá kerüljön, felém fordult, és öntelten megjegyezte, hogy a lehullott lombon ő előtte senki sem hagyta még a lába nyomát. Letépett egy szál krizantémot, s közben ezt énekelte:

Különös, hogy lantod pengésére,
virágok pompájára, s ez éjszaka minden szépségére
mást még nem hozott ide a lába, hogy ajtód előtt várakozzék.

Aztán elnézést kért a döcögő verselésért, és esedezve kérte a lányt, játsszék még, míg csak van valaki a közelben, aki

szenvedélyesen vágyódik rá, hogy hallgassa. Még sok más bókra is érdemesítette a lányt, majd ez, mesterkélt hangon, a következő verssel válaszolt:

Bárcsak tudnék olyan dalt, hogy maradásra késztethetném
a fuvolát, melynek hangja
elvegyül az őszi lomb halk susogásával.

S aztán, ennyi hízelkedés után, még most is gyanútlanul, elővette a tizenhárom húros lantot, felhangolta *bandzsiki* hangnemre,* és lepengette a húrokon az egész háborgást, amit a mai divat előír. Kétségtelenül szép teljesítmény volt, de nem mondhatnám, hogy rám valami nagyon kellemesen hatott... Férfiember egészen jól szórakozhat, ha valamelyik udvari dámával néhanapján elincselkedik; valahányszor együtt van vele, kijuthat neki annyi öröm, amennyit csak kíván, s nem kell törnie a fejét, hogy ugyan mi is történik olyankor, amikor jómaga már elment. Így én is csak ritkán láttam ezt a hölgyet, de olyannak mutatkozott a helyzet, hogy eleinte már-már azzal ámítottam magam, én vagyok szívének egyetlen lakója. Annak az éjszakának eseményei azonban bizalmam utolsó szikráit is kioltották, és többé nem kerestem fel a lányt... Kora ifjúságom ezen két élményének hatására a nőkről táplált minden ábrándom szertefoszlott. Véleményem azóta csak még lesújtóbb lett. Kétségtelen, hogy a ti korotokban az ember még varázslatosaknak látja a nőket. Minden nő „fűszálon rezgő harmatcsepp, mely lehull, ha bárki hozzáér", ő a „csillogó jéggyöngy, mely elolvad, ha megérinted". De elmegy fölöttetek néhány év, és ti is úgy fogtok gondolkozni, mint jómagam. Hadd adjak nektek csupán egy tanácsot: óvakodjatok a becézgető, férfiembert édes szelídséggel lépre csaló nőktől. Mert ha elhamarkodjátok a dolgot, és engeditek, hogy behálózzon, csakhamar ráébredtek, hogy fölöttébb nevetségessé váltatok a világ szemében.

To no Csudzso szokása szerint rábólintott; és Gendzsi mosolya is mintha azt mondta volna, hogy ő is megfogadja Uma no Kami tanácsát:

– Mindkét történeted igazán kevéssé volt kecsegtető – vélte nevetve.

To no Csudzso is közbeszólt:

– Most én szeretném elmondani, hogy velem meg mi történt – kezdte. – Történetem hősnőjével a legnagyobb titokban ismerkedtem meg. Szépsége viszont bőségesen kárpótolt fáradalmaimért. Eszem ágában sem volt, hogy feleségül vegyem, de annyira megszerettem, hogy egy idő múltán úgy éreztem, többé nem tudom száműzni szívemből. Ő pedig szemlátomást tökéletes bizalommal viseltetett irányomban. Valóban olyan hallatlanul bízott bennem, hogy ha néhanapján úgy is fordult, hogy viselkedésemmel okot adtam méltatlankodására, azt láttam, hogy ő még csak észre sem veszi. Akár heteken át feléje se nézhettem, mert mindig úgy fogadott, mintha minden nap meglátogattam volna. A végén már félelmetesnek éreztem, hogy mindig szívélyesen fogad, bármikor, bárhogyan érkezem is hozzá, és elhatároztam, a jövőben rászolgálok különleges bizalmára... Szülei már nem éltek, így rajtam kívül az égvilágon senkije sem volt, és talán éppen ez volt az oka, hogy olyan szerelmes alázattal bánt velem, jóllehet nemegyszer rútul fizettem érte. Be kell vallanom, hogy jó szándékomhoz nem sokáig voltam hűséges, és csakhamar a szokottnál is jobban elhanyagoltam. Közben az történt – ezt csak később tudtam meg –, hogy valaki kiszimatolta barátságunkat, és a lánynak üzeneteket küldözgetett, amitől ez szörnyen megrémült, de el is szomorodott. Nem is sejtettem, milyen bánatban telnek napjai, mert sokáig feléje sem néztem, nem is írtam, bár igen gyakran gondoltam rá. Gyermeke is született, még akkor, amikor legelőször keserítettem el viselkedésemmel. Most, nagy bánatában, küldött nekem egy szálat abból a virágból, melyet „szívem gyermekének" neveznek.

Ezeknél a szavaknál To no Csudzso szemét elfutotta a könny.

– No és? – kérdezte Gendzsi. – Levelet is küldött a virággal?

– Csak néhány semmitmondó sort – válaszolta To no Csudzso. – Ezt írta: „Ha szegényes is a hegyen lakók sövény-

kerítése, azért vess néha egy-egy barátságos pillantást az embervirágra, mely oly kedvesen növöget árnyékában." Ez végre arra késztetett, hogy felkeressem. Ahogy szokása volt, most sem fogadott szemrehányással, de bánatosan nézett rám, és amikor otthonának szívszorongató elhanyagoltságát láttam – ott is minden olyan mélabús volt, mint a fű közt a tücsök panaszos zenéje –, a lány is olyan lett szememben, mint a régi mesék boldogtalan hercegnője. Tudtára akartam adni, hogy az anyához, nem pedig a gyermek kedvéért jöttem, így hát verssel válaszoltam, melyben az embervirágot másik nevén, vagyis ágy virágának neveztem. Ő is költeménnyel felelt. Ebben homályosan célzott arra a szörnyű viharra, mely az ágy virágának születését kísérte. Szelíden beszélt, nemigen látszott rajta, hogy igazából haragudna rám. Néhány könnyet is hullatott, de kapkodva rejtegette: látszott, jobban szomorítja az a gondolat, hogy esetleg boldogtalannak tarthatom, semmint az, hogy valóban szívére veszi vele szemben tanúsított magatartásomat. Így aztán megkönnyebbült szívvel távoztam, és jó időbe telt, mire ismét felkerestem. Ahogy megérkeztem, hűlt helyét találtam. Ha még életben van, minden bizonnyal nyomorúságos, hányatott sorsa lehet. Ha már akkoriban, amikor még szerettem, érezteti velem neheztelését, nem kellett volna így, hontalanul, kivetetten végeznie. Mert így sosem merészeltem volna oly hosszú időre elhanyagolni, végtére is fejet hajtottam volna előtte, és örökre kitartok mellette. A gyermek is aranyos volt. Sok időt áldoztam rá, hogy felkutassam őket, de mind ez ideig semmi eredményt nem értem el... Attól tartok, hogy történetem éppen olyan szomorú, mint Uma no Kamié. Azt gondoltam, hogy én, a hűtlen, nem hiányzom neki. Ő meg – pedig szerettem – nem járt jobban, mint akinek szerelmét nem viszonozzák. Igaz, mostanában egyre kevesebbet gondolok rá, de lehet, hogy ő viszont máig sem vetett ki szívéből, és attól félek, vannak éjszakái, mikor olyan gondolatok kínozzák, melyektől örömest szabadulna. Úgy sejtem, vigasztalan lehet az élete, és nincs, aki oltalmazza.

– De hogy semmit el ne hallgassak – kezdte újra Uma no Kami –, bevallok nektek még valamit. Bármennyire vágyódom is kedvesem után, most, hogy már eltűnt az életemből, de amíg az enyém volt, kínszenvedést jelentett. Nyilvánvaló, hogy az ilyen nő előbb-utóbb azt a kívánságot ébreszti bennünk, hogy békés úton megszabaduljunk tőle. A citerázó lány igen tehetséges volt, ezt javára is írom, de túlságosan könnyelműnek bizonyult. Számomra fölöttébb gyanús a te félénk hölgyed, To no Csudzso. Úgy látszik, a világot már úgy rendezték be, hogy mi végül is képtelenek vagyunk ésszerű választásra. Hiába finnyáskodunk, válogatunk, méricskélünk, sosem sikerül megtalálnunk az egyetlent, a minden tekintetben és minden porcikájában imádatra méltó, makulátlan nőt.

Egyedül Kicsidzso istennőt* ajánlhatnám – vágta rá To no Csudzso –, ám félek, hogy gyakorlatban nem valósítható meg az ilyen szent és felséges lénnyel való bizalmas érintkezés.

Erre mindnyájan felnevettek, To no Csudzso pedig így folytatta:

– No, most Sikibun a sor! Bizonyosan valami szórakoztató történettel szolgál nekünk. Gyere, Sikibu, téged illet a szó!

– A magamforma jelentéktelen emberrel sosem történik semmi érdekes – szabódott Sikibu.

To no Csudzso erre a fejére olvasta, hogy csak kéreti magát. Sikibu egy ideig tűnődött, melyik története felelne meg leginkább a társaságnak, majd így kezdte:

– Még az egyetemre jártam, amikor ráakadtam egy lányra, aki bámulatosan eszes volt. Az Uma no Kami által felállított követelmények közül egynek biztosan megfelelt, mert az ember mind a közügyeket, mind pedig a maga dolgait hasznosan megbeszélhette vele. Éles esze folytán nemcsak hogy a kérdések minden ága-bogáról el tudott vitatkozni, de olyan művelt is volt, hogy az egyszerű diákemberek megszégyenülten tapasztalhatták: vele szemben nem tudják megvédeni álláspontjukat... Apja tudós tanár volt, nála vettem leckéket. Hallottam, hogy több lánya is van, s egyszer, véletlenül, sor került arra is, hogy szót váltsak az egyikkel. Kitűnt, hogy bámulatosan eszes. De ezt már említettem is. Az apa, mikor fülébe jutott, hogy lányát és engem együtt láttak, egyszer odalépett hozzám, és kezében boros serleggel, a két asszonyról* szóló

költeményre tett nekem célzásokat. Sajnos, a legcsekélyebb szívbeli vonzalmat sem éreztem tanárom lánya iránt, de igen udvarias voltam hozzá, mire ő kezdett mélyebb érdeklődést tanúsítani irányomban, és egyetlen alkalmat sem szalasztott el, hogy tehetségét csillogtassa: így a legapróbb részletekre vonatkozóan is tanácsokkal látott el, hogyan segítsem elő érvényesülésemet. Régies, finomkodó modorban írt, csodálatos leveleket küldözgetett nekem, és csupa kínai írásjegyet használt. Úgy éreztem, illő, hogy ezek után felkeressem. Mellé szegődtem tanulni, s el is sajátítottam a kínai versírás tudományát. Persze csak amolyan csúnyácska ákombákom tellett tőlem, de ezért is hálás vagyok neki. Különben a lány egyáltalán nem az a fajta nő volt, akit szívesen vennék feleségül. Igaz, nem fenékig tejfel, ha valaki holmi együgyűvel házasodik össze, de sokkal rosszabb, ha egy kékharisnyára esik választásunk. Gendzsi és ti mind hercegek vagytok, így még kevésbé van rá szükségetek, hogy a nő esze és műveltsége legyen a mankótok. Hagyjátok meg a nőt annak, ami: előbbi életünk *karmá*ja természetes vonzódással köt bennünket a nőhöz, s mit számít, ha tudatlanságán néhanapján el-elbúsulunk?! Nem úgy van-e, hogy gyakran férfiak is egészen jól boldogulnak minden nagy tudomány nélkül?

Ezzel el is hallgatott, ám Gendzsi és a többiek, akik a történet végét kívánták hallani, azt kiabálták, hogy ők bizony igen érdekesnek tartják a lányt. Sikibu vonakodott, nem akarta folytatni a történetet, de hosszas unszolásra, mulatságosan savanyú képpel, így beszélt tovább:

– Aztán hosszú időn át nem láttam a lányt. Egyszer valahogy mégis elvetődtem hozzájuk, s ekkor már nem a maga közvetlen módján fogadott, hanem bosszúságomra paraván mögül beszélgetett velem. Bolond fejjel azt gondoltam: hát duzzog!, itt az ideje, hogy összezördüljünk, s azzal szakítok is vele! Pedig tudhattam volna, elég bölcselkedő természet ő ahhoz, hogysem valami semmiség miatt neheczteljen! Rátarti is volt arra, milyen jól ismeri a világ dolgait, így egy cseppet sem nyugtalanította állhatatlanságom... Azt mondta (és hangja egy szemernyit sem reszketett), hogy néhány hete alaposan

meghűlt, és most valami erős fokhagymás gyógyszert vett be. Ettől fölöttébb kellemetlen a lehelete, így nem is jön a közelembe. Ha azonban valami különösen fontos dolgot óhajtanék megbeszélni vele, a maga részéről készségesen nekem szenteli figyelmét. Mindezt rendkívül ünnepélyes, hibátlan irodalmi nyelven közölte velem. Nekem nem jutott eszembe a helyzethez illő válasz, és egy „Hódolatom!" köszöntést mormolva máris sarkon fordultam. Érezte, hogy tárgyalásunk nem járt különösebb sikerrel, mire hangosabban hozzátette: „Kérlek, jöjj el ismét, mire leheletem megtisztul." Nem tehettem úgy, mint aki nem hallja, de nem szándékoztam látogatásomat tovább nyújtani, főként azért, mert már-már kellemetlenné vált a szag. Mogorván bámultam magam elé, és elmondtam ezt az akrosztichont: „A pók különös viselkedése jelölte meg a mai éjszakát. Mily dőreség hát azt kívánni, hogy holnap térjek vissza."* Mentemben még visszaszóltam: „Nincsen számodra mentség!", s azzal kisiettem a szobából. A lány utánam szólt: „Ha éjszakáról éjszakára, minden éjjel találkoznánk, elég bátor lennék hozzá, hogy nappal is szemtől szembe álljak veled." Ügyesen leplezve, de ezt jelentette a mondat vége: „Ha lett volna okom, hogy várjak rád, nem eszem fokhagymát."

– Micsoda undorító história! – Ez volt a hercegek véleménye, majd nevetve megjegyezték: – Biztosan egy szó sem igaz belőle! Aligha létezik ilyen nő... ez már valamiféle szörnyeteg lehet. Mit bosszantasz bennünket, Sikibu!

Szemrehányóan pillantottak Sikibura:

– Szedd össze magad, és mesélj valami jobbat.

– Kötve hinném, hogy van ennél jobb történet! – csattant fel Sikibu, s azzal el is hagyta a szobát.

– Mind a férfiak, mind a nők hajlanak rá – jegyezte meg Uma no Kami –, hogy ha már szert tettek valamicske tudásra, hát fitogtatják... így akarnak tündökölni. Pedig ha valaki átrágja magát a történelem három, és a klasszikus irodalom öt tekercshalmazán, attól még nem válik szeretetre méltó emberré. De persze nem szabad, hogy egyetlen nő is tudatlan maradjon a közérdekű- és magánügyekben egyaránt. Legjobban teszi, ha nem a rendszeres tanulást választja, hanem itt is,

ott is felcsipeget valamit, pusztán azzal, hogy szemét, fülét nyitva tartja. Mert ha egyáltalán van esze, rájön, hogy ilyen módon meglepően sok ismeretet halmozhat fel. Elégedjék is meg ennyivel, és ne akarja leveleit teletűzdelni kínai írásjegyekkel, hiszen egy cseppet sem illenek a nőies stílushoz. Látukra a címzett kétségbeesett kiáltásra fakad: „Ó, bár azon törné a fejét, hogyan lehetne valamivel kevésbé férfias!" Nem egy ilyen írásjeggyel az a levélíró szándéka, hogy társalgási hangot üssön meg, ám biztos, hogy a kínai írásjegyeket kínaiul kell olvasni, akkor pedig az egész írás hangneme tudálékosabbá válik, mint amilyennek eredetileg szánta. Rengeteg példa van erre még a legjobb családból származó, nagyvilági hölgyeink körében is. Mások viszont égnek a vágytól, hogy elsajátítsák a versfaragás tudományát, s amikor végre sikerül vele megbirkózniuk, valósággal rabjává válnak: bármilyen sürgős dolguk közepette, vagy mégolyan alkalmatlan időben is kikívánkozik belőlük valami odaillő, hirtelen felötlött költői gondolat, mire hanyatt-homlok rohannak íróasztalukhoz, hogy verssé gyúrják. Ünnepnapokon meg végképp terhet jelent az ilyen nő. Mondjuk Irisz ünnepének reggelén, mikor az egész háznép nagy sürgés-forgás közepette készülődik, hogy végre elindulhasson a templomba, mindenkit azzal zaklat, hogy a „csodálatos hagymá"-ra* mindenféle régi, elcsépelt frázist ismételget. Vagy a kilencedik hónap kilencedik napján, amikor mindenki nehéz feladaton, egy előírt rímelés szerinti kínai költemény megírásán töpreng, ő a „harmatcsepp a krizantémon"-ra szóképeket gyárt, és ezzel eltereli figyelmünket a bennünket foglalkoztató, sokkalta fontosabb dolgokról. Máskor talán egészen élvezhetőnek találnánk ezeket a próbálkozásait, de mert rosszkor jön, s így zaklat bennünket, hiszen nem tudunk illő figyelmet szentelni a dolgaira, gyengébbnek találjuk költői próbálkozásait, mint amilyenek valójában. Mert számunkra mindig az a legjobb ajánlólevél, ha olvasni tudunk az emberek arcáról, mintha csak oda volna írva mondókájuk: „Hogyhogy?", vagy: „Csináld, ahogy akarod!", nem pedig az, hogy rá sem hederítve se helyre, se időre, számot tartsunk az emberek érdeklődésére, figyelmére, mikor pedig semmi kedvük hozzá.

Néha a nőnek egyenesen tettetnie kellene magát, mint aki kevesebbet tud, mint valójában, vagy legalább pusztán egy részét közölné annak, amit tud . . .

Gendzsi egyszer-egyszer beleszólt ugyan a beszélgetésbe, de lelke mélyén csak egyvalakivel foglalkozott, s minél többet gondolt rá, annál kevésbé lelte benne csak nyomát is mindazon hibáknak, túlzásoknak, melyek – barátai szerint – minden nőben megvannak. Senki sem hasonlítható hozzá, gondolta, és csordultig teli lett a szíve.

A beszélgetés semmiféle végleges eredményre nem vezetett, de sok érdekes történetnek és okoskodásnak lettek fültanúi. Ezzel el is telt az éjszaka, s aztán, mintegy varázsütésre, megjavult az időjárás. Gendzsi hosszú ideje nem mozdult ki a Palotából, tudta hát, hogy várják a Nagy Csarnokban, így nyomban útnak is indult. Aoi hercegnő magatartásában kimért méltóságot tapasztalt, mely szinte a merevséggel volt határos. Gendzsi arra gondolt, hogy valamennyi nő közül éppen ő testesíti meg leginkább a nyíltszívű, odaadó feleség típusát, ő az, akit (barátainak múlt éjjel elmondott véleménye szerint) egyetlen jóérzésű férfi sem lenne képes könnyelműen megbántani. Ám úgy érezte, hogy nyomasztja a hercegnő makulátlan szépsége, s ez csak még jobban lehetetlenné tesz közöttük minden meghittséget.

Gendzsi most a közelében álló Csunagon, Nakacukasza meg más, szintén kevésbé rangos komorna felé fordult, és tréfálkozni kezdett velük. Az idő erősen felmelegedett, de a hölgyek véleménye szerint jól is állt Gendzsi hercegnek, hogy kipirult az arca. Aoi apja megjött, megállt a függöny mögött, és onnan igen barátságos beszélgetésbe kezdett Gendzsivel. Gendzsinek nem volt ínyére, hogy ilyen nagy melegben vendégeskedjék, és homlokát összeráncolta. Erre az udvarhölgyek kuncogni kezdtek. Gendzsi ingerülten intett nekik, hogy maradjanak csendben, és levetette magát egy heverőre. Az igazat megvallva, nem valami illedelmesen viselkedett.

Már alkonyodott. Valaki megjegyezte, hogy a Földbolygó* állása nem kedvező arra, hogy a herceg az éjjel visszatérjen a Palotába, mire valaki más megtoldotta:

– Igazad van, pontosan szemben áll vele!

– Viszont a palotám is ugyanarra néz, mint jómagam! – kiáltott fel Gendzsi. – Milyen bosszantó! Most aztán hová menjek?

De nyomban elaludt. Az udvarhölgyek egyetértettek abban, hogy a dolog rendkívül komoly, és fontolóra vették, mit tegyenek.

– Ki no Kami háza viszont arrafelé van – szólt az egyik.

Ki no Kami Gendzsi kíséretéhez tartozó nemes volt.

– A középső folyónál fekszik – folytatta. – Igazán pompásan hűs és árnyékos helyen. Nemrég felduzzasztották a folyót, és átvezették a kerten.

– Valóban kellemes lehet – szólalt meg Gendzsi, mert éppen felébredt. – Egyébként olyan emberek a ház lakói, hogy nem kifogásolják, ha az ember nyílegyenesen behajtat a főkapun . . .* ha éppen kedve tartja.

A hercegnek számos olyan barátja volt, akinek házát a csillagzat nem fenyegette. De tartott tőle, bármelyikükhöz menne is, most, hogy oly sokáig távol volt, Aoi mindenképp azt hinné, hogy a Földbolygó emlegetése ürügy csupán: pusztán valami kellemesebb társaságot keres. Szóba is hozta ezt Ki no Kaminak. Ki no Kami igazat adott a hercegnek, ezért félre is vonta a társait, és megsúgta nekik, hogy apja, Ijo no Kami elutazott hivatalos ügyben, őt pedig megbízta, hogy vigyázzon ifjú feleségére.* De hozzáfűzte:

– Attól tartok, nincs elég hely a házunkban, hogy a herceget úgy fogadhassuk, amint szeretném.

Gendzsi félfüllel hallotta, mit mond, meg is akarta nyugtatni, és így szólt:

– Örömömre fog szolgálni, ha a hölgy közelében tartózkodhatok. Sokkal kellemesebb úgy vendégeskedni, ha fogadásunkra ott a háziasszony. Keress nekem egy zugot az ő hálóhelye szomszédságában . . .

– Attól tartok, hogy ott nemigen akad – felelte Ki no Kami, de nem folytatta, hanem futárért küldött haza azzal a megbízással, hogy szállást készíttessen a hercegnek.

Gendzsi jelentéktelen eseménynek tartotta, hogy ilyen szerény házba készül ellátogatni: nyomban fölkelt, apósát nem is értesítette, s mindössze néhány bizalmas emberét vitte magával. Ki no Kami kifogásolta is, hogy így elhamarkodja a dolgot, de hasztalan.

Ijo no Kami házában a szolgák kiszellőztették és kitakarították a középső csarnok mellett levő, keletnek néző szobát: itt készítettek ideiglenes szállást a herceg számára. Iparkodtak szebbé tenni az ablakából nyíló kilátást is, ezért néhány patakocska folyását is megváltoztatták. Körbe falusias fonott sövényt készítettek, s ennek tövébe, véges-végig szépséges virágokat ültettek. A hűs esti szellőben bogarak halk zümmögése hallott. Nagy csapatokban tengernyi szentjánosbogár szálldosott.

Az egész társaság letelepedett a patak partján, egy híd közelében, és borozgatni kezdett.

Ki no Kami sürgött-forgott, mondván, hogy valami harapnivalót is szerez. Gendzsi csak csendben nézelődött, és megállapította, hogy lám, ez éppen egy középső réteghez tartozó család, ezt dicsérgették annyira legutóbbi éjszakai beszélgetésük során. Emlékezett, hogy sok szépet mondtak a házbeli hölgyről, s kíváncsi lett rá. Ahogy fülelt, úgy rémlett neki, mintha a nyugati szárnyon többen mozgolódnának. Halk ruhasuhogás hallatszott, és egyszer-egyszer fiatal nők egyáltalán nem kellemetlen hangja csendült. Nyilván nemigen bánták, ha suttogásuk, kuncogásuk elhallatszik a vendégekhez, mert nemsokára egyikük az ablakot is kinyitotta. Ám Ki no Kami oda kiáltott:

– Mi nem jut eszedbe!

Erre haragosan becsapták az ablakot. A papírablak kis repedésén át gyertyafény szűrődött ki. Gendzsi kissé közelebb ment, remélve, hogy a repedésen át majd lát is valamit, de rájött, hogy hiába leselkedik. Még hallgatózott egy kicsit, és arra a következtetésre jutott, hogy a beszélgetők bizonyára abban a nagy női lakosztályban ülnek, melyből az elülső kis szoba nyílik. Igen halkan folyt a beszélgetés, de annyit ki tudott hámozni, hogy róla folyik a szó.

– Micsoda gyalázat, hogy egy ilyen szép ifjú herceget már

ebben a korban örökre összeláncolnak egy olyan nővel, aki nem is az ő választottja!

– Úgy hallom, nem is olyan nagy nyűg neki ez a házasság! – jegyezte meg valaki.

Valószínűleg nem volt ebben semmi célzás, de Gendzsi úgy képzelte, arról van szó, ami őt magát is annyira foglalkoztatja, és a gondolatára is megrettent, hogy szóba kerül Fudzsicubóhoz való viszonya. Hogyan juthatott a fülükbe? A további beszélgetésből azonban csakhamar kiviláglott, hogy erről a dologról egy szót sem tudnak, mire Gendzsi abbahagyta a hallgatózást. Azt azonban még hallotta, amint idézni próbálták éppen az ő költeményét, melyet egy nyaláb hajnalka kíséretében, Aszagao hercegnőnek,* Momozono herceg lányának küldött. De jól összezagyválták a sorokat, mire Gendzsiben felötlött, vajon nem az derül-e ki majd a hölgyek külsejéről, hogy épp olyan szinten áll, mint verstan tudományuk.

Ebben a pillanatban belépett Ki no Kami: lámpát hozott, és a falra akasztotta. Gondosan megtisztogatta a kanócot, aztán megkínálta Gendzsit egy tál gyümölccsel. Elég unalmasan telt hát az idő, mire a herceg egy régi népdalból vett idézettel utalt is rá, hogy Ki no Kami többi vendégét is szeretné megismerni. Az nem értette meg a célzást. Gendzsi elbóbiskolt, kisérete pedig némán, mozdulatlanul üldögélt.

A szobában tartózkodott néhány helyes fiú, Ki no Kami fiai. Gendzsi egyiket-másikat már ismerte, mert apródként szolgáltak az udvarban. Ijo no Kaminak is ott volt több fia, s velük egy tizenkét-tizenhárom éves forma fiú, akit Gendzsi különösen kedvtelve nézegetett. Kérdezgetni kezdte, melyikőjük kinek a fia, s mikor ehhez a legénykéhez ért, Ki no Kami így válaszolt:

– A fiú a megboldogult Csunagon legkisebb fia. Apja nagyon szerette, de meghalt, mikor a fiú még kisgyermek volt csupán. Apám a fiú nővérét vette feleségül, ezért is lakik itt nálunk. Igen könnyen tanul, így reméljük, hogy egy napon elküldhetjük az udvarba, ámbár tartok tőle, hogy befolyásos pártfogók nélkül . . .

– Szegény gyerek! – sajnálkozott Gendzsi. – Nénje tehát a te mostohaanyád, ugye? Milyen különös, hogy ennyire fiatal nővel kerültél ilyesfajta rokonságba! Most jut eszembe, egy időben többször is szóba került, hogy mostohádat bemutatják az udvarban. Egyszer magam is hallottam, amint a császár megkérdezte, mi van vele. Milyen forgandó is a szerencse! – Gendzsi igyekezett úgy beszélni, mint a felnőttek.

– Bizony, uram – felelte Ki no Kami –, Csunagon lányának mostani rangja szerényebb, mint amit joggal várhatott. De ilyen egész mulandó létünk. Úgy bizony, és mindig is ilyen volt. Hol jól, hol rosszabbul megy sorunk . . . de kiváltképp áll ez a nőkre.

– Apád azonban bizonyára nagyra tartja mostohádat?

– Hogy nagyra tartja-e?! Helyesen mondod. Házát az asszony vezeti, s apám, különös és túlzott dolog, úgy el van telve vele, hogy mindannyiunknak, nekem pedig egész különösen, már rég okunk lett volna rá, hogy figyelmeztessük, de úgysem hallgat ránk.

– Hogyan lehetséges akkor, hogy feleségét egy födél alatt hagyja egy ilyen jóképű udvaronccal? Apád ehhez igazán okos és józan férjnek látszik. De hadd kérdezzelek meg, hol van most mostohaanyád?

– A hölgyek utasítást kaptak, hogy vonuljanak vissza közös termükbe, és még nem is fejeztek be minden előkészületet.

Gendzsi kísérői jócskán ittak, így mindnyájan mély álomba merülve feküdtek a verandán.

A herceg magára maradt szobájában, de nehezen jött álom a szemére. Mikor végre egy pillanatra elszunnyadt, majd hirtelen fölrezzent, észrevette, hogy valaki mocorog a hátsó fal papírablaka mögött. Biztosan ott rejtőzködik az asszony, gondolta Gendzsi. Némi kíváncsiság fogta el, odalopakodott, és fülelni kezdett.

– Hol vagy? Hol vagy hát? – suttogta valaki sajátságosan fátyolos hangon. Mintha az a fiú szólt volna, aki Gendzsinek annyira feltűnt az este.

– Itt fekszem a túlsó oldalon – hangzott a felelet. – Az idegen aludni tért? Szobája itt van a szomszédban, mégis olyan messzinek érzem!

A beszélő álmos hangja annyira hasonlított a fiúéhoz, hogy Gendzsi úgy gondolta, ez csak a fiú nénje lehet.

– Az oldalsó szobában alszik, ma este bent voltam nála. Mind igaz, amit felőle mondanak. Szebb már nem is lehetne – susogta a fiú.

– De jó volna, ha már itt lenne a reggel. Szeretném közvetlen közelről látni – válaszolta a nő álmosan, és hangja mintha a takaró alól szólt volna.

Gendzsit csalódás érte, mert az asszony nem kérdezősködött tovább. Aztán nyomban hallatszott a fiú hangja:

– Átmegyek a sarokszobába, ott alszom. Milyen gyenge a világítás!

Most mintha a kanócot tisztogatta volna. Nénjének ágya a papírablakkal szemközt, a sarokban állhatott.

– Hol van Csudzso? – kérdezte a nő. – Félek. Szeretném, ha lenne valaki a közelemben.

– Asszonyom – válaszolták többen is a szolgálók szobájából –, Csudzso az alsó házba ment fürödni. Egykettőre itt lesz.

Ahogy minden elcsendesült, Gendzsi félrehúzta a reteszt, és megpróbálta kinyitni az ajtót. Nem zárták be a túlsó oldalon. A szoba előterébe került: szemközt, a szoba mélye paravánnal volt elválasztva. Mögötte világosság derengett. A félhomályban annyit látott még, hogy szerteszéjjel mindenféle ruhanemű, ládák meg táskák hevernek. Gendzsi csendben, tapogatózva ellépkedett a holmik közt, és belépett a válaszfal mögé, ahonnan az imént kihallatszott a beszélgetés. Az ágyban parányi teremtés feküdt, aki azt hivén, hogy a szolgálólány jön, akit az imént szólított, a léptek neszére visszahajtotta a takarójául szolgáló köpenyt. Gendzsi kissé zavarba jött.

– Úrnőm, mivel hallottam, hogy a *csudzsót** hívod, azt gondoltam, szolgálatodra lehetek én, aki már rég hódolód vagyok.

A hölgy semmit sem értett az egészből, és a rémülettől szinte eszét vesztve már-már felsikoltott, de torkán nem jött ki hang, mire fejét a takaróba fúrta.

– Hallgass meg, kérlek – folytatta Gendzsi. – Valóban arcátlanságnak látszik, hogy így betörtem hozzád. Te nem tudod, de évek óta lesem az alkalmat, hogy megmondjam neked, mennyire szeretlek és csodállak. Ma éjszaka nem bírtam ellenállni a kísértésnek, hogy titkon meg ne látogassalak, de kérlek, tekintsd úgy, hogy szokatlan viselkedésem türelmetlenségem bizonyítéka, hisz rég be kellett volna mutatnom hódolatomat.

Oly udvariasan és szelíden beszélt, es annyira barátságos volt a tekintete, hogy megjelenése még az ördögöt sem boszszanthatta volna fel. Ám az asszony érezte, hogy a körülmények egyáltalán nem illenek egy férjes nőhöz, ezért – bár nem nagy meggyőződéssel – így szólt:

– Azt hiszem, összetévesztesz valakivel.

Igen halkan beszélt. Riadtsága csak még vonzóbbá tette, Gendzsi pedig elbűvölten, sietve így válaszolt:

– Nem, nem tévedek. Pedig más vezetőm sem volt, mint irántad táplált csodálatom és tiszteletem, ezek segítettek, hogy biztosan megleljem a hozzád vezető utat. De látom, hogy váratlan látogatásom bizalmatlanná tesz céljaimmal szemben. Hadd mondjam meg tehát, hogy nem vezet rossz szándék, csupán keresek valakit, aki egy kis ideig elbeszélgetne velem olyan dolgokról, melyek nyugtalanítanak.

Így szólt, s azzal felnyalábolta a nőt (hiszen parányi volt csak), s már az előtérben járt vele, mikor hirtelen belépett Csudzso, a szolgáló, akit az asszony nemrég szólított. Gendzsi meglepődésében felkiáltott, mire a szolgáló elcsodálkozott, hogy ugyan ki jár az előtérben, és tapogatózva, lassan utánuk indult. Ahogy közelükbe ért, ruhájának erős illatáról felismerte a herceget, tudta, nem lehet más, mint Gendzsi. Bár nagyon zavarba jött a gondolatra, mi is fog most történni, egy árva szót sem mert szólni. Valami közrendű embert egykettőre fülön csípett volna. „Nem, nem – gondolta –, még ha nem is a herceg, jobb teszem, ha nem ártom bele magam, hiszen minél nagyobb a feltűnés, annál többen köszörülik majd rajta a nyelvüket. Ezzel az előkelő úrral meg könnyen galibát csinálhatok . . .” És azon kapta magát, hogy nagy szívszorongva, de engedelmesen követi Gendzsit, egészen a szobájáig. Itt a her-

ceg nyugodtan magukra zárta az ajtót, a szolgálónak meg kiszólt:

– Reggel majd eljössz, és hazakíséred úrnődet.

Ucuszemit nagyon bosszantotta, hogy bárki is így rendelkezzék fölötte, méghozzá komornájának jelenlétében, aki a látottakból igazán csak egyféle következtetést vonhatott le. De Gendzsi értette a módját, hogy csaknem minden kérdésre meggyőző választ rögtönözzön, és az asszony minden szorongó ellenkezésére, tiltakozására olyan túláradó, ártatlan és gondoskodó gyengédséggel válaszolt, hogy a hölgy egy időre megnyugodott.

Kisvártatva azonban ismét nyugtalanság fogta el.

– Álom lehet csupán, hogy te, az előkelő herceg, leereszkedsz ilyen jelentéktelen teremtéshez! Nagy jóságod egészen megzavar. Azt hiszem azonban, hogy elfeledkezel róla, ki vagyok. Csupán egy egyszerű *zurjo* felesége. Ez már így van. Te pedig . . .

Gendzsi kezdett rájönni, milyen nyugtalanná és szomorúvá tette az asszonyt zabolátlanságával, és nagy szégyenkezve így válaszolt:

– Attól félek, csak nagyon keveset tudok olyan kérdésekről, mint rangok és előjogok. Mindez túlságosan bonyolult ahhoz, semhogy a fejemben tartsam. Bármit hallottál is felőlem, megmondhatom, hogy bármi volt is az oka, mindmáig nem törődtem szerelmi kalandokkal, nem is bocsátkoztam ilyesmibe, és nálam jobban magad sem lehetsz meglepődve attól, amit most tettem.

Így beszélt, és még egyre csűrte-csavarta mondókáját, csak hogy Ucuszemi bizalmát megnyerje. Az asszony viszont tudta, hogy amennyiben beszédük csak egy árnyalatnyit is veszít szertartásosságából, nehéz lesz ellenállnia a herceg bámulatos varázsának. E veszély tudatában elhatározta, hogy inkább lássék merevnek és félszegnek, de meggyőzi Gendzsit, hogy hiába fecsérli idejét, hiába is akarja eloszlatni tartózkodását. Ennek az lett az eredménye, hogy fölöttébb sután viselkedett. Természettől fogva ritka szelíd és odaadó teremtés volt, így nehezére esett, hogy érzéseit meghazudtolva megkeményítse szívét, s mindvégig olyan maradjon, akár a bambuszcsemete, mely üde zöld és zsenge, de eltörhetetlen. Amikor úgy érezte, hogy fogytán minden érve, mellyel a herceg közeledését elháríthatja, sírva fakadt.

Gendzsi szívből megsajnálta Ucuszemit, ám azért óhatatlanul eszébe jutott, hogy nem szívesen szalasztotta volna el ezt a látványt. Azért mégis vigasztalni akarta az asszonyt, de nem tudta, hogyan fogjon hozzá. Végre megszólalt:

– Miért bánsz velem ilyen barátságtalanul? Igaz, hogy találkozásunk szokatlan módon történt, de azt hiszem, a sors akarta, hogy összekerüljünk. Kegyetlenség, hogy így visszahúzódsz tőlem, mintha bizony nem volnának tapasztalataid az életről.

Így korholta az asszonyt, mire az ezt felelte:

– Ha ez akkor történik, régen, mielőtt még életem nehézre fordult, s aztán a sorsom is eldőlt, talán örömmel tölt el jóságod, míg csak reám sugárzik, jóllehet akkor is tudtam volna, hogy egy idő múltán találsz majd jobbat is, mint hogy ilyen furcsán leereszkedj hozzám. De most, hogy meg van szabva életem útja, mi mást hozhatna nekem az ilyen találkozás, mint szenvedést és megbánást? Ne mondd el senkinek, hogy láttad otthonomat* – fejezte be, egy régi dalt idézve.

Igazán nem csoda, gondolta Gendzsi, hogy ilyen bánatos. De azért módját lelte, hogy gyengéden vigasztalja. Most azonban megszólalt a kakas. Kint, az udvaron, Gendzsi emberei feltápászkodtak, egyikük pedig álmos hangon elkiáltotta magát:

– De szívesen aludnék még egyet!

Mire egy másik:

– Siessetek, húzzátok ki őfensége kocsiját!

Ki no Kami megjelent az udvaron:

– Miért ez a nagy sietség? Még ha nők volnának a társaságban, megérteném, hogy férfiember menekül búvóhelyéről, ahová a Földbolygó vezérelte. Miért akar őfensége éjnek idején útnak indulni?

Gendzsi azt kérdezte magában, vajon kínálkozik-e számára még egy ilyen alkalom. Hogyan tud majd csak levelet is kül-

deni az asszonynak? S a rá váró nehézségekre gondolva igen levert lett.

Csudzso eljött, hogy visszakísérje úrnőjét. Gendzsi még jó ideig nem eresztette el, s mikor már rábízta a komornára, ismét magához vonta az asszonyt, és ezt kérdezte:

– Hogyan küldhetek neked üzenetet? Mert úgy igaz, úrnőm – folytatta hangosabban, hogy Csudzso komorna is hallja –, olyan szerelmet, mint az enyém, s olyan hajthatatlan szívtelenséget, mint a tiéd, még sosem látott a világ.

A madarak már teli torokkal énekeltek. Ucuszemi képtelen volt feledni, hogy jómaga szürke senki, Gendzsi ellenben herceg. És még most is, hogy gyengéden, könyörögve szólt hozzá, akaratlanul felmerült benne férjének, Ijo no Szukénak képe, akire általában nemigen, vagy csak megvetéssel gondolt. Most eszébe jutott, mi lenne, ha férje, mégha pusztán álmában is, de ellátna ide, s erre rettegés fogta el.

Pirkadt. Gendzsi és Ucuszemi már az ajtóban állt. Bent a házban, de kint is, sietős léptek zaja hallatszott. Ahogy bezárta az ajtót az asszony mögött, valósággal úgy érezte, hogy áttörhetetlen válaszfal az ajtó, mely kizárja őt minden boldogságból. Felöltözött és kiment a teraszra. A nyugati szárnyon, az egyik ablakon, nagy sietve felhúzták a függönyt. Akik ott laktak, nyilván látni akarták Gendzsit. De csak homályosan láthatták a terasz oldalsó fala fölött. Talán akadt is valaki a kíváncsiak között, akinek szíve közben hevesen dobogott . . .

A hold nem nyugodott le, és ha sápadtabban is, de világosan és élesen fénylett a hajnali égen. Csodálatosan szép volt a pirkadat. De az égbolt egykedvű arcáról minden ember csupán a maga elégedettségét vagy kétségbeesését olvashatta le. Gendzsi is, amikor vissza-visszanézve útnak indult, nemigen törődött a hajnal szépségével. Üzenetet küldjön majd? Nem, ez is teljesen lehetetlen! Így aztán igen boldogtalanul tért vissza felesége házába.

Olyan szívesen aludt volna egy kicsit, de szüntelenül azon törte a fejét, hogyan láthatná viszont Ucuszemit; ha meg ezt kilátástalannak érezte, azon töprengett, mi játszódhat most le az asszony lelkében. Az asszony nem különös szépség, elmélkedett, de azt sem állíthatja senki, hogy csúnya volna. Igen, minden tekintetben ahhoz a középső csoporthoz tartozik, amelyről Uma no Kami oly kimerítő előadást tartott nekik.

Egy ideig ott maradt a Nagy Csarnokban, és amikor rájött, hogy bármennyire igyekszik is, nem képes kiverni fejéből Ucuszemit, egyre csak utána vágyódik, kétségbeesésében végül elküldött Ki no Kamiért.

Így szólt hozzá:

– Miért nem engeded, hogy szolgálatomba fogadjam a fiút, Csunagon fiát, akit házadban láttam? Igen megnyerő külsejű, s igazán szívesen megtenném belső inasomnak, vagy beajánlhatnám a császárnál.

– Hálás vagyok jóságodért – válaszolta Ki no Kami. – Üzenetedet közlöm majd a fiú nénjével.

A válasz bosszantotta Gendzsit, de így folytatta:

– Mondd, uram, a hölgy megajándékozott téged mostohatestvérekkel is?

– Hercegem, két éve, hogy férjhez ment, de nincs gyermeke. Úgy látszik, házasságával megmásította apja végakaratát, ezért nem bír összemelegedni férjével.

– Ez valóban szomorú dolog. Pedig hallom, hogy nem is csúnya az asszony. Igaz ez?

– Azt hiszem, általában csinosnak tartják. Nekem azonban igen kevés dolgom akad vele. Közmondásos, hogy mostohagyerek és mostohaszülő között bizony nehezen alakul ki bizalmas kapcsolat.

Öt vagy hat nap múltán Ki no Kami elhozta a fiút. Nem volt éppen szép, de igen bájos és – Gendzsi megítélése szerint – volt benne valami előkelőség. Barátságosan elbeszélgetett vele, és hamarosan teljesen megnyerte a fiú szívét. A fiú legjobb tudása szerint válaszolt a nénjével kapcsolatos számtalan kérdésre, és valahányszor zavarba jött vagy el-elakadt a szava, Gendzsinek kerülő úton mégis sikerült kikérdeznie mindarról, amit tudni kívánt, és csakhamar eloszlatta a fiú minden elfogódottságát is. Az nemigen értette, mire akar kilyukadni kérdéseivel, és elég különösnek érezte az egész beszélgetést, de fiatal volt még, így meg sem kísérelte, hogy meg-

értse. Gendzsi levelét is minden további nélkül elvitte nénjéhez.

Amikor az asszony megpillantotta a levelet, olyan izgatottság fogta el, hogy könnyekben tört ki, s hogy öccse meg ne lássa, úgy fogott az olvasáshoz, hogy a levéllel eltakarta arcát. Hosszú, hosszú levél volt. Többek közt egy vers is volt benne: „Bárcsak még egyszer álmodhatnám azt az álmot! Ó, mióta először ébredt fel bennem a vágy, szememet egyszer le nem hunytam."

Az asszony még sosem látott ilyen szép írást, és mialatt olvasta, szeme elfátyolosodott. Milyen vak végzet alázta meg, mikor egy *zurjo* felesége lett, s lám, most egyetlen pillanat alatt így felemeli! Töprengve vonult el szobájába.

Másnap Gendzsi hívatta a fiút. Az nénjéhez futott és sürgette:

– Megyek Gendzsi herceghez! Hol a válaszod?

– Mondd meg neki – felelte az asszony –, hogy itt nincs, aki elolvasson ilyen leveleket.

A fiú felnevetett:

– Te ostoba! Hogyan mondhatnék neki ilyet? Ő bízott meg, hogy feltétlenül hozzak választ.

Az asszonyt felbőszítette a gondolat, hogy Gendzsi enynyire bizalmába fogadta a fiút, és haragosan válaszolta:

– Nincs joga hozzá, hogy a te korodbeli gyerekkel ilyen dolgokról beszéljen. Ha ilyen beszélgetéseket folytattok, jobb, ha vissza sem mégy hozzá!

– De hiszen értem küldött! – vágta rá a fiú, és máris útnak indult.

– Tegnap egész áldott nap vártalak – fogadta Gendzsi, mikor a fiú beállított. – Elfelejtettél választ hozni? Megfeledkeztél róla, hogy visszajöjj?

A fiú elpirult, és nem válaszolt.

– Nos, mit mondasz?

– Azt üzeni, hogy nálunk otthon senki sincs, aki ilyen leveleket olvasna.

– Milyen ostoba! Mi célja lehet vele, hogy ilyesmit üzen nekem?!

Azzal írt egy másik levelet, s ezekkel a szavakkal adta át a fiúnak:

– Azt hiszem, nem tudsz róla, hogy néneddel én még lánykorában többször találkoztam. Megvetően bánik velem, mert gyáva és tehetetlen embernek tart. Az ő férje viszont hatalmas ember, helytartó, aki gondoskodik róla. Remélem, megígéred, hogy inkább az én fiam leszel, nem pedig a helytartóé, hisz az már öreg ember, nem sokáig viselheti gondodat.

A fiút nagyon boldoggá tette ez a kijelentés, és jobban csodálta Gendzsit, mint valaha. A herceg állandóan maga mellett tartotta, és még a Palotába is magával vitte. Meghagyta kamarásainak, hogy a fiúnak készíttessenek udvari ruhát, és abban járjon. Egészen úgy bánt vele, mintha a saját gyermeke lett volna.

Gendzsi tovább küldözgette leveleit, az asszony viszont attól tartott, hogy a fiú gyermeki felelőtlensége folytán üzenete könnyen illetéktelen kezekbe juthat, s mi haszna, ha jó híre így odavész. De azt is érezte, bármennyire sóvárog is utána Gendzsi, ekkora rangkülönbség mellett tartós kapcsolatuk úgysem lehet. Éppen ezért semmitmondó válaszokat küldözgetett.

Bár annak idején, együttlétük alatt, szinte mindvégig sötétben voltak, pontosan emlékezett a herceg külsejére, és be kellett vallania, hogy Gendzsit rendkívül szépnek látta. Azt azonban alig hitte, hogy a herceg emlékeznék rá, sőt, biztos volt benne, hogy legközelebbi találkozásuk alkalmával egyenesen rútnak látja majd, akkor pedig mindennek vége.

Eközben Gendzsi állandóan az asszonyra gondolt. Újra meg újra emlékezetébe idézte együttlétük minden egyes mozzanatát, és minden emléke sóvárgással és kétségbeeséssel töltötte el. Eszébe jutott, milyen szomorú volt az asszony arca, mikor magáról beszélt, és azt kívánta, bárcsak boldogabbá tehetné. Arra gondolt, hogy titokban meglátogatja. De túlságosan nagy volt a veszélye, hogy kitudódnék, s ennek következménye még végzetesebb lehet az asszony számára, mint neki.

Hosszú-hosszú napok óta a Palotában tartózkodott már, míg végre olyannak mutatkozott a Földbolygó állása, hogy ismét

nem mehetett haza. Nyomban útnak is indult, s csupán útközben szólalt meg, mint akinek most jut eszébe éppen, hogy kedvezőtlen a csillag állása. Mi mást tehetett, mint ismét a Középső Folyó partján álló házban keresett menedéket. Ki no Kami meg volt lepve, de egyáltalán nem kellemetlenül, és úgy érezte, hogy Gendzsi látogatását a kertben létesített kis tavak és szökőkutak varázsának köszönheti.

Gendzsi már reggel közölte a fiúval, hogy szándékában van a Középső Folyót felkeresni, s mivel az immár állandó kísérője lett, azonnal előre küldték, hogy Gendzsit már ott várja szobájában. Nénjének már előbb elvitte az üzenetet, melyben Gendzsi közölte vele tervét. Az asszony számára csak hízelgő lehetett, hogy a herceg ilyen találékonyan kereste, milyen ürüggyel térhetne be ismét házába. De amint láttuk, az asszony valamilyen okból fejébe vette, hogy majd ha a herceg nyugodtan szemügyre veheti, már nem fog neki annyira tetszeni, mint azon az első, kalandos, álomszerű találkozáson, és attól félt, hogy elhibázott, boldogtalan életét csak újabb bánattal tetézi. Büszkeségében nem akarta, hogy a herceg azt higgye, magától ajánlkozik szolgálatára, ezért – miközben a fiú Gendzsi szobájában foglalatoskodott – így szólt szolgálóihoz:

– Nem tartom helyesnek, hogy ennyire vendégünk közelében lakjam. Egyébként is minden csontom fáj, s szeretném, ha kissé ápolgatnának. Valamelyik tágasabb helyiségbe kell költöznöm. – Azzal már át is szállította holmiját a keresztszárnyba, komornájának, Csudzsónak szobájába.

Gendzsi szándékosan korán aludni küldte kíséretét, és ahogy minden elcsendesült, máris sietett és üzenetet küldött az asszonynak. A fiú azonban sehol sem találta nénjét. Mikor már a ház minden zegét-zugát felkutatta, végre a keresztszárnyba is eljutott, és rátalált Csudzso szobájában. Nem volt szép tőle, hogy így elrejtőzött! A fiú könnyeivel küszködött, és nagyokat nyeldekelve megszólalt:

– Hogyan lehetsz ilyen utálatos! Most mit fog rólad gondolni?

– Mi dolgod velem, hogy így tűvé teszed értem a házat? – csattant fel bosszúsan az asszony. – Igen helytelen, hogy egy gyerek ilyen üzeneteket közvetítsen. De – tette hozzá – megmondhatod neki, nem jól érzem magam, velem vannak komornáim, mert ápolásra szorulok . . .

Azzal el is bocsátotta a fiút. Szíve mélyén azonban azt gondolta, mennyire örült volna ennek a kalandnak, ha akkor kínálkozik, amikor apja még él, s jómaga sem volt akárki, nem volt magára hagyatva. Most már nincs más hátra, mint hogy ne nézze jó szemmel a herceg udvarlását. Milyen unalmasnak tarthatja is őt a herceg! S annyira nekibúsult, mert nem szabad beleszeretnie Gendzsibe, hogy végül szerelmesebb lett belé, mint valaha. Ekkor meg az jutott eszébe, hogy sorsa már rég eldőlt. Férjes asszony, és semmi értelme, hogy ilyen dolgokon töprengjen. El is határozta, hogy többé nem engedi át magát efféle esztelen gondolatoknak.

Gendzsi az ágyán feküdt, és szorongva várta, hogy ifjú hírnöke milyen eredménnyel végzi el kényes küldetését. Mikor a fiú végre megérkezett a válasszal, elámult az asszony példátlan ridegségén, és így kiáltott fel:

– Milyen szégyenletes, csúfos kudarc!

És búsan bámult a levegőbe. Egy ideig egy szót sem szólt, csak feküdt tépelődve, és nagyokat sóhajtott. Végül ezt a verset mondta: „Nem tudtam, mi az a különös fa,* mely a Szono síkságon áll. Ám ahogy hűs árnyába vágytam, elvétettem az utat." A költeményt elküldte az asszonynak. Ez még ébren volt, s ezzel a verssel válaszolt: „Olyan is vagyok számkivetettségemben, mint az a kis semmi fácska, mely még egyre töpörödik, ahogy a vándor közelít felé."

A fiú bánkódott Gendzsi miatt, és nem jött álom a szemére, de attól tartott, hogy a ház népe furcsállná, ha szüntelenül ide-oda járkálna. Pedig ebben az órában már mélyen aludt az egész ház. Csupán Gendzsi hevert sötét szomorúságba merülten. És valahányszor már-már tombolásra késztette az asszony megújuló, érthetetlen és embertelen makacskodása, azon kapta magát, hogy csak még inkább csodálja hajthatatlansága miatt. Végre belefáradt a virrasztásba. Hisz mit is tehetett volna még? De egy percbe sem telt, máris mást gondolt. Odasúgta a fiúnak:

– Vezess el rejtekhelyére!

– Az bizony nehéz lesz – szepegte a fiú. – Bezárkózott és sokan vannak körülötte. Nem merek veled menni.

– Jól van! – hagyta rá Gendzsi. – Csak legalább te ne hagyj el – mondta, s azzal maga mellé fektette a fiút. Az nagyon meg volt hatva, hogy ott fekhet a szép, ifjú herceg oldalán, és meg kell vallanunk, Gendzsinek sem volt olyan érzése, hogy a fiú rosszul helyettesíti kőszívű nénjét.

HARMADIK FEJEZET

Ucuszemi

Gendzsi szemére még most sem jött álom.

– Ilyen ellenszenvet még soha senki nem tanúsított velem szemben! – suttogta a fiúnak. – Több ez, mint amit el bírok viselni. Megutáltam önmagamat, az egész világot, élni sem kívánok tovább!

Szavaiban olyan szomorúság csengett, hogy a fiú sírva fakadt. Alakjának finomsága, apró termete, de a hajviselete is teszi, hogy olyan bámulatosan hasonlít nénjére, gondolta Gendzsi, és megindítónak érezte a fiú rokonszenvét. Egyszer-egyszer felötlött benne, hogy ellopózik a fiú mellől, és majd megpróbálja maga megkeresni az asszony rejtekhelyét; de csakhamar lemondott szándékáról, hiszen ez a vállalkozás óriási botrányba sodorhatta volna. Így csak feküdt ott és várta, mikor pirkad már. Egyszerre csak felpattant, és még a sötétség leple alatt elhagyta a házat; ám annyira lekötötték a maga gondolatai, hogy apródjától elfelejtett illendőképp búcsút venni. A fiú megbántva érezte magát érzelmeiben, és egész áldott nap az foglalkoztatta, mennyire semmibe vették, hogy megsértették. Az asszony viszont, hogy nem kapott választ Gendzsitől, azt gondolta, hogy a herceg elállt szándékától, és bár jobban haragudott volna, ha folytatja az ostromot, az mégis váratlanul érte, hogy Gendzsi ilyen könnyen lemond róla.

Ez az eset azonban jó alkalom volt arra, hogy a herceggel szemben egyszer s mindenkorra megkeményítse szívét. Hitte is, hogy sikerült, ám csodálkozva látta, hogy Gendzsi mégis milyen nagy helyet foglal el gondolataiban.

A herceg úgy érezte, helyesebben tenné, ha az egész dolgot kiverné a fejéből, de rájött, hogy nincs hozzá elég lelkiereje,

s mikor nyomorúságát már végképp elviselhetetlennek érezte, így szólt a fiúhoz:

– Nagyon boldogtalan vagyok. Próbálok másra gondolni, de nem tudom féken tartani gondolataimat. Nem bírom tovább ezt a küzdelmet. Less ki valami jó alkalmat, találj rá utatmódot, hogy elvezethess nővéredhez.

A fiút aggodalom fogta el, de titokban hízelgőnek is érezte, hogy Gendzsi így kitünteti bizalmával. Nemsokára pedig magától kínálkozott alkalom.

Ki no Kamit ügyei vidékre szólították, így csupán az asszonynép maradt a házban. Egyik este, amikor a csendes utcákra már leszállt az alkony, a fiú kocsival jött a hercegért. Gendzsi tudta, hogy apródja minden tőle telhetőt megtesz, de mivel oldalán ilyen fiatalka segítőtárssal nem érezte magát teljes biztonságban, álruhát öltött, s aztán türelmetlenségében azt sem várta meg, hogy a kapu bezáruljon mögötte, hanem a lehető legnagyobb iramban elhajtatott. Ki no Kami portáján, az egyik oldalbejáraton észrevétlenül bekerültek, itt aztán a fiú megkérte Gendzsit, hogy szálljon ki. Tudta, hogy az őrök és kertészek nemigen ügyelnek rá, mit csinál, hiszen még kisfiúnak számít, így hát csöppet sem feszélyezte magát. Elbújtatta Gendzsit a keleti szárny kettős ajtaja közé, aztán nekiállt, és döngette a falat, mely ezt a szárnyat az épülettől elválasztotta, és kiabált is, hadd higgyék a cselédek, hogy neki egészen mindegy, ki szerez tudomást ittlétéről:

– Miért van zárva az ajtó ilyen meleg éjszakán?

– A Nyugat Úrnője* reggel óta itt van, és úrnőnkkel *gót* játszik.

Gendzsi sóvárogva vágyott rá, hogy legalább egy pillantást vethessen hölgyére, még ha az társaságban van is. Kilopakodott hát búvóhelyéről, és átbújt a függönyök között. Az átjáró ajtaja, melyen át a fiú távozott, még tárva-nyitva állt; innen folyosó nyílt, melyen ellátott a folyosó végén nyíló helyiségbe. A bejáratot elfedő paravánt egyik szélén összehajtogatták, a heverőt körülvevő, rendesen behúzott függönyt pedig most kitárták a nagy hőség miatt, így Gendzsi mindent jól szemügyre vehetett.

Azt gondolta, az ő imádottja ül ott, kissé a középső oszlopnak dőlve, a lámpa közelében. Gendzsi merőn nézte. Úgy látta, hogy valami béleletlen, sötét bíborszín ruhát visel, vállát meg kendő borítja. Fejtartása bájos, de az egész nő olyan hihetetlenül aprócska volt, hogy már-már jelentéktelennek is látszott. Egész idő alatt szinte rejtegette arcát társnője elől, és ha nagy néha egy-egy pillanatra látni lehetett keskeny kezét, mozdulatain valami félénkség érzett.

Társnője pontosan szemközt ült Gendzsivel, így őt egészen tisztán láthatta. Vékony fehér alsóruhát és hanyagul magára vetett, piros és kék virágokkal hímzett köpenyt viselt. Elöl nem húzta össze, így kilátszott csupasz nyaka és keble, sőt a nadrágját tartó piros szalag is. Viselkedését valóban fesztelenség és könnyedség jellemezte. Bőre tejfehér volt és finom, alakja egy kissé gömbölyded, de szép növésű és arányos. Fejformája, szemöldökének vonala hibátlan, ajkai, szeme fölöttébb kedvesek. Egyszóval egészében véve rendkívül bájos jelenség volt. Haja dús, de selymes és sima, viszont rövidre vágta, hogy csak válláig ért.

Milyen pompás lehet is, ha valakinek ilyen lánya van! Nem csoda, ha Ijo no Kami büszke rá. Ha valamivel kevesebbet izegne-mozogna, maga lenne a tökéletesség.

A játék a vége felé közeledett, s ő most éppen félretette a fölöslegessé vált figurákat. Látszott, hogy ingerlékeny természet, s a játék is szükségtelenül kihozta a sodrából.

– Várj egy kicsit – szólalt meg társnője higgadtan –, szinte megbénítottalak. Most még egyet tehetek: amott ellentámadásba megyek . . .

– Kész, vége! – vágta rá a másik türelmetlenül. – Vesztettem. Számoljuk össze az eredményt. – S azzal számolni kezdett az ujjain: tíz, húsz, harminc, negyven.

Gendzsinek óhatatlanul eszébe jutott az ijói mosodáról szóló régi dal („nyolc csöbör balra, kilenc csöbör jobbra"), és egy kissé közönségesnek érezte, hogy ez az ijói hölgy – nehogy bármi is tisztázatlan maradjon – elszántan, makacsul számolgatja, mennyit veszített, mennyit nyert. Mellette különös látványt jelentett társnője: szótlanul ült ott, arcát félig eltakarta,

s így bajosan lehetett látni vonásait. De hogy a herceg merőn nézte, feszélyezhette az asszonyt, még ha nem is tudott róla, hogy bámulják: ültében úgy fordult, hogy most már látszott az arcéle. Mintha kissé duzzadt lett volna a szemhéja, s hellyelközzel a vonásait sem lehetett finomnak mondani, s ugyanakkor semmi sem látszott arcán mindabból, ami pedig előnyös volt rajta. Ám ahogy szóra nyílt a szája, érződött, hogy megjelenésének fogyatékosságáért kárpótlást akar nyújtani, és megmutatja, hogy ha nem is olyan szép, mint társnője, de mindenesetre sokkal értelmesebb.

Ez a hölgy viszont egyre önfeledtebben mutogatta bájait. Szűnni nem akaró kacagása, jókedve, valóban vonzó volt, és látszott, hogy a maga módján rendkívül szórakoztató teremtés. Gendzsinek meg sem fordult a fejében, hogy a hölgy valami igen-nagyon erényes, ám ezt a legkevésbé sem írta rovására.

A herceget fölöttébb szórakoztatta, milyen fesztelenül tudnak viselkedni az emberek. Maga a szertartásosság és kimértség légkörében élt, így izgalmas újdonságot jelentett, hogy bepillanthatott az emberek mindennapi életébe, és ha nem is volt egészen ínyére, hogy így kilessen két gyanútlan nőt, mégis szívesen tovább leskelődik, ha a fiú, aki ott ült nénje oldalán, most hirtelen fel nem pattan, mert erre kénytelen volt visszatérni előbbi rejtekhelyére.

A fiú véget nem érő mentegetőzésbe fogott, hogy így megváratta, ám végül kibökte:

– Félek, hogy a mai nap sehogy sem lesz alkalmas. Még most is ott van nála a vendége.

– Talán újra sarkon forduljak? – kérdezte Gendzsi. – Valóban nem kis dolgot kívánsz.

– Nem, dehogy, maradj itt! Ha a látogató elmegy, majd meglátom, mit tehetek.

Gendzsi egészen biztosra vette, a fiú megtalálja a módját, hogy nénjét megnyerje. Látta ugyanis, hogy apródja hiába csak gyerek még, de a maga eszével máris higgadtan mérlegelni tudja a helyzeteket, az emberek jellemét, és ért is hozzá, hogy hasznosítsa tapasztalatait.

A *go* már bizonyára befejeződött. Ruhasuhogás, léptek zaja jelezte, hogy a ház népe most tér nyugovóra.

– Hol az ifiúr? – hallatszott valamelyik szolgáló hangja. – Bezárnám már ezt az oldalsó ajtót.

Hallatszott is, ahogy rátolja a reteszt.

– Szóval mindenki aludni tért – szólalt meg Gendzsi. – Itt az ideje, hogy kieszeljünk valami tervet.

A fiú tudta, hiába is vitatkozna nénjével, hiába próbálkoznék, hogy valamilyen módon legyőzze csökönyös ellenkezését. A jelen körülmények közt az a leghelyesebb, ha várnak, míg meg nem szűnik a jövés-menés, és aztán egyenesen hozzá vezeti Gendzsit.

– Ki no Kami húga itt van még? – kérdezte Gendzsi. – Épp csak egy pillantásra szeretném látni.

– Lehetetlen – felelte a fiú –, hiszen ott van, egy szobában a nővéremmel.

– Ne mondd! – vágta rá Gendzsi, meglepődést színlelve. Pontosan tudta, hol van a vendég, de nem akarta bevallani, hogy már látta a hölgyet. Ám türelmetlenség fogta el, és megjegyezte, hogy igen késő́re jár, kár elfecsérelni az időt.

A fiú rábólintott, s azzal már kopogtatott is a női lakosztály ajtaján, majd belépett.

Mindenki mélyen aludt.

– Az előtérben fogok aludni – szólalt meg a fiú fennhangon. – Az ajtót nyitva hagyom, hadd járjon a levegő. – Azzal már földre is terítette derékalját, és egy ideig alvást színlelt. De hamarosan feltápászkodott, és mintha csak azért tenné, hogy ne bántsa majd a világosság, széthajtogatott egy paravánt, melynek védelme alatt Gendzsi nesztelenül a szobába surrant.

Habár eszébe sem jutott, mi is történik a következő percben, származik-e valami jó vállalkozásából, mégis kétségek kínozták, ahogy szorongva követte a fiút a nagy hálóhelyiséget elválasztó függönyig. Most félrehúzta a függönyt, és lábujjhegyen beosont. Ám a fiú úgy látta, hogy a herceg még az álruhának kiszemelt sötétszínű öltözékben is roppant feltűnő jelenség, amint a ház éjféli csendjében tovaoson.

Ucuszemi előbb már azzal ámította önmagát, milyen megkönnyebbülés számára, hogy Gendzsi megfeledkezett bejelentett látogatásáról. De még most is üldözte különös, álomszerű találkozásuk emléke, és egy cseppet sem volt kedve aludni. Nyugtalanul hánykolódott, mialatt közvetlen közelében – szívében a vendégeskedés és a jóleső csevegés okozta örömmel – már ott szendergett vendége, akivel az este *gót* játszott. Mélyen aludt, hisz fiatal volt és gondtalan.

Gendzsin érzett megszokott illatszere, és a heverőig elszállt. Ucuszemi felkapta fejét: rémlett, mintha amott, az áttetsző függöny mögött mozogna valaki. Bár egészen sötét volt, felismerte Gendzsi alakját. Hirtelen rémület fogta el, fejvesztetten felpattant ágyáról, könnyű kendőt kapott a vállára, és nesztelenül elmenekült a szobából.

Egy pillanat múlva belépett Gendzsi. Ujjongva fedezte fel, hogy csupán egy valaki van a szobában, de kettőnek ágyaztak meg. Ledobta köpenyét, és elindult az alvó felé. Bár a hölgy termetét most mintha nagyobbnak látná. De ettől nem jött zavarba. Azt viszont igazán különösnek érezte, hogy ilyen mélyen alszik. Lassan-lassan rádöbbent, hogy nem is Ucuszemit látja.

„Semmi értelme – gondolta a herceg –, hogy azzal mentegessem magam, tévedésből nyitottam be, végtére is itt sehol sincs nekem keresnivalóm. De nem érdemes igazi szerelmesemnek sem üldözésére indulnom, hiszen ha csak a legkevesebbet is jelentenék számára, nem tűnik el így!" És mi lenne, ha ez volna az a hölgy, akit ott látott ülni a lámpafényben? De hiszen az nem is lenne rossz csere! Alighogy ez eszébe jutott, máris megrettent a tulajdon léhaságától.

A hölgy kinyitotta szemét. Csak természetes, hogy némileg meglepődött, de szemlátomást nem vesztette el lélekjelenlétét. Könnyelmű teremtés volt, aki életében még nem érzett nagy szenvedélyt. Megvolt benne az a fajta könnyedség, mely együtt jár a tapasztalatlansággal, és látszott, hogy ez a váratlan látogatás sem igen zavarja.

Gendzsi eleinte fel akarta világosítani, hogy nem az ő kedvéért jött. Ám ha megteszi, leleplezi a titkot, melyet Ucuszemi oly féltékenyen rejteget a világ szeme elől. Mi mást tehetett volna, mint hogy úgy tüntette fel a dolgot, hogy ismételt látogatásai – melyekről ez a hölgy nagyon is jól tudott – éppen abban a reményben történtek, hogy vele előbb-utóbb megismerkedhessék. Olyan história volt ez, mely egy cseppet ki nem bírja, hogy bolygassák, de bármilyen valószínűtlen volt is, a lány habozás nélkül elhitte.

Arról szó sem volt, hogy ne tetszenék neki ez a lány, de ebben a pillanatban minden gondolatát az a hölgy foglalta le, aki oly rejtélyesen eltűnt. Valami jó rejtekhelyen most bizonyára örvendezik magában, hogy ilyen kínos helyzetbe juttatta a herceget. Annyi bizonyos, nincs a világon még egy ilyen furcsa teremtés! Mi értelme, hogy fusson utána? Ám azért a herceget továbbra is bűvöletben tartotta.

A lány, akire így rátalált, fiatal volt, vidám és bűbájos. Csakhamar igen jól meg is értették egymást.

– Nem sokkal érdekesebb-e így – kérdezte Gendzsi valamivel később –, mint ha két ember ismeri egymást? Gondolj rám jó szívvel. Találkozásunknak egyelőre titokban kell maradnia. Olyan a helyzetem, hogy nem mindig tehetem azt, amihez kedvem volna. Ha a családod megtudná, szintén beleavatkoznék, ez pedig nagyon terhes lenne. Várj türelemmel, és ne felejts el!

Ez az elég langyos biztatás szemlátomást nem nyugtalanította a lányt, mert igen komolyan így felelt:

– Félek, az sem menne könnyen, ha írni akarnék neked. Furcsállnák.

– Bizony – válaszolta Gendzsi –, nem is szabad bárkit beavatni titkunkba, de semmi sem szól az ellen, hogy kis apródom ne közvetítsen időnként egy-egy üzenetet. Addig azonban senkinek egy szót sem! – Ezzel el is hagyta a lányt, de magával vitte Ucuszemi finom kendőjét, mely lecsúszott válláról, mikor elmenekült.

Ment, hogy felkeltse apródját, aki ott aludt a közelben. A fiú nyomban talpon termett, mert igen éberen aludt, hisz nem tudta, mikor lesz szükség segítségére. A lehető legnagyobb csendben nyitott ajtót.

– Ki az? – kiáltotta valaki riadtan. Hangjáról ítélve a házban dolgozó egyik öregasszony lehetett.

– Én – felelte a fiú zavartan.

– Mit sétálgatsz éjnek idején? – Az öregasszony dohogva tartott az ajtó felé. „A fene enné meg!" – fordult meg a fiú fejében, de nagy sietve így felelt:

– Jó, jó, csak ki kell mennem egy percre.

Ám Gendzsi épp akkor surrant ki az ajtón, mikor a hajnali szürkületben fénylőn előbukkant a hold. Az öregasszony látta, hogy egy felnőtt jelenik meg az ajtónyílásban, mire megkérdezte:

– Ki van veled? – De mindjárt maga megadta a választ: – Hiszen ez a Mimbu! Hogy megnőtt ez a lány! – És mivel továbbra is abban a hiszemben volt, hogy a fiú az egyik szolgálólányt, Mimbut kíséri, akivel a házbeliek állandóan csipkelődtek nyurgasága miatt, így kiáltott fel: – Kis gazdám, te is hamarosan megnősz ekkorára!

Azzal, Gendzsi és a fiú sarkában, maga is kilépett az ajtón. Gendzsi kényelmetlenül érezte magát: ő, az állítólagos Mimbu, egy árva szót sem válaszolt, csak behúzódott a folyosó végén a sötétbe, s ahogy lehetett, próbált rejtőzködni.

– Neked is akadt dolgod odabent, ugye, kedvesem? – kérdezte az öregasszony, ahogy közelgett feléjük. – Tegnap óta szörnyű kólikám van, és az ágyat nyomom. Az éjszaka azonban kevésnek bizonyult a cselédség, és magamnak is föl kellett kelnem segíteni, bár az egész idő alatt nagyon rosszul voltam. – Aztán, választ sem várva, nyöszörögni kezdett: – Jaj, de húz a görcs! Nem is bírok nyugton elbeszélgetni. – Azzal, még csak rájuk sem pillantva, elbicegett.

Hajszálon múlt hát, hogy Gendzsi megmenekült, s ezek után még kétségesebbnek érezte, érdemes-e csak egyetlen lépést is tennie.

Hazahajtatott. Apródja volt a kocsisa.

Otthon elmesélte neki éjszakai kalandját.

– Jól elügyetlenkedted a dolgot!

És amikor már alaposan megmosta a fiú fejét, panaszkodni kezdett az aszony bántó ridegsége miatt. Szegény fiú nagyon elszontyolodott, de semmit sem tudott mondani maga és nénje védelmére.

– Olyan szerencsétlen vagyok – panaszkodott Gendzsi. – Hisz mi másért viselkedett úgy a múlt éjjel, ha nem azért, mert irtózik tőlem? Csak legalább lenne benne annyi tapintat, hogy udvarias választ küldene leveleimre. Ó, már-már azt hiszem, hogy Ijo no Kami a különb férfi . . .

Így beszélt, abban a hiszemben, hogy az asszony csak egyet akar: megszabadulni tőle. De mikor végül is nyugalomra tért, Ucuszemi vállkendőjét hálóruhája alá, a keblébe rejtette. Maga mellé húzta a fiút, és miután kissé magához tért kétségbeeséséből, így szólt:

– Igazán kedvellek, de félek, hogy most már nem is tudok másképp gondolni rád, csupán ezzel a gyűlöletes dologgal kapcsolatban, s ez majd még véget vet barátságunknak. – Olyan meggyőződéssel beszélt, hogy a fiú egészen elveszettnek érezte magát.

Egy ideig pihentek, de Gendzsi nem bírt aludni, s ahogy szürkülni kezdett, tusért szalajtott. Nem szabályszerű levelet írt, hanem, mintha írásgyakorlat lenne, papírtekercsre írta versét. Ebben Ucuszemi* menekülésekor elhagyott vállkendőjét a kabóca finom burkához hasonlítja,* melyet elhullat a parton, egy fa alatt.

A fiú átvette a tekercset, és elrejtette ruhája redőjébe.

Gendzsi nagyon lehangolódott, valahányszor eszébe jutott, mit is érezhet iránta a másik hölgy. Némi fontolgatás után azonban úgy határozott, hogy jobb, ha nem küld neki üzenetet.

A vállkendőt, mely őrizte még az asszony finom illatát, hosszú időn át keblén hordta.

Ahogy hazaért a fiú, nyomban rájött, hogy nénje, igen rosszkedvűen, már vár rá.

– Nem a te érdemed, hogy kimásztam a szörnyű bajból, melybe éppen te sodortál. Nem mondanád meg, milyen magyarázatot adjak barátnőmnek? Szép kis pojácának néz téged a herceg! Remélem, szégyenled is magad!

Bár mindkét fél részéről csak szidást kapott, a magával ho-

zott verset elővette kebeléből és átadta. Az asszony nem állta meg, hogy el ne olvassa. Mit jelentsen a levetett burok? Miért írja ezt a herceg? „A köpeny, melyet Iszeo halászai a parton felejtettek . . ." Ezek a szavak jutottak eszébe, de a herceg versére nem adták meg a megfejtést. Szinte fájó nyugtalanság fogta el.

Nyugat Úrnőjét ezalatt nagyon feszélyezte élménye. Vágyott rá, hogy beszéljen a történtekről, de nem tehette, így hát egyedül kellett cipelnie türelmetlenségének egész terhét. Roppant izgatottság fogta el, mikor Ucuszemi öccse beállított. És nem kapott levelet! Sehogy sem értette, és vidám, bizakodó lelkére először borult felhő.

Ucuszemi pedig, noha tetőtől talpig felvértezte magát szerelme ellen, most, hogy megérezte az üzenetben elrejtett gyengédséget, ismét arra vágyott, bárcsak ne volna férjnél. Ami történt, megtörtént, ezen változtatni már nem lehetett, de nehezen viselte el, hogy a herceget ne lássa többé: elővette a papírtekercset, és verset írt a szélére; ebben elmondta, hogy ruhájának könnyáztatta ujja olyan, akár a kabóca harmatlepte szárnya.

NEGYEDIK FEJEZET

Jugao

Abban az időben történt, amikor Gendzsi titokban a hatodik kerületbeli hölgyét* látogatta. Egy napon, ahogy hazatérőben volt a Palotából, eszébe jutott, hogy felkeresi dajkáját, aki hosszú időn át súlyos betegen feküdt, aztán pedig elment apácának. A dajka az ötödik kerületben lakott. Hosszas kérdezősködés után végre sikerült megtalálnia a házat. A főkapu azonban zárva volt, így nem tudott behajtatni. Egyik szolgáját beküldte Koremicuért, aki régi dajkájának fia lévén, Gendzsi tejtestvére volt. Addig is elnézelődött a nyomorúságos kis zugutcában. A szomszédos házat új palánk vette körül, mely fölé egy helyütt holmi filagória ágaskodott. Ezt, az utca felől, vakító fehér, ritkás zsalu védte, s a réseken át látszott, hogy itt is, ott is figyelve lapul valaki a zsalugáter mögött. És mintha hölgyek lettek volna a leskelődők, akik ilyen kíváncsian kibámultak az utcára.

Gendzsi eleinte azt hitte, hogy épp csak úgy kitekingetnek arra jártukban, ám hamarosan rájött, hogy óriás legyen, aki a padlón állva így kinézegethet. De nem is a padlón álltak! Nem restellték a fáradságot, és felmásztak, ki az ágy tetejére, ki az asztalra. Furcsa dolog, tagadhatatlan!

Gendzsi egyszerű kocsin, lovaskíséret nélkül érkezett. Senki sem sejthette rangját, így gyanútlanul kihajolt, hogy alaposan szemügyre vegye a házat. Az ugyancsak lécekből ácsolt kapu félig nyitva állt, s abból, amit beljebb látott, rájött, hogy a ház berendezése igen szerény, sőt szegényes. Egy pillanatra részvét fogta el lakói iránt, de aztán eszébe jutott a dal: „Ne keress otthont a messzi nagyvilágban: ahol épp megpihensz, azt tekintsd házadnak." Majd egy másik dal is megfordult a

fejében: „Csak tartsa meg a császár jáde palotáját, hisz kettesben az ember csőszkunyhóban is megalszik."

A fűzfavesszőből font falat hűszöld levelű, repkényhez hasonló kúszónövény lepte be; a levelek sűrűjéből még félig bimbós fehér virágok kandikáltak ki: olyanok voltak, akár az ember ajka, mikor önfeledten mosolyog magában.

– Jugaónak, az Este arcának hívják ezt a virágot – mondta Gendzsi egyik kísérője. Milyen különös ez a tengernyi virág ezen a csupasz falon!

Valóban különös és elbájoló látványt jelentett ebben a szegényes negyedben, ahogy a növény felkúszott a ház keskeny homlokzatára, fel a rozoga ereszre és tetőre, és befont mindent, amiben csak megkapaszkodhatott. Gendzsi beküldte egyik szolgáját, hogy szakítson neki néhány szál virágot. Az be is lépett a félig tárt kapun, és éppen hozzáfogott a virágszedéshez, amikor a házikóhoz képest hivalkodónak tetsző tolóajtó kinyílt, és kilépett egy kislány, hosszú, sárga köntösben. Erős tömjénillatot árasztó legyezőjét a szolga felé nyújtotta és megkérdezte:

– Óhajtasz valamit, amibe megszedheted a virágot? Tartok tőle, hogy nem éppen a legszebb tőről válogatsz. – Azzal odaadta a legyezőt.

Amikor a szolga visszafelé menet kitárta a kaput, a szomszéd házból megérkezett Koremicu, az öreg dajka fia, és ki nem fogyott a bocsánatkérésből, mert így megvárakoztatta Gendzsit.

– Nem találtam a kapukulcsot – mentegetőzött. – Szerencsére ebben a szegényes negyedben aligha ismertek fel, így legalább nem sereglenek ide, hogy bámuljanak. Félek viszont, hogy nagyon eluntad magad, mialatt ebben a rejtelmes kis zugutcában várakoztál.

Ezzel bevezette Gendzsit a házba. Koremicu pap bátyja, a nővére, valamint a sógora, Mikava no Kami, mind egybegyűltek, hogy üdvözöljék a herceget: valamennyien örültek a megtisztelő látogatásnak, hisz alig hitték, hogy valaha is részük lesz még benne.

Az apáca is fölkelt ágyából.

– Hosszú időn át vártam vele, hogy lemondjak a világi életről, mert volt valami, ami visszatartott. Szerettem volna, hogy még egyszer úgy lásd öreg dajkádat, amilyennek megismerted. De te nem jöttél el hozzám, így egyszer csak nem vártam tovább, hanem letettem a fogadalmamat. Nemrég, a rendem által rám rótt vezeklés jutalmául, kissé helyreállt egészségem, s most, hogy még az én drága ifjú gazdámat is viszontláthattam, megbékélt szívvel várom Amida fényességét. – Így szólt, és annyira elérzékenyült, hogy egy-két könnyet is hullatott.

– Néhány napja hallottam – szólt Gendzsi, hogy milyen súlyos betegen fekszel, s ez nagy aggodalommal töltött el. Szomorú, hogy most ebben a vezeklőruhában kell látnom téged. Élned kell még, hogy meglásd, miként viszem mind többre a világban, mert akkor te is egészen fent, Amida paradicsomának kilencedik körében fogsz újjászületni. Azt mondják, akik szívükben teljesületlen vágyakkal szállnak sírba, azokra következő életükben gonosz *karma* nehezedik.

Vannak emberek, és ilyenek az öreg dajkák is, akik a legvásottabb és legcsúfabb védencüket is az erény és szépség valóságos csodájának tartják. Nem meglepő tehát, hogy a dajka, aki valamikor olyan nagy szerepet játszott a kis herceg életében, feladatát mindig is mérhetetlenül megtisztelőnek és fontosnak tartotta, most pedig, miközben a herceg beszélt hozzá, szemébe a büszkeség könnye gyűlt.

Az öregasszony gyermekei egyáltalán nem tartották illendőnek, hogy anyjuk, aki letette a szent fogadalmat, ilyen élénk figyelmet tanúsítson bárki életpályája iránt. Mivel biztosra vették, hogy ez Gendzsit is megbotránkoztatta, nyugtalanul tekingettek egymásra. A herceg azonban, éppen ellenkezőleg, mélységesen meghatódott:

– Kora gyermekségemben hamar elvesztettem azokat, akik nekem a legdrágábbak voltak, és ámbár sokan segédkeztek nevelésemben, te voltál az egyetlen, kedves dajkám, akihez igazán, szívből vonzódtam. Mikor felcseperedtem, már csak ritkán lehettem veled. Még arra sem volt módom, hogy valahányszor szerettem volna, hát el is jöhessek hozzád. De a legutóbbi látogatásom óta eltelt hosszú idő alatt sokat gondoltam

rád, és azt kívántam, bárcsak ne sújtana bennünket az élet ennyi kényszerű, szomorú elválással.

Ilyen gyengéden beszélt. Aztán, hogy karja mozdult, mert ruhája ujjával itatta fel könnyeit, az alacsony és szűk helyiségben mindenütt érzett a herceg illatszere. Erre – pedig bosszantotta a fiatalokat, hogy anyjuk ilyen leplezetlenül büszkélkedik, hogy valamikor ő dajkálta ezt a csodálatos herceget – még az ő szemükbe is könny szökött.

Gendzsi most meghagyta, hogy szüntelenül imádkozzanak a beteg gyógyulásáért, majd elbúcsúzott. Ahogy kifelé tartott, parancsára Koremicu világított gyertyával. Mikor kiléptek a házból, a legyezőre pillantott, melyen ott pihentek a fehér virágok. Észrevette, hogy a legyezőn írás is van, vers, melyet hanyagul, de előkelően vetettek oda: „Jugao a virág neve, mely kíváncsiságodat felkeltette, s a felismerhetetlenségig idegen, míg a harmat csillogó leple fedi." Az írás szándékoltan hanyag volt, aki írta, nyilván leplezni akarta rangját és személyét. Ennek ellenére finomság és műveltség látszott a kézíráson, s ez a herceget kellemesen lepte meg.

– Ki lakik itt balról, a szomszédban? – érdeklődött.

Koremicunak nem volt ínyére a közvetítő szerep, így azt válaszolta, hogy még csak öt-hat napja tartózkodik anyjánál, és ennek betegsége annyira lekötötte, hogy a szomszédok felől még egyáltalán nem kérdezősködött.

– Semmi különös cél nem vezet – felelte Gendzsi. – A legyezőn áll valami írás, ez keltette fel figyelmemet. Szeretnék valami biztosat tudni. Igen hálás lennék, ha érdeklődnél olyanoknál, akik ismerik a szomszédokat.

Koremicu nyomban a kapuhoz lépett, és kihívatta a ház gondnokát.

– A ház egy bizonyos címzetes prefektusé – szólt a gondnok. – Maga vidéken él, de úrnőm még itt lakik. Mivel fiatal még, és kedveli a társaságot, gyakran eljárnak hozzá fivérei, akik udvari szolgálatban állnak.

– Ennyi az egész, de mit is tudhatna többet egy szolga! – jegyezte meg Koremicu, mikor értesülését közölte Gendzsivel.

Gendzsi tüstént arra gondolt, hogy csak valamelyik udvaronc írhatta a költeményt. Igen, az íráson határozottan látszott is némi önteltség. Olyasvalakitől származhatott, aki úgy érzi, hogy rangja folytán joggal lehet jó véleménye önmagáról. Gendzsinek azonban regényes hajlamai voltak, de fájó is lett volna lemondania a gondolatról, hogy végül is neki szánták a költeményt. Papírtekercset vett elő és ráírta: „Bárcsak közelebbről láthatnám, s akkor nem lenne többé rejtély számomra a virág, melyet az alkonyatban csak homályosan láthattam." Elváltoztatott írással írt, majd egyik szolgájának kezébe nyomta a verset. A szolga arra gondolt, hogy még ha a legyező küldője sohasem is látta Gendzsit, de mivel mindenki nagyon jól ismeri vonásait, ha csak egy röpke pillantást vetett rá az ablakból, máris megtudhatta, ki ül a kocsiban. Jól el tudta képzelni, milyen izgalom közepette küldhették el a legyezőt, és mekkora lehetett a kiábrándultság, merthogy oly soká késett a válasz. Úgy érezhették, hogy szándékos ez a kissé udvariatlanul késedelmes válasz. Biztosan fúrja az oldalukat, hogy mit tartalmaz a felelet. Erre a gondolatra a szolgát is izgatottság fogta el, amint a ház felé lépdelt.

Közben, a fáklya sápadt világánál, Gendzsi megnyugodva hagyta el dajkájának házát. A szomszédban már becsukták a zsalugátert, és a réseken át csupán egy szál gyertya picinyke fénye csillant.

Ahogy Gendzsi végre célhoz ért, egészen más látvány tárult szeme elé: nagy park, gondosan ápolt kert, s az egész milyen tágas és barátságos! És a tündöklő hölgy, akihez mindez a pompa tartozott, néhány perc alatt száműzte Gendzsi szívéből a deszkapalánk, a zsalugáter és a virágok emlékét.

Tovább maradt, mint szándékában volt, és a nap már magasan járt, mikor elindult hazafelé. Újra elhaladt a palánkkal elkerített ház előtt. Hányszor, de hányszor hajtott már át ezen a városrészen, és soha a legkisebb figyelemre sem érdemesítette. Ám a legyezővel kapcsolatos jelentéktelen esemény révén hamarosan fontos eseménnyé vált mindennapos útja, mely erre vitte. Buzgón tekingetett jobbra-balra, és szerette volna megtudni, ki mindenki lakik ezekben a házakban.

Koremicu több napon át nem jelentkezett. Mikor végre be-

állított, elmondta, hogy anyja szemlátomást gyengül, így csak igen nehéz szívvel hagyja magára. Aztán közelebb lépett, és halk hangon így folytatta:

– Megpróbáltam tovább nyomozni, de nem sokra mentem. Úgy látszik, júniusban érkezett oda valaki nagy titokban, és most is ott lakik. De hogy tulajdonképpen kicsoda is a hölgy, azt még a saját szolgálói sem tudják. Egyszer-kétszer átlestem a sövényen, és megpillantottam egy-egy ifjú hölgyet. Viszont ruhájuk alja fel volt hajtva, és becsípték az övük mellé, így azt kell hinnem, mindegyikük komorna lehetett. Tegnap, valamivel napnyugta után, láttam egy hölgyet, amint éppen levelet írt. Nyugodt volt az arca, de igen szomorú, és láttam, hogy a komornák közül nem egy titokban a könnyét törölgette.

Gendzsi erre kíváncsibbá vált, mint valaha.

Bár Gendzsi magas rangot viselt, amivel nagy felelősség járt, Koremicu jól tudta, hogy az emberek szemében az ifjú herceg kötelességmulasztást követne el, ha most, fiatalsága és népszerűsége teljében, nem volna kapható néhány kalandra, és hogy viselkedését természetesnek és érthetőnek tartja mindenki, még ha olyan kalandjáról van is szó, amit közembernek esze ágában sem lett volna megbocsátani.

– Remélem, hogy többet is megtudok felőle – szólt Gendzsi. – Valamilyen ürüggyel már írtam neki, sőt választ is kaptam: igen választékos és gondos írás. Úgy látszik, igen jó családból való lány. Tudj meg róla többet – folytatta –, mert addig úgy sincs nyugtom, míg mindent meg nem tudok felőle.

Ez talán éppen olyan eset, amivel képzeletben annyit foglalkoztak azon a bizonyos esős éjszakán: itt van egy hölgy, aki – külsőségekből ítélve – az „alsóbb réteghez" tartozik, így hát érdektelennek tetszik; viszont jómagának olyan tulajdonságai vannak, melyek cseppet sem megvetendők.

De térjünk csak vissza még egy pillanatra Ucuszemire. Gendzsit az asszony ridegsége nem sújtotta le annyira, mint helyében bizonyára a legtöbb férfit. Ha Ucuszemi akkoriban bátorítja, Gendzsi hamarosan olyan szörnyű meggondolatlanságnak tartotta volna ezt a kalandot, aminek mindenáron vé-

get kell vetnie. Így azonban szüntelenül vereségén tépelődött, és újabb meg újabb lehetőségeket eszelt ki, hogy az asszonyt elhatározásában megingassa.

Addig a napig, hogy dajkáját meglátogatta, sosem törődött az egyszerűbb emberekkel. Most azonban, az esős éjszakán történt beszélgetés óta, az emberi társadalom minden zugát felkutatta (legalábbis ő így érezte), és érdeklődése azokra a rétegekre is kiterjedt, amelyek fölött barátai tovasiklottak, hiszen szerintük ezek annyira távol állnak, mintha nem is léteznének. Most meg eszébe jutott az a nő, aki – hogy úgy mondjam – szinte az ölébe pottyant. Milyen túláradó bizalommal ígérte is meg, hogy várni fog! Gendzsi nagyon sajnálta, de attól tartott, ha írna neki, Ucuszemi megtudná, és ez csak tovább csökkentené nála eshetőségeit. Majd egyszer, később, ír neki . . .

Ebben a pillanatban bejelentették Ijo no Szukét. Éppen akkor tért vissza vidékről, és nem mulaszthatta el, hogy tisztelgő látogatást ne tegyen a hercegnél. A hosszú hajóúttól arca eléggé beesett és cserzett volt. Igazán nem valami vonzó külsejű férfi, gondolta Gendzsi. Társalogni ellenben tudott; mert ha már megtörte is öregség és gond, a jó származású, jó nevelésű ember szellemében és viselkedésében megőriz bizonyos finomságot, s ez megóvja attól, hogy jelenléte visszataszítóan hasson. Éppen tartományának ügyeit kezdték megbeszélni, és Gendzsi tréfálkozott Ijóval, amikor hirtelen valami különös zavar fogta el. De minek feszélyeznék azok az emlékei? Ijo no Szuke idős ember, így hát nem esett rajta sérelem. Nevetséges, hogy lelkiismeret-furdalást érezzen. Viszont igaza volt az asszonynak, amikor úgy vélte, hogy kapcsolatuk furcsa és összeférhetetlen lenne. Uma no Kami figyelmeztetésére gondolva pedig érezte a herceg, hogy helytelenül viselkedett. És bár Ucuszemi visszautasítása nagyon fájt neki, most, hogy Ijót látta, csaknem örült, hogy az asszony akkor nem engedett.

– A lányom hamarosan férjhez megy – szólt Ijo –, s akkor magammal viszem a feleségemet.

Ez kettős meglepetést jelentett. Még egyszer feltétlenül látni akarta Ucuszemit. Beszélt is öccsével, az pedig nénjével meg-

hányta-vetette a dolgot. Bárki más nőnek is igen nehéz lett volna, hogy ilyen körülmények között kapcsolatot tartson fenn a herceggel. Ucuszemi számára pedig, aki rangban annyival lejjebb állt, és most szabadságát is újból alaposan megnyirbálják, az ilyesmi szinte elképzelhetetlenné vált. De már nem volt képes elviselni a gondolatot, hogy Gendzsivel minden kapcsolata megszakadjon, így most nemcsak hogy az eddiginél sokkalta barátságosabban válaszolt Gendzsi leveleire, hanem látszatra hevenyészett válaszaiba olyan apró fordulatokat szőtt, melyek a hercegnek örömet szereztek, és azt sejtették, hogy iránta érzett vonzalma még most is tart. A herceg mindezt észrevette, és bár bosszankodott, hogy az asszony nem lett engedékenyebb irányában, semmiképp sem bírta kivetni szívéből Ucuszemit.

Ami a másik hölgyet illeti, Gendzsi egy percig sem hitte róla, hogy olyan természetű, aki továbbra is utána sóvárog, jóllehet jövendőbelijével már megegyezett. Így Gendzsi most ismét megkönnyebbült szívvel gondolt rá.

Eljött az ősz. Gendzsi olyan sok bonyodalomba keveredett, hogy egy idő óta csak igen rendszertelenül látogatott el a Nagy Csarnokba és komolyan kegyvesztetté vált. A fejedelmi háztartás úrnőjének pedig igen bajos volt kedvében járni, de Gendzsi, még udvarlása idején, sok nehézséget győzött le érte, így értelmetlennek érezte, hogy most, amikor győzött, lemondjon róla. Pedig tagadhatatlan, hogy a vak és részegítő szenvedély, melynek megszállottja volt, míg a nőt el nem érte, most már jóformán kihűlt. Először is a hölgy túlságosan érzékeny volt. Ehhez járult még a közöttük levő korkülönbség,* és a leleplezéstől való örökös rettegés, mely kora hajnali fájdalmas búcsúzkodásuknál mindig hatalmába ejtette Gendzsit. Valóban, épp elég nehézséggel küszködött.

Egy reggel történt, amikor sűrű köd ülte meg a kertet. Gendzsi, többszöri keltegetésre, végre kilépett Rokudzso hálószobájából, de rosszkedvű volt és álmos. Az egyik komorna, mintha csak felszólítaná úrnőjét, hogy nézzen a távozó herceg után, egy helyütt kinyitotta a zsalukat. Rokudzso félrehúzta az ágy függönyét, és haját vállára visszadobva kinézett a kertbe.

Az ágyásokat sok szép virág szegélyezte. Gendzsi meg is állt, és egy kis ideig elgyönyörködött bennük. Milyen szép férfi, ahogy ott áll, gondolta Rokudzso. S ahogy aztán a herceg a kapuhoz vezető útnak tartott, megjelent és elsietett mellette az a komorna, aki az imént kinyitotta a zsalukat. Könnyű, zöld ruhát viselt, mely jól illett a környezethez, az évszakhoz: a ruha redői úgy hullottak alá, hogy pompásan érvényesült a lány puha, szép járása. Gendzsi jól szemügyre vette.

– Nem ülnénk le egy kicsit a kerítésnél, itt, ebben a sarokban? – szólította meg.

Lám, milyen félénk, gondolta, de igazán bűbájos, ahogy haja a vállára hull. És Gendzsi elmondta ezt a költeményt:

– Nem akarom, hogy azt mondják rólam, gondtalanul szállok virágról virágra, ám a hajnalka virágot szívem szerint mégis leszedném. – Mialatt a verset mondta, fogta a lány kezét. Az pedig, a gyakorlott verselő könnyedségével így felelt:

– Úgy látom, nagyon sietsz csodálni a reggel virágát, mialatt még köd takarja.

Így a bókot olyan verssel hárította el, mely személyes és általános értelemben is érthető volt. Ebben a pillanatban a virágszegélyes úton, igen választékos öltözékű, csodaszép buggyos nadrágot viselő apród jelent meg, s mentében ruhájával lesodorta a virágokról a harmatcseppeket: csokrot szedett. Gendzsi, szíve szerint, megfestette volna ezt a látványt . . .

Bárki csak kedvtelve nézhetett Gendzsire. Olyan volt, akár a virágzó fa, melynek árnyában még a durva hegylakó paraszt is örömmel megpihen. Olyan nagy volt a varázsa, hogy aki csak ismerte, legszívesebben megajándékozta volna azzal, ami maga számára a legdrágább volt. Bárkiről legyen is szó, dédelgetett leányának sem tudott jobbat kívánni, mint hogy elküldje komornának Gendzsi mellé. Akinek csodaszép húga volt, késznek mutatkozott, hogy elküldje Gendzsi háztartásába, még ha ott valóban durva munkát kellett is végeznie. Nem is szólva arról, mekkora öröm volt a hölgyek számára, ha a mostanihoz hasonló alkalomból eltársaloghattak Gendzsivel; kedvükre megbámulhatták, és – mert fiatalok és érzelmesek vol-

tak – boldoggá tette őket a herceg társasága. De milyen bánatosan vették tudomásul, hogy Gendzsi látogatásai az utóbbi időben megritkultak.

De hol is tartottunk? Igen! Nos, Koremicu, megbízatásának megfelelően, türelmesen tovább tudakozódott.

– Hogy ki a hölgy, ezt nem tudom megállapítani – számolt be aztán. – Általában gondosan kerüli a nyilvánosságot. De nemegyszer, amikor az utcán visszhangzó kocsizörgés nyomán a házban nagy sürgés-forgás támad, és valahány szobalány, mind kiles az utcára, velük tart az ifjú hölgy is, akiről azt hiszem, hogy ő a ház úrnője. Közelről nem láttam, de úgy vélem, nagyon csinos lehet. Egyik nap valamelyik szolgáló megpillantott egy lovaskísérettel közelgő kocsit, mire ezzel a kiáltással rohant be: „Ukon, Ukon, gyere gyorsan! Nézd, a kapitány kocsija éppen erre tart!" Abban a percben egy kellemes arcú, de már nem fiatal asszony penderült ki a házból. „Csillapodj – szólt és ujját intőn fölemelte –, honnan tudod, hogy a kapitány jön? Majd magam nézek utána." Ezzel gyorsan előrement. A kertből az utcára durván ácsolt, felszedhető palló vezet. A jó hölgy izgalmában megbotlott a ruhájában, és ahogy elterült, csaknem az árokba pottyant. „Kacuragi szentséges istene* itt igazán rossz munkát végzett!" – sopánkodott. Kíváncsisága azonban cseppet sem csökkent, és csak még feszültebben figyelte a közelgő járművet. A látogató egyszerű bő köpenyt viselt. Kísérői is voltak, akiket az izgatottan sündörgő szolgálók egymás után nevükön szólítottak, mikor már olyan közel értek, hogy felismerhették őket. Az egészben az az érdekes, hogy kivétel nélkül olyan neveket mondtak, ahogy To no Csudzso szolgáit és apródjait hívják.

– A magam szemével szeretném látni a kocsit! – vágott közbe Gendzsi. Lehetséges, hogy ez az a hölgy, akiről azon a bizonyos átbeszélgetett esős éjszakán Csudzso azt mondta, végleg lemondott róla, hogy valaha is megtalálja?! Koremicunak feltűnt Gendzsi nagy érdeklődése, és így folytatta:

– Meg kell mondanom neked, hogy engem is érdekel ez a ház, és amikor egy ízben igyekeztem értesüléseket szerezni a magam számára, megtudtam, hogy az ifjú hölgy úgy szólítja a házbeli lányokat, mintha ők mindnyájan egyenlő rangúak volnának. Mikor azonban kezdtem átjárni hozzájuk, és úgy tettem, mintha komolyan venném ezt a komédiát, észrevettem, hogy az idősebb nők ugyan igen jól játsszák a szerepüket, de a fiatal lányok újra meg újra kizökkennek belőle: hajbókolnak és ki-kicsúszik a szájukon az „úrnőm" megszólítás. A többiek aztán kapkodva igyekeznek helyreütni a dolgot, és összevissza fecsegnek, hogy elhitessék, mind egyenrangúak. – Koremicu elnevette magát, ahogy felidézte a jelenetet.

– Ha legközelebb újra meglátogatom anyádat – szólt Gendzsi –, teremts alkalmat, hogy egy pillantást vethessek a hölgyekre.

Képzeletében megjelent a furcsa, rozoga ház. A hölgy nyilvánvalóan csak átmenetileg lakik ott, de azért szemlátomást ahhoz a legalacsonyabb réteghez tartozik, melyről annak idején nem beszélgettek, hisz számukra eleve nem jöhetett számításba.

Milyen mulatságos lenne, ha bebizonyíthatná barátainak, hogy tévedtek, mert lám, ott is akad érdekesség!

Koremicu aggodalmasan igyekezett teljesíteni urának minden kívánságát, bár ugyanakkor a maga kis kalandjára is gondolt. Végre kifondorkodta, és titkos találkát hozott létre Gendzsi és a rejtélyes hölgy között. Hogyan érte el, hosszadalmas volna elmesélni, így – mert máskor is ezt teszem – ezúttal is elhagyom.

Gendzsi sosem kérdezte meg a hölgyet, milyen néven szólítsa, és azt sem árulta el, hogy jómaga kicsoda. Igen szegényes öltözetben – és ami nála fölöttébb szokatlan volt –, gyalog érkezett. Koremicu azonban ezt túlságosan nagy árnak érezte, lévén hogy ilyen jelentéktelen nőről van szó, és makacskodott, hogy Gendzsi szálljon lóra, maga pedig majd ott gyalogol mellette. Így persze feláldozta volna saját érzelmeit, ugyanis neki is megvolt a maga oka, hogy kedvező benyomást akarjon kelteni a ház népében. Jól tudta, hogy így beállítani nemigen előkelő, és majd le is lohad irányában a házbeliek érdeklődése. Megaláztatásának szerencsére úgyszólván nem is akadt tanúja, mert Gendzsi csupán egy kísérőt vitt magával, azt a

fiút, aki az első alkalommal virágot szedett, ugyanis nem valószínű, hogy őt bárki is könnyen felismerje. Hogy semmi gyanút ne keltsen, útját nem kötötte ahhoz, hogy a szomszédban lakó dajkáját meglátogassa.

Ennyi óvatoskodás láttán zavarba jött a hölgy, és mindenképpen igyekezett valamit megtudni Gendzsiről. Azt is megtette, hogy amikor Gendzsi napkelte előtt távozott tőle, nyomába küldött valakit, hogy megnézze, merre megy. Gendzsinek azonban sikerült tévútra vezetnie az ólálkodót, és a hölgy nem lett okosabb. A herceg nagyon is megszerette a lányt. Egészen boldogtalanná tette, ha valami útját állta a látogatásnak. És ámbár azt, amit tett, maga is elítélte, és gondban volt miatta, nemsokára azon kapta magát, hogy idejének javát a lány házában tölti.

Tudta, azon az úton jár, melyen még a legjózanabb ember is előbb-utóbb elveszti a fejét. Őt viszont még nem érte ilyesmi, de olyat se tett, amit rossznak lehetett volna bélyegezni. Most azonban csodálkozva és megdöbbenéssel állapíthatta meg, hogy még a délelőttnek az a néhány órája is, amikor nem látja a lányt, elviselhetetlenné kezd válni számára. „Mi van ebben a lányban, ami arra késztet, hogy őrültként viselkedjem?" – kérdezgette magában. A lány csodálatosan szelíd volt és szerény, annyira, hogy már-már közönyösnek látszott, mint aki kedélytelen, és sekélyes az érzésvilága. Bár volt benne némi lányos tapasztalatlanság, Gendzsi jól látta, hogy életének nem ő az első szerelme. Azt is biztosra vehette, hogy elég alacsony származású. Mi lehet hát benne, ami rabul ejtette? Ismételten feltette a kérdést, de nem talált rá választ.

A lányt kellemetlenül érintette, hogy Gendzsi régi, viseltes vadászruhában jár el hozzá, s arcát szüntelenül rejtegetni igyekszik, és már akkor elhagyja a házat, amikor még egészen sötét van, és mindenki alszik. Olyannak látta, akár egy régi kísértethistóriából felbukkant démoni szeretőt, és már-már félelem fogta el. De még legapróbb mozdulata is arra vallott, hogy nem közönséges ember, és a lánynak olyan sejtése támadt, hogy tán magas rangú valaki, aki Koremicut közvetítőként használta fel. Koremicu azonban makacsul hajtogatta,

hogy társáról semmit, egyáltalán semmit nem tud, és továbbra is a maga kedvtelésére látogatja a házat.

Mit jelentsen ez? Egészen megrémítette a lányt, hogy ilyen különös szerelemben él... maga sem tudja, kivel. De körülötte is volt valami megfoghatatlan, valami valószínűtlen. Gendzsit megszállta az a gondolat, hogy amint itt is elrejtőzött a lány, éppúgy eltűnik majd egy napon, elbújik másutt, és soha többé meg nem találja. Minden jel arra vallott, hogy a lány csak ideiglenesen tartózkodik itt. Meg volt róla győződve, ha majd itt lesz az ideje, hogy kimozduljon innen, nem fogja elárulni, hová megy. Szókése természetesen azt bizonyítaná, hogy tovább igazán nem érdemes vele törődni, s akkor jómaga, hálásan a közös örömökért, egyszerűen napirendre térhet az ügy fölött. A herceg azonban tudta, hogy számára ez csak legvégső sorban jöhet számításba.

Az emberekben lassan-lassan gyanakvás ébredt, ezért Gendzsi már gyakran, több egymást követő éjszakán át nem látogathatta meg a lányt. Ezt annyira elviselhetetlennek érezte, hogy türelmetlenségében elhatározta, a lányt titokban elhozza a Nidzso-inbe.* Ha rájönnének ittlétére, természetesen óriási botrány támadna; mégis meg kell kockáztatnia.

– Nagyon szép helyre viszlek, ahol senki sem zavar majd bennünket – jelentette be egyszer.

– Nem! Nem! – kiáltotta a lány. – Mindig is olyan titokzatosan viselkedsz, hogy félnék veled menni.

Hangján gyerekes rettegés érzett, mire Gendzsi így válaszolt:

– Valamelyikünk biztosan holmi elvarázsolt róka.* Itt az alkalom, hogy megállapítsuk, melyikünk az, te vagy én.

Olyan igen kedvesen beszélt, hogy a lány hirtelen megadta magát, és beleegyezett, tegyen belátása szerint. Gendzsi nem bírta legyűrni meghatottságát, mikor látta, hogy a lány kész követni őt olyan kalandba, ami furcsa, főként pedig kockázatosnak ígérkezik. Most ismét eszébe jutott To no Csudzso elbeszélése azon az esős éjszakán, és már semmi kétsége sem maradt, hogy ez az a lány, aki megszökött Csudzso elől. De azt is tudta, hogy a lány, valami okból, múltjára vonatkozóan

el óhajt kerülni minden kérdést, ezért fékezte kíváncsiságát. Amennyire megítélhette, gondolta, hogy a lánynak nincs szándékában megszökni, és úgy hitte, a jövőben sem lenne képes ilyet tenni, ha maga hű marad hozzá. Hiszen To no Csudzso nemegyszer hónapokra magára hagyta. Azt azonban érezte, minden rosszra felkészülhet, ha csak egy parányit is okot ad a gyanúra, hogy máshoz vonzódik.

A nyolcadik hónap tizenötödik éjszakáján történt. A hevenyészett háztető hézagain át a felhőtlen égről beszivárgott a hold fénye, és elárasztotta a szobát. Milyen különös helyen fekszem, gondolta Gendzsi, ahogy körülnézett a padlásszobában, mely annyira különbözött minden szobától, ahol valaha is megfordult. Valószínű, hogy lassan megvirrad. A környező házakban már mozgolódtak. Parasztok nyers hangja harsant:

– Ejnye, de hűvös van! Azt hiszem, az idei termés nem lesz valami híres!

– Magam sem tudom, mi lesz a fuvarjaimmal – szólalt meg egy másik. – Rosszak a kilátások!

Majd valaki dörömbölni kezdett az egyik ház falán:

– Ébredj, szomszéd! Ideje, hogy felkerekedjünk! Mit gondolsz, meghallotta?

Mindnyájan felcihelődtek, és elmentek, hogy nehéz munkával megkeressék a mindennapi kenyerüket.

A közvetlen közelben zajló sürgés-forgás és a lárma bizonyára zavarhatta a hölgyet, hiszen egy ilyen finnyás, érzékeny kis teremtésnek lépten-nyomon olyasmit kellett eltűrnie ezen a nyomorúságos szálláson, hogy legszívesebben a föld alá süllyedt volna. De bármilyen kínos, kellemetlen vagy dühítő események játszódtak is le, semmi jelét nem mutatta, hogy akár csak észre is veszi őket. Gendzsi csak csodálta, hogy ő, aki egyébként olyan érzékeny és kényes, zúgolódás nélkül elviseli a körötte visszhangzó idegőrlő dobogást és dörömbölést, és úgy érezte, hogy ez sokkal rokonszenvesebb, mintha minden hangra összerezzenne az irtózattól. Most azonban elhallatszott hozzájuk a cséplőmalmok mennydörgésnél is erősebb zakatolása, s olyan közelinek érzett, mintha a párnájukból áradt volna. Gendzsi úgy érezte, menten megreped a dobhártyája.

Bizonyos zajokról azt sem tudta, honnan erednek, annyira furcsán és riasztóan hatottak. Mintha minden recsegett-ropogott volna. Hol innen, hol onnan ütötte meg a fülét a kallósulyok tompa csattogása, a magasból pedig a húzó vadludak gágogása hallatszott. Szörnyen idegtépő volt.

Padlásszobájuk az utcára nézett. Gendzsi felkelt és kinyitotta a széles zsalukat. A lány és a herceg ott állt egymás mellett és kibámult. A közelben, az udvaron, egy csoport finom kínai bambusz állt; a virágágyak szélét sűrű harmat lepte el: itt is csak úgy csillogott, akár a hatalmas kertekben, melyeket Gendzsi megszokott. Bogarak százhangú zümmögése hallatszott. A falból tücskök cirpeltek. Gendzsi már számtalanszor elhallgatta őket, de mindig csak távolból. Most, hogy ilyen közelben muzsikáltak, nem a megszokott zenének érezte, de még kedvesebb volt szívének, mint az ismert cirpelés. Persze ezen a helyen – a sok kiábrándító mellékzönge ellenére – minden újszerű szépséget öltött, érdekessé vált. A lány fehér ingvállat viselt, fölötte pedig puha, szürke köpenyt. Szegényes ruházat, de maga a nő elbűvölő, csaknem előkelő látvány, nincs benne semmi különösen feltűnő, pusztán valami törékeny báj és finomság. Csak akkor szép igazán, amikor megszólal, mert hangjából annyi, de annyi érzés és komolyság csendül ki. Csak egy kicsivel kedélyesebb lenne! De így is, amilyen, Gendzsi ellenállhatatlannak érezte, és az volt a vágya, hogy olyan helyre vihesse, ahol senki sem zavarja kettőjüket.

– Elviszlek valahová, nem is olyan messzire innen, ahol az egész éjszakát nyugodtan eltölthetjük. Elviselhetetlen, hogy mindig el kell válnunk már szürkületkor.

– Hogyan jutottál hirtelen ilyen elhatározásra? – kérdezte a lány, de hangjából megadás csendült ki.

Gendzsi esküvel fogadta, hogy szereti és szeretni fogja minden eljövendő életében, a lány pedig olyan szenvedélyesen válaszolt, mintha a régi, hideg teremtés – hiszen Gendzsi ilyennek ismerte – egy szempillantás alatt kicserélődött volna. Gendzsi csak arra gondolhatott, hogy újdonság számára az ilyen szerelmi esküvés.

Minden józanságot félretéve, Gendzsi beszólította Ukont, a lány komornáját, és meghagyta neki, hogy szolgáját küldje el kocsiért. Ennek hamarosan híre futott az egész házban, és az asszonyok kissé aggodalmaskodtak, merthogy így megszöktetik úrnőjüket. Alapjában véve azonban, Gendzsi külsejéből ítélve, nem gondolták, hogy bármi bajba is sodorja a lányt. Csakhamar világos nappal lett. A kakasok elhallgattak. Valahonnan a közelből egy öregember könyörgő imája hallatszott. Zarándok volt, aki a Szent Hegyre készült. Ahogy minden könyörgés végeztével mélyen meghajolt, hogy homlokával megérintse a földet, hallani lehetett, milyen fáradtan, milyen kínnal mozdul odébb. Ugyan miért esedezhetett ez az öregember, kinek hátralevő élete már oly illanó lehetett, mint a hajnali harmat? NAMU TOPAI NO DOSI – „Dicsőség a Megváltónak, ki eljövend!" Most már szavait is kivehették.

– Hallgasd csak – szólt Gendzsi gyengéden –, nem azt jelzi-e, hogy szerelmünk tartani fog sok-sok életünkön át?! – És elmondta ezt a költeményt: – Ne hidd, hogy a zarándok éneke valótlant jósol, midőn azt mondja, hogy minden jövendő életünkön át változatlan marad szerelmünk!

Aztán maguk is imába fogtak, de nem úgy, mint az *Ének az örök bánatról* szerelmesei, akik azt kérték, hogy ikermadár módján egy pár szárnyon repülhessenek (hiszen eszükbe jutott, milyen szomorú véget is ért történetük), hanem így fohászkodtak:

– Ó, hadd tartson szerelmünk, míg csak Maitreja Buddhaként el nem jön a földre! – A lány azonban, mert bizalmatlansága még nem oszlott el, Gendzsi versére ezzel a költeménynyel válaszolt:

– Annyi bánatot éltem át e világon, hogy már az eljövendő élettől is csak kevés jót remélek. – A lány még kissé járatlan volt a versfaragásban.

Egyébként örömmel gondolt rá, hogy útjukat a lenyugvó hold fogja megvilágítani, Gendzsi pedig szavakba is öntötte örömét. Ám ekkor hirtelen eltűnt a hold a felhőkben, mint valami fal mögött. A derengő égbolt azonban még most is csodálatosan szép volt. A herceg aggódott, hogy netán teljesen

kivilágosodik, mire útnak indulnak, ezért sietve a kocsihoz vezette a lányt, és Ukont is mellé ültette.

Egy nem messzire levő, lakatlan házhoz hajtattak. Mialatt arra vártak, hogy a ház őrzője megjelenjen, Gendzsi észrevette, hogy a kapu korhadozik, előtte pedig véges-végig sűrűn burjánzik a sinobu fű. Ilyen kevéssé hívogató kaput sem látott még. Vastag ködréteg ült mindenen, és olyan sűrűn szitált, hogy ruhája ujja átnedvesedett, ahogy a kocsi függönyét felemelte.

– Még sosem volt részem ilyen kalandban – jegyezte meg Gendzsi. – Képzelheted, hogy nem kis izgalmat érzek. – És verset mondott, mely arról szólt, hogy bár mióta a világ áll, eszeveszett a szerelem, de férfi még soha ilyen hirtelen, hajnalok hajnalán neki nem vágott az ismeretlennek. – Számodra viszont ez nem nagy újság, ugye? – fordult a lányhoz.

Az elpirult, s most ő mondott verset:

– Olyan vagyok, mint az égen vándorló hold, mely nem tudja, mi fenyegeti a hegyek közt, pedig bármily magasan úszik is, fényét kiolthatják.

Levertnek és nyugtalannak látszott. Gendzsi ezt annak tulajdonította, hogy mindeddig bizonyára csupa kicsiny házban élt, nagy zsúfoltságban, és Gendzsit mulattatta a gondolat, hogy így megijedt ettől a kastélytól. Behajtottak, de a lány és a herceg bent maradt a könyöklő mellé vontatott kocsiban, s ezalatt az egyik szobát rendbe tették számukra. Ukon, aki egész idő alatt ártatlan arcot vágott, nem állhatta meg, hogy szép csendben ne éppolyannak tartsa ezt a kirándulást is, mint úrnőjének egyéb, korábbi kalandjait. Jól látta, hogy a ház őre milyen feltétlen hódolattal fogadta úrnőjének ezt a legújabb kedvesét, igyekezett hát, hogy ebből a maga számára levonja a következtetéseket.

A köd lassacskán eloszlott. Kiszálltak a kocsiból, és bementek a kicsinosított szobába. Bár hirtelen, nagy sebbel-lobbal tették lakhatóvá, bámulatosan tiszta és gondozott volt a szoba. A ház őrének fia ugyanis régebben belső szolgálatban állt Gendzsinél, és később is még egy ideig a Nagy Csarnokban teljesített szolgálatot. Most be is jött, és felajánlotta, hogy

elküld a herceg kíséretéért, mert – mint mondta – nem szívesen látja, hogy nincs vele senki.

– Meg ne tedd! – válaszolta Gendzsi. – Azért jöttem ide, mert az volt a kívánságom, hogy ne zavarjanak. Rajtad kívül ne is tudja senki, hogy beköltöztem a házadba. – Gendzsi feltétlen titoktartást követelt.

Nem készítettek számukra ebédet annak rendje-módja szerint, de az őr hozott némi rizskását. Aztán lefeküdtek, hogy első ízben együtt háljanak ezen a még szokatlan szállásukon, mely annyira elütött az eddigitől.

A nap már magasan járt, mire felébredtek. Gendzsi az ablakhoz lépett, és maga nyitotta ki a zsalut. Milyen elhagyatott a kert! Itt biztosan egy lélek sincs, aki megleshetné őket. Elnézett a távolba: sűrű erdőt látott, mely kissé odébb már valóságos vadonná vált. A ház környékén sehol egy szál virág, sehol egy bokor, csak gondozatlan őszi gyep és egy vízinövényektől elhínárosodott tó. Vad, elhagyatott hely. Az őr és háza népe valószínűleg a háztól távol eső melléképületben vagy más külön szálláson lakhatott, mert itt híre-hamva sem volt életnek, mozgolódásnak.

– Meg kell vallanom, hogy furcsa, elhagyatott helyre jöttünk. De míg itt vagyok, semmiféle kísértet vagy lidérc nem fog téged megzavarni.

A lánynak fájt, hogy Gendzsi még most is eltakarja arcát.* Való igaz, hogy ezt az óvatosságot már sehogy sem lehetett összeegyeztetni a kettejük közt uralkodó nagy bizalommal. Gendzsi erre költeménnyel válaszolt: emlékeztette a lányt, hogy szerelmük mindaddig a pillanatig, míg „a virág meg nem nyitja szirmát az alkonyi harmatnak", pusztán az utcán át váltott, futó pillantásból ered. Aztán kissé elfordult, és egy szempillantásnyi időre levette álarcát.

– Nos, mi történt a „csillogó harmattal"? – kérdezte Gendzsi, ugyanazokkal a szavakkal, melyeket a lány a legyezőre írt.

– Milyen keveset tudtam szépségéről én, aki „az alkonyatban csak homályosan láthattam" . . . – Így felelt a lány, halk, akadozó hangon idézve Gendzsi válaszul küldött versét.

Kár volt félnie, mert bármilyen szegényes verseket mondott is, Gendzsi elragadónak érezte. A lány számára pedig minden képzeleten és álmon túltett az a bűvölet, hogy Gendzsi arcának szépsége egy pillanatra feltárult előtte itt, ebben az elhagyatottságtól és elhanyagoltságtól sötét vadonban.

– Nem csodálkozom, hogy míg ilyen válaszfal állt közöttünk, nem volt benned elég bizalom, hogy mindent elmondj, amit tudni szeretnék. De most már nem volna szép tőled, ha továbbra sem árulnád el nevedet.

– Olyan vagyok – felelte a lány –, mint a halász lánya a dalban: sem nevem nincs, sem otthonom.*

Bár semmiképp sem akarta elárulni, hogy hívják, de az szemlátomást nagyon megnyugtatta, hogy Gendzsi felfedte arcát.

– Tégy, amint akarsz – mondta végül Gendzsi, de egy ideig bosszús volt miatta. Nemsokára azonban kibékültek, s ezzel vége is volt a napnak.

Később megérkezett Koremicu, és gyümölcsöt meg más ennivalót hozott. Nem akart bejönni, mert félt, hogy Ukon könyörtelenül leszidja, amiért segédkezett úrnője megszöktetésének előkészítésében. Most már persze úgy gondolkodott, hogy a hölgynek biztosan vannak jó tulajdonságai, csak hát ő nem vette észre, viszont a herceg másként igazán nem foglalkozna vele ennyire. De saját nagylelkűségétől is meg volt illetődve, mert lám, olyan kincset engedett át urának, amit magának is megtarthatott volna.

Csodálatosan csendes este volt. Gendzsi üldögélt és elnézte az eget. A lányt, aki a szoba mélyén ült, nyomasztotta a komor sötétség. A herceg kinyitotta az előszoba zsaluját, és letelepedett a lány mellé. Aztán egymás szemében figyelték, hogyan gyúl fel benne a napnyugta fénye, s a lány, a herceg imádatra méltó szépségén és gyengédségén elámulva, feledte minden félelmét. Eltűnt bátortalansága, s a herceg úgy találta, hogy pompásan illik hozzá ez a felbukkanó bátorság és vidámság. A lány ott feküdt mellette, míg csak le nem szállt az éjszaka. Gendzsi látta, hogy arcára most ismét rátelepszik a félős gyerek riadtsága. Gyorsan bezárta az ajtót, behozta a nagy lámpát, és így kezdett beszélni a lányhoz:

– Látszatra már nem félsz tőlem, de észreveszem, hogy szíved mélyén van még bizalmatlanság és neheztelés. Nem szép tőled, hogy ilyen vagy hozzám.

És Gendzsi újra megneheztelt rá.

Ugyan mit gondolhattak a Palotában? Küldtek-e keresésére? És hol mindenütt kereshették? Egyszerre valósággal izgatott lett. És eszébe jutott a hatodik kerületben lakó előkelő hölgy is, Rokudzso. Képzelhető, milyen haragra gerjedt! Ezúttal aztán van alapja féltékenykedésének. Ilyen és más kellemetlen gondolatok jártak az eszében, mikor egyszerre a lányra pillantott, aki oly bízón feküdt mellette, és mit sem sejtett abból, ami benne zajlott. Túláradó gyengédség fogta el a lány iránt. Mennyire terhére is van az a másik, a maga örökös érzékenykedésével, féltékenységével és gyanúsítgatásaival! Nincs is szándékában, hogy meglátogassa – legalábbis egyelőre. Késő éjszaka volt már, s időről időre elszenderedtek. A herceg egyszer csak látja, hogy ágyuk mellett ott áll egy magas, felséges termetű asszony.

– Te, aki olyan előkelőnek tartod magad, hogyan kerülsz egy ilyen hitvány, közönséges teremtés mellé, akit csak úgy, az utcán szedtél fel?! Csodálkozom rajtad, és fel vagyok háborodva! – s azzal mintha el is akarná vonszolni a lányt a herceg mellől.

Abban a hiszemben, hogy pusztán valami éjszakai látomás, káprázat az egész, Gendzsi megemberelte magát és felült. A lámpa kihunyt. Erre kissé izgatottan kivonta kardját, és maga mellé tette. Nyomban Ukonért is kiáltott.

A komorna azonnal bejött, de látszott rajta, hogy maga is rémült.

– Kérlek, keltsd fel az őrt a szárnyépületben – szólt a herceg –, és mondd meg neki, hozzon be gyertyát.

– Ilyen sötétben menjek? Hogyan? – tétovázott Ukon.

– Ne légy ilyen gyerek! – szólt Gendzsi nevetve, s azzal összeütötte a két tenyerét.*

Kongva visszhangzott az üres ház. A hívást ugyan senki meg nem hallotta. Közben észrevette, hogy kedvese egész testében reszket. Mit tegyen? Még nem szánta el magát semmire, amikor a lányt egyszerre csak kiverte a hideg verejték. Mármár eszméletét is vesztette.

– Ne félj, uram! – szólalt meg Ukon. – Életében mindig is voltak ilyen lidércnyomásos rohamai.

A hercegnek eszébe jutott, hogy reggelente milyen törődöttnek látszott a lány, hogy feküdt ott, szinte valami gyötrelemtől kitágult szemmel.

– Magam megyek – szólt –, és fölkeltek valakit. Eluntam, hogy tapsolásomra csupán a visszhang válaszol. Ne hagyd magára!

Ukont az ágyhoz tuszkolta, maga pedig a nyugati főbejárathoz ment. Ahogy kinyitotta, látta, hogy a lámpa a szárnyépületben is kialudt. Szél kerekedett. Gendzsi magával hozott néhány kísérője már lefeküdt. Csak az őr fia volt még ébren (az a fiatalember, aki régebben inas volt Gendzsi mellett), és az udvarban szolgálatot teljesítő egyik ifjú, aki Gendzsit minden útjára elkísérte. Ahogy hívta őket, nyomban válaszoltak, és talpon termettek.

– Gyere – szólt az őr fiához –, hozz gyertyát, és szólj az emberemnek, vegye elő íját, és ahogy csak bírja, pendítse meg rajta a húrt. Nem értem, ilyen elhagyatott helyen hogyan alhat valaki ennyire mélyen! Hová lett Koremicu?

– Egy ideig várt, és mikor már úgy látta, hogy nincs szükséged rá, hazament, de mondta, hogy virradatkor visszatér.

Gendzsi embere császári íjász volt, és ahogy az őr házikója felé tartott, szörnyű zajt csapott, közben pedig torkaszakadtából kiabálta:

– Tűz van! Tűz van!

Az íj pengését hallva Gendzsinek eszébe jutott a Palota. Az éjjeli szolgálatra beosztott udvaroncok szemléje már biztosan véget ért, az íjászok pedig épp most vonulhattak fel. Még nem volt nagyon késő.

Tapogatózva tért vissza a szobába. A lány ugyanúgy feküdt, ahogy otthagyta, Ukon pedig arcra borulva hevert mellette.

– Mit csinálsz? – kiáltotta Gendzsi. – Eszedet vesztetted a félelemtől? Biztosan hallottál róla, hogy az ilyen elhagyatott helyeken a rókaszellemek némelykor megpróbálják az embert

elvarázsolni? Nem kell félned, kedvesem, visszatértem, és nem tűröm, hogy bármiféle kísértet is bántson téged. – Ezekkel a szavakkal felhúzta Ukont az ágyról.

– Uram – szólt a komorna –, olyan félelem és szorongás fogott el, hogy arcra buktam. De hogy szegény úrnőmnek mit kellett elviselnie, arra még gondolni sem merek.

– Akkor legalább ne növeld a félelmét! – vágta rá Gendzsi, félretolta a komornát, és a megmerevedetten fekvő lány fölé hajolt. Az alig lélegzett. Megérintette: egészen ernyedt volt. Nem ismerte meg Gendzsit.

Meglehet, hogy valami átkozott lény, valami démon megpróbálta lelkét elrabolni. Hiszen olyan félénk, olyan gyerekesen gyámoltalan volt. Végre megérkezett az ember a gyertyával. Ukon még egyre reszketett, és mozdulni sem mert. Gendzsi paravánt állított fel, hogy eltakarja az ágyat, aztán magához hívta emberét. Ez persze ellenkezett az udvari szokásokkal, hiszen embere csak magát Gendzsit szolgálhatta. Zavarba is jött, és még az előtérbe sem mert belépni.

– Gyere ide! – szólt rá Gendzsi türelmetlenül. – Vedd elő a józan eszedet!

Az ember vonakodva átnyújtotta a gyertyát, s ahogy fénye az ágyra hullt, Gendzsi egy szemvillanásnyi időre újra megpillantotta azt a nőalakot, aki álmában megjelent: most is fenyegetően ott állt az ágy fejénél, majd egyszerre eltűnt. Régi történetekben olvasott már ilyen jelenésekről, arról, hogy milyen hatalmuk van, és igen megriadt. E pillanatban azonban teljesen eltöltötte a lányért érzett aggodalom, hiszen ott feküdt mozdulatlanul. Nem gondolt többé a fenyegető látomásra, hanem lefeküdt kedvese mellé, és gyengéden megmozdította tagjait. De egyre hűlt keze, lába. Szinte nem is lélegzett már. Mit tegyen? Kihez forduljon segítségért? Papot kellene hívatnia. Igyekezett erőt venni magán, de olyan nagyon fiatal volt még, és amint látta, milyen csendesen és sápadtan fekszik a lány, nem bírt uralkodni magán és felkiáltott:

– Gyere vissza hozzám, édes kedvesem! Térj vissza az életbe! Ne nézz rám ilyen idegenül! – És átkarolta. De a lány egészen kihűlt már. Arcán tompa és öntudatlan dermedtség.

Ukon hirtelen felocsúdott bénító félelméből, és fékevesztett zokogásban tört ki. Gendzsi rá sem hederített. Minek lett itt szemtanúja? Ismerte a történetet, mely szerint egy minisztert orvul megtámadott a démon, mikor éppen a Déli Csarnokon áthaladt. Valahogy úgy történt, hogy a miniszter rémületében elvágódott, de végül is magához tért és elmenekült. Nem, a lány sem halhatott meg! Ukonhoz fordult, és határozott hangon felszólította:

– Hagyd már a sírást! Igazán nem engedhetem meg, hogy ilyen lármát csapj késő éjszaka!

De a herceget is annyira megbénította a fájdalom, hogy bár Ukonra így ráparancsolt, nemigen tudta, mit is tesz. Elküldött az őr fiáért, és így utasította:

– Valaki szörnyű félelmet élt át, és még most is nagyon rosszul van. Az a kívánságom, eredj Koremicuhoz, és mondd meg neki, jöjjön olyan gyorsan, ahogy csak teheti. Ha otthon találod pap bátyját, vond félre, és súgd meg neki, hogy nyomban szólni akarok vele. De ne beszélj olyan hangosan, hogy anyjuk, az apáca, meghallhassa. Nem szeretném, ha bármit is megtudna erről a ballépésemről. – Minden erejét megfeszítette, hogy érthetően beszéljen, de közben szörnyen fel volt dúlva. Mert ahhoz a borzalmas gondolathoz, hogy maga okozta a lány halálát, még hozzájárult a rettegés és borzalom, amit ez a hely idézett fel benne.

Éjfél elmúlt. Vad vihar volt kitörőben, és baljóslatúan zúgott a ház körül álló fenyők között. Valami furcsa madár – talán bagoly – rekedt rikoltozásba kezdett. Körös-körül teljes elhagyatottság. Sehol emberi hang, sehol egy baráti szó. Miért, de miért is esett választása erre a gyűlöletes helyre?!

Ukon elájult és ott feküdt úrnője mellett. Csak nem hal bele ő is a félelembe? Nem, nem! Ilyen gondolatokkal nem is szabad foglalkoznia. Hiszen ő az egyetlen, aki még bír cselekedni. Valóban semmit sem tehet már? A gyertya alig pislákolt. Újból meggyújtotta. Ott, a paraván másik oldalán, a szoba egyik sarkában mintha mozogna valaki! Hát megint itt van, de most a túlsó sarokban! Ekkor óvatos léptek nesze hal-

látszott. Most már pontosan a háta mögött jártak a léptek...

Csak már újra itt lenne Koremicu! De szeret csavarogni, és biztosan sok időbe telik, mire megtalálják. Hát már sosem virrad meg? Mintha ezer éve tartana ez az éjszaka. Végre valahol, igen messze, kakas kukorékolt.

Mi a sors szándéka, hogy ilyesmit mért rá? Érezte, büntetés ez furcsa és tiltott szerelmi kalandjaiért, melyekbe az elmúlt évek folyamán akaratlanul is belesodródott. Még ha egy ideig titokban lehet is tartani az ilyen dolgokat, végül úgyis napfényre kerülnek. Leginkább pedig azt vette szívére, hogy a császár előbb-utóbb megtudja ezt és az összes többi kalandját is. Akkor aztán óriási botrány lesz. Mindenki szájára veszi. Még az utcagyerekek is rajta mulatnak majd. Soha, soha többé nem szabad tennie ilyesmit, vagy teljesen eljátssza jó hírét.

Végre megérkezett Koremicu. Nem csekély büszkeséggel töltötte el, hogy lám, ő mindig készen áll rá, hogy ura kívánságait éjjel, nappal, bármely órában, nyomban teljesítse. Azt azonban nehezményezte, hogy Gendzsi éppen akkor kerestette, amikor nem volt kéznél. Most pedig, hogy itt van már, ura mintha képtelen is lenne bármilyen parancsot adni, mert csak ott áll szótlanul.

Ukon, Koremicu hangját hallva, hirtelen magához tért, és ahogy eszébe jutott, mi is történt, kitört belőle a sírás. Míg Gendzsi magára volt hagyatva, csillapította és bátorította a zokogó komornát, de most, hogy végre maga mellett tudhatta Koremicut, tovább nem bírta türtőztetni magát, és ahogy hirtelen ismét tudatára ébredt, hogy milyen szörnyűségen ment keresztül, fékevesztett zokogásban tört ki.

– Valami szörnyűség történt – nyögte ki végre –, szörnyűbb, hogysem el lehessen mondani. Úgy tudom, ha ilyesmi megesik, a szent írásokból felolvasást kell tartania. Szeretném, ha ez megtörténnék, és elmondanám az imákat is. Ezért is kértelek, hogy hozd magaddal a bátyádat...

– Tegnap elindult a hegyre – válaszolta Koremicu. – De látom, hogy borzasztó dolgok történtek. Az őrület rohamában tetted?

Gendzsi a fejét rázta. Urának zokogása annyira megindította Koremicut, hogy ő is sírva fakadt. Ha maga idősebb és járatosabb a világ dolgaiban, akkor tudja, hogy mihez fogjon ilyen válságos helyzetben, de mindketten fiatalok voltak még, és egyformán elvesztették fejüket. Végre megszólalt Koremicu:

– Egyvalami biztos. Az őr fiának nem szabad megtudnia semmit. Igaz, hogy ő maga megbízható, de nem tartja féken a nyelvét rokonai előtt, s ha azok beleavatkoznak a dologba, annak rossz vége lesz. Legjobb, ha minél nagyobb csendben eltűnünk a házból.

– Talán igazad van – válaszolta Gendzsi –, de nehezen találunk ennél elhagyatottabb helyet.

– Annyi bizonyos – folytatta Koremicu –, hogy saját házába nem vihetjük vissza. Asszonyai nagyon szerették, s lenne olyan sírás-rívás, hogy összeszaladnának a szomszédok, s egykettőre híre futna a dolognak. Csak tudnék valami hegyi kápolnát, hisz olyan helyen ez mindennapos, cseppet sem feltűnő. – Elhallgatott és törte a fejét. – Régebbről ismerek egy asszonyt, aki apáca lett, most pedig a Higasi Jamán él. Szoptatós dajkája volt apámnak, s most már bizony nagyon öreg és törődött. Természetesen nem egyedül él, de idegenek nem járnak hozzá.

Már derengett az égbolt, amikor Koremicu elhozta a kocsit. Feltételezte, hogy Gendzsi nem maga akarja vinni a halottat, ezért gyékénybe takarta, és ő vitte ki a kocsiba. Milyen kicsike is, ahogy felemeli! Arca nyugodt és szép. Nem érezte, hogy bármi visszataszító is volna rajta. Nem volt semmi a keze ügyében, amivel feltűzze a haját, s ahogy fölemelte a lányt, kibomlott a haja, és a földet söpörte. Gendzsi látta ezt, és szemét elfutotta a könny. Szörnyű borzadás fogta el.

Elindult utánuk, de Koremicu lebeszélte:

– A lehető leggyorsabban lovagolj vissza a Palotába. Csak annyi időd van, hogy hazaérj, mielőtt a reggeli sürgés-forgás megkezdődnék. – Ukont is beültette a kocsiba, majd elővezette Gendzsi lovát. Aztán térdig felgyűrte selyemnadrágját, és gyalog elindult a kocsi mellett. Különös menet volt, de Koremicu

tudta, hogy ura milyen határtalanul szenved, így büszkeségét félretéve, egykedvűen tovább baktatott. Gendzsi alig tudta, mi történik körülötte, s végre, kísértetiesen sápadt arccal, hazaérkezett.

– Honnan jössz, uram?

– Milyen rossz színben vagy!

Kérdésekkel ostromolták, de Gendzsi szobájába sietett, és ledőlt elfüggönyözött ágyára. Igyekezett megnyugodni, de szörnyű gondolatok gyötörték. Miért is nem ragaszkodott hozzá, hogy elkísérje a lányt? Ó, ha meg sem halt, hanem magához tér és meglátja, milyen csúfosan cserbenhagyta! Mialatt ilyen vad gondolatok keringtek benne, az a szörnyű érzés kínozta, hogy menten megfullad. Feje lüktetett, teste mintha égett volna. Olyan furcsán érezte magát, s ez eszébe juttatta, maga is milyen közel áll hozzá, hogy éppoly hirtelen és érthetetlen módon haljon meg, mint a lány. A nap magasan járt az égen, de Gendzsi nem kelt fel ágyáról. A szolgálatára rendelt urak csodálkozva összesúgtak, és mindent elkövettek, hogy valamiképp felrázzák. Gendzsi visszautasította az elébe hordott legjobb falatokat is, és órákhosszat csak feküdt, a legsötétebb gondolatokba merülten. Ekkor hírnök érkezett a császártól: „Őfelsége a legnagyobb nyugtalanságban van tegnap óta, hogy küldöttei a Herceg Őfenségét hiába keresték."

A fiatal urak is megérkeztek a Nagy Csarnokból. Gendzsi egyiküket sem kívánta látni, kivéve To no Csudzsót, de neki is álljt parancsolt, és csak a függönyön át beszélt vele:

– Dajkám öt hónapja súlyos beteg. Haját leborotváltatta, és más vezeklésnek is alávetette magát, de azután mintha kissé magához tért volna: felkelt betegágyából, bár még most is igen gyenge. Azt üzente, hogy mielőtt meghal, még egyszer látni szeretne, és én, aki gyermekkoromban úgy ragaszkodtam hozzá, nem tagadhattam meg kívánságát. Mialatt nála jártam, a házban megbetegedett az egyik szolgálólány, és hirtelen meg is halt. Rám való tekintettel az éjszaka beálltával elszállították a holttestet. Ahogy értesültem róla, mi történt, eszembe jutott, hogy a kilencedik hónapra előírt böjt előtt állunk, így helytelen volna, ha elmennék császár atyámhoz. Egyébként kora reggel óta köhögök is, és erős fejfájásom van. Ezért bocsásd meg, hogy így fogadlak.

– Üzenetedet át fogom adni a császárnak, de hadd mondjam meg, hogy őfelsége tegnap este elküldte érted szolgáit, s ha szabad így mondanom, úgy láttam, igen rossz hangulatban volt. – To no Csudzso már indulni akart, de megtorpant, visszalépett Gendzsi ágyához és higgadtan megkérdezte:

– Tulajdonképpen mi történt veled ma éjszaka? Lehetetlen, hogy amit mondtál, igaz legyen!

– A részletekről ne faggass – válaszolta Gendzsi türelmetlenül. – Egész egyszerűen mondd meg neki, hogy akaratom ellenére tisztátalanná váltam, és minden úton-módon próbáld megengesztelni nevemben. – Metsző hangon beszélt, de szívében kimondhatatlan szomorúság lakott, és nagyon fáradtnak érezte magát.

Egész nap ott feküdt, mindenki elől elrejtőzve. Közben egyszer elküldött To no Csudzso öccséért, Kurodo no Benért, és szertartásos üzenetet küldött vele a császárnak. Ha ugyanezt mondja mentségül, azzal a Nagy Csarnokban is beérik, így oda is és máshová is, ahol esetleg várták, hasonló üzenetet küldött.

Alkonyatkor megérkezett Koremicu. Gendzsi tisztátalan volta mindenkit elrettentett, így Koremicu egészen kihaltan találta a Palotát.

– Mi történt? – kérdezte Gendzsi és intett, hogy lépjen közelebb. – Meggyőződtél róla, hogy valóban meghalt? – És ruhája ujjával eltakarta arcát és sírt.

– Bevégeztetett, ehhez kétség nem fér – válaszolta Koremicu, és szintén könnyezett. – Mivel sokáig nem őrizhetik a holttestet, megbeszéltem egy idős pappal, aki egyébként barátom, és nagy tiszteletnek örvend, hogy a szertartást holnap megtartják, mert ez történetesen naptár szerint is jó nap.

– És mi lett a komornájával? – kérdezte Gendzsi.

– Attól félek – válaszolta Koremicu –, hogy élni sem akar tovább. Azt kiáltozza, hogy követnie kell úrnőjét, ma reggel pedig, ha meg nem ragadom, leveti magát a sziklacsúcsról. Azzal fenyegetőzött, hogy otthon mindent elmond a szolgálók-

nak, de rábeszéltem, hogy előbb nyugodtan fontolja meg a dolgot.

– Szegény! – sóhajtotta Gendzsi. – Nem csoda, hogy megzavarodott. Magam is fel vagyok dúlva, nem is tudom, mi lesz velem.

– Ne gyötörd magad tovább – nyugtatgatta Koremicu. – Minden úgy van jól, ahogy a sors rendeli. Van valakid, aki helyetted okosan elintézi a dolgokat, és senkinek sem jut tudomására.

– Minden úgy van jól, ahogy a sors rendeli. Ebben igazad van – mondta Gendzsi –, s szeretném, ha magamat is meggyőzhetném erről. De aki a maga hiú gyönyöreit hajszolva szenvedést szerez másnak, sőt halálát okozza, förtelmes vétket követ el, szörnyű gaztettet. Egy életen át hordozhatom ennek terhét. Ne szólj róla nővérednek, de még kevésbé anyádnak, az apácának. Elsüllyednék a szégyentől, ha megtudná, mit követtem el.

– Ne tarts semmitől – nyugtatta meg Koremicu. – A papot egy bizonyos mértékig be kellett avatnom a titokba, de még neki is holmi hosszadalmas, kieszelt históriát meséltem.

Gendzsi erre egy kissé megnyugodott.

Udvarhölgyei meg csak egyre törték fejüket: „Azt mondja, hogy tisztátalanná vált, s így be sem teheti lábát az udvarba. De lám, csak itt ül, nyög és sóhajtozik. Mit jelentsen mindez?"

– Még egyszer kérlek – szólt Gendzsi –, ügyelj rá, hogy minden annak rendje-módja szerint megtörténjék. – Folytonosan az udvarnál szokásos, bonyolult halotti szertartás járt az eszében, hisz maga csak ilyenen vett részt, mást sosem látott, így azt gondolta, hogy Koremicunak egész sereg bonyolult szertartást kell majd irányítania.

– Megteszek mindent, ami tőlem telik. Nem olyan nagy dolog! – válaszolta Koremicu és indulni készült. Gendzsi hirtelen úgy érezte, nem bírja elviselni, hogy többé ne lássa a lányt.

– Bolondnak fogsz tartani – szólt –, de veled megyek. Majd lóra ülök.

– Ha ez a szívbéli kívánságod – felelte rá Koremicu –, nem az én dolgom, hogy vitába szálljak veled. De induljunk minél előbb, hogy visszatérhessünk, mielőtt az éjszaka véget ér.

Gendzsi felöltötte vadászruháját, magára vett mindent, ami korábbi álöltözetéhez tartozott, s azzal elhagyta a szobáját.

Egyébként is szörnyű félelem ült rajta, de most, hogy ilyen különös útra indult, a lelkét színültig megtöltő sötét gondolatokhoz még újabb rettegés is társult: nem ingerli-e újból haragra azt a rejtélyes hatalmat, mely kedvesét elpusztította. Menjen? Ne menjen? Habozott. Jól tudta, hogy ez az útja sem hoz gyógyírt szomorúságára, de ha most nem láthatja viszont a lányt, talán egyik eljövendő életében sem talál rá erre az arcra, erre az alakra, melyet pedig annyira szeretett. Így hát lovásza és Koremicu kíséretében nekivágott az útnak.

Mintha útjuk nem is akart volna véget érni. Feljött a tizenhetedik éjszaka holdja, és bevilágította az egész Kamo síkságot. A fullajtár fáklyájának fényében halványan ide látszott Toribeno tája. De Gendzsi, amilyen kedélybeteg és kétségbeesett volt, semmit sem látott mindebből. S ahogy tompultságából magához tért, már csak azt vette észre, hogy meg is érkeztek.

Az apáca cellája egy faház mellett épült kápolnában volt. Körös-körül minden elhagyatott, de maga a kápolna igen szép. A látogatók fáklyájának fénye bevilágított a nyitott ajtón át. Bentről más hang sem hallatszott, csak egy nő csendes sírdogálása. Kijjebb néhány pap álldogált, és fojtott hangon beszélgetett – lehet, hogy imádkoztak. A környékbeli templomokban, ahol már véget ért az esti ájtatosság, teljes némaság honolt. Csupán Kjomizu felé volt látható néhány fény, és mintha a domboldalon sokan tolongtak volna.*

A papok közül a rangidős, aki egy idős apáca fia volt, szívbe markoló hangon olvasni kezdte a szent iratot. Amint hallgatta, érezte is Gendzsi, hogy szemét ellepik a könnyek. Belépett. Ukon egy paraván mögött feküdt. Ahogy meghallotta, hogy Gendzsi jön be, a lámpát a falnak fordította. Milyen szörnyű látványtól akarja megkímélni? De ahogy közelebb lépett, megnyugodva látta, hogy a halott egyáltalán nem válto-

zott el, hanem teljes szépségében, megbékélten fekszik ott. Gendzsi semmi irtózást vagy félelmet nem érzett. Megfogta a lány kezét, és így esdekelt:

– Csak még egyszer szólj hozzám! Mondd, miért csak ilyen rövid időre jöttél hozzám, hogy szívemet eltöltsd gyönyörűséggel, s aztán elhagyj, mikor pedig annyira szeretlek?! – És sokáig keservesen sírt a lány mellett.

A papok nem ismerték Gendzsit, de boldogtalansága láttán úgy meghatódtak, hogy megkönnyezték. Gendzsi megkérte Ukont, térjen vissza vele együtt, de az asszony ellenszegült:

– Kicsiny gyermekkora óta szolgáltam úrnőmet, és soha, egyetlen órára sem hagytam el. Hogyan tudnék most egyszerre elválni tőle, aki olyan drága volt nekem? Hogyan mehetnék szolgálni másvalakit? De el is kell mennem, hogy értesítsem rokonait, mi történt vele. Ha hamarosan meg nem teszem – hiszen olyan rejtélyesen halt meg –, egykettőre siránkozás támad, és engem kárhoztatnak, ez pedig, uram, szörnyű lenne számomra. – Aztán könnyezve, panaszosan ezt kiáltozta: – Hadd feküdjem vele együtt a máglyán, s ahogy elégünk, elvegyülne máglyánk füstje!

– Szegény lélek! – sajnálkozott Gendzsi. – Nem csodálkozom kétségbeeséseden. De ez a világ sora. Előbb-utóbb mindnyájunknak rá kell lépnünk az útra, melyen úrnőd eltávozott. Térj magadhoz, és bízzál bennem!

Így próbálta vigasztalni, de a következő pillanatban hozzáfűzte:

– Tudom, hogy mindez üres szó csupán! Az élethez már engem sem köt semmi, és boldogan követném őt! – Így beszélt, de végül ez az asszonynak is kevés vigaszt nyújtott.

– Késő éjszaka van – szólt Koremicu –, már úton kellene lennünk.

Gendzsi vissza-visszanézett még, szíve majd megszakadt, de elindult. Sűrűn szitált a harmat, és olyan nagy köd volt, hogy alig látták az utat. Gendzsinek útközben eszébe jutott, hogy a lányon még most is az a bíbor köpeny volt, amit ő adott rá, mikor az utolsó estén leheveredtek egymás mellé. Mennyire összefonódott az életük!

Koremicu észrevette, milyen bizonytalanul ül Gendzsi a nyeregben, ezért mellé léptetett és támogatta. Amikor azonban egy árokhoz értek, valahogy elengedte a herceget, s az lebukott a nyeregből. Fájdalmában és riadtságában fekve maradt.

– Nem fogom megérni, hogy utunk véget érjen – sóhajtotta. – Nincs erőm hozzá, hogy kibírjak ilyen messzi utat.

Koremicut aggodalom fogta el, mert érezte, hogy makacskodása ellenére sem lett volna szabad megengednie a hercegnek, hogy vállalkozzék erre a félelmetes utazásra, hiszen magas láza volt. Kezét izgatottan a folyó vizébe merítette, és imádkozott a kjomizui Kvannon istennőhöz. Végül Gendzsi magához tért, és minden erejét összeszedve hangtalanul könyörögni kezdett Buddhához. Végre folytathatták útjukat, és Koremicu segítségével haza is ért a herceg palotájába.

Hogy késő éjszaka ilyen hirtelen felkerekedett, ezt az egész háznép szörnyű oktalanságnak tartotta. Gendzsi környezetének feltűnt, hogy egy idő óta gyakoribbá váltak éjszakai útjai. Bár azelőtt is gyakran tért meg feldúltan és magába roskadva, de arca még sosem volt ennyire megviselt, mint ezen a reggelen. Mi késztethette arra, hogy éjszaka folytonosan eljárjon hazulról? Gondterhelten csóválták fejüket. Gendzsi levetette magát ágyára, és lázban, kínok közt, napokon át ott feküdt. Ereje egyre fogyott. A császárt értesítették Gendzsi állapotáról, mire fölöttébb elszomorodott, és elrendelte, hogy minden nagy templomban állandóan imádkozzanak a hercegért. Valóban, annyi könyörgést és megtisztulásra előírt szertartást tartottak, és annyi ráolvasást mondtak el, hogy azt itt el sem beszélhetem. Ahogy híre futott, hogy talán még meg is hal a herceg, akinek szépségéről és személyes varázsáról csaknem mindenki tudott, az egész birodalom megmozdult.

Bármilyen súlyos beteg volt is Gendzsi, nem feledkezett meg róla, hogy elküldjön Ukonért: házába fogadta, mint udvarhölgyét. Koremicu, akit ura miatt gond emésztett, Ukon érkezésekor nyugalmat erőltetett magára, és barátságosan elmagyarázta neki új feladatait. Koremicu ugyanis nagyon felindult azon, milyen gyámoltalanul magára maradt az asszony.

És valahányszor Gendzsi kissé jobban érezte magát, Ukonra bízta leveleit és üzeneteit, s így az asszony hamarosan megszokta a herceg melletti személyes szolgálatot. Ukon mély gyászban járt, s bár nem volt szép, de igen kellemes külsejű.

– Úgy látom, hogy a sors, mely oly korán véget vetett úrnőd életének, azt akarja, hogy magam is már csak keveset időzzem ezen a világon. Tudom, milyen keserves bánat számodra, hogy elvesztetted őt, aki hosszú éveken át úrnőd és barátod volt. Elhatároztam, hogy minden tőlem telhető figyelemmel és gondoskodással igyekszem vigasztalásodra lenni. Éppen ezért fáj nekem nagyon, hogy őt csak ilyen kevéssel élem túl.

Némi erőfeszítésébe került, mire ezt elsuttogta Ukonnak, s ettől is annyira elgyengült, hogy nem bírta visszatartani könnyeit. Ukon jól tudta, hogy Gendzsi halálával kenyér nélkül maradna, de nem ezért lett volna vigasztalhatatlan, ha Gendzsi elhagyja, hanem mert már szívvel-lélekkel ragaszkodott a herceghez.

Gendzsi udvaroncai megzavarodva összevissza futkostak. A császár hírnökeinek léptei oly sűrűn kopogtak, akár az esőcseppek. Gendzsi, apja aggodalmairól és bánatáról hallva, erőnek erejével igyekezett őt megnyugtatni, és megüzente, hogy állapotában némi javulás mutatkozik. A gond apósán is erősen meglátszott: naponta kérdezősködött, és elrendelte, hogy különböző vallásos szertartásokat tartsanak, és hathatós imákat mondjanak. Lehet, hogy ezért fordult jobbra Gendzsi állapota több mint húsz napja tartó veszedelmes láz után, és a betegség más tünetei is múlóban voltak. Gyógyulásának éjszakáján lejárt tisztátalanságának ideje is, s így amikor meghallotta, hogy a császár még most is rendkívül nyugtalan miatta, elhatározta, hogy az udvar megnyugtatására ismét visszatér a császári palotában levő lakosztályába. Megérkezett apósa, hogy elvigye saját kocsiján, és nem kis bosszúságára ráerőszakolt különféle gyógyszereket meg óvatossági rendszabályokat.

S most egy ideig a világon mindent idegennek érzett, s alig ismert rá önmagára is. A kilencedik hónap huszadik napjára azonban teljesen felgyógyult, és nem rontott rajta arcának soványsága és sápadtsága sem. Időnként üres tekintettel bámult maga elé, és hangosan sírva fakadt. Akadtak, akik ennek láttán az állították, hogy biztosan megszállott lett.

Gyakran elküldött Ukonért, és egyszer, amikor az esti csendben beszélgettek, ezt mondta neki:

– Van valami, ami még most is rejtély számomra. Miért hogy sohasem akarta nekem elárulni a nevét? Mert még ha valóban halász lánya is, ahogy egyszer mondta, különös szerencsétlen ilyen titokzatosságba burkolózni olyan emberrel szemben, aki őt annyira szereti.

– Azt kérded, hogy a nevét miért nem mondta meg? – szólt Ukon. – Csodálkozol rajta? Mikor is mondta volna meg? Nem mintha a neve valami sokat jelenthetett volna! Te kezdettől fogva furcsán bizalmatlan voltál vele szemben, olyan óvakodva, olyan titokzatosságba burkolózva jöttél el hozzá, hogy benne valóban kétség támadhatott, vajon igazán az ébrenlét világához tartozol-e. Ha nem is mondtad meg neki, ki vagy, ő jól tudta, és igen fájt neki a gondolat, hogy nem lennél te ilyen zárkózott, ha benne egyebet is látnál, mint játékszert vagy gondűző szórakozást.

– A félreértéseknek micsoda szerencsétlen láncolata! – kiáltott fel Gendzsi. – Én sosem akartam gátat emelni közénk. De nem volt tapasztalatom ilyen dolgokban. Az olyan embernek, mint magam is, annyi nehézség állja útját. Mindenekelőtt és főként atyámnak, a császárnak haragjától tartottam, de a világ ostoba gúnyjától is. Éreztem, mennyire gúzsba kötnek az udvari szabályok és tilalmak. De a nehezen viselt titkolózás ellenére, melyre rangom kényszerített, már azon a legelső estén szívem annyira az övé lett, hogy minden tartózkodásom eloszlott, bár az eszem erre intett. Néha úgy érzem, mintha valóban a feltartóztathatatlan végzet üzött volna, hogy megtegyem azt, amiért most oly hosszan és keserűen kell bűnhődnöm. De beszélj róla! Most már valóban nincs helye a titkolózásnak. Ha én minden hetedik napon felíratom a Buddhák neveit az ő üdvére és vigasztalására, hogyan nevezzem őt csendes imáimban?

– Senkinek sem ártok vele, ha mindent elmondok neked – válaszolta Ukon. – Már előbb is megteszem, ha nem szégyelltem volna fecsegni olyan dolgokról, melyekről ő életében soha egy szót sem engedett volna ejteni. Kicsiny gyermek volt még, amikor szülei meghaltak. Apja, Szammi Csudzso, nagyon szerette, és mindig is bántotta, hogy nem tudja neki azt nyújtani, amire a lányka számot tarthat, hiszen olyan nagy a szépsége. Tanácstalan volt lánya jövőjét illetően, s míg egyre tűnődött, hogyan teljesítse apai kötelességét, meghalt. Nemsokára a lány valahogy megismerkedett To no Csudzsóval, aki akkor még csak hadnagy volt, és ő három éven át igen boldoggá tette. Tavaly ősszel azonban a jobb kéz felőli miniszter Nagy Csarnokából egyre-másra nyugtalanító levelek jöttek,* s a lányt, akinek holmi oktalan félelemrohamokra természettől fogva hajlama volt, vad ijedelem fogta el. Elmenekült a város nyugati részébe, s ott elrejtőzött öreg dajkája házában. Itt igen kényelmetlenül érezte magát, és már azt tervezte, hogy elköltözik egy hegyi faluba, amikor megtudta, hogy arrafelé nem utazhat, mert az év kezdete óta olyan a csillagok állása, hogy útja szerencsétlenül végződnék. És bár ő sosem mondta, de azt hiszem, uram, nagyon bántotta, hogy éppen akkor találkoztál vele, amikor ilyen nyomorúságosan lakott. De nem élt ember a földön, aki úgy eltűrte a bajokat, mint az én úrnőm. Azt sosem tudta elviselni, hogy bárki is megtudja, mi gondja, baja van. Nincs kétségem afelől, uram, hogy néha irányodban is furcsán viselkedett, és hogy mindezt te magad is észrevetted.

Igen, mindez egyezett azzal, amit To no Csudzso elmesélt.

– Úgy emlékszem, emlegettek egy kisgyermeket is: To no Csudzsót bántotta, hogy nem láthatja – jegyezte meg Gendzsi az eddiginél még nagyobb érdeklődéssel. – Így van?

– Igen, valóban – válaszolta Ukon. – Tavaly tavasszal született, kislány, és igen szép gyermek.

– Hol van most? – érdeklődött Gendzsi. – Nem mehetnél el érte? Elhozhatnád-e ide, hogy senki meg ne tudja, hová viszed? Mostani bánatomban nagy vigasztalást jelentene, ha közelemben lehetne, és emlékeztetne anyjára. – Majd hozzátette: – Persze szólnom kellene To no Csudzsónak, s akkor elkerülhetetlen, hogy fölösleges és fájdalmas magyarázkodásba kezdjünk arról, ami történt. Valahogyan majd csak módot találnék rá, hogy fölneveljem a kicsikét itt, a palotámban. Azt hiszem, nincs ebben semmi kivetnivaló. Te majd könnyen kieszelsz valami mondókát azoknak, akik most gondozzák a gyereket.

– Boldog vagyok, hogy ez eszedbe jutott – mondta Ukon. – Szomorú lenne a kislány jövőjére, ha ott kellene felnőnie, ahol most él. Egyetlen hozzátartozó nélkül, olyan negyedben...

Az esti csendben, a szépséges égbolt alatt, a palota előtt húzódó virágágyak szélén itt is, ott is valami bogár zümmögte dalát. A levelek már tarkultak. Ahogy elnézte a csodálatos látványt, szégyenkezés fogta el, akkora volt a különbség az ő környezete és a kis ház között, melyben Jugao élt. Egyszerre, valahol a bambuszligetben, elrikkantotta magát az ijebatónak nevezett madár. Gendzsi jól emlékezett, mennyire megrémült a lány, amikor a végzetes ház kertjében rikoltozni kezdett ugyanez a madár, és Ukonhoz fordulva váratlanul megkérdezte:

– Hány éves is lehetett? Mert az, hogy félénkségével és tanácstalanságával szinte gyermeknek látszott még, csupán annak jele lehetett, hogy a sors nem szánt neki hosszú életet.

– Körülbelül tizenkilenc – válaszolta Ukon. – Amikor anyám, aki első szoptatós dajkája volt, meghalt és engem árván hagyott, úrnőm apja gondolt velem, és felnevelt a maga lányával együtt. Ó, uram, valahányszor ez eszembe jut, nem is tudom, hogyan éljek nélküle! Mert akármilyen jók is itt hozzám az emberek, úgy érzem, nemigen szokom meg őket. Azt hiszem, azért van ez, mert őt viszont olyan jól ismertem, hisz oly hosszú időn át volt úrnőm szegényke.

Gendzsi emlékezetében most még a kallósulyok csattogása is kedvessé vált, és amikor már lefeküdt, elmondta magában Po Csü-ji versét:

A nyolcadik és kilencedik hónapban, mikor hosszabbodnak az éjszakák,
ezerszer, tízezerszer csattan a kallózók sulyka.

Ucuszemi öccse még most is szolgálatában állt, de már nem hozta, vitte a leveleket, mint azelőtt. Ucuszemi azt hitte, Gendzsi végül is megelégelte, hogy ilyen barátságtalan vele szemben, és zavarta, hogy talán valóban így érez a herceg. Egyszer csak fülébe jutott, hogy a herceg beteg, s erre zavara ijedelembe és szorongásba csapott át. Hamarosan hosszú útra készült ugyan, de ez nem okozott neki sok fejtörést, és mert ki akarta puhatolni, vajon Gendzsi teljesen elfelejtette-e már, üzenetet küldött, mondván, hogy alig talál szavakat, melyekkel kifejezhetné szomorúságát, mely Gendzsi betegségének hírére elfogta. Verset is küldött. „Nem kérdezem, mi történt, és te se kérdezd, miért hallgattam. Csak múltak a napok, s éltem búsan, keserűségben."

Gendzsi nem felejtette el Ucuszemit, nem, még a legnagyobb bajok közepette sem, és el is küldte válaszát: „Az élet oly semmiség csak, mint az *ucuszemi* (kabóca) burka, mégis oly tehernek éreztem már, de ekkor megjött üzeneted, és erőt adott új életre." Reszkető kézzel, kuszán odavetett írás volt, de Ucuszemi szépnek látta, és boldog volt, mert a herceg nem felejtette el azt az időt, amikor – akár kabócáról a burka – lehullt róla a vállkendője. Levélváltásukon senki sem találhatott kivetnivalót, és az asszonynak nem is volt szándékában, hogy találkozzanak. Úgy gondolta, végre Gendzsi is belátja, mennyire nem lenne ennek semmi értelme.

Ami Ucuszemi barátnőjét illeti, még nem ment férjhez, és Gendzsi hallotta, hogy Kurodo no Sosónak, To no Csudzso öccsének kedvese lett. Bár Gendzsi tartott tőle, Sosót bántja a felfedezés, hogy nem ő volt az első férfi a lány életében, és semmiképp sem akarta még megsérteni is, mégis elfogta a kíváncsiság, és Ucuszemi öccsével üzent a lánynak: megkérdezte, hallott-e róla, hogy beteg volt. Egy költeményt is mellékelt a levélhez: „Ha egyszer már nem gyűjtöttem volna párnámba egy maréknyi, ház ereszén nőtt füvet,* üzenetemen egy harmatcseppnyi kifogást sem lehetne lelni." Nem egy rejtett értelme volt ennek az akrosztichonnak. A levelet vékony nádra erősítette, és meghagyta a fiúnak, hogy csak akkor adja át, mikor senki sem látja. Később nyugtalanította a gondolat, hogy a levél illetéktelen kezekbe kerülhet. Ha Soso meglátja, gondolta magában, könnyen kitalálja, hogy én voltam az, aki megelőzte. Gendzsi azonban volt annyira hiú, hogy azt higgye, Soso ezt valószínűleg nem nagyon venné a szívére.

A fiú átadta a levelet, mégpedig olyankor, amikor Soso biztosan messzi járt. A lányban ugyan még most is élt egy kis neheztelés, de a levél mégis annak a jele volt, hogy végül is, lám, eszébe jutott a hercegnek. Magában igazolásul azt mondta, hogy éppen úgy sincs más tennivalója, s a fiút nyomban visszaküldte a következő válasszal: „A te kegyed: gyenge szellő, mely csak egy pillanatra lebbent, de az ereszen nőtt füvet a bánat derével lepte be." Írása bizony rossz volt, hemzsegett mindenféle fölöslegesen cifra és félrevezető vonalaktól és cikornyáktól. Egyéni vonásnak nyoma sem volt benne. A herceget mégis emlékeztette arra az arcra, melyet akkor este, a lámpa fényében pillantott meg először. A másik nőnek viszont, aki ugyanakkor mereven ott ült vele szemben – milyen elszántság volt az arcára írva, milyen hajthatatlan akarat, hogy nem lágyul el!

Az ereszen nőtt fű hölgyével való szerelmi kaland annyira a véletlenen múlt, annyira nem volt semmi jelentősége, hogy Gendzsi egyszerűen könnyelműségnek és meggondolatlanságnak tartotta, de nem talált benne semmi kárhoztatni valót. De ha nem vigyáz magára most, míg nem késő, ismét valami kalandba keveredhet, ami végül is tönkre fogja tenni jó hírnevét.

A Jugao halálát követő negyvenkilencedik napon, utasítására a Hokedóban, a Hijei hegyen, titkon szertartást tartottak a lány emlékezetére. Nagy gonddal végezték, s ami csak szükséges volt hozzá, a herceg mind a magáéból adta, s még a szent könyvek és szobrok díszítésére is nagy gondot fordítottak. Koremicu bátyjára, erre a mélységesen jámbor emberre bízták a szertartás irányítását. Minden a szabályok szerint folyt le. Ezután Gendzsi elküldött öreg írómesteréért, aki az irodalom tudósa volt, s akit Gendzsi nagyon szeretett. Megkérte, írja meg a halottért mondandó imát.

– Mondd el, hogy Amida Buddhának ajánlom azt, akit nem

nevezek meg, s akit szerettem, de szerencsétlenség következtében elvesztettem. – Gendzsi nagyjából le is írta, hogy a tudós férfiú majd kijavítja.

– Nincs mit hozzáfűznöm, nincs mit változtatnom rajta! – mondta a mester, mélyen megindulva. – Ki lehet az, kérdezte magában, akinek halála ennyire elszomorítja a herceget? Mert Gendzsi, bármennyire igyekezett is, nem bírta visszatartani könnyeit.

Mikor titokban megszemlélte kincseit, mert Hokedo papjait készült megajándékozni, tekintete megakadt egy bizonyos ruhán, s amikor összehajtogatta, közben ezt a költeményt mondta: „Vajon az övet, melyet most könnyezve megkötök, kibontjuk-e valaha, új életünkben?"

A lány lelke mindeddig az űrben bolyongott.*

Nemsokára azonban újra az élet útjára kell lépnie. Gendzsi, szívében nagy-nagy aggodalommal, bensőségesen imádkozott a lány üdvéért.

Találkozott To no Csudzsóval, és szíve hevesen vert, mert szeretett volna vele Jugao gyermekéről beszélni, és arról, miképpen kellene fölnevelni a lánykát. De attól tartott, hogy a történet vége szükségtelen indulatot és szomorúságot keltene barátjában, így meg sem említette a dolgot. Ezalatt Jugao házában a szolgálók elcsodálkoztak, hogy sem a lánytól, de még Ukontól sem jön híradás, és komolyan aggódni kezdtek. Még most sem volt rá bizonyítékuk, hogy Gendzsi volt a lány kedvese, de többen már felismerni vélték a herceget, és neve suttogva járt szájról szájra. Bizonyosra vették, hogy Koremicu ismeri a titkot, de ő azt válaszolta, hogy egyáltalán semmit sem tud Jugao kedveséről, és megtalálta a módját, hogy minden kérdés elől kitérjen. Minthogy még most is látogatta a házat, saját kedvtelésére, a nők könnyen elhitték, hogy semmi köze sincs úrnőjük dolgához. Talán egy *zurjo* fia volt a gazfickó, aki – To no Csudzso közbelépésétől félve – vidékre szöktette a lányt. Valójában a ház Jugao második dajkájának lányáé volt. Ukon ennek három gyermekével nevelkedett fel. Ezek viszont azt hitték, Ukon azért nem küld értesítést úrnője felől, mert vér szerint nem testvérük. De nagyon bánkódtak.

Ukon jól tudta, hogy olyan kérdésekkel ostromolnák, amelyekre választ – a hercegnek adott szava miatt – úgysem adhat, s így nem merte fölkeresni a házat, még abból a célból sem, hogy hírt halljon elhunyt úrnőjének kislányáról. Valahová kiadták gondozásra, de nagy szomorúságára, teljesen elvesztette szeme elől. Gendzsi folyton vágyott rá, hogy a lány arcát, ha csak álmában is, de viszontláthassa, és a Hijei hegyi szertartást követő éjszakán látomása is volt, de egészen más, mint amiért imádkozott. Mint azon a borzalmas éjszakán, ismét megjelent az a fenyegető nőalak, s a herceget rémítette a gondolat, hogy a démon, mely szörnyűséges tettekor magányos helyen kísértett, most beléje költözött, és hatalmában tartja.

Ijo no Szuke útnak akart indulni az istentelen hónap elején, és bejelentette, hogy felesége is vele tart. Gendzsi búcsúzóul igen szép ajándékokat küldött, köztük különös figyelemmel összeválogatott fésűket és legyezőket. Az ajándékok közt volt sok selyemszalag, hogy az utazás istenének áldozhassák, s fő ajándékul elküldte a vállkendőt, melyet Ucuszemi annak idején elvesztett. Költeményt is tett mellé, s ebben elmondta, hogy a kendőt emlékül tartogatta mindaddig, míg reménye volt a viszontlátásra, de most visszaküldi a hiába kiontott könnyeitől ázott kendőcskét. A költeménnyel hosszú levél is ment, de mivel ennek nincs különösebb jelentősége, bátran mellőzhetem. Ucuszemi nem válaszolt annak az embernek útján, aki az ajándékokat elhozta, hanem öccsére bízta ezt a költeményt: „Visszaadtad az átváltozott kabóca nyári ruháját, s ez annak a jele, hogy magad is megváltoztál. S ezért a kis bogár szíve tele van szomorúsággal."

Gendzsi még sokáig gondolt Ucuszemire. Bár az asszony olyan különös és megmagyarázhatatlan elszántsággal mindvégig elzárta előle szívét, mégis, valahányszor eszébe jutott, hogy örökre elment, elfogta a szomorúság.

A tizedik hónap első napja volt, és annak jeléül, hogy a tél valóban megérkezett, ólmos eső esett. Gendzsi egész nap a viharos eget bámulta. Az ősz kegyetlenül megrabolta, és a tél is elvitt tőle valakit, aki kedves volt szívének:

Mint az utas, ki két utat is hiába próbált,
úgy állok itt kusza érzéseimmel e két borus évszak
mesgyéjén.

Magunk is feltételezzük, hogy most, végre, maga is meggyőződött róla: az ilyen titkos kalandok csak bajba sodorhatják az embert.

Nem szeretnék olyan dolgokat nagyon részletesen elmesélni, amiket maga a herceg olyan gonddal rejtegetett. De tudom, ha úgy érzitek, kihagytam valamit, nyomban megkérdeznétek: Hogyhogy?! Csupán azért, mert Gendzsi állítólag a császár fia, miért kellene tetteit kedvező színben feltüntetni, és a hóbortjairól szóló történeteket elhallgatni? Talán még azt is mondanátok, hogy mindez nem is valóság, csak holmi kitalált történet, s az a célom vele, hogy befolyásoljam az utókor ítéletét. Inkább nevezzetek hát pletykafészeknek. Ezen úgysem segíthetek.

ÖTÖDIK FEJEZET

Muraszaki

Gendzsi lázas betegségbe esett. Bár számtalan varázsszert és ráolvasást kipróbáltak rajta, hasztalan: betegsége újra és újra visszatért. Ekkor valaki azt mondta, él az Északi Hegyekben, egy templomban, egy bölcs és szent ember, aki az elmúlt év nyarán (a láz akkor tombolt a legerősebben, és a szokásos ráolvasásokból egy sem használt) sok beteget csodálatosan meggyógyított.

– Ne halogasd, fordulj hozzá, mert míg hol egyik, hol másik haszontalan szerrel kísérletezel, a betegség csak egyre jobban elhatalmasodik rajtad.

Gendzsi nyomban elküldött a szent emberért. Ez azonban megüzente, hogy öreg már és törődött, s ezért nem vállalkozhat ilyen messzi útra.

– Mit tegyek? – töprengett Gendzsi. – Akkor magam megyek el hozzá, titokban.

Jóval napkelte előtt útnak indult, és mindössze négy-öt bizalmas kísérőjét vitte magával. A hely igen messze, a hegyek közt feküdt. A harmadik hónap utolsó napja volt, a fővárosban már lehullt a gyümölcsfák virága. A hegyi cseresznye azonban még ki sem nyílott. Ahogy kiértek a nyílt vidékre, a köd különös, szépséges alakzatokba tömörült, s ebben Gendzsi nagy örömét lelte, annál is inkább, mert szabad mozgását egyébként mindenféle illemszabály gátolta, s ilyen látványban csak ritkán lehetett része. A templomoktól is el volt ragadtatva. A szent ember magas sziklafalba vájt, mély barlangban lakott. Gendzsi nem mondta meg a nevét, álruhában is volt, de arcvonásai mindenki számára ismerősek voltak, így a szerzetes is azonnal felismerte.

– Bocsáss meg – szólt –, nem te voltál, aki minap értem küldött? Ó, keveset gondolok én már a világ dolgaival, s félek, azt sem tudom már, hogyan gyógyítsak. Őszintén sajnálom, hogy oly messziről ide fáradtál. – És bár erősgette, milyen mélységes zavarban van, nevetve nézett Gendzsire. Hamarosan kiderült, hogy igen jámbor és nagy tudású ember. Megírt több talizmánt, felaggatta Gendzsire, és még bizonyos ráolvasásokat is végzett. A nap már fölkelt, mire befejezte. Gendzsi kilépett a barlangból és körülnézett. A magaslatról, ahol állt, lelátott egy sereg elszórtan álló remetelakra. Köztük kanyargós ösvény tartott egy házikó felé, melyet ugyanolyan alacsony sövény vett körül, akár a többi lakot, de maga a ház mintha tágasabb lett volna, és kedves fedett lugas is tartozott hozzá. Körös-körül gondozott bokrok álltak.

Megkérdezte, kié a ház, és egyik emberétől megtudta, hogy két esztendeje egy bizonyos apát él ott teljes visszavonultságban.

– Jól ismerem – szólt Gendzsi, az apát nevét hallva. – Nem szeretném, ha találkoznék vele most, hogy ebben az öltözetben és ilyen kevés kísérettel vagyok. Remélhetőleg nem jut a fülébe . . .

Ebben a pillanatban lent, a házikóból kitódult egy sereg csinosan öltözött gyerek, és nekiláttak, hogy virágot szedjenek.

Csupa olyan virágot keresgéltek össze, amivel oltárokat és szentképeket szokás díszíteni.

– Van köztük néhány kislány is – szólalt meg Gendzsi egyik kísérője. – Nem valószínű, hogy a tisztelendő apátnál laknának. Ugyan kik lehetnek? – És hogy kíváncsiságát kielégítse, egy kissé lejjebb ballagott a domboldalon, és elnézte a gyerekeket.

– Igen, néhány szép kislány is van köztük. Egyik-másik már nagyocska, de a többi még egészen kicsi. – Így tájékoztatta a többieket, ahogy visszatért.

Gendzsi délelőtt már javarészt csak a gyógyulásával törődött. Ahogy az utolsó szertartás is véget ért, kísérői igyekeztek elterelni figyelmét, mert féltek attól az órától, amikor

mindig is visszatért a herceg láza. Így a hegyekben, aránylag rövid úton, elvezették egy pontra, ahonnan jól látszott a főváros.

– Milyen szép is, ahogy a táj szinte belevész a távoli ködbe – kiáltott fel Gendzsi. – De szép körben az erdő elmosódó, halvány vonala! Aki ilyen helyen élhet, hogyan lehetne csak egy percig is boldogtalan!

– Ez semmi – szólalt meg egyik embere. – Ha megmutathatnám neked más tartományok hegyeit és tavait, rájönnél nyomban, mennyivel szebb mind, mint amit itt megcsodálsz.

Azzal beszélni kezdett először a Fudzsiról meg sok más híres hegycsúcsról, majd leírta, milyen az ország nyugati része, a hívogató öblök és partok. Beszélt, mígnem Gendzsi teljesen meg is feledkezett róla, hogy ebben az órában szokta kilelni a hideg.

– Amott, hozzánk közelebb – folytatta az ember, és a tenger felé mutatott –, ott a harimai Akasi öböl. Jegyezd meg a nevét, mert bár nem holmi isten háta mögötti hely, de a legkülönösebb és legmagányosabb vidék, amit valaha is láttam. Az embernek ott olyan érzése támad, mintha a víz hatalmas sivatagján kívül mindentől el volna zárva. Ott lakik egy világi pap lánya. A pap valamikor Harima tartomány helytartója volt, de most is hatalmas, fényűzően berendezett házban él. Maga egy kancellár leszármazottja, így mindenki azt várta, hogy majd jelentékeny szerepet tölt be. Ő azonban teljességgel emberkerülő lett, és igen különös hajlamai vannak. Régen a palotaőrség tisztje volt, de hamarosan otthagyta állását, és átvette Harima tartomány igazgatását. Itt azonban rövidesen viszálya támadt a néppel. Ekkor kijelentette, hogy visszatér a fővárosba, mivel méltatlanul bántak vele Harimában. De nem tette. Ehelyett lenyiratta haját, és elment világi papnak. A szokástól eltérően azonban nem telepedett le valami lakatlan hegyoldalon. Akármilyen furcsa is, de a tengerparton épített házat. Igaz, hogy abban a tartományban mindenütt sok remete éldegél, de mégis nagyon egyhangú és elhagyatott lett volna az életük ott a hegyek közt, s ezt nehezen viselte volna el a pap ifjú felesége és gyermeke. Ezért aztán a tengerpartot

választotta. Egyszer, amikor Harima tartományban utazgattam, szerét ejtettem, hogy felkeressem. Annak idején a fővárosban igen szerényen lakott, itt viszont olyan pazarló módon, akkora pompával építette fel házát, mint aki eltökélte, hogy a történtek ellenére (s ha már egyszer a tartomány kormányzásának gondjaitól is megszabadult) az elképzelhető legnagyobb kényelemben éli le hátralevő napjait. De azért folytonosan és fölöttébb nagy buzgósággal készül jövendő életére, s mondhatom, nincs az a felszentelt pap, aki nála szigorúbb, vallásosabb életet élne.

– De te a lányáról akartál beszélni, nem? – vetette közbe Gendzsi.

– Elég csinos lány – hangzott a válasz –, és cseppet sem ostoba. A tartomány kormányzói és hivatalnokai közül többen belehabarodtak, és nagy buzgalommal igyekeztek kiérdemelni kegyeit. Az apa azonban mindőjüket elutasította. Jómagát nem érdekli ugyan semmi világi hiúság, de szemlátomást úgy döntött, hogy visszavonultságában majd lánya lesz a vigasza, hisz számára ő az egyetlen szeretett lény, s nyilván megesküdött, hogy amennyiben lánya az ő akarata ellenére választana, vagy akár halála után is nem követné utasításait, hanem a maga feje után megy, még szelleme is visszatér majd, hogy feltámassza a tengert, és elnyelesse vele engedetlen lányát.

Gendzsi nagy figyelemmel hallgatta.

– Szóval olyan a lány, mint a szüz papnő, akinek más sem lehet a férje, csak a tengeri sárkánykirály.

Jót nevettek a néhai helytartónak öreg korára támadt, képtelen becsvágyán. Ezt a történetet Harima jelenlegi helytartójának fia mesélte el, aki kincstári írnokként kezdte pályafutását, tavaly pedig az ötödik rangot jelző föveg viselésére jogosult udvari hivatalnokká léptették elő. Hírcs volt szerelmi kalandjairól, s most is összesúgtak a többiek, hogy bizonyára azért tett akkora kerülőutat Akasi partjára, mert eltökélte, hogy az ifjú hölgyet engedetlenségre csábítja apja utasításaival szemben.

– Tartok tőle, hogy kissé vidékies nevelést kaphatott – mondta most valaki. – Aligha lehet másként, hiszen régimódi szülein kívül nem is volt más társasága.. Habár úgy hírlik, hogy anyja igen tekintélyes hölgy.

– Meglehet – szólt Josikijo, a helytartó fia. – Ezért is keresett kislányának játszótársakat a legjobb fővárosi családok fiai és lányai közül, és rábeszélte őket, hogy látogassanak el hozzájuk a tengerpartra. Így aztán a kislány kitűnő modort sajátított el.

– Ha valami gátlástalan ember elvetődne arra – szólt közbe valaki –, attól tartok, hogy az apai átok ellenére sem állna egykönnyen ellen a lánynak.

A történet nagyon foglalkoztatta Gendzsi képzeletét. Kísérői jól tudták, milyen ellenállhatatlan erővel vonzza a herceget minden különös ember, minden képtelen helyzet. Így meg sem lepte őket, hogy olyan feszülten figyeli szavukat.

– Már jócskán el is múlt dél – jegyezte meg valaki. – Azt hiszem, ma már nincs mit tartanod a rosszulléttől, nem újul ki a lázad. Indulhatnánk is haza.

A szerzetes azonban rábeszélte Gendzsit, maradjon még egy kis ideig.

– Még nincs száműzve minden gonosz hatalom – magyarázta. – Helyes lenne, ha az éjszaka folyamán nyugodtan elvégezhetnénk még néhány szertartást. De azt hiszem, holnap reggel már nyugodtan elutazhatsz.

Egész kisérete rábeszélte a herceget, hogy maradjon, de ez neki magának sem volt ellenére, mert szórakoztató újdonságot jelentett, hogy megszállhat ilyen helyen.

– Helyes, tehát hajnalban indulunk – szólt.

Mivel még messze volt a lefekvés ideje, és addig nem akadt semmi dolga, lement a hegyoldalba, és az esti sűrű köd leple alatt sétálgatni kezdett a sövény közelében. Kísérői visszatértek a remete barlangjába, csupán Koremicu maradt vele. A ház nyugati szárnyán, mely éppen szemben volt velük, egy apáca végezte ájtatosságát. A zsaluk kissé nyitva álltak. Gendzsi úgy látta, mintha az apáca virágot áldozna egy szentkép előtt. A középső oszlop közelében egy másik apáca ült, mellette, székre feltámasztva, egy *szútra* könyv. Fennhangon olvasott, s közben arcáról valami nagy boldogtalanság sírt le. Körülbelül

negyvenéves lehetett, és nem közönséges származású. Bőre fehér volt és nagyon finom, s bár igen elgyötörtnek látszott, orcája mégis elég telt és gömbölyded volt, s a szeme magasságával egy vonalban rövidre nyírt haja oly kedves tincsben hullt a homlokába, hogy Gendzsi szerint még ebben a kolostori öltözékben is előkelőbb, sőt divatosabb volt a külseje, mintha hosszú hajat viselt volna. Két illemtudó cselédlány állt ott szolgálatára. Több kislány, játék közben, ki-be szaladgált a szobában. Egyikük olyan tízéves lehetett. Éppen most rontott be a szobába, rajta sáfrányszínű szövettel bélelt, elég viseltes fehér ruha. Gendzsi még sosem látott ilyen gyermeket. Milyen tüneményes teremtés lesz is belőle! Sűrű, hullámos haja legyezőszerűen koronázta fejét. A gyerek orcája égett, ajka reszketett.

– Mi történt? Civakodtál valamelyik kislánnyal? – Az apáca felkapta fejét, és Gendzsi némi hasonlóságot vélt fölfedezni közte és a kislány közt. Biztosan ő a kislány anyja.

– Inu elengedte a verebemet... azt a picikét, amit a ruháskosárban tartottam – panaszolta a gyerek, és látszott rajta a kétségbeesés.

– Milyen haszontalan fiú ez az Inu! – kiáltott fel az egyik szolgáló. – Megérdemli, hogy alaposan megszidják ostoba csínyéért. Hová lehetett a madár? Pedig mennyi fáradságunkba került, mire megszelíditettük! Remélem, nem találtak rá a varjak. – E szavakkal kiment a szobából. Igen csinos nő volt, haja nagyon hosszú, hullámos. A többiek Sonagon dadának szólították, és szemlátomást az ő tiszte volt, hogy felügyeljen a kislányra.

– Gyere ide! – hívta az apáca a kislányt. – Ne légy ilyen gyerekes! Mindig haszontalanságokon jár az eszed. Látod, még most is, mikor pedig olyan beteg vagyok, hogy bármelyik nap örökre elmehetek tőled, egyáltalán nem is törődsz velem, hanem egy veréb miatt szomorkodsz. Nem szép tőled... és nem mondtam-e mindig, hogy nem helyes ilyen rabságban tartani egy kis élőlényt. Gyere ide!

A kislány leült melléje. Rendkívül finom vonásai voltak, de Gendzsi szerint főként a haja növése volt bűbájos: halántéka

fölött sűrű felhőt alkotott, de – ahogy gyerekeknél szokás – hátra fésülték homlokából. Gendzsi ezt rendkívül szépnek látta. Ahogy figyelmesen nézte és elképzelte, milyen is lesz, ha majd felnő, hirtelen rádöbbent, hogy igen nagy hasonlóság van közte és valaki közt, akit testestül-lelkestül szeretett. Ez a fölfedezés titkon könnyet csalt szemébe.

Az apáca megsimogatta a kislány haját, és így beszélt hozzá:

– Szép a hajad, bár nagyon nyűgösködsz, valahányszor fésülnöd kell. Gondot okoz nekem, hogy még most is olyan gyerekes vagy. Sok, veled egykorú kislány már egészen másképp viselkedik. Édesanyád mindössze tizenkét éves volt, amikor meghalt az apja, mégis képes volt rá, hogy teljesen egyedül intézze dolgait. Ha itt kellene hagynom téged, nem is tudom, mi lenne veled! Bizony nem tudom. – Az apáca elsírta magát.

Gendzsi, ahogy messziről figyelte a jelenetet, maga is érezte, hogy szíve elszorul. A kislány eleinte, érett ember módján, feszülten figyelte az apáca arcát, de most szomorúan lehorgasztotta fejét, s mozdulatára haja, két nagy fekete hullámban, előre hullt az arcába. Az apáca gyengéden elnézte, és ezt a verset mondta:

– Ki tudja, eljön-e valaki táplálni a zsenge levelet, harmatcsepp bölcsőjét, pedig mennyire nem kíván gyöngyszeme elillanni a napfényes levegőben.

A szolgálólány sóhajtva így válaszolt:

– Ó, harmatcsepp, itt maradsz biztosan, míg csak a zsenge levélen meg nem mutatkozik végső, szépséges alakja.

Ebben a pillanatban a szoba mélyén belépett a ház gazdája, a pap.

– Kérlek benneteket, hölgyeim – szólt –, nem gondoljátok, hogy túlzás ennyire mutogatnotok magatokat? Rosszul választottátok meg a napját, hogy ilyen közel üljetek az ablakhoz. Az imént hallottam, hogy Gendzsi herceg eljött a fölöttünk lakó remetéhez, mert gyógyíttatni kívánja lázas hideglelését. A herceg azonban olyan szegényes álruhát öltött, hogy fel sem ismertem, s bár egész nap itt volt a közelben, nem járultam elébe, hogy üdvözöljem.

Az apáca rémülten összerezzent.

– Milyen kényelmetlen! Ha most erre járt, és meglátott bennünket! . . . – azzal sietve becsukta a zsalukat.

– Igazán boldog vagyok, hogy alkalmam lesz meglátogatni Gendzsi herceget, akiről már annyit hallottam. Azt mondják, olyan szépséges, hogy jelenlétében még a magamforma szigorú öreg szerzetes is feledi élete minden vétkét és gondját, és kedve támad, hogy még egy kissé elidőzzön a világban, ahol ennyi szépség lakozik! De majd mindent megtudsz magad is . . .

Az idős pap még ki sem ért a házból, mikor Gendzsi már visszafelé tartott a remete barlangjába. Milyen varázslatos teremtést fedezett föl! És barátainak igazuk volt, amikor azon a bizonyos esős éjszakán azt mondták, hogy különös kalandozások közben, amilyen ez az utazás is, gyakran egészen váratlan helyen bukkanni rá a szépségre. Milyen nagyszerű is, csak úgy vaktában nekivágni az útnak, s egyszeribe ilyen csodára lelni! Kié lehet ez a bűbájos gyerek? Annyira kívánta, bár maga mellé vehetné örökre, hogy bármikor vigaszt és szórakozást találjon mellette, mint egykor a Palotában lakó hölgynél.

Már éppen lefekvéshez készült a remete barlangjában, amikor meghallotta (hiszen ezen a szűkös helyen közel esett mindegyikük szállása), hogy az idős pap tanítványa Koremicut szólítja:

– A mesterem éppen most hallotta – kezdte a tanítvány –, hogy itt szálltatok meg a szomszédban. Bár fájlalja, hogy erre jártatokban nem tüntettétek ki látogatásotokkal, maga nyomban tiszteletét tenné, de azt gondolja, Gendzsi herceg úgyis biztosan tudja, hogy itt lakik a kolostor szomszédságában, s ha mégsem látogatta meg, csak azért történhetett, mert zarándokútjának okát nem óhajtja nyilvánosságra hozni. Mesterem azonban szívesen emlékeztetne benneteket – folytatta a tanítvány –, hogy szegényes házunkban is tudunk nektek szalmából fekhelyet készíteni. Fájlalnánk hát, ha úgy távoznátok, hogy nem tisztelnétek meg bennünket . . .

– Tíz napja rajtam volt már a hideglelés – szólt ki Gendzsi a szállásáról –, s olyan állhatatosan visszatért, hogy már kétségbeestem miatta. Ekkor valaki azt tanácsolta, forduljak az

itt lakó remetéhez, s el is jöttem hozzá. Úgy véltem, hogy az ilyen hírneves bölcs ember számára igen kellemetlen lenne, ha esetleg híre futna, hogy éppen nálam eredménytelennek bizonyul a kezelése, ezért még gondosabban titkoltam, ki vagyok, mint ha valami egyszerű javasembert kerestem volna fel. Kérlek, mondd meg mesterednek, fogadja el ezt mentségemül, és kérd meg, térjen be hozzám.

A bátorító üzenetre megjelent a pap. Jelenlétében Gendzsit szinte félénkség fogta el, mert az, pap létére, olyan fensőséges szellemű ember volt, akit világi körökben is rendkívül tiszteltek. Érezte is, nem ildomos, hogy az álöltözetül használt, viseltes, régi ruhájában fogadja. A pap elmesélt egyet-mást életének abból a korszakából, hogy elhagyta a fővárost, és ide költözött, mert visszavonultságban kívánt élni. Aztán kérte Gendzsit, jöjjön vele, és nézze meg azt a hűs forrást, mely kertjében fakadt. Így Gendzsinek alkalma kínálkozott, hogy viszontlássa a ház népét, amely már annyira fölkeltette figyelmét. Ám ahogy eszébe jutott, miket meselhetett róla az idős pap, kényelmetlen érzés fogta el. De hát mi történhet? Mindenáron viszont akarta látni a bájos gyereket, így követte az idős papot. A kertben ügyesen hasznosították a hegyvidék jellegzetes növényeit. A hold nem világított, s az árok mentén végig fáklyák égtek, a fákon pedig kecses lampionok függtek. A homlokzati részen levő társalgót igen csinosan rendezték be. Rejtett füstölőkből drága, egzotikus illatszerek nehéz illata áradt, s bódító fűszerük betöltötte a szobát. Gendzsi számára szinte ismeretlenek voltak ezek az illatok; gondolta is, hogy bizonyára a hátsó szobabeli hölgyek készíthették, s valóban leleményesen oldották meg feladatukat.

A pap a földi élet bizonytalanságairól és a jövendő lét nyújtotta igazságtételről elmélkedett. Gendzsi elborzadt a gondolatra, milyen rettenetesen nagyok bűnei. Már az is nagy baj, hogy mindez életének egész hátralevő részében nyomni fogja a lelkiismeretét. S aztán még mivel fizet érte a jövendő élete! Milyen szörnyű büntetésre kell felkészülnie! Míg a pap beszélt, Gendzsi folyton-folyvást csak a saját romlottságára gondolt. Mennyire helyénvaló lenne, ha elvonulna remetének, és ilyes-

féle helyen élne... De gondolatai hamarosan arra a bájos arcra terelődtek, melyet csak most, délután pillantott meg, és sóvárogva várta, hogy minél többet megtudhasson a kislányról.

Meg is kérdezte:

– Kik laknak itt veled? Úgy szeretném tudni, mert egyszer, álmomban, láttam már ezt a helyet, és ma, hogy ide jöttem, csodálkozva ismertem rá.

A pap felnevetett.

– Beszélgetésünkről elég váratlanul térsz rá álmodra! – mondta. – De attól tartok, ha tovább kérdezősködsz, szomorú csalódás ér. Nem hiszem, hogy valaha is hallottál volna Azecsi no Dainagonról. Rég meghalt már. Nővérem az ő felesége volt, s férje halála után elvonult a világtól. Abban az időben nem egy nehézséggel küszködtem, így nem járhattam be a fővárosba. Ő jött ki hozzám, hogy megossza velem magányomat.

– Azt hallottam – szólt Gendzsi mintegy mellékesen –, hogy Azecsi no Dainagonnak van egy lánya. Igaz ez? Bizonyára nem gondolod, hogy tolakodásból kérdem...

– Igen, volt egy lánya, aki körülbelül tíz éve meghalt. Apja állandóan azzal a gondolattal foglalkozott, hogy majd bemutatja az udvarnál. A lány azonban nem hallgatott rá, és amikor apja halála után nővéremen kívül, aki közben már apáca lett, senki őrzője nem maradt, beleegyezett, hogy valami nyomorult kerítő bemutassa Hjobukjo hercegnek: az ő kedvese lett. A herceg felesége, az a büszke és hajthatatlan asszony, kezdettől fogva szüntelen sértegette és üldözte. Nem volt nap, hogy nyugta lett volna tőle, míg végül bele is halt, megszakadt a szíve. Azt mondják, a szeretetlenség nem öl. Magam ezt sosem mondanám, hiszen hogy unokahúgom tönkrement és elpusztult, annak egyes-egyedül a szeretetlenség volt az oka.

Gendzsi most rádöbbent, hogy a kislány valószínűleg ennek a hölgynek a gyermeke. Így már érthető, miért hasonlít a palotabeli hölgyre.* És csak még jobban vonzódott a kislányhoz. Jó családból származik, ami sohasem hiba, és már-már falusias egyszerűsége is bizonyára előnyére válik az ő keze alatt. Mert Gendzsi máris elhatározta, hogy ő fogja felnevelni a kislányt.

Így majd könnyen alakíthatja a maga kedve szerint a lány még kiforratlan ízlését.

– A hölgy, akinek szomorú történetét elmesélted, senkit sem hagyott hátra, aki rá emlékeztetne? – kérdezte Gendzsi, mert még egyre reménykedett, hogy a beszélgetést a gyermekre tudja terelni.

– Unokahúgom röviddel gyermekének születése után halt meg. Lánya született. A kicsi gondozása nővéremre hárul, pedig úgy érzi, hogy hanyatló egészségét tekintve nem hivatott ilyen nagy felelősséggel járó feladatra.

Most már minden világossá vált.

– Talán furcsállod majd javaslatomat – szólt Gendzsi –, de én ezt a kislányt gyermekemmé fogadnám. Megemlítenéd ezt nővérednek? Engem ugyan igen korán megházasítottak, de választásuk nem egyezik meg hajlamaimmal, és mivel minden jel arra vall, hogy a nagyvilági életben sem találok különösebb örömet, most már teljesen magamra maradtam. Jól értem, hogy a kislány gyerek még, és javaslatommal nem is az a szándékom...

Gendzsi elhallgatott, mire a pap megszólalt:

– Ajánlatod rendkívül lekötelez, de attól tartok, hogy nyilvánvalóan nem érted, mennyire gyerek még a kislány. Nem olyan szórakoztató, hogy csak egyszer-egyszer is jól éreznéd magad társaságában. Abban igazad van, hogy lánygyereknek, ha felnő, szüksége van befolyásos barátok támogatására, amennyiben érvényesülni kíván a világban. Így ha nem is tudok neked ígéretet tenni, hogy a dologból lesz valami, de annyi bizonyos, hogy nagyanyjának szóvá fogom tenni.

A pap magatartása egyszeribe kissé hűvössé és tartózkodóvá vált. Gendzsi érezte, hogy meggondolatlanságot követett el, és zavartan hallgatott.

– Még dolgom van Amida istenünk nagy csarnokában – folytatta nyomban a pap –, így egy időre el kell búcsúznom tőled. Esti ájtatosságomat is el kell végeznem. Később azonban ismét fel foglak keresni. – Azzal neki is vágott a hegyoldalnak.

Gendzsin mély levertség vett erőt.

Megeredt az eső. A hegyen túlról hideg szél kerekedett, és magával hozta egy vízesés moraját. Ez ideig csak egyszer-egyszer hallatszott ide enyhe csobogása, de most hatalmasan zúgott. Hangjába hol erősebben, hol halkulva, álmosítóan belevegyült az egyhangú zsolozsmázás. Ilyen környezetben még a legközönyösebb embert is mélabú fogta volna el. Mennyivel inkább Gendzsi herceget, aki álmatlanul feküdt ágyán, és szüntelen terveket szőtt, majd meg elvetette mindet. A pap esti ájtatosságról beszélt, valójában azonban ehhez már igen késő volt. De az apáca még biztosan ébren lehetett, mert bár egy pisszenése vagy moccanása sem hallatszott, de olvasója halkan neki-nekikoppant az imazsámolynak. A halk kis koppanásokban volt valami rejtelmes. És mintha a közvetlen közelből hallatszott volna. Gendzsi résnyit széthúzta a nappaliszobát és a hálóhelyet elválasztó paravánt, s ugyanakkor legyezőjét is megzörrentette. Mintha csak látta volna, hogy valaki bentről nagy tétován elindul a paraván felé, és ezt ismételgeti magában: „Lehetetlen! És mégis, megesküdnék rá, hogy valami neszt hallottam . . ." Aztán kissé visszahúzódik, mint aki eszmél: „Nem, úgy látom, csak képzelődtem." Hallatszott, hogy tapogatózva tart visszafelé a sötétségben, mire Gendzsi fennhangon megszólalt:

– Kövesd urunkat, Buddhát, és ha utad sötétségben vezet, akkor sem tévedsz el!

Ahogy a sötétből hirtelen felcsendült a herceg ifjú hangja, az apácának először nem volt bátorsága válaszolni. Végre erőt vett magán, és így felelt:

– Mit gondolsz, engem merre vezet? Félek, nem nagyon értem szándékát.

– Bocsásd meg, hogy megijesztettelek – kérlelte Gendzsi. – Csupán egy kis kérésem volna hozzád: add át úrnődnek ezt a költeményt: Azóta, hogy a vándor először megpillantotta a zsenge bokor zöld levelét, ruhája ujján egy pillanatra sem szikkadt meg a sóvárgás harmata.

– Bizonyára tudod – felelte az asszony –, hogy itt senki sincs, aki megértene ilyesfajta üzenetet, és ámultan kérdem, kire is gondolhatsz.

– Különös okom van rá, hogy azt kívánjam, úrnőd megkapja az üzenetet – válaszolta Gendzsi –, és hálás volnék, ha eljuttatnád hozzá.

Az apáca nyomban megértette, hogy unokájára céloz a költemény, de feltételezte, hogy Gendzsit rosszul tájékoztatták a kislány kora felől, mert a hercegnek udvarlási szándéka van. De hogyan szerezhetett tudomást unokájáról? Egy ideig zavartan és nagy nyugtalanul töprengett, végül megfontoltan egy költeménnyel válaszolt. Ebben azt mondta, hogy „aki pusztán egyetlen éjszakát tölt az utasember harmattól nyirkos ágyán, csak keveset tudhat azok életéről, akiknek örökös otthonuk a hegyoldal hideg mohája". Ezzel ártatlan célzatot adott Gendzsi költeményének.

– Mondd meg asszonyodnak – üzente Gendzsi, amikor az apáca kiküldte neki ezt a választ –, nem szokásom, hogy ilyen kerülőúton társalogjak. Akármilyen félénk is, hadd kérjem meg, hogy ezúttal tekintsen el minden külsőségtől, és komolyan beszélje meg velem a dolgot.

„Honnan szerezhetett ilyen téves értesülést?" – tűnődött az apáca, mert egyre abban a hiszemben élt, hogy Gendzsi felnőtt nőnek hiszi unokáját. Fölöttébb megijedt a váratlan parancstól, mely ilyen magas rangú személy elé szólítja, és azon töprengett, milyen mentséget találjon. Szolgálói ellenben mind azt tartották, hogy Gendzsi mélyen megsértődik, ha nem megy ki hozzá.

Végtére is az apáca előjött a női lakosztályból, és így szólt a herceghez:

– Bár már nem vagyok fiatal asszony, mégis zavar fog el, hogy így eléd járulok. De azt üzented, hogy komoly dolgot kívánsz velem megbeszélni, s ezt nem utasíthattam el . . .

– Lehetséges – szólt Gendzsi –, hogy indítványomat elhamarkodottnak és léhának fogod tartani. Csupán biztosítani szeretnélek, hogy én, a magam részéről, komolyan gondolom, amit mondok. Buddha legyen a tanúm . . . – Hirtelen olyan félénkség fogta el az asszony kora és komolysága láttán, hogy elhallgatott.

– Igen sajátságos módot választottál javaslatod közlésére.

Bár még nem mondtad, miről van szó, de meg vagyok győződve róla, hogy komolyan veszed.

Gendzsi erre nekibátorodva így folytatta:

– Mélyen meghatott hosszú özvegységednek és lányod halálának története. Akár ez a kis lányka, én is egészen apró gyerek voltam csupán, mikor már elvesztettem azt, aki engem szívből szeretett, így már kora gyermekségemben hosszú éveket szenvedtem át magányban és elhagyatottságban. Sorsunk hasonló, és ez olyan mély részvétet ébresztett bennem a gyermek iránt, hogy kárpótolni szeretném mindazért, amit elvesztett. Azért vettem igénybe türelmedet, nem törődve a szokatlan és alkalmatlan órával, hogy megkérdezzelek, megengeded-e, hogy gyámkodjam a gyermek felett.

– Biztos vagyok benne, hogy a legjobb szándék vezet – válaszolta az apáca. – De bocsásd meg, ha azt mondom, értesülésed nyilvánvalóan helytelen. Valóban él itt egy kislány az én felügyeletem alatt, de egészen kis gyermek még, és semmiképp sem tudná lekötni érdeklődésedet, így nem is fogadhatom el ajánlatodat.

– Ellenkezőleg! – vágta rá Gendzsi. – Mindent pontosan tudok, ami a gyermekre vonatkozik. Ha azonban iránta érzett vonzalmamat túlzottnak vagy nem helyénvalónak találod, kérlek, bocsásd meg, hogy szóba hoztam a dolgot.

Világos, hogy Gendzsinek halvány sejtelme sem volt róla, mennyire különös javaslattal hozakodott elő, és az asszony látta is, hogy céltalan minden további magyarázkodás. A pap ekkor visszatért.

Gendzsi még annyit mondhatott az asszonynak, nem is várta, hogy nyomban elfogadja indítványát, reméli azonban, hogy hamarosan egészen más színben látja majd a dolgot. Azzal be is húzta a paravánt az asszony mögött.

Az éjszaka jóformán véget ért. A közelben levő egyik kápolnában a *Négy elmélkedés a törvény virágáról* című iratot olvasták. A ministránsok hangja, ahogy a vezeklési litániát énekelték, együtt szállt a viharos hegyi széllel, s ebbe az ünnepi zúgásba belevegyült a rohanó víz moraja.

– A kóbor hegyi szél zúgása vert fel álmomból, s a vízesést

hallva, sírtam e zene szépségén. – Gendzsi ilyen szavakkal üdvözölte a papot, az pedig ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Kivéve a zúgó patakot, melyben minden nap megmerítem csészémet, más már nemigen vált ki belőlem sem csodálatot, sem elragadtatást... Megszoktam már mindezt – fűzte hozzá mentegetőzve.

A reggeli égboltot sűrű köd borította, hogy még a hegyi madarak csicsergése is tompán, sápadtan szólt. Mintha csak tarka hímzés borítaná a sziklákat, tengernyi féle-fajta virág és virágba borult fa állt a hegyoldalban – a herceg nevüket sem tudta. Leginkább pedig az őz könnyed mozdulatait csodálta, ahogy a hegyoldalon járt-kelt, kecsesen lépdelt, s egyszer-egyszer megtorpant. Ahogy nézte, nézegette, már pusztán a gyönyörűségtől is híre-hamva nem maradt a betegségének.

Bár a remete csak nehezen mozgathatta ujjait, de úgy-ahogy elvégezte a védelmet hozó varázslat* rejtelmes mozdulatait, és ha öreges hangja fátyolos volt is és reszketeg, nagy méltósággal és buzgó áhítattal olvasta fel a szent szöveget.

Gendzsinek több barátja eljött, hogy szerencsét kívánjon gyógyulásához. A Palotából is érkezett hírnök. A völgyben lakó pap különleges virághagymákat hozott ajándékba: valami mély szakadékba ereszkedett le értük. Ugyanakkor elnézést kért, mert nem kísérheti el a haza készülő herceget:

– Az év végéig fogadalom köt – mentegetőzött –, s így le kell mondanom erről az útról, pedig nagy öröm volna számomra. – Azzal átnyújtotta a hercegnek a búcsúpoharat.

– Ha a magam vágyait követhetném – válaszolta Gendzsi, átvéve a búcsúpoharat –, nem válnék meg ezektől a hegyektől, patakoktól. Hallom azonban, hogy atyám, a császár, aggódva érdeklődik utánam. De visszatérek, mielőtt a gyümölcsfák elvirágzanak. – Majd ezt a verset mondta: – Visszatérek a városba, hogy megmondjam az embereknek: siessetek, míg meg nem jön a vad szél, hogy letépje a cseresznye virágát.

Az idős papot lebilincselte Gendzsi hízelgő udvariassága és hangjának varázsa, s ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Mint aki virágzó aloét talált, énmagam nem vetem többé tekintetemet a hegyi cseresznye virágára.

– Pedig igazán nem vagyok olyan ritkaság, mint az aloé virága – szólt Gendzsi mosolyogva.

Most a remete nyújtotta át búcsúpoharát, ilyen költemény kíséretében:

– Bár csak ritkán nyitom ki hegyi cellám fenyőfa ajtaját, mégis szemtől szembe láthattam a virágot, melyet megpillantani csak keveseknek adatott meg. – És ahogy felnézett Gendzsire, szeme könnybe lábadt. Varázsvesszőt adott a hercegnek, mely a jövőben megvédi őt minden bajtól. Látta ezt az apáca bátyja, s erre ő egy rózsafüzérrel ajándékozta meg a herceget. Ezt még Sotoku herceg hozta át Koreából. A füzért jáde szemek díszítették, és ugyanabban a kínai munkának tetsző dobozban pihent, melyben egykor meghozták az idegen országból. A doboz egy áttört hímzésű zacskóba volt csúsztatva, melyre ötágú fenyőgallyat erősítettek. Adott még neki kék kristályból készült kis vázákat is, hogy ezekben őrizze gyógyszereit, végül virágzó cseresznye ágacskákat, fürtös glicíniát, meg más ajándékokat is nyújtott át, amit csak ott helyben megszerezhetett.

Gendzsi a fővárosból hozatta meg ajándékait, melyekkel a hegyekben elvezett vendéglátást igyekezett meghálálni. Először is a remetét jutalmazta meg, aztán alamizsnát osztott a papoknak, akik őérte énekeltek a szertartások alatt, végül pedig a szomszédos falvak szegényeinek juttatott hasznos ajándékokat.

Útra készülődve a herceg még elolvasott a szent iratokból egy rövid fejezetet, s ezalatt az idős pap hazament, és megkérdezte nővérét, az apácát, van-e valami üzenete a herceg számára.

– Most bizony nehéz volna bármit is mondani – felelte az asszony. – De ha négy-öt év múltán még mindig így érezne, majd fontolóra vehetjük a dolgot.

– Magam is így vélekedem – helyeselt a pap.

Gendzsi fájlalta, hogy dolga egy tapodtat sem jutott előre. Válaszul az apáca üzenetére költeményt küldött az egyik fiúcskával, aki ott lakott a papnál: „Tegnap éjszaka, ha csak derengő félhomályban is, megpillantottam a szépséges virágszálat, de mára a gyűlöletes köd teljesen eltakarta szemem elől."

Az apáca ezt felelte: „Gonddal figyelem majd a ködös égboltot, hogy megtudjam, valóban oly fájdalmas-e számodra a válás e virágtól." Érdekes és igen választékos kézírása volt, de úgyszólván semmit sem mutatkozott meg benne a tudatos művészet adta báj.

Mialatt befogták a herceg kocsiját, a Nagy Csarnokból ifjú nemesek népes hada érkezett. Hangoztatták, milyen nagy fáradságukba került, mire kikutatták, hová lett Gendzsi, és hogy most csatlakozni kívánnak a herceg kíséretéhez. Velük volt To no Csudzso, Szacsu Ben és más, kevésbé rangos nemes ifjak, akik azért jöttek el, mert ragaszkodtak a herceghez.

– Számunkra nincs kedvesebb, mint hogy téged szolgáljunk – mondták kissé bánatosan. – Nem volt szép tőled, hogy otthon hagytál bennünket.

– Most azonban, hogy itt vagyunk – szólalt meg egyikük –, kár lenne úgy elmenni, hogy egy kicsit meg ne pihenjünk e virágzó fák árnyékában.

Erre szép sorjában letelepedtek a mohára egy magas szikla tövében, és kézről kézre adták a borral teli, nyers agyagkorsót. Közvetlen közelükben a folyó pompás vízesést alkotva száguldott végig a sziklák hátán. To no Csudzso fuvolát vett elő ruhája redőjéből, és néhányat trillázott rajta. Szacsu Ben, legyezőjével halkan koppintgatva, rákezdett a „Tojora temploma" kezdetű dalra. Ezek a nemes ifjak, akik mind azért jöttek, hogy hazakísérjék a herceget, igen előkelőek voltak. De Gendzsi mégis olyan lenyűgöző látványt jelentett, amint ott ült szomorúan a sziklának támaszkodva, hogy mindenki tekintetét magához vonzotta. Az egyik ifjú nádsípot fújt, egy másikról pedig kiderült, hogy ügyesen játszik a *són*.* Nyomban megjelent az idős pap: citerát hozott magával, átnyújtotta Gendzsinek, és kérte, játsszék valamit, „hadd derüljenek örömre a hegy madarai". Gendzsi szabadkozott, hogy egyáltalán nincs jó hangulata a játékhoz, de végül engedett a pap rábeszélésének, és játékával egyáltalán nem megvetendő teljesítményt nyújtott. Ezután mindnyájan talpra szökkentek, és elindultak hazafelé. A hegyen mindenki, még a legkisebb rangú pap és a legfrissebb tanítvány is, keserű csalódást érzett, mert-

hogy Gendzsi csupán ilyen rövid ideig maradt körükben, és emiatt sok könnyet ontottak. Az idős apáca is azon bánkódott otthon, hogy csupán néhány percre láthatta a herceget, és talán sosem fogja viszontlátni. A pap kijelentette, az a véleménye, hogy a Felkelő Nap Országa ebben a kései és romlott korszakában egyáltalán nem érdemelte meg, hogy ilyen hercege szülessék, és szemét törölgette. Gendzsi még a kislánynak is nagyon megtetszett. Mondta is, hogy ez az úr sokkal szebb, mint az ő apja.

– Ha így gondolkozol – válaszolta a nevelőanyja –, akkor jobb is volna, ha az ő kislánya lennél. – A gyerek rábólintott, gondolván, hogy ez igazán pompás ötlet. Ettől kezdve, valahányszor festegetett, a legszebben öltözött alakot mindig „Gendzsi herceg"-nek nevezte, de ugyancsak ezt a nevet adta legszebb babájának is.

Amint visszatértek a fővárosba, Gendzsi egyenesen a Palotába sietett, és elmesélte apjának a legutóbbi két nap élményeit.

A császár úgy látta, hogy a herceg eléggé elgyötört, és aggódva nézte. Részletesen érdeklődött a remete varázstudománya felől, Gendzsi pedig minden kérdésére kimerítően válaszolt.

– Annyi bizonyos, hogy már rég ki kellett volna nevezni a mágia mesterévé – jegyezte meg őfelsége. – Gyógyítási tudományával ismételten nagy eredményeket ért el, de valamilyen okból szolgálatai nem részesültek nyilvános elismerésben. – És hogy ezt helyrehozza, kiáltványt bocsátott ki.

A császári kihallgatás után a bal kéz felőli miniszter megjelent Gendzsinél. Elnézését kérte, mert fiaival együtt nem ment maga is a hercegért, hogy visszakísérje a hegyekből.

– Mivel titokban mentél el, úgy gondoltam – mondta –, nem vennéd szívesen, ha érted mennék. De őszintén remélem, hogy most velünk jössz, és néhány nyugodt napot töltesz körünkben. Kitüntetésnek venném, ha utána elkísérhetnélek palotádba.

Gendzsi nem ment vele szívesen, de nem térhetett ki. Apósa most saját kocsiján vitte el a Nagy Csarnokba, s ahogy kifogták az ökröket, a kapun maga húzta be a kocsit. A fogadtatás tehát kétségtelenül nagyon barátságos volt, de Gendzsi tehernek érezte a miniszter figyelmességét.

Gendzsi jövetelét várva, Aoi lakosztályát nagy gonddal rendbe hozták. A herceg legutóbbi látogatása óta hosszú idő telt el, s ezalatt sok változás történt, így igen szép teraszt is építettek. Ebben a mintaszerűen berendezett házban egyáltalában minden a maga helyén volt. Aoi, szokásához híven, sehol sem volt látható. Csak apjának ismételt könyörgésére szánta el magát, hogy megjelenjék férje előtt. Mintha csak egy festmény lett volna, szinte mozdulatlanul, mereven ült ott. Annyi bizonyos, hogy szép volt!

– Szívesen mesélnék neked a hegyekben tett utamról, ha tudnám, hogy egy kicsit is érdekel, és választ csal ki belőled. Gyűlöletesnek érzem, hogy így éljünk tovább. Miért vagy ilyen ridegy, ilyen elutasító és büszke? Évről évre kudarcot vall kísérletünk, hogy megértsük egymást, és csak egyre jobban elzárkózol előlem. Hát nem bírjuk elérni, hogy csak egy kis ideig is békességben megférjünk egymással? Ha meggondoljuk, milyen beteg voltam, elég különös, hogy egyetlenegyszer sem próbáltál érdeklődni hogylétem iránt. Helyesebben: nem is vártam mást tőled, de mégis fájlalom.

– Igen – válaszolta Aoi –, nagyon fájó, ha valaki nem törődik azzal, mi van a másikkal. – Mialatt beszélt, haragos, büszke arckifejezéssel nézett vissza a válla fölött, s ez a testtartás különösen széppé tette.

– Ritkán szólsz – válaszolta Gendzsi –, de ha mondasz valamit, az csak kellemetlen lehet, és ártatlan szavak értelmét is úgy kiforgatod, hogy sértésnek hangzanak. Ha keresem a módját, hogyan segíthetnék, hogy legalább egy kis időre félretedd bántó szavaidat, csak még reménytelenebbül megközelíthetetlen leszel. Elérem-e valaha is, hogy belátásra bírjalak? . . . – Így beszélt Gendzsi, és bement Aoi hálószobájába. De Aoi nem követte. A herceg egy ideig nagyon bosszúsan és kedvetlenül feküdt ott. Aztán, mivelhogy Aoi valószínűleg sem így, sem úgy nem sokat jelentett számára, elálmosodott és gondolatai egészen másfelé terelődtek. Soha ennyire nem kívánta, hogy

a kislányt szárnyai alá vehesse és lássa, miként érik nővé. A nagyanyának azonban igaza van: a gyermek még túlságosan fiatal, így rendkívül nehéz is újra előhozakodni a dologgal. De nem lehetne-e elintézni, hogy a kislány felkerüljön a fővárosba? Valami ürüggyel könnyen el lehetne hozni, és arra is kínálkoznék megoldás, hogy a kislány társasága örömének kiapadhatatlan forrásává váljék. Apja, Hjobukjo herceg, persze rendkívül előkelő modorú, de nem valami vonzó férfiú. Hogyan lehetséges, hogy a lányka annyira hasonlít egyik nagynénjéhez, a többi rokonaiból meg semmi sincs benne? Olyan sejtelme támadt, hogy Fudzsicubo és Hjobukjo herceg egy anyától lehetnek, míg a többiek csak féltestvérei. Az a körülmény, hogy a lányka közeli rokona a hölgynek, akit oly hosszú időn át szeretett, csak még jobban sarkallta, hogy magához vegye a gyereket, és most újra azon törte fejét, hogyan hajthatná ezt végre.

Másnap köszönő levelet írt a papnak. Kétség sem férhet hozzá, hogy a herceg levelében célzott szándékára. Az apácának ezt írta: „Midőn láttam, mennyire ellenzed indítványomat, tartózkodtam tőle, hogy szándékomat úgy megokoljam, ahogy szerettem volna. Ha azonban kiderülne, hogy már azzal a kevés szóval, amit ki mertem ejteni, meg tudtalak győzni róla, hogy szándékom nem puszta szeszély vagy hóbort – ilyen híradásod boldoggá tenne." A levélbe dugott egy kicsire összehajtogatott papírszalagot, melyre ezt a verset írta: „Bár szívből, igazán igyekeztem feledni, mégis mindenüvé elkísér a hegyi virág szépséges arca."

Az apáca ugyan már rég túl volt élete delén, de örömet szerzett és hízelgett neki Gendzsi finom híradása, nem pusztán azért, mert kiváló kézírása volt, hanem mert olyan hanyag eleganciával hajtogatta össze a levelet. Ezt az asszony külön megcsodálta. Nagyon sajnálta Gendzsit, és igazán boldog lett volna, ha tiszta lelkiismerettel kedvezőbb választ küldhet. „El voltunk ragadtatva – írta –, hogy míg itt tartózkodtál szomszédságunkban, szerét ejtetted, és meglátogattál bennünket. De ha egyszer ujra eljössz (mert szívből remélem, hogy így lesz), félek, nemigen tudok majd bármit is hozzáfűzni mindahhoz,

amit már elmondtam. Ami a leveledhez mellékelt költeményt illeti, ne várd, hogy a kislány válaszoljon, hiszen még a »Naniva Zu«-t* sem tudja rendesen leírni, még lassan másolgatva sem. Hadd válaszoljak helyette: »Csak annyi ideig maradtál hű, míg a viharos szél, mely örökösen tombol Onoe partjain, szét nem szórta a cseresznyevirág szirmait.« Ami engem illet, nagyon nyugtalanít a dolog."

A pap ugyanilyen értelemben válaszolt. Gendzsi nagy csalódást érzett, s két-három nap múlva elküldött Koremicuért, levelet adott át neki az apáca részére, de arra is megkérte, hogy a gyerek dajkájától, Sonagontól, tudjon meg mindent, amit csak lehet.

„Mennyire a hangulat embere!" – elmélkedett Koremicu. Maga legfeljebb egy pillantást vethetett csak a kislányra, de jól látta, hogy gyerek még, habár emlékezett, hogy igen bájos lányka. Ezúttal ugyan hogyan tréfálja meg urát az önnön szíve?

Az öreg pap mélyen meghatódott, hogy külön hírnök, a herceg bizalmas embere útján kap levelet. Koremicu ezután felkereste a dajkát. Megismételte az üzenetet, melyet Gendzsi rábízott, majd sok mindent mesélgetett uráról. A szavak embere lévén, csak beszélt, beszélt, mindig újabb és újabb mondókákba kezdett, s fújta, ami éppen eszébe jutott. De végül is, akár a többiek, Sonagon sem lelt rá magyarázatot, mi vonzhatja a herceget egy ilyen kis gyerekhez.

Gendzsi levele rendkívül szerény volt. Azt írta, szeretné látni a kislány gyerekes írását, azt a lassú kis másolgatást, ahogy az apáca nevezte. Mint korábban, most is mellékelt egy költeményt: „A hegyi forrás vizére boruló árnyaktól tudod talán, hogy komolytalan a szándékom?" Erre az apáca így válaszolt: „Néhányan talán, akik e forráshoz hajoltak, most keservesen bánják. Megmondhatják-e nekem az árnyak, vajon nem lesz-e újra így?" Koremicu ugyanilyen értelmű szóbeli üzenetet is vitt, de ígéretet is, mellyel az apáca biztosította Gendzsit, hogy ellátogat a fővárosba, mihelyt egészsége megjavul, s erről majd híradással lesz. Az ígért látogatás nagy izgalomban tartotta Gendzsit.

Ekkor történt, hogy Fudzsicubo megbetegedett, s egy időre visszavonult a Palotából. A császár aggodalma és bánata részvétet ébresztett Gendzsiben, de nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy ezúttal olyan alkalom kínálkozik, melyet nem szalaszthat el. Egész napja nagy izgalomban telt el, és sem otthon, sem a Palotában nem volt képes másra gondolni, vagy bárkit is felkeresni. Mikor végre elmúlt a nap, sikerült rábeszélnie Fudzsicubo szolgálóját, Omjobut, hogy közvetítse üzenetét. A lány ugyan nagy esztelenségnek tartott bármi üzenetváltást úrnője és a herceg közt, de ahogy meglátta Gendzsi különös, alvajáróra valló arckifejezését, megmozdult benne a részvét, és mégis elindult.

A hercegnő úgy gondolt vissza Gendzsivel való régi kapcsolatára, mint valami szörnyű, bűnös dologra, s az emléke is szüntelen kínt jelentett számára. Elhatározta, hogy ez soha többé nem ismétlődhet meg.

A hercegnő szigorú és bánatos arckifejezéssel fogadta Gendzsit, de ez csöppet sem csökkentette varázsát, s mint aki tudja, hogy a herceg őt túlontúl is csodálja, egészen ridegen és megvetően bánt Gendzsivel. A herceg mit nem adott volna érte, ha csak egy kis szeplőt is talál rajta, mert akkor elhitethetné magával, hogy csalódott, és megnyugodna.

Nem fontos, hogy a történteket mind elmeséljem. Nagyon is gyorsan elmúlt az éjszaka. Gendzsi ezt a költeményt suttogta a hercegnő fülébe:

– Most, hogy végre elértük egymást, bár örökre eltűnhetnénk az álomban, melyet ma éjjel álmodtunk.

De Fudzsicubót egyre zaklatta a lelkiismeret:

– Ha az örök álom éjszakájába tűnnék is el, szégyenem e világban mégis szájról szájra járna.

És valóban, Gendzsi is jól tudta, hogy Fudzsicubót nem ok nélkül szállta meg egyszerre a bűntudat és tengernyi balsejtelem. A herceg már távozóban volt, mikor Omjobu utána rohant köpenyével és egyéb ottfelejtett holmijával. Gendzsi aztán egész nap kínlódva hevert ágyán. A hercegnőnek küldött levelét felbontatlanul kapta vissza. Ilyesmi a múltban többször előfordult, de most annyira feldúlta, hogy két-három napon át olyan megsemmisültséget érzett, hogy a szobáját sem hagyta el. Egész idő alatt állandó félelemben élt, hogy apja, pusztán szerető aggódásában, kérdezősködni kezd, hogy ugyan milyen újabb baj lepte meg.

Fudzsicubo, abban a meggyőződésben, hogy sorsát megpecsételték, sötét búskomorságba esett, és állapota napról napra romlott. Egymást érték az udvari hírnökök, s mind azzal a kéréssel jöttek, hogy haladéktalanul térjen vissza. De Fudzsicubó nem tudta magát rászánni. Feldúlt állapota most olyanra fordult, hogy rejtélyes sejtelem kínozta, és egész nap egyebet sem csinált, csak ült egy helyben, szinte háborodottan, és egyre azon töprengett, mi lesz vele. Ahogy beköszöntött a forró idő, már fel sem kelt ágyából. Három hónap telt el így, s állapotát illetően most már nem lehetett kétség. Nemsokára mindenki tudni fogja, és szóbeszéd tárgya lesz. Megborzadt tőle, hogy milyen baj zúdult rá. Háza népe nem értette, mire a titkolózás, és csak csodálkoztak, hisz a császárt már réges-rég értesíteni kellett volna állapotáról. A találgatások megkezdődtek. de a kérdésekre egyes-egyedül csak a hercegnő tudhatott választ. Omjobu és Fudzsicubo öreg dajkájának lánya, akik öltöztették és a fürdésnél segédkeztek, nyomban észrevették a változást, s bizony kissé meg is döbbentek. De Omjobu nem mutatott hajlandóságot, hogy beszéljen a dologról. Az a nyugtalanító gyanú élt benne, hogy az ő közreműködésével létrehozott találkozó következménye jelentkezik ilyen rémítő pontosan, elkerülhetetlenül. A Palotába olyan híradás ment, hogy különböző rendellenes tünetek megtévesztették a hercegnő környezetét, s ez akadályozta, hogy felismerjék valódi állapotát. Ezt a magyarázatot mindenki elfogadta.

Maga a császár tele volt gyengéd törődéssel, és bár hírnökei szüntelenül jöttek-mentek, de szüntelenül sötét kétségek és sejtelmek kínozták őfelségét. Gendzsi ebben az időben egészen furcsa és ijesztő álmot látott. Álomfejtőket hívatott, de azok vajmi keveset hámoztak ki belőle. Gendzsi álmában valóban voltak olyan részletek, amelyeket egyáltalában nem tudtak értelmezni, de egyvalami világos volt: aki az álmot látta, tévútra lépett, és jól teszi, ha vigyáz magára.

– Nem a magam álmáról van szó – magyarázkodott Gendzsi, mert eléggé megrémült. – Más nevében érdeklődöm.

Éppen azon tűnődött, ugyan mi lehet ez a „tévút", mikor közölték vele a hírt a hercegnő állapotáról. Ez volt hát a katasztrófa, amit álma jelzett! Nyomban nekiült és hosszú, hosszú levelet írt, tele szenvedélyes önváddal és biztatással. Omjobu azonban nem vállalta a levelet, mert az volt a véleménye, hogy csak fokozná úrnője nyugtalanságát. Ám Gendzsi senki másra nem bízhatta üzenetét. Még az a néhány semmitmondó sor is, ami azelőtt néha-néha érkezett a hercegnőtől, egy ideje teljesen elmaradt.

A hercegnő a hetedik hónapban járt, mikor újra megjelent az udvarban. Visszatérése fölött érzett örömében a császár határtalan gyengédséggel vette körül. Telt alakja, szokatlanul sápadt, keskeny arca a császár szemében valami újszerű, különös bájt adott a hercegnőnek. Akárcsak azelőtt, most is minden szabad idejét Fudzsicubo társaságában töltötte.

Ebben az időben több ünnepséget is tartottak az udvarban, és minden alkalommal számítottak Gendzsi megjelenésére. Néha felkérték, hogy játsszék nekik *koton* vagy fuvolán, vagy valami más módon alljon apja szolgálatára. Ilyenkor, bármenynyire igyekezett is, hogy ne lássék rajta semmi zavar és izgalom, nemegyszer attól rettegett, hogy máris elárulta magát. A hercegnő számára pedig minden találkozásuk szakadatlan kínlódást jelentett.

Az apáca egészsége javult valamicskét, így most már a fővárosban élt. Gendzsi megtudakolta, hol lakik, és időnként üzenetet küldött neki, de – bár egyebet nem is várt – éppen olyan kevés biztatást kapott, mint azelőtt. Az utóbbi hónapok folyamán inkább erősödött, mintsem csökkent a gyermek után való sóvárgása, de csak múltak a napok, és nem lelte módját, hogyan változtasson a helyzeten. Már innen-onnan vége volt az ősznek, s ekkor a hercegen nagy levertség lett úrrá. Egy szép holdvilágos éjszakán, szinte kedve ellenére úgy döntött, hogy titkos látogatásra indul Rokudzsóhoz, amikor hirtelen eleredt a zápor. Már elhagyta a palotáját, útjának célja pedig a hatodik kerület legtávolabbi részén volt, s azon gondolkodott, milyen kellemetlen is esőben ilyen messzire menni. Éppen azon tűnődött, mitévő legyen, amikor egy roskadozó, ősi fákkal körülvett házat pillantott meg. Megkérdezte, kié ez a komor és barátságtalan ház, mire Koremicu, aki szokás szerint most is elkísérte, ezt válaszolta:

– De hiszen ez a néhai Azecsi no Dainagon háza! Egy-két napja megfordultam itt, s akkor hallottam, hogy a ház úrnője, az apáca, nagyon legyengült már, és környezetéből senkit sem ismer meg.

– Miért nem szóltál róla előbb? – kérdezte Gendzsi megütközve. – Nyomban felkerestem volna, hogy a ház népét biztosítsam együttérzésemről. Kérlek, menj be azonnal, és kérdezd meg, mi újság.

Koremicu a herceg egyik kisebb rangú kísérőjét küldte be, de előbb kioktatta, miként viselkedjék, hogy éreztesse, Gendzsi azzal a szándékkal jött, hogy a beteg hogyléte iránt érdeklődjék. Mikor az ember azzal jelentkezett, hogy Gendzsi herceg küldte be érdeklődni, míg jómaga kint, a kapu előtt várakozik, a házban nagy izgalom és felfordulás támadt. A cselédség hangoztatta, hogy úrnőjük élete napok óta hajszálon függ csak, nem is fogadhat látogatót. De nem merték egyszerűen elutasítani az előkelő vendéget, hanem nagy hirtelen rendbe hozták a déli fogadószobát, és ilyen szavakkal tessékelték be a herceget:

– Már megbocsáss, hogy ilyen rendetlenségben fogadunk. Mindent megtettünk, amit csak lehetett, hogy elfogadhatóvá tegyük ezt a szobát. Merthogy ilyen váratlanul jöttél, talán megbocsátod, hogy ebbe a kis félreeső zugba vezetünk be...

Gendzsi valóban nem ilyen szobához szokott.

– Már régi szándékom, hogy felkeresem ezt a házat – szólalt meg Gendzsi –, de valahányszor levélben említést tettem tervemről, mindannyiszor kereken elutasítottak, s ez kedvemet szegte. Ha tudtam volna, hogy úrnőtök egészségi állapota enynyire megrendült...

„Mondd meg neki, hogy e percben tiszta az értelmem, de lehet, hogy hamarosan ismét elhomályosul. Mélyen meghat a herceg jósága, hogy felkeres halálos ágyamnál, és fájlalom,

hogy szemtől szembe már nem beszélhetek vele. Mondd meg neki, ha nem változtatta meg szándékát abban a dologban, melyről korábban beszéltünk, vegye fel udvartartásába a kislányt, mihelyt eljön az ideje. Súlyos gond nekem, hogy itt kell hagynom magára, és attól félek, míg ilyen kötelék fűz a földhöz, akadályozni fog abban, hogy elérjem azt a másik életet, melyért pedig annyit imádkozom."

Igen közel lehetett az apáca szobája, az elválasztó fal pedig annyira vékony, hogy amikor üzenetét Sonagonra bízta, a herceg egy-egy pillanatra még szomorú és reszkető hangját is hallotta. Aztán hallani vélte, amint így szól valakihez:

„Milyen kedves, milyen nagyon kedves tőle, hogy eljött. Bárcsak elég nagy volna már a gyermek, hogy illőn megköszönje!"

– Őszintén mondom – szólt Gendzsi Sonagonhoz –, nincs itt szó kedvességről. Bizonyos, ehhez a nagy állhatatossághoz csak igen mély érzésem adhatott erőt! Hogy először meglátta a gyermeket, sajátos gyengédség fogott el irányában. Gyengédségem pedig olyan szeretetté vált, hogy nem is lehet pusztán e világról való. Lehet, hogy hiú ábránd csupán, de sóvárgok rá, hogy hangját halljam. Nem hívhatnád be, mielőtt elmegyek?

– Szegény kicsike! – sóhajtotta Sonagon. – Mélyen alszik szobájában, és mit sem tud róla, milyen bajban vagyunk.

De mialatt beszélt, jövés-menés támadt valahol a női lakosztályban, majd váratlanul kihallatszott:

– Nagymama! Nagymama! Gendzsi herceg, aki járt már nálunk a hegyekben, újra eljött hozzánk látogatóba. Miért nem ereszted be, hogy beszélhessen veled?

– Csöndesen, gyermekem, hallgass! – csitították a nők mind, megbotránkozva.

– Minek? Nem! – ellenkezett a kislány. – Nagymama maga mondta, ha csak látja is a herceget, mindjárt jobban érzi magát. Egyáltalán semmi ostobaságot nem mondtam!

Gendzsinek gyönyörűséget szerzett a gyerek beszéde, de a házbeli hölgyek kínosnak és illetlennek érezték a gyerek közbelépését, és úgy tettek, mint akik nem is hallották az utóbb

tett megjegyzést. Gendzsi látta már, hogy igazi látogatásról úgysem lehet szó, így hazahajtatott. Útközben elgondolkodott rajta, hogy a kislány valóban úgy viselkedik még, mint egy igazi gyerek. De milyen könnyű lenne, mennyi örömmel járna a nevelése!

Másnap egészen szabályos látogatást tett. Megérkezésekor költeményt küldött be, melyet szokása szerint egészen kicsinyke papírszalagra írt: „Mióta először meghallottam a darufióka hangját, csónakom, furcsa módon, magától megáll a nádas mellett."

A kislánynak szánta a verset, ezért gyerekes, nagy ákombákomokkal írta, de igen szépen. Amint a hölgyek megpillantották az írást, felkiáltottak:

– Ezt betesszük a kicsi másolókönyvébe!

Sonagon a következő sorokat küldte ki neki: „Úrnőm úgy érezte, aligha éri meg a holnapot, ezért megkért bennünket, vitessük el a hegyek közé, a templomba. Már úton is van. Gondom lesz rá, hogy tudomást szerezzen látogatásodról. Bárcsak eljutna hozzá híradásom, míg nem késő!"

Gendzsit mélyen meghatotta a levél.

Ezeken az őszi estéken Gendzsi szíve állandóan háborgott. Ámbár minden gondolata egyebütt kalandozott, de valahányszor eszébe jutott, milyen különös rokonság fűzi a kislányt ahhoz a nőhöz, aki szüntelenül foglalkoztatja, ezeken a viharos napokon is egyre nőtt benne a vágy, hogy magához vegye a gyereket. Eszébe jutott az este, mikor először látta a kislányt, eszébe jutott az apáca költeménye: „Ki tudja, eljön-e valaki táplálni a zsenge levelet . . ." A kislány gyönyörűsége lesz mindenkinek, még ha némely tekintetben talán nem is váltja be a hozzá fűzött reményeket. De vállalni kell a kockázatot. És a herceg ezt a költeményt írta: „Mikor fogom látni, hogy tenyerembe simul a zsenge réti fűszál, mely bíbor gyökérből sarjadt?"*

A tizedik hónapban, a Piros Levelek ünnepére a császár a Szuzaku-inbe készült. A táncosoknak egytől egyig a legelőkelőbb családokból kellett kikerülniük. A legkitűnőbb nevelésű hercegek, udvaroncok és más főnemesek közül maga a császár

választotta ki a szereplőket, és királyi hercegektől és államminiszterektől lefelé mindenkit lefoglalt az állandó próba és gyakorlás.

Gendzsinek nyomban eszébe jutott, hogy már rég nem érdeklődött a hegyekben lakó barátai után. Nyomban külön futárt indított el, aki ezt a választ hozta a paptól: „A vég az elmúlt hónap huszadik napján következett be. Ez minden ember közös sorsa, jól tudom, mégis nagyon fáj, hogy elvesztettem." Ezt írta és még sok egyebet, Gendzsi pedig a levelet olvasva keserűen érezte, milyen rövid, milyen hiábavaló az élet. És mi történjék a gyerekkel, akinek sorsára a megholt annyi aggodalommal gondolt? A herceg egyáltalában nem emlékezett világosan a saját anyja halálára, de valami halvány emlék derengett benne, s ettől fokozott melegség érzett részvétlevelén. Erre Sonagon dajka válaszolt, s írásában volt némi fontoskodás.

Ahogy megtörtént a halotti szertartás és a gyászünnepség, a kislányt visszahozták a fővárosba. Gendzsinek ez tudomására jutott, de várt egy kis ideig, majd egy szép, csendes éjszakán hívatlanul felkereste a házat. Eszébe jutott, milyen nyomasztó lehet az élet a kislány számára ebben a komor, elhanyagolt, omladozó házban.

Ugyanabba a kis szobába vezették, mint nemrég. Sonagon zokogva elmondta a hölgy halálának egész történetét, melynek hallatára Gendzsit különös megindultság fogta el.

– Elküldeném az én kis úrnőmet apja őfenségéhez – folytatta Sonagon –, de nagyon is jól emlékszem, milyen kegyetlenül bántak ott szegény anyjával. Talán így is megtenném, ha az én kis hölgyem még karonülő lenne, aki azt sem tudja, kihez kerül, és milyen szívvel vannak iránta. De ahhoz már nagy, hogy bekerüljön egy sereg idegen gyerek közé, akik nem fogadnák szívesen. Szegény nagyanyja is utolsó percéig ezt mondogatta. Uram, te nagyon jó voltál hozzánk, és nagy kő esne le szívemről, ha hozzád kerülhetne a lányka, még ha csak egy egészen rövid időre is. Nem is terhelnélek olyan kérdésekkel, hogy később mi lesz a gyerekkel. Helyette is fájlalom, hogy nem idősebb néhány évvel, mert akkor feleségül vehetnéd. De ahogy őt nevelték, bizony még a korához képest is gyerekes.

– Nem szükséges, hogy állandóan emlékeztess, mennyire gyerek még – szólt Gendzsi. – Bár valóban fiatalsága és gyámolatlansága az, ami meghat, de jól tudom (és miért is titkolnám akár előtted, akár önmagam előtt), hogy kettőnk lelkét még sokkalta szorosabb kötelék fűzi össze. Hadd mondjam el neki én magam, hogy mit határoztunk. – És költeményt mondott, melyben azt kérdezte, „vajon nem olyan-e maga is, mint a hullám, mely a zsenge náddal benőtt partot csapdossa: csak azért rohan előre, hogy aztán ismét visszahúzódjék?" – Nem lesz számára túlságosan nagy a meglepetés? – tette hozzá kérdőn. Sonagon azt felelte, hogy a kislányt mindenképp hívatni kell, majd Gendzsi költeményére maga is verssel felelt. Ebben figyelmeztette a herceget, ne várja, hogy a gyermek „mint a hínár, együtt ring majd a hullámmal", amikor még meg sem érti a herceg szándékát.

– De hogyan is gondolhattad, hogy elengedlek anélkül, hogy a kislány láthatna téged? – kérdezte.

Sonagon közvetlen, bizalmas hangon beszélt, amit a herceg könnyű szívvel megbocsátott neki. A herceg viselkedését a házbeli asszonyok nagy figyelemmel kísérték, és mialatt ott ült, és a gyerekre várt, közben pedig énekelgette magában a *Miért is oly nehéz átjutni a hegyen* című dal egy szakaszát, ez annyira megmaradt az asszonyok emlékezetében, hogy még sokáig nem tudták elfelejteni.

A kislány ágyán feküdt, és siratta a nagyanyját.

– Egy úr érkezett nagy köpenyben! Azért jött, hogy játszszék veled! – szólt hozzá valaki az asszonyok közül, akik körötte sürgölődtek. – Nem tudom, nem ő-e az apád?

Erre a gyerek felpattant, és nagyot kiáltott:

– Dajkám, hol az a köpönyeges úr? Igaz, hogy ő az apám? – S azzal már be is rontott a szobába.

– Nem – válaszolt neki Gendzsi –, a köpenyes úr nem az apád, hanem másvalaki, aki nagyon vágyik rá, hogy megszeresd. Gyere ide . . .

A hangból, ahogy a házban emlegették, tudta a kislány,

hogy Gendzsi herceg előkelő ember, s úgy érezte, most biztosan megharagudott, merthogy csak egyszerűen „köpönyeges úr"-nak emlegette. Egyenesen dajkájához rohant, és suttogva nógatta:

– Kérlek szépen, olyan álmos vagyok!

– Ugyan, csak nem félsz tőlem? – fordult hozzá Gendzsi. – Ha álmos vagy, gyere ide, és feküdj az ölembe! Hát nem jössz ide hozzám, nem beszélgetsz velem?

– Ugye, uram – sóhajtotta Sonagon –, most magad is látod, milyen kis vadóc? – Ezzel a herceg felé tuszkolta a kislányt. A gyerek közönyösen megállt a herceg mellett, a haját babrálta, mire hullámosan szétterült puha ruháján. Majd meg marokra fogott egy hosszú fürtöt ott, ahol sűrűn borult a vállára. Gendzsi megfogta a kislány kezét, de az megrettent az idegen kéz érintésétől és felkiáltott:

– Mondtam, hogy le akarok feküdni!

Elkapta a kezét, és berohant a női lakosztályba. A herceg a sarkában maradt és szólongatta:

– Ne szaladj el, édesem! Nincs már nagymamád, most majd engem szeress helyette.

– Ejnye – hápogott Sonagon felháborodottan. – Ez több a a soknál! Hogyan ragadtathattad el magad, hogy ilyen gonosz dolgot mondj ennek a szegény gyereknek! És mi haszna felszólítani valakit, hogy szeresse az embert?

– Lehet, hogy e pillanatban még semmi haszna – válaszolta Gendzsi –, de meglátod, hogy különös dolgok kerekednek abból, ha valaki, mint magam is, felteszi a szívét valamire.

Jégeső esett. Vad és félelmetes éjszaka volt. Gendzsi elkomorult a gondolatra, hogy ilyen időben itt hagyja a kislányt ebben a komor, kietlen házban. Ebben a kifogásban kapaszkodott hát meg, csak hogy a gyerek mellett maradhasson, és felkiáltott:

– Zárjátok be a tolóajtót! Egy kis ideig még itt maradok, és őrizlek benneteket ebben a szörnyű éjszakában. Húzódjatok mind a közelembe! – Így szólt, s azzal, mintha mi sem lenne természetesebb, karjába vette a kislányt, és ágyába vitte.

A komornák annyira elámultak és megrökönyödtek, hogy ülő helyükből el sem bírtak mozdulni, Sonagon pedig, bár idegesítette és nyugtalanította a herceg önkényes viselkedése, belátta, nincs rá komoly oka, hogy közbelépjen, s erre, jobb híján, csak sóhajtozva üldögélt a sarokban. A kislány eleinte valóban szörnyen félt. Nem tudta, mit akarhat vele a herceg, és egész testében reszketett. Még a herceg finom, hűs kezének érintésére is libabőrös lett, mikor az megfogta, hogy felnyalábolja. Gendzsi látta ezt, de azért szelíden és óvatosan leszedegette a kislány felsőruháit, és végül lefektette. Aztán pedig, bár nagyon jól tudta, hogy a gyerek még most is fél tőle, halkan és gyengéden beszélni kezdett hozzá:

– Szeretnéd-e, ha egy napon magammal vinnélek valahová, ahol rengeteg sok szép kép, baba meg játék van? – És csak beszélt, beszélt nagy igyekezettel mindenről, ami a kislányt leginkább érdekelhette, s egy idő múlva a gyerek már csaknem megbarátkozott vele. De még sokáig nyugtalankodott, és sehogy sem bírt elaludni. A vihar egyre dühöngött.

– Mihez fogtunk volna, ha nincs velünk ez a nemesúr? – suttogta az egyik asszony. – Tudom magamról, hogy szörnyen félnék. Bárcsak kisebb lenne a korkülönbség közte és a mi kis úrnőnk közt!

Sonagon, bizalmatlanságában, egész idő alatt Gendzsi közelében üldögélt.

Végre csillapodott a szél. Késő éjszaka volt már, de senkinek sem jelentene meglepetést, ha a herceg ebben az órában térne haza!

– Úgy megszerettem a kislányt – szólt Gendzsi –, hogy különösen most, ilyen szomorúság idején, szívem szerint még néhány órára sem hagynám magára. Úgy gondolom, elhelyezem valahol, ahol bármikor láthatom. Csak azon csodálkozom, hogy nem fél ilyen helyen lakni.

– Úgy emlékszem, apja valami olyasmit mondott, hogy eljön érte – elmélkedett Sonagon. – De ez csak akkor lehetséges, ha letelt már a negyvenkilenc nap.

– Rendes körülmények között egészen természetes lenne, hogy apja magához veszi – helyeselt Gendzsi. – De mivel-

hogy mindig is mások nevelték, a kislánynak nincs oka, hogy inkább ragaszkodjék hozzá, mint hozzám. Én ugyan csak rövid ideje ismerem, de számomra sokkal drágább, mint apja számára valaha is lehet.

E szavakkal megsimogatta a gyerek haját, majd vonakodva, többször vissza-visszafordulva, elhagyta a szobát.

Kint most sűrű, tejfehér köd ült, s a füvet vastagon belepte a dér. Hirtelen rajtakapta magát, hogy azt kívánja, bár volna ez az érzése igazi szerelem – de ettől a gondolattól nagyon lehangolódott. Eszébe jutott, hogy útja hazafelé olyan ház előtt viszi el, ahol egy időben gyakran megfordult, és otthonosan érezte magát. Odaérve bekopogott, de senki sem válaszolt. Akkor parancsot adott egyik kísérőjének, akinek harsány hangja volt, hogy énekelje el ezt a verset: „Meg kell állnom húgom kapujánál, még ha a reggeli köd az éj sötétjével borítja is a világot." Ahogy embere kétszer elénekelte a verset, a hölgy a szolgái közül kiküldött egy arcátlan fickót, s az a kapuban elmondta ez a költeményt:

– Ha nem tetszik a ködfelhő, mely e környéket borítja, a törékeny vesszőből font ajtó nem olyan akadály, hogy az utcán ácsorogj. – Azzal már sarkon is fordult, és visszatért a házba.

Gendzsi meg csak várt. De senki sem jött, hogy kinyissa az ajtót. Elunta magát, s bár nem volt kedve hazamenni, mivel már világos nappal volt, de mi mást tehetett? Palotájába érve sokáig heverészett, és boldogon mosolygott magában, ahogy emlékezetébe idézte a kislány kedves beszédét és mozdulatait. Délfelé fölkelt, és hozzáfogott, hogy levelet ír neki. De nem talált rá a helyes szavakra: sokszor le-letette ecsetjét, s végül úgy döntött, hogy levél helyett néhány szép képet küld neki.

Ezen a napon Hjobukjo herceg – amint már réges-rég megígérte – ellátogatott a néhai apáca házába. A házat rengeteg nagynak, még viharvertebbnek és elhagyatottabbnak látta, mint ahogy régebbről emlékezetében élt. Milyen nyomasztó lehet annak a maroknyi embernek élete ezekben az omladozó helyiségekben! Ahogy körülnézett, így szólt a dajkához:

– Gyereknek soha, még rövid ideig sem szabad ilyen helyen élnie. Máris magammal viszem . . . Házamban igazán bővében vagyunk helynek. Számodra is kerül hely – fordult Sonagonhoz –, eljössz komornának. A gyerek jól meglesz, mert akad számára több játszótárs is.

Magához hívta a kislányt, és amikor megérezte a finom illatot, mely a kislány ruhájából áradt, mióta Gendzsi karjába vette, így szólt:

– Milyen finom illata van a ruhádnak! De nem gondolod, hogy túlságosan komor a színe? – Alighogy kimondta, eszébe jutott, hogy a kislány gyászol, s erre kissé zavarba jött. – Néhányszor szóba hoztam nagyanyjának – folytatta –, engedje el hozzám látogatóba, hiszen hozzá kell szoknia a mi életünkhöz. Eddig igen különös nevelésben részesült, éveken át ugyanegy asszony mellett élt, akinek egészsége és életereje állandóan hanyatlott. A kislány azonban valami okból idegenkedett tőlem, de más oldalról is tapasztaltam ellenállást, s attól tartok, hogy ezt máig sem győztem le teljesen . . .

– Ha így áll a dolog – válaszolta Sonagon –, nem hiszem, hogy el kellene vinni innen, bármilyen egyhangú is a hely. Talán ha majd kissé önállóbb lesz, és jobban ellát mindent maga körül . . .

A kislány már napok óta egyre csak szomorkodott, és mivel egy falatnyit sem evett, nagyon lefogyott, de azért bájából nem veszített semmit. Hjobukjo herceg gyengéden nézett rá, és így beszélt hozzá:

– Többé nem szabad sírnod. Minden ember meghal egyszer, ezen segíteni nem lehet. Erős szívvel el kell viselnünk. De most már minden rendbe jön, mert azért jöttem, hogy pótoljam nagyanyádat . . .

Közben már késő́re járt, és Hjobukjo nem maradhatott tovább. Ahogy menni készült, meglátta, mennyire nem vigasztalja a gyereket, hogy eztán ő veszi gondjaiba, mert a kislány újra keservesen sírt. A herceg maga is ejtett néhány könnyet, és mindent elkövetett, hogy megvigasztalja:

– Ne szomorkodj ennyire! – mondta. – Ma vagy holnap elküldök érted, eljössz hozzám, és nálam laksz majd.

Azzal eltávozott. A gyerek meg egyre csak sírt, és senki

sem bírta gondolatait elterelni. Természetesen nem az bántotta, hogy nem tudja, mi lesz vele. Ilyesmi még eszébe sem juthatott. Elég, hogy elvesztette gondviselőjét, akitől éveken át egyetlen percre sem vált meg. Bár gyerek volt még, de kegyetlenül szenvedett, minden megszokott játékát sutba vágta, és ha napközben fel is derült kissé, ahogy eljött az éjszaka, olyan búskomorság fogta el, hogy Sonagon már azon tépelődött, meddig mehet ez így, és kétségbeesésében, hogy nem képes megvigasztalni a gyereket, a végén maga is könnyekben tört ki.

Hamarosan beállított Koremicu Gendzsi üzenetével: a herceg készült hozzájuk, de váratlan paranccsal a Palotába szólították, így nem jöhet. De nagyon aggódik a kislány szomorú állapota miatt, s további értesítést kér. Miután Koremicu átadta az üzenetet, beszólította Gendzsi néhány csatlósát, akiket azért küldött a herceg, hogy éjjelente őrizzék a házat.

– Bizony nem helyénvaló a figyelme – jegyezte meg Sonagon. – Nem érezte-e a herceg, mennyire meggondolandó, hogy éjszakára beszállásolja hozzánk ezeket az urakat? Ha ez a kislány apjának fülébe jut, bennünket ér szégyen, merthogy így kiszolgáltattuk kis hölgyünket egy házasembernek. Majd hallgathatjuk, hogy mi kezdeményeztük az egészet. Most aztán vigyázzatok – folytatta a szolgálókhoz fordulva –, és a kislány apja előtt egy szóval se tegyetek említést az őrökről.

De sajnos, a gyermek egyáltalán nem értette, mire ez a tilalom. Sonagon, miután telejajgatta Koremicu fülét, így elmélkedett:

– Nem kételkedem benne, hogy amint elérkezik az ideje, a lány a herceg felesége lesz, mert szemlátomást így van megírva kettejük sorsa. De most még jó ideig szó sem lehet ilyesmiről, ezt pedig a herceg éppolyan jól tudja, mint bármelyikünk, hisz ő maga meg is mondta nekem kereken. Éppen ezért, ha belepusztulok sem tudom megérteni, végeredményben mit is akar. Hjobukjo herceg ma itt járt és utasított, hogy a lánykát éberen őrizzem, és meg ne engedjem, hogy bármi sérelem is érje. Bevallom, amikor ezt hallottam, haraggal gondoltam rá, hogy a ti uratok bizony megengedett magának egy

és más szabadosságot, s bizony haragudtam, még ha annak idején nem is igen törődtem ezekkel a dolgokkal.

Alighogy kimondta, megijedt, hogy Koremicu majd szigorúbban értelmezi szavait, mint ahogy maga is gondolta, és szomorúan csóválva fejét, mély hallgatásba merült. Nem is tévedett nagyot, mert Koremicu valóban azon tűnődött, ugyan mivel sérthette meg a herceg az illendőséget.

Ahogy Gendzsi meghallgatta Koremicu jelentését, akkora részvét fogta el a gyerek iránt, hogy legszívesebben maga is nyomban felkereste volna. De tartott tőle, hogy az emberek ostobaságukban félremagyarázzák sűrű látogatásait, s mert a kislányt a valóságnál nagyobbnak hiszik, mindenféle botrányos históriákat terjesztenek majd. Sokkal egyszerűbb lenne, ha elhozatná palotájába, és itt tartaná.

A nap folyamán többször térültek-fordultak a herceg leveleivel, s ahogy leszállt az alkonyat, Koremicu újra elment és közölte, hogy Gendzsit ismét sürgős dolgok gátolják abban, hogy felkeresse a gyereket, s elnézést kér mulasztásáért. Sonagon röviden annyit válaszolt, hogy a gyermek apja úgy döntött, másnap eljön érte, de oly sok is a dolguk mindnyájuknak, hogy nem fogadhatnak látogatókat:

– Az egész szolgaszemélyzet izgalomban van, mert végre elhagyhatják ezt az ütött-kopott, öreg házat, ahol oly hosszú időn át éltek, és elköltözhetnek abba az idegen, pompás palotába . . .

Koremicu további kérdéseire is oly szófukaron válaszolgatott, és szemlátomást annyira belemerült valami varrogatásba, hogy a férfi sarkon fordult.

Gendzsi a Nagy Csarnokban tartózkodott, de – mint rendesen – most sem bírt egy szót sem kicsikarni Aoiból. Így komor hangulatban csak pengette citeráját, és ezt énekelte: „Miért siettél hegyen, völgyön, miért rohantál ezen az esős éjszakán?"

A szöveg célzást tartalmazott Aoi felé,* s a herceg mely érzéssel énekelte. A dal közepénél tartott, amikor Koremicu megérkezett. Gendzsi azonnal érte küldött és felszólította, hogy számoljon be a történtekről. Koremicu nagyon nyugtala-

nító híreket hozott. Mert ha a kislány már elkerül apja palotájába, bizony rossz színezete lesz, ha onnan el akarja hozatni, még ha a kislány szívesen jönne is. Biztosan úgy emlegetnék, hogy megszöktette a kislányt, akár valami gyerekrabló vagy tolvaj.

Sokkal jobb lesz, ha megelőzi vetélytársát: a házbeliekkel megígérteti, hogy hallgatni fognak, s a kislányt haladéktalanul elhozza palotájába.

– Virradatkor magam megyek érte – szólt Koremicunak. – Rendeld ide a kocsit, amellyel érkeztem, jó lesz, ahogy van, és gondoskodj róla, hogy kíséretül egy-két emberem is útra készen álljon.

Koremicu meghajolt és kiment.

Gendzsi tudta, hogy bármilyen módot választ is, ha megneszelik a dolgot, gonosz szóbeszéd indul meg. A sok fecsegő majd széltében-hosszában azt mesélgeti, hogy bármilyen fiatalka is a lány, jól tudja, miért hívták meg állandó lakónak Gendzsi palotájába. Ám gondoljanak, amit akarnak. Nem kell velük törődni. Mert van rosszabb eshetőség is. Mi lesz, ha Hjobukjo megtudja, hol a lánya? Tettét, hogy megszökteti más gyermekét, a legteljesebb mértékben erkölcstelennek és becstelennek ítélik meg. Tanácstalan volt, de tudta, ha elszalasztja ezt az alkalmat, később keservesen megbánja. Így hát még jóval virradat előtt útra kelt. Aoi, szokásához híven, fagyos volt és rosszkedvű.

– Hirtelen eszembe jutott valami fontos teendőm. Hazamegyek és elintézem – magyarázta a herceg. – Nem maradok sokáig.

Azzal kiosont, de oly halkan, hogy a szolgasereg észre sem vette távozását. Köpenyét otthonról hozták el, és mindössze Koremicu kíséretében, elhajtatott. Ez lóháton követte. Hosszas kopogtatásukra egyik szolgáló kinyitotta a kaput. Ez azonban nem volt beleavatva a dologba. Koremicu megparancsolta neki, húzza be a kocsit, amilyen nesztelenül csak tudja, maga pedig egyenesen a főbejárathoz ment, megzörgette az ajtót, és egyet-kettőt köhintett, hogy Sonagon megtudja, ki érkezett.

– Uram itt várakozik – szólt be, amikor az asszony megjelent az ajtóban.

– De hiszen a kis úrnőnk mélyen alszik! – képedt el Sonagon. – Éjnek idején mi keresnivalója van itt őfenségének? – Abban reménykedett, hogy Gendzsi csupán valami éjszakai kalandjáról van hazatérőben, és épp csak benéz hozzájuk.

Gendzsi most előbbre lépett és megszólalt:

– Hallom, hogy a kislány apja házába kerül. Mielőtt elmenne, valami fontosat kell vele közölnöm.

– Bármi legyen is a közlendőd, meggyőződésem, hogy a legnagyobb érdeklődéssel fogja hallgatni – vágta rá Sonagon csípősen. Valóban, micsoda fontos dolga akadhat bárkinek is egy tízéves gyerekkel!

Gendzsi a női lakosztály felé tartott.

– Nem szabad bemenned! – kiáltotta Sonagon elszörnyedve. – Több idős hölgy fekszik ott, teljesen levetkőzve . . .

– Mind mélyen alszanak – suttogta Gendzsi. – Láthatod, hogy csupán a gyereket szeretném felkelteni.

Azzal a kislány fölé hajolt:

– Már oszlik a reggeli köd – susogta –, itt az ideje, hogy felkelj!

És mielőtt még Sonagon csak egy szót is szólhatott volna, karjába vette a gyereket, és szelíden keltegette. A kislány félálomban azt hihette, hogy apja jött el érte.

– Menjünk – szólt Gendzsi, és lesimította a kislány haját. – Apád küldött, hogy elvigyelek a palotájába.

A gyerek egy pillanatra szinte megdermedt, mikor látta, hogy nem az apja van itt, és megrettenve visszahúzódott.

– Mit számít, hogy az apád jön el érted, vagy én! – korholta a herceg. – Teljesen mindegy! – Azzal felkapta, és kihozta a belső lakosztályból.

– Ejha! – kiáltotta Koremicu és Sonagon megrökönyödve. Mert most ugyan mihez kezd a herceg?

– Úgy látom, nyugtalanság fogott el benneteket – szólt Gendzsi –, mivel megmondtam, hogy valami alkalmasabb helyre viszem a gyereket, mert itt nem kereshetem fel, valahányszor kedvem tartja. Most aztán hallom, hogy el akarjátok kül-

deni valahová, ahol még nehezebben kereshetem fel. Egyszóval . . . egyikőtök készüljön fel, mert velem jön.

Sonagon most értette meg, hogy a herceg el akarja vinni a gyereket, és erre szörnyű izgatottság fogta el.

– Uram! – kiáltotta –, rosszabb időpontot már nem is választhattál volna. Ma jön el érte az apja. Mit mondok neki? Várj vele, s meglátod, végül is megoldódik minden. Ha így elhamarkodod a dolgot, magadnak nem használsz, a szegény szolgálókat meg csávában hagyod.

– Ha csak ez a baj – szólt Gendzsi –, jöjjenek mind utánunk, ha nekik is kedvük tartja. – S azzal, Sonagon kétségbeesésére, máris parancsot adott, hogy álljon elő a kocsi.

A kislány zavartan és pityeregve álldogált mellette. Látszott, hogy a herceget nem lehet eltéríteni szándékától, mire a dajka összekapkodta a gyerek ruháit, amiket az előző éjszaka varrogatott, maga felvette a parádés ruháját, és beszállt a kocsiba.

Gendzsi palotája nem esett messze, így még a világosság beállta előtt megérkeztek. A kocsi a nyugati szárnyhoz hajtott. Gendzsi kiszállt, majd felkapta a kislányt és leemelte. Sonagon azt sem tudta, ébren van-e vagy álmodik, s ott tétovázott, bemenjen-e velük vagy sem.

– Nem kell jönnöd, ha nem akarsz – mondta Gendzsi. – Most, hogy már biztonságban tudom a gyereket, engedékeny vagyok. Ha szívesebben mégy vissza, csak szólj és elkísérlek.

Erre Sonagon vonakodva kiszállt. Már maga a hirtelen költözködés is felkavarta, de azért is aggódott, mit gondol majd Hjobukjo herceg, ha fölfedezi, hogy eltűnt a gyermeke. És mi lesz övele? Neki már csak az lenne a sorsa, hogy így vagy úgy, de mindegyik úrnőjét elveszítse?! Aztán elröstellte magát, hogy csak itt sír, sírdogál: megtörölte szemét, és imádkozni kezdett.

A nyugati szárny hosszú ideje lakatlanul állt, hiányos volt a berendezése is. Koremicu azonban nagy hirtelen előkerítette a szükséges paravánokat és függönyöket. Gendzsinek is hamarosan készítettek ideiglenes szállást, s ebből a célból felállították díszparavánjának oldalszárnyát. Hálóholmiját elhozatta a ház másik részéből, és aludni tért. A kislány, akit tőle nem messze fektettek ágyba, továbbra is nyűgös és nyugtalan volt ebben az új környezetben. Ajka remegett, de kiáltani nem mert.

– Sonagonnal akarok aludni – szólalt meg végre sírós gyerekhangon.

– Nagy vagy te már ahhoz, hogy a dajkáddal aludj! – csitította Gendzsi, mert áthallatszott hozzá a gyerek hangja. – Próbáld csak meg, és aludj szépen a magad ágyában.

A kislány nagyon elhagyatottnak érezte magát, és még sokáig sírdogált. A dajka túlságosan izgatott volt, hogysem alvásra gondoljon, s az éjszaka hátralevő részét ébren töltötte: ott ült a cselédség szállásán, és olyan keservesen sírt, hogy azt sem tudta, mi történik körülötte.

De ahogy kivilágosodott, körülnézett kissé. A hatalmas palota, csodálatos oszlopaival és faragványaival, de még az udvart drágakövekkel ékes szőnyegként borító kavics is úgy elkápráztatta, hogy szinte félelem fogta el. De itt a háznépe nem csupán asszonyokból állt, s ez kellemes, biztonságos érzéssel töltötte el.

Ebben az órában, különféle ügyes-bajos dolgával, sok idegen megfordult a palotában. Néhány férfi éppen elhaladt az ablaka alatt, és Sonagon meghallotta suttogásukat:

– Azt mondják, új hölgy érkezett, és itt is fog lakni. Ugyan ki lehet? Fogadok, hogy rangjabeli lehet a hölgy.

A másik szárnyról áthordták a fürdővizet, és meghozták reggelire a párolt rizst.

Gendzsi csak késő délelőtt kelt fel.

– Nem jó, ha a gyereknek nincs társasága – mondta Sonagonnak. – Ezért tegnap este, mielőtt hozzátok mentem, intézkedtem, hogy néhány kisgyerek jöjjön el, és lakjék itt. – Nyomban el is küldött a keleti szárnyba, hogy egy szolgálólány vezesse ide a kislányokat. Külön elrendelte, hogy kifejezetten aprócska termetű kislányokat keresgéljenek össze, és íme, négy aranyos, pirinkó teremtés jelent meg.

Muraszaki, Gendzsi köpenyébe burkolózva, még aludt. Csak hosszas keltegetésre ébredt fel.

– Most már igazán ne szomorkodj – mondta Gendzsi –, hiszen gondoskodnék-e rólad, ha nem szeretnélek annyira? Kislányhoz az illik, ha szelíd és szófogadó.

Így kezdődött el a lányka nevelése.

Most, hogy Gendzsi kedvére elnézegethette, még kedvesebbnek látta, és nemsokára meghitt beszélgetésbe merültek. A herceg csodaszép képeket és játékokat hozatott, hogy megmutogassa, és minden úton-módon szórakoztatni próbálta a kislányt. Apránként sikerült rábeszélnie, hogy keljen fel, és nézzen körül. Most, hogy minden fájdalmát feledte, és nevetgélve játszadozott, kopott, sötétszürke ruhájában is olyan bájos volt, hogy Gendzsi maga is boldogan nevetett, ahogy elnézte. Végül a herceg visszavonult a keleti szárnyba, a kislány pedig kiment, hogy szemügyre vegye a kertet. Ahogy végigment a tóparti fák között és ámultan nézegette a tarka festményként csillogó, dérlepte virágágyakat, közben pedig idegen emberek tarka serege ki-bejárt körülötte, felvillant a gyerekben, milyen szép helyre is került. Aztán megbámulta a paravánokra és válaszfalakra festett gyönyörű képeket, és egészen beléjük feledkezett.

Két-három napig Gendzsi nem ment el a Palotába, hanem egész idejét a kislány szórakoztatásának szentelte. Egész sereg képet rajzolt, hogy eltegye a mintakönyvébe, s ahogy egy-egy rajz elkészült, megmutatta a kislánynak. Muraszaki úgy érezte, soha ilyen szép képeket nem látott. Aztán a herceg leírta a *Muszasi-no* című költemény egy részét.* A kislány gyönyörködve bámulta a bíborszín alapra húzott, határozott ecsetvonásokat. Kisebb írásjegyekkel leírta még ezt a verset is: „Bár a termő gyökeret* nem láthatom, de szívemből szeretem hajtását,* a Muszasi mező harmatos virágát."

– Gyere – szólt Gendzsi a bámuló kislányhoz –, te is írj valamit.

– Még nem tudok rendesen írni – válaszolta a gyerek, és olyan öntudatlan bájjal pillantott fel a hercegre, hogy az felnevetett.

– Ha nem is tudsz még rendesen írni, nem helyes, ha halogatjuk az írást. Majd én tanítlak.

Muraszaki oldalvást többször félénken rápislantott a hercegre, majd hozzáfogott. Gyerekesen szorongatta az ecsetet, s Gendzsiben már ez is megmagyarázhatatlan elragadtatást keltett.

– Jaj, elrontottam! – kiáltott fel hirtelen, és pirulva takargatta az írást. De Gendzsi rávette, hogy mutassa meg. Ez a vers állt ott: „Nem tudom, mi juttatta eszedbe Muszasit, és zavarban vagyok. Melyik virág az, amelyikről azt mondod, hogy rokonom?" Még kialakulatlan, nagy, gyerekes írás volt, de tele ígérettel. Nagyon hasonlított a megboldogult apáca írásához. Gendzsi bizonyosra vette, hogy ha a kislány megfelelő mintakönyvet kap, hamarosan igen szépen fog írni.

Ezután házat építettek a babáknak, és olyan sokáig eljátszottak velük, hogy Gendzsi egy időre feledte nagy, emésztő gondját.

A szolgálók, akik Muraszaki házában maradtak, roppant zavarban voltak, amikor Hjobukjo herceg megjelent, hogy elvigye lányát. Gendzsi szavukat vette, hogy – legalábbis egyelőre – senkinek sem szólnak a történtekről, és szemlátomást maga Sonagon is azon a nézeten volt, hogy ez az egyetlen helyes eljárás. Így Hjobukjo csupán annyit tudott kicsikarni belőlük, hogy Sonagon magával vitte a gyereket, de nem mondta meg, hogy hová megy. A herceg így találgatásra volt utalva. Lehet, hogy még a megboldogult, a kislány nagyanyja, telebeszélte a dajka fejét, mennyire nem lesz könnyű Muraszaki élete apja palotájában. Erre a dajka, ahelyett hogy nyíltan megmondta volna, attól tart, hogy a gyerekkel nem bánnak majd jól a herceg házában, túlzott aggodalmában okosabbnak látta a szökést, mihelyt erre alkalma kínálkozott. Hjobukjo igen leverten indult haza, de előbb megkérte a szolgálókat, azonnal értesítsék, mihelyt valami hírt kapnak. Az asszonyok erre ismét zavarba estek. Hjobukjo még a hegyekben is érdeklődött a papnál, de tőle sem tudott meg semmit. Kislányáról az volt a benyomása, hogy roppant szeretetre méltó és bájos, így nehezen viselte el a csalódást, hogy elvesztette szeme elől. A hercegnő, Hjobukjo felesége, már feledte a gyerek anyja iránt érzett régi ellenszenvét, és fel volt háborodva,

mert lám, nem bíznak meg benne, hogy a gyermekkel szemben illőn teljesíteni fogja kötelességét.

Muraszaki házának szolgaszemélyzete lassan-lassan összeverődött a gyermek új otthonában. A kislányok, akiket játszótársául szántak, el voltak ragadtatva új pajtásuktól, és hamarosan vidáman együtt játszadoztak. Ha Gendzsi távol járt, vagy más elfoglaltsága akadt, Muraszaki az egyhangú estéken néha még vágyódott nagyanyja, az apáca után, sőt egy kicsit sírdogált is. Apjára azonban sohasem gondolt, hiszen alig is látta életében. Valóban „új apát" kapott, akit napról napra jobban szeretett. Gendzsi pedig, valahányszor megérkezett, első dolga volt, hogy felkeresse a gyereket, s aztán megkezdődött a csodálatos játék meg a beszélgetés, s közben a kislány, minden félelem vagy tartózkodás nélkül, ott ült a herceg ölében. Bűbájosabb társaságot képzelni sem lehetett. Ha nagyobb lesz, nem lesz mindig ilyen közvetlen. Jellemében majd új vonások ütköznek ki. Ha például egy napon gyanakvás fogja el, hogy Gendzsi érdeklődése másfelé fordult, talán még zokon is veszi, s akkor, váratlanul, sok minden megeshet. De most még gyönyörűséges játékszer. Ha vér szerint lánya lenne, a társadalmi szokások bizony nem sokáig engednék, hogy ilyen tökéletes meghittségben éljen vele. De Gendzsi úgy érezte, hogy ebben az esetben efféle aggodalmaskodásnak nincs helye.

HATODIK FEJEZET

A Sáfrányvirág

Bármennyire iparkodott is Gendzsi, nem tudott szabadulni búskomorságától, mely Jugao hirtelen halálakor* hatalmába kerítette: hónapok múltak el azóta, de szenvedélyesebben sóvárgott a lány után, mint valaha. Bárhol keresett is melegséget, mindenütt fagyosság versenyzett fagyossággal, büszkeség büszkeséggel. Az ilyen nagyigényű, szenvedélyes természetű hölgyek elől csak menekülni kívánt, és egyre csak a gyengéd meghittség után vágyakozott, mely rövid időre annyira boldoggá tette. De jaj, sohasem talál még egy Jugaót! Keserű tapasztalatai ellenére is folyton arról ábrándozott, hogy egy napon mégis rátalál egy egyszerűbb származású, szép lányra, akivel nem kell rejtőzködnie, és buzgón figyelt minden jelre, mely végre nyomra vezethetné. Ha aztán úgy ítéli, hogy kedvezőek a kilátásai, már azalatt is, hogy itt is, ott is érdeklődik a lány után, küldhet neki tartózkodóan megfogalmazott leveleket, mert tapasztalatból tudta, hogy ezekre ritkán következik teljesen elutasító válasz. Hiszen még azok a nők is, akik kimért és álszemérmes válaszukban egyre azt hangoztatják, mennyivel többre becsülik az erényt az érzéki élvezeteknél, és kezdetben szemlátomást ragaszkodnak az előkelő társaság érintkezési formáihoz, egyik percről a másikra féktelenül átcsapnak a legnagyobb bizalmasságba – s mindez addig tart, míg valami szürke emberhez feleségül nem mennek, s ezzel vége szakad a viszonynak.

Voltak magányos pillanatai, amikor bánatosan gondolt Ucuszemire. De eszébe jutott Ucuszemi társnője is: egyszer majd biztosan talál alkalmat, és meglepetésszerűen üzenhet neki. Bárcsak láthatná megint, mint azon az éjszakán, ahogy a sá-

padt lámpafényben ott ült a játéktábla mellett! A herceg természetével valóban ellenkezett, hogy elfelejtse, akit egyszer megkedvelt.

Gendzsi öreg dajkái között volt egy, akihez – Koremicu anyja után – a leginkább vonzódott. Az asszonyt Szajemonnak hívták, s volt egy Taifu no Mjobu nevű lánya, aki a Palotában szolgált. A lány házasságon kívül született gyermeke volt a császári család egyik tagjának, aki akkoriban a helyettes hadügyminiszter tisztét töltötte be. Fiatal és rendkívül vidám teremtés volt, és Gendzsi gyakran igénybe vette szolgálatait. A lány anyja, Gendzsi egykori dajkája, később Ecsizen helytartójának felesége lett, és ott élt férjével. Így hát a lány – ha éppen nem maradt a Palotában – leginkább apjánál lakott.

Egyik nap, hogy Gendzsi éppen beszélgetett a lánnyal, az említést tett egy bizonyos hercegnőről, a néhai Hitacsi herceg lányáról. Elmesélte, hogy ez a hölgy akkor született, amikor a herceg már idős ember volt, és hogy milyen nagy-nagy gonddal nevelték fel. Apja halála óta egyedül él a hercegnő, és nagyon boldogtalan. Gendzsi rokonszenve felébredt, és faggatni kezdte Mjobut a szomorú hölgy felől.

– Igazán nem sokat tudok sem a természetéről, sem pedig a külsejéről – szabódott Mjobu. – A hercegnő rendkívül zárkózott. Néha-néha, esténként, egy kicsit csevegtem vele, de mindig függöny volt köztünk. Azt hiszem, citerája az egyetlen bizalmasa.

– A három barát* közül legalábbis az egyik nem illik hozzá – jegyezte meg Gendzsi –, de nagyon szeretném hallani a játékát. Apja mestere volt ennek a hangszernek, s nem valószínű, hogy lánya ne örökölt volna valamit készségéből!

– Ó, attól tartok, nem érdemes eljönnöd meghallgatni – vetette ellen Mjobu.

– De nagyon lebeszélsz! – vágta rá Gendzsi. – Azért egyik éjszaka, majd ha a telihold elrejtőzik a felhők mögé, elbújok a közelben, és meghallgatom játékát. Te majd velem jössz.

A lány nem nagyon örült a tervnek, de mivel akkoriban az örök sürgés-forgás helyét a Palotában is valami tavaszi nyugalom foglalta el, és szabad ideje is bőségesen akadt, ráállt, hogy

elkíséri a herceget. Mjobu apjának háza egyébként kissé messze esett a várostól, ezért némelykor, ha kedve tartotta, a Hitacsi palotában szállt meg. Mostohaanyjával különben is nehezen viselték el egymást, de Mjobu szívesen is tartózkodott a magányos hercegnőnél, így hát fenntartottak neki egy kis szobát.

És valóban, a holdtöltét követő egyik éjszakán, amikor épp olyan fátyolos volt a fénye, ahogy Gendzsi is kívánta, felkeresték a Hitacsi palotát.

– Félek, hogy ez az éjszaka nem különösen kedvező a zenehallgatásra. Ilyenkor nem valami jól száll a hang.

De Gendzsit nem lehetett lebeszélni szándékáról.

– Menj be a hercegnőhöz – kérte –, és beszéld rá, hogy játsszék egy kicsit. Kár lenne, ha úgy kellene elmennem, hogy egyáltalán nem hallottam játékát.

Mjobut kissé feszélyezte, hogy a maga kis vendégszobájában így magára hagyja Gendzsit. Bent a hercegnő éppen az ablaknál ült. A zsalukat még nem csukták be éjszakára. A kertben, közvetlenül az ablak alatt, virágzó szilvafa állt, annak illatát élvezte a hercegnő. Valóban, mintha Mjobu már nem is jöhetett volna jobbkor.

– Azon gondolkodtam éppen – köszöntött rá Mjobu –, milyen csodaszépen szólna citerád ilyen éjszakán. Ezért is kerestelek fel. Hisz tudod, mindig annyi sietős utam van, kibejárok a Palotában, így soha sincs időm, hogy hallhassam játékodat. Pedig milyen kár.

– Az effajta zene nem nagy élvezet annak, aki nem tanulta – válaszolta a hercegnő. – Mit is jelenthetne olyannak, aki *egész nap csak lót-fut a száztornyú városban.**

Behozatta a citeráját. Szíve hevesen vert. Ugyan milyen hatást tesz játéka a lányra? Bátortalanul megpendített néhány hangot. A hatás nagyon kellemes volt. Bizonyos, hogy a hercegnő nem nagy művész, de pompás volt a hangszere. Gendzsi úgy érezte, hogy egy cseppet sem kellemetlen a játéka.

Ahogy itt élt, ebben a magányos és roskatag palotában, s amilyen nevelést kapott apjától (mert bizonyos, hogy régimódi elvek alapján, nagyon szigorúan nevelték), valóban mi

más tölthette ki szinte az egész napját, mint hogy emlékeinek élt és búslakodott? Ez a környezet egészen olyan volt, mint valami réges-régi história romantikus eseményeinek színtere. Izgatta is Gendzsi képzeletét, és azt forgatta fejében, hogy üzenetet küld a hercegnőnek. De lehet, hogy a hölgy ezt kissé elhamarkodottnak tartaná. A herceget most valami bátortalanság fogta el és habozott.

– Úgy látom, beborult az ég – jegyezte meg ravaszul Mjobu a hercegnőnek, mert tudta, Gendzsiben sokkal mélyebb nyomot hagy a zene, ha egyelőre csak ennyit hall. – Egyébként látogatóm is jön, beszélni akar velem – folytatta. – Nem várathatom meg. Talán máskor, ha majd nem kell ennyire sietnem... Engedd meg, hogy bezárjam ablakodat. – Nem is kérte a hercegnőt, hogy játsszék még, hanem visszatért Gendzsihez.

– Olyan hamar elhallgatott! – panaszolta Gendzsi. – Szinte nem is volt érdemes felkérni, hogy játsszék. Jóformán arra sem volt idő, hogy az ember megérthesse, mit is játszik. Milyen kár! – Abban nem is kételkedett, hogy a hercegnő csak szép lehet. – Nagyon leköteleznél, ha el tudnád intézni, hogy közvetlen közelről hallhassam játékát.

Mjobu viszont érezte, hogy ez csupán csalódást okozhat a hercegnek, ezért azt válaszolta, hogy a hercegnő olyan remeteéletet él, annyira szomorkás és kedélytelen, hogy aligha fogadja szívesen, ha felkérik, játsszék valaki idegennek.

– Magától értetődik – szólt Gendzsi –, hisz ez csak egymással meghitt kapcsolatban álló emberek között vetődhet fel, vagy olyanoknál, akik közt nagy a rangkülönbség. Jól tudom, hogy a hölgy, rangja alapján, mindenkor teljes joggal elvárhatja a legmélyebb tiszteletet. Nem is kérlek egyébre, csak hogy említsd meg neki kívánságomat.

Gendzsi még erre az estére elígérkezett egy hölgyhöz, így gondosan rendbe tette álöltözetét, s már éppen indulni készült, amikor Mjobu nevetve megszólalt:

– Némelykor mulatok rajta, ha eszembe jut, mennyire sajnál téged a császár szigorú és otthonülő életmódod miatt. Ugyan mit gondolna, ha látna ebben az álöltözetben?

Gendzsi felnevetett.

– Attól félek – jegyezte meg, ahogy kifelé tartott –, éppen te nem árulkodhatsz rám. Akik az ilyen életmódon férfinál is megütköznek, mennyivel inkább elítélik egy lánynál!

Mjobunak eszébe jutott, milyen gyakran rákényszerült Gendzsi, hogy könnyelmű szerelmi kalandjai miatt szemrehányást tegyen neki. Elpirult és egy szót sem válaszolt.

Gendzsi még most is reménykedett, hogy megpillanthatja a citerás lányt, s ezért nesztelenül az ablaka alá surrant. Éppen el akart rejtőzni ott, ahol ki volt törve a bambuszkerítés, amikor észrevette, hogy valaki már megbújt azon a helyen. Ugyan ki lehet? Biztosan a hercegnő kedvese. Visszahúzódott hát, hogy a sötétben elosonjon. Ám az ismeretlen Gendzsi nyomába szegődött... s végül kiderült róla, hogy nem más, mint To no Csudzso.

Az este ugyanis együtt jöttek el a Palotából. Amint elváltak, Csudzso megállapította, hogy Gendzsi nem a Nagy Csarnokba tart, de hazafelé sem, a saját palotájába. Erre felébredt benne a kíváncsiság, s bár magának is titkos találkája volt ez éjjel, elhatározta, hogy előbb Gendzsi nyomába szegődik, s megnézi, miben sántikál. Csudzso valami furcsa gebére pattant, és vadászköpenyébe burkolózva úgy festett, akár egy paraszt, s így nyugodtan követhette Gendzsit: nem ismerték fel az utcán. Váratlanul érte, hogy meglátta, hová tér be Gendzsi. El sem tudta képzelni, mi keresnivalója lehet ott barátjának. Ekkor megszólalt a zene, ő pedig elrejtőzött, mert olyasvalami szándéka volt, hogy meglesi és elkapja Gendzsit, ha majd kijön. A herceg azonban nem tudta, ki az az idegen, s mert tartott tőle, hogy felismerik, lábujjhegyen tovaosont a sötétben. Csudzso ekkor váratlanul utána szólt:

– Bár elég barátságtalanul leráztál, de kötelességemnek tartom, hogy ügyeljek rád! – szólt, és elmondta ezt a költeményt: – Bár a Palota hegyét együtt hagytuk el, nem mutattad meg a helyet, ahol le kívánsz nyugodni, ó tizenhatodik éjszaka holdja! – Így adta tudtára neheztelését. Gendzsit eleinte ugyan bosszantotta a felfedezés, hogy nincs egyedül, de most, hogy felismerte Csudzsót, jót mulatott.

– Ez aztán váratlan figyelem részedről! – kiáltott fel, de válaszul elmondott verse némi neheztelésről árulkodott: – Bárhol süt is a holdfény, mindenütt megcsodálják, ám kinek jutna eszébe, hogy kövesse a teliholdat a hegycsúcsig, ahol nyugalomra tér?

– Nem biztonságos, hogy így kóborolsz – magyarázkodott Csudzso. – Komolyan mondom, mindig kell melléd testőr, s akkor, bármi történjék is, nem eshet bajod. Szeretném, ha megengednéd, hogy mindig elkísérjelek. Attól félek, hogy egyszer még baj ér titkos útjaidon. – És ünnepélyesen megismételte figyelmeztetését.

Gendzsit főként az nyugtalanította, hátha nem is ez az első eset, hogy Csudzso így a nyomába szegődik. De ha már máskor is megtette, igazán tapintatos, hogy sosem érdeklődött Jugao gyermeke után.

Bár mindkettőjüknek másutt volt találkája, elhatározták, hogy nem válnak el. Beszálltak Gendzsi kocsijába, és mikor a hold eltűnt egy felhő mögött, a Nagy Csarnokba tartva, egész úton azzal szórakoztak, hogy kettőst játszottak fuvolán. Nem szólították a fáklyavivőt sem, hogy világítson, míg a kapun át befelé tartanak, hanem lopva surrantak be, és rendes ruhájukat kihozatták az oszlopcsarnokba, ahol már nem voltak szem előtt. Átöltöztek, s ahogy bementek a házba, vígan fújták fuvolájukat, mint akik éppen most érkeztek meg a Palotából.

Csudzso apja rendszerint úgy tett, mint aki nem hallja, valahányszor késő éjszaka érkeznek haza, de most elővette kis fuvoláját, mely kedves hangszere volt, és maga is játszani kezdett, igen kellemesen. Aoi behozatta citeráját, komornáit pedig felszólította, ki-ki játsszék azon a hangszeren, amelyen a legjobban tud. Csupán Nakacukasza – akiről pedig köztudomású volt, milyen jól játszik lantján – ült ott bágyadtan és szenvtelenül, mert már régebben hátat fordított To no Csudzsónak, volt kedvesének, és fülig beleszeretett Gendzsibe, ha nem is volt vele egyéb kapcsolata, mint hogy néha véletlenül látta, amikor az ellátogatott a Nagy Csarnokba. Aoi anyja, de a többiek is, tudtak Nakacukasza szenvedélyéről, és nagyon rosszallták. A lány kétségbeesésében már-már arra gondolt, talán jobb is lenne, ha elmenne valahová, ahol nem látja többé Gendzsit, de nehezen szánta rá magát, s így csak élt nagy boldogtalanságban.

A két ifjú hercegnek eszébe jutott a zene, melyet csak az imént, abban a regényes, különös és megmagyarázhatatlan szépséggel átszőtt környezetben hallottak. To no Csudzso, puszta kedvtelésből, hihetetlenül bájos hölgynek képzelte a magányos ház lakóját. Egészen bizonyos volt benne, hogy Gendzsi hónapok, sőt talán évek óta udvarol már a hölgynek, és türelmetlenségében arra gondolt, hogy ha jómaga egy ilyen hölgybe úgy beleszeretne, mint Gendzsi, szívesen eltűrne érte egy kis szemrehányást, sőt azzal sem igen törődne, ha jó hírén is némi csorbát ejtene. Nemigen hitte, hogy barátja még sokáig megmarad az udvarló szerepében, ezért elhatározta, megelégszik vele, hogy maga szórakozásból beáll vetélytársának.

Ettől kezdve mindketten leveleztek a hölggyel, de választ egyikük sem kapott soha. Ez zavarta, bosszantotta őket, mert ugyan mi lehet az oka? A hercegnőnek küldött költeményeikben legtöbbször pompás fákról, virágokról meg más természeti képekről szóltak, mert azt gondolták, hogy az olyan vidékies környezetben nevelkedett hölgyhöz ilyen hasonlatok illenek, és remélték, hogy előbb-utóbb sikerül megpendíteniük olyan tárgyat, mely majd arra készteti, hogy figyelmet szenteljen udvarlásuknak. Bár a lány jó családból származott, és jó nevelést kapott, de lehet, hogy már nincs meg benne a válaszoláshoz szükséges készség, mivel oly hosszú ideje eltemetkezve él abban a nagy kastélyban. De hát nem mindegy-e, hogy válaszol vagy nem, gondolta To no Csudzso, mert a dolog kissé mégis bántotta hiúságát. A maga szókimondó módján így fordult Gendzsihez:

– Csodálkoznék, ha kapnál választ. Be kell vallanom, hogy pusztán próbaképp magam is küldtem neki tapogatózó üzenetet, de sikertelenül. Így nem is írtam többször.

Szóval ő is szerencsét próbált, gondolta Gendzsi, és magában mosolygott a dolgon.

– Az én levelem nem is igényelt választ – válaszolta fennhangon –, talán ezért is nem kaptam.

A rejtélyes feleletből Csudzso arra következtetett, hogy Gendzsi és a hölgy között biztosan van valami kapcsolat, és bosszantotta, hogy barátját előnyben részesítették. Gendzsit a dolog nem érintette mélyebben, és – bár kissé megsértették hiúságában – többé talán nem is törődik az egésszel, ha nem ismeri, milyen nagy rábeszélőképesség van Csudzsóban, és nem tart tőle, hogy a hölgy még a végén meggondolja magát, és válaszol Csudzsónak. Milyen kiállhatatlanul hencegne is, azt gondolván, hogy Gendzsitől hódította el a hercegnőt! Gondolta, utána kell járnia, milyen segítséget várhat Mjobutól.

– Nem tudom megérteni, miért habozik a hercegnő, hogy leveleimnek figyelmet szenteljen – szólt a lányhoz. – Véleményem szerint nagy udvariatlanság ez tőle. Gondolom, léha embernek tart, akinek pusztán az a célja, hogy egy kissé elszórakozzék társaságában, aztán meg eltűnik. Furcsa, hamis felfogása lehet rólam. Te tudod, mennyire nem változnak érzelmeim, és ha valaha is hűtlennek látszottam a világ szemében, ez mindig csak azért történhetett, mert váratlanul elriasztottak valamivel. Ez a hölgy viszont abban a helyzetben van, hogy barátságunkat nem szakíthatná félbe sem szüleinek, sem fivéreinek ellenzése, és ha megbízna bennem, rájönne, hogy magárahagyatottsága éppen nem arra ösztönöz, hogy bárki is durván bánjon vele. Ellenkezőleg: ő maga még vonzóbbá válik tőle.

– Semmi értelme abban a hitben ringatnod magad – válaszolta Mjobu –, hogy ezzel az előkelő hölggyel is úgy bánhatsz, mint valami kedves kis utcai ismeretséggel. Éppen ellenkezőleg: ő nehezen hozzáférhető, és rangja arra szoktatta, hogy csak alázattal és a formák betartása mellett lehessen megközelíteni. – Így beszélt Mjobu, és ez meg is felelt a hercegnővel kapcsolatos tapasztalatainak.

– Nyilvánvalóan nem is kívánja, hogy elmésnek vagy élénknek tartsák – szólt Gendzsi. – Magam sem tudom miért, de a hercegnőt igen szelídnek és jóindulatúnak gondolom.

Ahogy ezt mondta, közben Jugaóra gondolt.

Gendzsi ezután nemsokára ismét lázas beteg lett, majd pedig egy szigorúan titkos ügy foglalta le, így elmúlt a tavasz, sőt a nyár is, mire figyelmét ismét a magányos hölgy felé fordíthatta. Ősszel azonban a csendes elmélkedés és töprengés ideje következett. Mintha csak újra hallotta volna a ványolók kopácsolását, és gyötörték emlékei, gyötörte a sóvárgás. Sok levelet írt a citerás hölgyhöz, de éppolyan eredménytelenül, mint azelőtt. Kétségbeejtette a hűvös elutasítás, de csak még inkább eltökélte, hogy nem enged: hívatta Mjobut és megszidta, mert oly kevés segítséget nyújtott.

– Ugyan mi lakhat a hercegnő szívében? – kiáltotta. – Ilyen furcsa viselkedést sem láttam még! – Csodálkozott is, de meg is volt bántva, Mjobu pedig bosszankodott, hogy a dolog ilyen rosszra fordult.

– Senki sem állíthatja, hogy meggondolatlanságot vagy tapintatlanságot követtél volna el, és azt hiszem, neki magának sem ez a véleménye. Ha nem válaszol leveleidre, ez pusztán annak a következménye, hogy általában nem óhajt érintkezni a külvilággal.

– De hiszen kifejezetten nyers viselkedés ez! – csattant fel Gendzsi. – Ha éretlen kislány lenne, és szülei vagy gyámja őrködne fölötte, még csak meg lehetne bocsátani félénkségét, de független hölgynél érthetetlen az ilyesmi. Sohasem írtam volna neki, ha fel nem tételezem, hogy valamelyest ismeri az életet. Azt reméltem, hogy végre találtam valakit, aki üres perceiben, vagy ha megszállja a mélabú, rokonszenvvel gondol majd rám. Én nem széptevéssel kezdtem, csupán engedelmet kértem rá, hogy néha egy kicsit elcseveghessek vele furcsa, magányos otthonában. Mivel, úgy látom, nem képes megérteni, mit kérek tőle, fontolóra kell vennünk, mit tehetünk, amihez nem kell várnunk engedélyére. Ha segítesz, biztosítlak, hogy nem fogok szégyent hozni rád.

Mjobunak régebben szokása volt, hogy mesélgetett a hercegnek azokról az emberekről, akikkel éppen összehozta a sors, és Gendzsi mindig is mohó érdeklődéssel és kíváncsian hallgatta, de most már jó ideje ügyet sem vetett a lány beszámolóira. Mostanában, minden különösebb ok nélkül, pusztán

a hercegnő nevének említésére is lázas izgalom és felbuzdulás fogta el. Mindez meglehetősen érthetetlen volt. Ha majd meglátja a szegény hölgyet, gondolta Mjobu, valószínűleg igen kevéssé találja vonzónak, magam pedig igen rossz szolgálatot teszek a hercegnőnek, ha szorgalmazom megismerkedésüket, viszont nagyon rossz a látszata, ha cserbenhagyom Gendzsit olyan dologban, amit annyira fontosnak tart.

A régimódi, rideg Hitacsi palotában még a herceg életében is a legnagyobb ritkaságszámba ment a vendég, most meg már senki sem taposott utat magának a ház körül sűrűn burjánzó bozótban. Könnyen elképzelhető, hogy a házbeli komornák és cselédség számára mit jelentett volna egy olyan híres személyiség látogatása, mint Gendzsié, és milyen sürgetőn kérték is úrnőjüket, hogy küldjön kedvező választ a hercegnek. De a hercegnő nem bírta levetkőzni reménytelen félénkségét, és el sem olvasta Gendzsi leveleit. Mikor ezt Mjobu megtudta, elhatározta, hogy mihelyt sor kerül megszokott feszélyezett beszélgetésükre – melynek során mindig ott meredez köztük a hercegnő díszparavánja –, alkalmas pillanatban közli a hercegnővel Gendzsi kívánságát. „Ha kelletlennek mutatkozik – gondolta Mjobu –, akkor nem kívánok többé foglalkozni a dologgal. De ha fogadja a herceget, és szövődni kezd közöttük valamiféle kapcsolat, szerencsére nincs a hercegnőnek olyan közeli hozzátartozója, aki emiatt összeszidna, vagy más módon kellemetlenkedne." Ilyen és egyéb okoskodás eredményeként Mjobuban az a fölöttébb ésszerű elhatározás érlelődött meg – hisz meglehetősen ismerte is az ilyen dolgokat –, hogy egy árva szót sem szól az egészről, senkinek, még a tulajdon apjának sem.

Egyszer aztán, valamivel a nyolcadik hónap huszadik napja után, késő este, a hercegnő a szobájában ült éppen és várta, hogy feljöjjön a hold. Bár szép, tiszta volt az égbolt, szomorkás hangulatba ringatta a fenyőfák ágai közt bánatosan suttogó szél, és mert nehezére esett a várakozás, sok könny és sóhaj közepette, elmúlt napokról és rég elhunyt emberekről mesélgetett Mjobunak.

Itt az ideje, hogy átadjam Gendzsi üzenetét, gondolta Mjobu.

Elküldött a hercegért, és Gendzsi most is titokban a palotához lopózott. Éppen akkor kelt fel a hold. Gendzsi ott állt, ahol foghíjas volt az elhanyagolt bambuszkerítés, és figyelt. Lám, Mjobu unszolására már ott ül a hercegnő a citerája előtt. Amennyire ilyen messziről hallhatta, tetszett is a zene Gendzsinek. Hanem Mjobu, aggodalmában és zavarában elég unalmasnak érezte a zenedarabokat, és magában azt kívánta, bár jutna eszébe a hercegnőnek, hogy valami divatosabb zenét játsszék. A hely, ahol Gendzsi várakozott, jól el volt rejtve szem elől, és így könnyűszerrel beosonhatott a házba. Nyomban szólította Mjobut. A lány úgy tett, mint akit váratlanul ér a látogatás, és így szólt a hercegnőhöz:

– Bocsáss meg, de itt van Gendzsi herceg, s beszélni kíván velem. Nagyon neheztel rám, mert nem sikerült kegyeidet kieszközölnöm számára. Amit tehettem, megtettem, de te nem adsz módot rá, hogy a legkevésbé is bátorítsam a herceget. Gondolom, azért is jött el most maga, hogy ügyét sürgesse. Mit mondjak neki? Kezeskedhetem, hogy nem fogja magát elragadtatni, és nem siet el semmit. Azt hiszem, nagy igyekezetét látva, annyit üzenhetnél neki, hogy paravánon vagy függönyön át hajlandó vagy beszélni vele.

Indítványa megdöbbentette a hercegnőt.

– Nem tudom, miről beszéljek vele – mondta siránkozva, s gyerekes szégyenlősséggel úgy behúzódott a szoba legtávolabbi sarkába, hogy Mjobu önkéntelenül elnevette magát.

– Úrnőm – mondta –, valóban gyerekség, hogy ennyire szívedre veszed a dolgot. Ha valami egyszerű származású ifjú hölgy lennél, aki fölött szülők vagy fiútestvérek őrködnek, még megértenélek. De a te rangod mellett már pusztán rigolya, ha valaki ennyire fél érintkezni a külvilággal. – Így bátorította a hercegnőt, aki önállótlanságában mindig is csak azt tette, amire rábeszélték. Végül meg is szólalt:

– Ha hallgathatok, és egy szót sem kell mondanom, akkor beszélhet hozzám a zárt rácsos ajtó mögül.

– Igazán nem kérhetem meg, hogy kint üljön le a szolgák lócájára! – tiltakozott Mjobu. – Ne félj, nem lesz meggondolatlan, nem fog heveskedni.

A hercegnő végre engedett. Odament a női lakosztályt és az idegenek számára fenntartott padot elválasztó rácsos ajtóhoz, jól bezárta, és saját kezűleg még egy matracot is nekitámasztott, nehogy csak egy kis rés is födetlen maradjon. Olyan szörnyű zavarban volt, hogy halvány sejtelme sem lehetett, mit válaszol majd látogatójának, ha az megszólítja, és pusztán azért egyezett bele a herceg meghallgatásába, mert Mjobu szerint meg kell tennie.

Néhány idősebb, dajka kinézetű komorna már a sötétség beálltá óta ott szunyókált a belső helyiségben. De volt ott néhány fiatalabb szolgáló is, akik már sokat hallottak Gendzsi hercegről, és hajlottak rá, hogy akár az első szempillantásra is belészeressenek. Ezek most előszedték a hercegnő legszebb ruháját, és rábeszélték, hogy kissé hozza rendbe magát – de a hölgyet nem érdekelték az előkészületek. Mjobu fejében megfordult, milyen remekül is áll Gendzsinek az a festői álöltözet, amelyet az ilyen éjszakai kirándulásaira eszelt ki, és azt kívánta, bárcsak olyan helyre venné fel, ahol jobban méltányolják. Az volt egyetlen vigasza, hogy egy ilyen szelíd hölgy aligha mutatkozik majd követelőzőnek Gendzsivel szemben, és féltékenységével sem fogja majd gyötörni. A hercegnő miatt azonban nagy gondban volt. Mi lesz, ha beleszeret Gendzsibe, és megszakad belé a szíve? És mindez azért, mert ő, Mjobu, félt, hogy megszidja a herceg.

Gendzsi, a hercegnő rangjára és nevelésére gondolva egyáltalán nem várta, hogy holmi divathölgy élénk hetykeségével fog megjelenni. Biztosan a sóvárgás hangján szólal majd meg, igen: sóvárgó lesz és szenvedélyes. Mikor a hercegnő, féligmeddig Mjobu tuszkolására, helyet foglalt a válaszfalnál, ahol beszélgetni kívánt látogatójával, a herceg orrát megütötte a szantálfa kellemes illata, s ez a kis kacérság megnövelte reményeit. A herceg igen komoly és ékesszóló beszédbe fogott arról, hogy a hölgy már csaknem egy éve milyen erősen foglalkoztatja képzeletét. A hercegnő egy árva szót sem válaszolt. Nála a beszéddel sem lehetett többet elérni, mint a levelekkel! Gendzsi, nagy ingerültségében, végül ezt a verset mondta:

– Ha némasági fogadalmaddal tízszer és még többször perbe szállok, csak azért teszem, mert magamat még nem ítéltek némaságra... Legalább búcsúzóul mondj néhány szót! – folytatta. – Ne hagyj ilyen bizonytalanságban.

A komornák közt ott várakozott a hercegnő öreg dajkájának Dzsidzsu nevezetű lánya is. Igen élénk és értelmes teremtés volt, és nem bírta elviselni, hogy úrnője ilyen kedvezőtlen benyomást keltsen. Oda is lépett a hercegnő mellé, és versben válaszolt:

– A harang megszólalt,* és ajkamat egy pillanatra némaság zárta le. Fájlalom, hogy megvárattalak. Így magyarázd viselkedésemet.

Úgy ejtette ki a szavakat, hogy Gendzsit teljesen megtévesztette: azt hitte, a hercegnő válaszol ilyen talpraesetten. A régimódi nevelésű, előkelő hölgytől nem várt ilyen találékonyságot. Kellemes meglepetés volt ez, s így felelt rá:

– Úrnőm, ma te lettél a nyertes. – És megtoldotta ezzel a verssel: – Tudom ugyan, hogy a kimondatlan gondolat többet ér a szónál, de a találgatás nem valami mulatságos játék.

Beszélt még sok kis semmiségről, ami éppen eszébe jutott, és mindent elkövetett, hogy szórakoztassa a hercegnőt, de hasztalan. Végül már arra gondolt, hogy ennél a furcsa teremtésnél a hallgatás bizonyára mély érzelmeket takar, s többé nem bírta fékezni kíváncsiságát. Könnyűszerrel kinyitotta az elreteszelt ajtót, és belépett a szobába. Mjobu meghökkenve látta, hogy így meghazudtolták nyugtató szavait, ezért helyesebbnek érezte, ha be sem várja, mi következik: oda sem pillantva, szobájába sietett. Dzsidzsu és a többi komorna már sokat hallott Gendzsiről, és sóvárogva várták, hogy csak egy pillanatra is láthassák, így aztán nagyon is készek voltak, hogy megbocsássák ezt az udvariatlan tolakodást. Pusztán attól féltek, hogy úrnőjük nem találja fel magát ebben a váratlan helyzetben. Gendzsi valóban teljes megszégyenülésben és zavarban találta a hercegnőt. De úgy gondolta, hogy a körülményeket tekintve ez egészen természetes is. A szigorú elzártság, amelyben felnevelték, igazán sok mindent megmagyarázott. Türelemmel kell lennie hozzá...

Ahogy szeme hozzászokott a lámpa sápadt fényéhez, kezdett rájönni, hogy a hercegnő cseppet sem szép. Vajon egyetlen olyan tulajdonsága sincs, ami igazolhatná tervét és reményeit? Úgy látszik, hogy bizony nincs. Későre járt már. Mi célja, hogy tovább itt időzzön? Keserűen csalódva hagyta el a házat.

Mjobu roppant kíváncsi volt, hogy mi történik, s ébren, fülelve feküdt ágyában. Azt a látszatot akarta kelteni, hogy ő maga nem volt tanúja Gendzsi betörésének, így bár jól hallotta, hogy a herceg kifelé tart, nem kelt fel, hogy a kapuig elkísérje, és egy mukkot sem szólt.

A herceg a lehető legnagyobb csendben elosont, hazatért a Nidzso-inbe, és ágyára vetette magát. Ezúttal aztán igazán jó nyomon járt, gondolta. Micsoda kiábrándulás! S az a legroszszabb az egészben, hogy a hölgy hercegnő, nagy dáma! Micsoda csávába került! Ott hevert még, és tépelődött, mikor belépett To no Csudzso:

– De későn jöttél haza! – kiáltott oda Gendzsinek. – Az okát könnyen kitalálom!

Gendzsi felült.

– Oly nyugodtan szenderegtem itt magamban, hogy elaludtam az időt – mondta. – A Palotából jössz?

– Igen – felelte Csudzso. – Éppen haza tartok. Tegnap hallottam, hogy a császár Szuzaku-inbe teendő látogatásának ünnepére most választják ki a táncosokat és a zenészeket, ezért hazamegyek, hogy értesítsem apámat. Visszafelé újra benézek.

Csudzso sietségét látva mondta, hogy vele tart a Nagy Csarnokba. Nyomban behozatta reggelijét, és meghagyta, hogy vendégét is lássák el. Két kocsi várt rájuk, de mindketten egy kocsiba szálltak.

– Még most is nagyon álmosnak látszol – mondta Csudzso ingerkedve. – Meggyőződésem, hogy valami érdekes kalandod lehetett, amiről nem kívánsz beszélni.

Ezen a napon Gendzsit számos fontos kötelesség várta, így nagy munkában volt a Palotában, egészen éjszakáig. Csak e kései órában jutott eszébe, hogy legalább a szokásos levelet el kellene küldenie. Esett az eső. Mjobu még csak egy napja is szemrehányást tett neki, hogy éppen csak be-benéz a hercegnő palotájába. Ma azonban egy csepp kedve sem volt hozzá, hogy elmenjen.

Ahogy teltek az órák, s a hercegtől csak nem jött levél, Mjobut különös részvét fogta el a hercegnő iránt, mert feltételezte, hogy nagyon szenved Gendzsi udvariatlansága miatt. Valójában azonban a szegény hölgy, az éjszaka folyamán történt események hatására, még annyira szégyenkezős és rémült volt, hogy gondolni sem tudott másra, s amikor késő este végre megérkezett Gendzsi levele, egy szót sem bírt megérteni mindabból, amit a herceg írt.

Gendzsi ezzel a költeménnyel kezdte: „Még alig oszlott el az esti köd, feltárván előttem a tájat, midőn az éjszakai eső sötét falat vont körém . . . Türelmetlenül lesem, mikor oszlanak el a felhők" – így folytatta levelét. A házbeli hölgyek felháborodtak, mert nyomban elértették a sorokat: Gendzsi többé nem szándékozik eljönni. Abban azonban mindnyájan egyetértettek, hogy választ feltétlenül kell küldeni, de úrnőjük abban a pillanatban izgatottabb volt, hogysem ecsethez és papiroshoz nyúlhatott volna. Dzsidzsu ismét segítségére sietett, mondván, hogy későre jár már, és nincs vesztegetni való idő.

– „Jussanak eszedbe, akik vidéken élnek, és felhős éjszakán a holdfényre várnak; ahogy elnézik az égboltot, annyira más gondolatok foglalkoztatják őket, mint téged!" – Dzsidzsu ezt diktálta úrnőjének, s az, hölgyei egybehangzó tanácsára, olyan papirosra írt, mely egykor bíborszínű volt, de már színehagyott és gyűrött lett. Kézírása merev volt és suta, nagyon is közepes ízlésről árulkodott, fel- és lefele egyenlő vastag vonalakat húzott. Gendzsi egy pillantásra is alig méltatta, félretette, de az egész helyzet nagyon aggasztotta. Hogyan kerülhetné el, hogy a hercegnőt megsértse érzelmeiben? Ez az ügy még valami bajba sodorhatja. Mit tegyen? Végül úgy döntött, hogy a jövőben is okvetlenül el kell járnia a hercegnőhöz. De közben a szegény hölgy, aki mit sem tudott Gendzsi ilyen elhatározásáról, nagyon boldogtalan volt.

Este, visszatérőben a Palotából, apósa kereste fel, és magával vitte a Nagy Csarnokba. Itt már összejött minden ifjú herceg, és folyt a készülődés az elkövetkező ünnepre. Ezután

már napokon át mindenki a számára kiosztott dal vagy tánc gyakorlásával foglalkozott. A Nagy Csarnok így még sohasem visszhangzott az állandó muzsikától. Szakadatlanul szólt a basszus fuvola és a hosszú fuvola, még a nagydobot is kigurították a verandára, és az ifjabb hercegek azzal szórakoztak, hogy gyakoroltak rajta. Nagy elfoglaltsága miatt Gendzsi arra is alig talált időt, hogy legalább a legkedvesebb barátnőit felkeresse, s így elmúlt az ősz, s meg sem fordult a Hitacsi palotában. A hercegnő nem értette az egészet.

Éppen abban az időben, amikor a legszorgosabban folytak a zenepróbák, Mjobu felkereste a herceget. Igen elszomorító híreket hozott.

– Szívettépő látni, mit szenved napról napra a szegény hölgy, mert olyan méltatlanul bántál vele – mesélte, és közben csaknem elsírta magát.

Gendzsi kétszeresen is zavarban volt. Vajon mit gondol róla Mjobu, mióta tudja, milyen kíméletlenül megszegte ígéretét, pedig mennyire lelkére kötötte a lány, hogy illemtudóan viselkedjék. Aztán ott a hercegnő... El tudta képzelni, milyen szívszakasztó látvány lehet, amint némán eltemetkezik sötét gondolataiba és kételyeibe.

– Kérlek, magyarázd meg neki – kérte Gendzsi –, hogy nagyon el voltam foglalva. Valóban ez az egyetlen oka, hogy még nem kerestem fel. – De sóhajtva hozzáfűzte: – Remélem, nemsokára alkalmat találok rá, hogy megtaníthassam, ne legyen annyira merev és félénk. – Ahogy ezt mondta, elmosolyodott, és mivel oly fiatal és elbűvölő volt a herceg, Mjobu, csalódottsága ellenére, maga is mosolyra kényszerült. A herceg korában az ember elkerülhetetlenül szenvedést is okoz másoknak. Hirtelenjében Mjobu is úgy látta, teljesen helyes, hogy a következményekkel nem törődve, úgy cselekedett a herceg, ahogy a szíve diktálta.

Ahogy elmúlt az ünnepi sürgés-forgás, Gendzsi valóban többször is felkereste a Hitacsi palotát, majd – ezt követően – magához vette a kis Muraszakit, s a kislány annyira elbűvölte, hogy még a hatodik kerületbe is csupán rendszertelenül látogatott el. Bár a hercegnő iránt nagyobb részvétet érzett, mint

valaha, még kevésbé volt kedvére, hogy felkeresse azt az elhagyatott palotát. Hosszú időn át semmi vágyat nem érzett magában, hogy felderítse a titkot, miért olyan félszeg a hercegnő, és hogy ráébressze az élet szépségére. Végül pedig az a gondolata támadt, hogy maga talán egész idő alatt tévedés áldozata volt. Mindössze futó benyomást szerezhetett a hercegnőről, hiszen olyan sötét volt a szobában, hogy ha a tulajdon kezét a szeme elé tartja, azt sem igen látja. Csak rá tudná beszélni, engedje meg, hogy igazából megnézhesse! A hercegnő azonban szemlátomást retteg a gondolattól, hogy könyörtelen világosságban mutatkozzék. Ezért aztán egyik éjszaka, amikor tudta, hogy a ház lakóit teljesen készületlenül találja, elosont a palotához, és az ajtó hasadékán át belesett a női lakosztályba. Maga a hercegnő nem volt látható. A helyiség túlsó végén igen megrongált díszparaván állt. Látszott, hogy évek hosszú sora óta nem mozdították el a helyéről. A szobában négy-öt idősebb komorna tartózkodott. Éppen vacsorát tálaltak úrnőjüknek, kínai edényekben, amelyek szemre hasonlítottak a híres „császári kék" porcelánhoz, s bár ütött-kopottak voltak, de ilyen drága edények mégsem illettek a felszolgált ételekhez. Az idős hölgyek csakhamar eltávoztak, valószínűleg azért, hogy maguk is megvacsorázzanak. Ebből a nagy szobából nyíló kis helyiségben most egy barátságtalan külsejű asszony jelent meg, szörnyen kormos, mocskos fehér ruhában, derekára kötött szutykos köténben. Lomposssága ellenére haját úgy feltornyozta egy fésűvel, mint régente az udvari cselédek, amikor a császári asztalnál szolgáltak fel, de fürtjei kuszán lecsüngtek. Gendzsi néhanapján látott már ilyen asszonynépet, amint kísértetként imbolyogtak a Palota gazdasszonyának szobáiban, de sejtelme sem volt róla, hogy manapság akadjon ember, aki mellett ilyen nőszemély szolgál.

– Ó, jaj, milyen hideg telünk van! – sápítozott a kötényes asszony. – Mi értelme az életnek, mikor ilyen időket kell megérnünk! – Még a könnye is kipottyant. – Ha minden maradt volna a régiben, ahogy még az öreg herceg idején volt – sóhajtotta. – De mekkorát fordult a világ! Nincs már fegyelem, se tekintélytisztelet. Ha meggondolom, hogy micsoda idő-

ket kellett megérnem! – s megrázkódott, „mintha madár lenne, mely egyet-kettőt verdes szárnyával, s aztán elszáll".* Aztán tovább sopánkodott a romlott állapotok miatt, hogy Gendzsi nem bírta hallgatni, s mintha csak éppen akkor érkezett volna, bekopogott a tolóajtón. Az öregasszony meglepetésében nagy sápítozást csapott, majd gyertyát hozott, és beengedte a herceget. Csak az volt a baj, hogy Dzsidzsu meg néhány más fiatal lány megbízást kapott, hogy segédkezzenek a Szűz Papnőnél, így hát nem voltak otthon. Dzsidzsu távollétében a palota még falusiasabbnak és ódivatúbbnak tetszett, és Gendzsi jobban érezte furcsaságát, mint valaha.

A hó pedig bánatosan csak hullt és hullt. Az eget sötét felhők borították, és vadul, dühödten fújt a szél. A nagy lámpa kialudt, és szemlátomást senki sem törődött vele, hogy újra meggyújtsák. Gendzsinek hirtelen eszébe jutott a szörnyű éjszaka, amikor Jugaót megölte a rontó hatalom. Ez is csaknem olyan elhanyagolt ház, de kisebb és – Gendzsi vigaszára – nem annyira kihalt. De mégis nyomasztó környezet volt ahhoz, hogy ilyen időben itt töltsön egy éjszakát. A maga nemében szépségesen és varázslatosan kavargott a hó, ám a hölgy, akit felkeresett, bosszúságára, nagyon is suta és félszeg volt ahhoz, hogy vele csodálhassa ezt a tombolást. Már szürkült az égbolt, és Gendzsi fellebbentette a függönyt: kinézett a hóval borított virágágyakra. A virágágyak mögött nagy, szűzhó fedte mezőség terült el. Különös és szép látvány volt, s amint eszébe jutott, hogy hamarosan meg kell válnia tőle, bekiáltott a hercegnőnek, aki az egyik belső szobában tartózkodott:

– Jöjj ide, és nézd, milyen szép odakint! Nem kedves tőled, hogy még most is úgy bánsz velem, mintha idegen lennék.

Ekkor belépett a szobába az öregasszony, és bár még sötét volt, a hó világánál észrevette, milyen üde és szép Gendzsi arca. Őszinte csodálattal és elragadtatással meresztette szemét a hercegre, és maga is hívogatta asszonyát:

– Bizony, úrnőm, gyere csak ki! Nem úgy viselkedsz, ahogy illenék. Egy ifjú hölgy legyen mindig barátságos és kedves.

Így intette, márpedig valahányszor megmondták a hercegnőnek, mit tegyen, ő maga nem látta okát, hogy ellenkezzék.

Most is megigazgatta ruháját, és tétován bejött az első szobába. Gendzsi úgy tett, mintha még most is kinézne az ablakon, de lopva hátra pillantott. És ha a hercegnő nem lett volna annyira félszeg, viselkedését most roppant elbűvölőnek találja. Mekkorát tévedett! Annyi bizonyos, hogy a hölgy igen magas, ezt már a hátáról is látta, amikor helyet foglalt. Alig is hitte volna, hogy nőt lát maga előtt. Aztán egy pillanatba sem telt, és meglátta a legnagyobb szépséghibáját. Az orra! Nem bírta levenni róla a tekintetét. Szamantabhadra hátasának* ormányát juttatta eszébe. Nemcsak hogy elképesztően nagy, de – s ez benne a legkülönösebb – a végén kissé horgas és pirosas színű volt, ami furcsa ellentétben állt a hölgy arcbőrével, mert ennek színe túltett a hó fehérségén. Homloka szokatlanul magas volt, s valószínű, hogy arca is hosszú lehetett, habár látni csak részben láthatta, mert a hölgy lehajtotta fejét. Roppant sovány volt, és csontjai, különösen vállban, szörnyen kiálltak. Gendzsi most már fájlalta, hogy így kierőszakolta a hercegnőtől ezt az elszomorító önleleplezést, de olyan furcsa volt a lány, hogy Gendzsi nem bírt erőt venni magán, és továbbra is mereven bámulta. Egy valamiben viszont nem maradt el a főváros legnagyobb szépségei mögött sem: gyönyörű haja volt. Kibontva viselte, s szoknyája szegélyén is túlért majd két arasszal. A ruházat részletes leírása hamar unalmassá válik, minthogy azonban minden történetben úgy szokás, hogy egy ember jellemzésénél elsőnek is azt mondják el, *mi volt rajta,* ez egyszer magam is megkísérlem leírni. Császári bíborszín, de roppant fakó ujjasa fölött olyan ruhát viselt, amelynek bíbora az időtől a szó szoros értelmében megfeketedett. Köpenye cobolyprém volt, és erős illat járta át. Néhány nemzedékkel előbb nagy divat volt a cobolyköpeny, de egy aránylag még fiatal lány számára igen szokatlan viseletnek tetszett. De úgy látszott, hogy e nélkül a szörnyű gönc nélkül meg is fagyna. Gendzsi, akarva-akaratlan megsajnálta. A lány most is mintha képtelen lenne rá, hogy megszólaljon, s hallgatásától végül a hercegbe is belefagyott a szó. Mégis meg kell kísérelnie, gondolta a herceg, hogy feloldja a lány féltve őrzött némaságát; s ezért egy sereg apró-cseprő meg-

jegyzést tett. A hercegnő, zavarában, ruhájának ujjával eltakarta arcát. Ez a testtartás meg a hozzá illő ruházat óhatatlanul eszébe juttatta a hivatalos felvonulásokra nevetséges pompát öltő, kivénhedt méltóságokat, akik hivatali jelvényüket mellükre tűzve, gyászmenetre emlékeztető léptekkel vonulnak fel – s erre nevethetnékje támadt. Tudta, mennyire udvariatlanul viselkedik. Valójában azonban szinte fájt neki a látvány, és mivel kívánta a hercegnőnek, hogy minél előbb levetkőzhesse zavarát, felállt és indulni készült.

- Míg nem jártam hozzád, senkid sem volt, akihez bizalommal fordulhattál volna. De úgy gondolom, el kell szánnod magad, hogy a jövőben őszinte leszel hozzám, és elmondod nekem minden titkodat. Szigorú elzárkózásod fájdalmas számomra. – Majd ezt a költeményt mondta: – Az ereszről csüngő jégcsap már a reggeli nap melegétől is megolvad. Miért van az, hogy cseppjei újra jéggé fagynak?

E szavakra a hercegnő halkan kuncogni kezdett. Gendzsi viszont már szinte tűrhetetlennek érezte, hogy a lány ennyire képtelen magát kifejezni, s elhagyta a házat. A kora reggeli sápadt fényben is észrevette, hogy az udvari kapu, mely előtt fogata várakozik, milyen rozoga és megdőlt, s biztosra vette, hogy nappali fényben feltárulna a pusztulás és elhanyagoltság sok egyéb jele is. A hajnali szürkületben egyhangúan kitáruló, kietlen tájon csupán a vastag hótakaró jelentett némileg vigasztaló, szinte melengető látványt.

Akár egy kis hegyi falu, olyan szomorú volt ez a hely; ilyenre gondolhattak barátai is azon a bizonyos esős éjszakán, amikor beszéltek a kapuról, mely „szinte megbújik a zöld bokrok közt". Ha ezek a falak valóban olyan ritka teremtést rejtegetnének, mint akkor képzelték! Milyen türelmesen, mennyi gyengédséggel udvarolna neki! Olyan élményre vágyott, mely megszabadítaná szorongásától, mert szorongás élt benne egy bizonyos reménytelen és tilos szenvedély miatt – ez gyötörte. De jaj, a sóvárgott felszabadítást bárkitől inkább várhatta, mint a romantikus ház úrnőjétől. De éppen az a tény, hogy a hercegnő semmit sem nyújthatott, Gendzsi számára lehetetlenné tette, hogy hátat fordítson neki, hiszen bizonyos, hogy

többé senki sem akadna, aki felkeresse a hercegnőt. De miért, miért éppen őt érte az a sors, hogy a lány bizalmasa legyen? Talán az elhunyt Hitacsi herceg szelleme, lánya örömtelen, elhagyatott élete fölött érzett bánatában választotta ki őt, és elvezette hozzá?

Gendzsi az út szélén hótól eltemetett, kicsiny narancsfát vett észre. Felszólította egyik emberét, hogy szabadítsa ki a fát. A mellette álló fenyő, mintha csak féltékeny lenne a szomszédjának kijutó figyelem miatt, megrázta súlyos terhétől roskadozó ágait, és egy csomó havat szórt az ember kabátujjára. Gendzsi felvidult a jelenettől, és hirtelen azt kívánta, bárcsak lenne társa, akivel megoszthatná gyönyörűségét. Nem fontos, hogy éppúgy szeresse az ilyesmit, mint jómaga, de legalább némi fogékonyság legyen benne iránta.

A kapu, amelyen át fogatával át kellett hajtatnia, hogy a telket elhagyhassa, még zárva volt. Végre megtalálták az embert, aki a kulcsot őrizte; kiderült, hogy egy vénséges vén ember az, akibe már csak hálni jár a lélek. Az apókát egy nyurga kamaszlány kísérte – talán a lánya vagy az unokája lehetett. Ahogy ott állt a hóban, ruhája a friss hóhoz képest elég szutykosnak tetszett. Látszott rajta, hogy nagyon szenved a hidegtől, mert valami kis rézedényt szorongatott magához, amelyben bágyadtan izzott néhány faparázs. Az öregemberben nem volt annyi erő, hogy kitárja a kaput, és a kislány is csak rángatta. Gendzsi egyik szolgája megszánta őket: segítségükre sietett, és gyorsan kitárta a kaput. Gendzsinek Po Csü-ji egyik költeménye jutott eszébe, melyben a költő leírja a falusiak téli szenvedéseit, és magában elsuttogta e sorokat: – „A kicsinyek pőrén futkosnak a hidegben, az öregek vacognak, nincs téli ruhájuk." – Hirtelen eszébe jutott, hogy a hercegnő arcát elcsúfító vörös orra hegye is olyan, mintha a fagy csípte volna ki, és nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék. Ha csak egyszer is megmutathatná To no Csudzsónak! Eszébe jutott, hogy amikor először itt járt, To no Csudzso követte. Vajon máskor is megtette? Lehet, hogy most is figyeli. Erre a gondolatra bosszúság fogta el.

Ha a hercegnő szépséghibái nem lennének ennyire feltűnőek,

semmiképp sem folytatná ezeket a kínos látogatásokat. De most, hogy már meglátta a hölgyet a maga tragikus esetlenségében, felülkerekedett benne a részvét: ettől kezdve állandó kapcsolatot tartott fenn vele, és sok tanújelét adta barátságának. Abban a reményben, hogy sutba vágja cobolybundáját, selymet, atlaszt és bolyhos anyagot ajándékozott neki. Küldött meleg kendőt is, amilyet öregek hordanak, hogy az agg kapusnak is legyen valami meleg holmija. Valóban, a hercegnő birtokán mindenki kapott kisebb-nagyobb ajándékot. A hercegnő ellenkezés nélkül elfogadta az ajándékokat, s ennek Gendzsi, a jelen körülmények között, örült is, mert így lehetővé vált számára, hogy különös barátságukat ilyesfajta szívességekre korlátozza.

Eszébe jutott, hogy Ucuszemit sem látta szépnek, mikor megleste azon az estén, hogy olyan hirtelen elmenekült. De ő tudta, hogyan illik viselkedni, s így a maga egyszerűségében sem volt kellemetlen teremtés. Nehezen is lehetett elhinni, hogy a hercegnő rangban oly sokkal magasabban áll, mint Ucuszemi. Ez is csak azt mutatja, hogy az ilyesminek mily kevés köze van születéshez vagy ranghoz! Gendzsi üres óráiban még most is fájó szívvel gondolt Ucuszemi elvesztésére, és tüske maradt benne, mert végül is ő volt az, aki engedett, s az asszony győzedelmeskedett.

Vége felé járt az esztendő. Egy nap, amikor Gendzsi éppen a császári palotában levő lakosztályában tartózkodott, felkereste Mjobu. Gendzsinek kedvére volt, ha a lány fésülte, és teljesítette kisebb megbízásait is. A herceg egyáltalán nem volt szerelmes a lányba, de nagyon jól megfért vele, és igen szórakoztatónak találta csacsogását, így buzdította is, hogy amikor éppen nincsen dolga a Palotában, keresse fel, ha tud valami újságot.

– Valami nagyon furcsa dolog történt – kezdte Mjobu –, alig is tudom magam elszánni, hogy elmondjam . . . – Mosolyogva elhallgatott.

– El sem tudom képzelni – válaszolta Gendzsi –, hogy olyasmi is akadhat, amit félsz elmondani.

– Ha a magam dolgáról lenne szó – magyarázkodott a lány –, jól tudod, hogy nyomban elmesélném. De ez egészen másvalami. Igazán nehezemre esik beszélni róla.

A herceg egy ideig semmit sem tudott belőle kicsikarni, de amikor megszidta a nagy körülményeskedésért, végre átnyújtott neki egy levelet. A hercegnő küldte.

– De hiszen nincs még egy ügy, amit kevésbé lenne érdemes titkolni! – képedt el Gendzsi.

A lány érdeklődve figyelte Gendzsit, mialatt az olvasott. A levelet vastag papírra írták, s erős illat járta át. Minden ecsetvonás bátor volt és határozott. A hölgy költeményt is mellékelt: „A te kemény szíved, a te kőszíved miatt könnyek áztatják kínai köntösöm ujját." A herceg elgondolkodott rajta, hogy a vers valami olyasmire vonatkozhat, amiről a levél nem beszél. Éppen azon tűnődött, mi is lehet ez, amikor pillantása egy otromba ruhásdobozra esett, ami festett vászonhuzatban bújt meg.

– Nos – szólt Mjobu –, most már talán megérted, miért voltam zavarban. El nem hiszed, de a hercegnő úgy gondolja, hogy ezt a kabátot vedd majd fel újév napján. Félek, nem vihetem vissza, nagy udvariatlanság lenne. De ha gondolod, én majd megőrzöm neked úgy, hogy senki meg ne lássa. Minthogy azonban mégis neked küldte, kérlek, vess rá egy pillantást, mielőtt elvinném.

– De egyáltalán nem is akarom, hogy elvidd! – válaszolta Gendzsi. – Úgy érzem, nagyon kedves tőle, hogy küldte.

Valójában nemigen tudta, mit is mondjon. A hercegnő olyan csúfosan döcögős verset küldött, amilyet Gendzsi még sosem látott. Most jutott eszébe, hogy a többi versét nyilván diktálásra írhatta – talán Dzsidzsu vagy egy másik hölgy segíthetett neki. És biztosan Dzsidzsu vezette a hercegnő ecsetjét is, ő játszotta az írásmester szerepét. Ha arra gondolt, hogy a hölgy legnagyobb költői erőfeszítése is csak ennyit teremthetett, megértette, hogy ez a gyarló versike talán mesterműnek számít, s ehhez képest kell értékelnie. Felbontotta a csomagot. Mjobu pirult, ahogy nézte. Egyszerű, divatjamúlt sárgás kabát került elő a dobozból. Finom szövésű anyaga volt, de bizony nem valami remekül szabták, varrták. Valóban különös aján-

dék! Gendzsi maga elé terítette a hercegnő levelét, és hanyagul ráírt valamit a szélére. Mjobu belenézett a válla fölött, és látta, hogy ezt a verset írja: „Hogyan lehet, hogy kabátom ujja súrolta a sáfrányvirágot,* holott sem színe, sem alakja nem kedves?"

Mi értelme, töprengett Mjobu, hogy így lecsepül egy virágot? Gondolatban végigfutott Gendzsi és a hercegnő találkozásain, s végre eszébe jutott valami, ami egy holdvilágos éjszakán magának is feltűnt, és bár úgy érezte, hogy a tréfa cseppet sem szelíd, akarva-akaratlan mulatott rajta. Gyakorlott könnyedséggel verset rögtönzött, s ebben óva intette a herceget: a világ szigorúan ítél, s szemében még ez az évődés is súlyosan árthat hírnevének. A lány hamarjában összecsapott költeménye persze hibás volt, de Gendzsiben felötlött, hogy minden mennyivel könnyebb lenne, ha a szegény hercegnőben csak feleannyi élénkség volna, mint Mjobuban. Abban pedig teljesen igaza van, hogy nem veszélytelen dolog gúnyt űzni ilyen magas rangú hölgyből.

Ebben a percben látogatók érkeztek.

– Kérlek, tedd el ezt valahová, ahol nem látják meg – szólt Gendzsi, és a kabátra mutatott. – Hát nem elképesztő, nem hihetetlen, hogy valaki ilyen ajándékot kapjon? – sóhajtotta.

„Ó, miért is mutattam meg neki!* – gondolta Mjobu. – Csak azt értem el, hogy most majd rám is neheztelni fog, akárcsak a hercegnőre." És igen leverten surrant ki a hercegi lakosztályból.

Mjobu másnap a császárnál volt szolgálatban, és mialatt a többi udvarhölggyel a közös női lakosztályban várakozott, Gendzsi benézett, és így szólt:

– Végre megvagy. Itt a válasz a tegnapi levélre. Attól félek, nagyon is erőltetett. – Azzal odadobta neki a levélkét.

Az udvarhölgyeket féktelen kíváncsiság fogta el. Gendzsi elhagyta a termet, s közben a *Mikasza hegyi hölgy*et dúdolta magában.* Mjobu ezen fölöttébb felvidult. A többi hölgy kíváncsi volt, miért mosolygott a herceg. Valami tréfáról van szó talán? . . .

– Ó, nem – válaszolta Mjobu. – Azt hiszem, talán észrevehette, hogy valamelyikünknek kissé piros az orra a reggeli hidegtől. Biztosan erre célzott a dallal.

– Szerintem inkább ostoba az a dal – jegyezte meg az egyik hölgy. – Ma nincs itt köztünk senki, akinek piros lenne az orra. Csak Szakonra vagy Higo no Unemére gondolhatott. – A dolgot nem tudták megfejteni.

Mikor Mjobu átnyújtotta Gendzsi válaszát, a Hitacsi palota hölgyei összegyűltek, hogy megcsodálják. Hófehér papírra írták, hanyag, de igen tetszetős kézírással. „Az ajándékba küldött ruha azt jelentse-e, hogy nagyobb távolságot óhajtasz közöttünk, mint a múltban volt?"*

Az év utolsó napjának estéjén a herceg visszaküldte a dobozt, amelyben a kabátot kapta: beletette egy udvari ruháját, melyet régebben kapott ajándékba, aztán egy szőlőszínű szövetből készült ruhát meg különféle sárgásrózsaszín anyagokat és egyéb holmikat. A dobozt Mjobu vitte el a hercegnőnek. Az idős udvarhölgyek megértették: Gendzsi nem helyesli, ahogy úrnőjük a színeket összeválogatja, és leckét óhajt neki adni.

– Ó, igen – szóltak haragosan –, szép ez a mély vörös, mert még új. De gondold csak el, hogy kifakul majd! És biztos vagyok benne, úrnőm, hogy költeményed sokkal értelmesebb volt. Gendzsi csupán szellemeskedni akart válaszában.

A hercegnőnek magának is jó véleménye volt a saját verséről. Igazán nem kis fáradságába került, és mielőtt elküldte, gondosan le is másolta jegyzőfüzetébe.

Elkövetkeztek az újévi ünnepségek. Ebben az évben az álarcos játékokat is megrendezték, s egy sereg ifjú nemes táncolva, énekelve járta be a Palotát. A Fehér Ló ünnepe után hét nappal, ahogy leszállt az éjszaka, Gendzsi eltávozott a császár közeléből, és visszavonult a maga palotabeli lakosztályába, mintha ott akarná tölteni az éjszakát. Később azonban elment a Hitacsi palotába, mely ezúttal a szokásosnál kevésbé volt barátságtalan. És mintha a hercegnő sem lett volna annyira furcsa, és hajlékonyabbnak látszott. Mikor a herceg meglátta, hogy a nap besüt a hölgy szobájába, azt re-

mélte, hogy a hercegnő is megújul, akár az évszak. Némi tétovázás után felkelt, és bement az első szobába. A keleti szárny végén tárva-nyitva álltak a szárnyas ajtók, és mivel az előtér tetőzete beomlott, a napfény akadálytalanul betört a házba. Egy kissé havazott is, és fehérségétől csak még elragadóbban csillogott, szikrázott a reggeli fény. A hercegnő elnézte, amint az egyik szolga felsegíti Gendzsi kabátját. Kihúzódott az ágy szélére, fejét kissé lehorgasztotta, haja nagy hullámokban a padlóra omlott. Gendzsi tetszéssel nézett vissza rá, és magában azt kérdezte, vajon egy napon nem növi-e ki a hercegnő a csúnyaságát. Már éppen be akarta csukni maga mögött a női lakosztály ajtaját, de hirtelen úgy érezte, kárpótlással tartozik a hercegnőnek a külsejéről alkotott szigorú ítéletért: kissé nyitva hagyta az ajtót, odahúzott egy zsámolyt, leült és rendbe hozta a haját. Az egyik szolga behozott neki egy szörnyen rozoga állótükröt, kínai fésűket meg egy pipereholmival és más egyébbel megrakott dobozt. Gendzsit mulattatta a felfedezés, hogy ebben a női háztartásban, ha mégolyan siralmas állapotban is, de van még némi, férfinak való felszerelés is.

Most meglátta, hogy a hercegnő, aki közben már felkelt és felöltözött, egészen divatos. Azt a ruhát vette fel, amelyet Gendzsi újévre küldött neki, de a szövetet nem ismerte fel azonnal. Csak valami homályos sejtelem élt benne, hogy a feltűnő mintájú köpeny hasonlít valamelyik ruhadarabhoz, amit ő adott a hercegnőnek.

– Remélem – szólalt meg a herceg –, hogy ebben az esztendőben kissé beszédesebb leszel. Költő nem várja olyan türelmetlenül az első fülemülét, mint én a napot, amikor közlékenyebb leszel velem. Bárcsak te is megújulnál, mint a megújhodó év!

A hercegnő arca felragyogott. Valami találó megjegyzést keresgélt, és egész testében remegve, óriási erőfeszítéssel kinyögte:

– Ha majd megszólal a bíbic, és a természet újra zöldül.

– Nagyszerű! – kiáltott fel Gendzsi. – Ez valóban azt jelenti, hogy megkezdődött az új esztendő. – Bátorítóan rámosolygott, és elhagyta a házat. A hercegnő egy heverőn nyugodott, és onnan kísérte tekintetével. Arcát, szokása szerint, félig eltakarta kezével, de az a szerencsétlen kis virág még így is feltűnően virított. „Szegény teremtés! Való igaz, hogy nagyon csúnya!" – gondolta Gendzsi kétségbeesetten.

Ahogy hazatért a Nidzso-inbe, látta, hogy Muraszaki vár rá. A kislány úgy kifejlődött, hogy szebbet kívánni sem lehetett, és még mennyi ígéret rejlett benne! Egyszerű, testhezálló, cseresznyeszín ruhát viselt. A herceget különösen elbűvölte mozgásának könnyedsége és fesztelen bája, ahogy elébe jött. Nagyanyja régimódi kívánságainak megfelelően fogait nem feketítették meg, de szemöldökét festékkel finoman meghúzták. „Miért töltöm időmet annál a csúnya nőnél – kérdezte magában elámulva Gendzsi –, mikor ilyen csodaszép kislánnyal játszhatom." Együtt üldögéltek, és játszottak Muraszaki babáival. Ezután a kislány rajzolgatott, és kifestette a képeket. Mindenféle vidám, mókás dolgot rajzolt, majd Gendzsi így szólt hozzá:

– Most majd én festek neked egy képet.

Azzal rajzolt egy hosszú hajú hölgyet, orrára meg egy vörös pacnit ejtett. Még megrajzolva is milyen kellemetlen, gondolta, mikor szünetet tartott, hogy szemügyre vegye művét. Felkelt, belebámult a tükörbe, és mint aki elégedetlen a saját üde arcszínével, hirtelen vörösre mázolta a maga orra hegyét, akár a hölgy képmásán. Újra a tükörbe pillantott. Szép arca egyszeribe nevetségessé és visszataszítóvá vált. A gyerek eleinte nevetett.

– Szeretnél engem akkor is – kérdezte Gendzsi –, ha mindig ilyen csúf lennék?

A kislányt rémület fogta el, mert hátha nem jön le a festék!

– Hogy tehettél ilyet? – kiáltotta. – Milyen borzasztó!

Gendzsi úgy tett, mint aki letörölné, de hasztalan.

– Nem jön le – mondta szomorúan. – Nem tudom letörölni. Milyen szomorú vége lett a játéknak! Szeretném tudni, mit szól majd a császár, ha visszatérek a Palotába!

Olyan komolyan mondta, hogy a lány egészen kétségbeesett, és mert segíteni akart rajta, a festőszerek mellett álló vizes-

kancsóba bemártott egy darab vastag, puha fehér papírt, és dörzsölni kezdte vele a herceg orrát.

– Vigyázz! – kiáltotta nevetve. – Ne tégy úgy velem, mint Heicsuval* a szíve hölgye! Inkább vörös legyen az orrom, mintsem fekete!

Így töltötték idejüket – igazán elragadó pár voltak ketten.

Az enyhe tavaszi napsütésben a fák már a fakadó rügyek fátyolában csillogtak. A szilvafák jelentették a legbiztosabb ígéretet, mert bimbójuk máris kipattant: megannyi kis ajak, ha könnyű mosolyra nyílik. A legkorábban nyitott a piros virágú szilva, mely a fedett lépcső mellett nőtt. Virágba borultan állt már.

– Ha nemes is a fa, piros virága furcsa kedvetlenséggel tölt el* – énekelte Gendzsi, és mélyet sóhajtott.

A következő fejezetben megtudjuk, végül is mi történt valamennyiükkel.

HETEDIK FEJEZET

A Piros Levelek ünnepe

A császár látogatásának a Piros Veréb kastélyban az istentelen hónap tizedik napján kellett megtörténnie. Ebben az évben az ünnep még pompásabb látványosságnak ígérkezett, mint valaha is, és a palotabeli hölgyek nagyot csalódtak, merthogy nem vehettek részt az ünnepen.* A császár sem bírta elviselni a gondolatot, hogy Fudzsicubo ne lássa a színjátékot, ezért elhatározta, hogy a főpróbát a Palotában fogja megtartatni.

Gendzsi herceg *A kék tenger hullámait* táncolta. To no Csudzso volt a partnere. Bár ügyesség és szépség dolgában mindketten túltettek az átlagos szereplőkön, Csudzso csak olyan volt Gendzsi mellett, mint törpefenyő a virágzó cseresznyefa mellett. Csodálatos pillanat volt, amikor a lenyugvó nap sugarai Gendzsit érték, a zene pedig hirtelen felerősödött. A nézők még sosem láttak olyat, hogy valaki ilyen finoman lépkedjen, ilyen kecsesen tartsa a fejét; a tánc első részét követő dalban pedig olyan édesen szólt a herceg hangja, mint a *kalavinkáé*,* melynek éneke nem más, mint Buddha törvénye. Olyan megindítóan szép volt a tánc, hogy a császár szeme könnybe lábadt, a hercegek és nagyurak pedig hangosan sírtak. Amint a dal elhallgatott, és Gendzsi, táncruhájának hosszú ujját lesimítva ott állt és várta, hogy felhangozzék a zene következő tétele, majd meg is szólalt az élénkebb ütemű második rész, a herceg – felhevült, égő arcával – soha még enynyire rá nem szolgált nevére: Gendzsi, a Ragyogó. Kokiden hercegnő egyáltalán nem örült neki, hogy mostohafiának szépsége ekkora lelkesedést vált ki, és metsző gúnnyal megszólalt:

– Túlságosan is szép! Még megérjük, hogy az égből leszáll egy isten és megszökteti.*

A kíséretében levő ifjú hölgyek hallották, milyen gyűlölködve sziszegte el megjegyzését, és kissé zavarba jöttek. Fudzsicubo pedig egyre azt mondogatta magában, hogy a tánc láttán maga is csodálatot és elragadtatást érezne, ha közte és Gendzsi közt nem lenne az a szörnyű titok. Így csak ült ott, mint aki álmodik, és alig tudta, mi történik körülötte.

Vissza is tért szobájába. A császár vele volt.

– A mai próbán tökéletes volt *A kék tenger hullámai* – szólalt meg a császár. Látta, hogy Fudzsicubo nem válaszol, mire hozzáfűzte: – Neked hogy tetszett?

– Valóban igen jó volt – végül ennyit bírt mondani Fudzsicubo, a császár pedig így folytatta:

– Amint láttam, a második táncos sem volt rossz. Nemes ember mozdulataiban és kéztartásában mindig van valami, ami megkülönbözteti táncát a hivatásos táncosétól. Ámbár bizonyos, hogy a legjobb mestereink közül néhányan igen jó táncosokat neveltek gyermekeikből, de bennük soha nincs meg a mi körünkből származó fiatalok bája és üdesége. Azok már a főpróbán annyira megerőltetik magukat, hogy attól tartok, az ünnepségen már nem szerepelnek jól. Kétségtelen, hogy mindnyájan nagyon igyekeztek, mert tudták, hogy jelen vagy a főpróbán, az ünnepi szereplésüket pedig már nem látod.

Fudzsicubo másnap levelet kapott Gendzsitől. „Mit szólsz a főpróbához? Milyen keveset tudnak az emberek arról a viharról, mely akkor bensőmben tombolt!" És költeményt fűzött hozzá: „Amikor szerelemtől betegen is talpra ugrottam, és ott szökdécseltem a többiekkel, tudtad-e, hogy táncruhám hosszú ujjának lázas verdesése mit jelent?" Aztán azzal zárta levelét, hogy kérte, őrizze titkukat, és legyen óvatos.

Fudzsicubo válaszán látszott, hogy zaklatottsága ellenére sem maradt érzéketlen az iránt, ami az összes többi nézőt is magával ragadta. „Bár messziről csupán annyi látszott, hogy egy kínai lobogtatja táncruhája hosszú ujját, mégis, minden mozdulata csodálatot és elragadtatást ébresztett szívemben."

Milyen meglepetés volt is ilyen levelet kapni Fudzsicubótól! Gendzsi el volt bűvölve, hogy Fudzsicubo ismeretei még a tengeren túli birodalom udvari szokásaira is kiterjednek. Szavainak immár fejedelmi csengésük volt. Igen, erre jelölte ki a sorsa. Gendzsi boldogan mosolygott magában, kiteregette a levelet, és két kézzel fogva, mint pap a szent könyvet, hosszan elnézegette.

Az ünnepség napján megjelentek a császári hercegek és minden udvari főnemes. Még a trónörökös is köztük volt. Miután a zenélő csónakok körbejárták a tavat, egyik tánc a másikat követte – még koreai és a tengeren túli országból való táncokat is bemutattak. Az egész völgy visszhangzott a zenétől, a dobszótól.

A császár úgy vélte, hogy Gendzsinek a főpróbán nyújtott teljesítménye a csoda és az isteni kinyilatkoztatás egy neme volt, és minden templomban különleges ájtatosságokat rendelt el. A legtöbben helyesnek tartották ezt az intézkedést, de Kokiden hercegnő bosszúsan kijelentette, hogy az ilyesmi teljesen fölösleges.

A Kör* közemberekből és nemesekből állt, mert a császár utasítására nem tekintettek származásra, és csupán az ügyesség, a kecses mozgás számított. A két szertartásmester, Szajemon no Kami és Ujemon no Kami felügyelt a zenekar jobb-, illetőleg balszárnyára. Táncmesterek és mások olyan megbízást kaptak, válogassanak össze kiváló szereplőket, és otthon, a saját házukban, tanítsák be őket az ünnepre. Mikor végre a magas fák vörhenyes, őszi lombsátra alatt körben felállt negyven fuvolás, s zenéjükbe belezúgott a hegyekből jövő, fenyőerdőket végigsöprő szél, s eközben a kavargó, szállongó levelek örvényéből ragyogó pompájával előtűnt *A kék hullámok tánca,* minden nézőt valami félelemmel határos elragadtatás fogott el.

A Gendzsi fején levő juharkoszorút a szél erősen megtépázta, s mivel a bal kéz felőli miniszter úgy gondolta, hogy a megmaradt néhány vörös levél elég lehangoló látvány, a császár ülőhelye előtt tarkálló krizantémból szedett egy csokorral, és belefonta a herceg koszorújába.

Napnyugtakor beborult az ég, és úgy látszott, hogy eső közeleg. De mintha az időjárás is tudta volna, hogy ilyen látványosság nem egyhamar kínálkozik ismét, az ünnep befejezte

előtt egy csepp sem hullott. Gendzsi búcsútánca, melyre sokszínű virágból font csodaszép koszorúval jelent meg, talán még gyönyörűbb volt, mint a főpróba ámulatba ejtő pillanatai, és a felzaklatott nézők szemében a herceg szinte túlvilági jelenséggé vált. Még a tudatlan, egyszerű emberek között is, akik távolabb, fák gyökerein, sziklák alatt vagy lehullott lombhalmokba süppedve ültek, csak kevés olyan kérges szívű akadt, aki nem ontott könnyet. Ezután az *Őszi szél* következett, melyet Dzsokjoden úrnő még gyereksorban levő fia* táncolt. A többi mutatvány már csak kevés érdeklődést keltett, mert a nézők annyira beteltek a látott csodával, hogy érezték, bármi következzék is, csak ronthatja emlékeik ízét.

Ezen az estén a császár a harmadik rang első osztályába léptette elő Gendzsit, To no Csudzso pedig a negyedik rang első és második osztályát elválasztó fokozatot kapta. Minden udvari nemes előbbre jutott egy rangfokozattal. Bár a szokásos ujjongással ünnepelték meg szerencséjüket, tudatában voltak annak, hogy útjukat Gendzsi egyengette. Csodálkoztak is rajta, hogy sorsuk így egybefonódott a hercegével, s ezért ilyen nem remélt szerencse érte őket.

Fudzsicubo most újra elvonult saját házába. Gendzsi csak az alkalmat várta, hogy meglátogathassa, és a Nagy Csarnokba csak ritkán nézett el, de rossz hírben is állt apósa házában. Nemsokára ezután történt, hogy magához vette a kis Muraszakit. Aoi már hallott erről, habár csupán annyit, hogy valaki ott él Gendzsi palotájában, de azt már nem tudta, hogy gyerek az illető. Ilyen körülmények között egészen természetes, hogy fölöttébb neheztelt. Hiszen ha a többi asszony módjára maga is utat engedhetett volna haragjának, és leszidhatja Gendzsit, a herceg talán mindent bevall neki, és ezzel rendbe is jön a dolog. Aoi azonban fagyos megközelíthetetlenségében csak még zárkózottabb lett, s éppen ez késztette Gendzsit, hogy olyan szórakozásokat keressen, amelyekért kijárt volna a rendreutasítás. Pedig Aoi nemcsak makulátlan szépség volt, aki rabul ejthette Gendzsit, hanem már az is, hogy ő volt az első nő, akit régen, elsőnek megismert, gyengédséggel töltötte el a herceget. De Aoi mintha nem is vett volna tudomást erről.

Gendzsi egyébként biztosan tudta, hogy Aoi alapjában véve nem kicsinyes vagy bosszúálló, és ez bizonyos reményt keltett benne, hogy egy napon még megenyhül iránta.

Időközben, ahogy Gendzsi egyre jobban megismerte a kis Muraszakit, külsejével és jellemével is mind elégedettebb lett. A kislány legalább egész szívét neki adta. Pillanatnyilag nem volt szándékában, hogy akár a saját palotájában levő szolgálóknak is megmondja, ki a lány. Muraszaki továbbra is a kissé félreeső nyugati szárnyban lakott, amelyet most pompásan berendeztek, és Gendzsi átjárhatott hozzá, valahányszor csak látni kívánta. Sok mindenre oktatta a lányt, mintákat írt elő neki, amelyeket Muraszaki lemásolt, és általában úgy bánt vele, mintha a kislány eddig nevelőszülők felügyelete alatt élt volna, de most visszatért hozzá, hogy vele éljen. Nagy gonddal megrostálta a szolgaszemélyzetet, és utasítást adott, minden úgy legyen, ahogy az a gyerek kényelmét szolgálja, azonban – Koremicut kivéve – senki sem ismerte a lányka származását, de az okát sem tudta, miért lakik itt. Még apja sem jött rá, merre van Muraszaki, mi lett vele.

A kislány néha még gondolt az elmúlt időkre: nagyanyja nélkül egy ideig még igen árvának érezte magát. Ha Gendzsi nála volt, feledte búját, de a herceg esténként ritkán maradt otthon. Ekkor meg azon emésztődött, hogy Gendzsi ennyire elfoglalt ember, és valahányszor esténként elsietett valami furcsa helyre, komolyan hiányzott neki a herceg. De nem haragudott meg rá. Némelykor Gendzsi két-három napon át egyhuzamban ott maradt a Palotában vagy a Nagy Csarnokban, és amikor visszatért, Muraszakit könnyek között vagy igen nagy szomorúságban találta. Ilyenkor az az érzése támadt, mintha a saját gyermekét hanyagolná el, akinek anyja meghalt, s a kislányt az ő oltalmába ajánlotta. Ezért aztán éjszakai kirándulásai miatt egyszer-másszor még lelkiismeret-furdalást is érzett.

A pap elcsodálkozott, amikor meghallotta, hogy Gendzsi magához vette a kis Muraszakit, de nem talált benne semmi kivetnivalót, sőt, rendkívül örült, hogy olyan jól gondoskodnak róla. Az is megnyugtatta, hogy Gendzsi kérte, nagy pom-

pával és fénnyel tartsák meg a szertartásokat az elhunyt apáca emlékezetére.

Mikor Gendzsi elment Fudzsicubo palotájába, mert aggodalmában maga kívánt érdeklődni a hercegnő egészségi állapota iránt, egy sereg udvarhölgy és komorna fogadta: Mjobu, Csunagon, Nakacukasza és mások. De nagy csalódására, Fudzsicubo nem óhajtott megjelenni. Az asszonyok kedvező híreket mondtak Fudzsicubóról, mire Gendzsi aggodalma kissé lecsillapult. Általános jellegű csevegésbe fogtak, amikor jelentették, hogy megérkezett Hjobukjo herceg. Gendzsi azonnal kiment, hogy beszéljen vele. Ezúttal rendkívül csinosnak találta a herceget. Modorában volt valami behízelgő lágyság (Gendzsi jobban megfigyelte, mintsem Hjobukjo gondolta), ami eléggé nőies tulajdonság, s így nyomban eszébe juttatta, milyen kapcsolatok fűzik Hjobukjót Fudzsicubóhoz és Muraszakihoz: az egyiknek bátyja, a másiknak meg apja – így Gendzsi egyszeribe meghitten érezte magát vele. Hosszasan elbeszélgettek. Hjobukjónak bizonyára feltűnt, hogy Gendzsi ilyen váratlan rokonszenvvel fogadja, amire azelőtt nem volt példa. Igen megörült, hiszen nem sejtette, hogy Gendzsi egy bizonyos értelemben vejének számít. Késő́re járt már, Hjobukjo pedig még be akart menni húgához a másik szobába. Gendzsi keserűséggel gondolt vissza rá, hogy hosszú évekkel ezelőtt a császár miként biztatta Fudzsicubót, hogy játsszék vele. Akkoriban Gendzsi kedvére ki-be szaladgálhatott Fudzsicubo szobájába, most pedig csak kockázatos üzengetés útján érintkezhet vele. Oly messzi, oly megközelíthetetlen lett számára, hogy két ember között már nem is lehet nagyobb távolság, s mivel ezt a helyzetet már elviselhetetlennek érezte, udvariasan így szólt Hjobukjóhoz:

– Szeretném, ha gyakrabban láthatnálak. Magam túlságosan rest vagyok arra, hogy bárkit is meglátogassak, hacsak nincs rá különös okom. De ha kedved tartja, és értem küldesz, nagy örömet szerzel vele...

Ezzel elsietett.

Omjobu – ő volt az a komorna, aki létrehozta Gendzsi és Fudzsicubo találkozását – látta, hogy úrnője megint szüntelenül csak szomorkodik, de lelkiismeret-furdalása is volt a komornának, merthogy annak idején úgy megfeledkezett minden óvatosságról, s így most már mindent elkövetett, hogy újra összehozza a két szerelmest. Napok, hónapok múltak, de hiábavaló volt minden fáradozása; ők ketten pedig, szegény lelkek, kétségbeesetten hadakoztak szerelmük ellen, mely átokként nehezedett rájuk.

Sonagon, a kislány dajkája, olyan bőségben és kényelemben élt Gendzsi palotájában, amit álmában sem remélt, és ezt pusztán azzal magyarázta, hogy az elhunyt apáca esdte le számára a szerencsét. A mindenható Buddha – mert a haldokló esdeklésében az ő oltalmába ajánlotta unokáját – valóban a lehető legjobban gondoskodott róla. Bajok azért itt is akadtak.

Aoi gőgje már önmagában is veszélyt jelentett, de szemlátomást Gendzsit is olyan irányba terelte, hogy hol itt, hol ott keressen szórakozást, s ez nem lesz ínyére a kis Muraszakinak, ha majd felnő, és megérti, miről van szó. A herceg azonban annyira kedvelte a gyermek társaságát, hogy Sonagon nem csüggedt el.

Muraszaki nagyanyjának halála óta eltelt már a három hónap, így az istentelen hónap végén a kislány letette a gyászt. De árvához úgy illett, hogy mintás ruhát ezután se hordjon, ezért egyszínű piros, barna vagy sárga ruhácskát viselt, ám ebben is csinos volt és vidám.

Gendzsi, mielőtt elment az udvarba az újévi fogadásra, bejött, hogy hamarjában megnézze Muraszakit.

– Mától kezdve felnőtt hölgynek számítasz – közölte vele, és ahogy ott állt, és mosolyogva nézte a kislányt, a herceg olyan kedves és vonzó volt, hogy Muraszaki elviselhetetlennek érezte az elválást. Remélte is, hogy marad még egy kicsit, és játszik vele, ezért előszedte játékait. Volt babakonyhája, s bár magassága mindössze hat araszt tett ki, de megvolt benne minden szükséges felszerelés. Volt még egy egész sereg házikója is – mindet Gendzsi készítette. Muraszaki úgy szétrámolta a padlón a játékokat, hogy mozogni is alig lehetett, hisz még letaposnak valamit.

– A kis Inu elrongálta a házikókat – magyarázta –, mert tegnap ki akarta űzni az óév démonait. De most megjavítom mindet.

Persze nagy gondban volt.

– Mennyi bosszúságot okoz is az az Inu! – szólt Gendzsi. – De majd megjavíttatom a házikókat. Ne törődj vele! Csak nem fogsz sírni újév napján!

S ezzel elindult. A folyosó végén összegyűlt egy sereg szolga, mert látni kívánták, amint a herceg teljes díszben útra kel az udvarba. Muraszaki is kiment, és beállt közéjük. Aztán visszatért, egyik babáját pompásan felöltöztette, és előadást rendezett, melynek ez volt a címe: *Gendzsi herceg meglátogatja a császárt.*

– Ebben az évben igazán elhagyhatnád már ezt a gyerekes játékot – szólt rá helytelenítően Sonagon. – Tízéves kislányok már nem játszanak babával, s neked ráadásul van egy kedves barátod is, aki férjed kíván lenni. Igyekezz hát, és mutasd meg, milyen csinos felnőtt kis hölgy módjára tudsz viselkedni, különben belefárad a várakozásba.

A dajka azért mondta mindezt, mert azt hitte, Gendzsi számára kínos, hogy a lány még most is bolondja a játéknak, hiszen ez arra emlékezteti, hogy gyerek még. E figyelmeztetés nyomán Muraszaki először ébredt tudatára, hogy Gendzsi lesz a férje. Mindent tudott már arról, milyenek a férjek. Sok szolgálónak van férje, de milyen csúnya mind! Nagyon örült, hogy az övé mennyivel szebb és fiatalabb lesz. Már az is, hogy ilyesmin elgondolkodott, mutatta, hogy Muraszaki nem gyerek többé. Gyerekes külseje és viselkedése egyáltalán nem volt olyan szerencsétlenség, mint Sonagon hitte, hiszen ez legalább némileg altatgatta azt a sok rosszindulatú gyanakvást, ami egyébként lábra kapott volna, ugyanis Gendzsi háza népe a gyerek jelenlétét illetően pusztán találgatásokra volt utalva.

A herceg az udvarból visszatérve egyenesen a Nagy Csarnokba ment. Aoi tökéletes volt, mint mindig, és változatlanul barátságtalan. Viselkedése minden alkalommal megsebezte Gendzsit.

– Milyen boldog is lennék, ha az új esztendőben kissé meg tudnál változni, és valamivel kevésbé lennél rideg és elutasító! – kiáltott fel.

A hercegnő azonban hallotta már, hogy valaki ott él Gendzsivel, és nyomban arra a következtetésre jutott, hogy más lépett a helyébe, s ő végképp háttérbe szorult. Morcosabb volt hát, mint valaha. Gendzsi azonban úgy tett, mintha nem venné észre, és szelíd szóval, vidámsággal végül sikerült is válaszra bírnia a hölgyet. Aoi azért ilyen megközelíthetetlen és kétségbeejtően kimért, mert négy évvel idősebb nála? Gendzsi tüstént elvetette ezt a gondolatot. Mi hibát találhatna a hercegnőben? Aoi bizony minden tekintetben tökéletes. Gendzsi meg is értette, hogy saját fegyelmezetlen életmódja az egyetlen ok, amiért a hercegnő néha kedélytelennek mutatkozik. Elvégre miniszter lánya, éspedig azé a miniszteré, akinek nagyobb a befolyása és tekintélye, mint bárki másnak. Aoi anyja pedig a császár nővére, s egyetlen lányát önnön nagyságának teljes tudatában nevelte fel. Aoi számára a legcsekélyebb mellőzés, sőt a legparányibb tiszteletlenség is teljességgel szokatlan. Gendzsi azonban kissé túlzottnak tartotta Aoi igényességét, és mivel jómaga nem is volt rá tekintettel, ezzel még csak növelte a hercegnő ellenséges érzületét.

Aoi apja mérgelődött ugyan Gendzsi állhatatlansága miatt, de valahányszor összejött vele, feledte minden neheztelését, és rendkívül kedves volt hozzá.

Gendzsi másnap éppen készülődött, amikor apósa bejött hozzá, és segített neki az öltözködésnél. Saját kezűleg behozott egy övet, mely messze földön híres családi örökség volt. Megigazgatta Gendzsi ruháját, mert a hátán apróbb ráncokat vetett, és roppant szívélyesen tett-vett körülötte – épp hogy a cipőjét be nem hozta.

– Császári lakomákra és más ünnepi alkalmakra való ez – szabadkozott Gendzsi, és visszaadta az övet.

– Nekem van más, ennél sokkalta értékesebb – erősködött a miniszter. – Majd azt adom neked, ha császári lakomára mégy. Ez igazán nem valami különlegesség, csupán a kidolgozása szokatlan egy kissé.

Hiába szabadkozott Gendzsi, apósa ragaszkodott hozzá,

hogy felcsatolja az övet. A miniszter élete legfőbb céljának tekintette, hogy ilyen figyelmességekkel kedveskedjék neki. Mit számít, hogy Gendzsi hol mutatkozik, hol nem. Pusztán az, hogy házába be-betér egy ilyen kellemes ifjú ember, akkora öröm volt a miniszter számára, hogy nagyobbat képzelni sem bírt.

Gendzsi nem sok helyre ment el újévi látogatásra. Felkereste a császárt, aztán a trónörököst, majd a leköszönt császárt, s végül elment a harmadik kerületbe, Fudzsicubo hercegnő palotájába. Mikor belépett, a szolgáknak feltűnt, mennyire megnőtt és megváltozott az elmúlt év alatt.

– Nézzétek csak – mondták –, hogy kinőtte magát a herceg csak a legutóbbi látogatása óta is!

A hercegnőre csak távolról vethetett egy pillantást, de ezalatt is különös sejtelmek ébredtek benne.

Fudzsicubo gyermekét a tizenkettedik hónapra várták, de a hölgy állapota némi aggodalomra adott okot. Hogy a gyermek az újév első heteiben születik majd meg, ezt Fudzsicubo egész környezete nagyon valószínűnek tartotta, és az udvarba is ezt jelentették. Hanem elmúlt az első hónap, és még mindig nem történt semmi. Olyan hírek kezdtek szállingózni, hogy Fudzsicubót megszállottság vagy valami hóbortosság fogta el. Rendkívül rossz volt a kedélye. A hercegnő meg volt győződve arról, hogy ha végre elkövetkezik is az esemény, nem fogja túlélni, s erre olyan félelem fogta el, hogy komolyan belebetegedett. A késedelem folytán Gendzsi még az eddiginél is jobban érezte a maga felelősségét, és titokban minden nagy templomban imát mondatott a hercegnőért. Egészen biztosra vette, hogy bármi történjék is a gyermekkel, Fudzsicubo halálra van ítélve – és ekkor meghallotta, hogy a második hónap tizedik napján Fudzsicubo szerencsésen életet adott egy fiúgyermeknek. A hír nagy megnyugvással töltötte el a császárt és az egész udvart.

Fudzsicubót elszomorította és felkavarta, hogy a császár oly buzgón imádkozott érte és a gyermekért, akiről maga jól tudta, hogy nem a császártól van. Amikor azonban meghallotta, hogy Kokiden és más ellenségei rosszindulatukban milyen

vészjóslóan emlegették az eseményt, dacos kívánság ébredt benne, hogy reményeiket lerombolja, és nevetségessé tegye őket mindazok szemében, akik hitelt adtak szavuknak. Nagy elhatározással lerázta nyomasztó kétségbeesését, és lassacskán vissza is nyerte régi életerejét.

A császár türelmetlen volt, mielőbb látni akarta Fudzsicubo gyermekét – Gendzsi nemkülönben (bár titkolnia kellett, mi érdekeltsége van a dologban). Elment hát Fudzsicubo palotájába, de olyankor, amikor nem voltak ott sokan, és beküldött egy levelet: mivel a császár már türelmetlenül várja, hogy meglássa a gyermeket, de az udvari szokás ezt még több héten át tiltja, felajánlja, hogy ő maga megnézi, és beszámol róla a császárnak. A hercegnő azt válaszolta, jobban szeretné, ha olyan napon nézné meg, amikor nem ennyire nyűgös a gyermek. Valójában azonban a gyerek állapotának semmi része nem volt abban, hogy megtagadta Gendzsi kérését: egyszerűen nem bírta elviselni, hogy Gendzsi csak lássa is a kisfiút. A gyerek máris elképesztően hasonlít a hercegre – erről meg volt győződve. Fudzsicubo szívében állandóan ott leselkedett a félelem kegyetlen démona. Nemsokára mások is meglátják a gyermeket, és holtbiztosan felfedik titkolt bűnét! Irgalmazhat-e a világ ilyen bűnösnek, mikor az embereknek elég egy semmiség is, hogy köszörülhessék nyelvüket? Szüntelenül ilyen gondolatok kínozták Fudzsicubót, és ismét életunttá vált.

Gendzsi időnként látta Omjobut, és bár még most is könyörgött neki, hogy hozza össze a hercegnővel, minden érve süket fülekre talált. A gyermekre vonatkozóan is annyi kérdéssel gyötörte, hogy a komorna végül már felkiáltott:

– Miért kínozol? Nemsokára a tulajdon szemeddel is látni fogod, amikor az udvarban bemutatják!

De ha türelmetlenül beszélt is, nagyon jól tudta, mennyire szenved Gendzsi, és mély részvéttel volt iránta.

A herceg senki mással nem beszélhette meg baját, csak Fudzsicubóval, de éppen övele nem találkozhatott. Eljön-e az idő, hogy négyszemközt beszélhetnek, és másképpen is érintkezhet vele, nem csupán levélben és üzenetek útján? Kétségbeesésében csaknem sírva mondta el ezt a költeményt:

– Milyen bűnökkel terhes lehetett vonzalmunk még a régi életünkben, hogy most ilyen kegyetlenül gátat emelnek közénk?!

Omjobu viszont tudta, mekkora belső küzdelmébe került úrnőjének, hogy Gendzsit távol tartsa magától, ezért igyekezett, hogy ne barátságtalanul küldje el a herceget. Ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Ha látnád a gyermeket, úrnőm szenvedne, de mivel nem láthatod, téged gyötör a bánat. Nemhiába mondták a gyermeket vak sötétségnek, hisz tévútra viszi a szülők szívét! – Közelebb lépve, halkan hozzáfűzte: – Szegény lelkeim, nehéz sors, amit kettőtökre mértek!

Gendzsinek újra és újra kétségbeesetten kellett hazatérnie. Ezalatt Fudzsicubo attól rettegett, hogy Gendzsi sűrű látogatásai feltűnést keltenek, de megharagudott Omjobura is, mert azt hitte, ő biztatja Gendzsit. Így megszűnt a komornája iránt érzett régi ragaszkodása is. De nem akarta, hogy észrevegyék rajta, ezért igyekezett úgy bánni vele, mint azelőtt; néha azonban kitört belőle az ingerültség, és ezzel elárulta magát: Omjobu megérezte, hogy úrnője elidegenedett tőle, és bár nem lelt rá magyarázatot, fölöttébb nyomorultnak érezte magát miatta.

A gyermeket csak négyhónapos korában vitték el a Palotába. Korához képest nagy volt, és már kezdett érdeklődni az iránt, mi történik körülötte. A császárnak mintha fel sem tűnt volna, mennyire hasonlít Gendzsihez, ugyanis azt vallotta, hogy ebben a korban minden szép gyerek nagyon hasonlít egymásra. Roppantul vonzódott a gyerekhez, elhalmozta gondoskodásával és figyelmével. Ami Gendzsi iránti érzelmeit illeti, őt mindig is annyira szerette, hogy ha nem kellett volna tartania attól, hogy mindenki ellenezné, biztosan megteszi trónörökösnek. És állandóan bánkódott is miatta, hogy ezt nem tehette meg. Nem bírt szabadulni a gondolattól, hogy íme, milyen pompás fiút nemzett, és mégis kénytelen elnézni, hogy egyszerűen csak nemes ember lesz belőle. De most, öregkorára, ismét fia született! Ez a gyerek éppolyan szépnek ígérkezik, és származását sem terheli olyasmi, hogy anyja igen alacsony sorból jött volna. Így hát a császár erre a folttalan gyöngyszemre pazarolta minden szeretetét. Fudzsicubo nem hitt benne, hogy a császár elragadtatása tartós lesz, és szüntelenül rossz előérzetek gyötörték.

Egyik nap, amikor a császár parancsára Gendzsi, szokás szerint, zenével szórakoztatta a hercegnőt, őfelsége karjába vette a gyermeket, és így szólt Gendzsihez:

– Sok gyermekem volt, de ezen a kicsin kívül te voltál az egyetlen, akit nagyon megszerettem. Lehet, hogy képzelődöm, de szakasztott olyannak látom, amilyen te voltál ebben a korodban. Ámbár azt hiszem, az ilyen kicsinyek mind hasonlítanak egymásra.

És csodálattal nézegette a szép kis gyermeket. Gendzsi kebelén egy sereg érzés viharzott át: ijedtség, szégyen, büszkeség, szeretet – és mindez visszatükröződött gyorsan váltakozó arcszínén. Kis híja volt, hogy sírva nem fakadt. A gyerek bámulatosan szép volt, ahogy ott feküdt halkan gőgicsélve. Bármilyen kínosak voltak a körülmények, Gendzsit elfogta az öröm, hogy hozzá hasonlít a fiúcska. Fudzsicubo ott ült velük, és olyan gyötrelmes zavar és izgalom fogta el, hogy kiverte a hideg verejték. Gendzsi nem bírta tovább az ellentétes érzelmek e gyötrő harcát, és hazament.

Otthon csak hánykolódott ágyában, és mivel nem bírta elterelni gondolatait, egy idő múltán úgy döntött, hogy elmegy a Nagy Csarnokba. Ahogy szobájából kijövet elment a virágágyak mellett, észrevette, hogy a bokrokat máris halványzöld fátyol borítja, sőt a *tokonacu** már virágzik is. Letépett egy szál virágot, és hosszú levél meg egy vers kíséretében elküldte Omjobunak. A versben arról szólt, mennyire megindító, hogy a virág és a gyermek úgy hasonlít egymásra, de ugyanakkor arra is célzott, hogy megrendült a gyermek és közötte levő hasonlóságon. – „Azt reméltem – folytatta csüggedten –, hogy e virág a te szépségedet őrzi majd. De már tudom, hogy látása nem nyújthat nekem megnyugvást, mert az enyém, és mégsem az enyém."

Omjobu várt egy kicsit, és ahogy elérkezett a pillanat, a levelet átadta úrnőjének, és sóhajtva mondta:

– Attól félek, válaszod csak por lesz e virág szomjas szirmaira.

De az új tavasz Fudzsicubo szívében is egy sereg gyengéd gondolatot ébresztett, s ezt a költeményt írta válaszul:

„Bár egyedül e virág az oka, hogy harmattól nedves a ruhám ujja, szegény szívem mindenüvé követi a Jamato Föld e gyermekvirágát."

Ez volt minden, s ezt is bizonytalan kézzel, kapkodva írta, de Omjobu számára vigaszt jelentett, hogy legalább ennyi üzenetet is hozhatott válaszul. Gendzsi jól tudta, hogy ez az út sehová sem vezet. De sokszor kapott is a hölgytől ilyen levelet! És mégis, ahogy ott feküdt leverten, és tekintete a levélre meredt, már kézírása láttán is esztelen izgalom és elragadtatás vihara kelt benne. Egy ideig feldúltan hánykolódott. Végre nem bírta tovább a tétlenséget, felpattant, és mint már annyiszor, most is a nyugati szárnyba sietett, hogy elterelje kavargó gondolatait, melyektől nem bírt szabadulni.

Haja lazán hullt vállára, s ahogy volt, különös szabású hálóköntösében, megindult a női lakosztályon át, és hogy Muraszakit mulattassa, egy kis dalt játszott fuvoláján. Belesett az ajtón. Ott feküdt a lány: világszép volt, akár a harmatos virág, melyet Gendzsi nemrég leszakított.

Muraszakit idők folyamán kissé elkényeztették, így most, hogy tudta, Gendzsi már jó ideje visszatért ugyan az udvarból, de nem kereste fel nyomban, neheztelt a hercegre. Nem futott eléje, mint máskor, hanem elfordította fejét, és fekve maradt.

Gendzsi a szoba másik végéből odakiáltott neki, hogy keljen fel, és jöjjön oda hozzá, de ő nem mozdult. Egyszerre csak hallja, amint a lány félhangon ezt a verset mondja:

– Mint a tengeri virág, melyet elborított a víz, mikor a nagy ár elöntötte a partot. – Régi versből idézett, melyre a herceg tanította. A költeményben egy hölgy panaszkodik, hogy kedvese elhanyagolja. A lány elbájoló volt, ahogy ott feküdt, és arcát, félig duzzogva, félig kacérkodva, eltakarta ruhájának ujjával.

– Milyen rossz vagy! – kiáltotta Gendzsi. – Nemsokára már túlságosan is kinyílik a szemed! De ha gyakrabban látnál, még megunnál!

Elhozatta a citeráját, és felszólította a lányt, hogy játszszék neki valamit. Nagy, tizenhárom húros kínai citera volt, a középen levő öt vékony húr szokatlan volt Muraszakinak, nem tudta őket teljes erővel megszólaltatni. Gendzsi kivette kezéből a citerát, eltolta a húrtartó lábat, és néhány akkordot megpendítve kissé mélyebbre hangolta. Most újra megkérte Muraszakit, hogy próbálja meg. A kislány már nem duzzogott. Kedvesen játszani kezdett, és néha, mikor kis keze nem ért át egy-egy fogást, olyan ügyesen segítette a másik kezével, hogy Gendzsi, egészen elbűvölve, elővette fuvoláját, és megtanította sok új dalra. A lány igen gyorsan tanult, és a legbonyolultabb ritmust is egyszeri hallásra megjegyezte. A zenében és minden másban is annyira tehetséges volt, hogy a hercegnek nagy öröme telt benne. Amikor Gendzsi belefogott a *Hoszoroguszeri*be (szép dal ez, ha nevetséges is az elnevezése), Muraszaki gyerekes pengetéssel, de hibátlan ütemben kísérte.

Behozták a nagy lámpát, és most kettesben képeket nézegettek. Gendzsi azonban ezen az estén is útra készülődött. Kint az udvarban már össze is gyűlt a kísérete. Egyik embere beüzent, hogy vihar közeledik. Nem késlekedhetett tovább. Muraszaki újra kedvetlen lett. Nem nézte a képeket, csak ült ott, és állát tenyerébe támasztva, bánatosan a padlóra szegezte tekintetét. Gendzsi, miközben a lány ölébe hulló szép haját simogatta, megkérdezte, hiányzik-e neki, mikor nincs itt. A lány rábólintott.

– Magam is pontosan így vagyok vele – felelte a herceg. – Ha csak egyetlen napig is nem látlak, szörnyen boldogtalan vagyok. De te még kislány vagy, és tudom, bármit teszek is, nem gondolsz rosszat rólam. Az a hölgy viszont, akihez készülök, igen féltékeny és haragos természet, és még a szíve is megszakad bele, ha sokáig itt maradok nálad. Pedig én egyáltalán nem szívesen vagyok nála, nem is megyek, csak kis időre. Ha felnősz, téged bizony sohasem hagylak magadra. Most is csak azért megyek el, mert máskülönben a hölgy megharagszik

rám, és attól bizonnyal meg kellene halnom. Akkor aztán senkid sem lesz, aki szeressen és gondoskodjék rólad.

Mindent elmondott neki, amit csak lehetett, de Muraszaki még most is bánatos volt, és egy árva szót sem válaszolt. Gendzsi végre térdére ültette a kislányt, de zavarba jött, mikor észrevette, hogy máris elaludt az ölében.

– Most már késő is, nem mehetek el – jegyezte meg egy kis idő múltán, a szolgálattevő komornákhoz fordulva. Azok felkerekedtek, hogy elhozzák a herceg vacsoráját. Gendzsi felkeltette a kislányt:

– Látod, mégsem mentem el! – mondta.

Muraszaki újra boldog volt. Együtt ültek le a vacsorához. A lánynak tetszett a csodálatos, szokatlan étkezés, de amint befejezték, újra nyugtalanul figyelte Gendzsit.

– Ha igazán nem mész el – mondta –, akkor miért nem mégy mindjárt aludni?

Gendzsinek annyira nehezére esett, hogy ilyen pillanatban magára hagyja a kislányt, és visszatérjen a szobájába, akár ha valami hosszú és veszélyes útra indulna.

Minduntalan előfordult, hogy Gendzsi az utolsó pillanatban úgy határozott: a lánnyal marad. Egészen természetes, hogy erről az újabb szenvedélyéről már különböző hírek keringtek, és a Nagy Csarnokban is neszét vették a dolognak.

– Ki lehet az a nő? – kérdezte Aoi kíséretéből az egyik hölgy. – Erre igazán senki sem találhat magyarázatot. Hogyan lehet az, hogy máris így feloldódik valakiben, akinek létezéséről eddig még nem is hallott? Az a nő semmiképp sem lehet jól nevelt és önérzetes. Valószínűleg a Palotában szolgálatot teljesítő egyik lány. Gendzsi, hogy ne tűnjön fel a dolog, magához vette, és most ott is lakik nála. Mi másért terjesztené azt a mesét, hogy a lány még gyerek csupán, ha nem azért, hogy elterelje bennünket a helyes nyomról?!

A többiek is ezen a nézeten voltak.

A császár is hallott róla, hogy Gendzsi együtt él valakivel, s ezt módfelett sajnálatosnak tartotta.

– Igen helytelen a miniszterrel szemben tanúsított viselkedésed – intette Gendzsit. – Kicsi korodtól kezdve mindig a legelőzékenyebb volt veled szemben. Most már eléggé felnőtt vagy, és tudhatnád, illő dolog-e így viselkedni vele és családjával szemben! Ez igazán nagy hálátlanságra vall!

Gendzsi tisztelettel végighallgatta, és nem válaszolt. A császár már attól félt, hogy Gendzsinek Aoival való házassága nagyon boldogtalannak bizonyult, és igen bántotta, hogy annak idején részt vett létrehozásában.

– Nem értelek – folytatta a császár. – Úgy látom, nincs benned semmi galantéria, s amennyire megítélhetem, nem törődsz az udvarhölgyekkel, pedig van köztük olyan, akiről feltételezem, hogy vonzónak találod, de nem érdekelnek azok a szépségek sem, akikért városszerte rajonganak. Ehelyett, ki tudja, honnan, felszedsz valami nőszemélyt, viszonyt folytatsz vele, s ezzel megsérted mások érzelmeit.

Jóllehet a császár megöregedett már, de még most is érdekelték az ilyen ügyek. Változatlanul gondja volt rá, hogy udvarhölgyei és a palotabeli szolgálók csinosak és értelmesek legyenek, és ez idő tájt sok vonzó asszony élt az udvarban. Ám alig volt közöttük egy is, aki Gendzsi egyetlen szavára vagy a legkisebb intésére is oda ne adta volna magát. De Gendzsi, talán éppen azért, mert túlságosan sokat látott ebből a fajtából, egy cseppet sem vonzódott hozzájuk. A hölgyek gyanították ezt, s ezért időnként, valami kacér megjegyzéssel, próbára is tették. A herceg ilyenkor ildomosan válaszolt, amiből meglátszott, hogy vele nem lehet kacérkodni, és néhány hölgy már arra a következtetésre jutott, hogy Gendzsi bizony elég unalmas, álszemérmes fiatalember.

Többek közt volt ott egy már nem egészen fiatal udvarhölgy, aki a császári hálóterem körül teljesített szolgálatot. Minden szempontból kitűnő teremtés volt, tisztelte is mindenki, de hallatlan kacérság lakozott a hölgyben: Gendzsi elámult annak láttán, hogy a hölgynek, érett kora ellenére, esze ágában sincs változtatni furcsa és könnyelmű viselkedésén. Egyik nap Gendzsi odalépett hozzá, és tréfálkozni kezdett vele, mert kíváncsi volt, mit szól majd mindehhez. A hölgy szemlátomást nem törődött a köztük levő korkülönbséggel, és Gendzsit nyomban imádói közé számította. Noha a herceget

kissé nyugtalanította a dolog, de elég kellemesen érezte magát a hölgy társaságában, ezért később is gyakran elbeszélgetett vele. De nem kívánt a kedvese lenni, főként azért nem, mert félt, hogy kinevetik, ha híre fut. A hölgy viszont zokon vette a dolgot. Egy nap éppen a császárt fésülte, s ahogy elkészült vele, őfelsége beszólította inasait, és átment velük a szomszéd szobába. Gendzsi magára maradt az élemedett hölggyel. A hölgy még sohasem mutatkozott ennyire epekedőnek, igyekezett csábítóan viselkedni, ruházata is keresetten divatos volt. „Szegény teremtés – gondolta Gendzsi –, milyen keveset változtat ez a lényegen!" Már éppen el akart menni, s ahogy ellépett a hölgy mellett, kísértést érzett, hogy megcibálja ruháját. A hölgy ekkor hirtelen megfordult, és pompásan festett nyári legyezője fölött rávetett egy pillantást. Ahogy kacsintott, látszott, milyen színtelen és fonnyadt a szemhéja, homloka fölött meredten állt néhány tincse, akár a csutka. Tarka, kacér legyezője egyáltalán nem illett hozzá. Gendzsi odanyújtotta neki a magáét, emezt pedig kivette a kezéből és megszemlélte. A papírt olyan vastagon bevonták vörös lakkal, hogy akár holmi tükörben, az ember megláthatta magát benne. Magas fákból álló erdőt festettek rá arannyal. A kép mellett ódivatú, de elegáns írással költemény állt Oaraki erdejéről.* Gendzsinek nem volt kétsége afelől, hogy a legyező tulajdonosa ezzel célozni kívánt a maga idős korára, de most gáláns választ várt. Mialatt azon tűnődött, hogy e furcsa teremtés hóbortos szerelmi lángolását miképpen csillapíthatná le, nagy mulatságára más sem jutott eszébe, mint az a vers, melyet ugyanerről az erdőről írtak.* De ez a célzás fölöttébb udvariatlan lett volna. Gendzsi rendkívül kényelmetlenül érezte magát, mert félt, hogy valaki be talál jönni, és meglátja őket együtt. Az udvarhölgy viszont elemében volt, s amikor látta, hogy a herceg nem szól, sűrű szemforgatás közepette elmondta ezt a költeményt:

– Gyere hozzám az erdőbe, és találok lovadnak legelőt, hiszen csak az alsó ágak levelei fölött szállt el az idő.

– Ha erdődet felkeresném – válaszolta Gendzsi –, jó hírem odalenne, hisz erdőd tisztásairól szüntelen patkók csattogása hallatszik.

Azzal menni is akart, de a hölgy feltartóztatta:

– De gonosz vagy! Nem is arra gondoltam. Soha senki még így meg nem sértett! – És könnyekben tört ki.

– Majd máskor beszélgetünk róla – vágta rá Gendzsi. – Nem volt szándékomban . . . – Kiszabadította magát a hölgy kezéből, és kirohant a szobából, otthagyva a haragjában dúlófúló hölgyet. Most, hogy Gendzsi visszautasította, valóban nagyon öregnek és megtörtnek érezte magát.

A császár is látta az egész jelenetet, mert már réges-rég elkészült az öltözködéssel, és – nagy mulatságára – paravánja mögül megfigyelte az össze nem illő párocskát.

– Egyre azt mondogatják nekem – szólt –, hogy a fiút nem érdeklik az udvaromhoz tartozó hölgyek. Pedig lám, nem mondhatom, hogy valami félénk volna. – És jót nevetett.

A hölgy egy pillanatra kissé zavarba jött, de érezte, hogy Gendzsivel a legkisebb kapcsolat is – még ha az nem más, mint nyilvános visszautasítás – mindenképpen diadalnak számít, ezért meg sem kísérelte, hogy védekezzék a császár tréfálkozása ellen.

A históriának hamar híre futott az udvarban. Senki sem csodálkozott rajta jobban, mint To no Csudzso. Tudta ugyan, hogy Gendzsi nagyon kedvel minden különös vállalkozást, de azt mégsem hihette, hogy barátja valóban megkísérelte azt a kalandos hódítást, melyet a mendemondában neki tulajdonítottak. Ha mármost erről az oldaláról meg akarja ismerni a hölgyet, nincs célravezetőbb út, mint hogy maga is udvarolni kezdjen neki.

Az előkelő udvarló figyelmessége sokban hozzájárult, hogy a hölgy nem emésztődött tovább legutóbbi veresége miatt. A hölgy újabb szerelmi viszonya természetesen a legnagyobb titokban maradt – Gendzsi sem tudott róla. Amikor legközelebb találkozott a hölggyel, az igen haragosnak látszott. Gendzsi megsajnálta, hisz annyira öregecske volt, és azon törte a fejét, mivel vigasztalhatná meg. De hosszú időn át lefoglalták mindenféle terhes ügyek. Végül egy nagyon lehangoló, esős estén, amikor Gendzsi éppen az Ummeiden* szomszédságában időzött, meghallotta, amint a hölgy igen kellemesen pen-

gette lantját. Kitűnően játszott ezen a hangszeren, ezért gyakran fel is szólították, hogy játsszék együtt a császári zenekar hivatásos férfi zenészeivel. Úgy esett, hogy a hölgy most éppen kissé levert volt és elégedetlen, s ilyen hangulatban még sokkal több érzéssel és odaadással játszott. Gendzsi megállapította, hogy csodásan énekli a dinnyekertész dalát,* ámbár a dal nem illett a hölgy korához. Így csenghetett Po Csü-ji fülében az O-csü-beli titokzatos asszony hangja, amikor kihallgatta, amint éjszaka, csónakjában ülve énekelt.* Gendzsi ott állt és hallgatózott. A hölgy, a dal végére érve, mélyet sóhajtott, mint akit teljesen kimerített ez a szenvedélyes szerenád. Gendzsi beljebb jött, és közben halkan dúdolta az *Azumaját*:

– „Ahogy vártam, vártam a keleti szárny oszlopos udvarán, egyre vert az eső. Jer, kedvesem, nyiss ajtót, és eressz be."

A hölgy, akár maga a költeményben szereplő kedves, egy cseppet sem ildomos sietséggel, maga is nyomban válaszolt:

– Nyisd ki az ajtót, és gyere be!* – És megtoldotta ezzel a verssel: – Az oszlopos udvar tágas menedék, embert ott még nem vert az eső. – És ismét sokatmondón sóhajtott egyet.

Gendzsi egy kissé túlzottnak érezte ezt a megnyilatkozást, melynek ösztönzője bizonyára nem egyedül ő lehetett, és ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Bár dalod nem ezt mondja, de sóhajodon világosan érzik, hogy más menyasszonya vagy, nekem pedig semmi kedvem, hogy házad keleti csarnokában őgyelegjek. – Szívesen eltávozott volna, de érezte, hogy ez tapintatlanság lenne, és amint meglátta, hogy valaki lopva a hölgy szobája felé közeledik, belépett, és könnyed hangon beszélni kezdett mindenféle jelentéktelen dologról, s ha kissé kényszeredetten beszélt is, a hölgy igen szórakoztatónak érezte.

Elviselhetetlen, gondolta To no Csudzso, hogy Gendzsiről egyre azt zengik, milyen higgadt, komoly fiatalember, aki neki, Csudzsónak, joggal tehet szemrehányást léhasága miatt. Pedig Gendzsinek egész sereg izgalmas szerelmi kalandja van, amit, pusztán szűkkeblűségből, titkol barátai előtt. Csudzso már rég várta az alkalmat, hogy leleplezze ezt a csaló szenteskedést, s amikor meglátta, hogy Gendzsi bemegy az udvarhölgy szobájába, persze hallatlanul megörült. Most kell egy kicsit ráijeszteni, ez lesz csak a nagyszerű dolog, legalább megbüntetheti baráthoz nem illő viselkedése miatt! Csudzso lelassította léptcit és fülelt. A szél sóhajtozott a fák között. Már igen késő re járt. Gendzsi biztosan nemsokára elszunnyad. No, most éppen úgy fest, mint aki már alszik is. Csudzso lábujjhegyen belopózott a szobába. Gendzsi azonban csak félálomban volt, s így nyomban meghallotta, hogy bejött valaki, de mivel nem tudta, hogy Csudzso az, aki így a sarkában van, arra gondolt, hogy az a bizonyos állami munkafelügyelő érkezett meg, akiről azt beszélték, hogy évekkel ezelőtt a hölgy hódolója volt. Gendzsi megijedt a gondolatra, hogy ez a tekintélyes idős úr meglepi. Megdühödött a hölgyre, mert ilyen kényes helyzetbe hozta, és suttogva odaszólt neki:

– Ez már sok! Hazamegyek. Mi nem jut eszedbe?! Olyan éjszakán hívsz be, amikor tudod, hogy valaki készül hozzád? – Csupán annyi ideje volt, hogy felkapja köpenyét, és elrejtőzzék egy hosszú, összecsukható paraván mögött.

Csudzso belépett, egyenesen a paravánhoz ment, és gépiesen hozzáfogott, hogy összehajtogassa. Bár a hölgy már nem volt fiatal, nem vesztette el a fejét ebben a válságos pillanatban. Mint nagyvilági dáma, nemegyszer került már ilyen izgalmas helyzetbe. Meglepődött ugyan, de csupán egy pillanatig töprengett, mit tehetne a betolakodóval: galléron ragadta és – ha reszkető kézzel is, de gyakorlott mozdulattal – elvonszolta Csudzsót a paravántól. Gendzsinek még most sem volt sejtelme róla, hogy Csudzso jár itt. Félig-meddig kedvet érzett rá, hogy előjöjjön, de hirtelen eszébe jutott, hogy öltözéke rendkívül hiányos, és a haja is rendetlen. Érezte, ha menekülésre fogná a dolgot, nagyon torz látvány lenne, amint éppen kioson a szobából, ezért egy pillanatig habozott. Csudzso elcsodálkozott rajta, mennyi időbe telik, mire Gendzsi felismeri. Egy szót sem szólt, csak szörnyen ádáz ábrázatot öltött, és kirántotta kardját. Erre a hölgy felkiáltott:

– Uraim! De uraim! – és romantikusan esedező mozdulattal közéjük vetette magát. A két férfi csak nehezen állta meg, hogy hahotában ne törjön ki: a hölgy immár csak nappal, és

jól kifestve, felcicomázva bírta az ifjúság és báj halvány látszatát kelteni, hisz ötvenhét vagy ötvennyolc éves lehetett, s most, hogy a szerelmi kettősből kizökkentve, holmi viszálykodás kellős közepébe cseppent, roppant furcsa látványt jelentett, amint a két, még nem egészen húszéves ifjú lábánál térden állva könyörgött, hogy ne akarjanak meghalni érte. Csudzso mindenesetre uralkodott magán, nyoma sem látszott rajta, hogy mulat magában, és továbbra is olyan vadul és fenyegetően viselkedett, ahogy csak telt tőle. De Gendzsi most már tetőtől talpig láthatta, s egy szempillantás alatt rájött, hogy Csudzso az egész idő alatt tudta, ki van a hölgy szobájában, bizonyára jót mulathatott is az ő rovására. E fölfedezés nyomán rendkívül megkönnyebbült. Elkapta Csudzso üres kardhüvelyét, és szorosan megmarkolta, hogy barátja meg ne szökhessen. Aztán – bár bosszantotta, hogy meglesték – féktelen hahotában tört ki.

– Észnél vagy, mondd? – kérdezte végül. – Ez aztán igazán hitvány tréfa. Megengeded, hogy a köpenyembe bújjak?

Erre Csudzso kitépte a köpenyt Gendzsi kezéből, és semmi áron nem akarta visszaadni.

– Rendben van – bólintott Gendzsi. – Ha az én köpenyem kell neked, akkor én megszerzem a tiédet. – Azzal már szét is pattantotta Csudzso övének csatját, és húzni kezdte válláról a köpenyt. Csudzso ellenállt, mire nagy dulakodás indult meg, s eközben a köpenyt ronggyá tépték.

– Fogadd hát cserébe a tiédért, mert ez a cafatos köpeny most már minden titkot elárul, amit rejtenie kellene – szavalta To no Csudzso.

Erre Gendzsi egy akrosztichonos verssel válaszolt, amelyben arról panaszkodott, hogy Csudzso, akivel oly sok titkát megosztotta, lám, szükségét érzi, hogy így kémkedjen utána. De egyikük sem haragudott komolyan, és amint rendbe hozták ruházatukat, elbúcsúztak és hazamentek.

Gendzsi, mihelyt magára maradt, valóban megrettent a gondolatra, hogy ennyire figyelik minden léptét, és nem tudott elaludni.

A hölgy roppant zavarban volt. A padlón egy övet és csatot talált, s ezeket másnap – bonyolult akrosztichon kíséretében – elküldte Gendzsinek: az elszórt holmikat a tengerpartra kivetett gizgazhoz hasonlította, amit a hullámok ide-oda hengergetnek, s végül a homokon hagynak. Emellett könnyeinek kristálypatakjára is célzás történt a versben. Gendzsit ingerültté tette a nő makacssága, de sajnálta is, hogy Csudzso úgy megijesztette bolond tréfájával, s ezért költeménnyel válaszolt: „Minden okod megvan rá, hogy a hullámok bolondos tánca haragot ébresszen benned. De ártatlan benne a part, melynek homokját csapdossák." Az öv Csudzsóé, ez bizonyos, mert sötétebb színű, mint az ő köpenye. Ahogy megvizsgálta a maga köpenyét, látta, hogy egyik ujjának fele leszakadt. És milyen mocskos az egész köpeny! Utálkozva állapította meg, hogy lassanként már holmi durva, közönséges éjszakai kalandorrá válik. Tudta, hogy az ilyen alakoknak mindig szakadt a ruhájuk, s maguk nevetség tárgyát képezik mindenki szemében. Ideje, hogy megjavuljon!

A köpenye ujjából hiányzó darab csakhamar megkerült Csudzsótól. Ezzel az üzenettel küldte el: „Talán felvarratnád, mielőtt újra felveszed a köpenyt?!" Hogyan csinálhatta, hogy elvitte az ujjat? Kínos és ostoba csíny az ilyesmi. De Gendzsi úgy gondolta, most már vissza kell adnia az övet. Becsomagolta fehér papírba, és elküldte egy fejtörőnek szánt költemény kíséretében. Azt írta, nem kívánja megtartani az övet, nehogy a hölgy és Csudzso közt félreértést okozzon.

„Elszakítottad tőlem a hölgyet, ahogy elszedted az övemet is, dulakodás közben." Ezt mondta Csudzso válaszul írt költeményében, és még hozzáfűzte: „Talán nincs elég okom, hogy haragudjam rád?!"

Még aznap, késő délelőtt, találkoztak a Palota fogadótermében. Gendzsi ünnepélyes és ábrándos arckifejezést öltött. Csudzsónak – akarata ellenére – a legutóbbi találkozásukkor lejátszódott nevetséges jeleneten járt az esze, de ezen a napon annyi hivatalos ügyet kellett elintéznie, hogy csakhamar teljesen elmerült a munkában. Időről időre azonban egymásra pillantottak, s a másik komoly arckifejezése, fontoskodó, méltó-

ságos magatartása láttán nem bírták elnyomni mosolyukat. Ahogy egy kis szünet támadt elfoglaltságukban, Csudzso odalépett Gendzsihez, és halk hangon megkérdezte tőle, elszánta-e magát, hogy a jövőben egy kissé közlékenyebb lesz hozzá szívügyeiben.

– Bizony nem! – vágta rá Gendzsi. – De úgy érzem, elnézésedet kell kérnem, amiért megfosztottalak egy boldog órától, amit a hölggyel tölthettél volna, akinek látogatására érkeztél. Úgy érzem, mintha az életben előbb-utóbb minden rosszra fordulna.

Suttogva így beszélgettek, s végül mindketten ünnepélyesen megígérték, hogy senkinek sem szólnak a dologról. Még hosszú időn át eltréfálkoztak az eseten, habár Gendzsi a dolgot jobban szívére vette, mintsem mutatta, és el is határozta, hogy soha többé nem jön össze ilyen kellemetlen nőszeméllyel. Az is fülébe jutott, hogy a hölgy továbbra is igen lehangolt, és mivel attól félt, hogy senki sincs a hölgy közelében, aki megvigasztalhatná, nem volt szíve teljesen megszüntetni látogatásait.

Csudzso, ígéretéhez híven, senkinek sem szólt a dologról, még a húgának sem. Arra tartogatta, hogy majd ezzel vág vissza, mihelyt Gendzsi ismét erkölcsi prédikációt akar tartani neki.

A császár magatartásában olyan rendkívüli szeretet nyilvánult meg Gendzsi iránt, hogy még a többi, császári vérből származó herceg is bizonyos bámulattal nézett fel Gendzsire. To no Csudzso azonban bármikor és bármely dologban kész volt vitába szállni vele, és cseppet sem hajlott arra, hogy mindig igazat adjon neki. Ő és Aoi voltak a császár nővérének egyedüli gyermekei. Gendzsi persze a császár fia volt, Csudzso apja meg csupán miniszter, de sokkal befolyásosabb volt, mint bármelyik minisztertársa. Csudzso, aki ilyen férfiúnak és egy császári hercegnőnek a fia volt, megszokta, hogy a legnagyobb tisztelettel bánjanak vele. Még csak eszébe sem jutott, hogy bármi vonatkozásban is kevesebb volna Gendzsinél, hiszen tudta, hogy főként megjelenés dolgában magának egyáltalán nincs oka panaszra, de más – erkölcsi és szellemi – adottságait tekintve is úgy érezte, hogy a sors nem bánt vele szűkmarkúan. Így aztán kettejük között barátságos versengés alakult ki, ebből pedig sok mulatság származott. De hosszadalmas volna mindezt elbeszélni.

A hetedik hónapban két fontos esemény történt: kijelölték a császárnőt,* Gendzsi pedig államtanácsosi rangot kapott. A császárnak az volt a szándéka, hogy hamarosan lemond a trónról. Azt szerette volna, ha Kokidentől származó fia helyett a kis újszülöttet kiáltják ki trónörökösnek. Ennek azonban nagy nehézségei voltak, mivel nem akadt egyetlen politikai párt sem, mely támogassa ezt a választást. Fudzsicubo rokonai mind a császári családhoz tartoztak,* és Gendzsi – akinek segítségére pedig számot tarthatott volna, mivel ő a Minamoto törzshöz tartozott –, sajnos, semmiféle érdeklődést nem mutatott politikai cselszövések iránt. A legtöbb, amit tehetett, hogy minden eshetőségre számítva, megerősítette Fudzsicubo helyzetét, és remélte, hogy a császárnő később képes lesz érvényesíteni befolyását. Kokiden hallott a császár szándékáról, és nem csoda, hogy megdöbbent és elkeseredett. A császár vigasztalni próbálta, amennyiben utalt rá, hogy hamarosan úgyis az ő fia lesz utóda a trónon, akkor pedig ő maga az anyacsászárné magas rangját fogja viselni. Azt azonban igazán nehéz volt eltűrni, hogy a trónörökös anyja fölé kerüljön a császár alig húszéves ágyasa. A nép inkább Kokiden pártjára hajlott, és volt is nagy zúgolódás. Azon az estén, amikor az új császárnőt felavatták, Gendzsi, mint államtanácsos, maga is azok közt volt, akik a császárnőt átkísérték a Középső Palotába. Fudzsicubo, mint az előbbi császárné lánya és egy szépséges kis herceg anyja, olyan tekintélynek örvendett az udvarban, ami meghaladta a pusztán a rangjának járó tiszteletet. Ha már a kíséretében levő többi nagy úr is olyan rajongó odaadással szolgálta ezen a napon, képzelhető, mennyire gyengéd és mégis milyen kínzó gondolatokkal követte gyaloghintóját Gendzsi herceg. Az ő számára elérhető körből Fudzsicubo végül is olyan magasra emelkedett, hogy Gendzsi, alig is tudva, mit csinál, ezeket a sorokat mormolta magában: „Így hullott rá a szerelem sötét ösvényére az utolsó árny is, hisz láttam, a felhők bi-

rodalmaba emeltek fel téged, oda pedig senki emberfia fel nem hághat."

Ahogy múltak a napok és a hónapok, a gyermek egyre jobban hasonlított Gendzsihez. Az új császárnőt kétségbeesés fogta el, pedig szemlátomást senki sem vette észre a hasonlóságot. A kisfiú nem volt annyira szépséges, mint Gendzsi. Hogy is lehetett volna! De mindketten szépek voltak, s ez mindenkit elégedettséggel töltött el: nem hasonlították össze őket, csak gyönyörködtek szépségükben, mint ahogy az ember azt is elfogadja, hogy az égboltnak két kedves lakója van: a nap és a hold.

NYOLCADIK FEJEZET

A virágünnep

A második hónap huszadik napja táján a császár kínai lakomát adott a déli udvarban, a nagy cseresznyefa alatt. Fudzsicubo és a trónörökös is hivatalos volt. Kokiden tudta, a császárnő jelenléte egymagában elegendő ahhoz, hogy minden örömét elrontsa, mégsem bírt úgy határozni, hogy távol maradjon ilyen pompás szórakozástól. Eleinte esőre állt az idő, de utóbb egészen kiderült, minden fán madár énekelt, és a vendégeknek (császári hercegeknek, nemeseknek, hivatásos költőknek) ragyogó napsütésben osztották ki a rímszavakat, amelyeket a császár sorsolt ki, és most mindnyájan hozzáfogtak, hogy ki-ki megírja a maga versét. Gendzsi tiszta, csengő hangon olvasta le a „tavasz" szót – ezt kapta rímszónak. Most To no Csudzso következett. Mindenki tekintetét magán érezte, mire eltökélte, hogy meghódítja hallgatóit: utánozhatatlan eleganciával és kecsesen mozgott, s ahogy megkapta a rímszavát, bemutatkozott, megmondta rangját és címeit is, és minden erejével azon volt, hogy tetszetősen és érthetően beszéljen. Az urak java része lámpalázzal küzdött: sápadtan mentek előre, de elég jól megoldották feladatukat. A hivatásos költők azonban kínosan feszengtek, hiszen a császár és a trónörökös élénken érdeklődött a kínai költészet iránt, s ez, abban az időben, az egész udvarra átterjedt, így hát színvonalas teljesítményt vártak tőlük. Ahogy végigmentek a nagy kerten, hogy rímszavukat átvegyék, bizony tanácstalannak érezték magukat. Holmi egyszerű kínai verset megírni igazán nem nagy feladat egy hivatásos költőnek. Ennek ellenére valamennyiük ábrázata nagy szorongást árult el. Idősebb, tudós embereknek mindenki örömest elnéz némi félszegséget, mulatságos volt hát látni, sze-

mesarkából hogyan figyeli őket a császár, amint más és más módon, de egyformán ügyetlenül csetelve-botolva, oda járulnak a trón elé. Fölösleges mondani, hogy a műsoron igen sok zeneszám is szerepelt. Ahogy alkonyodni kezdett, előadták a *Tavaszi fülemülecsattogás* című, elbűvölő táncot. A trónörökösnek eszébe jutott a Piros Levelek ünnepe, s erre koszorút helyezett Gendzsi fejére, és annyit unszolta, hogy nem lehetett visszautasítani: Gendzsi felállt, és a hullámok táncának abból a részéből, melyben úgy kavarog a ruhája ujja, egyszeribe eltáncolt valamennyit. Néhány percig tartott az egész, s újra leült, de a hosszú táncszám e rövid részletébe is páratlan varázst és bájt vitt bele.

Még apósa is, aki pedig nem viseltetett irányában különösebb barátsággal, mélyen megindult, és azon kapta rajta magát, hogy könnye is kicsordult.

– Miért ne lássuk most To no Csudzsót? – kérdezte a trónörökös.

Erre Csudzso eltáncolta *A virágzó füzek kertjét*, és sokkal tökéletesebb teljesítményt nyújtott, mint Gendzsi, ugyanis biztosra vette, hogy fel fogják kérni, s ezért komolyan gyakorolt. Nagy sikere volt: a császár megajándékozta egy köpennyel, ami – ezt mindenki tudta – egészen szokatlan megtiszteltetés. Ezután a többi nemes ifjú táncolt, nem valami megállapított sorrendben, de már annyira sötét is volt, hogy tudásukat nem lehetett elbírálni.

Ekkor felbontották mindenki írását, és felolvasták a verseket. Gendzsi költeményét minduntalan hangos tetszésnyilvánítás szakította félbe. Verse még a hivatásos költőkre is mélyen hatott, könnyen elképzelhető tehát, hogy a császár, akinek számára Gendzsi sokszor jelentette a vigasz és gyönyörűség forrását, most mennyire büszkélkedett vele. Fudzsicubo is megkockáztatott egy pillantást Gendzsi felé, és azon csodálkozott, hogyan táplálhat szívében gyűlöletet a herceg iránt akár Kokiden is. „Azért van ez, mert engem szeret. Nem is lehet más oka!" – döntötte el végül, és – bár fennhangon elmondani nem merte – ajka hangtalanul ezt a verset rebegte: – „Ha magam, ki most e virág szépségét bámulom, közönséges halandó lennék, bizony nem sokáig tartóztatnám meg magam, hogy illatos szirmaira ne hullassam a szerelem harmatát."

Közben késő este lett, és a lakoma véget ért. A vendégek elszállingóztak. A császárnő és a trónörökös visszatért a Palotába – minden elcsendesült. Tündöklő fényesen feljött a hold, és Gendzsi, akit fűtött a bor, nem bírt megválni ettől a szépséges látványtól. A Palotában valószínűleg mindenki mély álomba merült már. Ilyen éjszakán bizony megtörténhet, hogy valamelyik gondatlan szolgálólány nem zárja be az ajtót, vagy nem tolja rá a reteszt. Gendzsi lopva, óvatosan Fudzsicubo lakosztályához surrant, és megvizsgálta a bejáratokat. Minden retesz zárva volt. Felsóhajtott: itt aztán semmit sem kezdhet. Ahogy átosont Kokiden boltíves csarnokán, észrevette, hogy a harmadik boltívnél még nem zárták be a zsalut. A lakoma után maga Kokiden egyenesen a császár lakosztályába ment. Úgy látszott, hogy itt senki sincs. Az ajtó, mely a boltíves csarnokból a házba vezetett, tárva-nyitva állt, de bentről egy hang sem hallatszott. „Ilyen körülmények között az ember könnyen csapdába kerülhet" – elmélkedett Gendzsi. Ám azért nesztelenül felkapaszkodott a mellvédre és belesett. Biztosan mindenki alszik már. De nem: egy igen kellemes, fiatal hang, mely csengéséről ítélve bizonyára nem valamelyik szolgálólányé vagy egyszerű asszonyé lehetett, halkan dúdolta az *Oborozukjo** két utolsó sorát. De mintha most közelebbről hallaná? Ez volt az érzése, és ahogy kinyújtotta a karját, érezte is, hogy egy hölgy ruhaujját érinti.

– Ó, hogy megijesztettél! – kiáltott fel a hölgy. – Ki vagy?

– Ne félj! – suttogta Gendzsi. – Az, hogy egyikünk sem bírt lemondani e tűnő éjszaka szépségéről, a felhőfátyolos holdnál is világosabb bizonyíték: nekünk találkoznunk kellett.

Ahogy elmondta ezt a költeményt, kedvesen kézen fogta a hölgyet, bevezette, és bezárta maguk mögött az ajtót. A lány meglepett és ámuló arca elbűvölte Gendzsit.

– Ott van valaki! – suttogta a lány reszketve, és a belső szoba felé intett.

– Gyermekem – felelte a herceg –, én oda mehetek, ahová kedvem tartja. És ha behívod valamelyik barátnődet, az sem

mondhat egyebet, mint hogy nekem minden jogom megvan rá, hogy itt legyek. De ha itt maradsz, szép csendben . . .

Gendzsi! A lány megismerte hangját, és ez a felismerés valamelyest megnyugtatta. Bár elég különösnek találta a herceg viselkedését, de semmiképp sem akart álszemérmesnek vagy sutának mutatkozni. És mivel Gendzsi az est eseményeinek hatására még most is egy kissé izgatott volt, a lány pedig túlságosan fiatal és engedékeny, semhogy komoly ellenállást fejtsen ki, hamarosan úgy lett minden, ahogy a herceg akarta.

Bosszúságukra egyszerre csak azt vették észre, hogy a rózsás hajnal megjelent az égen. „Látszik a lányon – gondolta Gendzsi –, hogy sok nyugtalanító gondolat zakatolhat benne."

– Mondd meg a nevedet – kérlelte. – Különben hogyan írhatnék neked, hacsak te nem írsz előbb? Csak nem ez lesz az egyetlen találkozásunk?

A lány verssel válaszolt, s ebben azt mondta, hogy a név csupán e világhoz tartozik, és kedvese sem kívánná ismerni a nevét, ha az volna az óhaja, hogy szerelmük összes jövendő életükön át tartson. Érzett, hogy ezt pusztán ugratásnak szánja, mire Gendzsi, a lány szellemességén felvidulva, így válaszolt:

– Igazad van. Hiba volt, hogy faggattalak. – És elmondta ezt a költeményt: – Mialatt azt kerestem, melyik fűszálon ült meg a harmatcsepp, a nagy szél végigsepert a füves síkságon . . . Ha nem bánnád, hogy találkoztunk – folytatta –, biztosan megmondanád, ki vagy. Nem hiszem, hogy azt akarnád . . .

Beszélgetésük félbeszakadt, mert a szomszédos szobában mozgolódás támadt. Nagy sürgés-forgás indult meg, és minden jel arra vallott, nemsokára elindulnak Kokiden hercegnőért, hogy hazahozzák a Palotából. Éppen csak annyi idejük volt, hogy barátságuk jeléül kicseréljék legyezőjüket, s Gendzsi kénytelen volt hanyatt-homlok elhagyni a szobát.

Saját lakosztályában ott talált számos nemes urat, akik mind a kíséretéhez tartoztak. Néhányan ébren voltak már, s amint a herceg belépett, oldalba bökték egymást, mintha ezt akarnák mondani: „Hát már sohasem hagyja abba rossz hírű kirándulásait?!" Illendőségből azonban úgy tettek, mintha

mindnyájan mélyen aludnának. Gendzsi lefeküdt, de nem volt nyugta. Megpróbálta emlékezetébe idézni az imént látott arcot, hisz a hölggyel oly kellemesen töltötte el az időt. Bizonyára Kokiden egyik húga lehet. Talán az ötödik vagy a hatodik, mert ezek ketten még nem voltak férjnél. Kokiden húgai közül a legcsinosabb (legalábbis mindig így hallotta) Szocsi herceg felesége, a negyedik pedig az, akivel To no Csudzso olyan rosszul él. Roppant mulatságos lenne, ha kiderülne a hölgyről, hogy Csudzso felesége. A hatodik lány rövidesen feleségül megy a trónörököshöz. Ha ez lenne az a hölgy, az már nem lenne kellemes! E percben nem látta a módját, hogyan szerezhetne bizonyosságot. A lány egyáltalán nem úgy viselkedett, mint aki nem akarja viszontlátni. Akkor meg miért nem adott neki lehetőséget, hogy kapcsolatban maradhassanak? Gendzsi annyit törte ezen a fejét, de képzelete is folyton-folyvást csak ezzel foglalkozott, s így hamarosan meg kellett állapítania, hogy alaposan beleszeretett a lányba. Ámde alighogy eszébe jutott Fudzsicubo komoly és tartózkodó lénye, ismét rádöbbent, milyen kimondhatatlanul többet jelent számára, mint ez a könnyelmű hölgy.

Ezen a napon Gendzsit késő éjszakáig lefoglalták az ünnepséget követő teendők. A császár felszólítására játszott a tizenhárom húros citerán, és most talán még nagyobb sikert aratott, mint előző napi táncával. Hajnali szürkületkor Fudzsicubo visszavonult a császár lakosztályába. Minthogy Gendzsi csalódott abban a reményében, hogy az előző éjszakai hölgy valahol, valamiképpen felbukkan a közelben, elküldött Josikijóért és Koremicuért. Közölte velük titkát, és kifejezte abbeli kívánságát, hogy figyeljék meg a hölgy családját.

Mikor másnap, dolga végeztével, visszatért a saját palotájába, ezek ketten jelentették, hogy a palotai őrség kocsiszínjéből éppen most kihajtottak több kocsival.

– Ekkor két nemes úr nagy sietséggel utat tört magának az ácsorgók közt. Biztosan azoknak a szolgái ácsorogtak itt, akikre a kocsik vártak. A két urat felismertük. Egyikük Sii no Soso, a másik Ucsuben,* így nincs kétségünk afelől, hogy Kokiden hercegnő fogatjait láttuk. Egyébként azt is megfigyeltük, hogy

a hölgyek egyáltalán nem csúnyák, és hogy az egész társaság elhajtott a három kocsival.

Gendzsi szíve hevesebben vert. De most sem jutott közelebb a kérdés megoldásához, hogy Kokiden melyik húga volt a hölgy. Ha a lány apjának, a jobb kéz felőli miniszternek fülébe jutna valami, micsoda hűhó lenne abból! Ez menthetetlenül a herceg bukását jelentené. Kár, hogy amikor együtt volt a hölggyel, nem várhatta meg, míg valamennyire kivilágosodik. De hát épp ez az! Nem láthatta az arcát, mégis el volt szánva rá, hogy megkeresi. De hogyan? Ott hevert az ágyán, és vég nélkül szőtte a terveket, aztán meg elvetette mind. Muraszaki biztosan egyre türelmetlenebbül várja. Napok múltak el legutóbbi látogatása óta, és Gendzsi elérzékenyülten gondolt viszsza rá, mennyire elszomorodott a kislány, mert nem maradhatott vele. Ám a következő pillanatban ismét visszatértek gondolatai az ismeretlen hölgyre. Legyezője megvolt. Hinoki fából készült bordázatú, összecsukható legyező volt, lecsüngő bojtokkal, czeket pedig csomózás fogta egybe. Egyik felét ezüstfüst fedte, rá sápadt holdat festettek: úgy tetszett, mint a vízben tükröződő hold képe. Gendzsi gyakran találkozott már ezzel az ábrázolásbeli fogással, de most kellemes képzeteket támasztott benne, és tovább fűzve a „fűszál a síkságon" szóképet – melyet a hölgy használt versében –, ezt írta a legyezőre: „Halandó törte-e a fejét valaha is, hová vándorol a hold, valahányszor szürkületkor elhagyja az égboltot?" Aztán gondosan elrejtette a legyezőt. Bántotta a lelkiismeret, hogy már oly rég nem járt a Nagy Csarnokban, de mivel attól tartott, hogy Muraszaki is nagyon boldogtalan lehet, előbb hazament, hogy megtartsa a szokásos leckét.

A lány napról napra tökéletesedett, de nemcsak külsejében: lénye is egyre szeretetre méltóbbá vált. Egész magatartását rendkívüli szépség jellemezte. Gendzsit vonzotta a gondolat, hogy ennyi vele született kiváló tulajdonságát ő alakíthatja tovább, ahogy jónak látja. Persze azt mondhatná valaki, hogy ha Muraszaki egész nevelését egy fiatalembertől kapja, viselkedése kissé szabadossá válhat.

Mindenekelőtt sok mindent kellett mesélnie az utóbbi napokban lezajlott udvari mulatságokról. Ezután Muraszaki zenéből kapott leckét, de máris elérkezett az idő, és Gendzsinek indulnia kellett. „Ó, miért kell mindig olyan hamar elmennie?" – töprengett szomorúan Muraszaki, de már megszokta, hogy így van, és sokkal kevésbé bánkódott miatta, mint csak nemrég is.

A Nagy Csarnokba érve most sem tudott akár egy szót is kicsikarni Aoiból. Gendzsi unatkozva üldögélt, s közben ezer kétség és rejtélyes kérdés kavargott benne. Felkapta a citeráját, és énekelni kezdett:

Nem lágy párnán nyugszom én:
kőszived a fejem alja,
tarajos szikla az ágyam,
s a Nuki vizesés átzuhog rajta.

Ebben a percben bejött Aoi apja, és a legutóbb lezajlott ünnepségek páratlan sikeréről kezdett beszélgetni.

– Elég szép kort megértem, és elmondhatom, hogy négy felséges uralkodót láttam országunk trónján. De olyan élvezetben sosem volt még részem, mint ez a lakoma, a szellemes versek, a pompás táncok és az a zene! Úgy látszik, bőviben vagyunk mindenféle tehetségnek. Az viszont a hatalmon levők érdeme, hogy módot adnak nekik képességeik csillogtatására. Jómagam oly pompásan szórakoztam, hogy ha néhány évvel fiatalabb vagyok, bizony táncra perdülök.

– A zenészek kiválogatása nem kerül különösebb fáradságba – válaszolta Gendzsi. – Csak olyanokat veszünk fel, akiket az országban, itt vagy ott, jó zenésznek ismernek. Ha szabad valamit mondanom, Csudzso fűzfatánca volt a leghatásosabb, és azt hiszem, mindig is úgy fognak rá emlékezni, mint nagyszerű teljesítményre. Uram, ha te akkor bennünket megtisztelsz, apám uralkodásának fényét ez csak növelte volna.

Megérkeztek Aoi fivérei, és a könyöklőnek támaszkodva, kisebb hangversenyt rendeztek: más-más hangszeren játszottak, és zenéjük csodaszépen összecsengett.

Bármilyen illanó volt is találkozásuk, elegendő volt arra,

hogy mélységes kétségbeesésbe taszítsa a hölgyet, akinek kilétét Gendzsi herceg most kutatta. A lány ugyanis arra volt kiszemelve, hogy a negyedik hónapban nőül menjen a trónörököshöz. Most nagy vihar dúlt benne. Miért nem jön el újra a herceg? Pedig biztosan tudja, hogy ő kinek a lánya. Jó, de azt miből tudhatná, hogy melyik lánytestvérről van szó? Egyébként nénjének, Kokidennek háza nem az a hely, ahol Gendzsi – egyes rendkívüli eseteket leszámítva – jól érezhetné magát. Így aztán a lány fölöttébb türelmetlenül és szorongó szívvel várt, egyre várt. De Gendzsitől nem érkezett híradás.

A harmadik hónap huszadik napja körül a lány apja, a jobb kéz felőli miniszter, íjászversenyt rendezett, melyre az ifjú nemesek és hercegek java része hivatalos volt. Este követte a glicínia ünnep. A cseresznye jóformán már elvirágzott, de még akadt ott két fa, mely most is varázslatos látványt nyújtott – mintha csak a miniszter rábeszélésére később borultak volna virágba. Házát is nemrég építtette újjá, abból az alkalomból, hogy unokáit, Kokiden gyermekeit, felavatták. Pompás lett az egész ház, nem volt egyetlen zuga sem, ami nem a legújabb divat szerint lett volna berendezve. A miniszter meghívta Gendzsit, mikor néhány nappal előbb találkozott vele a Palotában, és fölöttébb lehangolódott, hogy az mégsem jelent meg. Mivel érezte, hogy a herceg távolmaradása csorbítja az ünnep fényét, fiát, Sii no Sosót elküldte érte egy költeménnyel: „Ha az én kertem virágai is olyanok lennének, mint másutt, nem is merészeltelek volna meghívni."

Gendzsi éppen szolgálatban volt a császár mellett, és nyomban megmutatta neki az üzenetet.

– Úgy látszik, nagyon elégedett önmagával meg a virágaival – jegyezte meg őfelsége mosolyogva, és megtoldotta: – Ha egyszer érted küld, úgy gondolom, menj el. Hiszen féltestvéreid az ő házában nevelkednek, így nem szabad őt teljesen idegennek tekintened.

Így aztán Gendzsi a lakosztályába ment és átöltözött. Igen késő re járt, mire megjelent a társaságban. Kínai eredetű, finom szövésű, sárga béléses fehér köpenyt viselt. Ruhája sötét bor-

vörös, igen hosszú uszállyal. Valóban feltűnő volt, milyen méltósággal és bájjal viselte ezt a fantasztikus császári* öltözéket olyan társaságban, ahová mindenki a hivatalával járó egyszerű ruhát öltötte fel. Végül is a társaság körében Gendzsi megjelenése nagyobb sikert aratott, mint a miniszter oly nagy hangon dicsért, illatos virágai. Belépését halk, kellemes zene kísérte. Már elég késő re járt, amikor Gendzsi – azzal az ürügygyel, hogy a bortól megfájdult a feje – felkelt a helyéről, és sétára indult. Tudta, hogy két mostohahúga, Kokiden lányai, a palota belső részében tartózkodnak. A keleti szárny oszlopos udvarába ment, és itt megpihent. Ebben az udvarban virágzott a glicínia. A faredőnyöket magasra felhúzták, és néhány hölgy kihajolt az ablakon, hogy a virágokban gyönyörködjék. Élénk színű köntösöket és kendőket terítettek az ablakpárkányra, mintha csak az újévi táncok vagy más ünnep ideje lett volna, és olyan csábító fesztelenséggel viselkedtek, ami különös ellentétben állt Fudzsicubo házának józan illedelmességével.

– A virágünnep zajától és forgatagától kissé bódultnak érzem magam – mentegetőzött Gendzsi. – Igazán sajnálom, hogy így megzavartam nővéreimet, de nem tudom, hol találhatnék menedéket... – Azzal elindult a női lakosztály főkapuja felé, majd vállával félretolta a függönyt.

– Menedék! Jól mondod! – kiáltotta az egyik hölgy nevetve. – Igazán tudhatnád már, hogy szegény rokonok keresnek menedéket családjuk sikerben gazdagabb tagjainál. Minek jössz ide alkalmatlankodni?!

„Orcátlan teremtések!" – gondolta a herceg. Viselkedésükben azonban volt valami, ami meggyőzte arról, hogy rangos hölgyek lehetnek, nem pedig komornák, ahogy előbb gondolta. A szobát drága illatszerek felhője lepte be; a homályban selyemruhák suhogtak. A hölgyek alighanem Kokiden húgai, ezek pedig a barátnőik. Akárcsak a családjuk többi tagját, őket is egészen magával ragadta az ünnepség gáláns derűje, pompája, és minden illendőséget sutba vágva, kiálltak az ablakba, hogy amit csak lehet, ellessenek a kint folyó mulatságból. Gendzsi nem sokat törte a fejét, terve sikerülhet-e vagy

nem: a hölggyel töltött pásztoróra emlékétől vezetve elindult a nők felé, és közben vígan dúdolta a dalt:

Isikavába, Isikavába
magával vitte övemet egy koreai . . .

Az „öv" helyett azonban „legyezőt" mondott, hogy kipuhatolja, melyik hölgy lehetett az ő barátnője.

– Ó, nem jól énekled! *Erről* a koreairól még sohasem hallottam! – kiáltotta az egyik hölgy.

Ez a hölgy hát biztosan nem lehetett. De volt ott egy másik, aki mélyen hallgatott ugyan, de Gendzsi hallani vélte, amint lopva felsóhajt. Odalopakodott a díszparavánhoz, mely mögött a hölgy ült, és vaktában elkapva kezét, ezt a költeményt suttogta:

– Az íjászverseny napján nyilam célt tévesztett, s ennek csak az lehet az oka, hogy a hajnali szürkületben elmosódottan láttam a céltáblát.

A lány képtelen volt titkolni, hogy ismeri, és ezzel a verssel válaszolt:

– Ha a szív nyilával lőttél volna, célodat el nem hibázod, még ha a hold karcsú íja nem is ad világot.

Igen, ez az ő hangja! Gendzsi szíve repesett – és mégis . . .

KILENCEDIK FEJEZET

Aoi

Az új császár trónra lépése sok tekintetben kedvezőtlenül befolyásolta Gendzsi helyzetét. Már legutóbbi kinevezése folytán is nagy felelősség hárult rá,* s ez, sajnálatos módon, lehetetlenné tette titkos kapcsolatai fenntartását. Többen panaszolták is, hogy a herceg elhagyta vagy elhanyagolja őket, de közben mintha a sors is Gendzsi ellen fordult volna: az egyetlen asszony, akinek szerelmére hiába sóvárgott, teljesen elfordult tőle. Most, hogy a császár úgy élhetett, ahogy kedve tartotta, Fudzsicubo sokkal többet együtt lehetett vele, mint valaha is, és békéjét már senki vetélytársnő nem zavarta; Kokident ugyanis sértette, hogy az öreg császár ennyire mellőzi, így hát csak ritkán mozdult ki fiának palotájából. Az excsászárt visszavonultságában azzal szórakoztatták, hogy se vége, se hossza nem volt az ünnepi lakomáknak és mulatságoknak, s olyan pompát fejtettek ki, hogy az egész birodalomban szóbeszéd indult meg miatta. De az öreg császár igen elégedett volt új életmódjával. Egyetlen gondja a trónörökös volt,* akinek helyzetét fölöttébb bizonytalannak tartotta, mivel a Palotán kívül más hatalmas támasza nem is volt. Újra és újra megbeszélte a helyzetet Gendzsivel, és arra kérte, szerezze meg a Minamoto nemzetség támogatását. Ezek a megbeszélések hovatovább feszélyezték Gendzsit, annak viszont örült, hogy maga is tehet valamit a gyermek javának előmozdítására.

Ekkor azonban váratlan esemény történt. Rokudzsónak elhunyt férjétől, Zembo hercegtől való leányát Szűz Papnőnek szemelték ki Iszébe.* Rokudzso, aki ebben az időben Gendzsi magatartása miatt különösen megbántottnak érezte magát, nyomban elhatározta, hogy lányának rendkívüli fiatalsága jó

ürügy lesz számára: maga is elhagyja a fővárost, és Iszében telepszik le. Ahogy már mondtam is, akkoriban igen rossz hangulatban volt, ezért a nyilvánosság előtt is beszélt tervéről, sőt, a valódi indítékát sem titkolta, amiért itt akarja hagyni a várost. A dolog hamarosan eljutott az öreg császár fülébe. Azonnal hívatta Gendzsit, és így korholta:

– Testvérem, az elhunyt herceg, amint talán tudod is, általános szeretetnek és nagy megbecsülésnek örvendett, ezért mélyen elszomorított, amikor meghallottam, hogy kíméletlen és meggondolatlan viselkedéseddel szégyenbe döntötted a családját. Lánya iránt éppen olyan felelősséget érzek, mintha a magam gyermeke lenne. Nagyon megkérlek, hogy amint csak telik tőled, a jövőben tartsd tiszteletben a két sajnálatra méltó hölgy hírnevét. Ha nem tanulod meg, hogy jobban uralkodj léhaságra való hajlamodon, hamarosan rájössz, hogy teljességgel népszerűtlenné váltál.

Miért haragudott meg apja ennyire e miatt az ügy miatt? Gendzsi – mert fájt neki a rendreutasítás – éppen mentegetőzni akart, amikor tudatára ébredt, hogy rászolgált a feddésre, így hát tisztelettudóan hallgatott.

– Az ilyen esetekben úgy kell viselkedni – folytatta az öreg császár –, hogy az asszony, tekintet nélkül a személyére, sohase érezhesse, hogy megalázó helyzetbe hozták, és kíméletlenül, felelőtlenül bántak vele. Ha feleded ezt a szabályt, az asszony majd igen hamar éreztetni fogja veled haragjának kellemetlen következményeit.

„Milyen rossz lehetek az ő szemében – töprengett Gendzsi a leckéztetés közben –, pedig van ennél sokkalta nagyobb bűnöm is, amiről ez ideig nem tud." És arra a gondolatra, mi lenne, ha apja megtudná azt a félelmetes titkot, megdermedt a rémülettől, majd meghajolt, és elhagyta a szobát.

Elevenébe vágott mindaz, amit a császár mások jó hírnevének tönkretételéről mondott neki. Nagyon jól tudta, hogy Rokudzso, rangja és özvegyi állapota folytán joggal elvárhatja, hogy mindenki tisztelettel bánjon vele. Mindenesetre nem ő, a herceg, volt az, aki szerelmi viszonyukat városszerte kikürtölte – ellenkezőleg: mindent megtett, ami módjában állt, hogy

gátat vessen a híresztelésnek. Az asszonynak vele szemben tanúsított viselkedésében mindig is volt némi leereszkedés, ami a köztük levő korkülönbségből eredhetett,* és a herceg azért idegenedett el tőle végképp, mert Rokudzso már jó ideje mindig hűvösen fogadta. Az, hogy titkos szerelmi viszonyukról most már nemcsak a császár, de feltételezhetően az egész udvar tud, azt bizonyítja, hogy a hölgyben, sajnálatos módon, nincs meg a titoktartás erénye.

Többek között Aszagao hercegnő* is hallott a herceg és Rokudzso viszonyáról. Elhatározta, hogy jómaga nem tűr el ilyen bánásmódot, ezért Gendzsi leveleire most már a szokásos rövid és tartózkodó hangú válaszát sem küldte el. Ám Gendzsinek nehezére esett elhinnie, hogy ilyen szelíd teremtés rosszat gondoljon felőle, ezért továbbra is értésére adta alázatos hódolatát.

Amikor Aoi hercegnőnek fülébe jutott a hír, természetesen rendkívül elszomorodott Gendzsi állhatatlanságának ez újabb bizonyítéka fölött, érezte azonban, hogy a hercegnek e szégyentelen, nem is rejtegetett hűtlensége miatt céltalan lenne most még külön megneheztelnie és, Gendzsi meglepetésére, szinte nem is vette szívére a dolgot. Sokat szenvedett az állapotával járó apró-cseprő bajoktól, ezért a kedélye is igen nyomott volt. Szülei örvendeztek, de ugyanakkor meg is lepődtek azon, hogy Aoi várandós. Ámde a szülők boldogságát és egész baráti körük örömét baljós sejtelmek árnyékolták be, ezért gondoskodtak róla, hogy Aoi egészségéért imákat mondjanak, és könyörgést tartsanak minden templomban. Ilyen módon Gendzsi sem hagyhatta magára Aoit, s ennek nyomán sok hölgy úgy érezte, hogy Gendzsi elhanyagolja, habár a herceg iránt táplált érzelmei egy csöppet sem váltak hűvösebbé.

Hátra volt még, hogy Kamóba is kijelöljék a Szűz Papnőt. A választás Kokiden lányára, Szan no Mijára esett. A lány kedvence volt bátyjának, az új császárnak, de meg anyjának is. Mindkettőjük számára nagy csapást jelentett, hogy a lánynak vissza kellett vonulnia a világtól, de nem lehetett változtatni a dolgon, mivel valamennyi császári hercegnő közül egyedül ő felelt meg az előírt követelményeknek.

A beöltöztetés ünnepének időpontját nem lehetett megváltoztatni, de a császárnak gondja volt rá, hogy a legnagyobb pompával és fénnyel tartsák meg, s ezért a kamói ünnep szokásos rendje oly sok új színnel gazdagodott, hogy pompás, páratlan eseménnyé nőtt. Mindezt azért tette a császár, mert módfelett szerette a húgát.

A megtisztulási szertartás napján a Szűz mellé mindig egy meghatározott számú kíséretet rendelnek nemes urakból és hercegekből. A császár nagy gonddal válogatta ki az udvar legszebb termetű, legszemrevalóbb fiatalembereit, megszabta ruházatuk színét, a nadrág mintáját, sőt még azt is, milyen formájú nyereg kerüljön a lovak hátára. Külön rendelkezett, hogy Gendzsi herceg is csatlakozzék a kísérethez. De mindenki vágyott is rá, hogy jól láthassa az ünnepi menetet, ezért már jóval előbb különleges kocsikat készíttettek, hogy oda állíthassanak vele az útvonal mellé. Az első kerület főutcáján, feszült várakozás közepette, kibontakozott a színjáték. Sűrűn tolongott a nép a számára fenntartott szűk helyen, az útvonal mentén pedig, végestelen végig, emelvényeket állítottak fel nagy találékonyan, s a korlátjukra borított tarka köpenyekkel és kendőkkel már így is bámulatosan szép látványt nyújtottak.

Aoinak sohasem volt szokása, hogy ilyen alkalmakkor megjelenjék, mostani egészségi állapotában pedig éppenséggel eszébe sem jut ilyesmi, ha udvarhölgyei nem szorongatják, mondván:

– Gyere el, úrnőnk! Nem öröm számunkra, ha magunk megyünk, és ott ácsorgunk egy sarokban! Azért jön el az a sok ember, hogy láthassa Gendzsi herceget. Bizony, még holmi furcsa vademberek is eljöttek a hegyekből, és még a legtávolabbi tartományokból érkezett emberek is elhozták feleségüket és gyermekeiket. Ha még ők is vállalták a fáradságot, hogy oly messziről eljöjjenek, jóllehet semmi közük nincs a herceghez, igazán nem lenne szép, ha te, a tulajdon felesége, nem lennél ott.

Aoi anyja hallotta ezt, és szintén így beszélt:

– Most sokkal jobban is érzed magad – biztatta. – Azt hiszem, megkockáztathatod, hogy elmenj. Udvarhölgyeidnek is akkora csalódás lenne . . .

Aoi az utolsó pillanatban meg is gondolta magát, és kijelentette, hogy elmegy. De már késő́re járt, így nem jutott rá idő, hogy az ünneplő ruhájukat felvegyék. A kijelölt helyen véges-végig már ott sorakoztak a kocsik, s így nem lehetett Aoinak és kíséretének terjedelmes és sok fogata számára helyet találni. Néhány előkelő hölgy hozzálátott, hogy helyet szorítsanak Aoinak, és az elkerített hely valami alkalmas pontján kezdték visszatolatni kocsijukat. A kocsik közt feltűnt két, kissé ódivatú, vesszőből font alkotmány, de a kocsi függönyei előkelőbb ízlésre vallottak, és belül is finoman feldíszítették kelmékkel: a függöny ugyan csak keveset engedett látni, de akár köntös széle, akár vállkendő villant is ki, mind szépséges színekben tündökölt. Szemlátomást igen rangos embereké lehetett a két kocsi, csak éppen nem óhajtották, hogy felismerjék őket. Amikor sor került rá, hogy ez a két kocsi is odébb mozduljon, a kocsis a kisujját sem mozdította.

– Nem a mi dolgunk, hogy helyet adjunk – szólt mereven, és nem tágított a helyéből.

A kísérők között, a kocsik két oldalán, szép számmal tanyáztak ifjú szolgák is, akik már egy kissé felöntöttek a garatra, s már lesték, várták, kibe köthetnének bele. Most lehetetlen volt őket féken tartani. A higgadtabb, idősebb csatlósok próbálták visszatartani őket, de a fiatalok rájuk sem hederítettek.

Rokudzso hercegnőé volt a két kocsi. Titokban jött el az ünnepre, mert azt remélte, hogy így legalább egy kis időre feledi bánatát. Bár mindent megtett, hogy fel ne ismerjék, de Aoi kíséretéből néhány nemes úr nyomban megsejtette, kiről van szó, és oda is kiáltottak a szolgáknak, hogy ez nem olyan kocsi, amellyel kényük-kedvük szerint bánhatnak, ha csak nem akarnak olyan hírbe keveredni, hogy visszaélnek úrnőjüknek a főparancsnok feleségét megillető rangjával. Ebben a pillanatban azonban Gendzsi szolgái közül is többen belekeveredtek a felfordulásba. Ők látásból ismerték Rokudzso embereit, de ahogy elmúlt pillanatnyi meghökkenésük, elhatározták, hogy

nem fogják az ellenség malmára hajtani a vizet azzal, hogy elárulják, ki az a hölgy, aki a fogatban ül.

Hogy Aoi emberei ilyen erősítést kaptak, végül is ők kerültek ki győztesen a csetepatéból: úrnőjüknek és hölgyeinek kocsiját előre húzták a legelső sorba, Rokudzsóét pedig hátratolták a kis szekerek és kétkerekű kocsik tarka áradatába, ahonnan Rokudzso semmit sem láthatott. A hölgyet mérhetetlen bosszúság fogta el, nemcsak azért, mert így semmi része nem lehetett a látványosságban, hanem azért is, mert lám, minden óvatossága ellenére is felismerték – erről ugyanis meg volt győződve –, és szándékosan megsértették. Kocsijának tengelye, de más része is megsérült, ezért kénytelen volt nekitámasztatni holmi egyszerű ember kocsijának. Hasztalan kérdezte magában, minek is jött el ebbe a gyűlöletes sokadalomba. Nyomban haza akart térni. Mi értelme, hogy ezek után megvárja az ünnepi felvonulást? De ahogy indulni akart, látta, hogy a nagy sokaságban nem bír utat törni. Mialatt egyre kísérletezett, hogy valamerre mégis utat nyerjen, kiáltozás támadt, mert a menet már feltűnt. Elhatározása megingott. Gondolta, megvárja, míg elvonul előtte Gendzsi. Őt azonban nem fogja látni a herceg. Hogyan is láthatná, hiszen éppen csak végigsöpör tekintete ezen a tömegen: kép, mit a patak vize felfog, visszatükröz, és máris elillan. Rokudzso tudta ezt, de ettől még nem lett kisebb a csalódása.

Az utat szegélyező kocsik, melyeket a nap örömére feldíszítettek és teleaggattak füzérekkel, tömve voltak izgatott hölgyekkel: bár alig fértek el, de nem bírták volna elviselni, ha otthon hagyják őket ezen a napon. A kocsi függönye mögül kileselkedtek, és rámosolyogtak az elvonuló előkelő urakra. Nem törődtek vele, hogy köszöntésüket viszonozzák-e vagy nem. Néha-néha azonban egy-egy mosolyukat röpke pillantással vagy főhajtással jutalmazták. Aoi társasága népes volt és feltűnő. Amikor Gendzsi elébük ért, lovát oldalt kormányozta, s udvariasan köszöntötte a hercegnőt és kíséretét. Ahogy egyik lovas a másikat követve, tovább haladt a menet, Aoi kocsija előtt mindegyikük szakított rá időt, hogy mélységes hódolattal köszöntse a hercegnőt. Hogy mindezt egy félreeső zugból

kell végignéznie, ez nagyobb megaláztatás volt, mint amennyit Rokudzso el bírt viselni, és ezek a verssorok tolultak ajkára: „Pusztán úgy láttam őt, mint a tovarohanó patakra hulló árnyékot, mégis tudom, hogy nagy nyomorúságom ideje elérkezett." És könnyekben tört ki. Szörnyű volna, ha szolgái ilyen állapotban látnák! Még könnyeivel küszködött, de szíve mélyén nem fájlalta szégyenét, hisz láthatta Gendzsit teljes dicsőségében.

A menetbe beosztott mindegyik lovas pompás öltözéket viselt, ki-ki a rangjának megfelelően öltözött fel. Különösen a császár által kiválasztott ifjú nemesek nyújtottak olyan csodálatos látványt, hogy csupán Gendzsi sugárzó szépsége bírta elhomályosítani pompás megjelenésüket. Rendes körülmények között a testőrség parancsnoka mellé nem osztottak be palotai tisztet, de tekintettel a rendkívüli alkalomra, a császári kincstárnok* ott lovagolt Gendzsi oldalán. Aki csak látta, hogy nyilvánosan mennyi megtiszteltetéssel halmozzák el a herceget, érezhette, hogy számára kedvező szelek fújnak, mert a szerencse mindenünnen rá mosolyog. A tömegben voltak jó családból származó asszonyok is, akik útiruhában jelentek meg, hiszen hosszú utat tettek meg gyalog. De eljöttek apácák és női remeték is: hogy valamit is lássanak a menetből, el kellett tűrniük, hogy ide-oda taszigálják őket, maguk pedig – ámbár az ilyen látványosságot egyébként megvetéssel és visszatetszéssel fogadták – ezen a napon azt vallották, hogy a világ kincséért sem mulasztották volna el ezt az élményt. Voltak ott fogatlan szájjal vigyorgó vén emberek meg furcsa külsejű lányok, akiknek haja rongyos csuklya alatt bújt meg; itt is, ott is parasztlegények álldogáltak egykedvűen, de kezüket szinte imára emelték, és durva arcukon hirtelen csodálkozás és ujjongás terült szét, amint az ünnepi menet feltűnt. Volt ott egy sereg lány, akik távoli vidékről jöttek, ahol apjuk hivatalnok vagy helytartó lehetett, s bár ilyen módon senki ismerősük nem akadt a fővárosban, de kacéran úgy felcicomázták magukat – sőt még a kocsijukat is –, mintha kedvesük előtt készülnének díszelegni: fogataik pompás, színes látványt nyújtottak. Ha a felvonulás még ezeket az idegeneket is annyira fellelkesítette,

gondolni való, hogy a tömegben elszórtan nézelődő hölgyek, akikkel Gendzsi titkos kapcsolatban állt, milyen izgalommal bámulták a menetet, és hány sóhaj szállt fel keblükből.

Momozono herceg* az egyik emelvényen üldögélt. Bámulva látta, milyen rendkívül szép fiatalember lett unokaöccséből, és félve gondolt rá, hogy netán az istenek is irigykedve néznek Gendzsire. Aszagao hercegnő is csak meghatódhatott tőle, hogy Gendzsi olyan ritka állhatatossággal már évek óta ostromolja őt. Ha Gendzsi csúf lenne, akkor sem egykönnyen állhatna ellen ennyi sürgetésnek! Így hát nem csoda, hogy amikor a herceg teljes pompájában ellovagolt előtte, megrendülve kérdezte magában, hogyan is tudott ilyen sokáig ellenállni Gendzsinek. De úgy döntött, hogy igyekszik még jobban megismerni, mielőtt megadja magát a hercegnek. A társaságában levő ifjú udvarhölgyek lelkendezve dicsőítették a herceget.

Magára az ünnepi szertartásra Aoi nem ment el. Gendzsinek hamarosan tudomására jutott, milyen csetepaté zajlott le* Aoi és Rokudzso szolgái között. Hallatlanul bosszantotta, hogy ilyesmi megeshetett. De azt egy pillanatra sem hitte, hogy Aoi, aki annyira jól nevelt, a legcsekélyebb mértékben is felelős volna ezért a szégyenletes rendbontásért; ez csak a durva, alja néphez tartozó szolgák műve lehetett: megszimatolták, hogy a két család közt nem éppen legjobb a viszony, s parancsra nem várva, síkraszálltak úrnőjükért, mert azt hitték, hogy dicséretben részesülnek érte. Gendzsi nagyon is jól tudta, hogy a sértett hölgy mennyire hiú és érzékeny. Eszébe jutott, milyen fájdalmasan érinthette ez az eset. Elszomorodott és sietve felkereste Rokudzsót. De lánya, az Iszébe megválasztott Szűz, még otthon tartózkodott, így Rokudzso csupán néhány kötelezően udvarias szót váltott a herceggel, s máris elbúcsúztak. Gendzsi kimondhatatlan részvétet érzett Rokudzso iránt, azt viszont nagyon is megelégelte, hogy örökösen küszködjön az asszony sértett érzékenységével.

Nem volt ínyére, hogy most egyenesen visszatérjen a Nagy Csarnokba. Ezen a napon volt Kamóban az ünnepség, s így, amint hazaért a saját palotájába, meghagyta Koremicunak, hogy fogasson be.

– No nézd csak! – kiáltotta kedvesen, és ránevetett Muraszakira, ahogy az megjelent, teljes díszben, körötte a kislányokkal, akiket a herceg szerzett melléje játszópajtásul. – Természetesen a hölgyeit is magával hozza kíséretül! – És megsimogatta a lány szép haját: Sonagon ezen a napon a szokottnál is nagyobb gonddal fésülte meg. – Alaposan megnőtt a hajad – jegyezte meg Gendzsi. – Ma nincs is rossz előjelű nap, levághatnánk. – Elküldött csillagjósáért, és megkérte, nézze meg, mit mondanak a könyvei.

– Először az udvarhölgyeidre keritünk sort! – kiáltotta a herceg, és a helyes kislányok felé intett. Nyomban le is nyírták selymes hajukat, hogy minden fürtjük szabályos rendben omlott virágmintás, ünneplő ruhájukra. – A tiédet magam vágom le – szólt Muraszakihoz. – Milyen dús hajad van! Szeretném tudni, mekkorára nőne, ha meghagynánk.

Ez a hajnyírás nem volt kis feladat.

– Még akinek hosszú haja van, annak is rövidre kellene vágni a halántékánál – jegyezte meg végül –, de nincs szívem, hogy még rövidebbre nyírjam. – Azzal le is tette a kést.

Sonagont határtalan öröm fogta el annak hallatán, hogy Gendzsi elmondja az imát, amellyel a hajvágás szertartását be szokták fejezni. Van egy *miru*nak nevezett tengeri növény, s az asszonyok ezt használják hajmosáshoz. A herceg eljátszott ezzel a szóval (mert annyit is jelent, hogy „nézni"), és elmondott egy költeményt, mely arról szólt, hogy a *miru,* melyet a hajmosáshoz használt, záloga annak, hogy a lány hajának növését is a legnagyobb figyelemmel fogja kísérni. Muraszaki ezt válaszolta: mint ahogy a tenger árja is csak egyszer-egyszer látogatja meg a *miru*t a sziklahasadékban, a herceg is csak jön, hogy ismét elmenjen, így hát úgy fog nőni a haja, mint a szem nem látta tengeri növény. Igen szépen leírta egy papírszalagra, és bár a versnek nem volt más szépsége, mint a belőle sugárzó gyermeki varázs, mégis nagy örömet szerzett Gendzsinek.

Aznap talán még nagyobb tömeg verődött össze. Csak nagy nehezen sikerült helyet szorítani kocsijának a császári istállók közelében. De körös-körül eléggé zajongtak a nemes ifjak, és

Gendzsi éppen valami nyugodtabb hely keresésére indult, amikor egy szép fogat megállt a közelben: csupa hölgy ült a kocsiban, nagy zsúfoltságban, s egyikük most legyezőjével Gendzsi kísérete felé intett.

– Nem óhajtanál átjönni mellénk? – kérdezte az egyik hölgy. – Örömmel helyet szorítunk.

Kissé merész volt az ajánlat, de a felkínált hely olyan jónak ígérkezett, hogy Gendzsi azonnal elfogadta a meghívást.

– Félek, nem lenne helyes, ha elfoglalnám a helyeteket... – kezdte udvariasan, de ekkor az egyik hölgy átnyújtott neki egy legyezőt, melynek sarkát behajtották. A behajtott részen Gendzsi ezt a költeményt olvashatta: „Hiába is vártam a találkozás eme virágdíszes ünnepét, amikor a nagy isten a jövőt feltárja, mert jaj, más volt oldaladon." De hiszen ismeri ezt az írást! Igen, ez az éltes udvarhölgy keze vonása! Gendzsi úgy érezte, itt az ideje, hogy abbahagyja ezeket a csínyeket, ezért elutasítóan válaszolt:

– Nem számunkra kelt fel a találkának e napja, melyen felékesítve és szenvedélytől fűtve összegyűl nyolcvan törzs. – Gendzsi válasza kihozta sodrából a hölgyet, és így felelt:

– Keserűen bánom már, hogy e csalóka napra felvirágoztam fejemet, hisz ez a nap csak neve szerint a találkozásé.

Kocsijuk szorosan egymás mellett állt, de Gendzsi még az oldalsó függönyt sem húzta fel, s ez egyesek számára bizony csalódást jelentett. Mindenki arról beszélt, mekkora a különbség a herceg néhány nappal előbbi, nyilvános szereplésének pompája és a mostani magatartása között, ahogy a tömeg között elvegyülve igyekszik kerülni minden feltűnést. Abban megegyeztek, hogy bár a társaságában levő hölgyről nem tudni, kicsoda, de biztosan igen előkelő lehet. Gendzsi attól tartott, hogy szomszédnője kellemetlenkedni fog. Szerencsére azonban a társaságában levő hölgyek közt akadtak olyanok is, akik sokkal tapintatosabbak voltak úrnőjüknél, és sikerült rávenniük, hogy a Gendzsi kocsijában ülő ismeretlen hölgyre tekintettel fékezze magát.

Rokudzso szenvedése sokkal kínzóbb volt, mint az elmúlt években. Bár Gendzsi bánásmódját már nem tudta elviselni, de annyira lázadt még a gondolata ellen is, hogy tőle örökre elváljon, és olyan messzire távozzék, hogy folyton-folyvást halogatta utazását. Az is megfordult a fejében, hogy gúnyt űznek belőle, mert azt hiszik, azért menekül, mivel Gendzsi elfordult tőle. Ha azonban az utolsó pillanatban így megváltoztatja tervét, és itt marad, mindenkinek az lesz róla a véleménye, hogy fölöttébb szeszélyesen és felelőtlenül viselkedik. Napok és éjszakák múltak el ilyen kínzó határozatlanságban, és gyakran mondogatta magában ezt a verset: „Szívem olyan, mint az Isze partja mentén a halász tutaja: hol egyik, hol másik hullám táncoltatja."* Indulatai hol ebbe, hol abba a végletbe sodorták, és csaknem beteggé tették, de teljesen tehetetlen volt velük szemben.

Gendzsinek fájt ugyan, hogy Rokudzso oly messzire készül, de nem kísérelte meg lebeszélni az utazásról.

„Egészen természetes a kívánságod – írta Rokudzsónak –, hogy teljesen ki akarod verni a fejedből a magamforma kellemetlen embernek még az emlékét is. Arra kérlek csupán, engedd meg, hogy mielőtt elmégy, még egyszer beszélhessek veled, még ha ezt te magad céltalannak éreznéd is. Ha találkozunk, hamarosan megérted, hogy boldogságod fontosabb nekem, mintsem gondolod."

Rokudzso azonban nem felejtette el, hogy amikor a Megtisztulás Folyójánál szabadulni akart kételyei és tétovázásai kínjától, a vad hullámok hogy odacsapták a sziklákhoz,* és sérelmén mind többet és többet emésztődött, hogy más gondolat számára már hely sem maradt a szívében.

Ezenközben Aoi hercegnőn furcsa zavarodottság vett erőt, és némelykor úgy látszott, mintha gonosz szellem szállta volna meg. Az egész háza népét olyan aggodalom és szomorúság fogta el, hogy Gendzsinek nem volt szíve néhány óránál hosszabb időre elmaradni hazulról. Még a saját palotájába is csak ritkán jutott el. Aoi mégiscsak a felesége, azonkívül a közöttük lezajlott torzsalkodások ellenére is nagyon vonzódott hozzá. Most már önmagának sem tagadhatta le, hogy az állapotával együtt járó apróbb bajokon kívül is, valami nincs rendjén a feleségével, s ez nagyon búsította Gendzsit. Utasítására szü-

net nélkül folytak a gonosz kiűzését célzó szertartások, és megpróbált rájönni, ki okozhatja a bajt, mert egybehangzóan az volt a vélemény, hogy a jelek szerint Aoit egy élő ember szelleme szállta meg. Számos névvel kísérleteztek, de a szellem egyikre sem válaszolt, így pedig nem lehetett kiűzni. Aoi maga is úgy érezte, hogy lényébe valami idegen hatolt be, és bár nem érzett semmi határozott fájdalmat vagy félelmet, de soha, egy pillanatra sem szűnt meg az az érzése, hogy benne valami idegen van jelen. Ezzel szemben a kor legnagyobb gyógyítói is tehetetlennek bizonyultak, így nyilvánvalóvá vált, hogy a megszállottságnak nem holmi egyszerű esetével állnak szemben, hanem valami mérhetetlen, félelmes, gonosz erő sújtott le Aoira. Csak természetes, hogy Aoi barátai számba vették mindazok nevét, akiket Gendzsi leginkább kedvelt. Azt suttogták, hogy a herceg csupán Rokudzsóval és a Nidzso-inben lakó lánnyal van annyira meghitt viszonyban, hogy női féltékenységnek lehessen tulajdonítani ilyen végzetes hatást. De az orvosok ezzel a két névvel is hiába szólongatták a szellemet: szemlátomást ennek sem lett semmi eredménye. Aoinak az egész világon egyetlen ellensége sem akadt, aki tudatosan* megrontsa. Azt tartják, hogy az olyan állapotot, mint Aoié is, némelykor az idézi elő, hogy a család valamelyik elhalt szolgájának vagy dajkájának szelleme leli a beteget, de az is lehet, hogy olyan ember gyűlölete működik közre, akit Aoi apja, a miniszter, sértett meg, de nem őt, hanem Aoit érte a rontás, mert ő sokkalta érzékenyebb természet. Hol erre, hol arra gondoltak, de minden feltevésük tévesnek bizonyult. Ezalatt Aoi csak feküdt, és szünet nélkül sírt. Sőt, néha hirtelen olyan sírógörcs jött rá, hogy lélegzete is elakadt. Akik körülötte voltak, reszkettek életéért, de csak ott álltak szomorúan, és nem tudták, mitévők legyenek.

Az öreg császár állandóan érdeklődött Aoi állapota felől. Különleges szertartásokat is tartott, és figyelmét a szülők annak tulajdonították, hogy Aoi az udvarnál nagy tiszteletnek örvend. Betegségének híre nemcsak barátai körében, de az egész birodalomban roppant szomorúságot keltett. Rokudzso is hallott a hercegnő szenvedéséről, és mély részvétet érzett

iránta. Évek óta nyílt versengés folyt közöttük Gendzsi kegyeiért, de még a kocsikkal kapcsolatos szerencsétlen ügy után is – habár, meg kell hagyni, ez rendkívül felbőszítette – fékezte magát annyira, hogy Aoinak rosszat nem kívánt. Maga is igen rosszul volt. Érezte, hogy a benne szüntelenül kavargó, heves és nyugtalanító izgalmak szinte észrevétlenül megbontják kedélyének egyensúlyát. El is határozta, hogy valahol, otthonától néhány mérföldnyire, keres lelki vigaszt. Gendzsinek ez fülébe jutott, s mivel aggódott Rokudzsóért, nyomban útra kelt a ház felé, ahová – hallomása szerint – Rokudzso elvonult. A hely a város határán kívül esett, így arra kényszerült, hogy a legnagyobb titokban menjen el.*

Gendzsi kérlelte a hölgyet, bocsásson meg neki, amiért oly hosszú időn át nem látogatta meg.

– Mostanában magam sem élek valami boldogan – panaszolta, és beszámolt Aoi állapotáról. Meg akarta értetni Rokudzsóval, hogy szomorú dolog tartotta távol, nem pedig az, hogy másutt talán szórakoztatóbb társaságot talált. – Nem a magam gondján őrlődöm, hanem amiatt a félelmetes tehetetlenség és szomorúság miatt, amelybe szegény szüleit sodorta Aoi betegsége. Abban a reményben jöttem el hozzád, hogy egy időre felejthetem a betegszoba minden szörnyűségét. Ha még ez egyszer megbocsátanád mindazt, amivel megbántottalak, és kedves lennél hozzám . . .

Mentegetőzése nem járt sikerrel. Rokudzso magatartása ellenségesebb volt, mint valaha. Gendzsi nem érzett haragot emiatt, sőt, még csak meg sem lepte. Az új nap már éppen derengeni kezdett, amikor vigasztalanul elindult hazafelé. Rokudzso meg nézett utána, és a herceg szépsége láttán halomra dőlt minden elhatározása, és ismét csak azt érezte, hogy őrültség elhagynia Gendzsit. De mi tarthatná vissza Gendzsi mellett? Aoi gyermeket vár, ez pedig annak a jele, hogy megbékélt a herceggel. Gendzsi most már kifogástalan életet élhet, és ha még egyszer eljönne, mint ma is, hogy bocsánatát kérje, mi másra lesz az jó, hacsak nem arra, hogy a maga vágyakozásának kínja kiújuljon? Így aztán Gendzsi levele másnap csak még feldúltabb állapotban találta:

„Feleségem, bár néhány napja már javulni kezdett, ismét nagyon szenved, így most lehetetlen magára hagynom."

Rokudzso biztosra vette, hogy ez csak kifogás, ezért válaszul ezt a költeményt küldte: „Az én bűnöm, s enyém a bűnbánat is, hogy könnyelműen, mint a parasztlány, aki a sarjadó rizs fölé túlságosan mélyre lehajlik, besároztam ruhám ujját a szerelem sötét útján." A levél végén pedig emlékeztette Gendzsit a régi dalra: „Keservesen bánom már, hogy korsómat a hegyi forráshoz vittem, ahol oly sekély volt a víz, hogy csupán köntösöm ujja lett nedves tőle."

Gendzsi elnézte a finom írást. Az előkelő származású és nevelésű asszonyok között akad-e csak egy is, aki versenyezhet vele, aki ilyen kimondhatatlan bájjal és eleganciával írta meg ezt a kis levélkét? Keserű gondolat, hogy ezt az asszonyt, aki szellemileg és testileg egyaránt oly erősen vonzza, saját hibájából örökre el kell veszítenie. Bár már csaknem besötétedett, leült és ezt írta: „Ne mondd, hogy csupán köntösöd ujját nedvesítette meg a víz. Csak a te hasonlatod szólhat sekélyességről, de nem az én érzéseim." És hozzá fűzött egy költeményt: „Te vagy az, egyedül te, aki sekély tavak közt andalogsz, de én teljesen átázva küzdöttem át magam a szerelem sötét ösvényének bozótjain." És ezekkel a szavakkal fejezte be levelét: „Ha egyetlen vigasztaló fénysugár is felderítené ezt a szomorú házat, most magam adnám át e levelet."

Időközben Aoin újra teljes erővel úrrá lett a megszállottság: szivettépően szenvedett. Rokudzsónak fülébe jutott, hogy Aoi betegségét egyesek az ő „életszelleme" művének tekintik. De azt is hallotta, mások viszont azt hiszik, hogy az ő apjának szelleme állt bosszút a lánya ellen elkövetett árulás miatt. Rokudzso hosszan elgondolkodott rajta, mit is érez Aoi iránt, de semmi mást nem talált önmagában, mint nagy boldogtalanságot. Nyomát sem lelte Aoi iránt való ellenséges érzelemnek. De nem volt bizonysága róla, hogy valahol, kínlódástól szétmart lelke mélyén, nem rejtőzik-e a rosszindulat szikrája. Bár hosszú éveken át szeretett és szenvedett, és gyakran azt hitte, az övénél nagyobb szenvedés nincs is a világon, de még sohasem volt annyira sebzett és összetört, mint a legutóbbi napokban. Azzal a gyűlöletes üggyel kezdődött – a kocsik miatt. Megsértették. Úgy bántak vele, mintha semmi joga nem lenne az élethez. Igen, a megtisztulás ünnepe óta az ellentmondó elhatározások vihara annyira feldúlta kedélyét, hogy néha már azt hitte, nem ura a saját gondolatainak. Egyik éjszaka, gyötrelmes kétségei és tanácstalansága közepette eszébe jutott, mit is álmodott. Valami nagy, pompás teremben járt: ott feküdt egy lány, akiben felismerte Aoi hercegnőt. Elkapta a karját, és szörnyű dühvel gyötörte, csavarta a fekvő nő tagjait – pedig ébren, józanul elgondolva, semmi nem állna tőle távolabb. Azóta ez az álma többször is visszatért. Milyen iszonyatos! Lehetséges, hogy a szellem elhagyja a testet, és olyasmire vetemedik, amit éber ész meg nem enged?! És elgondolkodott azon, hogy az emberek – még ott is, ahol nincs min fennakadni – elvetemültségükben abban lelik gyönyörűségüket, hogy a jóról semmit se szóljanak, de a rosszról mindent kibeszéljenek. Milyen gyönyörűséggel kapnának ezen is, ami vele történt! Az, hogy a szellem, az ember holta után is üldözi ellenségeit, állítólag mindennapos eset, habár erre is azt mondják, hogy a halott ördögien gonosz és bosszúálló lehetett, és fennmaradt jó hírneve végképp odavész. „Mi lesz velem, ha azt gondolhatják rólam, hogy íme, már életemben is milyen förtelmes gonoszság bűnébe estem?"

Szembe kellett néznie sorsával. Gendzsi örökre elveszett számára. Ha csak valamennyire is uralkodni akar magán, először is meg kell találnia a módját, hogy a herceget teljesen száműzze gondolataiból. Újra és újra elhatározta, hogy nem gondol rá többé, de éppen az elhatározása tette, hogy csak még többször eszébe jutott a herceg.

Iszében a Szűznek előírás szerint az év vége előtt kellett tisztébe lépnie, de különböző nehézségek miatt csupán a következő év őszén iktathatták be. Az év kilencedik hónapjában ki kellett költöznie a Mezei Palotába,* de ezt már olyan későn határozták el, hogy a második megtisztulási ünnepre tett előkészületeket nagy sietséggel kellett lebonyolítani. Elég baj, hogy éppen ebben a nehéz időben a Szűz anyja nem irányíthatta az előkészületeket, hanem órák hosszat kábultan és te-

hetetlenül feküdt. Végül papok jöttek el a lányért. Ezek is igen súlyosnak látták az anya állapotát, s mivel már ott voltak, megtették, hogy elmondták érte a szokásos imádságokat és varázsigéket. De hetek múltak el, és Rokudzso állapota mit sem változott. Bár semmi igazán veszélyes tünet nem látszott rajta, de valami furcsa és megmagyarázhatatlan ok miatt mégis folyton-folyvást igen rosszul volt. Gendzsi állandóan érdeklődött utána, de Rokudzso pontosan tudta, hogy egészen más dolgok kötik le a herceg figyelmét.

Aoi ideje még nem jött el, még nem is készültek fel az eseményre, amikor hirtelen olyan jelek mutatkoztak, hogy a szülés már a küszöbön áll. Aoit nagy szorongás fogta el. Doktorai egyre imádkoztak érte, de hiába volt minden igyekezetük: a hercegnőt megszállva tartó gonosz hatalma egy hajszálnyit sem gyengült. A birodalom legnagyobb csodatevő doktorai ott voltak mellette, de mert minden kezelésük kudarcba fúlt, zavar és bosszúság fogta el őket. Végre a szellem, mely Aoit megszállva tartotta, a varázsigéktől megfélemlítve jelt adott, és hallották, amint keserűn sírva megszólalt:

– Csak egy kissé hagyjatok békében! Valamit meg kell beszélnem Gendzsi herceggel.

A doktorok intettek egymásnak, amivel azt kívánták mondani, hogy most aztán megtudják, mi rejlik a dologban, mert meg voltak győződve róla, hogy a győtrő szellem beszél a megszállottból, és Gendzsit sietve a betegágyhoz hívták. Aoi szülei azt hitték, hogy a vég közeledtével titkon közölni akarja Gendzsivel végső kívánságát, ezért elvonultak a szoba sarkába. A papok is abbahagyták a ráolvasást, és halkan, áhítattal, elkezdték a *Hokkekjót*.* Gendzsi felemelte az ágy függönyét. Ott feküdt Aoi, és éppen olyan gyönyörű volt, mint máskor, s bár terhessége a vége felé járt, de még azt a férfit is furcsán felkavarta volna szépsége, aki most látja először. Mennyivel jobban hathatott hát Gendzsi hercegre, akinek szíve máris csordultig volt gyengédséggel és bűnbánattal. Aoi hosszú hajfonatai élesen elütöttek fehér kabátkájától.* Még ez a bő ruha is olyan volt rajta, mint valami divatos köntös. Gendzsi megfogta Aoi kezét.

– Borzalmas, hogy ilyen boldogtalannak kell látnom téged – kezdte a herceg. Nem is tudott többet szólni, csak nézte, nézte Aoit, és könnyein át is meglátta, hogy felesége tekintetéből már nem a jól ismert sértett büszkeség árad, hanem megbocsátás és gyengéd féltés, és ahogy Gendzsit sírni látta, magának is kibuggyant a könnye. Gendzsi érezte, hogy nem szabad így sírnia. Ezzel csak nyugtalanítja Aoi szüleit, és feleségét is csak felizgatja. Fel akarta vidítani Aoit, s ezért megszólalt:

– Ugyan, nincs olyan nagy baj! Nemsokára jobban leszel. De bármi történjék is, következő életünkben biztosan viszontlátjuk egymást. De apád, anyád és még oly sokan mások is annyira szeretnek téged, hogy sorsukat biztosan erős szálak fűzik össze a te sorsoddal, s ez még számos jövendő életben visszahoz téged hozzájuk.

De Aoi félbeszakította:

– Nem erről van szó! De egyelőre hagyd az imákat. Nagyon ártanak nekem. – Közelebb vonta magához Gendzsit, és így folytatta: – Nem hittem benne, hogy eljössz. Vártam rád, míg a sóvárgásban egész lelkem el nem égett. – Szomorúan és gyengéden beszélt, és ugyanilyen hangon elsuttogta ezt a költeményt: – Mint szoknya alját a szegély, fogd körül magad e foszlánnyal, melyet a kétségbeesés és elhagyatottság tépett le lelkemről.

A hang, mely így szól, nem Aoi hangja volt. A modor sem az övé. Gendzsi ismert valakit, akinek a hangja igen hasonlóan cseng. De ki lehet az? Igen, csak ő lehet... Rokudzso! Egyszer-kétszer hallotta már, hogy – egyesek állítása szerint – megtörténhet ilyesmi. De mindig is elutasította ezt a gondolatot, mert szörnyűségnek és elképzelhetetlennek érezte, és azt tartotta, hogy csak valami lelkiismeretlen, rémmesékben örömét lelő ember kitalálása az egész, sőt még azt is tagadta, hogy ilyesfajta megszállottság valaha is előfordulhatott. De most a tulajdon szemével láthatta: bármilyen borzasztó és hihetetlen is, de megtörténik ilyesmi. Végre visszanyerte önuralmát, és halkan így válaszolt:

– Nem tudom biztosan, ki szólt hozzám. Ne hagyj kétségben...

Aoi válasza napnál világosabban igazolta, hogy sejtelme helyes volt. Rémületére most az asszony szülei visszatértek a betegágyhoz, de szerencsére Aoi nem beszélt tovább, csak feküdt csendesen. Anyja azt hitte, véget ért a rohama, és egy tálban meleg vizet hozott, de ekkor Aoi teste nagyot rándult: megszülte a gyermekét. Egy pillanatra mindenki örömben és boldogságban úszott. De sajnos, nagyon is valószínűnek látszott, hogy a szellem, mely megszállva tartotta Aoit, csak rövid időre távozott. Ugyanis nemsokára a rémület heves rohama rázta meg, mintha az a kimondhatatlan valami feldühödött volna azon, hogy az imént kimozdulni kényszerült. Erre ismét mindenkit nagy aggodalom fogott el, mi is lesz Aoival.

A Tendai hegyi apát és a szobában összegyűlt többi főpap azt tartotta, hogy az ő kitartó imádkozásuk és ráolvasásuk eredménye a könnyű szülés, és amikor most sietve visszavonultak, hogy felfrissüljenek és lepihenjenek, nagy elégedetten törölgették verejtékes homlokukat. Aoi barátai már napok óta mély szomorúságban éltek, de most egy kissé bizakodni kezdtek: semmi látható javulás nem mutatkozott ugyan, de mert a gyermek baj nélkül megszületett, azt hitték, az anya is csakhamar felgyógyul. Újból megkezdődött az imádkozás és ráolvasás, de az egész házban most már a bizakodás hangulata áradt szét, hiszen az, hogy boldogan sürgölődhettek az újszülött körül, megváltást jelentett a hosszú napok óta tartó feszültségtől. Az öreg császár, az uralkodói családhoz tartozó hercegek és az egész udvar gyönyörű ajándékokat küldött, s éjszakáról éjszakára szaporodtak a szemkáprázató drágaságok.* Hogy Aoinak fia lett, csak még nagyobb pompával és aprólékos gonddal rendezték meg születésének ünnepét.

Az esemény hírére Rokudzso kissé elcsodálkozott. A Nagy Csarnokból legutóbb olyan értesülést hallott, hogy a szülés igen veszélyesnek ígérkezik. És lám, most azt mondják, hogy minden baj nélkül zajlott le. Rokudzso ezt fölöttébb különösnek érezte. Maga már hosszú ideje szenvedett, annyira feldúlt volt a kedélye. Nemegyszer úgy érezte, mintha valamiképp az egész lénye hirtelen megváltozott volna. Szinte teljesen idegenné vált önmaga számára. Újabban úgy vette észre, mintha

mustármag füstje érződne haján és ruháján – ezt az illatot pedig nem szenvedhette. Forró fürdőt vett, és ruhát váltott, de az illat egyre üldözte. Már az is szörnyű volt, hogy magában, legbelül, valami merőben idegent érzett. Most meg már a teste is csalóka játékot űz vele, amit a környezete is észrevesz, s biztosan sugdolóznak is róla a háta mögött. De közel és távolban nem volt egy ember, akivel beszélhetett volna ezekről a dolgairól, és egész titkolt nyomorúsága szemlátomást csak arra szolgált, hogy siettesse a felbomlást, mely szellemét kikezdte.

Most, hogy Gendzsi számára kevesebb aggodalmat jelentett Aoi állapota, újra és újra eszébe jutott az a roppant különös beszélgetés, melyet Aoival folytatott, rohamának legsúlyosabb percében: olyan fájdalmasan hatott rá, hogy bár hosszú ideje nem találkozott Rokudzsóval, és azt is tudta, hogy a hölgy mélyen meg van sértve, úgy érezte, soha többé nem fog tudni vele bizalmas kapcsolatba lépni. Végül azonban győzött benne a részvét, és levelet küldött a hercegnőnek. Úgy gondolta, szívtelenség lenne magára hagynia Aoit, éppen most, hogy napokon át ilyen szörnyű szenvedéseken ment keresztül, de feleségének még most is aggódó barátait sem hagyhatja ott – ezért minden titkos útját megszüntette. Aoi állapota változatlanul aggasztó volt, Gendzsit be sem engedték hozzá. A gyermek viszont olyan gyönyörű volt, hogy kívánni sem lehetett szebbet. Gendzsi nagy figyelmet tanúsított iránta, és buzgón részt vett mindenben, ami a gyermek érdekében történt, ez pedig Aoi apjának annál is inkább kedvére volt, mert úgy tekintette, hogy ez lánya és Gendzsi közt a jobb megértés jele; Aoi lassú lábadozása még nagy gondot szerzett neki, hiszen jól tudta, hogy az olyan betegség, amelyen Aoi éppen átesett, elkerülhetetlenül tartós nyomokat hagy, éppen ezért elhitette magával, hogy lányának állapota kevésbé veszélyes, mint általában hiszik.

A gyermek a trónörökösre emlékeztette Gendzsit, s ettől felébredt benne a kívánság, hogy viszontlássa Fudzsicubo kisfiát. Úgy erősödött benne a vágy, hogy végül is ilyen üzenetet küldött Aoinak: „Már jó ideje, hogy sem a Palotába, sem

máshová nem látogattam el. Úgy érzem, szükségem van egy kis változatosságra, így hát ma elmegyek hazulról egy rövid időre, de mielőtt távoznék, szeretnélek látni. Nem akarom azt érezni, hogy teljesen el vagyunk vágva egymástól." Így kérlelte Aoit, s az udvarhölgyek is támogatták kérését, mert azt mondogatták Aoinak, hogy Gendzsi jó férje, ne legyen hát oly büszke és merev vele szemben. Aoi attól félt, hogy a betegség ártott szépségének, ezért csupán függönyön át akart beszélni Gendzsivel, az udvarhölgyek azonban ezt sem helyeselték. Így aztán a herceg zsámolyt húzott Aoi ágya mellé, és beszélt neki erről, arról. Nagy néha a hercegnő is közbevetett egy-egy szót, de világos volt, hogy még nagyon gyenge lehet. Azt azonban nehéz volt elhinni, hogy csak nemrég is a halál torkában járt. Nyugodtan elbeszélgettek betegségének legsúlyosabb napjairól – ez az idő most már csupán rossz álomnak tetszett –, de ekkor Gendzsinek hirtelen eszébe jutott az a sajátságos párbeszéd, melyet akkor folytatott le Aoival, amikor szemlátomást szinte az utolsó pillanatait élte, és hirtelen, keserűségtől eltelve, így szólt az asszonyhoz:

– Még egy egész sereg dolog van, amiről majd egy napon beszélnem kell veled. Most igen fáradtnak látszol. Talán jobb is, ha elmegyek. – Megigazgatta a beteg párnáit, meleg vizet hozott a mosdáshoz, és olyan kitűnő betegápolónak mutatkozott, hogy a jelenlevők eltűnődtek, hol tehetett szert ilyen készségre. Aoi még most is páratlanul szép volt, de igen gyenge és bágyadt, s ahogy ott feküdt mozdulatlanul, úgy látszott, mintha bármely pillanatban elszállhatna belőle az élet. Gendzsi szerető aggódással nézte. Haja – megannyi gondosan elrendezett fürt – szétterült a párnán. Aoi csodálatos szépsége még sohasem volt Gendzsire ilyen hatással. Hát meg lehet érteni, hogy évek hosszú során át csak hagyta, hogy egy ilyen asszony mindinkább elidegenedjék tőle? Gendzsi csak állt, és bámulta Aoit.

– Indulnom kell a Palotába – szólalt meg végre –, de nem sokáig maradok távol. Anyád mindjárt bejön, de most, hogy már jobban vagy, tégy meg mindent, hogy elcsituljon aggodalma. Mert bár titkolni igyekszik, még most is gondban van miattad. Most már szedd össze minden erődet, és naponta próbálj egy kicsit üldögélni. Azt hiszem, részben azért is gyógyulsz ilyen nehezen, mert anyád elkényeztet.

Ahogy Gendzsi, pompás udvari öltözékében, kisietett a szobából, Aoi figyelmesebben követte tekintetével, mint bármikor. Az őszi ülésen részt vevő minden magas rangú tisztviselőtől elvárták, hogy megjelenjék, így Aoi apja is Gendzsivel tartott, de velük jött Aoi bátyja is, mert szüksége volt a miniszter támogatására, hogy felkészülhessen az elkövetkező politikai évre. Kíséretük nagy része is velük ment, így a Nagy Csarnok kihalt és szomorú látványt nyújtott.

Ekkor hirtelen olyan fulladási roham jött Aoira, amit egyszer már megért, de állapota most, néhány perc leforgása alatt, reménytelenné vált. Gendzsinek azonnal megvitték a hírt a Palotába, mire nyomban eltávozott a kihallgatásról és hazament. A többiek is nagy sietve követték, és bár ezen az estén hozták nyilvánosságra az új kinevezéseket, meg sem fordult a fejükben, hogy bevárják a ceremóniát, hiszen tudták, elegendő mentség számukra, hogy a Nagy Csarnokban ilyen tragikusra fordult a helyzet. Ahhoz késő volt már, hogy elhívják a Tendai hegyi apátot vagy valamelyik főpapot, aki Aoi gyógyításában közreműködött. Szörnyű, hogy épp amikor Aoi állapota szemlátomást kissé jobbra fordult, ilyen hirtelen ismét a sír szélére került. A Nagy Csarnokban mindenkit teljes tehetetlenség és zavarodottság fogott el. A ház nemsokára megtelt szolgákkal, akiket innen is, onnan is részvevő üzenettel küldtek el, hogy érdeklődjenek a fejleményekről. De a nagy bajjal sújtott ház lakóitól semmiféle tájékoztatást nem kaphattak, mert azok mást sem tettek, mint szinte őrjöngve száguldoztak szobáról szobára, hogy ennek láttán megrémült az ember.

Mivel tudták, hogy Aoit a megszállottság már nemegyszer tetszhalottá változtatta, egy ideig meg sem kísérelték, hogy testét kinyújtóztassák, de még a párnájához sem nyúltak, hanem hagyták, feküdjön, ahogy van. Két-három nap múlva azonban nyilvánvalóvá lett, hogy kihunyt benne az élet.

A feltámadó általános jajveszékelés közepette Gendzsi sötét kétségbeesés kábulatába zuhant. Túlságosan gyorsan kö-

vette egyik csapás a másikat, s úgy érezte, hogy az élet sorscsapások értelmetlen sorozata. Az udvar és az egész főváros legelőkelőbb köreiből érkező részvétnyilvánítások is csak fárasztották és gyötörték.

Az öreg császár üzenetéből áradó melegség, és Aoi halála fölött érzett nyilvánvaló szomorúsága igen jóleső volt, s így Aoi apjából – ha szüntelenül sírt is – bizonyos elégültséget váltott ki. Egyik barátjuk tanácsára különlegesen erős szerekkel próbálkoztak, abban a reményben, hogy Aoiból az élet szikráját ki tudják csiholni. De még aki a saját szemének is alig hitt, meggyőződhetett róla, hogy késő már minden, és a holttestet fájó szívvel elszállították Toribenóba. Itt, ezen a városon kívül fekvő, hatalmas halottégető téren nagyon hamar megkezdődött a szörnyűség, melytől mindnyájan annyira rettegtek. Még ezen a hatalmas, szabad térségen is alig jutott hely a gyászoló tömegnek, mely a város minden nagy palotájából összesereglett, hogy részt vegyen a gyászmenetben, és alig fért el a papok gyülekezete is, amikor énekelve megérkeztek a környező templomokból. Az öreg császár természetesen elküldte képviselőjét, s ugyanígy Kokiden hercegnő és a trónörökös is, de sok előkelőség személyesen jött el, és elvegyült a tömegben. Halotti szertartás nagyobb részvétet és együttérzést nem váltott ki soha még. Aoi apja nem jelent meg.

– Megrendített a csapás, hogy életem alkonyán így elveszítettem őt, aki fiatal volt és virágzó... – mondta, és kicsordult a könnye, hiába is próbálta rejtegetni.

Szívettépő volt a bánata.

A gyászünnepség egész éjszaka tartott, míg végül már csak szívfacsaróan kevéske kis hamu maradt a máglyán, s így reggel hazatértek a gyászolók. A pompától eltekintve, ez a gyászünnepség valóban nem sokban különbözött a többitől, de minthogy – egyetlen esetet kivéve – Gendzsi életútját még nem keresztezte a halál, az e nap eseményeivel kapcsolatos emlékek még sokáig iszonyatosan, makacsul üldözték.

A gyászszertartást a nyolcadik hónap utolsó hetében tartották meg. Gendzsi látta, hogy apósa, a rázúduló kétségbeeséstől, nem képes meglátni ennek az őszi reggelnek szelíd derűjét, és azt is tudta, milyen gondolatok foglalkoztatják. Odalépett hozzá, és az égre mutatva elsuttogta ezt a költeményt:

– Most, hogy az őszi égen ennyi ködfelhő gomolyog, nem tudom, melyik az, mely az én asszonyom máglyájáról szállt fel. Ezentúl hát szeretettel jártatom tekintetemet végestelen végig, a felhők egész birodalmán.

Végül Gendzsi visszament a szobájába. Lefeküdt, de nem bírt elaludni. Gondolatai visszaszalltak azokra az évekre, amikor Aoi már a felesége volt. Miért is nyugodott bele oly kényelmesen, hogy a köztük levő bajok egyszer majd úgyis elsimulnak, és közben – mit sem törődve Aoi sértett büszkeségével – miért egyre csak a maga kedvtelését nézte? Miért hagyta, hogy csak múljanak az évek, és még az utolsó időben sem igyekezett valódi bizalmat és némi érzelmi közösséget teremteni kettejük közt? Keserű bűnbánat töltötte el szívét. De mit használt ez már? A szolgák behozták világosszürke gyászruháját, s erre különös gondolat villant fel benne: mi lenne, ha ő halt volna meg, nem pedig Aoi? Felesége most a gyászoló asszonyok sötét ruhájában járna. És magában elmondta ezt a költeményt: „Világos ugyan a ruhám, hisz ezt írja elő a szokás, mivel elvesztettelek. De fekete a gyászom, mint a ruha, melyet te viseltél volna." Már felöltözve, lemorzsolta olvasóját is. A körötte levők elnézték a herceget, s úgy látták, hogy fakó szín gyászruhájában sem tetszik sápadtnak és megviseltnek. Halkan elolvasott számos *szútrát*, köztük a *Szamantabhadrát*, a *Dharmadhatu szamadhi* osztogatójának szentelt imát is, s ezt olyan komolysággal mondta el, hogy megindítóbb volt, mint egy pap hivatásos, begyakorolt éneke. Ezután meglátogatta az újszülöttet, és némi vigaszt merített abból a gondolatból, hogy szerelmüknek legalább ennyi emléke maradt Aoitól. Gendzsi világos nappal nem mert elmenni a Nidzso-inbe, hanem emlékezésbe és bűnbánatba merülten ott maradt a Nagy Csarnokban, s az volt az egyetlen elfoglaltsága, hogy felügyelt az Aoi lelkéért tartott ájtatosságokra. Arra még elszánta magát, hogy megírjon néhány levelet – többek között Rokudzsónak is írt. Rokudzso papnőnek megválasztott lánya már a kapuőrök felügyelete alatt állt, és úgy

volt, hogy nemsokára elvezetik a Mezei Palotába. Rokudzso, lánya helyzetére hivatkozva, nem küldött választ.*

A herceg immár annyira belefáradt az életbe és a szenvedésekbe, hogy komolyan mérlegelni kezdte, ne tegyen-e szerzetesi fogadalmat. Talán végre is hajtja, ha rá nem talál arra az új kötelékre, mely szemlátomást oldhatatlanul a világhoz fűzte. Bizony, itt van a kislány is, Muraszaki, aki palotájának egyik szárnyában vár rá. Milyen boldogtalan lehetett is az egész hosszú idő alatt! Ezen az éjszakán, mialatt Gendzsi egyedül feküdt elfüggönyzött hercegi ágyában, úgy érezte, hogy teljesen egyedül van, habár az őrök tőle nem messze körbe-körbe jártak. Eszébe jutott, hogy „ősszel nem való egyedül aludni", ezért palotájából előhívatta azt a papot, akinek a legbehízelgőbb a hangja. Valóban, szinte elviselhetetlenül szép volt, amint a pap éneke elvegyült az ébredő hajnal hangjaival. De a késő ősz mélabúja és a feltámadó szél suttogása csakhamar annyira hatalmába ejtette a herceget – és már kissé hozzá is szokott a magányos éjszakákhoz –, hogy nehezére esett reggelig ágyban maradnia. Kinézett és látta, hogy a kertben a virágágyakon sűrű köd ül, de mégis jól látszott, hogy a közelben, az egyik szép krizantémra, rákötöttek valamit. Egy levél volt, sötétkék papírra írva.* A hírnök tehette oda, s azzal el is ment. „Milyen bűbájos gondolat!" – fordult meg Gendzsi fejében, és nyomban felismerte az írást. Rokudzsótól jött a levél. Azzal kezdte, hogy úgy hiszi, nem neheztel rá a herceg a késedelmes válaszért, mert maga is tudja, mi most a lányának helyzete. Rokudzso mellékelt egy akrosztichont is, s ebben a krizantém nevével *(kiku)* játszva közölte, milyen bánatot jelentett számára, mikor hallott *(kiku)* a herceget ért veszteségről. Így fejezte be levelét: „A reggel szépsége soha ennyire nem terelte gondolataimat rád és bánatodra, s így nem is maradt más választásom, mint hogy válaszoljak neked." Rokudzso még a szokottnál is nagyobb eleganciával írt, de a herceg félrelökte a levelet. Sértette Rokudzso részvétnyilvánítása, mert azok után, amit látott, tudta, hogy ez nem lehet őszinte. De azért érezte, hogy durvaság lenne minden érintkezést megszüntetni Rokudzsóval. Ha ezt teszi, az csak egyet

jelenthet, hogy vétkesnek tartja Rokudzsót – ezt pedig semmiképpen nem óhajtotta. Végül is valószínűleg nem *ez* idézte elő a szerencsétlenséget; lehet, hogy Aoi sorsa mindentől függetlenül meg volt pecsételve. Csak legalább ne látta, ne hallotta volna, milyen végzetesen működött a szellem Aoiban! Akárhogyan történt is, és bármennyit tépelődött is rajta, nem hitte, hogy valaha is képes lesz feledni azt, ami abban az irtózatos jelenetben lelepleződött előtte.

Bár hivatkozhatott volna rá, hogy még most is mély gyászban van, és hogy lánya számára, megtisztulásának ilyen fokán, alkalmatlan is lesz, ha Rokudzso levelet kap tőle, mégis hosszas fontolgatás után arra az eredményre jutott, hogy lelketlenség lenne nem válaszolni olyan levélre, amelyet nyilvánvalóan csak azzal a szándékkal írtak, hogy neki örömet szerezzenek vele. Halvány barna papírra ezt a választ írta: „Hidd el nekem, hogy bár oly sok napot kihagytam, gondolatban nem voltál távol tőlem. Ha vonakodtam is válaszolni leveledre, azért történt, mert én, akinek gyászom van, nem kívántam betörni abba a szent légkörbe, mely most házadat körülveszi, és bíztam is benne, hogy ezt megérted. A történtek miatt ne emészd magad, mert »akár későn költözünk el, akár korán, életünk illanóbb, mint a reggeli fényben rezgő harmatcsepp«. Most ne gondolj rá többet. Azért mondom ezt, mert lehetetlen találkoznunk."

Rokudzso abban a házban kapta meg a levelet, ahol lánya a hivatására készülődött, de csupán akkor olvasta el, mikor saját otthonába visszatért. Egyetlen szempillantás alatt tudta, mire céloz Gendzsi. A herceg is vádolja őt! És végül benne magában is megjelent bűnének szörnyű tudata. Most még százszorosan nyomorultabbnak érezte magát.

Mert ha Gendzsinek oka van rá, hogy higgyen az ő bűnösségében, akkor sógora, az öreg császár is biztosan tud már róla. Mit gondolhat felőle? Elhunyt férje, Zembo herceg, a császár legkedvesebb fivére volt! És az öreg császár gyámkodott a kislány fölött is, aki most felszentelését várja, és éppen fivérének sürgető kérésére ígérte meg annak idején, hogy gondoskodik a lány neveléséről – de valóban, úgy is bánt

vele, mint a saját gyermekével. Özvegysége idején őt is és lányát is állandóan unszolta, hogy éljenek nála, a Palotában, de Rokudzso nem akarta elfogadni az öreg császár ajánlatát, hiszen nehéz is lett volna a megvalósítása. Időközben ugyanis engedett Gendzsi ifjúi udvarlásának, és ettől kezdve állandó kínban és szorongásban élt, hogy meggondolatlanságát leleplezik. E kaland egész ideje alatt olyan izgatott volt, és annyira félt, hogy alig is tudta, mit csinál. Rokudzso nagy szépség hírében állt, s ehhez járult még előkelő származása, így amikor híre futott, hogy lányával kiköltözött a Mezei Palotába, az udvarbeli léha világfiakat rajostul oda vonzotta, s ezek azzal zaklatták, hogy reggel, délben, este tették neki a szépet. Gendzsi hallott erről, és az urakat nem bírta hibáztatni. Csak arra gondolt, milyen kár, hogy egy ilyen nagy tehetségű és vonzó nő így a fejébe veszi, hogy leszámolt már a világgal, és most olyan messzire készül visszavonulni. Nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy Rokudzsónak – ha már ott él – roppant unalmas lesz Iszében.

Bár az Aoiért tartott ájtatosságok ideje már elmúlt, Gendzsi a hetedik hét végéig visszavonultságban élt. Nem szokta meg a semmittevést, így csak vánszorogva teltek napjai. Gyakran elküldött To no Csudzsóért, hogy az beszámoljon róla, mi történik a világban, és Csudzso, sok komoly közölnivalója közepette is meg-megkísérelte, hogy szórakoztassa a herceget, s elemlegette azokat a furcsa kalandokat, amelyekre azelőtt együtt vállalkoztak.

Egy ilyen alkalommal tréfát űzött a császár hálótermében szolgálatot teljesítő egyik élemedettebb udvarhölgyből, akivel Gendzsi oly elővigyázatlanul viszonyt kezdett.

– Szegény öreg hölgy! Nem helyes, hogy csúfot űzöl belőle! – szólt Gendzsi rendreutasító hangon. – Kérlek, hagyd abba! – De be kellett vallania, hogy maga sem gondolhatott rá mosoly nélkül.

Ezután Csudzso elmesélte neki az egész történetet: hogyan követte nyomon és figyelte meg Gendzsit azon a bizonyos őszi éjszakán, a holdtöltét követő napon,* majd sokat mesélt a maga és embereinek kalandjairól. Végül azonban szóba került közös veszteségük, s megállapodtak abban, hogy mindent egybevetve szomorú az élet, és könnyezve váltak el.

Néhány héttel később, egy komor és nyirkos estén, Csudzso kackiás öltözékben toppant be Gendzsihez: büszkén feszített világosszürke télikabátjában és térdnadrágjában – mindkettő ma volt rajta először.* Gendzsi a nyugati főkapu fölött levő erkély korlátjának támaszkodott. Már jó ideje nézegette a palota körül elterülő fagylepte kertet. Éles szél fújt, és időnként eső szitált a fákra. Gendzsi közel állt hozzá, hogy elsírja magát, és ezt a verset suttogta maga elé: – Mondd meg nekem, lelke az esőben rejtőzik-e, vagy fent, a felhőkben?* Csudzso pedig elnézte barátját, amint ott ül, állát tenyerébe támasztva, és azt gondolta, hogy annak az asszonynak a lelke, aki ilyen szép fiatal ember felesége volt, biztosan nem viseli el, hogy eltűnjön földi élete színpadáról, s biztosan most is itt lebeg, valahol a közelben. Csudzso szemében még ott tükröződött a csodálat, amikor Gendzsihez lépett. Észrevette, hogy bár semmi egyéb nem élénkítette Gendzsi egyszerű ruházatát, aznap színes övet kötött magára. Bár a hatás egészen más volt, mint Gendzsi egyéb pompás öltözékéé, amiket boldog időkben oly szívesen viselt, de az öv sötétvörös csíkja oly ízlésesen festett a szürke köpenyen (ez még nyári köpeny volt,* de sötétebb árnyalatú, mint amit legutóbb viselt), hogy Csudzso sokáig nem tudta levenni róla szemét. Végül ő is felnézett a viharos égre, és visszaemlékezve a Gendzsi által idézett kínai versre, ezt a költeményt mondta:

– Ha lelke esővé válik, ugyan hol van a felhős mennybolton, melyik ködgomolyagban?

Gendzsi pedig így válaszolt:

– Amióta ő, kit egykor ismertünk, elszállt a felhők feletti országba, a második viharos és sötét hónap szikkasztja itt lenn a fagyos földet.

Kitetszett, milyen mélyek Gendzsi érzelmei. Pedig Csudzso azelőtt nemegyszer arra gondolt, hogy Gendzsi számára valójában nagyon is terhes Aoival való kapcsolata, és hogy mégsem szakítja meg, annak csupán egy okát látta: Gendzsi nyilvánvalóan fél az öreg császár szemrehányásaitól, de meg Aoi

szüleivel szemben érzett lekötelezettsége sem engedi meg ezt, hiszen apósa mindig olyan jó hozzá, és anyósa is kimeríthetetlen szeretettel és türelemmel bánik vele. Csudzso nemegyszer fájdalommal látta, milyen nyilvánvaló közönnyel viseltetik Gendzsi Aoi iránt. De most világosan érezte, hogy Aoi mindig fontos helyet tölthetett be Gendzsi szivében, s ez csak még inkább fájhat neki most, hogy eszébe jut Aoi korai halála. Bármit tesz, bárhová megy, mindig érzi, hogy életéből eltűnt egy fénysugár, s ez mély bánatba dönti.

A kertben, a hervadt cserjék tövében, Gendzsi boldogan bukkant rá néhány virágzó genciánra. Ahogy Csudzso eltávozott, leszedett néhány szálat, és Szaiso dajkának meghagyta, hogy vigye el anyósának, ezzel a költeménnyel együtt: „Elküldöm neked e néhány szál genciánt, mely ily későig megmaradt a hervadt fű között, a sövény alján: emlékeztessenek az őszre, mely íme, elmúlt." És még hozzáfűzte: „Számodra bizonyára szegényes e virág ahhoz képest, mely már elhullt."

A hercegnő elnézegette unokájának ártatlanul mosolygó arcocskáját, és arra gondolt, hogy ennek bája nem sokkal marad el elvesztett gyermekének szépsége mögött. És már hulltak is könnyei, még sűrűbben, mint a száraz levelek, ha a viharos szél tépdesi őket a fáról. S ahogy elolvasta Gendzsi üzenetét, csak még bővebben ömlött a könnye. Majd ezt válaszolta: „A letarolt rétről érkezett virág új könnyeket hozott – de az öröm könnyeit."

Gendzsi egyre valami kis elfoglaltságra vágyott, ami gondolatait leköthesse. Ezért – bár csaknem besötétedett már – hozzáfogott, hogy levelet írjon Aszagao hercegnőnek, aki bizonyára már rég értesült az őt ért veszteségről. Mivel régen nem hallott a hercegnőről, nem utalt korábbi barátságukra. A levél olyan előírásosan udvarias volt, hogy a hírnöknek megengedte, olvassa el, mielőtt útnak indul vele. A levelet égszínkékre festett kínai papírra írta. Ezt a költeményt mellékelte hozzá: „Olyan őszre tekintek vissza, amelyet nagyon megterhelt a bánat, de egyetlen estéjét sem homályosították el úgy a könnyek, mint a mait." Nagy gondot fordított az írásra, s láttára Aszagao hercegnő udvarhölgyei gondolták is,

hogy szégyen lenne, ha ilyen elegáns írást megválaszolatlanul hagyna. De a hercegnő maga is így döntött. „Bár megpróbáltatásodban veled érzek – válaszolta –, nem látok okot arra, hogy bizalmatlanságom félretegyem." Majd a következő költeményt írta: „Amióta meghallottam, hogy az őszi ködök eltűntek, és házadban kietlen tél ütött tanyát, sokszor gondoltam rád, míg elnéztem a szakadó esőt."

Ennyi volt a válasz, az írás pedig kapkodó, de Gendzsinek – hiszen hosszú ideje semmi hírt nem kapott Aszagao felől – nagyobb örömet jelentett, mint bármilyen hosszú és szellemes levél.

Többnyire az ismeretlen vonz bennünket, Gendzsi is leginkább olyan nőkbe szeretett bele, akik egyáltalán nem bátorították. Vonzalma tartósságának az volt a legbiztosabb záloga, ha a hölgy teljesen le volt kötve más felé, és őt csak alkalmilag részesítette kegyeiben. Egyetlen olyan hölgy volt, tudniillik Fudzsicubo, aki ennek tökéletesen megfelelt, de sajnos, magas rangja és szembeszökő társadalmi helyzete túlságosan sok nehézséget támasztott. A kis Muraszakival másként állt a dolog. Semmi szükség nem volt rá, hogy őt e szerint az elv szerint nevelje. Gyászának hosszú napjai alatt sem feledkezett meg róla, tudta, hogy hiányzik a lánynak, hogy az unatkozik nélküle. Muraszakiban azonban csupán az árva gyereket látta, akit gondjaiba vett, és vigasztalta a gondolat, hogy ő legalább olyasvalaki, akit egy kicsit magára hagyhat, és nem kell egész idő alatt szorongva azon töprengenie, vajon milyen kellemetlenséget hozhat ez rá.

Egészen besötétedett már. Gendzsi egybehívta a ház népét a nagy lámpa köré, és rávette őket, hogy mesélgessenek mindenféle történeteket. Volt a házban egy fiatal komorna – Csunagonnak hívták –, s Gendzsinek éveken át titkos kapcsolata volt vele. Még most is vonzódott hozzá, de ezekben az időkben gondolni sem lehetett bizalmasabb együttlétre. Amikor Csunagon észrevette, hogy Gendzsi milyen levert, odalépett hozzá. Egy darabig mindenféléről beszélgettek, majd Gendzsi így szólt udvarhölgyeihez:

– A legutóbbi hetek folyamán, amikor e házra olyan csend

borult, nagyon megszoktam társaságotokat, így nagyon hiányoztok majd nekem, ha már nem leszek veletek ilyen gyakran. Azért is vagyok olyan kedvetlen. Bár való igaz, hogy bármerre tereljem is gondolataimat, csak igen kevés vigaszt találok! – Elhallgatott. Nem egy udvarhölgy ejtett egy-két könnyet. Végül egyikük megszólalt:

– Uram, tudom, milyen sötét felhő ereszkedett életedre, és nem merészelném bánatodat a miénkkel összehasonlítani. De azt azért szeretném megmondani, mit is jelent majd számunkra, ha ezután soha többé . . .

– Ne mondd, hogy soha többé – válaszolta Gendzsi kedvesen. – Nem egykönnyen felejtem el barátaimat. Ha van közöttetek olyan, aki a múltra emlékezve továbbra is ebben a házban akar szolgálni, nyugodt lehet, hogy amíg élek, nem fogom cserbenhagyni.

S ahogy ott ült a lámpa fényébe bámulva, és szeme könnyesen csillogott, a többiek úgy érezték, kedvez nekik a szerencse, merthogy ilyen oltalmazójuk van.

A hölgyek között volt egy kis árva lányka is, akit Aoi minden szolgálója közül a legjobban szeretett. Gendzsi jól tudta, hogy a kislány most mennyire elhagyatottnak érzi magát, ezért kedves hangon mondta neki:

– Kinek a dolga lenne, ha nem az enyém, hogy a kis Até kisasszonyról gondoskodjam?

A lány elsírta magát. Rövid ruhácskájában, melynek színe sötétebb volt, mint a többieké, fekete kendőjével, sötétkék nadrágjában, igazán bájos volt.

– Remélem – folytatta Gendzsi –, vagytok néhányan, akik a rátok váró sivár élet ellenére is gondoltok a múlt emlékeire, és a kis herceg gondozásának szentelitek magatokat, mert őt itt hagyom. Ha mindenki elhagyná, aki ismerte az anyját, helyzete még a mostaninál is szomorúbb lenne. – Aztán még egyszer megígérte nekik, hogy sohasem fogja őket elfelejteni, de a hölgyek jól tudták, hogy most már csak ritkán fog ellátogatni a Nagy Csarnokba, s emiatt igen elszomorodtak.

Ezen az éjszakán a Nagy Csarnok-beli hölgyeknek és szolgálóknak különböző kis emlékeket és apróságokat osztott ki

Aoi holmijából – kinek-kinek rangja és állása szerint. Arra nem volt tekintettel, hogy maga kit kedvel jobban a ház népéből, kit kevésbé, és mindegyiküknek azt adta, amivel – véleménye szerint – legalább ébren tarthatta bennük Aoi emlékezetét.

Gendzsi úgy döntött, hogy nem folytathatja tovább ezt az életmódot, és hamarosan visszatér a saját palotájába. Mialatt a szolgák kihozták kocsiját, a kíséretéhez tartozó urak pedig a ház előtt gyülekeztek, hatalmas felhőszakadás és szélvihar kezdődött, mintha csak szándékosan fel akarnák tartóztatni: a vihar vadul szaggatta és kavargatta az utolsó faleveleket is. A ház előtt gyülekező urak egyszeribe bőrig áztak. Gendzsinek az volt a szándéka, hogy először is elmegy a Palotába, utána a Nidzso-inbe, majd pedig visszatér, és az éjszakát a Nagy Csarnokban tölti. Ilyen viharban azonban nem lehetett megjárni ezt az utat, ezért meghagyta az uraknak, menjenek egyenesen a Nidzso-inbe, s később maga is megérkezik. Távoztukban a kíséret minden tagja érezte (bár mindegyikük többször is viszontlátta még a Nagy Csarnokot), hogy ezzel a nappal lezárult Gendzsi életének egy szakasza. Amikor a miniszter és felesége meghallotta, hogy Gendzsi nem tér vissza éjszakára, érezték, szomorúságukban új és különösen fájdalmas megpróbáltatás vár rájuk. Gendzsi levelet küldött Aoi anyjának: „Volt császárunknak az a határozott kívánsága, hogy haladéktalanul látni óhajt, így el kell mennem a Palotába. Ámbár nem maradok távol hosszú ideig, de már oly régen nem mozdultam ki ebből a házból, hogy valósággal bénultnak érzem magam, mihelyt arra gondolok, ismét ki kell mennem a nagyvilágba. Nem bírok elmenni anélkül, hogy távozásomról ne értesítselek, de egyáltalában nem vagyok olyan állapotban, hogy felkeresselek."

A hercegnő csak feküdt lehunyt szemmel, és lelkére mély szomorúság borult. Nem válaszolt Gendzsinek. Aoi apja hamarosan megjelent Gendzsi lakosztályában. Igen nehezen viselte el sorsát, és megható volt, ahogy beszélgetésük közben, szinte támaszt keresve, megfogózott Gendzsi ruhájának ujjában. Hosszas tétovázás után végre megszólalt:

– Mi, öregek, könnyen sírunk, még akkor is, ha jelentéktelen az, amit veszni látunk. Ne csodálkozz hát, hogy amikor ilyen szörnyű bánat terhe nyom, némelykor hirtelen olyan sírógörcs fog el, amin nem bírok uralkodni. Nem szeretném, ha bárki is látna ilyen tehetetlen és gyenge pillanatomban, ezért is nem mertem mindmáig tiszteletemet tenni őfelsége, jó apád előtt. Kérlek, ha alkalom kínálkozik, közöld ezt vele. Életünk végére ilyen elhagyatottságban maradni bizony nagy megpróbáltatás. Nagy megpróbáltatás, valóban . . .

Látszott, hogy nagy önuralmába került, mire mindezt el tudta mondani, s ez elszomorította Gendzsit. Sietve biztosította az öreg minisztert, hogy a dolgot eligazítja az udvarnál.

– Ámbár kétlem – folytatta Gendzsi –, hogy apám ne ismerné távolmaradásod okát.

Mivel még egyre zuhogott az eső, a miniszter kérte, induljon útnak, mielőtt teljesen besötétednék. Gendzsi azonban nem akarta elhagyni a házat, mielőtt a belső szobákra is nem vet egy végső pillantást. Apósa követte. Aoi elfüggönyzött ülőhelye mögött, egy paraván árnyékában, vagy harminc komorna kuporgott, sötétszürke gyászruhában, csüggedten és könnyezve. A miniszter Gendzsihez fordult:

– Bárcsak ezek a szegény hölgyek némi vigasztalást találnának abban a gondolatban, hogy mégis itt hagysz valakit, aki majd ide vonz. De azért jól tudják, hogy ez a ház többé nem igazi otthonod, s ez nem kisebb szomorúság számukra, mint az, hogy drága úrnőjük nincs többé. Évek óta reménytelenül is hittek benne, hogy te és Aoi majd csak megbékéltek egymással. Gondolhatod, milyen keserű számukra, hogy végleg elmégy.

– Nincs okuk a csüggedésre – magyarázkodott Gendzsi –, hiszen úrnőjük életében nemegyszer szándékosan tartottam magam távol, abban a hiú reményben, hogy mire visszatérek, Aoi enyhültebb lesz irányomban. De most, hogy meghalt, már nincs okom rá, hogy kerüljem ezt a házat. Erről magad is hamarosan meggyőződhetsz.

A miniszter megnézte még, hogyan hajtat el Gendzsi, aztán bement Aoi hálószobájába. Lányának minden holmija ott maradt, ahol épp hagyta. Ágya előtt, egy állványon, írószerek feküdtek elszórva. Néhány papírlap is hevert ott, Gendzsi írásával, s az öreg ember oly hévvel kapott utánuk, hogy a miniszter sarkában járó néhány komorna – bánata ellenére is – elmosolyodott. Gendzsi keze írása mind régi kínai és japán remekművek másolata volt; némelyiket folyó írással írta, másokat meg teljes írásjegyekkel. Valóban olyan volt ez a sok papír, mint valami sokoldalú írásművész munkáiból megrendezett bámulatos kiállítás. A miniszter szinte félénk áhítattal nézte Gendzsi ügyességének e bizonyítékait, és fájón feltámadt benne a gondolat, hogy e naptól kezdve Gendzsit – akiért pedig úgy rajong – többé nem számíthatja háza népéhez, családjához.

A másolatok között ott volt Po Csü-ji *Ének az örök bánatról* című verse is. A költemény e szavai mellé: „A régi párna, a régi takaró . . . kivel osztozik most rajtuk?", Gendzsi ezt a költeményt írta: „Szomorú az ő lelke, mert idegen országokban vándorol, és nem térhet meg fekhelyünkre, melyen nyugodni szoktunk."* A „jégvirág fehér szirmai" szavak mellé pedig ezt írta: „Por lepje be az ágyat, mert többé már nem bírom róla lesöpörni könnyeim éjszakai harmatát."

Aoi udvarhölgyei kettesével, hármasával álldogáltak, és itt az egyik, amott meg egy másik hölgy panaszolta a maga búját, baját.

– Semmi kétség, hogy amint a kegyelmes miniszter úr is mondta, Gendzsi herceg néha majd eljön hozzánk, már csak azért is, hogy láthassa gyermekét. De a magam részéről nem hiszem, hogy valami nagy öröme lesz ezekben a látogatásokban . . . – mondta az egyik hölgy barátnőinek.

Ezután hamarosan megható búcsúzkodásra került sor, mert elhatározták, hogy egyelőre mindegyikük visszatér saját otthonába.

Közben Gendzsi már megérkezett apjához a Palotába.

– Igen megfogyott az arcod – jegyezte meg az öreg császár, amint megpillantotta Gendzsit. – Attól félek, túlzásba viszed az imádkozást és a böjtöt. – És nyomban aggodalmasan kínálgatni kezdte mindenféle étellel és szíverősítővel, és annyi

figyelmet tanúsított egészsége és általában minden dolga iránt, hogy láttára Gendzsi csak meghatódást érezhetett.

Késő este végre megérkezett a Nidzso-inbe. Szépen kitakarították a palotát, és mindent feldíszítettek. Inasai és szolgálónői kint vártak rá a kapuban. A háztartáshoz tartozó udvarhölgyek mind nyomban jelentkeztek lakosztályában. Látszott, hogy egyik a másikán túl akar tenni üdeség és csinosság dolgában, és ez a sok cicoma kellemes ellentétben állt a Nagy Csarnokban hátrahagyott bánatos hölgyek gyászos öltözékével.

Gendzsi átváltotta udvari ruháját egyszerűbb öltözékre, és tüstént a nyugati szárnyba ment. Nemcsak Muraszaki téli ruhaja volt roppant ízléses szabású, de kis szolgálólányait és barátnőit is oly csinosan kiöltöztették, hogy igazán becsületére vált a gondos Sonagonnak: a herceg megnyugodva látta, hogy ebben bizvást rá hagyatkozhat. Muraszaki öltözéke kifogástalan volt.

– Mennyire megnőttél, amióta nem láttalak! – kiáltott fel Gendzsi, és félrehúzta a lány kis díszfüggönyét.

Gendzsi annyi ideig volt távol, hogy Muraszaki most zavarba jött, és elfordította a fejét. Gendzsi azonban a világ minden kincséért sem kívánta, hogy másképpen viselkedjék, mert ahogy ott ült, fejét féloldalt fordítva, és a lámpafény az arcára hullt, elragadtatással látta, hogy a lány szakasztott mása lett annak, akit ő kezdettől fogva és mindenkinél jobban szeretett.

Közelebb lépett a lányhoz, és ezt suttogta:

– Előbb-utóbb el kell mesélnem neked, mi minden történt velem, mialatt távol voltam. De csak csupa szörnyűséget mondhatnék, s fáradt vagyok ahhoz, hogy ilyesmiről beszéljek. Most visszamegyek a szobámba, pihenek egy kicsit. Holnaptól kezdve naphosszat a tiéd leszek, s azt hiszem, nemsokára rám is unsz.

„Jó, jó" – gondolta Sonagon, ahogy ezt meghallotta; de azért még sokáig nem bírt megnyugodni. Tudta, hogy Gendzsi több igen befolyásos hölggyel tart fenn barátságot, és attól tartott, hogyha sor kerül a második feleség kiválasztására, valószínűleg azok közül keres magának, az ő kis úrnőjéről pedig meg fog feledkezni. Így hát Sonagon nem is volt elégedett.

Ahogy Gendzsi visszavonult a keleti szárnyba, elküldött egy bizonyos, Csudzso nevű hölgyért, megkenette vele testét, majd lefeküdt. Másnap reggel levelet írt kisfia dajkáinak. Erre megható beszámolót kapott a gyermek szépségéről és fejlődéséről, de csupán arra volt jó ez a levél, hogy céltalan emlékezést és búbánatot ébresszen benne. A nap már a végére járt, és Gendzsit nagy nyugtalanság fogta el. Ólomlábon járt az idő, de arra nem támadt kedve, hogy újra kezdje titkos kóborlásait, sőt, eszébe sem jutott ilyesmi. Muraszakiba vetett reményei közül egy sem bizonyult hiábavalónak: valóban olyan szép lánnyá nőtt, amilyet csak kívánni lehetett, és már kinőtt abból a korból is, amikor még nem tehette kedvesévé. Gendzsi állandóan célzott is erre, Muraszaki azonban szemlátomást nem értette, miről beszél a herceg.

Még bőven volt ideje, s minden percét a lány társaságában töltötte. Egész nap együtt játszottak ostáblát vagy szórejtvényt, és e hétköznapi szórakozás folyamán minduntalan megmutatkozott a lány élénk esze járása és lényének szépsége. De Muraszaki a világtól távol nevelkedett fel, s így egyetlenegyszer eszébe nem jutott, hogy felnőtt módjára, céltudatosan felhasználja a maga varázsát.

A helyzet azonban csakhamar elviselhetetlenné vált, és bár Gendzsi tudta, hogy Muraszaki számára nagy megrázkódtatást jelent majd, elhatározta, hogy így vagy úgy, de érvényesíti a maga akaratát.

És eljött az a reggel, amikor a férfi már felébredt és fölkelt, az ifjú hölgy azonban még az ágyban maradt. Szolgálói nem tudhatták, hogy valami rendkívüli esemény történt, mert Gendzsinek mindig is szokása volt, hogy kedvére ki-bejárt Muraszakinál. Az természetesen eszükbe jutott, hogy a lány talán nem jól érzi magát, és részvevő pillantásokat vetettek rá, amikor Gendzsi megjelent, kezében egy írószeres dobozzal, s ezt Muraszaki ágyának függönyei mögé csúsztatta, majd nyomban visszavonult. A hölgyek is kimentek a szobából. Mikor Muraszaki látta, hogy egyedül maradt, lassan fölemelte fejét.

Párnája mellett ott állt az írószeres ladikó és, szalaggal rákötve, egy keskeny papírcsíkra írt üzenet. Közönyösen lebontotta, szétsodorta és elolvasta a hirtelenjében odavetett verset: „Túlságosan sokáig halogattuk ezt a merész vállalkozást, s mindmáig minden éjszaka úgy aludtunk, hogy csupán a hálóköntösünk választott el bennünket egymástól."

Hát *ez* volt az, amire Gendzsi oly régóta vágyott! Muraszaki hallatlanul meglepődött, és el sem tudta képzelni, miért hiszi a herceg, hogy ez a kellemetlen dolog, ami az éjszaka történt, bizonyos szempontból valami újabb és bizalmasabb barátság kezdete.

Később, a délelőtt folyamán, Gendzsi újra eljött.

– Nem jól érzed magad? – kérdezte. – Nagyon unatkoznék, ha ma nem játszhatnánk ostáblát. – De ahogy közelebb lépett a lányhoz, ez csak még jobban bebújt a takarói alá. Gendzsi megvárta, míg mindenki kimegy a szobából, majd Muraszaki fölé hajolva, így beszélt hozzá:

– Miért vagy velem ilyen barátságtalan? Bizony nem vártam, hogy ma reggel ilyen rossz kedvedben találllak. A többiek különösnek fogják tartani, ha egész nap fekve maradsz. – Azzal felhajtotta a bíborvörös takarót, mely alatt ott kuporgott a lány. Csodálkozva látta, hogy Muraszaki csupa verejték. Még arcába hulló fürtjei is csatakosak voltak. – Nem! Ez már mégsem járja! – kiáltott fel Gendzsi. – Micsoda állapotba hajszoltad bele magad?

De hiába is igyekezett észre téríteni a lányt, egyetlen szót sem tudott belőle kicsalni, mert Muraszaki bizony nagyon haragudott a hercegre.

– Nos, jól van – mondta végül Gendzsi. – Ha így érzel irántam, soha többé nem látogatlak meg. – És adta a sértettet, a megbántottat. Kinyitotta az írószeres dobozt, hogy lássa, Muraszaki írt-e választ költeményére, de természetesen egy sort sem talált. Jól tudta, az a baja a lánynak, hogy túlságosan fiatal és tapasztalatlan még, ezért nem is bosszankodott miatta. Egész nap ott ült mellette, és megpróbálta visszaszerezni bizalmát. Vajmi keveset ért el, de még Muraszaki elutasító válaszait is sajátságosan megnyugtatónak találta.

Mikor leszállt az este, felszolgálták az ünnepi kalácsokat, mivel a vadkan napja volt.* Gendzsi gyászára való tekintettel nem tartottak semmi különös ünnepséget, de egy csinos kosárkában vittek néhány kalácsot Muraszaki lakosztályába is. Mikor Gendzsi látta, hogy a különböző kalácsféléket mind összekeverték, előjött lakosztályából, magához hívatta Koremicut, és ezt mondta neki:

– Kérlek, vidd vissza ezeket a kalácsokat, és holnap estére hozz nekem frisseket. De ne ilyen sokat, és mind egyfajta* legyen. A mai este nem felel meg erre.

Mialatt ezt mondta, mosolygott, Koremicunak pedig eléggé vágott az esze, s így nyomban tudta, mi történt. De gondolta, az azért mégsem lenne tapintatos, ha szavakba öntené szerencsekívánatait, ezért csupán ennyit mondott:

– Teljesen igazad van, hiszen a jó kezdethez az is kell, hogy a megfelelő napon fogyaszd el a kalácsokat. A patkány napja igazán nagyon alkalmas erre a célra.* Kérlek, hány darabot hozzak?

Erre Gendzsi így felelt:

– Oszd el hárommal, és megkapod a választ.*

Koremicunak többé nem volt semmi kétsége, és sietve elvonult. Gendzsit mulattatta, hogy Koremicu minden ilyen ügyet milyen szakértelemmel intéz. Koremicu nem is szólt a dologról senkinek, hanem amint hazatért, saját kezűleg megsütötte a kalácsokat.

Gendzsi már-már kételkedett benne, hogy vissza tudja nyerni Muraszaki bizalmát, és hogy ismét fel tudja vidítani. De még most is, hogy olyan félénk lett, mint azon az éjszakán, amikor otthonából megszöktette, elbűvölte a lány szépsége, és tudta, hogy Muraszaki iránt érzett szerelme az elmúlt időben csupán töredék részét tette ki annak, amit tegnap óta érez iránta.

Milyen különös is az emberi szív! Gendzsi most már azt is szerencsétlenségnek érezte volna, ha csak egyetlen éjszakára is nem maradhat Muraszaki mellett, pedig nemrég még . . .

Másnap, késő este, Koremicu elhozta a Gendzsi által megrendelt kalácsokat. Óvakodott attól, hogy Sonagonra bízza,

mert úgy vélte, hogy az ilyen megbízatás még felnőtt asszonyt is zavarba hoz. Inkább felkereste Sonagon lányát, Bent, és miután valamennyi kalácsot belerakta egy nagy illatszeres dobozba, meghagyta a lánynak, hogy titokban adja át úrnőjének.

– Gondod legyen rá, hogy közvetlenül a párnája mellé tedd, mert ezek szerencsekalácsok, és nem hányódhatnak a házban. Ígérd meg, hogy nem csinálsz semmi szeleburdiságot.

A kis Ben furcsállta a dolgot, de hátrapillantott Koremicura, és visszaszólt:

– Ugyan mikor adtam okot rá, hogy szeleburdinak tarts? – s azzal ellejtett, kezében a dobozzal. Mivel még fiatalka volt, és teljességgel járatlan minden ilyen dologban, nyílegyenesen odament úrnője ágyához, Koremicu utasításához híven benyúlt a függöny mögé, s a dobozt gondosan elhelyezte a párna mellett. Rémlett neki, hogy Muraszakin kívül van még ott valaki. „Biztosan Gendzsi herceg van nála – gondolta –, hogy kikérdezze a leckéjét."

Koremicut leszámítva, a házban senkinek sejtelme sem volt az eljegyzésről. Mikor azonban másnap megláttak a dobozt az ágy mellett, és elvitték a személyzet szállására, azok, akik uruknak dolgait közelebbről ismerték, nyomban rájöttek a titokra. Hogyan kerültek oda ezek a külön-külön kis faragott tálcára helyezett sütemények? És ki volt az, aki fáradságot nem kímélve megsütötte ezeket a nagy hozzáértésre valló, finom kis kalácsokat? Sonagont felháborította ugyan, hogy valaki ilyen hirtelen és alattomban házasodjék, de annak fölöttébb megörült, hogy Gendzsi eddigi különös védnöki szerepe végre határozott alakot öltött, amennyiben eljegyezte Muraszakit. Sonagon szemében a hála és öröm könnyei csillogtak, ámbár megfordult a fejében, hogy a herceg azért mégis szólhatott volna neki, a lány öreg dajkájának, és a házban is volt elég zúgolódás, merthogy elsőnek Koremicu szerzett tudomást a dologról, pedig ő nem is tartozik a házbeliek közé.

A következő napokban Gendzsi még attól a néhány órás szolgálattól is vonakodott, amelyet a Palotában, apja lakosztályában kellett teljesítenie, mert nem kis meglepetésére rájött, hogy csupán Muraszaki mellett talál nyugalmat, és sehol

másutt. Barátnői, akikhez máskor el-eljárt, elcsodálkoztak, de meg is sértődtek, merthogy minden magyarázat nélkül így elhanyagolja őket.

Gendzsinek nem volt szándékában, hogy kapcsolatait megszakítsa, de ha csupán felötlött is benne, hogy egy-egy éjszakát palotáján kívül kellene eltöltenie, ez már elég volt, hogy egyensúlyát elveszítse, s egész idő alatt, míg távol járt, kedélye borús volt, és már mindenki arra gyanakodott, hogy valami különös betegségbe esett. Minden meghívásra, üdvözletre azt válaszolta, pillanatnyilag olyan hangulatban van, hogy nem vágyik társaságba (ezt persze mindenki Gendzsi friss gyászával magyarázta), vagy azt üzente, hogy halaszthatatlan dolga akadt, mivel valaki sürgős ügyben vár rá.

A jobb kéz felőli miniszter tudta, hogy legifjabb lánya* egyre epekedik Gendzsi után, ezért egyik nap így szólt Kokiden hercegnőhöz:

– Amikor még élt a herceg felesége, érthető, hogy minden erővel igyekeztünk gátat vetni a herceggel való barátságának. A helyzet azonban gyökeresen megváltozott, s azt gondolom, ilyen körülmények között sok minden szól frigyük mellett.

Kokiden azonban mindig is gyűlölte Gendzsit, és mivel ő maga intézte el, hogy húga bekerüljön a Palotába, nem látott rá okot, hogy elejtse tervét. Ettől kezdve konokul ragaszkodott hozzá, hogy húgát senki másnak nem adja, csakis a császárnak, ágyasul.

Gendzsi valóban érzett még bizonyos vonzalmat a lány iránt, és el is szomorította, amikor fülébe jutott, hogy a lány miatta lett boldogtalan, de szívében már nyoma sem volt a lány iránt érzett szerelemnek. Azt a következtetést vonta le, hogy az élet bizony nem hosszú, nem futja belőle annyi szórakozásra és kalandra, s többé nem akart szétforgácsolódni. Éppen elég szörnyű figyelmeztetésben volt része, hogy tudja, mennyi veszélyt hozhat rá féltékenység és harag, ami együtt járt régebbi életével. A legnagyobb gyengédséggel és együtt-érzéssel gondolt a bánatos Rokudzso hercegnőre, de világosan látta: nem szabad többé alkalmat adnia arra, hogy a hölgy őt tekintse végső menedékének. Ha Rokudzso barát-

kozni kíván vele ilyen új feltételek mellett is, és megengedi, hogy olyankor, amikor neki, Gendzsinek is alkalmas, élvezhesse társaságát és csevegését, akkor igazán nincs semmi ok arra, hogy néha ne találkozzanak.

Az emberek általában sejtették, hogy Gendzsi együtt él valakivel, de hogy kivel, azt senki sem tudta. Ennek nem is volt semmi jelentősége, de Gendzsi érezte, előbb-utóbb tudatnia kell a lány apjával, Hjobukjo herceggel, hogy mi történt a lányával, és úgy döntött, hogy mielőtt erre sort kerítene, helyes lesz, ha megünneplik Muraszaki avatását. Ezt szűk körben tartották meg ugyan, de Gendzsinek gondja volt rá, hogy a szertartás minden kis mozzanata illő pompával és ünnepélyességgel menjen végbe. És bár a házbelieken kívül senkit sem hívtak meg, a lehető legnagyobb pompával ülték meg az ünnepet.

Muraszaki azonban – eljegyzése óta – félénk és bizalmatlan volt Gendzsivel szemben. Nem tehetett róla, de elszomorította, hogy annyi évi egyetértés és jó barátság után Gendzsinek egyszerre ilyen furcsa gondolata támadt, és valahányszor csak találkozott tekintetük, Muraszaki gyorsan elfordult. Gendzsi megpróbálta tréfára venni a dolgot, de a lány számára annyira komoly volt a dolog, hogy megülte kedélyét. Valóban kissé nevetséges volt, hogy Muraszaki magatartása így megváltozott Gendzsivel szemben – de fájdalmas is. Egyik nap aztán Gendzsi így szólt Muraszakihoz:

– Néha úgy látom, mintha teljesen elfelejtetted volna barátságunk hosszú éveit, és éppen olyan idegen lennék számodra, mint eleinte.

Időről időre így korholgatta a lányt, s közben vége is lett az évnek. Újév napján Gendzsi szertartásos látogatást tett apjánál meg az új császárnál és a trónörökösnél. Ezután a Nagy Csarnokba ment. Az öreg miniszternek egy szava sem volt az új esztendőről, hanem mindjárt az elmúlt időkről kezdett beszélni. Elhagyatottságában és bánatában még ez a régóta halogatott, sietős látogatás is mélyen meghatotta, így bármenynyire igyekezett is fegyelmezni magát, nem futotta erejéből. Miközben szeretettel elnézegette vejét, arra gondolt, hogy a

herceg arca minden év elteltével csak még szebb lesz. Együtt mentek be a belső lakosztályba. Gendzsi megjelenése szerfelett meglepte és boldoggá tette a házban hátramaradt bánatos hölgyeket. Ezután felkeresték a kis herceget, aki már nagyocska volt és szép gyerek. Igazán gyönyörűség volt látni vidám arcocskáját. Feltűnően hasonlított a trónörököshöz. Gendzsi kérdezte is magában, vajon van-e valaki, akinek ez szintén feltűnt már.

Aoi minden holmija még most is pontosan úgy volt, ahogy ő maga hagyta. Gendzsi újévi ruháját, akár az előző években, most is kikészítették egy ruhaakasztóra. Ennek szomszédságában lehangoló látványt nyújtott Aoi üres ruhatartó állványa. Most behozták neki Aoi anyja, a hercegnő, levelét. Ezt írta: „Ma még többet gondolok gyászunkra, mint valaha is, és bár meghatott a hír, hogy eljöttél hozzánk, attól tartok, ha látnálak, szomorú emlékek ébrednének bennem. Biztosan emlékszel rá – folytatta –, hogy újév napján mindig megajándékoztalak egy új ünneplő ruhával. De a legutóbbi hónapokban szememet annyira elhomályosították a könnyek, hogy attól félek, az lesz a véleményed, nem jól válogattam össze a színeket. Mégis arra kérlek, hogy csupán ezen az egy napon sziveld el, hogy ilyen csöppet sem elegáns ruha éktelenít..." A szolgálólány egy másik ruhát is* hozott – nyilván ez az, melyet a hercegnő kívánságára aznap viselnie kell. A ruha bélése szokatlan mintájú volt, és olyan színegyveleg, ami egyáltalán nem tetszett Gendzsinek, de nem vehette lelkére, hogy a hercegnő úgy érezze, hiába fáradt vele, így hát nyomban felvette a ruhát. Milyen jó is, hogy éppen ma eljött a Nagy Csarnokba, mert lám, a hercegnő számított rá. Gendzsi válaszul ezt írta neki: „Bár abban a reményben jöttem, hogy te leszel az, akit itteni barátaim közül elsőként köszönthetek ebben az új tavaszidőben, de most, hogy itt vagyok, túlságosan keserű emlékek lepnek meg, így azt hiszem, okosabb, ha mi ketten nem találkozunk." A levélhez akrosztichont mellékelt. Ebben arról szólt, hogy az imént levetett gyászruhával sok-sok évi barátság ment veszendőbe, így ha most bemenne hozzá, mi mást tehetne, mint hogy csak sírna?* Válaszul a hercegnő is küldött egy akrosz-

tichont, melyben arról írt, hogy ebben az új évszakban, amikor a földön minden új színt ölt, csupán egyvalami nem változik, s marad, mint volt az elmúlt hónapokban: vágyódása gyermeke után, aki úgy eltűnt a szeme elől, akár az elmúlt esztendő.

Bár a hercegnő fájdalma nagyobb lehetett, mint Gendzsié, elhihetjük, hogy e pillanatban mindkettőjük szíve megsajdult.

MÁSODIK RÉSZ

A SZENT FA

Fontosabb szereplők

Az akasi hölgy Az akasi öreg remete lánya
Akikonomu Az iszei Szűz, Rokudzso lánya
Aoi hercegnő Gendzsi első felesége
Aszagao hercegnő Gendzsi elsőfokú unokatestvére, akinek hiába udvarol
Az öreg császár Gendzsi apja
Csudzso To no Csudzso neve, rövidítve
Csudzso úrhölgy To no Csudzso lánya, aki törvényes feleségétől született
Csunagon Szolgálólány Oborozukinál
Dzsidzsu Szolgálólány Szujecumunál
Dzsokjoden Szuzaku felesége
Fudzsicubo Az öreg császár kedvese, Gendzsi szerelme
Gendzsi herceg Az öreg császár fia egyik ágyasától
Goszecsi A téli ünnep táncosnője. Gendzsi bámulója volt Goszecsinek
Hjobukjo herceg Fudzsicubo bátyja, Muraszaki apja
Ijo no Szuke Ucuszemi férje
Ki no Kami Ijo no Szuke fia első feleségétől
Kokiden Az öreg császár felesége. Először Gendzsi anyja, majd Fudzsicubo szorította háttérbe
Koremicu Gendzsi csatlósa
Muraszaki Gendzsi második felesége
Oborozukijo hercegnő Kokiden húga
Omjobu Szolgálólány Fudzsicubónál
Reikeiden Komorna az öreg császár udvarában
Reikeiden hercegnő Kokiden unokahúga
Rjozen császár Gendzsi és Fudzsicubo fia. Ő követi a trónon Szuzakut
Rokudzso hercegnő Az öreg császár bátyjának özvegye
Sonagon Muraszaki öreg dajkája

Szocsi no Mija herceg Gendzsi féltestvére
Szujecumu (Szujecumuhana) Hitacsi herceg lánya, a piros orrú hölgy
Szuzaku császár Gendzsi féltestvére; az öreg császár utóda a trónon
To no Csudzso Gendzsi első feleségének, Aoinak bátyja
Ucuszemi Ijo no Szuke felesége. Gendzsi udvarol neki
Ukon (Okon) no Dzso Gendzsi hűséges csatlósa, Ki no Kami testvére
A hulló virágok falujának hölgye Reikeiden húga, Gendzsi pártfogoltja

ELSŐ FEJEZET

A szent fa

Amikor közel járt már lánya elutazásának ideje, Rokudzso hercegnőt szörnyű kétségbeesés fogta el. Pedig eleinte az a hit terjedt el, hogy a Nagy Csarnok-beli hölgy halála immár véget vetett kínjának, s így Rokudzso kísérete, mely a Mezei Palotában szolgálatára állt, hallatlan izgalomban élt – de csalódniuk kellett: Gendzsitől egyetlen sor sem érkezett, s ez a példátlan eljárás végre ráébresztette a hercegnőt, hogy mégiscsak történhetett valami, amit Gendzsi nem tud megbocsátani. Most aztán erőnek erejével szóműzni akart minden gondolatot, ami Gendzsivel volt kapcsolatban, hogy amikor eljön az ideje, harag és megbánás nélkül kelhessen útra. Teljesen szokatlan volt, hogy a választott Szüzet ilyen alkalommal bármelyik szülője elkísérje – ebben az esetben azonban a lány zsenge kora megfelelő indoklást jelentett, és Rokudzso a maga részéről hangoztatta, hogy ő is lemond a világi életről, minthogy lányának még szüksége van felügyeletre. Gendzsit a történtek ellenére fájdalmasan érintette hamarosan elkövetkező válásuk, és ahogy közelgett az elutazás napja, ismét gyengéd és kedves sorokat kezdett küldözgetni a hercegnőnek. Személyes találkozást azonban nem indítványozott, és Rokudzsónak már minden reménye szertefoszlott, hogy erre egyáltalában sor kerülhet még. Meg volt győződve róla, hogy Gendzsi – leveleinek udvarias hangja ellenére – hallatlanul gyűlöli őt a történtek miatt, ezért el is határozta, hogy nem fog belesodródni újabb céltalan bonyodalmakba és izgalmakba. Egyszer-egyszer, rövid időre, hazalátogatott palotájába, de olyan titokban, hogy Gendzsinek nem jutott tudomására. A Mezei Palota pedig nem az a hely volt, ahol a hercegnő nyűgöt jelentő megkötött-

ség és ceremónia nélkül fogadhatta volna Gendzsit. A herceg feltette magában, hogy meglátogatja Rokudzsót, de napról napra halogatta, pedig már hónapok teltek el azóta, hogy a hercegnő elhagyta a várost. Ekkor meg az öreg császár egészségi állapota rendült meg. Bár betegségének nem mutatkozott semmi kifejezetten komoly vagy nyugtalanító jele, de arról panaszkodott, hogy érzése szerint valami nincs rendjén vele. Gendzsit tehát sokat foglalkoztatta apja állapota. Ámde azt sem akarta, hogy Rokudzso olyan érzéssel utazzék el, mintha ő teljesen elhidegült volna iránta, és azt sem óhajtotta, hogy bárki is, aki esetleg tud barátságukról, azt higgye, hogy szívtelenül bánt el Rokudzsóval – így hát minden nehézség ellenére, egy nap útra kelt a Mezei Palotába.

Ez a kilencedik hónap hetedik napján történt. A Szűznek néhány nap múlva el kellett utaznia Iszébe. Gondolnivaló, hogy Rokudzso és udvarhölgyei nem voltak vendégváró hangulatban. Gendzsi azonban újra meg újra írt a hercegnőnek, és arra kérte, fogadja őt, ha csak közvetlenül elutazása előtt egyetlen pillanatra is. Bár a házban nagy volt a felfordulás, és tetejébe Rokudzsónak szüntelenül eszében járt, hogy oktalanul cselekszik, de végül beleegyezett: nem bírta leküzdeni vágyát, hogy még egyszer viszontlássa Gendzsit. Titokban megüzente neki, hogy ha eljön, paravánja mögül egy percig beszélget majd vele. Mialatt Gendzsi a körös-körül végtelenbe vesző tájon utazott, különös érzelmek kavarogtak szívében. Már hervadoztak az őszi virágok. A folyóparti nádas mentén tengernyi bogár éles hangja muzsikált, és zenéjükbe belevegyült a fenyők közt zúgó szél panaszos dudorászása. A távolban pedig halkan hullámzott valami elbűvölő hang: ember játszotta muzsika. A herceget csupán maroknyi lovas kísérte, és parancsára mind úgy öltöztek, hogy minél kisebb feltűnést keltsenek. A lovasok jól látták, hogy egyszerűségük furcsa, kirívó, mert uruk viszont különös gondot fordított öltözékére. Csodálattal nézték finom megjelenését, s aki közöttük regényesebb hajlamú volt, annak eszébe is jutott: a sors ajándéka, hogy elkísérheti a herceget, hiszen útjukon szinte kiszámítottan minden arra szolgál, hogy megindultságot váltson ki a magukforma érzékeny kedélyű emberekből. Gendzsit annyira elbűvölte az elébe táruló táj, hogy szüntelenül azon tűnődött, miért is halogatta oly sokáig ezt az utazást, és fájlalta, hogy ennyi idő leforgása alatt, amit Rokudzso a Mezei Palotában töltött, nem látogatta meg gyakorta.

Végre elértek egy csoport faházhoz. Szemlátomást hevenyészetten épültek, s egészen egyszerű fonott sövény vette őket körül. A hántatlan szálfából ácsolt kapubolt feketén és ünnepélyesen rajzolódott ki az égre. A kerítésen belül néhány pap sétálgatott. Igen gondterheltnek látszottak, és valahányszor szólni készültek, előbb sokatmondón, jó hangosan megköszörülték torkukat. Az áldozati dombon sápadtan pislákolt a tűz. Egyébként az életnek semmi jele nem látszott. Ez hát az a hely, itt él az a valaki nagy lelki gyötrelmek közepette, mert ő magára hagyta heteken, hónapokon át! Gendzsi hirtelen tudatára ébredt, mennyit szenvedhetett is a hercegnő. Oda sietett, ahol az üzenet szerint Rokudzsót megtalálhatja (az északi melléképület egyik helyisége volt ez), és hosszú üzenetet küldött be. Ebben arról szólt, mekkora ellentét van a maga mostani csendes, komoly élete és a régebbi léha életmódja között. Válaszul a hercegnő is üzent Gendzsinek, de személyes találkozásról említést sem tett. Ez bosszantotta a herceget. „Úgy látom, nem érted – válaszolta –, hogy semmi ilyen út már nem tartozik mindennapos életemhez, és most is csak a legnagyobb nehézségek árán vállalkozhattam rá. És lám, itt kint várakoztatsz, pedig azt reméltem, hogy majd igyekszel megszabadítani minden gondomtól, ami miattad emésztett a legutóbbi találkozásunk óta eltelt hosszú hónapok alatt." Így méltatlankodott Gendzsi, de Rokudzso komornái is megbotránkoztak rajta, hogy úrnőjük kint várakoztatja a herceget. A hölgy először azzal mentegetőzött, hogy ilyen szűkös helyen, ilyen szegényes környezetben nem fogadhat senkit, majd pedig arra utalt, hogy ebben a sorsdöntő órában bizonyos kötelességei vannak lányával szemben, legvégtére pedig azt emlegette, hogy elutazása előestéjén mennyire nem kívánatos már ez a találkozás. Aztán, bár kimondhatatlan szorongás fogta el még a gondolatára is, hogy szemtől szembe kerüljön Gendzsivel, nem

volt szíve barátságtalanul bánni vele, s így végül, szigorú arccal, vonakodva, de kiment a herceg elébe.

– Úgy gondolom – szólt Gendzsi –, itt nem is szabad tovább mennem, csupán a tornácra. – Azzal felment az épületet körbefutó keskeny bambusz tornácra és leült. Feljött már az esti hold, s szelíd fényénél a hercegnő láthatta Gendzsi minden mozdulatát, és azt is megtudhatta, hogy maga sohasem is volt tévedés áldozata: a herceg vonzóbb és varázslatosabb, mint bárki e földön. Gendzsi igyekezett megmagyarázni Rokudzsónak, miért nem tudott ellátogatni hozzá oly sok hónapon át, de csakhamar ellentmondásokba keveredett, és hirtelen támadt zavarában letört egy ágacskát a hercegnő szobája előtt álló szent fáról,* és ahogy a ritkás nádfüggönyön át benyújtotta neki, így szólt:

– Fogadd ezt az örökzöld gallyat, annak jeléül, hogy szerelmem változatlan. Ha nem így lenne, miért tettem volna lábamat erre a megszentelt földre? Nagyon rosszul bánsz velem.

Rokudzso azonban ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Azt gondolod, hogy a szent fa, melynek ágáról e gallyat letörted, olyan, mint a kapu mellett nőtt cédrus?*

Mire Gendzsi ezt felelte:

– Jól tudom, milyen papnő lakik ebben a szentélyben, s neki szedtem áldozati ajándékul e jó szagú leveleket.

Bár a helyzet nem ígérkezett valami kényelmesnek, Gendzsi bedugta fejét a nádfüggöny alatt, lábát pedig lelógatta a bambusz padozatú tornác fagerendázatára. Azokban az években, amikor oly gyakran és oly bizalmas együttlétben lehetett a hercegnővel, amint éppen kedve tartotta, Rokudzso pedig mindent megadott neki, Gendzsi állandóan abban a hiszemben élt, hogy ez már mindig is így lesz, és egész idő alatt egyetlenegyszer sem érzett olyan mély megindultságot, mint ebben a pillanatban. Csodálkozására hirtelen rádöbbent, hogy bár azután a szerencsétlen esemény után úgy érezte, hogy most már lehetetlen lesz találkozniuk, s ezért került is minden kínálkozó alkalmat, ami régi érzelmeit újraébreszthette volna – e furcsa találkozás legelső pillanatától kezdve azt tapasztalja, hogy pontosan úgy érez a hercegnő iránt, mint elidegenedésük

előtt. Szenvedélyes izgalommal idézte fel emlékezetében barátságuk hosszú éveit. Mindennek vége már. Iszonyú! Gendzsi könnyekben tört ki. Rokudzso elhatározta, hogy nem adja tudtára, mennyit szenvedett, de most már nem bírta türtőztetni magát, és hagyta, hogy Gendzsi szenvedélyes szavakkal csakhamar rábeszélje, mégse menjen el Iszébe. Lement a hold, a csillagfényes égbolt csendes volt és derült. Gendzsi egyszeregyszer elnémult ugyan, hogy belebámuljon az éjszakába, de most már arról is beszélt, ami a legjobban nyomta a szívét. Ám amint erről nyíltan szó esett köztük, máris feloldódott és eltűnt a hosszú heteken át felgyülemlett minden keserűség. Rokudzso, a végleges elválásra készülődve, fokozatosan nevelte magát, s végül már csaknem közönyösen gondolt Gendzsire. Most mindez egyetlen szempillantás alatt odaveszett, és amikor látta, hogy maga Gendzsi akar tőle ígéretet kicsikarni, hogy ne utazzék el, szíve hevesen dobogott, és agyán a legtébolyítóbb gondolatok cikáztak át.

Rokudzso lakosztálya körül bűvösen szép kert terült el. Az ifjú udvaroncok is, akik visszavonultsága első napjaiban hasztalanul igyekeztek udvarlásukat Rokudzsóra kényszeríteni, bánkódva bár, de még akkor is sokáig itt időztek, amikor a hercegnő már kikosarazta őket. Ezen az éjszakán pedig mintha szántszándékkal kitárulkozott volna a kert minden varázsa. A most következő órák alatt sem Rokudzso, sem Gendzsi nem hallgatta el egyetlen titkát sem. De hogy mi történt kettejük közt, nem kísérlem meg elbeszélni. Az éjszaka végül is olyan hajnalban oldódott fel, mely mintha egyenesen kettőjük gyönyörűségére teremtődött volna.

– Pirkadatkor szomorú a válás, de amióta a világ áll, az őszi égen soha még ilyen fájdalmasan nem fénylett a nap. – Gendzsi ezt a költeményt mondta el, aztán, megrettenve a gondolattól, hogy Rokudzsót el kell hagynia, habozva álldogált, és gyengéden fogta a hercegnő kezét.

Hűvös szél támadt. A tücskök a közeli fenyők közt éles, fájdalmas hangon cirpeltek, mintha csak tudnák, mi következik. Panaszos hangjuk jeges fuvallatként érte volna bárki szívét, aki véletlenül arra vetődik. Gondolnivaló, mit érezhetett a két

szerelmes, akit a legmélyebb boldogtalanság és vad kín gyötört. A hercegnő ezt a költeményt mondta:

– Amúgy is szomorú, ha ősszel válni kell. Ne tegyétek még nehezebbé bánatos dalotokkal, ti, fenyők közt lakozó tücskök.

Gendzsi tudta, az ő bűne, hogy sor került a válásra. De már késő, nem lehet jóvátenni. És mialatt a reggeli szürkület szétterült az égen, hasztalan bűnbánattól gyötörve, szomorúan visszaindult a városba, a harmattól csatakos mezőkön át. Rokudzso csak nézett utána, és nem volt képes uralkodni magán: arra a gondolatra, hogy örökre elvesztette Gendzsit, görcsös zokogásban tört ki. Udvarhölgyei, akik este, a holdfényben, futó pillantást vethettek Gendzsire, másnap reggel boldog izgalommal érezték meg úrnőjük szobájában a herceg megszokott* parfümjének még ott sejlő illatát. Képzelhető, hogy egyáltalán nem ítélték el a bűnt, melyhez segédkezet nyújtottak.

– Igazán csodálatos utazás legyen az, amiért rászánnám magam, hogy elszakadjam olyan embertől, mint az ifjú herceg! – kiáltott fel az egyik hölgy. És arra a gondolatra, hogy utoljára látták a herceget, mindnyájukat sírás fojtogatta.

Még a nap folyamán levél érkezett Gendzsitől: olyan hosszan és gyengéden írt, hogy a hercegnő – ha hatalmában áll – talán még meg is változtatja tervét. De utazása már elintézett dolog volt, így céltalannak látszott, hogy ilyen gondolattal foglalkozzék. De a herceg érzelmei sem olyanok – ez volt Rokudzso meggyőződése –, hogy egy ilyen lépést indokolttá tegyenek. Amit a herceg írt, azt javarészt Rokudzso iránti szánalma sugallta. De már abból is, hogy ilyesmiket írt, hogy vigasztalni kívánta, megmutatkozott: él még benne a régi szerelemnek némi halvány nyoma, és Rokudzso lelkét fájdalmas vágyódással és bánattal töltötte el a gondolat, hogy most még arról a kevésről is le kelljen mondania, ami a herceg szerelméből megmaradt. A herceg ruhákat meg egyéb holmikat küldött Rokudzsónak, amiknek az úton hasznát vehette, ezenkívül illő ajándékkal kedveskedett Rokudzso minden udvarhölgyének is. De a hercegnő úgyszólván ügyet sem vetett a szépséges és drága ajándékokra. Ahogy elérkezett az elutazás órája, teljesen magába roskadt. Mintha csak most fogná fel, milyen

elhagyatottságba és nyomorúságba taszította is ez a gondtalanul, könnyelmű szeszélyből kezdett szerelmi viszony. Ám Rokudzso lánya, a Szűz, örvendezett, hiszen az utolsó pillanatig nem lehetett biztos benne, hogy anyja valóban elkíséri-e, de most már minden visszavonhatatlanul eldőlt. Az emberek széltében-hosszában azt tárgyalták, milyen különös szándék az anyától, hogy lányát el akarja kísérni. Voltak, akik botrányt szimatoltak, de akadtak, akiket viszont meghatott az anyai ragaszkodás e ritka példája. Valóban, sok szempontból kellemesebb a társadalom olyan rétegéhez tartozni, melynek ügyeit nem kürtölik ki, nem beszélik meg apróra. Aki helyzeténél fogva annyira szem előtt van, mint Rokudzso is, annak minden lépését számon tartják.

Aztán, a hetedik hónap tizenhatodik napján, a Szűz tisztulást nyert a Kacura folyóban. Az ünnepélyes szertartást a szokottnál is nagyobb pompával végezték el, és a lány útjára a kíséretet nem kamarásokból és tanácsosokból, hanem a legmagasabb rangú és legnevesebb nemesurakból válogatták össze. Mindez az öreg császár iránt való hódolatból történt, aki egészen különlegesen törődött a lánnyal, mivel kedves bátyjának volt a gyermeke. Abban a pillanatban, amikor Rokudzso elhagyta a Mezei Palotát, levelet hoztak neki. Gendzsi küldte. A levél tele volt gyengéd szavakkal, amelyeket valamikor oly sokszor mondogattak egymásnak. A herceg gondolt rá, milyen kegyes küldetésre készül Rokudzso, ezért a levelet fehér háncsszalagból készített zászlóra kötötte.* „Az olyan szerelmet, mint a miénk – írta –, még a mennydörgés istene sem, kinek léptei alatt megreszketnek az ég mezői . . ."* És ezt a költeményt fűzte hozzá: „Ó, ti, birodalom minden istenei, annyi sziget urai, a ti ítéleteteket kívánom hallani: megszakíthat-e a válás olyan szerelmet, mely telhetetlen, mint a mi szerelmünk?*" Bár a levél akkor érkezett, amikor éppen ünnepi menetbe rendeződtek, és nagy volt még a zűrzavar és a tolongás, mégis ment válasz Gendzsinek. Nem Rokudzso írta ugyan, hanem maga a Szűz. Ezt diktálta egyik nagynénjének, aki felügyelt az előkészületekre: „Ne hívd az ég isteneit, hogy e dologban ők mondjanak ítéletet, mert meglehet, hogy elsőnek té-

ged vonnának felelősségre állhatatlanságod és szívtelen csalárdságod miatt."

Gendzsi jelen kívánt lenni, amikor a Szüzet és anyját bemutatják a Palotában,* de mivel Rokudzso annak idején éppen azért költözött el a városból, hogy kerülje a vele való találkozást, az volt az érzése, hogy mindkettőjük számára kínos lenne, ha részt venne a búcsúünnepségen. Ezért legyűrte sóvárgását, hogy még egyszer lássa Rokudzsót, és hiábavaló emlékezésekbe merülve otthon maradt a palotájában. A Szűz válasza bámulatos koraérettségről tanúskodott, és Gendzsiből mosolyt csalt ki, amikor újra elolvasta. A lány felkeltette érdeklődését. Bizonyára szépsége is érettebb, akárcsak az értelme. És Gendzsi, akinek gyengéje volt, hogy kimondhatatlan nehézségeket is vállalva, mindig éppen arra vágyakozzék, ami szokások és körülmények folytán legelérhetetlenebb a számára, most is azon kezdett tűnődni, milyen kár, hogy annak idején nem használta fel a házhoz fűződő kapcsolatait arra, hogy megismerje a lányt, pedig ez abban az időben egészen könnyen ment volna. De végül is az élet tele van kiszámíthatatlan eseményekkel: lehet, hogy egy napon a sors váratlanul összehozza még őket.

Rokudzso hercegnő híre-neve folytán sok nézője akadt a menetnek, és az utcákon kocsi kocsi hátán tolongott. A Palota kapuját a majom órájában* lépték át. Rokudzsónak, amint ott ült a lánya mellett a megszentelt gyaloghintóban, eszébe jutott, évekkel ezelőtt hogyan hozta el a lányt apja, az akkori államminiszter, ugyanehhez a kapuhoz, mert apai szeretetében abban reménykedett, hogy lányából a birodalom első hölgye lesz.* Rokudzsót nagyon letörte, hogy most látja viszont a Palotát, amikor a maga életében és az udvarban is oly sok minden megváltozott.

Tizenhat éves korában ment férjhez, húsz éves korában magára maradt özvegyen, és most, hogy elérte a harmincat, kilencszeres sánc mögé vonul. Magában elsuttogta a költeményt: „Ha szentségtörés is ezen a napon felidézni az elmúlt időket, szívem legmélyén mégis egy szikrányi szomorúság lappang."

A Szűz ekkor a tizennegyedik évében járt. Rendkívül szép

lány volt, és ahogy a tisztével járó öltözetben megjelent a bemutatkozáson, igen mély hatást váltott ki. Amikor a császár, a szokásos módon, búcsúzóul beletűzte a fésűt a lány hajába, őfelsége nagyon meghatódott, s a környezete azt is látta, hogy kibuggyant a könnye.

Díszfogatukkal sokan odahajtattak a nyolc folyosós csarnok elé, hogy onnan nézhessék, amint a Szűz útra kel a Palotából. A fogatok ablakát finom színárnyalatú kendők és köpenyek borították.

Az Iszébe rendelt udvaroncok közül sokan különös szívfájdalommal gondoltak arra a férfira, aki a maga méltóságával és pompás megjelenésével még emelhette volna e nagyszerű ceremónia fényét.

Már sötét volt, amikor a menet elhagyta a Palotát. Ahogy átmentek a második kiserdőn, és rákanyarodtak a Doi felé vezető országútra, a menet közvetlenül Gendzsi palotája előtt haladt el. Gendzsi mély megindultságot érzett, és a szent fa egy gallyacskájára kötve elküldte a következő költeményt: „Bár elhagytál ma engem, könnyű szívvel útra keltél, de mire átkelsz a Szuzuka folyó* nyolcvan zuhogóján, ruhád ujja biztosan nem marad száraz." Egészen beesteledett már, mikor Rokudzsónak átadták az üzenetet. A sötétség és a lármás, sietős utazás lehetetlenné tette, hogy még aznap válaszoljon. Már a sorompón túl jártak, amikor megérkezett Rokudzso válasza: „Lehet, hogy a Szuzuka folyó nyolcvan zuhogójánál átnedvesedik ruhám ujja, lehet, hogy nem. De annyi bizonyos, rég elfelejt minden férfi, mire eljutok Isze földjére." Sietősen írta a levelet, de benne volt a keze vonását jellemző elegancia és szépség. Gendzsi örömét azonban zavarta a hercegnő hangjából áradó furcsa keserűség. Sűrű köd ereszkedett le, és mialatt Gendzsi elnézte a szürkületben elmosódó, ködfátyolos tájat, magában ezt a költeményt suttogta: „Ó, köd, hadd kövessem tekintetemmel az utat, melyen ő jár, és ezen az őszi napon ne rejtsd el előlem a Viszontlátás Hegyének lankáit."*

Ezen az éjszakán Gendzsi nem ment át a nyugati szárnyba,* hanem reggelig álmatlanul feküdt, és szomorúan tépelődött a dolgok ilyen fordulatán, amelyért – jól tudta – egyedül ő fe-

lelős. És azt könnyű elképzelni, mit szenvedhetett Rokudzso, miközben hosszú-hosszú napokon keresztül utazott ismeretlen vidékeken át.

A tizedik hónap elején valóban igen súlyosra fordult az öreg császár állapota. Az egész birodalomban aggódtak érte. Az ifjú császár rendkívül elszomorodott, és sietve hivatalos látogatást tett nála. Bár a beteg fölöttébb erőtlen volt, legelőször is tüzetes utasításokat adott a trónörökös nevelésére vonatkozóan, majd Gendzsi jövőjére tért rá.

– Az az óhajom – mondta –, hogy benne mindig gyámolítódat lásd, és minden ügyben, kicsiben és nagyban egyaránt, kikérjed tanácsát, amire eddig is oktattalak. Ő a közügyek intézésében korát meghaladó képességekkel rendelkezik. Semmi kétség, hogy népünk kormányzására hivatott, nem pedig arra, hogy a császári hercegek elzárkózó életét élje. Hogy sorsát olyan nemzetséggel fűztem össze, melyben nincsen császári vér, csupán azért történt, hogy még inkább őrködhessék helyettünk birodalmunk közügyein. Arra kérlek, sohase cselekedj tanácsa ellen. – Búcsúzóul még sok egyéb oktatást is adott utódának, de az ilyen dolgok nem asszony tollára valók, és érzem, elnézést kell kérnem érte, hogy ennyit is mondtam.

Az ifjú császár, mélyen meghatódva, ismételten ígéretet tett, hogy a kapott tanácsokat mindenben híven követni fogja. Apja igen megnyugodva és tetszéssel látta, hogy fia szép, szemrevaló ifjúvá nőtt. De ügyes-bajos dolgok máris az udvarba szólították az ifjú császárt, s így apjának, aki pedig még szívesen ott tartotta volna, ez a rövid látogatás végül több szomorúságot szerzett, mint örömet. A trónörökösnek ugyanakkor kellett volna megjelennie, mint az ifjú császárnak; mivel azonban azt gondolták, hogy ez nagyon fárasztaná az öreg császárt, a kisfiút* másik napon vitték el hozzá. Korához képest nagy volt már, és igen szemrevaló. Az öreg ember nagy szeretettel nézegette, a fiúcska pedig – hiszen sejtelme sem volt róla, miért hozták ide – csak álldogált, és mosolyogva bámult az öreg császárra. Fudzsicubo ott ült mellette, és keservesen sírt, s ahogy az öreg császár hirtelen rápillantott, egy időre elveszítette önuralmát. A császár a kis herceget is ellátta mindenféle jó tanáccsal, de a gyermek nyilvánvalóan még túlságosan fiatalka volt ahhoz, hogy mindezt megértse. Az öreg császár bizonytalannak látta a fiúcska jövőjét, és most részvéttel, bánatosan nézett rá. Amikor aztán az államügyekre vonatkozóan végső utasításokat adott Gendzsinek, újra meg újra visszatért a kis trónörökösre, arra, hogy milyen nagy szüksége van a kis hercegnek megfelelő oltalomra és tanácsadásra. Késő éjszakára járt már, és a kis trónörököst elvitték, hogy lefektessék. Neki is népes nemesi kísérete volt, így látogatása csaknem olyan sürgés-forgással járt, akár magáé a császáré. De a beteg ember számára mégis túlságosan gyorsan röppent el az idő, s most szomorúan bámult a távozó menet után. Kokiden hercegnő, az anyacsászárnő, szintén készült, hogy eljön, de amikor meghallotta, hogy Fudzsicubo ott van a császárnál, elment a kedve a látogatástól. Ám mialatt egyre azon törte a fejét, elmenjen-e vagy sem, őfelsége csendesen, minden fájdalom nélkül jobblétre szenderült.

Az öreg császár halála sok helyütt mély megdöbbenést keltett. Bár már jó ideje lemondott a trónról, de akárcsak azelőtt, kezében tartotta az államügyek ellenőrzését. A jelenlegi császár még gyerek volt csupán, nagyapját pedig, a jobb kéz felőli minisztert, lobbanékony természetű, álnok embernek ismerték. Az udvaroncok és a többi nemes úr is mind igen baljós sejtelemmel gondolt rá, milyen lesz az a kormányzat, amely szabad kezet enged e miniszternek. De leginkább mégis Fudzsicubo és Gendzsi tarthatott a jövendő államvezetéstől. Egészen természetes, hogy Gendzsi herceg lépten-nyomon ott lesz a család által minden hetedik napon rendezendő gyászünnepségeken és a halott lelkéért gyermekei által rendezett istentiszteleteken. De Gendzsi kegyeletes áhítatát mindenki láthatta és csodálhatta is. A szokások által megkövetelt, előnytelen öltözék ellenére, Gendzsi szépsége mindenkiben mély benyomást keltett, és ez, nyilvánvaló fájdalmával egyetemben, nagy rokonszenvet ébresztett iránta.

A múlt évben elvesztette feleségét, most pedig az apját. Fájdalmas élményei nagy teherként nyomták kedélyét, s egy időre minden életkedve elszállt. Komolyan fontolóra vette,

hogy visszavonul a világtól, és meg is teszi, ha nem tartja fogva annyi földi kötelék.

A negyvenkilenc gyásznapon át az öreg császár udvarhölgyei együtt maradtak az elhunyt lakosztályában, ennek elmúltával azonban visszavonultak, ki-ki a saját otthonába. A tizenkettedik hónap huszadik napja volt. A borús ég – gondolta Fudzsicubo – nemcsak a búcsúzó év szomorúságát jelzi, hanem minden napfényes reménység végét is. Tudta, hogy Kokiden milyen érzelmekkel viseltetik iránta, és sejtette, hogy élete abban az udvarban, ahol ennek az asszonynak önkénye uralkodik, csakis szerencsétlen lehet. De főként azért nem bírt ott lakni, ahol annyi éven át örvendhetett az öreg császár társaságának, mert a halott emléke minduntalan felvillant benne. Most, hogy a háztartásához és udvarához tartozó hölgyek is eltávoztak, elviselhetetlenné vált a helyzete, ezért elhatározta, hogy elköltözik a harmadik kerületben álló kastélyába. Bátyja, Hjobukjo herceg jött érte.

Havazott és dühöngő szél kavarta a pelyheket. Az elhunyt császár lakosztálya, ahonnan minden régi lakó oly gyorsan elköltözött, kietlen látványt nyújtott. Gendzsi véletlenül éppen ott járt, amikor Hjobukjo megérkezett, és beszélgetni kezdtek a régi időkről. A Palota előtt álló nagy fenyőfa roskadozott a hótól, az alsóbb ágak pedig elszáradtak. Láttára Hjobukjo ezt a költeményt mondta:

– Elszáradt hát a nagy fenyő, mely szétterpesztett ágaival egykor védett bennünket a vihartól, és lám, mi is, a kicsiny gallyak, az év utolsó perceiben a földre hullunk.

A vers nem volt éppen remekmű, de Gendzsit most mélyen meghatotta, és ahogy szemébe ötlött, hogy a tó teljesen befagyott, maga is egy verset mondott:

– A befagyott tó csillog, mint a tükör. De kár, hogy nem látjuk meg benne annak arcát és alakját, ki nekünk oly ismerős! – Éppen ez a gondolat ötlött fel benne, és szavakba öntötte, habár tudta, hogy a herceg erőszakoltnak és darabosnak fogja érezni a verset.

Omjobu, Fudzsicubo komornája, most versben közbeszólt:

– Végéhez közeleg az év. Még a sziklából fakadó forrást is jég zárja el, s a víz tükréről eltűnik az arc, melyet egykor láttam.

Még sokáig elbeszélgettek versben, de nekem most egyebet kell elmesélnem.

Fudzsicubo hazatérése most is éppen olyan szertartásosan zajlott le, mint korábban, de ez alkalommal szomorúnak érezte a költözködést, mint aki idegen helyre készül, nem pedig haza. És ahogy közeledett régi házához, gondolatban újra végigjárta azt a sok hónapot, évet, mely azóta telt el, hogy ez a ház volt igazi otthona.

Az új év semmi olyat nem hozott, ami emlékeztetett volna a szokásos meglepetésekre, vidám izgalmakra. Gendzsi roppant leverten bezárkózott szobájába. Az öreg császár uralkodása idején, de még inkább az után, hogy leköszönt, mindig nagy tolongás volt Gendzsi ajtaja előtt, valahányszor az új kinevezések idején pártfogását kérték. Ebben az évben azonban csupán néhány kocsi és lovas várakozott a palota előtt, s hírehamva nem volt az udvaroncok táskáinak.*

Ahogy körülnézett, látta, hogy fogadótermeiben csupán néhány bizalmasa lézeng, és azok is csak a levegőbe bámulnak, mintha számukra nagyon is lomhán telne az idő. S ekkor Gendzsiben feltámadt a gondolat, hogy ez még csak kóstoló abból a szomorú sivárságból, egyhangú életből, ami eztán rá vár.

A második hónapban Oborozukijót kinevezték a császári hálóterem első udvarhölgyévé, mert e méltóság viselője az öreg császár halálakor elment apácának. Oborozukijót ünnepelt személyiséggé tette születése és nevelése, s ezzel párosult még varázsos külseje és lénye. Így volt ez még abban az udvarban is, ahol ezek a tulajdonságok egy cseppet sem számítottak ritkaságnak. Nővére, Kokiden, most már csak ritkán tartózkodott az udvarban, és néha-néha, amikor el kellett szállásolni, az Umecubóban lakott, mivel régebbi szobáiról lemondott a császári hálóterem első hölgye javára. Oborozukijónak azonban nem kellett eltemetkeznie a kényelmetlen Tokvadenben: jutott számára hely és ragyogás, sok hölgy állt szolgálatára, és körötte minden vidám és divatos volt. De Oborozukijo nem bírta feledni röpke kalandját,* amibe egyszer váratlanul bele-

sodródott, és igen boldogtalan volt. Egyszer-egyszer még most is váltott levelet Gendzsivel, de mindig csak a legnagyobb óvatossággal és titokban.

Gendzsi jól tudta, milyen végzetes következményekkel járna, ha kapcsolatuk kitudódna; ez azonban – ahogy már gyakran mondtam is – cseppet sem bátortalanította el, sőt, csak még inkább felcsigázta érdeklődését.

Az öreg császár életében Kokiden kénytelen volt némileg mérsékelni magát. Most azonban szabadjára engedhette sokáig elfojtott bősz gyűlölködését, és bosszút forralhatott azok ellen, akik eddig védve voltak gyűlöletével szemben. Gendzsi azt tapasztalta, hogy minden tervét keresztülhúzzák. Számított ezekre a cselszövésekre, de oly hosszú időn át élt védettségben és kegyben, hogy most nem tudta, mitévő legyen.

A bal kéz felőli miniszter érezte, hogy befolyása megszűnt, és többé nem járt el az udvarba. Kokiden sohasem bocsátotta meg neki, hogy lányát, az elhunyt hercegnőt, Gendzsihez adta, nem pedig – eredeti szándéka szerint – az ő fiához, a jelenlegi császárhoz. Egyébként a két miniszter családja közt mindig is volt bizonyos ellenségeskedés. A néhai császár uralma alatt a bal kéz felőli miniszter csaknem mindent a saját feje után intézett, így egészen természetes, hogy most nemigen kívánt jelen lenni vetélytársának diadalán. Gendzsi továbbra is meg-meglátogatta, és nagyon figyelmes volt Aoi udvarhölgyeivel szemben is, fiának, a kis hercegnek nevelésére pedig egészen különleges gondot fordított. Ez örömmel töltötte el az öreg minisztert, és változatlan szívélyességgel és megbecsüléssel fogadta vejét.

Az a magas tisztség, melyet Gendzsi két évvel ezelőtt nyert el, igen sok és fáradságos munkával járt, és csak igen kevés szabad időt engedett számára. Így rákényszerült, hogy régebben szövődött szerelmi kapcsolatai közül nem egyet megszakítson. Amúgy is rendkívül szégyellte ezeket a könnyed szórakozásait, és örült, hogy abbahagyhatta. Most egy ideig igen nyugodt, rendezett, sőt mintaszerű életet folytatott. Muraszakival való házasságának nyilvánosságra hozatalát általában mindenki igen kedvezően fogadta. Sonagon és társnői természetesen azzal magyarázták kis úrnőjük sikerét, hogy nagyanyja, az elhunyt apáca imádkozott érte: nagy titokban összejöttek, és szerencsét kívántak egymásnak abból az alkalomból, hogy ilyen kedvezően alakultak a dolgok. Muraszaki apja, Hjobukjo herceg, jobb házasságot nem is kívánhatott lányának. Felesége azonban, aki a saját gyermekei részére feleannyit sem bírt elérni – pedig valósággal bolondjuk volt –, fölöttébb féltékeny lett mostohalánya sikerére, s ez a házasság mindvégig érzékeny pontja maradt. Valóban, Muraszaki pályafutása inkább a mesebeli kis árva lány diadalára* emlékeztetett, mintsem hús-vér fiatal lány szerencséjére.

A kamói Szűz, a néhai császár és Kokiden hercegnő harmadik lánya, most gyászban volt, ezért le kellett mondania tisztéről. Utóda Aszagao hercegnő lett.* Ritkán fordult elő, hogy a császári család mellékágából választottak valakit erre a tisztre, ezúttal azonban nem volt más hercegnő, aki az előírt korban lett volna és a származása is megfelelő. Gendzsi csodálata e hölgy iránt egy cseppet sem csökkent, így most fájó szívvel hallotta, hogy mennyire más élet vár a lányra. Aszagao egyszer-egyszer még mostanában is küldött üzenetet Gendzsinek, az pedig mindig is rendszeresen írt neki. Gendzsi udvari dámaként ismerte Aszagaót, most pedig bele kellett képzelnie a papnő szerepébe. De sehogy sem ment, és keservesen kínozta, hogy valahányszor megpróbálta elképzelni a mostani Aszagaót, mindannyiszor kudarcot vallott.

Az ifjú császár híven követte apjának utolsó intelmeit, és nagy tisztelettel bánt Gendzsivel. De ekkor még igen fiatal is volt, és határozatlan, engedékeny természet, akit környezete könnyen befolyásolhatott. Később már Kokiden vagy a jobb kéz felőli miniszter nyomására újra meg újra jóváhagyott olyan politikai intézkedéseket, amelyeket valójában egyáltalán nem helyeselt.

Ezenközben Kokiden húga, Oborozukijo hercegnő, egyre boldogtalanabbá vált, s bár új helyzetében titkos szerelmi kapcsolat folytatása rendkívül nehéznek és veszedelmesnek igérkezett, végül is módot talált arra, hogy Gendzsi tudomást szerezzen változatlan vonzalmáról. Gendzsi bizony nem bánta

volna, ha ezt nem teszi, de mindazok után, ami köztük történt, nem hagyhatta figyelmen kívül Oborozukijo üzenetét. Az üzenethez híven várt, míg az udvart le nem foglalta az Öt Oltár ünnepe,* s akkor titokban felkereste Oborozukijo lakosztályát. Találkozásuk most is éppolyan rövidnek és álomszerűnek tetszett, mint legelső alkalommal, a virágünnep éjszakáján. A lány komornája, Csunagon, azon a kis mellékajtón csempészte be a férfit, mely már előbb felkeltette figyelmét.* Ez idő táj t véletlenül elég sokan jártak a közelben, és a komorna minden ízében reszketve kísérte végig Gendzsit az úrnője szobáiba vezető elöcsarnokon át, ahol bármely pillanatban felbukkanhatott valaki. Gendzsi jelenléte azokat is szüntelen elragadtatással töltötte el, akik naponta szolgálták. Gondolnivaló, hogy látogatása milyen gyönyörűség volt annak a hölgynek, aki oly hosszú ideig várt visszatértére. És Gendzsi sem maradt közönyös a lány szépsége iránt, hiszen élénk, bájos és közvetlen volt, s ifjúságának és szépségének virágkorát élte. Némi könnyelműséget és szeszélyességet leszámítva, Gendzsi valóban semmi kivetnivalót nem talált a lányban.

Egyszerre csak mozgolódás hallatszott a folyosóról, és Gendzsi egy pillanatra már azt hitte, hogy nappal van. De nyomban rájött, hogy nem a házbeliek járnak-kelnek, hanem a császári testőrség tagjai jöttek jelentkezni.* Nyilvánvalóan tudomásukra jutott, hogy a testőrség egyik tisztje a Palota e részében tölti az éjszakát. Egy pillanatra Gendzsinek az a bolond gyanúja támadt, hogy valami rosszindulatú ember elárulta a testőrség katonáinak, hogy parancsnokukat itt találhatják. Mosolygott saját tévedésén, de ugyanakkor meg is rettent a gondolatra, milyen veszélyes helyzetbe került. Még egyre hallatszott, amint a katonák fel s alá dobognak a folyosón, keresik tisztjüket, s közben ezt kiáltozzák:

– A tigris őrség első órája! A tigris őrség első órája!*

Ekkor Oborozukijo elsuttogta ezt a költeményt:

– Habár az éjszakai őrség azt kiáltja is: „Elég!", a te könnyed s a magamé azt mutatja, hogy mi nem ezt gondoljuk.*

A lány panaszos hangja megindította Gendzsit, és ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Most, hogy ők azt mondják, letelt az idő, miért kellene könnyek közt elszakadnunk attól, amiben, mint szívünk vonakodása mutatja, gyönyörűségünket leltük?! – Ezzel elbúcsúzott a lánytól.

Bár még nem is pirkadt, és a lenyugvó holdat sűrű köd fátyolozta, Gendzsi nagyon nyugtalankodott. És valóban, álöltözetében is annyira feltűnő volt tartása és alakja, hogy nyomban felismerte Dzsokjoden* úrnő egyik bátyja, aki véletlenül éppen abban a pillanatban lépett ki Fudzsicubo régi lakosztályából, és a rácsos kapu árnyékában állt, amikor Gendzsi gyanútlanul elhaladt mellette. Ez a nemesúr nagyot mulatott az eseten, és nem mulaszthatta el, hogy későbbi csevegéseiben minduntalan ki ne térjen rá.

Gendzsi olyan kockázatot vállalt tehát, hogy az eset után jó ideig akaratlanul is az a kívánság élt benne, bárha a hölgyek körében elterjedtebb volna a Fudzsicubót jellemző józan tartózkodás, s ilyenkor szinte örömmel töltötte el, hogy a hercegnő olyan rideg tudott maradni. Annyi bizonyos, hogy Gendzsi számára megtakarított egy sereg idegtépő élményt. De Gendzsi ilyetén hangulata nem volt tartós. A császári hálóterem udvarhölgyéhez nem fűzték mélyebb érzelmek, ám Fudzsicubo úgy vonzotta, mint valami titokzatos hatalom, habár az asszony ridegsége – ami csak ritkán és csupán pillanatokra oldódott fel – nem nyújtott számára egyebet, mint kínlódást és kétségbeesést.

Fudzsicubo már nem érezte jól magát a Palotában, és nem is tudta magát elszánni, hogy elmenjen oda látogatóba, de vigasztalhatatlan volt, mert fiát nem láthatta. Nagy baj, hogy Gendzsi hercegen kívül nem akadt senkije, akitől a gyermekre vonatkozóan tanácsot kérjen, viszont a herceg, sajnos, egyáltalán nem mondott le róla, hogy elárassza őt régi, különös imádatával. A hercegnő szüntelen szorongásban élt, hogy Gendzsi esetleg ki akarja használni függő helyzetét. Annyi bizonyos, az öreg császár úgy halt meg, hogy a gyermeket illetően a legparányibb gyanújának sem adott kifejezést, Fudzsicubo azonban beleborzadt a gondolatba, hogy e csalás miatt milyen szörnyű helyzetbe került. Gendzsivel folytatott viszonyának felújítása

– eltekintve attól, hogy a maga sorsára milyen hatással lenne – fia számára még végzetessé is válhat. Ez a gond annyira nyomasztotta, hogy még amikor azt hitték, imádkozik, olyankor is valójában hol ilyen, hol olyan terveken töprengett, mert valamiképp rá akarta bírni a herceget, hogy irányában táplált érzéseit változtassa meg.

Fudzsicubo minden óvatossága ellenére, Gendzsinek egyik éjszaka sikerült bejutnia házába, és el tudott jutni a szoba közelébe, ahol az asszony üldögélt. A házbeliek közül senki sem játszott össze Gendzsivel, senki sem tudott jöveteléről. Szinte olyan titokzatosan bukkant fel, mint valami álombeli alak. A herceg számtalan szenvedélyes hangú üzenetet küldött Fudzsicubónak – de ezeket itt nem közölhetem. A hercegnő viszont nem kívánta fogadni. Végül ez a makacs ostrom annyira kimerítette a hölgyet, hogy szinte ájulásos állapotba került. Mjobu no Ben és más kedves komornái nagyon megrémültek ettől, és buzgón ápolgatták. Gendzsiben olyan ingerültség és csalódottság viharzott, hogy alig is vette észre, hogyan jutott el Fudzsicubo előszobájába, és arra sem gondolt, hogyan tud majd ismét távozni. Annyira elveszítette a valóság iránti érzékét, hogy bár közben fényes nappal lett, el sem mozdult a helyéről. A házban gyorsan híre futott, hogy Fudzsicubo roszszul lett. Léptek kopogása hallatszott, és Gendzsi, félig öntudatlanul, tapogatózva bement egy közel eső fülkébe, ami fás vagy ruhás kamra lehetett. Az egyik udvarhölgy, zavarában, nagy hirtelen rádobott valami kabátot meg más ruhadarabokat a kamrában szerteszét heverő holmikból.

Fudzsicubo egész éjszaka nagy testi és lelki kínoktól szenvedett. Mivel nagyon szédült, bátyjai, akik csak az imént jelentek meg nála, elküldtek papért. Gendzsi, a búvóhelyéről, megrettenve és szomorúan hallotta mindezt. A nap java része elmúlt, mire a hercegnő lassanként végre jobban lett. Arról természetesen halvány sejtelme sem volt, hogy Gendzsi még a házban tartózkodik, udvarhölgyei pedig attól tartottak, hogy megismétlődne az éjszakai tohama, ha említést tennének a herceg jelenlétéről. Fudzsicubo felkelt és elvánszorgott a székig, ahol üldögélni szokott; bátyjai is eltávoztak, abban a remény-

ben, hogy most már túl jutott a nehezén. Fudzsicubo magára maradt. Szobájának e részéből még bizalmas komornái is visszahúzódtak, és hallatszott, amint a helyiség túlsó végében, a paraván mögött tesznek-vesznek. Omjobunak és még néhány hölgynek, akik tudtak a titokról, most az volt az egyetlen gondjuk, hogyan lehetne a herceget a legalkalmasabb módon eltávolítani a házból. Meg voltak győződve arról, ha Gendzsi itt marad, a következő éjszaka ugyanaz a jelenet ismétlődik meg, ugyanolyan áldatlan körülmények között, és éppen nagy aggódva súgtak-búgtak, amikor Gendzsi kissé kinyitotta az ajtót, kisurrant rejtekhelyéről, és meghúzódott a Fudzsicubo hálófülkéjét elkerítő egyik paraván mögött. Innen végre kedvére elgyönyörködhetett az asszonyban, és közben az öröm és csodálat könnyei futották el szemét.

– De szerencsétlen vagyok is, de nyomorult! – suttogta Fudzsicubo. – De nyomorúságom nemsokára véget ér, hamarosan elmúlik minden . . .

Az asszony most a szoba közepe felé bámult, így Gendzsi egy pillanatra megláthatta arcélét: kimondhatatlanul bájos volt. Ekkor bejött Omjobu – gyümölcsöt hozott reggelire. Ámbár a gyümölcsös doboz fedele különlegesen finom és szép munka volt, az asszony egyetlen pillantásra sem méltatta, csak ült ott mozdulatlanul, és maga elé bámult, mint aki számára az élet elvesztette minden vonzóerejét és értelmét.

Milyen csodálatosan szép asszony! Most, hogy az azonos körülmények folytán összehasonlítást tehetett, rájött, menynyire hasonlít Fudzsicubo testtartása, arckifejezése, minden apró vonása a nála otthon élő lányéhoz! De főként a fejtartásukban meg a hajuk növésében pontosan ugyanaz a csodálatos báj! Muraszaki már évek óta bizonyos mértékben száműzni tudta a herceg gondolataiból Fudzsicubo császárnőt. De most, hogy meglátta, milyen elképesztően hasonlítanak egymásra, úgy képzelte, hogy számára Muraszaki egész idő alatt csupán hasonmása és pótlója volt annak az asszonynak, aki megtagadta tőle szerelmét. Egy pillanatra felvillant benne, vajon meg tudná-e őket különböztetni, ha itt ülnének egymás mellett! Micsoda őrület! Pedig lehetséges, hogy kettejük hasonlósága

merő képzelődés csupán, hiszen Fudzsicubo oly sok éven át egész gondolatvilágát betöltötte. Ezek után természetes, hogy ilyesmi felötlik benne. Gendzsi nem bírta már türtőztetni magát, beljebb osont rejtekhelyéről, és gyorsan megbújt a díszfüggönyök közt, s innen már meg is érinthette az asszony köpenyének uszályát. A hercegi illatszerről Fudzsicubo nyomban rájött, hogy Gendzsi ott jár, s meglepődésében és félelmében arccal a heverőjére borult.

– Hát ennyire elviselhetetlen számodra, hogy rám tekints? – kérdezte Gendzsi, és kétségbeesetten kapaszkodott Fudzsicubo köpenyének szegélyébe.

Fudzsicubo azonban, halálos rettegésben, lecsúsztatta válláról a köpenyét, és Gendzsi kezében hagyva, menekülni akart: a véletlen balszerencse azonban úgy akarta, hogy haja beleakadt a köpeny egyik szalagjába, és fogva tartotta. Irtózattal látta, sorsának emberfölötti hatalma azzal fenyegeti, hogy kiszolgáltatja Gendzsi kényére-kedvére. Gendzsi pedig egy csapásra elvesztette minden méltóságát és önuralmát: heves zokogás közepette, szinte nem is tudva, mit beszél, elébe tárta szenvedélyének és kétségbeesésének egész történetét. Fudzsicubo elborzadt. Megbocsáthatatlannak érezte, hogy Gendzsi eljött, s hogy így kitört, ezért egyszerűen nem is válaszolt. Gendzsi unszolására végül betegségére hivatkozott, de megígérte, hogy majd máskor fogadja. Gendzsi azonban nem tűrte, hogy félrevezessék, és folytatta heves szerelmi vallomásait. Az egész szóáradatból, melyet az asszony annyira visszatetszőnek érzett, hogy egyáltalán oda sem hallgatott, mégis megütötte fülét néhány szó, s ezek valami okból meg is indították. Így, bár változatlanul szilárd volt elhatározása, hogy az, ami akkor, ama áldatlan alkalommal történt, soha, soha meg nem ismétlődhet, most egyszerre barátságosan válaszolgatott Gendzsinek. Ügyes kibúvók és ürügyek segítségével elérte, hogy Gendzsi csak beszélt, beszélt, s közben elmúlt az éjszaka. Fudzsicubo józansága láttán Gendzsi elrestellte magát, és alázatosan így szólt az asszonyhoz:

– Igazán senki semmi rosszat nem találhat abban, ha néhaféha így meglátogatlak. Ha megtehetném, számomra nagy

vigaszt jelentene. – Ezt mondta, és még sok egyebet, de most sokkal kevésbé kétségbeesetten beszélt. Az ilyen események során még a leghétköznapibb embereken is különös elérzékenyülés és képzelgés vesz erőt. Mennyivel inkább az olyan szerelmespáron, mint Gendzsi és a császárnő!

De ekkor már fényes nappal volt. Bejött Omjobu és a lánya, és foglalatoskodni kezdtek úrnőjük körül. Gendzsi távoztában még gyengéd hangon folytatta mondanivalóját. Fudzsicubo azonban csak ült, és tekintete a semmibe révedt, mint aki csak félig jár az élők közt. Mártírra valló viselkedése teljesen kétségbeejtette Gendzsit, s végül felkiáltott:

– Válaszolj, válaszolj hát! Nem bírok élni nélküled! És mit segíthet ezen a halál? Hiszen jól tudom, minden jövendő életemben arra leszek ítélve, hogy e szörnyű szenvedély kínjaitól gyötrődjem!

A körötte szorgoskodók rémületére, Fudzsicubo még most is csak ült, és egyre maga elé révedt. Gendzsi elmondta ezt a költeményt:

– Ha igaz, hogy a sors, e gonosz ellenség, mely bennünket elválaszt, nemcsak jelenünk fölött uralkodik, akkor én szenvedésben töltöm az örökkévalóságot.

Amint Fudzsicubo meghallotta, hogy szerelmük köteléke Gendzsit még az üdvösségtől is megfoszthatja, elsírta magát, és ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Ha ez a kötelék örök időkre kizár téged az üdvösségből, keserű szavaiddal ne a sorsot vádold, hanem a saját szívedet. – Minden szavát gyengédséggel ejtette ki, s ez mindenekfölött drága volt Gendzsinek. De azt is tudta, hogy további beszélgetésük mindkettőjük számára csak fájdalmas lehet, ezért kirohant a szobából.

Gendzsi úgy érezte, meggyűlöltette magát Fudzsicubóval. Soha többé nem kerülhet a szeme elé. Eddigi szokását félretéve, reggel nem írt neki levelet. Már jó ideje nem látogatott el sem a császárhoz, sem a trónörököshöz, csak tépelődve hevert szobájában, s egyre Fudzsicubo ridegsége járt az eszében. Sóvárgása, megalázottsága végül is olyan szánalmas állapotba juttatta, hogy az az érzése támadt, a kínlódástól és fájdalom-

tól belül egészen megsemmisült. Gyakran átsuhant benne ez a költemény: „Lépteim kopogása hamarosan köves úton* ütemezi dalát." És valóban, számára ismét oly örömtelenné vált a világ, hogy majdnem erre az elhatározásra jutott, de eszébe ötlött, hogy van még valaki, akinek boldogsága fölött neki kell őrködnie. Nem hagyhat el ilyen drága teremtést, aki így bízik benne, ezért csakhamar letett szándékáról.

Fudzsicubo maga is nagy belső nyugtalansággal töprengett el a történteken. Megtudta, hogy Gendzsi egy álló napon át a házban rejtőzött, de jelét sem adta, hogy ott van. Amikor Omjobu és a többi hölgy ezt feltárta előtte, azt sem hallgatták el, mennyire felháborodtak a Gendzsi számára oly szánalmas helyzeten. Fudzsicubo azonban nem tűrte ezt a véleménynyilvánítást. Jól tudta, hogy ha továbbra is elutasítóan viselkedik Gendzsivel szemben, az viszont majd elfordul a trónörökösöt – márpedig ezt mindenképp el akarta kerülni. A herceg, egy kétségbeesett pillanatában, valami jóváthetetlen lépésre szánhatja magát, ez a gondolat pedig – bár kínlódott a maga szorongatott helyzetétől – rettegéssel töltötte el. Ha megismétlődik azt, ami a legutóbbi éjszaka történt, csakhamar mindkettőjük jó híre bizonyosan és visszavonhatatlanul odalesz. Érezte, hogy a világ ítéletéből kivehetné a fullánkot azzal, ha leköszönne császárnői rangjáról, hiszen az adományozás hírét Kokiden úrnő annak idején epés megjegyzésekkel fogadta. Jól emlékezett rá, hogy az elhunyt császár milyen szándékkal és milyen határozott utasítással adta neki ezt a címet. De szavait Fudzsicubo már nem érezte kötelezőnek, hiszen a császár halála óta az udvarban minden gyökeresen megváltozott. Attól nem kellett félnie, hogy rá is az a sors vár, mint Csi asszonyra,* de okkal feltételezte, hogy mint császárnőnek, helyzete ezután nemcsak nevetséges, de megalázó is lenne. Cseppet sem volt kedvére, hogy gúny és gáncsoskodás ellen hadakozzék. Elhatározása hamar megszületett. Le kell mondania a világról. Előbb azonban látni akarta fiát. Nem bírta elviselni, hogy gyermeke ne lássa őt soha többé úgy, ahogy az elmúlt időkben ismerte. Minden nagyobb kíséret nélkül elhajtatott a Palotába. Több alkalommal, amikor még a mostaninál is kisebb kísérettel utazott, Gendzsi vele volt, és mindenről gondoskodott. Ő azonban most – betegségére hivatkozva – távol maradt. Régebben az volt a szokása, hogy állandóan érdeklődött Fudzsicubo egészsége felől. Ezt most abbahagyta, de a részvevő szívű Omjobu szemében ez is csak azt bizonyította, hogy Gendzsi a legmélyebb lelki nyomorúságba süllyedt.

A kis herceg csinos fiúcskává cseperedett. Anyja látogatása meglepte, és boldoggá tette, s hamarosan minden titkát elmesélte neki. Fudzsicubo szomorúan nézte. Úgy érezte, elviselhetetlenül nehéz lépésre szánta el magát. De elég volt, hogy egyetlenegyszer körülpillantson a Palotában, s máris meglátta, milyen sok, nagy változás és felfordulás történt, és ezzel az ő helyzete is mennyire bizonytalanná vált az udvarnál. Kokiden részéről még most is azt a hajthatatlan ellenségeskedést tapasztalta, mely csak az alkalmat lesi, hogy kellemetlenkedjék neki vagy megalázhassa. Fudzsicubo számára magas rangja nemcsak hogy nem jelentett védelmet, de csak még jobban veszélyeztette maga és fia helyzetét. Sokáig habozott, ellentétes érzelmek közt hányódva, s végül arra az elhatározásra jutott, hogy megkérdezi fiát:

– Mit szólnál hozzá, ha most hosszú, hosszú időre elmennék, s mire megint eljönnék hozzád látogatóba, egészen megváltoznék . . . akár ha nem is én lennék? – Közben kutatva nézett kisfia arcába.

– Miért? Mi történne veled? – kérdezte a gyerek nagy kíváncsian. – Olyan lennél, mint az öreg Sikibu néni? Minek akarnál olyan lenni? – És nevetett.

Nehéz volt neki erről beszélni. Fudzsicubo újból kezdte:

– Sikibu csúnya, mert már megöregedett. De nem erre gondoltam. Nekem még annyi hajam sem lesz, mint Sikibunak, és fekete ruhát fogok viselni, mint a káplán, akit esténként láthatsz, mert ide jön imádkozni. De az még sok időbe telik, mire megengedik, hogy meglátogathassalak.

A fiúcska látta, hogy anyja sír, és erre határozott hangon, nyomban így válaszolt:

– Ha sokáig nem jössz, nagyon fogsz nekem hiányozni.

És ő is sírva fakadt, de szégyellte könnyeit és elfordult.

Mozdulatára hosszú, hullámos haja az arcába hullt. A szeme, a homloka... minden szakasztott mása volt az arcnak, melyet Fudzsicubo oly jól ismert. A fiúcska tejfogai még nem hullottak ki. Egyik-másik kicsit hibás volt, s ahogy fehér fogsorából kivillant az a néhány feketés fogacska, különös bájt és kedvességet kölcsönzött mosolyának. Ahogy Fudzsicubo elnézte féligmeddig még kislányosan szép fiát, egyszeribe ráébredt, menynyire hasonlít apjára, s ettől még sokkal boldogtalanabbnak érezte magát. Hogy ez a hasonlatosság fájdalmasan érintette, s még a gyermek szépsége fölött érzett pillanatnyi örömét is megmérgezte, pusztán azért történhetett, mert félt a szóbeszédtől, melyre ez a hasonlóság alkalmat adhat.

Gendzsi is vágyott rá, hogy láthassa fiát, de elhatározta, távoltartja magát mindaddig, míg Fudzsicubo hercegnő az udvarban tartózkodik. Ebből talán megérti a hercegnő, hogy mennyire megbántotta ridegségével, mert valószínűleg biztosra veszi, hogy találkozik vele a kis herceg lakosztályában.

A herceg rossz hangulatban volt, és számára csak vánszorogva telt az idő. Ősz volt már, és fájlalta, miért is nem ment vidékre. Elhatározta, hogy a Felhős Erdők Templomában* tölt el néhány napot. Ott is élt néhány napon át anyai nagybátyjának, a *Vinaja** tudós ismerőjének cellájában: a szent iratokat olvasta, és különböző vezekléseket végzett. Ez idő alatt sok mindent látott, ami megindultsággal és örömmel töltötte el. A környező erdőkben már sárgultak a juharfák, s erről eszébe jutott a dal, melyet Szodzso ugyanezen a helyen írt: „Ti büszke őszi tájak..." Rövid idő múltán úgy érezte, mintha mindig is ez a hely lett volna otthona. Számos tudóst gyűjtött maga köré, akik híresek voltak arról, mennyire ismerik a szent törvényeket, és felkérte őket, hogy vitatkozzanak ott, az ő jelenlétében. Ámde még az ilyen foglalatosságok közben is – melyeknek az volt az egyetlen céljuk, hogy mélyen bevéssék a herceg szívébe minden földi vágy hiú voltát –, e mulandó világból egy lány alakja mégis minduntalan felbukkant előtte, és minden imádsága közben is egyre kísértette.

Egy nap hajnalban, a lenyugvó hold fényében, a templom papjai kegyes áldozatot mutattak be friss levelekből és virágokból egy közelben álló szobor előtt. Gendzsi azt is hallotta, amint az ezüst virágtartó tálak összecsendültek, miközben a papok krizantémot és tarka juharlombot szórnak Buddha lába elé. Gendzsi úgy érezte, hogy egyedül ez az igazán hasznos élet, amit itt élnek, mégpedig nem csupán azért, mert megszerzik üdvösségüket, hanem azért is, mert ennek az életnek önmagában is megvan a varázsa, szépsége. Újra és újra elcsodálkozott, hogyan is bírta oly hosszú időn át elviselni a maga céltalan életét. Nagybátyjának, a *Vinaja* tudorának, rendkívül kifejező hangja volt, és amikor imájában ahhoz a részhez érkezett, hogy „... senkit el nem taszít, de magához vesz minden élőt, ki az ő nevét hívja", Gendzsi megirigyelte, hogy ilyen hittel hirdeti Buddha ígéretét. Miért ne éljen ő is ezzel az ígérettel, miért ne élje ő is ezt a megszentelt életet? Hirtelen eszébe jutott Muraszaki és az otthona. Ugyan mit gondolhat most felőle? Sok nap múlt el, amióta utoljára látta, és most sietett jóvátenni mulasztását. „Próbaképp jöttem ide – írta Muraszakinak –, hogy eldöntsem, nem lenne-e számomra helyesebb, ha örökre visszavonulnék a világtól. Amióta itt vagyok, lassanlassan egyre világosabbá válik számomra, hogy jelenlegi életem nem hozhat mást, mint nyomorúságot; és éppen ma olvastak fel nekem egy olyan igét, mely rendkívül megrázott, és meggyőzött arról, hogy többé nem szabad késlekednem..." A levelet micsinokui szantálfa-papírra írta, nem ragaszkodott semmilyen formasághoz, de nagyon elegánsan írt. Költeményt is küldött: „Mivel olyan házban hagytalak, melyet sűrűn körülvesz a harmatos sás, nyugtalan szívvel hallom, mint fújnak a vad szelek minden égtáj felől." Ezt és még sok egyebet írt neki. Muraszaki, amikor elolvasta, sírt. Válaszát fehér papírszalagra írta: „Ha vad szél fúj, először a harmatos pókháló lebben meg, mely a kiszáradt sás szárán függ a réteken." Ahogy Gendzsi olvasta, látta, milyen gyorsan tökéletesedik Muraszaki íráskészsége, és örömében csendesen elmosolyodott. Gendzsi oly sok levelet írt neki, hogy Muraszaki keze vonása igen hasonlított a hercegéhez, éppen csak hogy nála néhány lányosan finom és bájos vonással gyarapodott. Végül is sem ebben, sem más egyébben nem okozott csalódást Gendzsinek.

Eszébe jutott, hogy Kamo nincs is olyan messze, és arra gondolt, üzenetet küld a Szűznek. Ez az írás ment el Csudzsónak, Aszagao komornájának: „Idegenek közt, mély bánatba borulva, vigasztalanul szenvedek, és úrnőd erről mit sem tudhat." Aztán hosszan leírta szomorúságát, majd egy költemény következett, mely a Szűznek szólt: „Makulátlan istennő, az elmúlt napokra való emlékezés bátorít rá, hogy ezt a zálogot szentélyedre függesszem." És a régi dalt idézve hozzátette: „Bárcsak vissza tudnám forgatni az időt, mint a gyűrűt az ujjamon, hogy az »egykor« »most« legyen." Világoszöld papírra írt, és a levéllel elküldte a szent fa egy ágacskáját, lobogó fehér szalagokkal feldíszítve, mert így illett a szent helyhez, ahová szánta.

Csudzso komornától ez a válasz érkezett: „Itt oly kevés dolog akad, ami a hosszú, üres napok egyhangúságát megtörje, hogy a Szüzet égi gondolataiban időnként egy-egy pillanatra fölkeresi a múltra való emlékezés. Rólad is szól olykor, de csak annyit mond, semmi haszna, hogy rád gondoljon." A komorna levele hosszú volt, és nagy gonddal írta. Keskeny papírcsíkra, melyet a szent szokás szerint fehér szalagra kötött, a Szűz maga ezt a költeményt írta: „Jól tudod, hogy a régmúlt napokból közöttünk nem maradt olyan titok, amit szent zálogként köthetnék szívedre." A levelet nem nagy gonddal írta, de ecsetvonásaiban volt valami könnyedség, ami gyönyörködtette Gendzsit, és bizonyos volt benne, hogy az udvar a lányban olyasvalakit vesztett el, akiből idővel rendkívüli asszony válhatott volna.

Gendzsi megborzongott. Milyen könyörtelen az isten! Egyszerre eszébe jutott, hogy csak a legutóbbi őszön is a Mezei Palota komor kapuja éppen ilyen felháborodást és kétségbeesést ébresztett benne. Miért kell eltűrni, hogy ezek a hatalmak ilyen szörnyű áldozatokat követeljenek?

A Gendzsiben rejlő furcsa, természetellenes vonás – melyről már gyakran szóltunk – ismét felbukkant, mégpedig ilyen lehetetlen körülmények között. Hiszen évek hosszú során át, amikor Aszagao elérhető lett volna számára, egyetlen valóban komoly kísérletet sem tett, hogy megnyerje, és csupán

holmi ünnepélyes kijelentésekre és esdeklésekre szorítkozott. Ám most, hogy tökéletesen elérhetetlenné vált számára, nyomban arról képzelgett, hogy más őt pedig igazán soha nem is érdekelte. Mivel Aszagao azt hitte, hogy Gendzsi reménytelen szerelem áldozata, nem volt szíve megválaszolatlanul hagyni a herceg leveleit, és egy ideig rendkívül különös és valószerűtlen hangú levélváltás folyt köztük.

Mielőtt a herceg elhagyta a Felhős Erdők Templomát, teljes egészében elolvasta a Hatvan fejezetet,* és nagybátyjától magyarázatot kért sok homályos részletre. Képzelhető, menynyire el voltak ragadtatva a papok, még a rend legszerényebb tagjait is beleértve. Valósággal úgy érezték, mintha Amida különös kegyelmébe fogadta volna szegényes falusi templomukat, mert másképp hogyan is eshetett volna, hogy ilyen fény sugározzék rájuk.

Gendzsin azonban csakhamar ismét erőt vett a nyugtalanság. Szelleme állandóan világi dolgokon kalandozott, és bár félt a visszatéréstől, de volt valaki, akit – szíve legmélyebb érzéseire hallgatva – nem akart többé elhanyagolni. Elutazása előtt elrendelte, hogy énekeljenek a szent iratokból, majd a templom minden papjának, a legnagyobbnak és a legkisebbnek egyaránt, de még a környékbeli parasztoknak is, ajándékokat adott. Részt vett még sok vallásos gyakorlaton, alamizsnálkodott, majd elutazott. A falusiak, megannyi faragatlan, furcsa, lompos, görnyedt ember, hetedhét határból összesereglettek a kapuknál, hogy lássák, amint Gendzsi útra kel. Kocsiját fekete takaró borította, és ő maga még most is egérszürke, előnytelen gyászruhát viselt. A nép csupán futó pillantást vethetett rá, amikor kocsiba szállt, de ennyi is meggyőzte őket, hogy nem mindennapos szépségű az a herceg, aki egy ideig közelükben időzött, és bizony sokan könnyekig meghatódtak.

Amikor visszatért a palotájába, úgy látta, hogy Muraszaki az utóbbi hónapok alatt sokat elhagyott gyerekességéből. Az udvarban történt változásokról igen komolyan beszámolt, és nagy aggódást mutatott Gendzsi jövője iránt. Az a tény, hogy Gendzsi érdeklődése az utóbbi hetekben valaki más felé fordult, aligha kerülte el figyelmét. A herceg némi szorongást ér-

zett, mikor eszébe jutott, hogy Muraszaki a neki küldött legutóbbi költeményében száradó sásra célzott, s erre, bűnbánattal telve, a szokottnál is nagyobb kedvességet tanúsított iránta. A falusi templomból, ahol most, legutóbb járt, őszi lombcsokrot hozott neki. Aztán együtt nekiálltak, és összehasonlítgatták a palota kertjében álló fák színével: ahogy egymás mellé téve elnézegették a leveleket, látszott, hogy a faluról származó lomb színe sötétebb vörös. De volt valaki, aki Gendzsi gondolatait egész idő alatt mindennél jobban foglalkoztatta, s ahogy elnézte a leveleket, érett színüket, mely mellett minden más szín csak sápadt lehetett, eszébe jutott, hogy egyedül *őt* nem értesítette még arról, hogy visszatért. Annyira gyötörte a vágy, hogy hírt kapjon tőle, hogy végül is levelet írt Omjobunak, s közölte vele, hogy visszatért a templomból: „Meglepetéssel és örömmel hallottam, hogy úrnőd látogatást tett az udvarnál. Vágytam rá, hogy halljak róla és a kis hercegről, de bármennyire vártam is a híradásra, a vezeklési gyakorlatok és elmélkedések előírt rendjét nem szakíthattam meg. Így aztán sok nap múlt el, amióta legutoljára hírt adtam nektek magamról. Itt küldök néhány gallyacska őszi lombot. Kérd meg úrnődet, hogy pillantson rájuk, ha van hozzá kellő hangulata, hiszen ha nincs ki nézze, hasztalan a szépségük, akár »az éjszakában kiteregetett selymeké«."

Nagy levelű, bozontos ágakat küldött, s amikor Fudzsicubo közelebbről szemügyre vette a csokrot, az egyik ágra kötve felfedezte az ismerős keskeny papírcsíkot, amelyre Gendzsi szokta írni a neki szóló üzeneteket. Udvarhölgyei figyelték, s most, hogy így megnézegette az ajándékot, Fudzsicubo érezte, hogy belepirult. Gendzsi tehát még most is olyan siralmas kedélyállapotban van! Pedig biztosan tudja, hogy neki milyen kínos ilyen ajándékot elfogadnia olyasvalakitől, akiről jól tudják, hogy a rajongója! Fudzsicubo azt kívánta, bárha Gendzsi nagyobb tekintettel lenne az ő érzelmeire és jó hírére, s ezért az egyik szolgálólánynak megparancsolta, hogy az ágakat tegyék vázába, és a verandán állítsák az egyik párna mellé, jó távol, amennyire csak lehet.

Fudzsicubo válaszában csupán olyan ügyeinek említésére szorítkozott, amelyekben szüksége volt a herceg tanácsára. Ez a hűvös és személytelen hang mélyen megsebezte Gendzsit. De mivel szokásává vált, hogy minden nehézségben támasza legyen a hercegnőnek, úgy érezte, ha azon a napon is távol marad, amikor Fudzsicubo elhagyja az udvart, nem kívánatos feltevésekre adhat alkalmat, s amikor meghallotta, hogy máris kitűzték Fudzsicubo távozásának napját, a Palotába sietett. Mindenekelőtt az ifjú császár lakosztályába ment, és mivel az éppen pihenőt tartott, hosszasan elbeszélgettek. Őfelsége külsőre rendkívül hasonlított az öreg császárhoz, de fürgébb, elevenebb természet volt. Az ifjú felséggel könnyen lehetett szót érteni, és csakhamar mindketten emlékeiket idézgették elhunyt apjukról. A császár hallott róla, hogy nagynénjével, Oborozukijo hercegnővel, Gendzsi még most is bizalmas viszonyban áll, sőt maga is látni vélte kölcsönös rokonszenvük bizonyos jeleit. Ha ez a dolog akkor kezdődött volna, amikor a hercegnő már az udvarban tartózkodott, akkor – érzése szerint – kénytelen lenne tudomást venni róla. De mivel tudta, hogy kettejük barátsága már régi keletű, úgy gondolta, ilyen körülmények között nem találhat a dolgukon semmi kivetnivalót.

Mindenféléről elbeszélgettek, többek között kínai tanulmányaikról is, és a császár Gendzsi tanácsát kérte néhány nehéz sor értelmezésére vonatkozóan. Ezután elmondták gáláns verseiket, melyeket legutóbb az udvarbeli hölgyekhez intéztek, és beszélgetésük folyamán a császár kifejezésre juttatta, menynyire csodálja Rokudzso hercegnő lányát, és mennyire bántja, hogy a lánynak el kellett mennie Iszébe. Gendzsi ettől nekibátorodott, és elmesélte a császárnak a Mezei Palotában tett látogatását és az ott tapasztalt szomorú körülményeket. A fogyó hold már fölkelőben volt.

– Éppen ilyenkor vágyik az ember zenére!* – sóhajtott fel bánatosan a császár.

Gendzsi búcsúzkodni kezdett, s magyarázatul hozzáfűzte, hogy a volt császárnőnél kell jelentkeznie szolgálatra, mielőtt a hölgy ismét visszatérne otthonába.

– Bizonyára emlékszel – mondta –, hogy elhunyt császár apánk engem jelölt ki a trónörökös gyámjául, az én oltalmamra

bízta. De, sajnos, nincs is senki, aki pártját fogja, ezért rendkívül nyugtalanít a jövője, és kénytelen vagyok anyjával e dologban elég sűrűn tanácskozni.

– Úgy is van, hogy apánk kívánsága szerint őt tekintem trónörökösnek – felelte a császár. – Ezért, amennyire tőlem telik, mindenkor és minden módon igyekszem segíteni rajta. De valójában nem sokat tehetek érte. Hallom, bámulatosan halad az írásban, és hogy minden tekintetben meg vannak vele elégedve. Attól tartok, hogy a fiú majd több elismerést arat számomra, mint amennyi segítséget magam nyújthatok neki.

– Igen, szemlátomást sok tekintetben érett a korához mérten, és igen értelmes – mondta Gendzsi –, a jelleme azonban még teljesen kialakulatlan.

Egy kissé elbeszélgettek még a gyerek tehetségéről, aztán Gendzsi a trónörökös lakosztályába ment.

Az udvarban élt egy bizonyos To no Ben nevű ifjú, aki Kokiden bátyjának, To Dainagonnak fia volt. Fiatal volt, csinos és népszerű, s így egy kissé nyakára nőtt mindenkinek. A fiatalember éppen húgának, Reikeiden hercegnőnek lakosztályába igyekezett.

Ahogy Gendzsi szolgái, uruk előtt haladva, a trónörökös lakosztálya felé tartottak, egy percre elvágták a fiatalember útját, s az, kénytelen-kelletlen, megállt és várakozott, míg mindnyájan el nem haladtak előtte. Suttogva, de elég érthetően, hogy Gendzsi minden szót hallhatott, az ifjú udvaronc ezt a dalt énekelte:

– Mikor a nap előtt fehér szivárvány ívelt, a trónörökös megremegett.*

Gendzsi elvörösödött, de nyilvánvalóan az volt a leghelyesebb, ha úgy tesz, mint aki semmit sem hallott.

Az, hogy Kokiden lassanként az egész családjába beoltja a Gendzsi iránt táplált gyűlölködés mérgét, nemcsak kellemetlen, de igen aggasztó is volt. Gendzsi valóban nagyon nyugtalan lett, de értett hozzá, hogy ilyen alkalmakkor palástolja zavarát.

Ahogy megérkezett Fudzsicubo lakosztályába, a hercegnőnek beküldött üzenetében azzal magyarázta késését, hogy tovább

tartóztatták a kihallgatáson. Csodaszép holdvilágos éjszaka volt. Ilyenkor a néhai császár zenét szokott rendelni. Fudzsicubo emlékezett ezekre a ragyogó, éjféli mulatságokra. Minden olyan volt, mint régen: minden szoba, kert és udvar – és mindez mégsem volt a régi császári Palota! Komornája, Omjobu útján ezt a költeményt küldte Gendzsinek: „Bár a sötét pára miatt most nem látni a Kilencszeres Falu Palotát, szívem mégis a fénylő hold felé* repes, mely messze a felhők fölött lakozik." Üzenetében nem tett célzást arra, hogy Gendzsit látni kívánja, de a hangja nem volt barátságtalan. A herceg egészen feledte a benne élő neheztelést, és szemét elfutotta a könny, mialatt ezt írta: „Bár a holdsugárok ma is oly kedvesek, mint az elmúlt években, számomra hiábavaló a szépségük, mert hidegség leplébe burkolóztak."

A hercegnő úgy tervezte, hogy a reggeli szürkületkor hagyja el a Palotát, s most még sok dolga akadt fia, az ifjú herceg körül. Aggódott a jövőjéért, ezért elhalmozta intelmekkel és jó tanácsokkal. A gyermek csak édeskeveset értett mindabból, amit anyja mondott, és amikor Fudzsicubo látta, hogy a fiúcska figyelme elkalandozik, érezte is, jobban, mint bármikor, hogy a gyerek még nincs abban a korban, hogy segíteni tudjon önmagán. Rendes körülmények között igen korán lefektették a kisfiút, de most kérte, hadd maradjon fenn, míg anyja el nem távozik a Palotából. Bizonyára azért kérte ezt, mert feldúlta, hogy anyja távozni készül – de azért igen bátran viselkedett, ám Fudzsicubo ettől csak még bűntudatosabban gondolt rá, hogy íme, elhagyja gyermekét.

Gendzsi nem bírta elfeledni To no Ben orcátlan viselkedésének emlékét. Egész életkedve odalett, és hosszú időn át senkinek sem írt, még Oborozukinak sem. Megkezdődtek az őszi esők, s a lány még egyetlen sort sem kapott a hercegtől. Oborozuki már azon töprengett, mi baj történhetett, s végül ezt a költeményt küldte Gendzsinek: „Mialatt az ősz szaggatta a fák levelét, az egész viharos időszak alatt bánatosan vártam a híradásra, mely nem érkezett meg." Kétségtelenül némi fáradságába kerülhetett, mire titokban elküldhette üzenetét. Maga a költemény egyébként igazán kedves volt. Gendzsi visszatar-

totta Oborozuki hírnökét, íróasztalához ment, kinyitotta a fiókot, melyben kínai papírjait őrizte. Kiválasztotta a legszebb lapot, nagy gonddal előkészítette írószerszámát, s aztán megírta válaszát. Már a levél külseje is olyan előkelő volt, hogy láttára az Oborozukit körülvevő hölgyekben is nem kis izgalom támadt. Ugyan ki küldhet ilyen levelet? Sokatmondó pillantásokat váltottak egymással. „Egy idő óta igen rossz a kedélyállapotom, olyan okok miatt, melyekről céltalan lenne beszélni." Ezt írta a herceg, és hozzáfűzött egy költeményt: „Mit gondolsz, az őszi eső miért pereg sűrűbben, mint hajdanán? Azért, mert könnyeim is vele peregnek: könnyezem, mert nem láthatjuk egymást." Azt is megírta, hogy csakhamar feledné az esőt, a világ minden baját, és rosszkedve is eloszlana, ha újra szabaddá válna barátságuk' ösvénye.

Gendzsi rendkívül nagy gondot fordított a levélre. Voltak azonban más ismerősei, akik levelükben szemrehányást tettek Gendzsinek, amiért elhanyagolja őket, s bár ő mindegyiküknek nyomban válaszolt, de azért akadt olyan is, akihez sem így, sem úgy, nemigen ragaszkodott már.

Amikor elérkezett a császár halálának első évfordulója, a szokásos szertartásokon kívül Gendzsi különös pompával megtartotta a *Nyolc recitációt** is. Az országos gyász a tizenegyedik hónap első napján volt. Sűrűn hullt a hó. Gendzsi ezt a költeményt küldte Fudzsicubónak: „Még ha újra eljött is a nap, melyen ő eltávozott tőlünk, a viszontlátás napjában már nem merünk remélni."

Ezen a napon a legmélyebb kétségbeesés lett úrrá a hercegnőn, mert bármerre nézett is, a boldogság legkisebb reménye sem éltethette. Válasza így szólt: „Noha fáj nekem, hogy oly sokkal túlélem őt, de hogy újra itt ez a nap, ettől megnyugszom kissé: olyan ez számomra, mintha ő újra e világon uralkodnék."

A levél nem vallott nagy írásművészre, de minden vonásából sajátos előkelőség és kifinomultság sugározott (Gendzsi legalábbis így látta). A pillanatnyi divat is más írást diktált volna, de ez mit sem számított: a hercegnőnek teljesen önállóan kialakított, egyéni stílusa volt.

Gendzsinek eszébe jutott, hogy éppen aznap van az apja lelkéért tartandó nagy istentisztelet, és Fudzsicubót száműznie kellett gondolataiból. A szüntelenül szemerkélő havas esőben csatakosra ázott, de ellátta a körülményes szertartásokban és körmenetekben rá háruló szerepet.

A *Nyolc recitációt* a tizenkettedik hónap tizedik napján és az ezt követő négy napon kellett megtartaniuk Fudzsicubo házában. A hercegnő igen sokat fáradozott azon, hogy a szertartás a lehető legfényesebb legyen. Az ebben az öt napban használandó sátrakat elefántcsont rudakra göngyölítették, s a finom selyemmel bélelt sátorlapokat bambuszsásból font dobozokban őrizték. Ritka pompával készítettek elő mindent. De Fudzsicubo irányítása mellett még a szürke, mindennapos teendők is különösen szépnek és tökéletesnek tetszettek. Éppen ezért Gendzsit meg sem lepte, hogy a recitációt olyan szívbe markolón és annyi méltósággal végezték el. A Buddhát díszítő ékességek, a virágoltárok terítője, minden-minden oly szépséges volt, hogy Gendzsi azt hitte, álmodik és Amidánál jár az üdvösség honában.

A recitáció első napját Fudzsicubo apja emlékének szentelték:* a második nap anyjáé volt, az elhunyt császárnőé. A harmadik napot férje, a néhai császár emlékezetének szánták. Ekkor került sor az ötödik könyv felolvasására. Hiába volt Kokidennek és hízelgői táborának rosszallása, az udvar többsége részt vett a szertartáson. Különös gonddal választották ki, kik olvassanak fel ezen a napon, és amikor a recitálásban ezekhez a sorokhoz értek: „. . . ekkor rőzsét gyűjtött tüzelőnek, és vad bogyókat meg a hegyek fáin termett gyümölcsöt szedett . . .", minden szó sajátságos értelmet kapott, pedig mindnyájan gyakran hallották már e sorokat. Az elhunyt fiainak feladata volt, hogy az oltár körüli teendőket ellássák: ők állták körül az oltárt, és kinyújtott karral feltartották az arany és ezüst tálakat, amelyeken halomban állt mindenféle áldozati ajándék. Gendzsi olyan ügyesen és annyi bájjal vett részt ebben a szertartásban, hogy a többiek nyomába sem léphettek. Erre majd azt mondjátok, hogy igen sokszor emlegettem már Gendzsi fensőbbségét. Igazatok van, de mentségemre hadd

mondjam meg, hogy mindenki valóban újra és újra megcsodálta őt, valahányszor csak látta.

Az utolsó recitációt magának Fudzsicubónak üdvéért tartották. A jelenlevők legnagyobb csodálkozására kihirdették: Fudzsicubo ezt az alkalmat kívánja felhasználni, hogy búcsút vegyen a világtól, és a papokat is megkérte, terjesszék lemondását az isteni Buddha elé. Könnyen elképzelhető, hogy a hercegnő bátyja, Hjobukjo herceg, de maga Gendzsi is, milyen megdöbbenéssel fogadta ezt a teljességgel váratlan bejelentést. Mindez a recitáció kellős közepén történt. Hjobukjo meg sem várta a felolvasás végét, felkelt a helyéről, és átült Fudzsicubo mellé. De minden rábeszélése, kérlelése hasztalannak bizonyult. A szertartás végeztével a hercegnő magához kérette a Tendai-szekta fejét,* és kijelentette neki, hogy nyomban kész alávetni magát a szerzetesrend szabályainak. Erre Fudzsicubo nagybátyja, a jogavai főpap, fellépett az emelvényre, és levágta Fudzsicubo haját. Az elszörnyedés moraja zúgott végig a csarnokon, és innen is, onnan is, zokogás hallatszott. Van valami különösen megrendítő az ilyen látványban, s ez a lemondás még akkor is megrázó, ha egy megfáradt, idős nő szánja rá magát. Itt azonban egy virágzó szépségű hölgy fordított hátat a világi életnek, jóllehet sohasem utalt erre a szándékára. Bátyja, akárcsak mások, könnyekben tört ki. De még az ideigeneknek is, akik pusztán a szertartások kedvéért jöttek el, a felolvasó ünnepélyes hangjától és a váratlan elhatározás hatására olyan érzésük támadt, mintha őket személy szerint valami szerencsétlenség érte volna. Főleg az elhunyt császár fiai voltak lesújtva, hiszen emlékeztek rá, milyen büszke magatartást tanúsított Fudzsicubo apjuk udvarában, és mindnyájan mély szomorúságuknak adtak kifejezést a hercegnő lépése miatt. Egyedül Gendzsi állt ott, mint akinek földbe gyökerezett a lába, a rémület és kétségbeesés elvette szavát. Végre rádöbbent, hogy viselkedése még feltűnést kelthet, így hát amikor a többi herceg eltávozott Fudzsicubo mellől, maga elindult, hogy felmenjen hozzá az emelvényre.

A legtöbben már elmentek, és csupán Fudzsicubo néhány komornája ült ott bánatosan, kisebb csoportokba verődve, s

mindnyájan könnyeiket nyeldesték. A ház környékét ellepő, frissen hullott hó szikrázó fényét megsokszorozta a felhőtlenül világló hold. Gendzsit régi emlékek rajzották körül, és egy pillanatig attól tartott, hogy menten összeroskad. Végre erőt vett magán, és nyugodt hangon megkérdezte:

– Mi késztetett ilyen hirtelen elhatározásra?

– Már régóta gondolok rá, de annyi minden történt, és nem volt időm, hogy nyugodtan végiggondoljam . . .

A herceg Fudzsicubo díszfüggönyén kívül állt. A hercegnő nem közvetlenül hozzá intézte válaszát, hanem Omjobu továbbította. Gendzsi tudta, hogy a függöny mögött azok gyűltek a hercegnő köré, akiket különösképp kedvel. Halk ruhasuhogás hallatszott, mint amikor néma gyászolók jobbra-balra hajladozva ringatják vigasztalan bánatukat. Gendzsi aztán igazán meg tudta érteni kétségbeesésüket! A díszfüggöny mögött csüngő füstölőből a *korobu** nehéz illata szállt fel, s átlebbentette a helyiségen a havat magával sodró förgeteges szél, mely alkonyat óta fújt, s az illat belevegyült a szent tömjén fűszerébe, melyet a papok aznap égettek a házban. S minthogy ehhez hozzájárult még a Gendzsi által használt hercegi illatszer, könnyen elképzelhető, hogy az éjszakai levegő olyan illatos volt, akár a paradicsomban lengedező szellő.

Hírnök érkezett a trónörökös háza népéből. Fudzsicubo emlékezetében felmerült, hogy azon az utolsó reggelen, a Palotában, milyen kedves volt a kisfiú minden szava, mozdulata. Ez több volt, mint amennyit el tudott viselni. Félt, hogy ereje felmondja a szolgálatot, s ezért meg sem válaszolta az üzenetet. Gendzsi látta, hogy a hírnök üres kézzel készül távozni, ezért írt néhány sort a hercegnő helyett. Itt volt az ideje, hogy Gendzsi elbúcsúzzék, de a herceg is és Fudzsicubo is olyan izgalomban volt, hogy alig bírtak uralkodni magukon, és Gendzsi nem merte szavakba önteni gondolatait, melyek abban a pillanatban átsuhantak rajta. Omjobuval ezt a költeményt küldte a hercegnőnek: „Bár szívem szerint magam is arra a makulátlan tájra vágynék, ahová felment a hold, de merre téved a kicsiny láb, ha nincs, ki vezesse a sötétben?"* Arról beszélt, mennyire fájlalja, hogy Fudzsicubo ilyen lépésre szánta el ma-

gát, de csupán a szokásos szavakat ismételgette, hiszen tudta, hogy a hercegnő nincs egyedül. Háborgó gondolatai között egy sem akadt, amit ilyen körülmények között kifejezhetett volna. Ez a válasz érkezett Fudzsicubótól: „Ha most, utoljára, visszapillantok az életre és annak minden bánatára, úgy érzem, vannak földi dolgok, amelyeket nem egyhamar fogok elfelejteni..." „A világ szennye rám tapadt..." Még sok egyebet elmondott válaszában, Gendzsi azonban kitalálta, hogy e szavak zöme azoktól ered, akik éppen körülveszik.

Egyebet nem tehetett, mint hogy nehéz szívvel elhagyja a házat. A Nidzso-inben lefeküdt egyedül, de egy szemhunyásnyit sem aludt. Szentül meg volt győződve, hogy mindenképp visszavonulna a világtól, ha nem lennének kötelességei Fudzsicubo fiával szemben. Az elhunyt császár azt remélte, hogy a gyermek jövőjét biztosíthatja, ha Fudzsicubo hercegnőt közméltósággal ruházza fel. Azzal viszont, hogy apáca lett, keresztülhúzta ezt a számítást, hiszen csaknem bizonyos, hogy Fudzsicubo nem fogja megtartani jelenlegi méltóságát. És mi lenne a gyerekből, ha most maga is cserbenhagyná? Már megvirradt, de Gendzsi tanácstalanságában még egyre ilyesmin töprengett.

Eszébe jutott, hogy Fudzsicubo most már csak olyan dolgokkal foglalkozhat, amelyek a szerzetesi élethez tartoznak. Maga is már csak ilyesmiben állhat a hercegnő szolgálatára. Sietett hát, és még az év vége előtt kiválogatott szép rózsafüzéreket, imazsámolyokat meg más holmikat, és elküldte őket a hercegnő palotájába. Hallotta, hogy Omjobu is lemondott a világi életről, mert úrnőjével akar maradni, s erre Gendzsi szívbéli együttérzéséről biztosította a komornát. Levelében kitért közös múltjuk sok eseményére, s ezt követően olyan terjedelmes leveleket váltottak, hogy ezeket itt nem is ismertethetem. Számos költeményt is írtak egymásnak, ami az ilyen szívbe markoló események idején egészen természetes is, s mivel igen szépek voltak a költemények, sajnálom, hogy mellőznöm kell őket.

Most, hogy Fudzsicubo véglegesen a szerzetesi élet mellett döntött, úgy érezte, már kevésbé helyteleníthető, ha fogadja

Gendzsit, és nem egy alkalommal már nem is közvetítő révén társalgott vele, hanem négyszemközt. Gendzsi érzései semmit sem változtak, de mivel bizalmas együttlétről többé szó sem lehetett közöttük, a herceg is némileg higgadtabban viselkedett Fudzsicubo társaságában.

Az év végével az udvari gyász ideje is véget ért, és a Palotában a szokásos ünnepségekkel, császári lakomával és táncos énekekkel* ülték meg az újévet. Mindebből azonban Fudzsicubo házát egyetlen hangfoszlány sem érte el. Egyik nap telt a másik után, imával, vezeklési gyakorlatokkal és elmélkedésekkel, amelyek a jövendő életre irányultak, és az a férfi, aki egykor örömét és bánatát egyképpen jelentette, többé nem kapott helyet gondolataiban. Az előírás szerint naponta végzendő ájtatosságait továbbra is palotájának régi kápolnájában végezte, de a bonyolultabb szertartások céljára új kápolnát építtetett a nyugati szárny előtt, némi távolságra a háztól.

Újév napján Gendzsi meglátogatta Fudzsicubót. Megújulásnak és örömnek sehol semmi jelét nem látta. A ház egészen csendes volt, és szinte kihaltnak tetszett. Itt-ott még megpillantott egy-egy hűséges cselédet, de őket is levertnek, rosszkedvűnek látta. Lehetséges, hogy csak képzelődött? A Palotából jövő, szokásos újévi ajándékok közül az idén csupán a fehér ló* érkezett meg. A házbeli udvarhölgyeknek akaratlanul is eszükbe jutott, hogy az előző években, ilyen idő tájt, a hercegek és udvari urak hogy megtöltötték a csarnokokat. Most pedig egyenesen tovahajtattak a ház előtt, és meg sem álltak a szomszédos kerületben levő nagy palotáig.*

A jelen körülmények között ez egészen természetes volt – nem érte készületlenül Fudzsicubót. S hogy így történt, mégis nagyon lehangolta. De most, hogy megérkezett az az egy, akit ezer látogatóért nem adott volna, minden fájdalom eltűnt szívéből.

Gendzsi legutóbbi látogatása óta olyan nagy változás történt Fudzsicubo lakosztályában, hogy egy ideig csak zavartan nézegetett körül.

Az emelvény fölött levő mennyezet és a díszparaván drapériája mind sötétkék volt. Néhol a függönyök mögül kivillant

egy-egy világosszürke vagy jázmin színű ruhaujj. A látvány tetszetős volt, szívesen meg is szemlélte volna közelebbről.

A tó jege már hasadozott, a parton álló füzeken megjelent a rügyek halvány zöldje – legalább ennyi emlékeztetett arra, hogy új évszak kezdődött. Ezt meg a közeledő tavasz más jeleit figyelte, míg csak le nem szállt az alkonyat. Fudzsicubo a függöny mögül elnézte Gendzsit, amint ott ült, és halkan dúdolta a dalt:

– Boldog a halásznép, mely itt lakik . . .*

És Fudzsicubo arra gondolt, hogy az egész világon nincs még egy olyan szép férfi, mint Gendzsi.

A hercegnő egész idő alatt nem jött elő a függöny mögül, mivel azonban a helyiség nagy részét szobrok és oltárok foglalták el, Gendzsit emelvénye közvetlen közelében kellett hellyel kínálnia, s így a hercegnek nem kellett azt éreznie, mintha teljesen el volna vágva Fudzsicubótól.

Néhány idősebb apácát rendeltek Fudzsicubo mellé, így Gendzsi félt attól, hogy a fülük hallatára elhangzó búcsúszavai elárulják nagy felindultságát, ezért szótlanul kiosont Fudzsicubo szobájából.

– Milyen finom nemesúr lett belőle! – lelkendeztek az apácák, amikor Gendzsi eltávozott. – Az ember azt hinné, hogy talán elkényeztetett ember, mivel hogy apja életében mindig is keresztülvihette a maga akaratát, és mindenben az első volt. Bizony nem sejthette, hogy megismeri majd a világ hálátlanságát. Hanem azt jól látni, hogy férfiasan viseli el a bajokat, habár arckifejezése komorabb, mint hajdanában. Szegény herceg! Szomorúsága láttán vérzik az ember szíve.

Így sugdolóztak az idős apácák, fejüket csóválták, és az ég áldását kérték Gendzsire. Ezalatt pedig Fudzsicubót egészen elborította a sok fájó emlék.

Elérkezett az idő, amikor megtörténtek az évente esedékes kinevezések. Fudzsicubo rokonságát és egész környezetét teljesen mellőzték. Ez szinte természetes volt, és a hercegnő nem is vette zokon, de látta, hogy még a szokásos pénzadományokat is visszatartották, és nem hagytak jóvá olyan előléptetéseket sem, melyeket pedig mindenki természetesnek vett. Így hát

épp elég csalódás és bosszúság akadt. De más egyéb változtatás, módosítás is történt, azzal az indokolással, hogy Fudzsicubo amúgy is nemsokára lemond rangjáról, és akkor nem lesz módjában nagy személyzetet tartani.*

Fudzsicubót nem érte váratlanul, hiszen mindez elkerülhetetlen következménye volt annak az elhatározásának, hogy visszavonul a világtól, mikor azonban látta, hogy előbbi kegydíjasai és csatlósai komoran járnak-kelnek, és nemegyszer még a nekik járó ellátást sem kapják meg, fölöttébb nyugtalan lett. De főként egyvalami foglalkoztatta: még ha ő maga teljes nyomorba süllyed is, a trónörökösnek annak rendje-módja szerint el kell jutnia oda, hogy majd elfoglalhassa a trónt. Ennek a célnak érdekében szakadatlanul ájtatosságokat tartott a házhoz tartozó kápolnában.

Alattomban milyen veszély fenyegethette az ifjú herceg életét? Erről még azok sem tudtak számot adni, akik hivatalosak voltak ezekre a szüntelen ájtatosságokra, ám Fudzsicubo imái világosabban beszéltek: újra meg újra azért könyörgött Buddhához, hogy óvja meg a pusztulástól az ifjú herceget, hisz a végzet nyomban elérheti, amint fény derül származására. Azért esedezett hát, hogy ha valakinek bűnhődnie kell, őt érje a büntetés, ne a gyermekét. Imáival végül is elérte, hogy maga egy kissé megnyugodott. De Gendzsi sem tartotta fölöslegesnek ezt a sok imádkozást.

A legújabb kinevezések alkalmával a herceg saját szolgái és csatlósai sem igen jártak jobban, mint Fudzsicubo emberei, s ezért nagyon elkedvetlenedtek. A közügyek állásával elégedetlenek lévén, ezentúl – urukhoz hasonlóan – ők is csak ritkán jelentek meg az udvarnál. A bal kéz felőli miniszter ebben az időben határozta el, hogy bejelenti lemondását. Az utóbbi időben igen lehangolták a családja életében történt változások, valamint a maga politikai befolyásának csökkenése, s úgy érezte, többé nem képes megbirkózni feladataival. A császár emlékezett rá, hogy apja határtalanul bízott a miniszter bölcsességében, és eszébe jutott az öreg császár utolsó óráiban hozzá intézett figyelmeztetése is, hogy trónja biztonságát veszélyezteti, ha nem kéri ki ilyen ember tanácsát. Ezért nem is

óhajtotta, hogy a miniszter visszavonuljon, és eleinte egyszerűen figyelmen kívül hagyta kérelmét. A miniszter azonban kitartott elhatározása mellett, és bár leköszönését nem hagyták jóvá, többé nem jelent meg az udvarban.

Ettől az időtől kezdve a birodalom teljes irányítása egyetlen család, Kokiden apja, a jobb kéz felőli miniszter családjának kezébe került. A visszavonuló miniszter hatalmas befolyása valóban az utolsó akadályt jelentette a feltörő érdekcsoport korlátlan hatalma útjában, s így maga a császár is, de minden józan és jóakaratú ember félelemmel látta, hogy a miniszter visszavonult a közügyek intézésétől.

A távozó miniszter fiai, akik eddig oly határtalan tiszteletben részesültek, amire személyes képességeikkel bizony nem egészen szolgáltak rá, most megalázottnak érezték magukat, hiszen azt kellett tapasztalniuk, immár nem minden történik úgy, ahogy ők szeretnék. Mindőjük közül To no Csudzso keseredett el a legjobban, hiszen a most hatalomra jutott családdal való kapcsolatai* révén azt várhatta volna, hogy az ő helyzete kedvezőbb lesz, mint a többieké. De sajnos, változatlanul rosszul élt feleségével, márpedig apósát, a minisztert, mélyen sértette, hogy elhanyagolja az asszonyt, és már nem is úgy bánt Csudzsóval, mint vejével. Kétségtelen, hogy viselkedése miatt kívánták megbüntetni, midőn az új évkor kinevezettek és kitüntetettek listájából az ő nevét is kihagyták. De az ilyesmi nemigen érdekelte Csudzsót, és egyáltalában nem érte akkora csalódás, mint a miniszter remélte. Valóban nem is várhatta, hogy maga nagy befolyásnak örvendjen, amikor Gendzsi szerencséje kétségtelenül leáldozóban van, ezért nem is törődött többé az államügyekkel, hanem gyakran feljárt Gendzsi palotájába, s itt mindketten a zene és a költészet tanulmányozásával töltötték idejüket. Sokszor elemlegették elképesztő kalandjaikat, amelyekben egykor versengtek egymással, sőt, mostani komoly időtöltésük közepette is tovább folyt kettejük régi vetélkedése. Gendzsi sokat foglalkozott a tavaszra és őszre kijelölt szent iratok olvasásával és más, évenként megismétlődő vallási gyakorlatokkal.* Ezenkívül számos tudóst is gyűjtött maga köré, akiket kétségtelenül a közügyek akkori állása

miatt nem alkalmaztak másutt, és kínai költeményeket meg értekezéseket íratott velük. Sok időt töltött el irodalmi játékokkal is, például rímek összekeresésével és más ilyesmivel. Ezek a mellékes elfoglaltságai hamarosan annyira lekötötték érdeklődését, hogy egy álló hónapig be sem tette lábát a Palotába. Sok helyütt rosszallták udvariatlanságát, de meg azt is, hogy olyan dolgok iránt lelkesedik, amiket általában haszontalan és méltatlan időtöltésnek tartottak.

Elkezdődtek a nyári esőzések, és egyik nap, amikor a szüntelen eső minden más szórakozást lehetetlenné tett, Csudzso nagy halom könyvvel beállított a Palotába. Gendzsi is kinyitotta könyvtárát, és miután több olyan szekrényt átkutatott, amelyekbe már régen nem nyúlt, előszedett néhány kitűnő, régi kínai versgyűjteményt. Ezen a napon történetesen több olyan barátja is megjelent, akik ugyan nem voltak hivatásos tudósok, de igen otthonosan mozogtak ebben a tárgyban. Ezeket az urakat és a jelenlevő tudósokat, kit jobbra, kit balra ültetve, két csoportra osztotta, és nagy versengést rendeztek, igen szép díjakkal. A rímkereső verseny során néhány fölöttébb ritka és meglepő rímszót találtak, és még a közismert tudósok is imittamott tanácstalannak bizonyultak. Nemegyszer Gendzsi sietett segítségükre, s ilyenkor a doktorok egészen elámultak a herceg tudásán. Hogyan futhatta az idejéből, töprengtek, hogy ennyi tudásra tegyen szert? Szemlátomást nincs olyan művészet vagy szellemes időtöltés, amire ne lenne csodálatra méltó rátermettsége. A jobboldalt ülők fölényesen győztek, s most Csudzsón volt a sor, hogy lakomát rendezzen a győztesek tiszteletére. Ezt másnap tartották meg. Nem valami pompásan előkészített lakoma volt, mindössze hideg uzsonnát szolgáltak fel díszes ételtartó dobozokban.

Ekkor különböző díjakat is osztottak ki, és amikor mindez véget ért, az irodalom doktorait ismét felszólították, hogy rögtönzött értekezésekkel szórakoztassák a társaságot. A lépcsőfeljáró mellett virágba borultan álltak a rózsafák, és mivel ez az időszak kissé színtelen volt, hiszen a tavasz ragyogása már véget ért, de az ősz színeinek tobzódása még nem érkezett el, Gendzsi különös örömét lelte ezekben a virágokban.

Csudzso nyolc-kilenc éves forma kisfia, akit még csak ebben az évben mutattak be az udvarnál, szintén jelen volt. Jól énekelt és *són* is tudott játszani. Gendzsi nagyon kedvelte a fiút, és nemegyszer együtt gyakorolt vele. A gyerek Csudzsónak törvényes feleségétől, Kokiden húgától született második fia lévén, a mindenható miniszter unokája volt, és az udvarban mindenki nagy tisztelettel is bánt vele. Nemcsak szép volt, de rendkívül eszes is, és a jelenlevő társaság körében olyan sikert aratott, hogy nagy tetszésnyilvánítás tört ki, amikor végezetül előadott egy elég lármás dalt, a *Takaszago* balladát. Gendzsi jutalmul a saját köpenyét borította rá a gyermek vállára, és ahogy a társaság okozta izgalmában kipirult arccal ott ült a fiú, rajta csupán holmi vékony alsóruha, melyen áttetszett bőre finomsága, az irodalom öreg doktorai – akik tisztelettudóan a szoba túlsó végén helyezkedtek el – gyönyörűséggel és elragadtatva legeltették rajta szemüket, sőt sokan még könnyet is ejtettek. Annak a versszaknak végén, hogy „Bár ott lehetnék, ahol a liliom virágzik", Csudzso felkapta a borosserleget, Gendzsinek nyújtotta, és közben ezt a költeményt mondta:

– Arcodat még a ma kinyílt rózsához sem merném hasonlítani.

Gendzsi mosolyogva átvette a serleget, és ezt a költeményt suttogta:

– Rossz időt választottak a rózsabimbók, melyek ma feslettek, hisz minden illatukat és üdeségüket elveri a nyári eső.

Ekkor Csudzso izgatott lett, és felszólította Gendzsit, ne csak forgassa a poharat, és kényszerítette, hogy igyék is, azaz – ahogy mondta – „jót húzzon belőle".

Sok minden történt még a lakomán, de azt hiszem, nem lenne tisztességes a résztvevőkkel szemben, ha az ember részletesen leírná mindazt, ami ilyen alkalommal elhangzik. Éppen ezért megfogadom Curajuki intelmét, és nem fárasztlak benneteket további részletekkel. Elegendő, ha annyit mondok még, hogy a társaság sok-sok verset faragott kínai és japán nyelven egyaránt, s mindegyik tartalmazott valami hízelgő célzást a házigazdára, s Gendzsi ettől hamarosan jókedvre derült. Akarva-akaratlan a kínai történelemnek arra a fejezetére kellett gondolnia, ahol Csou herceg azzal dicsekszik, hogy Ven király fia és Vu király testvére. Nagyszerű név volt mindkettő, s az egész valahogy ráillett az ő esetére: „Ven király fia és Vu király testvére." Ahogy ezt elmondta magában, eszébe jutott, hogy a kínai herceg még ezt is hozzáfűzte: „És Cseng király nagybátyja." De érezte, hogy ezzel már ingoványos talajra lépett, mert ebben a párhuzamban sántít valami. „Cseng király" az ő esetében valamivel több ugyan, mint unokaöcs, de még elég távol áll attól, hogy király legyen.*

Szocsi no Mija herceg* gyakran részt vett ezeken az összejöveteleken, és mivel nemcsak csiszolt ízlésű világfi volt, de igen jól játszott különféle hangszereken, jócskán hozzájárult a társaság szórakoztatásához.

Ez idő tájt Oborozuki hercegnő egy időre elhagyta az udvart, és apja házába költözött. Egy ideje kisebb maláriás lázak gyötörték, és úgy gondolták, hogy otthon jobb ápolásban lehet része, mint amit az udvarbeli sürgés-forgás mellett nyújthatnak neki. Papokat hívattak, és a ráolvasások jó hatása nyomban megmutatkozott. Gyógyulása alkalmából sokan felkeresték szerencsét kívánó soraikkal, köztük természetesen Gendzsi is, és mivel pillanatnyilag mindkettőjüknek bőven akadt idejük, levélváltás indult meg köztük, mely végül is oda vezetett, hogy a herceg – bár némileg vonakodva – felkereste a hölgyet. Erre aztán további látogatások következtek, és csakhamar minden éjszaka eljárt Oborozukihoz. A hercegnőnek igen szép termete volt, és egy kissé gömbölydedségre hajlott, így vonzóerejét csak növelte, hogy nemrég átélt betegsége folytán némileg halovány és áttetsző lett a bőre.

Úgy esett, hogy ebben az időben Kokiden szintén ott időzött apjánál. Éppen ezért nagy oktalanság volt Gendzsitől, hogy eljárt a házba, habár őt éppen ez a fokozott veszély vonzotta, és újabb meg újabb látogatásra ösztökélte. Természetesen nem sok időbe telt, mire a ház lakói közül többen is rájöttek, mi történik, de nagyon is féltek Kokidentől, s így nem mertek szólni. A jobb kéz felőli miniszter pedig semmit sem gyanított.

Egyik éjszaka, amikor Gendzsi éppen Oborozukinál járt, hirtelen heves vihar tört ki. Egészen félelmetes felhőszakadás

indult meg, és röviddel éjfél után hatalmas mennydörgés kezdődött. A házban tüstént nagy jövés-menés támadt. Az ifjú hercegek és a Kokiden kíséretéhez tartozó urak fel s alá járkáltak a házban, az udvarhölgyek pedig, a mennydörgéstől rettegve, fejvesztetten tolongtak a folyosón, pontosan Oborozuki ajtaja előtt. Mindenütt emberbe lehetett botlani, s Gendzsi magában azon töprengett, hogyan nyerhetne egérutat.

Már fényes nappal volt. Oborozuki komornái bejöttek, és mintha már gyülekeztek is volna a nagy függönnyel elkerített ágy körül. Gendzsit megrémítette a helyzet. Oborozuki hölgyei közül ketten tudtak a titokról. Ebben a sürgés-forgásban azonban fejüket vesztették, és semmire sem voltak használhatók. A zivatar elvonult, az eső is csendesedett. A miniszter már talpon volt. Először idősebb lányát látogatta meg, aztán, éppen abban a pillanatban, amikor az eső ismét erősebben zuhogott, könnyű és gyors léptekkel belépett Oborozuki szobájába. A csattogó esőben Oborozuki és Gendzsi semmit sem hallhatott, így csupán akkor vették észre, mi történt, amikor a miniszter benyújtotta kezét az ágy függönyei között.

– Szörnyű vihar volt – szólalt meg, s azzal kissé félrehúzta a függönyt. – Gondoltam rád az éjszaka, és már-már el is szántam magam, hogy átjövök és megnézem, hogy vagy, de nem tettem . . . magam sem tudom, miért. Fivéreid a múlt éjjel szolgálatban voltak a Palotában, és képzeld csak . . . – A miniszter csak beszélt, nyugtalanul, kapkodva. Gendzsi még szorult helyzetében is önkéntelenül összehasonlította őt a másik miniszterrel, Aoi apjával, aki mindig olyan komolyan és józanul beszélt, és nem volt képes elfojtani mosolyát. Valóban, ha egyszer ennyi mondanivalója van, miért nem lépett be nyomban, s most már legalább túlestek volna az egészen! Oborozuki eltökélte, hogy ha csak egy módja is van, elrejti kedvesét: kikúszott az ágy szélére, és óvatosan kidugta fejét a függöny mögül. Arca olyan piros volt, vonásai annyira feldúltak, hogy apja egészen meghökkent.

– Mit csinálsz! – kiáltotta. – Úgy látom, valami bajod van! Félek, túlságosan korán abbahagytuk a kezelést. Az ilyen lázrohamok nem múlnak el egykönnyen . . .

Mialatt beszélt, pillantása egy halvány violaszín férfiövre esett, ami valahogy a lány ruhái közé került, s ugyanakkor az ágy közelében észrevett egy teleírt papírlapot is. Hogyan kerülnek ezek a holmik lánya szobájába?

– Kié ez? – kérdezte és a papírra mutatott. – Gondolom, jobban teszed, ha ide adod. Lehet, hogy valami fontosat tartalmaz. Úgy vélem, ismerős az írás.

Oborozuki oda nézett, amerre a miniszter mutatott. Igen, Gendzsi levele, elég feltűnő helyen, ott hevert a padlón. Vajon nincs-e mód rá, hogy elterelje apja figyelmét? De semmi sem jutott eszébe, ezért meg sem kísérelte, hogy válaszoljon a kérdésre. Tagadhatatlanul zavarban volt, de a miniszternek nem lett volna szabad elfelednie, hogy ha százszor a lánya is, de tiszteletre méltó hölgy már, és bármennyire elítélendő is a viselkedése, még neki, az apjának is tiszteletben kellene tartania érzelmeit. De sajnos, az önmérséklet és tapintat teljesen idegen volt a miniszter lényétől. Lehajolt, hogy felvegye a papirost, s közben – minden habozás vagy fontolgatás nélkül – széthúzta az ágy függönyét és bebámult. Ott feküdt egy szép fiatalember, kényelmesen elnyújtózva, szemlátomást teljes nyugalomban, s amikor a függöny kitárult, sietség nélkül megfordult, és arcát a párnába temette. Bármennyire megrökönyödött és feldühödött is a miniszter, a teljes leleplezéshez nem volt bátorsága. Vak dühvel zsebre vágta a papirost, és kirohant a szobából.

Gendzsit valóban nagyon aggasztotta, milyen következményei lesznek ennek az incidensnek, amelyet már egyébként is megelőzött egy sereg indiszkréció. Most azonban az volt az első gondja, hogy amennyire teheti, megnyugtassa szerelmesét.

Az önfegyelem sohasem jellemezte a hölgy apját, és most, hogy megöregedett, még kevésbé bírt bármit is megtartani magában. Mást nem is lehetett várni tőle, mint hogy a következményekre egyáltalában nem gondol, egy pillanatig sem mérlegeli a dolgot, hanem elmegy lányához, Kokidenhez, és egyszeribe mindent kitálal neki.

– Hát így áll a helyzet! – fejezte be mondókáját. – Bizonyára nem lep meg, ha megmondom, a kézírás nem kisebb

emberé, mint Gendzsi hercegé. Természetesen azt is igen jól tudom, hogy viszonyuk nem mai keletű. Az ő rangjában levő embernek sok minden szabadosságot megengednek, magam pedig, sajnos, nem voltam elég erélyes, hogy megakadályozzam a dolgot. Akkoriban különben is rövidesen meghalt a felesége, és bizonyosra vettem, hogy törvényesíti húgoddal fennálló kapcsolatát. Ehelyett azonban nagy hirtelen, a legszívtelenebb és legszégyenletesebb módon faképnél hagyta. A történtek nagyon nyugtalanítottak, de nem tehettem mást, mint hogy mentettem, ami menthető, s elküldtem a lányt az udvarba, abban bizakodva, hogy őfelsége nem fogja végzetes akadálynak tekinteni ezt az egyetlen meggondolatlanságot. Szerencsétlenségünkre a császár továbbra is félig-meddig Gendzsi jegyesének tekintette, és egyáltalán nem törődött vele. Az ember már igazán azt hitte, éppen eleget szenvedett a lány! Undorító is, hogy a történtek után Gendzsinek még van mersze újra kezdeni az egészet. Neked talán az a véleményed, hogy míg fiatal valaki, tombolja ki magát. De Gendzsi herceg kissé sokat megenged magának. Azt hallottam, hogy igen csúnyán viselkedett a kamói Szűzzel szemben, titokban levelezett vele, sőt vannak, akik azt állítják, hogy még ennél is jóval tovább merészkedett. Ha már egy csepp tiszteletet sem érez a lány szent hivatása iránt, legalább azt megérthetné, hogy az ilyesmi egyáltalában nem használ a saját hírnevének. Nem is értem, hogy olyasvalaki, aki fontos és nagy felelősséggel járó állami hivatalt tölt be, hogyan ragadtathatja magát ilyen meggondolatlanságokra . . .

Kokiden mindig gyűlölte Gendzsit, most haragosan kitört:

– Császáruknak nevezik a fiamat, de azért ezek már kezdet kezdetétől fogva lépten-nyomon megszégyenítik. Még nem is lépett a trónra, máris förtelmesen bántak vele. Emlékezz csak vissza, hogyan viselkedett a bal kéz felőli miniszter egyetlen, drágalátos lánya férjhez adása kapcsán! Ragaszkodott hozzá, hogy lányát ehhez a nyomorult Gendzsi herceghez adja, nem pedig az én fiamhoz, aki pedig idősebb is volt, és akkor már kikiáltották trónörökösnek. Gendzsi pedig még csak nem is számított a császári család tagjának, és annyira fiatal volt,

hogy esküvőjét férfivá avatásával egy napon tartották meg. Emlékezhetsz rá, hogy mi viszont azt terveztük, húgomat adjuk Gendzsihez, de újból túljártak az eszünkön ezzel az elhamarkodott házassággal, pedig mindaddig egy árva szóval sem említették az egészet. Mindenki megdöbbent, hogy ilyen galádul tőrbe ejtettek bennünket, és hogy mi ezt csak úgy zsebre vágjuk. A mi kívánságunk valóban az volt, hogy húgom Gendzsi felesége legyen, de hogy ez meghiúsult, nem maradt más hátra, mint hogy minden lehetőt megtegyünk érte az udvarnál. Hallatlan dolog, hogy olyan fájdalmas tapasztalatok után, amiket ezzel a hitvány Gendzsivel átélt, még most is abban az álomban ringatja magát, hogy Gendzsit tartósan magához tudja láncolni. Nem kételkedem benne, hogy a Szűzzel is hasonlóképpen bánt el, és ez az eljárása, de az egész viselkedése is, hallatlan gondot jelent őfelségének. És ezen nem is lehet csodálkozni, hiszen látjuk, hogy a trónörökös teljesen ennek a Gendzsinek kezében van.

Ebben a hangnemben folytatta még sokáig, és úgy sistergett belőle a gyűlölet, hogy apja, akinek haragja sosem volt tartós, csakhamar inkább Gendzsivel érzett, mintsem Kokidennel, és már bánta, hogy egyáltalában előhozakodott a dologgal.

– Azt hiszem – szólt –, jobb, ha egy ideig inkább hallgatsz a dologról. Még fiadnak, őfelségének se említsd. Gendzsi herceg viselkedése valóban felháborító, te viszont nagyon szereted húgodat, és tudod, nem panaszolhatod be Gendzsit anélkül, hogy húgodra is bajt ne hoznál. Bízd rám a dolgot. Szándékomban áll, hogy nagyon komolyan beszélek vele, ám ha nem lenne hatása, viselnie kell a következményeket, hiszen mi minden lehetőt megtettünk.

De már elkésett: többé nem lehetett változtatni a dolgon. Hogy apja így engesztelni próbálta, Kokidennél csak olaj volt a tűzre. Az a tény, hogy Gendzsi titkos találkáit éppen az ő házában rendezte, mégpedig olyankor, amikor ő, Kokiden is ott tartózkodik, s ezt Gendzsi jól tudta, olyan arcátlan kihívás volt az ő tekintélye ellen, amely mélyen megsebezte. Kokident most már csupán egy gondolat foglalkoztatta: ezzel a fölfedezésével hogyan törhetne Gendzsi vesztére.

MÁSODIK FEJEZET

A hulló virágok faluja

A jövő roppant sötétnek látszott. Nemcsak személyes ügyei voltak nyomasztóan ziláltak, de az udvarnál is napról napra jobban megnehezítették helyzetét. Gendzsi már annyira elkedvetlenedett, hogy komolyan fontolóra vette, mindennek hátat fordít, és elköltözik a fővárosból. De ez nem volt valami könnyű dolog, hiszen most igen sok ember sorsa függött tőle. Ott volt például egy hölgy, Reikeiden, aki annak idején az apja udvarához tartozott. Nem volt gyermeke, aki gondoskodhatott volna róla, és az öreg császár halála óta rendkívül nehéz körülmények közt élt. Ha Gendzsi nem támogatja, nincs is miből megélnie. Reikeidennel együtt élt a nála sokkal fiatalabb húga, akivel egyszer, amikor még mindketten a Palotában laktak, Gendzsinek futó szerelmi kalandja volt. Gendzsi sohasem felejtette el azt, akivel – bármilyen rövid időre is – ilyen kapcsolata volt. Barátságuk ugyan később nem éledt újra, de bizonyos jelekből feltételezte, hogy a vonzalom a hölgy részéről még most is oly erős, mint egykor.

Annak az érzelmi zűrzavarnak korszakában, melyet Gendzsi most élt át, sokszor tépelődött, milyen volt is annak idején a köztük levő kapcsolat. Végül úgy érezte, hogy tovább nem hanyagolhatja el a hölgyet, és amikor az ötödik hónapban az esős időszakot csodás, finom meleg váltotta fel, a hölgy nővérének háza felé vette útját. Lovas kíséret nélkül ment, és gondja volt rá, hogy kocsija csöppet se különbözzék más közönséges halandóétól. Ahogy a Középső Folyóhoz közeledett, megpillantott egy facsoportoktól körülvett kis házat. A házból citeraszó szűrődött ki. Hallani lehetett, hogy igen jó a hangszer, és keleti hangnemre hangolták.* A játék kitűnő volt. A

ház az országút közelében állt: Gendzsi egy percre kiszállt a kocsiból, és a kapuhoz ment hallgatózni. Ahogy belesett, szép szál babérfát látott, amint bókolt a szélben. Erről eszébe jutott az a réges-régi kamói ünnep, melyen a táncosok babérból és napraforgóból font füzért viseltek.* E hely valamiképp felkeltette figyelmét, sőt: szinte ismerősnek tetszett. Hirtelen eszébe jutott, hogy egyszer régen járt már ebben a házban. Szíve gyorsabban vert... De milyen régen történt is. Restellte, hogy bejelentse magát. De azt is fájlalta volna, ha egyetlen szó nélkül tovább megy, ezért néhány percig tétován álldogált. Már éppen tovább akart hajtatni, amikor elrepült mellette egy kakukk. A madár hangjában volt valami, ami maradásra késztette; visszafordult, megírt egy költeményt, és átadta Koremicunak: „Figyeld a kakukk szavát! Ki állja meg, hogy fel ne keresse a ház sövénykerítését, hol egykor először hallotta a hangját?" Úgy tetszett, mintha többen üldögélnének a ház balszárnyának egyik szobájában. Bizonyára ez a hölgy lakosztálya. Koremicunak úgy rémlett, mintha egyik-másik hangot régebbről már ismerné. Némi neszt csapott, hogy magára vonja a figyelmet, majd átadta a költeményt. Hallotta, ahogy bent több fiatal nő igen meglepődve tárgyalja a verset. És már jött is a válasz: „Hangja jelzi, hogy kertembe visszatért a kakukk. De megmondanád, hogyan láthatnám, hiszen a nyári eső függönye eltakarja előlem?" Koremicu meg volt győződve róla, a nők csak tettetik, hogy nem tudják, ki a látogatójuk. Valóban, a hölgy rejtegette érzéseit a többiek elől, de azért nem szívesen küldte el Koremicut ilyen semmitmondó válaszszal. Ám Gendzsivel esett kalandja óta nagy idő telt el, alapos oka volt hát rá, hogy mégis így tegyen.

Gendzsi már újra útnak indult, mikor egyszerre felbukkant emlékezetében ennek a hölgynek a képe, amint ötödmagával táncol a Palotában. Igen! Ő az! Egy régmúlt télen ő volt az egyik Goszecsi-táncos. Mennyire megcsodálta akkor! És most egy pillanatra úgy érzett iránta, mint akkor. Hónapokon, sőt éveken át, a rázúduló ezer más élmény közepette is megmaradt benne a régi érzelem, és teljes erővel ismét feltámadt: különös képesség volt ez Gendzsiben, s így bármilyen hűt-

len volt is, ez a tulajdonsága sok-sok rajongó nőt vonzott köréje.

Végre megérkezett Reikeiden házához. Amint rettegve gyanította is, a ház valóban szomorúan és elhagyatottan állt. Nyomban besietett az idős hölgyhöz. Sokat beszélgettek a régi időkről, s gyorsan telt az éjszaka. A huszadik nap volt éppen. Nemrég kelt fel a hold, de a környező fák annyira a magasba nyúltak, hogy a kert csaknem olyan sötétnek és borongósnak tetszett, mint azelőtt. A hölgy ott ült szobájában, melyet narancsvirág illata lengett át. Már nem volt fiatal, de sokat megőrzött bájából és méltóságából. Ámbár az öreg császárnak sohasem volt különös kegyeltje, de igen bizalmas viszonyban állt vele, így Gendzsit elszórakoztatta az apja életéről és szokásairól megőrzött intim emlékeivel. Valóban olyan eleven képet festett a régmúlt napokról, hogy Gendzsinek könny szökött a szemébe. Kint a kertben most váratlanul megszólalt egy kakukk. Talán éppen ugyanaz, melynek szavát a kis ház kapujában álldogálva hallotta? A hangjuk mindenesetre furcsa módon hasonlított. Eljött volna utána? A gondolat roppantul megtetszett Gendzsinek, és halkan dúdolni kezdte a régi dalt: „Tudja-e a kakukk, mikor szólaljon meg?" Aztán ezt a költeményt nyújtotta át a hölgynek: „A narancsvirág illata az, mely a kakukkot a hulló virágok falujába csalja."

– Tudtam – szólt Gendzsi –, hogy sok-sok emléket felébresztesz bennem, amiket nem szívesen feledném el. Ezért is vettem utamat nyílegyenesen a te szobádba. Bár az udvari élet nagyon leköti gondolataimat és érzéseimet, gyakran köszönt rám olyan idő, amikor azok társaságát kívánom, akik beszélnek nekem a múltról. Ám most, hogy a mi világunk új hatalomnak esküdött hűséget, bizony nehéz találni ilyen embereket. De ha még én is nélkülözöm ezt a városi sürgés-forgás közepette, mennyivel jobban érezheted hiányát te magad, unott tétlenséged hosszú óráin.

Ismeretségük kezdete óta Gendzsi kilátásai nagyon sokat romlottak, és meg is látszott a hercegen, hogy pontosan tudatában van ezeknek a változásoknak. A hölgy szíve kitárult felé, de ennek inkább a herceg ifjúsága és szépsége volt az oka, mintsem az, hogy helyzetét a világban különösképp sajnálatra méltónak találta volna. A hölgy ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Az elvadult kert, a néptelen ház, csupán a narancsvirág illatával vonzotta ide az utas lépteit.

Mást nem is mondott, mire a herceg elbúcsúzott. Igen, annak ellenére, hogy a hölgy más, nagyobb szépségek miatt annak idején háttérbe szorult az udvarnál, megvolt a maga sajátos bája és előkelősége.

Húga a nyugati szárnyban lakott. A herceg nem titkolta a lány előtt, hogy őt már Reikeidentől jövet keresi fel. De az annyira örült a látogatásnak, és annyira meglepte, hogy Gendzsit most egészen más körülmények között láthatja, hogy el is feledkezett megsértődni, amiért először nővérét keresték fel, s azért sem neheztelt, hogy Gendzsinek oly sok időre volt szüksége, míg elszánta magát a látogatásra. Az egykor együtt töltött idő mindenképp szép és kellemes volt, így meg sem fordult a lány fejében, hogy a herceg közönyös iránta.

Gyakran megesett ez azokkal, akiket Gendzsi csak nagy néha keresett fel. Jellemes és rangos nők voltak ezek mind, nem is tápláltak magukban hamis büszkeséget, és tudták, hogy érdemes kinyújtaniuk a kezüket azért, amit így kaphatnak. Így hát mindketten örvendeztek az együttlétnek, nem nehezteltek egymásra sem a múlt, sem a jövő miatt, és így váltak el. Mindenesetre, ha valamelyik hölgy az ilyen magatartást sértőnek tartotta, és elhidegült a herceg iránt, Gendzsit ez egyáltalán nem lepte meg, mert bár ő maga mindig kitartott érzéseiben, már régen megtanulta, hogy az effajta állhatatosság rendkívül ritka. Az országút menti kis házban lakó hölgy nyilvánvalóan az utóbbi fajtát képviselte: rossz néven vette, hogy Gendzsinek oly hosszú időbe került, mire ismét eljött, s többé nem érzett rá hajlandóságot, hogy fogadja a herceget.

HARMADIK FEJEZET

Számüzetésben Szumában

Napról napra többet áskálódtak Gendzsi ellen. Kétségtelenné vált, hogy nem sokáig lesz maradása a fővárosban, így ha a maga jószántából visszavonul, ez minden valószínűség szerint sokkal kedvezőbb lesz számára, mint ha ölbe tett kézzel várja a fejleményeket.

Elmehetne Szumába. Nem is lenne rossz választás. Régebben állt ott néhány ház, de most a legközelebbi falu is igen messze esik, és a part teljesen kietlen. Mindössze néhány halászkunyhót látni, de egyébként az életnek semmi jele. Ez önmagában még nem lett volna különösebb baj, mert Gendzsi egyáltalán nem holmi sűrűn lakott és zajos vidékre vágyott; Szuma azonban rettentő messze is esett a fővárostól, és cseppet sem volt kecsegtető, hogy elszakadjon mindazoktól, akiknek társaságát a legjobban kedvelte. Élete mind ez ideig sorscsapások szakadatlan láncolata volt, s hogy mi jöhet még? . . . ugyan ki lát a jövőbe? A világ nyilván mást sem tartogat számára, mint csalódást és csapásokat. De amint nagy nehezen meggyőzte magát arról, hogy csak örülhet, ha elhagyhatja a fővárost, máris ezer okot talált, amiért maradni kívánt. Mindenekelőtt el sem tudta képzelni, mi történik majd Muraszakival, ha magára hagyja. Ha csupán néhány napra is valami okból távol maradt hazulról, számtalanszor eszébe jutott, mit csinálhat Muraszaki egymagában, s így a maga öröme sem volt felhőtlen, s végül már annyira félt az ilyen rövid elválásoktól, akár maga Muraszaki. És most nem is meghatározott néhány napra vagy évre készült elmenni, hanem hosszú, kiszámíthatatlan időre – talán örökre. Mert ki tudja, mi minden történhet vele vagy Muraszakival? Gendzsi elviselhetetlennek érezte

a gondolatot, hogy soha többé ne lássa viszont Muraszakit, így azon kezdte törni a fejét, hogy kíséretében elrejti, és titokban magával viszi az asszonyát. Ám csakhamar rájött, hogy ezt nem lehet megvalósítani. Mindenekelőtt keserves hajóút vár rájuk, s aztán, Szumában, sehol semmi szórakozás vagy társaság. A kopár partvidéken a hullámok és szelek bizony szánalmas társaságot jelentenek olyasvalakinek, aki megszokta az előkelő ház vidám életét. De egyébként is teljesen lehetetlen lenne ilyen helyen megfelelő ellátást biztosítani egy finom ételekhez szokott, finnyás hölgy számára. Muraszaki jelenléte csakhamar mindenféle nehézségekbe és gondba sodorná. Maga Muraszaki úgy érezte, inkább szembenéz bármilyen veszéllyel, és vállal minden nélkülözést, mintsem magára hagyják a Nidzso-inben, és mélyen megsebezte, hogy Gendzsi kételkedik bátorságában.

A hulló virágok falujában élő hölgyek – bár csak ritkán látták Gendzsit – megrettentek, amikor hallottak tervbe vett utazásáról, mégpedig nem csupán érzelmi okok miatt, hanem azért is, mert most már sok tekintetben Gendzsi védelmére és gondoskodására szorultak. De szép számmal akadtak olyanok is, akikhez a herceget csupán egészen felületes ismeretség fűzte, ám bevallatlanul is lesújtotta őket az a kilátás, hogy a herceg eltávozik az udvartól. Maga az apátnő* félt, hogy ha ezen újabb sorsfordulat alkalmával nyíltan együtt érez Gendzsivel, ezzel újra tápot ad a rosszindulatú híreszteléseknek, amelyeket ellenségei már amúgy is felhasználtak Gendzsi ellen. De azért az első pillanattól kezdve, hogy tudomására jutott a herceg szándéka, szerét ejtette, hogy rendszeresen küldjön neki titkos üzeneteket. Óhatatlanul némi keserűséggel gondolkodott el azon, hogy némelykor bizony több törődést is mutathatott volna Gendzsi iránt, amikor még jobban meg is tudta volna vigasztalni. De szemlátomást úgy volt megírva, hogy hosszú kapcsolatuk idején, minden jó szándékuk ellenére, csak szenvedést hozhattak egymásra.

Gendzsi a második hónap huszadik napján hagyta el a várost. Elutazásának napját előzetesen nem hozták nyilvánosságra, így teljes csendben indult útnak, s belső embereiből is

mindössze hét-nyolc főből álló kíséretet vett maga mellé. Igazában még levélben sem búcsúzott el senkitől, csupán sietve, titkon üzenetet küldött néhány embernek, akik a legkedvesebbek voltak szívének, és keresetlen szavakban közölte velük, milyen fájó számára, hogy el kell hagynia őket. Üzeneteit mély megindultságban írta, és kétségtelen, hogy akihez szólt, nem maradt közönyös. Nekem is felolvastak néhányat Gendzsi levelei közül, de akkoriban olyan rossz kedélyállapotban voltam, hogy nem emlékszem pontosan a szavakra.

A herceg, elutazása előtt két-három nappal, titokban látogatást tett Aoi apjánál. Rotang nádból készült kocsiban ment – asszonyok szoktak ilyenben hajtatni –, és tetőtől talpig álöltözetben volt. Amikor a házbeliek látták, hogy valóban Gendzsi herceg érkezett meg ezzel a szerény kocsival, alig hitték, hogy nem valami furcsa álom az egész. Aoi régi szobája szomorú volt és elhagyott. A kisfiú dajkáinak és Aoi még a Nagy Csarnokban élő hölgyeinek azonban hamar fülükbe jutott a hír, hogy váratlanul megérkezett a herceg: egykettőre előjöttek a női lakosztályból, hogy lássák és üdvözöljék. Még az újonnan jött fiatal szolgálólányok is, akik még egyszer sem látták, és nem is volt rá okuk, hogy különösképp szívükön viseljék a herceg sorsát, mélyen megindultak búcsúlátogatásán, hiszen élénken példázta szemükben az emberi dicsőség mulandó voltát. A kis herceg megismerte Gendzsit, és roppant kedvesen, bizakodón elébe futott. Gendzsi el volt bűvölve. Térdére ültette a gyermeket, s olyan kedvesen eljátszadozott vele, hogy a hölgyek alig tudták elrejteni meghatódottságukat. Az öreg miniszter csakhamar megjelent.

– Az utóbbi hónapok alatt – mondta –, amikor oly sokat tartózkodtál otthonodban, nemegyszer készültem, hogy átmegyek hozzád, és a múlttal kapcsolatban megbeszélek veled néhány apró ügyet. De eleinte meggátolt a betegségem, és hosszú időn át semmilyen munkámat nem tudtam ellátni, végül tudomásul is vették lemondásomat. Azóta már csak magánember vagyok, így attól tartottam, ha fölkereslek, azt fogják mondani, biztosan valami személyes érdek vezet abban, hogy megmozdítom öreg csontjaimat. Pedig ami engem illet, én

már mindenen túl vagyok, és igazán nincs mitől félnem. Ám ezek az új emberek fölöttébb gyanúsak, így senki nem lehet eléggé óvatos... Mérhetetlenül elszomorít, hogy ilyen elhatározásra kényszerülsz, amit most forgatsz fejedben. Bár ne lennék, mint hogy ezt a napot meg kelljen érnem. Rossz időket élünk, és felkészültem rá, hogy valami nagy szerencsétlenség éri országunkat. De megvallom, azt nem is sejtettem, hogy te ilyen helyzetbe kerülsz. Valósággal szívszakasztó, de meg is szakad belé a szívem...

– Azt mondják – válaszolta Gendzsi –, hogy mindaz, ami velünk történik, valamely régebbi létünkben elkövetett cselekedetünk következménye. Ha ezt szó szerint kell érteni, ténynek kell elfogadnom, hogy egyik korábbi földi alakomban valami bűnt követtem el. Az mindenképpen világos, hogy az udvarnál rossz hírem van. Persze nem sok kifogásuk lehet ellenem, ha egyszer nem tartják szükségesnek, hogy megfosszanak állásaimtól és címeimtől. De mihelyt a kormány bizalmatlan valakivel szemben, köztudomású, hogy nagyon helytelen, ha az ember továbbra is az udvarban parádézik, mintha mi sem történt volna. Erre vonatkozóan a mi országunk történetéből, de másából is tudnék példákat mondani. Azt, hogy száműznek valakit messze, távolra... márpedig, mint hallom, az én esetemben ezt tervezik... mindeddig csupán olyanokkal szemben alkalmazták, akiket valami botrányos és nyilvánosan elkövetett vétség terhelt. Az én lelkiismeretem persze egészen tiszta, de belátom, igen veszedelmes lenne, ha egyszerűen itt üldögélnék, és várnám a fejleményeket. Éppen ezért elhatároztam, hogy elhagyom a fővárost, nehogy végül is súlyosabb megaláztatásban legyen részem.

A tervbe vett menekülésre vonatkozóan még több részletkérdést is elmondott a miniszternek. Az öregember válaszul elmesélte egy sereg emlékét, főként az elhunyt császárra vonatkozóan, és anekdotákkal tette szemléletessé a császár egy-egy állásfoglalását, politikai elgondolását. Valahányszor Gendzsi már indulni készült, apósa elkapta a ruhája ujját, és újabb történet elbeszélésébe fogott. Gendzsit valóban mélyen meghatotta a régi időkre való emlékezés, de kisfiának bűbájos vi-

selkedése is, hiszen mialatt ők ketten államügyekről és más komoly dolgokról beszélgettek, a fiúcska szüntelen hol apjához, hol nagyapjához futott, és bizalmasan csacsogott hozzájuk. A miniszter így folytatta:

– Habár szeretett lányom elvesztése olyan csapás számomra, amit életem végéig sem fogok kiheverni, most szinte örülök, hogy nem érte meg ezeket a szörnyű időket. Szegény lányom, milyen borzalmasan szenvedne most! Milyen lidércnyomás ez az egész! A legjobban az szomorít, hogy unokámnak velünk, öreg emberekkel kell maradnia, te pedig hónapokra, vagy talán évekre is elszakadsz tőle. Ahogy mondtad is, mind ez ideig csupán főbenjáró vétkeket büntettek száműzetéssel. De bizony nálunk is, Kínában is sok esetről tudunk, hogy ártatlanokat ítéltek száműzetésre, ám mindig valamely váddal. Téged viszont úgy fenyegetnek száműzetéssel, hogy semmi okra nem hivatkoznak. Igazán nem értem . . .

Most csatlakozott hozzájuk To no Csudzso. Bort szolgáltak fel. Nagyon késő́re járt, de Gendzsi szemlátomást nem készült még távozni. Hamarosan egybegyűltek körülötte a házbeli hölgyek és kérték, mondjon történeteket. A hölgyek között volt egy – Csunagonnak hívták –, aki, ha nem is beszélt róla, mindig mélyebben érzett Gendzsi iránt, mint társnői közül bárki. Most elgondolkodva és szomorúan ült ott, és arra várt, hogy megszólíthassa Gendzsit, de képtelen volt bármit is kigondolni, amivel hozzá fordulhat. Gendzsi észrevette ezt, és nagyon megsajnálta Csunagont. Mikor a hölgyek, Csunagont kivéve, visszavonultak szobájukba, Gendzsi ott fogta Csunagont, és még sokáig elbeszélgetett vele. Talán miatta történt, hogy oly sokáig itt maradt. Már szürkült az égbolt, és a hold, mely még csak nemrég kelt fel, fényével behintette a kert fáit, amelyek épp ekkor jutottak túl a legdúsabb virágzáson. Az udvarban a lombos ágak halvány árnya kirajzolódott a kövezeten, és könnyű felhőfátylak szálltak alá, míg csak el nem érték a füvet megülő köd elmosódó felső rétegét, amely most, a növekvő világosságban, alig észrevehetően imbolygott.

Gendzsi ott állt a sarokszoba korlátja fölé hajolva, s egy ideig némán nézte ezt a képet, mely szinte még az őszi éjszakák szépségét is felülmúlta. Csunagon még látni akarta a herceget, midőn eltávozik, ezért kinyitotta a kaput, és az ajtószárnyat fogva, ott álldogált.

– Visszatérek még – mondta Gendzsi –, és biztosan viszontlátjuk egymást. Igaz, ha meggondolom, nem látom okát, miért hívnának valaha is vissza. Ó, miért is nem iparkodtam megismerni téged még a boldogabb időkben, amikor olyan könnyen találkozhattunk volna?!

Csunagon sírt, és nem válaszolt.

Most Aoi anyja üzenetet küldött Szaisóval, a kis herceg dajkájával: „Sok mindenről szeretnék veled beszélni, de gondolataim mostanában annyira ködösek és zavartak, hogy habozom, hívassalak-e. Kedves tőled, hogy ilyen hosszú látogatást tettél nálunk, és szívem szerint megkérnélek rá, gyere be hozzám, de attól félek, ha veled beszélgetek, ez annyi mindent felkavarna bennem, ami pedig már a múlté. Mindenesetre megkérlek, csak akkor hagyd el a házat, ha kicsiny fiad már felébredt."

Gendzsi ezzel a költeménnyel válaszolt: „Olyan partvidékre készülök, ahol a sópárolók meredeken felszálló füstje az ő mágyájának szállongó füstjére emlékeztet." A költeményhez levelet nem mellékelt, de a dajkához fordulva ezt mondta:

– Mindig szomorú, ha az embernek hajnali szürkületben búcsúznia kell barátaitól. De mennyivel szomorúbb annak, aki, hozzám hasonlóan, elmegy, hogy soha többé ne térjen vissza.

– Valóban – felelte a dajka –, szörnyű szó az „istenhozzád", és soha senki fülében nem csenghetett kedvesen. De csak ritkán van e szónak annyira baljóslatú csengése, mint most, számunkra, ezen a szomorú reggelen.

Gendzsit meghatotta, hogy a dajka ennyire fájlalja távozását, ezért úgy érezte, meg kell tennie, amit vár tőle: még valami üzenetet kell küldenie úrnője részére. Így hát Gendzsi ezt írta: „Annyi mindent szeretnék elmondani, de bizonyára megérted, milyen tanácstalanságba és kétségbeesésbe taszított, hogy így alakult a helyzetem. Teljes szívemből óhajtom, hogy mielőtt még elmegyek, láthassam a kis herceget, de attól félek, ha megpillantom, megingat abban az elhatározásomban, hogy

hátat fordítok e múlandó világnak, ezért erőt kell vennem magamon, és haladéktalanul el kell hagynom házadat."

Az egész háznép ébren volt, és mindenki látni kívánta a herceg távozását. A hold vörösen fénylett az ég peremén, és ebben a világításban Gendzsi olyan szép, de annyira szomorú és magába merült volt, hogy láttára még a farkasok vagy tigrisek, sőt démonok szíve is meglágyult volna. Könnyen elképzelhető, hogy amikor Gendzsi elhajtott, mit érezhettek ezek a hölgyek, akik közül sokan gyermekkora óta ismerték és szerették a herceget. De elfelejtettem megemlíteni, hogy Aoi anyja ezzel a költeménnyel válaszolt: „Ne keress más eget, de ha szereted őt,* maradj azok alatt a felhők alatt, melyekkel az ő lelke egyesült."

Ahogy hazaért a palotájába, látta, hogy a hölgyek közül senki le nem hunyta a szemét. Kis csoportokba verődve, félősen összebújva üldögéltek, mint akik ezután már csak lehorgasztott fejjel járnak. Udvartartásának irányítói és más bizalmas emberei, akiket arra szemelt ki, hogy vele tartsanak Szumába, vagy az útra készülődtek, vagy búcsúzni jártak barátaiknál, így csatlósainak csarnoka csaknem teljesen kihalt volt. A hátramaradó udvarhölgyek nem mertek jelen lenni a herceg elutazásánál, hiszen tudták, hogy rovásukra írják, ha barátságos érzületükről bármi tanúságot tesznek olyasvalaki iránt, akit a most éppen hatalmon levők ellenségüknek tekintenek. Így történt, hogy a herceg palotájának kapuinál, ahol régente lovasok és kocsik tömkelege nyüzsgött, aznap reggel senki nem volt látható, és Gendzsi keserűen döbbent rá, mennyire tünékeny a világi hatalom káprázata. A vendéglátások idején használt nagy asztalokat amúgy porosan, gondozatlanul, már a falakhoz tolták, a vendégek hálógyékényeit összesodorták, és a sarokba állították. Gendzsi feltette magában a kérdést, hogy ha már most ilyen a ház, ugyan milyen látványt nyújt, ha már néhány hónapja távol lesz?

Mikor a nyugati szárnyhoz érkezett, az összekötő ajtót még nyitva találta. Muraszaki ott ült, és virrasztott egészen hajnalig. Apródjai közül néhányan a verandán aludtak. Meghallották, hogy Gendzsi befelé tart, felébredtek és zajongva fölkeltek.

Mindig is kedves jelenet volt, amint kurta apródruhájukban, dobogó léptekkel bejöttek. Ma azonban bizony fájó szívvel nézte őket a herceg, és eszébe jutott, hogy mialatt távol lesz, e fiúcskák férfivá érnek, és végül valahol másutt fognak szolgálatba állni. Igen, ezekben a napokban a herceg érdeklődve és sajgó szívvel figyelt sok mindenre, ami azelőtt sohasem keltette fel figyelmét.

– Sajnálom, hogy elmaradtam az este – szólt Muraszakihoz. – Minduntalan közbejött valami, s amikor végre hazatérhettem volna, már nem volt érdemes eljönni. Valószínűleg úgy érzed, rút dolog volt ez tőlem. Pedig most, hogy már csak oly kevés időnk van hátra, irtózom attól, hogy távol maradjak tőled. Az udvartól való távozásom azonban természetesen sok kínos kötelezettséget ró rám, így nem tehetem meg, hogy egész időre itt bezárkózzam. De vannak még mások is, akiket minden bizonnyal sohasem fogok már viszontlátni, és igen rosszul esett volna nekik, ha még egy istenhozzádot sem mondok . . .

– Az egészből csak az számít, hogy elmégy – válaszolta Muraszaki. – Ezen az egyen kívül semmi más nem fontos . . .

Többet nem is mondott, de látszott rajta a mélységes kétségbeesés: csak ült és maga elé révedt. És valóban, Gendzsi maga is belátta, minden elképzelhető oka megvan rá, hogy féljen a herceg elutazásától. Apja, Hjobukjo herceg, vajmi sokat sohasem tett érte, és amióta Gendzsi kegyvesztetté vált, már nem is írt, nem is érdeklődött Muraszaki iránt. Muraszaki restellte apjának számító óvatoskodását, és attól tartott, hogy ez másnak is szemet szúr. A maga részéről elhatározta, hogy mivel apja semmit sem törődik vele, ő ugyan egy lépést sem tesz azért, hogy felhívja magára a figyelmét. Valaki elmondta neki, hogy mostohaanyja ilyesféle kijelentéseket tett: „Így jár, aki túlságos gyorsan akar felkapaszkodni. Lám, most elveszi büntetését! Rokonai sorra meghalnak, s most még a kedvese is megszökik!"

Muraszakit ez mélyen megsebezte, és érezte, soha többé szót sem vált mostohaanyjával. Valóban senkije sem volt, akihez segítségért folyamodhatott volna, s további sorsa mindenképp nehéznek és szerencsétlennek ígérkezett.

– Megígérem – szólt Gendzsi, mert vigasztalni akarta –, hogy amennyiben száműzetésem huzamosabb ideig tartana, elhozatlak, még akkor is, ha nem tudnék számodra jobb helyet biztosítani, mint egy sziklaodút. Azt viszont mindenki helytelenítené, ha most magammal vinnélek. Az olyan emberektől, akik magukra vonták a hatalmasok neheztelését, elvárják, hogy nyomorultul meghúzódjanak a sötétben, és ha megkísérlik, hogy kellemessé tegyék életüket, és igényt tartanak a boldogságra, ezt meg különösen nagy bűnnek tartják. Én persze semmi rosszat nem cselekedtem, és balsorsom oka valószínűleg valami olyan vétek lehet, amit egyik előző életemben követtem el, de ha most, a szokásokkal dacolva, magammal vinném a feleségemet, meggyőződésem, hogy a sors még sokkalta szörnyűbb módot találna, hogy kevélységemért lesújtson rám.

Ezzel Gendzsi lefeküdt, és aludt délig. Később eljött féltestvére, Szocsi no Mija herceg, valamint To no Csudzso is, és felajánlották Gendzsinek, hogy segítségére lesznek az öltözködésnél. Gendzsi emlékeztette őket, hogy már leköszönt rangjáról, ezért egyszerű selyemköpenyt hoztak neki, mindennemű címerdísz és rangjelzés nélkül. Ebben az öltözékben valami fesztelenség érződött a hercegen, ami jobban állt neki, mintsem gondolták volna. Mikor a tükör elé lépett, hogy szolgái rendbe hozzák a haját, nem kerülhette el figyelmét, mennyire megkeskenyedett arca az utóbbi időben – mire meg is szólalt:

– Milyen madárijesztő lett belőlem! Igazán ilyen csontváz lennék? Ha ez valóban én vagyok, akkor bizony rosszul állhat a dolgom.

Muraszaki szeme tele lett könnyel, elősietett és egy pillantást vetett a tükörbe. Gendzsi, hogy Muraszaki figyelmét elterelje, elmondta ezt a költeményt:

– Ha idegen tájon, messzi járok is, hadd hagyjam képmásomat ebben a tükörben, hogy oldaladról soha el ne távozzam.

– Igen, már ez, ez a kevéske is vigasztalna, ha a tükör őrizné képedet, mialatt távol jársz.

Így válaszolt Muraszaki, és aztán, hogy Gendzsi ne lássa könnyeit, szótlanul leroskadt egy ülőhelyre, mely a mennyezetet tartó oszlop mögött állt. A herceg szíve sajgott Muraszakiért, és ebben a pillanatban úgy érezte, hogy minden asszony közül, akit valaha is ismert, valóban ő az, aki leginkább imádatra méltó.

Mostohaöccse most azzal kezdte szórakoztatni Gendzsit, hogy elemlegette gyermekkoruk közös emlékeit, így már besötétedett, mire Gendzsi elhagyta szobáját.

A hulló virágok falujában lakó hölgy, mióta hírül vette Gendzsi közelgő utazását, minduntalan írt neki. A herceg tudta, az asszonynak igen sok oka van rá, hogy féljen attól az időtől, amikor ő már távol lesz, de érzéketlenségre is vallana, ha nem keresné fel, mielőtt elmegy. Ámde Muraszakit nagyon megbántotta volna vele, ha még egy éjszakát távol tölt, ezért csak késő éjszaka indult el hazulról. Először Reikeiden hercegnő lakosztályába ment, s ő módfelett hízelgőnek és elbűvölőnek találta, hogy a herceg búcsúlátogatásával egyedül az ő házát tiszteli meg. Hogy miről beszélgettek, igazán nem olyan fontos, hogy be kelljen számolnom róla. A herceg tudta, hogy a hölgy az utóbbi évek nehézségeit és gondjait csak az ő segítségével tudta legyőzni. Most pedig a dolgok szemlátomást csak még rosszabbra fordulnak. A házban teljes csend volt. Feljött a hold, és igen sápadtan derengett a felhőkön át. A ház előtt, hegyi fák sűrűjétől körülvett, nagy és gondozatlan tó terült el. Gendzsi éppen arra gondolt, hogy aligha lehet ennél kedvesebb, különösebb helyet elképzelni, amikor eszébe jutott Szuma sziklás partvidéke: az ezerszerte hátborzongatóbb, megközelíthetetlenebb!

Reikeiden húga már csaknem azt hitte, hogy Gendzsi elhagyja a házukat, és őt fel sem keresi. Annál nagyobb volt meglepetése és elragadtatása, amikor a hold világánál a herceg végül besurrant hozzá a száműzetésbe készülő ember komoly, egyszerű öltözékében. A hölgy azonnal az ablakhoz lopakodott: itt álltak együtt, és kibámultak a holdfénybe. Egy ideig beszélgettek, majd csodálkozva vették észre, hogy közben csaknem kivilágosodott.

– Milyen rövid volt ez az éjszaka! – szólt Gendzsi. – De még ilyen futó együttlétben is talán sohasem lesz részünk többé. Miért nem ismertelek jobban már azokban az években, amikor

még oly könnyű lett volna találkoznunk? Ártatlant még soha nem ért és nem is fog érni ennyi balszerencse. Egyik kínt a másik után kell elviselnem. Hallgasd csak meg...

S azzal elkezdte sorolni, mi balszerencse érte már, mennyi reménye hiúsult meg, ámde megszólalt a kakas, és mivel attól félt, hogy meglepik, sietve kiment.

A hold, mint az előző éjszakán is, éppen lenyugvóban volt. Gendzsi úgy nézett rá, mint leáldozó szerencséjének jelképére. A nő ruhájának sötét bíbor színén átderengő hold valóban olyan volt, mint „a síró ember fátyolos tekintete" – ahogy a régi vers mondja. A hölgy ezt a verset suttogta:

– Ruhám ujja ugyan csak keveset fog el a hold fényéből, de bár örökkön örökre fogva tarthatná azt a sugarat, melynek látásába szemem sosem fáradna el.

Gendzsi látta, hogy a hölgyet megrendíti elutazása, és sajnálkozva ezzel a költeménnyel próbálta vigasztalni:

– A hold, hosszú vándorútján, végül is tisztább égboltra talál. Ne bántson hát, ha fénye egy időre elhomályosul... – Majd hozzátette: – Bolondság a jelent sírással tönkretenni jövendő szenvedések miatt. – Azzal elsietett, hogy még sötétben elhagyhassa a házat.

Elutazása előtt még egy sereg dolgot kellett otthon elintéznie. Mindenekelőtt palotája háztartásának további vezetésére vonatkozóan utasításokat kellett adnia annak a néhány hűséges emberének, akik vállalták, hogy továbbra is szolgálatában maradnak. Végül, mikor már mindenkinek kijelölte feladatát, kíséretéből, mely száműzetésébe követte volna, néhány emberrel kapcsolatban nehézségek merültek fel, s így helyettük másokat kellett választania. Hátra volt még, hogy eldöntse, mi poggyászt vigyen magával abba a sasfészekbe. Voltak dolgok, amiket semmiképp nem nélkülözhetett, de ha fölszerelését csupán a legszükségesebbre csökkentette is, még mindig akadt mindenféle apróság – írókészlet, versgyűjtemény, néhány kínai könyv –, amit gondosan be kellett csomagolni ládába. És hátra volt még a citerája – azt sem hagyhatta itt. De nem vitt magával semmi nagyobb felszerelési tárgyat, sem pedig díszes ruházatot, hiszen felkészült rá, hogy a falusiak teljesen

egyszerű életét éli majd. Végül még el kellett magyaráznia Muraszakinak, hogyan rendelkezett az itthon hagyott szolgákra vonatkozóan, és még száz egyéb közlendője is akadt. Őrá bízta azokat az iratokat is, amelyek az ország különböző részeiben levő birtokaira, legelőire vonatkoztak. Magtárait és minden egyéb raktárát Sonagon dajka felügyelete alá helyezte, hisz nemegyszer meggyőződhetett már az asszony megbízhatóságáról, éberségéről, s néhány udvarnokát mellé rendelte segítségül. Ezzel kapcsolatban is számos rendelkezést kellett kiadnia.

A palotájában levő udvarhölgyekkel sohasem állt bizalmas kapcsolatban. Csupán kedvtelésből tartotta őket, amennyiben alkalmilag be-beszólította őket, és elbeszélgetett velük. Most mindnyájukat egybehívta, és így szólt hozzájuk:

– Attól tartok, hogy mialatt távol leszek, nagyon unalmas lesz az élet itt a házban. De ha valamelyőtök kedvet érez, hogy megmaradjon szolgálatomban, abban a reményben, hogy egy napon talán visszatérek az udvarba... ami, ha elég hosszú ideig élek, előbb-utóbb biztosan elkövetkezik... kérem, tekintse úrnőjének a nyugati szárnyban lakó hölgyet. – Így szólt, s utána előhívatta minden szolgálóját, a legegyszerűbbtől a legrangosabbig, és illő ajándékokat osztott szét közöttük.

Senkiről sem feledkezett meg: Aoi kisfia dajkájának és a hulló virágok falujában lakó hölgy szolgáinak is küldött ajándékot, megbecsülése jeléül, és meg lehetünk győződve, hogy minden ajándékát a legnagyobb figyelemmel és gonddal választotta ki.

Végül Oborozukinak is írt, bár kissé vonakodva: „Azok után, ami közöttünk történt, nem írtál nekem többé, s részedről ez volt a természetes és ésszerű. De most azt szeretném közölni veled, hogy ellenségeim példátlan dühe végül is elűzött engem az udvartól. »Neheztelő könnyeid patakzása végül is áradatként sodort engem a száműzetésbe és kegyvesztettségbe.« Nem feledhetem, hogy ez az egyetlen bolondság volt romlásom előidézője." Némi veszélyt hozhatott volna Gendzsire, ha a levél avatatlan kézbe kerül, mielőtt célba ér, s ezért röviden és csupán burkolt szavakban írt.

A levél szíven találta a hölgyet, és bár rejtegetni akarta

könnyét, de úgy áradt az, mint hegyi patak, s még ruhája ujjával sem bírta felitatni. Válaszul ezt a költeményt küldte: „Még sokkal előbb, hogy közelegne visszatérésed árja, én, szegény habfodor, eltűnök szem elől a könnypatak hátán." Miközben írt, vadul zokogott, nem egy hibát csinált, sőt pacát is ejtett, de írása, mint mindenkor, tetszetős volt és előkelő. Gendzsi nagyon szerette volna elutazása előtt még egyszer látni, és nemegyszer fontolóra vette, hogyan valósítsa ezt meg. A lány azonban túlságosan szoros kapcsolatban állt éppen azokkal, akik legfőként felelősek voltak az ő bukásáért, s így – némi sajnálkozással ugyan – lemondott szándékáról.

Elutazása előestéjén az Északi Hegyekbe ment, hogy apja sírjánál imádkozzék. Mivel a hold csak éjfél után kelt, még maradt ideje, és meglátogatta Fudzsicubo apátnőt. Fudzsicubo megengedte neki, hogy közel jöjjön a függönyéhez, és ezúttal saját maga szólt hozzá. Fudzsicubónak természetesen igen sok kérdést kellett vele megbeszélnie fia jövőjére vonatkozóan, mely most már az eddiginél is bizonytalanabbnak látszott. De egyébként is nyilvánvaló, hogy két embernek, akik egykor olyan kapcsolatban álltak egymással, mint a herceg és a hercegnő, számtalan, ennél sokkal bizalmasabb és gyengédebb természetű mondanivalójuk is volt egymás számára. Gendzsi éppolyan elbűvölőnek és bájosnak találta az asszonyt, mint hajdanán, ezért keserűen célozgatott arra, hogy a hölgy szívtelenül bánt vele. De még idejében észbe kapott, hogy a hercegnő jelenlegi helyzetében minden ilyesfajta panasz a legnagyobb mértékben illetlen és nem helyénvaló. Az imént elragadták indulatai, de most egy ideig szótlanul elgondolkodott, s végül ezt mondta:

– Váratlanul ért ez a büntetés, és valahányszor megkísérlem, hogy számot vessek, csak egyetlen lehetséges magyarázatot találok rá, ez viszont fölöttébb nyugtalanító természetű dolog. Ha az a bizonyos titok kitudódna, elsősorban nem az engem fenyegető veszélyre kell gondolnom, hanem arra, hogy a leleplezésnek milyen szörnyű következménye lenne fiad, az ifjú herceg pályafutására . . .

Ez a lehetőség természetesen Fudzsicubo fejében is megfordult. Szíve hevesen vert, de nem válaszolt. A legutóbbi időben átélt sok fájdalmas élmény megtörte bátorságát, és most fékevesztett zokogásban tört ki.

– A császári sírokhoz készülök – szólt végül Gendzsi. – Van valami üzenni valód?

Fudzsicubo ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Aki volt, nincs többé, s aki belőle most is él, elzárkózik e világ bajai elől. Mi mást hozott lemondásom, mint pusztán könnyeket?

Végre fölkelt a hold, és Gendzsi elindult. Mindössze öt-hat kísérő volt vele, csupa alacsony rangú ember, de mind hűséges híve. Gendzsi, akár a többiek, lóháton ment. Ilyen alkalommal ez egészen természetes volt. Kísérői azonban nem állhatták meg, hogy össze ne hasonlítsák ezt a maroknyi bús lovast Gendzsi hajdani pompás kíséretével. De mindőjük közt Ukon kedve volt a legborúsabb – ő néhány évvel előbb, a kamói ünnepen, Gendzsi külön kíséretéhez tartozott. Ezt a nemesurat az évente esedékes kitüntetéseknél újra és újra mellőzték, és végül már a neve is lekerült a listáról. Mivel nem viselt hivatalt, kénytelen volt szolgálatot vállalni, és most Gendzsinél dolgozott, mint lovász. Ahogy ügettek, Ukon tekintete a kamói Alsó Szentélyre esett, mely egészen közel feküdt az úthoz, és mivel eszébe jutott az a pompás ünnep, leugrott a nyeregből, és Gendzsi lovának kantárját fogva, elmondta ezt a verset:

– Milyen jól emlékszem rá, amint aranyló virágokkal megkoszorúzva, együtt lovagoltunk azon a dicső napon! Ó, milyen keveset törődnek tisztelőikkel a kegyetlen istenek, akik a kamói oltárokon lakoznak!

Gendzsi nagyon jól tudta, mi suhant át embere agyán. Felháborodással és részvevőn emlékezett arra, hogy Ukon a legvidámabb és legragyogóbb jelenség volt mindazok közt, akik azon a napon vele nyargaltak. Gendzsi is leszállt a lováról, és arcát a szentély felé fordítva, elmondta ezt a búcsúköltményt:

– Te, akit az igazságtalanság bírájának neveznek, reád bízom, hogy most, amikor engem száműznek az emberek mulandó gyülekezetéből, mosd tisztára annak nevét, aki mögöttem áll.

Ukon igen érzékeny fiatalember volt, s ez a kis esemény roppantul felvillanyozta és meghatotta.

Végül elértek a sírokhoz. Gendzsi minden gondolatát a régmúlt idők képei töltötték be. Látta apját, a jóságos, ragyogó uralkodó példaképét, amint erejének teljében a trónon ül. Ki sejthette akkor, hogy a halál, egyetlen szempillantás alatt, ennek az igazságos és dicsőséges uralomnak még az emlékét is ki fogja oltani? Ki sejthette, hogy az a politikai bölcsesség, melyet könnyes szemmel újra és újra környezete figyelmébe ajánlott, azonnal visszájára fordul, hogy még halálos ágyán kifejezett kívánságait is semmibe veszik? A császári sírhoz vezető utat már sűrű, magas fű nőtte be, s így amikor Gendzsi utat tört magának, teljesen csatakos lett a harmattól. A hold felhők mögé rejtőzött. Jobbról, balról nyirkos, hűs erdő terült el, s az embernek olyan érzése támadt, hogy ezeket az erdőket élve meg nem járja senki. Mikor végre ott térdepelt a sírnál, lelki szeme előtt olyan elevenen jelent meg apjának arca, hogy a rémülettől borsózott a háta. S ekkor halkan elmondta ezt a költeményt:

– Miképpen lehetséges, hogy eltűnt képed felbukkan előttem, pedig a fénylő hold, mely végső sorsodat jelzi, rejtve van szemem elől?

Elindult vissza a városba, mert már világos nappal lett. Amint megérkezett, üzenetet küldött a trónörökösnek. Fudzsicubo visszavonulása óta Omjobu vigyázott a gyermekre, így Gendzsi az ő útján fordult fiához: „Ma elhagyom a várost. Az, hogy nem látogathatlak meg benneteket még egyszer, minden bánatom közt a legfájdalmasabb. Írnom sem kell, hisz magadtól is jól tudod, hogy ínségemben milyen gondolatok ébrednek bennem, és arra kérlek, ajánlj engem kis urad emlékezetébe oly szavakkal, amiket helyesnek vélsz." A levélhez mellékelt egy már fonnyadozó, virágos cseresznyeágat, és erre egy verset kötözött: „Mikor látom ismét, amint fővárosunk virágai kivirulnak a tavasszal, hiszen sorsom a tengerpart kopár szikláira vet?" Omjobu átadta a verset a fiúcskának, s ez – bármilyen fiatal volt is – nagyon jól megértette az üzenet jelentőségét. Omjobu pedig még ezt is megjegyezte:

– Pillanatnyilag nagyon nehéz lenne megmondani, mikor is térhet vissza . . .

A kis herceg szomorúan ezt válaszolta:

– Még akkor is nagyon hiányzik nekem, ha csak kis időre távozik el, de most, hogy oly messzire készül, nem is tudom, mitévő legyek . . . Kérlek, mondd meg ezt neki nevemben.

Omjobut meghatotta az üzenet egyszerűsége. Gyakran emlékezetébe idézte, hogy a múltban mennyi baj forrásává vált úrnőjének szerencsétlen vonzalma. Egymás után peregtek emlékei. Milyen boldogok lehettek volna ezek ketten, de hát . . . És most eszébe jutott, hogy ő, csakis ő volt romlásuk előidézője. Ő volt az, aki szót emelt Gendzsi mellett, ő volt, aki egyengette az utat végzetes találkozásaik előtt! Keserű lelkifurdalás szállta meg. Most aztán ezt a választ küldte: „Őfensége nem bízott rám szó szerint vett üzenetet. Amikor értesítettem elutazásodról, látszott, hogy bánkódik miatta . . ." Ezt írta, és még sok egyebet, de összefüggéstelenül, mert gondolatai teljesen összezavarodtak. A levélhez ezt a költeményt csatolta: „Ha szomorú is látni, milyen hamar lehullanak a virágok, de a városba visszatér a tavasz, és vele, ki tudja . . ." Majd hozzáfűzte: „Ó, csak jönne már ez az idő!" Omjobu ezután órák hosszat mesélgetett a házbelieknek: megható történeteket mondott el Gendzsi bölcsességéről és jóságáról, és csakhamar mindenkiből kitört a zokogás. Ha már ezek az emberek is, akik csak ritkán pillantották meg Gendzsit, ennyire bánkódtak küszöbönálló elutazása miatt, képzelhető, milyen mély fájdalom járta át azokat, akiknek kötelességüknél fogva állandóan a herceg közelében kellett tartózkodniuk. A Nidzso-inben mindenki, még a legegyszerűbb konyhalány és majorsági cseléd is – akiknek még csak reményük sem volt arra, hogy vele egyetlen szót is válthassanak, és roppantul szerencsésnek tartották magukat, ha egyszer-egyszer csupán egy pillantását vagy mosolyát elkaphatták –, mindenki kétségbeesett, valahányszor híre futott, hogy a herceg, csak néhány napra is, távol lesz a palotától. Gendzsi bukásának hírét vidéken sem fogadták örömmel. Hétéves kora óta Gendzsi szabadon járt-kelt az öreg császár lakosztályában, ahogy kedve tartotta. Bármit kért, szó nélkül tel-

jesítették – viszont kevesen voltak olyanok, akiket Gendzsi egyszer-másszor le ne kötelezett volna határtalan jóindulatával és nagylelkűségével. Még a főnemesek és miniszterek között is jócskán akadtak olyanok, akik első előléptetésüket Gendzsi közbenjárásának köszönhették; és számtalan, kevésbé hatalmas személyiség is igen jól tudta, hogy mindent Gendzsinek köszönhet. De annyira rettegtek a jelenlegi kormánytól, s ennek üldözésben, elnyomásban megnyilvánuló kíméletlen módszereitől, hogy most már Gendzsinek közelébe sem merészkedtek. Mindenütt sajnálkozva beszéltek róla, de még akik rokonszenveztek is vele, csupán a szívük legmélyén merték a kormányt hibáztatni azért, amit mindenki fájlalt. Végül is mit segíthetnek rajta, ha állásukat kockáztatva udvarias magatartást tanúsítanak a száműzött herceg iránt, aki ennek úgysem látja hasznát? Mindebben volt józan ész, de az effajta bölcsesség igen fájdalmasan és lehangolóan hatott Gendzsire. Egyszeribe úgy érezte, hogy a világot kicsinyes, szánalmas teremtmények serege népesíti be, s egy sincs közöttük, akire csak egy szót is érdemes volna vesztegetni.

Az egész napot csendben töltötte a palotában, Muraszaki társaságában. Valamivel éjfél után akart útra kelni. Muraszaki alig ismerte meg, amikor furcsa útiruhájában elébe állt.

– Fölkelt a hold – szólt Gendzsi. – Gyere ki a kapuba, nézd meg, hogyan indulunk útnak. Tudom, hogy az utolsó pillanatban sok minden eszembe jut még, amit ma mind el akartam mondani neked. Ha csak néhány napra távozom is, annyi mindenre kell gondolni . . .

Fölemelte a díszfüggönyt, mely mögött ott ült Muraszaki, és magával vonta az oszlopcsarnokba. Muraszaki keservesen sírt. Lába nem akart engedelmeskedni, és csak botorkált Gendzsi oldalán. A hold fénye egyenesen arcába világított. A herceg gyengéden nézett le rá. Eszébe jutott, hogy jómaga meghal talán Szumában. Ki fog gondoskodni az asszonyról? Mi lesz vele? Valóban, Gendzsi szívfájdalma sem volt kisebb, mint Muraszakié, de tudta, hogy csak növelné az asszony bánatát, ha enged érzéseinek. És elmondta ezt a költeményt:

– Oly rég megesküdtünk, hogy csupán a halál választhat el bennünket, de lám, most meg kell érnünk, hogy az élet felbontja minden fogadalmunkat.

Könnyed hangon akart beszélni, de Muraszaki így válaszolt:

– Ha halálommal megválthatnám, hogy itt maradj, milyen boldogan fizetnék egyetlen pillanat haladékért is!

Gendzsi megérezte, hogy az asszony nem üres szavakat mond. Szörnyűséges volt elhagynia, de tudta, hogy világos nappal csak még sokkal nehezebb a válás, s ezért menekülve hagyta el a házat. Az úton, egészen a folyóig, Muraszaki képe kísérte, és szíve annyira csordultig volt, hogy szinte megszakadt, mikor hajóra szállt. Ebben az évszakban hosszúak voltak a nappalok, és mivel kedvező szelet kaptak, már délután három és négy óra között kikötöttek Szumában.* Valóban rövidke utazás volt, de Gendzsinek, aki még egyszer sem járt tengeren, meglehetősen félelmes élményt jelentett, még ha szorongásába csodálat és elragadtatás vegyült is. Ahogy elnézték azt a vad, elhagyatott parti hegyvidéket, ahol az Ojei Csarnok* állt, s előtte, ismertető jelként, a magányos fenyő, a herceg ezt a költeményt mondta:

– E hegyek között élek majd, és kitaszítottabb leszek, mint bármelyik száműzött, akinek szenvedéseit a karai* könyvek felsorolják.

Hosszan elnézte, amint a hullámok kifutnak a homokos partra, majd meg visszahúzódnak. Eszébe jutott a régi dal: „Ó, ha olyan lennék, mint a hullám, mely csak azért távozik, hogy visszatérjen." Gendzsi kísérői jól ismerték e dalt, de még soha nem indultak meg rajta annyira, mint most, mikor Gendzsi félhangon elmondta a régi, jól ismert szavakat. Ahogy visszanézett, látta, hogy mögöttük, a párás távolban, már elmosódtak a hegyek, és úgy érezte, mintha valóban megtették volna a mesebeli „háromezer tengeri mérföldet", amit a kínai költők oly sokat emlegetnek. A víz egyhangúan csepegett az evezőkről, s ez már csaknem elviselhetetlenné vált. „Ködbe burkolt hegyek rejtik már otthonomat, s talán még fölöttem a mennybolt sem az a kedves felhőország, melyet régről ismerek." Így énekelt Gendzsi, mert e pillanatban levert volt és hitevesztett.

Új otthona közvetlen közelébe esett annak a helynek, ahol

réges-rég Arivara no Jukihira élt száműzetésben, és „vizes vödrét vonszolta a parton végestelen-végig". E helyütt a part kissé visszahúzódik, s a tenger, kopár hegyektől körülvett, sekély vizű öblöt alkot.

Elindult, hogy megnézze a kunyhót, melyet az ő fogadására készítettek. Soha életében nem látott ilyen helyet. Még a sövényt is egészen másként fonták, mint ahogy megszokta, maga a kunyhó pedig zsúpfedelével, tapasztott bivalyfűből készült kiálló oromfalával egészen szokatlan lakóhelynek tetszett. De megcsodálta, milyen találékonysággal építették, és tudta, ha más körülmények közt kerül ide, lelkendezve és boldogan gondol rá, hogy ilyen házikóban lakhat. Régebben mennyire vágyott volna ilyen élményre!

De sok javításra és módosításra volt szükség, ezért Gendzsi a szomszédságban fekvő birtokairól nyomban elhívatta tisztartóit. Ezek aztán, a hűséges Josikijo irányítása mellett, embereik segítségével csakhamar megvalósították Gendzsi terveit, és a ház sokkal lakályosabb külsőt kezdett ölteni. A tavat kikotorták, kimélyítették, és növényeket ültettek. Gendzsi hamarosan olyan jól beleilleszkedett új életébe, ahogy még álmában sem hitte volna. A tartomány helytartója valamikor a herceg udvarához tartozott, s ámbár nem merte nyilvánosan üdvözölni Gendzsit, de négyszemközt kifejtette, hogy a herceghez húz. Így hát Gendzsi még ezen az elhagyatott vidéken sem nélkülözte teljesen a társaságot. De senkije sem volt, akivel egészen bizalmas lehetett volna, így hát minden kínálkozó eszmecsere csak felszínes és érdektelen lehetett. Majdhogynem olyan elhagyatottnak érezte magát, mint aki lakatlan szigetre vetődött, és rettegett a gondolattól, hogy hónapokon, sőt talán éveken át, ilyen primitív körülmények közt kell élnie. Már némileg megbarátkozott falusi időtöltéseivel, amikor beállt a nyári esős időszak. A tétlenség unalmas ideje alatt sokat gondolt a fővárosban lakó barátaira. Gyakran felidézte magában Muraszakinak az utolsó órákban átélt szenvedését, a trónörökös gyermeki szépségét, és Aoi kisfiának önfeledt mókáit. Elhatározta, hogy futárt küld a fővárosba, és hozzáfogott, hogy mindannyiuknak levelet írjon. Mialatt palotája úrnőjének írt, majd meg Fudzsicubónak a kolostorba, olyan keservesen sírt, hogy többször is félbeszakította az írást. Oborozukinak nem mert közvetlenül írni, hanem a neki szánt üzenetet – ahogy azelőtt is megtette néha – a Csunagon úrnőnek írt leveléhez csatolta, ezzel az akrosztichonnal együtt: „Mint a tengeri hínár, e kopár partra vetődtem, de nem érzek bűnbánatot. Ám, hogy tudhatnák ezt ők, ezek a halászemberek, akik sóparoló katlanjaik körül sürgölődnek?!" A nyugalomba vonult miniszternek és Szaiso dajkának számos útbaigazítást adott a gyermek nevelésére vonatkozóan. Könnyű elképzelni, hogy jó néhány ember szíve hevesebben dobogott, amikor Gendzsi postája megérkezett a fővárosba.

A herceg elutazását követően Muraszaki állapota komolyan nyugtalanította a ház népét. A válás fájdalmától szinte bénultan feküdt hosszú napokon át. Hasztalan volt minden kísérlet, hogy felvidítsák. Elegendő volt, hogy szóba hozzanak vagy maga megpillantson olyasmit, ami Gendzsire emlékeztette – a citera, amin egy ízben játszott, egy ott hagyott ruhájának illata –, és újra meg újra nyomban ájult szomorúságba zuhant. Muraszaki valóban úgy viselkedett, mintha Gendzsi nem száműzetésben lenne, hanem már a sírban. Végül Sonagon komolyan megrémült: elhívatta Muraszaki nagybátyját, a papot, és segítségét kérte. A pap könyörgő ájtatosságokat tartott azért, hogy Muraszaki felgyógyuljon lelki elesettségéből, de ugyanakkor Gendzsi gyors visszatéréséért is esedezett. Muraszaki egy időre meg is nyugodott, és újra járt-kelt a házban. Sok időt töltött el ájtatosságok végzésével, és forrón könyörgött azért, hogy Gendzsi mihamar visszatérjen, és élhessenek együtt, mint azelőtt. Hálóruhát küldött a hercegnek, meg sok más holmit, amivel életét kényelmesebbé tehette, s amiket – hite szerint – ott nem is tudott volna beszerezni. A csomagba szánt ruhák között volt egy köpeny és egy lovaglónadrág, egyszerű háziszőttes anyagból. Muraszaki sóhajtva hajtogatta össze, mert eszébe jutott Gendzsi udvari öltözéke, a sok hímzett selyem öv és csillogó jelvény. És itt maradt Gendzsi tükre! Itthon hagyta, ahogy versében tréfálkozva megígérte, ámde a képét magával vitte – pedig mit ér a tükör, ha más képét veri vissza, nem az

övét! Minden helyet, amerre Gendzsi sétálni szokott, a fenyőfa oszlopot, melynél meg-megtámaszkodott – mindezt Muraszaki nézni sem tudta, hogy keserű fájdalom ne támadjon benne. Ilyen helyzetben még a világban otthonosabban mozgó asszony is elcsüggedt volna, de ha egy ilyen tapasztalatlan ifjú nő elveszti azt, aki számára pótolt apát, anyát, aki előtt nem volt titka, s akihez minden alkalommal vigasztalásért és tanácsért fordulhatott – ez túlságosan nagy csapás; és alig is lehetett várni, hogy ezt hamarosan kiheveri. Szíve mélyén kínzó szorongás lakozott, hogy Gendzsi meghalhat, mielőtt visszahívják. Ettől a félelemtől eltekintve (mely végeredményben képzelgés volt csupán), megvolt annak a lehetősége, hogy Gendzsi, ilyen távolból, lassan-lassan elhidegül iránta. Igaz, írhatott neki, és ha tudta volna, hogy a herceg távolléte csupán néhány hétig vagy hónapig tart, nem élt volna Muraszakiban ekkora szorongás. De így? Évek múlhatnak el, hogy sorsának jobbra fordulására semmi remény nem mutatkozik, s ha Gendzsi rádöbben erre, ki tudja, mi lesz . . .?

Abban az időben az apátnő is nagy bánatban élt. A trónörökös születésének bűnös volta állandó teherként nehezedett lelkére. Úgy érezte, hogy mind ez ideig könnyebb volt sorsa, mint amit *karmá*ja bizonyos értelemben kirótt rá, így hátra van még a szörnyű leszámolás napja. Félelmében, hogy titkát fölfedhetik, évek hosszú során át túlzott közönyösséget mutatott Gendzsi iránt, pusztán azért, mert meggyőződése szerint szerelmüket nyomban leleplezték volna az udvarnál, ha a legkisebb jellel, vagy a férfira vetett egyetlen kedves pillantásával elárulja magát. Számtalan esetre emlékezett, amikor szerelemre és együttérzésre sóvárgott ugyan, és mégis ridegen hátat fordított Gendzsinek. Óvatosságának szemlátomást meg is volt az eredménye: egy olyan világban, ahol bármi, amit egyvalaki tudott, előbb-utóbb közszájon forgott, az ő titkukból semmi sem szivárgott ki. Megállapíthatta ezt azok viselkedéséből, akikkel érintkezett. De nagy ára volt erőfeszítésének, és Fudzsicubo fájó szívvel és nyugtalan lelkiismerettel gondolt önnön ridegségére, melyet ez a sikeres taktika megkövetelt. A Szumából érkezett levélre hosszú és gyengédséggel teli választ küldött.

Valóban megpróbált magyarázattal és engeszteléssel szolgálni a régi látszólagos hidegségért.

Oborozukitól is érkezett válasz: „Még a Szuma partjain rőzsekötegeket égető halászoknak sem szabad elárulnunk hamu alatt is izzó szerelmünket." A költemény széle mentén még ráírta: „Nincs bátorságom, hogy többet írjak" – majd a kicsinyke papírcsíkot feltűnés nélkül Csunagon udvarhölgy levelének lapjai közé rejtette. Csunagon igen elszomorítóan írt úrnője állapotáról. Így hát Gendzsi leveles zsákjának visszaérkezése elég szomorú eseménnyé vált, minthogy annyi szerelmi bánatról érkezett hír.

Muraszaki levele tele volt a leggyengédebb célzásokkal és közlésekkel. Ezt a költeményt mellékelte: „Nézd a halászok ruhaujját, amint sós vízzel teli vödrüket vonszolják a parton. Meglátod, az ő ruhájuk ujja sem nedvesebb, mint az enyém volt azon az éjszakán, hogy tengerre szálltál." A ruháknak és a többi holminak, amiket küldött, mind igen finom kidolgozása és színe volt. Látszott, hogy rendkívül nagy gonddal választotta ki őket, és Gendzsinek eszébe jutott, hogy feleségének most valóban igen kevés teendője akadhat. Kétségtelen, hogy Muraszaki magányában szándékosan nyújtotta az időt, amikor végre fáradozhatott Gendzsiért. Éjjel-nappal Muraszaki képe lebegett Gendzsi szeme előtt, s végül már elviselhetetlennek érezte, hogy az asszony ott él egyedül a kietlen, magányos palotában, és új terveken törte a fejét, hogyan hozhatná el és tarthatná maga mellett Muraszakit. Alaposabb megfontolás után azonban lemondott szándékáról. Lépésének az lenne a következménye, hogy nyomban súlyosan bűnhődnie kellene eljárásáért, éppen ezért száműzte minden ilyen gondolatát, és teljesen az imának és böjtölésnek élt, abban a reményben, hogy Buddha majd megkönyörül rajta, és hamarosan véget vet számüzetésének. Az is eléggé elkeserítette, hogy ilyen távol él Aoi fiától. Ez azonban nem kínozta annyira, mint az, hogy messzi szakadt az idősebbektől. Nagyon valószínű, hogy a gyermeket végül is viszont fogja látni. És megvolt az a vigasztalása, hogy addig is jó kezekben tudhatta.

De várjunk csak! Olyan sok elbeszélnivalóm volt, hogy va-

lami fontosról teljesen megfeledkeztem. El kellett volna mondanom, hogy a herceg elutazása előtt levelet küldött Iszébe: közölte Rokudzso hercegnővel, hogy a jövőben hová írhat neki. Most pedig megérkezett a hírnök Szumába, és hozta a hercegnő válaszát. Hosszú volt a levél és bizalmas. Rokudzso kézírása és kifejezésmódja még most is, változatlanul roppant előkelőségről és kifinomult műveltségről tanúskodott, amit Gendzsi mindig is annyira csodált nála. „Nem is tudlak elképzelni ott, azon a helyen, ahová közlésed szerint címeznem kell a levelemet – írta Rokudzso. – Nem is lehet ez más, mint valami hosszú, fantasztikus álom! Csak abban tudok hinni, hogy hamarosan hallani fogom: ismét a fővárosban vagy. Jaj, de még így is nagy időbe telik, mire megbűnhődöm hibámért, és újra szemtől szembe láthatjuk egymást. Mialatt a halásznéppel együtt magad is cipeled a csepegő vödröket a sópárló katlanokhoz, ne feledd el azokat, akik üdvükért az Isze partján elmerülnek a szenvedésben." Ezt írta és még sok egyebet, és szemlátomást nem egyhuzamban vetette papírra, hanem apránként, ahogy hullámzó érzelmei sugallták. A levél összesen négy-öt lapot tett ki, fehér kínai papíron, és több olyan bekezdése volt, mely egészen mesteri ecsetkezelésre vallott. Féltékenységének végzetes következményei miatt Gendzsi egészen ellenszenvesnek érezte ezt az asszonyt, akiért egykor oly szenvedélyesen rajongott. Pedig jól tudta, hogy a történtekben egyáltalán nem hibás, hogy a vele szemben érzett viszolygás teljesen értelmetlen; és most, hogy maga is a száműzetés büntetése alatt nyögött, jobban szégyellte magát, mint valaha is, hogy hirtelen elidegenedésével elűzte magától ezt az asszonyt. Ez a levél most oly mélyen megindította, hogy Rokudzso hírnökét több napon át ott tartotta, és aprólékosan kikérdezte, milyen az élet Iszében. A hírnök jó családból származó, ifjú udvari nemes volt, s egészen elbűvölte, hogy íme, alkalma kínálkozik arra, hogy ilyen közvetlen közelségben éljen a híres herceggel – ámbár a szűkös kunyhóban nem is lehetett volna másképp megoldani az elszállásolást.

Gendzsi ezt írta Rokudzsóhoz írt válaszában: „Ha tudtam volna, hogy elűznek az udvartól, azon igyekeztem volna, hogy

elkísérjelek utadra. »Ha abban a kis csónakban ülhetnék, mely az iszeieket táncolva viszi végig a part menti hullámok hátán, legalább lenne némi szórakozásom . . .« Most, sajnos, még kevesebb a remény, mint valaha is, hogy viszontlássuk egymást . . ."

Ezzel minden levélírási kötelezettségének eleget tett, és többé senkinek sem volt oka panaszkodni rá. Ezenközben a hulló virágok falujából lakó hölgytől is érkezett egy levél, vagy még inkább egy napló: Gendzsi elutazása után az asszony időről időre ebbe jegyezte fel élményeit. Szórakoztató és eredeti módon rajzolta meg Gendzsi távolléte miatt érzett szomorúságát. A levél nagyon lekötötte a herceg figyelmét, és egészen újfajta érdeklődést támasztott benne a hölgy iránt. Gendzsinek fülébe jutott, hogy a nyári esőzés jócskán alámosta a hölgy házának alapfalait, ezért üzent embereinek a fővárosba, hogy a hölgynek házához legközelebb eső birtokáról teremtsék elő az anyagot, és minden szükséges intézkedést tegyenek meg a ház kijavítására.

A császár még most sem adta semmi jelét, hogy Oborozuki hercegnőt maga mellé óhajtaná hívni. A lány apja azt képzelte, hogy Oborozukinak fáj ez, s mivel kedvenc lánya volt, iparkodott, hogy kedvező irányba terelje a dolgokat. Kokidennel is beszélt az ügyről, és arra kérte, vesse latba minden befolyását. A dolog annyira jutott, hogy a császár előtt említés történt a lány csalódásáról. Azt remélték, őfelségét sikerül majd annyira befolyásolni, hogy Oborozukit, ha nem is hivatalos ágyasának, de mindenesetre valami érdemesebb tisztségre odaveszi közvetlen környezetébe. A császár eddig csak azért hanyagolta el a lányt, mert abban a hiszemben élt, hogy szíve másfelé vonzza. Mikor végre engedett rokonai rábeszélésének, és magához hívta Oborozukit, a lányt még az eddiginél is jobban megszállta szerencsétlen szenvedélye. A hetedik hónap folyamán a Palota belső részébe költözött. Mivel úgy hírlett, hogy a császár szerelmes belé, nem találták meglepőnek, hogy vele mindjárt úgy bánt, mint teljes rangú belső udvarhölgyével. Nyomban elhalmozta egy sereg becenévvel – de szemrehányásokkal is. Oborozuki nem érezte ellenszenvesnek a császárt, sem a külsejét, sem

a természetét, de ezer emlék ébredt fel benne, és ezért tartózkodó maradt. Ez nem kerülte el a császár figyelmét, és egyszer, amikor éppen együtt zenéltek, váratlanul így szólt Oborozukihoz:

– Tudom, miért vagy boldogtalan. Azért, mert elment az a férfi. Nos, nem te vagy az egyetlen, aki nélkülözi őt. Úgy látom, egész udvarom a legsötétebb bánatba merült. Tudom, hol a hiba: nem lett volna szabad elengednem őt. Az öreg császár halálos ágyán óvott is engem mindettől, én azonban ügyet se vetettem rá, most pedig bűnhődnöm kell érte. – Csaknem sírva fakadt.

A lány nem válaszolt, mire a császár kisvártatva így folytatta:

– Igazán kevés örömet találok az életben. Túlságosan gyorsan átlátom, hogy mindannak, amit teszek, nincs semmi értelme. Úgy érzem, hogy talán nem is tartlak itt magamnál... Jól tudom, hogy számodra ez nem jelent nagy szomorúságot, mindenesetre kisebb bánat lesz, mint ami legutóbb ért. Bolond volt a költő, aki azért imádkozott, hogy megtudja, mit érez majd kedvese, ha maga elmegy. Nem nagyon szerethette azt az asszonyt, vagy még inkább azt kívánta, bár ne is ismerte volna meg.

A császár számára szemlátomást annyira fontos volt Oborozuki szerelme, és oly keserűen, annyira megbántódva beszélt, hogy a lány nem bírta tovább, és elsírta magát.

– Semmi értelme, hogy így sírj – mondta rosszkedvűen. – Jól tudom, hogy nem miattam sírsz. – Egy ideig hallgatott, aztán újból kezdte: – Nagyon szomorú az, ha az embernek nincsen gyermeke. Magától értetődik, hogy Fudzsicubo hercegnő fiát utódomnak tekintem a trónon, amint azt az öreg császár is kívánta. Ez azonban biztosan heves ellenállásba fog ütközni, és nagyon bajos dolog lesz...

A birodalom kormányzása valójában nem is a császár kezében volt. Lépten-nyomon tapasztalhatta, hogy kívánságainak ellene szegülnek, és homlokegyenest ellentétes politikát űznek olyan emberek, akik értik a módját, hogy hasznot húzzanak tapasztalatlanságából és erélytelenségéből. A császár fájlalta

mindezt, de nem állt hatalmában, hogy változtasson a dolgok menetén.

Szumában őszi idő tombolt. Gendzsi kis házikója a tengertől némi távolságra állt, amikor azonban a szél neki-nekiiramodva betört a sziklaszoroson át (az a szél, melyről Jukihira költeménye is szól), olyan volt, mintha a hullámok egészen Gendzsi ajtajáig akarnának csapni. Éjszakáról éjszakára ott feküdt a herceg, és hallgatta a komor zúgást, s magában azt kérdezte, van-e egyetlen hely is a világon, ahol lesújtóbb az ősz bánata. Maroknyi kísérője, akikkel megosztotta a házát, már mind nyugalomra tért. Felpolcolt párnáján csak Gendzsi feküdt ébren, és hallgatta a viharzó szelet, mely minden irányból ostromolta a házat. Mind jobban és jobban dübörögtek a hullámok, hogy már-már azt hitte, feltörtek a partszegélyen, és már ott háborognak a tulajdon ágya körül. Most elővette citeráját, és megpendített néhány hangot. A dallam olyan árván visszhangzott a házban, hogy nem volt bátorsága folytatni, és félretette a citerát. Aztán halkan énekelni kezdett egy dalt:

A szél, mely felébresztett téged,
onnan jött, ahol úrnőm lakik.
Parti hullám, sóhajod
nem zokogásom visszhangja-e?

Kísérete felébredt, és gyönyörködve, ámultan hallgatta a dalt. Szövege viszont elviselhetetlen búbánattal töltötte el őket, és nem is egy akadt köztük, akinek még akkor is reszketett az ajka, amikor már mindnyájan fölkeltek, és öltözködni kezdtek.

„Ugyan mit gondolhatnak felőlem?" – ezt kérdezte magában Gendzsi. Érte hagyták el otthonukat, szülőiket, testvéreiket, barátaikat – mindenkit, akitől még soha, egyetlen napra sem váltak el. Ez életben mindent feláldoztak, ami drága volt számukra. Gendzsi számára igen fájó volt a gondolat, hogy ezek a szerencsétlen nemesurak most az ő meggondolatlansága miatt bűnhődnek. Tudta, hogy a maga rosszkedve, nyomott kedélye nagyban hozzájárul levertségükhöz. Másnap megpróbálta, hogy tréfákkal és mulatságos történetekkel felvidítsa őket, s

hogy az idő ne olyan lomhán teljen, feladatokat is osztott ki: mindenféle papírcsíkokból hosszú tekercseket illesztgettek össze, majd írásgyakorlatokat tartottak. Ezalatt maga egy darabka igen finom kínai selyemre néhány nyers tusvázlatot készített. Amikor felragasztották a paravánra, látszott, milyen tetszetős festmények. Szeme előtt terültek el a hegyek és öblök, amelyekről annyit álmodott azóta, hogy egyszer régen megmutatták neki egy távoli magaslatról.* Most tehát felhasználta az alkalmat, és csakhamar egész képsorozatot készített, amely kitűnően szemléltette ennek a szép partvidéknek tájait. Társai annyira el voltak ragadtatva, hogy azt ajánlották, hívassa el Csijedát és Cunenorit*, és a maga vázlatai nyomán festesse meg a képeket színesben. Gendzsinek az utóbbi időben megmutatkozó derűje csakhamar a többiekkel is feledtette bánatukat, és az a négy-öt kísérője, aki rendszeresen ott szolgált mellette, úgy érezte, a száműzöttek mostoha sorsáért kárpótlást nyújt, hogy ilyen urat szolgálhatnak.

A kis ház elé ültetett virágok a legvadabb színekben tobzódtak. Egy különösen csendes, bűvös estén Gendzsi kilépett a verandára, mely az öbölre nézett. Finom fehér selyemből készült puha kabátot és őszirózsa-szín térdnadrágot viselt. Valami sötét szövetből készült köpeny volt hanyagul a vállára dobva. Előbb elmondta az alázat formuláját („Valaki, aki Buddha Sakjamuni tanítványa, bemutatja hódolatát, és kéri, hogy a Megismerés Fájának holdfényes lombja alatt menedéket találjon a szenvedés és halál felhője elől"), majd hozzáfogott, hogy halk hangon elolvasson egy részt a szent iratokból. A naplemente, a tenger felől jövő csillogás és a körös-körül égre meredő hegyek – mindez olyan ragyogással vette körül Gendzsit, amint ott állt, kezében a könyvvel, hogy akik látták, szinte túlvilági jelenségnek érezték. Távolabb, az öblön túl, egy sereg bárka haladt tova: a halászok eveztek, s közben énekeltek. Olyan messzi húztak, hogy úgy tetszett, mintha egy sereg apró madár úszna a nyílt tengeren. Az evezők csobbanásába lágyan belevegyült a vadludak kiáltása, és valahányszor egy-egy vándor panaszosan megszólalt, tüstént ráfelelt a nyomában repülő társának hangja. Mennyire más ezeknek

a madaraknak sorsa, mint az övék! És Gendzsi fölemelte karját, hogy ruhája ujjával felszárítsa kicsorduló könnyeit. E mozdulat közben keze szinte vakító fehérnek tetszett a rózsafüzér fekete gyöngyszemei mellett. S akik Gendzsivel voltak, azt gondolták, hogy lám, itt is van elég szépség, ami vigasztalást nyújthat otthon hagyott asszonyukért.

Gendzsi kíséretében ott volt Ukon, aki őt az öreg császár sírjához is elkísérte. Ukon apját kinevezték Hitacsi kormányzójává, és azt kívánta, fia kövesse őt tartományába. Az azonban inkább úgy döntött, hogy Gendzsivel tart Szumába. Elhatározása keserves belső küzdelmébe került, de ezt titkolta Gendzsi elől, és megjátszotta, hogy lelkesedik az utazásért. Ez az ember most a magasban húzó vadludakra mutatott, és ezt a költeményt mondta:

– Mint a madárraj, mely félelmet nem ismerve kalandozza be a lég változó útjait, magam sem félek mástól, mint hogy vezérem messze elibém vág az ég terében.

Ez idő tájt a császár helyettesének kancellárja visszatért az udvarba. Mivel feleségével, lányaival és nagy csapat kísérővel utazott, úgy döntött, hogy az egész utat hajón fogja megtenni. Kényelmesen, a part mentén hajóztak, és az volt a szándékuk, hogy kikötnek Szumában, mert úgy hírlett, hogy a szumai öböl a legszebb mind között. De ekkor meghallották, hogy Gendzsi ott él. A meggondolatlan ifjú teremtéseket, ott a hajón, nyomban roppant izgatottság fogta el, habár apjuknak egyáltalán nem volt szándékában, hogy kiengedje őket a partra. Ha még a többi lány is, aki nem ismerte Gendzsit, ennyire föllelkesült, könnyen elképzelhető, milyen vihar támadt Goszecsi úrnő keblében.* Valóban alig bírt uralkodni magán, hogy el ne vágja a horgonykötelet, és amikor a hajó olyan közel járt a parthoz, hogy Gendzsi kunyhója felől oda hallatszott, amint halkan pengettek egy dalt – a partvidék szépsége, egy vonzó személyiség közelsége és a dallamfoszlányok együttesen olyan erős benyomást gyakoroltak az ifjú teremtésekre, hogy könny szökött a szemükbe. A kancellár ezt a levelet küldte a partra: „Azt reméltem, hogy hosszú távollétem után először a te ajkadról fogom hallani a főváros minden új hírét. Most pedig

meglepetéssel és – szabad legyen megmondanom – még nagyobb fájdalommal hallom, hogy jelenleg itt, ezen az elhagyatott helyen élsz, teljes visszavonultságban. Mivel sokadmagammal és vegyes társaságban vagyok, kérlek, nézd el nekem, hogy most nem háborgatlak látogatásommal. Remélem azonban, hogy más alkalommal örvendhetek majd társaságodnak." Nemesúr, a kancellár fia, Ecsizen helytartója hozta el a levelet; valamikor Gendzsi egyik istállómestere volt, s a herceg mindig is megkülönböztetett szívélyességgel bánt vele. Ez, elszomorodott régebbi urának mostoha sorsán, és nem akart hálátlannak mutatkozni, de tudta, hogy apja kíséretében vannak, akik szemmel tartják, és fel is jelenthetik a hatóságoknál, ha huzamosabban tartózkodna Gendzsi társaságában. Ezért átnyújtotta a levelet, és máris el akart sietni.

– Mióta elhagytam a fővárost, barátaim közül te vagy az első, aki itt meglátogat – szólt Gendzsi. – Nem tudom eléggé megköszönni, hogy időt áldoztál rám . . .

A kancellár levelére is hasonló hangnemben válaszolt. Az ifjú helytartó igen lehangoltan tért vissza, és amikor beszámolt mindarról, amit látott és hallott, nem pusztán a társaságban levő hölgyek, de maga a kancellár is, fennhangon kinyilvánították Gendzsi iránti rokonszenvüket. Goszecsi úrnő a maga jószántából küldött Gendzsinek egy rövid üzenetet, s vele egy költeményt: „Nem is sejtetted, hogy lantod távoli hangjára kezemet már-már kinyújtottam, hogy elvágjam bárkánk horgonykötelét." És még ezt fűzte hozzá: „Ne hidd, hogy tolakodó vagyok, merthogy ilyen rendkívüli körülmények között még egyszer megkíséreltem szólni hozzád." Gendzsi mosolygott, miközben olvasta a levelet. A hölgy szemlátomást igen finomkodó modort vett magára. „Ha igazán szándékodban volt, hogy meglátogass, mi sem lett volna könnyebb, mint hogy elvágd a kötelet, mely nem enged ki a partra." Ezt írta a herceg, majd pedig a következőket: „Föltehetőleg meg vagy lepve, hogy itt találsz engem »a nehéz munkájukat végző halászok közt«." Gendzsi annyira vágyott valami szórakozásra, hogy valóban elragadtatást érzett volna, ha a lány van olyan bátor, és partra száll. Nem is csodálkozhatunk ezen, ha meg-

gondoljuk, hogy egykor, nem is messze innen, egy igen előkelő ember* száműzetésében a lovásza társaságában talált vigasztalást.

A fővárosban még most is széltében-hosszában fájó szívvel emlegették Gendzsi távollétét. Mostohatestvérei és néhány nemesúr, akikkel igen bizalmas viszonyban állt, száműzetésének első napjaiban néha még üzentek Szumába, hogy érdeklődjenek felőle, és elégiákat írtak tiszteletére, melyekre Gendzsi válaszolt is. Ez hamarosan fülébe jutott Kokidennek. Roppant megharagudott Gendzsi nem csökkenő népszerűségének ilyen bizonyítéka láttán.

– Mégiscsak hallatlan – tört ki haragosan –, hogy valakinek, akit az államhatalommal szemben elkövetett bűnben vétkesnek találtak, megengedik, hogy úgy éljen, ahogy kedve tartja, és időtöltésül még az udvar irodalmi szórakozásaiban is részt vehessen. Most ott tanyázik (egyébként azt hallom, igen kicsinosította a házát!), naphosszat csak a kormányzatot szidja, és semmi kétség, hogy minden eszközzel megpróbálja magához édesgetni a birodalom hűséges szolgáit, akárcsak az az ember, aki a történelem tanúsága szerint azt magyarázta, hogy a szarvas nem más, mint ló.*

Ettől kezdve Gendzsi többé nem kapott levelet az udvarból.

A Nidzso-in úrnője vigasztalhatatlan maradt. A keleti szárnybeli szolgák eleinte nemigen hajlottak rá, hogy rendelkezésére álljanak; kis idő elmúltával azonban Muraszaki, bájával és szeretetre méltó lényével, teljesen megnyerte szívüket, és egyikük sem adta jelét, hogy másutt akar szolgálatba állni. Foglalatosságaik közben alkalmuk nyílt rá, hogy ha csak távolról is, de megfigyelhessék az udvarhoz tartozó sok előkelő hölgyet. Csakhamar be kellett vallaniuk, hogy a lélek nemessége és szépsége szempontjából Muraszaki messze felülmúlja ezeket a hölgyeket, és nagyon jól megértették, hogy Gendzsi miért éppen őt választotta tanítványának.

Gendzsi ezalatt egyre jobban sóvárgott rá, hogy Muraszakit maga mellett tudja. Habár igaz, hogy a Szumában kínálkozó primitív élet az asszony számára egyáltalán nem felelt volna meg, de azt is tudta a herceg, hogy ha elhozatná Muraszakit,

ezt arcátlan kihívásnak tekintenék mindazok, akik bukását előidézték.

Szuma nem esett messze Akasitól, és Josikijónak természetesen eszébe jutott az a különös hölgy, akinek ott egyszer maga is udvarolt: ő volt az öböl közelében letelepedett, rigolyás remete lánya.* Többször is írt már a hölgynek, de választ nem kapott. Végül jött egy levél, de nem a lánytól, hanem az apjától: azt írta, hogy Josikijo számára lenne valami közlendője, így hát igen örülne, ha időt szakítana rá és meglátogatná. Egészen világos volt, hogy ez mit jelent. Az öregember egész egyszerűen közölni kívánja vele, hogy udvarlása nem kívánatos. Josikijo nem látta értelmét, hogy pusztán azért keresse fel a házat, hogy kikosaraztassa magát, így hát nem is válaszolt. A vidéki helytartók szemlátomást általában azt hiszik, hogy az egész országban tisztes családnak csupáncsak egy másik helytartó családja számíthat, és meg sem fordul a fejükben, hogy lányukat más társadalmi osztályhoz tartozó emberrel házasítsák össze. Ennek az egykori helytartónak azonban nemcsak hogy megvoltak a maga külön elvei, de szenvedélyes makacssággal ki is tartott mellettük. Vidéki hivatalnokok fiai hosszú éveken át versengtek a lányáért, ő pedig egymás után elutasította őket. Jövendő vejéről egészen más elképzelése volt, mint a többi helytartónak. Ekkor történt, hogy Gendzsi megérkezett Szumába. Mihelyt erről az egykori helytartó tudomást szerzett, így szólt feleségéhez:

– Hallom, hogy Kiricubo úrnő fia, Hikaru Gendzsi herceg, némi összeütközésbe került a felsőbbséggel, s ezért Szumába költözött. Megvallom, örömmel hallom a hírt. Micsoda ragyogó lehetőséget jelent ez lányunk számára!

– Megőrültél! – vágott szavába az anya. – Udvari emberektől hallottam, hogy nem is egy kedvese van, csupa magas rangú hölgy, de mert ez sem volt elég neki, valami kellemetlensége támadt egy hölgy miatt, aki a császári udvartartáshoz tartozik. El sem tudom képzelni, hogyan tételezheted fel, hogy egy ilyen ficsúrnak tetszhet egy egyszerű vidéki lány...

– Mit értesz te ehhez – intette le az apa türelmetlenül. – Minden okom megvan rá, hogy higgyem, amit hiszek, és már most arra kérlek, ne keresztezd terveimet. Az a szándékom, hogy az első adandó alkalommal meghívom Gendzsi herceget.

Most már higgadtabban beszélt, de világos, hogy a maga feje után szándékozott menni, és feleségének megrökönyödésére, pazar előkészületeket tett Gendzsi fogadására.

– El sem tudom képzelni – mondta az asszony –, miért vetted a fejedbe, hogy ennek az embernek adod a lányodat. Ha egykor magas rangja volt is, ez semmit sem változtat a tényen, hogy bűnösnek találták, és elűzték a fővárosból. Ha valami véletlen folytán meg is tetszik neki a lányunk, legfeljebb tréfából foglalkozhatsz a gondolattal, hogy ilyen ember legyen a vejed...

– Mi az, hogy bűnös?! – dörmögte a férfi. – Annyit bizonyosan tudsz, hogy a történelem néhány kimagasló alakja nálunk is és Kínában is egyszer-másszor rákényszerült, hogy visszavonuljon az udvartól. Nincs ebben semmi megbecstelenítő. Gondold csak meg, ki is ez a herceg! Anyja az én nagybátyámnak, a tartományi felügyelőnek volt a lánya. Az, miután közszolgálatban nevet szerzett magának, be tudta juttatni lányát a császári Palotába. Ott aztán egyszeribe a mi szeretett uralkodónk bálványa lett, s habár az, hogy olyan kitűnően bántak vele, nagy féltékenykedést váltott ki, és végül romlását is előidézte, pályafutása mégsem mondható sikertelennek, hiszen őfelsége legkedvesebb fiának anyja lett. Egyszóval, ha felséges apja nem restellte, hogy ilyen kapcsolata legyen családunkkal, akkor megfelelünk az ifjú hercegnek is. És bár lányunk vidéken nevelkedett, azt hiszem, meg nem éred, hogy a herceg fintorogva nézzen rá...

Az ifjú hölgy, akiről szó van, nem volt különösebben csinos, de sok finomság és báj volt benne. Igen, az udvarban élő előkelő dámák közül sokan távolról sem dicsekedhettek ennyire is előnyös külsővel. Ő maga fájó szívvel tudomásul vette a saját fogyatékosságait, és már leszámolt vele, hogy valaha is fel tudja kelteni valami magas rangú férfi érdeklődését. Tudta, hogy magával azonos rangú férfiakkal nemigen lesz alkalma megismerkedni. Szülei előbb-utóbb meghalhatnak, akkor pedig vagy elmegy apácának, vagy a tengerbe ugrik. Erről még

nem döntött. Apja a legnagyobb szigorral nevelte, és más kirándulást sem tett, mint hogy el-elzarándokolt a Szumijosiban levő szentélyhez. Apja évente kétszer magával vitte oda, mert titokban azt remélte, hogy az isten megindul ezen, és majd támogatja az ő nagyralátó terveit.

Eljött az új év. Hosszabbodtak a napok, és a cseresznyefákon, amelyeket Gendzsi szumai kertjében ültetett, alig észrevehetőn, de már ütközni kezdtek a rügyek. Kellemes idő volt, és a napfényben Gendzsi ölbe tett kezekkel üldögélt, s ezer apró eseményre emlékezett, amiket mind régebbi tavaszokon élt át. Második hónap huszadik napja! Pontosan egy évvel ezelőtt hagyta el a fővárost. Minden fájdalmas búcsújelenet élénken feltámadt emlékezetében, s velük újra éledt benne a vágyakozás. A Déli Csarnok előtt a cseresznyefák már biztosan virágba borultan állnak. Eszébe jutott a hat éve lezajlott csodálatos virágünnep, szinte látta apja arcát, az ifjú trónörökös előkelő alakját, és fülében zsongani kezdtek a verssorok az erre az alkalomra írt költeményekből.

To no Csudzso ezalatt a Nagy Csarnokban tartózkodott, és bizony nem sok szórakozásban volt része. Lefokozták, ismét a negyedik rangban volt, s ezért fölöttébb elkedvetlenedett. Jövője szempontjából döntő volt, hogy most már ne adjon okot semmi gyanakvásra. Ámde Csudzso ragaszkodó természet volt, és ahogy egyre jobban feltámadt benne a vágy Gendzsi társasága után, elhatározta, hogy még a kormányzat megsértése árán is, de nyomban útnak indul Szumába.

Azzal, hogy váratlanul érkezett, csak még nagyobb örömet és elragadtatást szerzett Gendzsinek. Csudzso csakhamar megcsodálta a kis falusi házat, s úgy érezte, nem is létezhet ennél különösebb lakóhely. Szerinte sokkal inkább hasonlít valami kínai mesében szereplő remete tanyájához, mint valóságos falusi házhoz. Valóban olyan volt minden, mintha csak festményt látna maga előtt: a fonott bambuszkerítés, a faragatlan kőlépcsők, a tömzsi fenyőoszlopok, az egész kis tanya rögtönzött jellege. Csudzso el volt bűvölve, olyan különösnek érzett mindent. Gendzsi parasztos öltözéket, szürke vadászkabátot és rozsdabarna ruháján kívül kötött térdnadrágot viselt. Gendzsi

olyan hivalkodva viselte ezt a parasztos ruhát, hogy Csudzso nevetségesnek érezte, de ugyanakkor gyönyörködött is benne. A berendezés roppant egyszerű volt, és a szobában Gendzsi ülőhelye egyáltalában nem is volt elkerítve. Közelében, ahogy vidéki házaknál szokás, ott hevert néhány játéktábla a *go* meg a *szugoroku* játékhoz, aztán sakkfigurák meg más efféle lom. Az ételek, érthető módon, kontár főztjére vallottak, de roppant ízlettek Csudzsónak. Egyik nap halászok jöttek arra, és kagylókat kínáltak. Gendzsi odahívatta őket, és megszemlélte a zsákmányt. Aztán munkájukról érdeklődött, majd arról is megtudott valamit, hogy évszámra milyen életet élnek e partvidék lakói. Szakadatlan küzdelmes robotból állt az életük, erről szólt életük története, s bár a halászok tájszólásban beszéltek, s így Gendzsi csak félig értette meg őket, de nagy részvéttel ébredt rá, hogy a halászok érzései igen hasonlítanak az övéhez. Ruhatárából szép ajándékokat adott nekik, s az emberek úgy érezték, hogy a kagylók most valóban éltették őket.*

Az istálló a közvetlen közelben épült, s jól látszott a házból. Csudzsót szórakoztatta, amint elnézte, hogy a béresek rizsszalma töreket cipelnek ki egy furcsa épületből, mely holmi csűr vagy magtár lehetett, s ezzel a szalmatörekkel etetik a lovakat. Kedve lett volna, hogy elénekelje a balladát: „Édes az árnyék . . .”*

Természetesen sok mondanivalója akadt barátja számára, és hol sírva, hol nevetve, sorjában megbeszélték mindazt, ami az elválásuk óta elmúlt hosszú hónapok alatt történt. Aztán sok mindent mesélgetett Aoi kisfiáról – aki szerencsére még aprócska volt ahhoz, hogy megértse, mi történik körötte –, majd meg az öreg miniszterről mesélgetett, aki gyógyíthatatlan búskomorságban szenvedett, s végül ezernyi eseményt elemlegetett a Nagy Csarnok és az udvar életéből. Mindezt itt nem mesélhetem el részletesen, ha viszont csak elnagyolva számolnék be a dolgokról, oda lenne minden érdekességük. Egyiküknek sem volt kedve aludni, és már derengett, de még egyre kínai költeményeket szavaltak felváltva.

Ámbár Csudzso azt állította, hogy eztán már nem érdekli, mit gondolnak felőle a hatóságok, de nem óhajtotta kihívó

magatartását még tetézni azzal, hogy elidőzik e tiltott partvidéken, ezért bejelentette, hogy immár haladéktalanul haza kell térnie. Ez súlyos csapást jelentett Gendzsi számára, hiszen tudta, hogy ez után a rövid látogatás után csak még nyomorultabbul érzi majd magát. Bort hoztak be, és ahogy kiitták a búcsúpoharat, mindketten egyszerre halk hangon belefogtak Po Csü-ji búcsúversébe:

Hajnalhasadáskor, gyertyafény mellett ott hevertünk,
állunkat tenyerünkbe támasztva,
és bús dalokat énekeltünk, miközben egyre hullt
a könnyünk
újborral teli serlegünkbe.

Csudzso csodaszép ajándékokat hozott magával a fővárosból.

Gendzsi, nagy mentegetőzés közepette, viszonzásul egy kis fekete csikót adott neki, e szavak kíséretében:

– Félek, zavarba hoz téged, hogy akár csak ilyen szegényes ajándékot is elfogadj valakitől, aki olyan helyzetben van, mint jómagam. De arra kérlek, fogadd el, mert jelkép ez, hogy sóvárogva várom, mikor térhetek vissza. Hiszen a régi kínai vers is ezt mondja: „A tatár ló nyerít az északi szélben – Jüe madara ott fészkel a déli ágon."

Valóban pompás állat volt a lovacska, az egész birodalomban nem lehetett volna párját találni. Csudzso ajándékai között volt egy nevezetes fuvola is, mely hosszú időn át a maga hangszere volt. De sok egyéb szép apróság akadt ott még, amit mind könnyen el lehetett rejteni, egyszóval minden holmi Csudzso barátságáról tanúskodott, de nem adhatott okot kellemetlen fecsegésre.

Késő reggelre járt, amikor Csudzso útnak indult. Alig hihette, hogy máris véget ért rég várt együttlétük, és újra meg újra arra fordult, ahol barátja állt. Látta, hogy néz utána Gendzsi, mialatt a hajó egyre távolodik, s futó látogatása után ez csak még sokkal nehezebbé tette a válást.

– Mikor, de mikor is látjuk egymást újra? – kiáltotta Csudzso. – Nem hihetem, hogy még sokáig itt felejtsenek téged...

Mire Gendzsi ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Darumadár, te, ki szabadon szállhatsz a légen át, végestelen-végig, nézz meg engem jól: ugye, szándékaim éppoly tiszták, mint ez az új tavaszi nap?* – Aztán hozzáfűzte: – Néhanapján, kis időre, elfog a reménység, ám azok közül, akik hasonló helyzetben voltak, mint jómagam, még a legkomolyabb, legerényesebb embernek is csak ritkán sikerült, hogy sorsát ismét jóra fordítsa. Attól félek, hogy soha többé nem látom viszont a főváros határát.

– Darumadarad árva hangja örömtelenül visszhangzik a felhők birodalmában, míg csak elveszett társával ismét együtt nem szárnyalhat. – Ezt a költeményt mondta el Csudzso, amikor hajója elhagyta a partot.

Már a harmadik hónap is elkezdődött, amikor valaki, akiről úgy hírlett, hogy igen jártas az ilyen dolgokban, arra biztatta Gendzsit, hogy aki olyan helyzetbe került, mint jómaga is, helyesen tenné, ha a közelgő ünnepen* elvégezné a megtisztulási szertartást.

Gendzsi szívesen ismerkedett a partvidékkel, így hát készséggel beleegyezett.

Történt pedig, hogy egy vándor mágus akkoriban Harima tartományt járta éppen. Egyetlen felszerelése egy hevenyészett paraván volt,* s ez szolgált háttérül, mialatt elvégezte a ráolvasást. Gendzsi elhívatta és felkérte, végezze el a megtisztító szertartást. A szent cselekmény egy részét az képezte, hogy egy kis csónakba beraktak egy csomó bábut, s aztán kibocsátották a tengerre. Gendzsi éppen ezt bámulta, s közben elmondott egy költeményt:

– Éppen mint ezeket a bábukat, magamat is kitaszítottak a hatalmas tengerre, a végtelen ugarra...

Míg a verset mondta, a szabad ég alatt állt, nem volt körötte más, csak a szél meg az ég. A mágus egy kis szünetet tartott, és rápillantott a hercegre: átvillant rajta, hogy még soha életében nem találkozott ilyen szépséges emberrel.

Mind ez ideig a tenger tükrén a legcsekélyebb fodrozódás

sem mutatkozott. Gendzsi, miközben azon tűnődött, mi is lesz vele, gondolatban végigfutott egész eddigi életén, és mérlegelni kezdte, milyen reménye lehet rá, hogy sorsa jobbra fordul. Elnézte a békés tájat, az eget, a tengert.

– Legalább az istenek, az a miriád isten, pillantson kegyesen sorsomra, hiszen tudják, bármily bűnös vagyok is, akkora büntetésre nem szolgáltam rá, amit ezen a kietlen helyen elszenvedek.

Amint ezt kimondta, hirtelen szél kerekedett. Beborult az ég, ezért – meg sem várva a szent cselekmény végét – mindnyájan sietve készülődtek, hogy hazainduljanak. Éppen elhatározták, hogy amilyen gyorsan csak lehet, hazatérnek, mikor eleredt a zápor, de olyan váratlanul, hogy még arra sem volt idejük, hogy kinyissák az ernyőjüket. A szél pedig úgy dühöngött, hogy a csendes reggelen a parton itt is, ott is gondtalanul elszórt holmijuk szerteszét röpült. A tenger is egyre kijjebb csapdosott, így hát futniuk kellett, ha kedves volt az életük. Ahogy visszapillantottak, látták, hogy az öböl vizét csillogó fehér tajték lepte be. Hamarosan robajló mennydörgés indult meg, s a felhőket cikázó villámok hasogatták. Alig tudtak haza vergődni. Ilyen tomboló viharra még az ottani parasztok sem emlékeztek.

– Némelykor igen viharos szelet is kapunk – mondták –, de általában már jóval előbb látjuk, hogy közeleg.

Nem is álmodhatták, hogy ilyen vihar tör ki, hiszen semmi jele nem mutatkozott. A mennydörgés még egyre dübörgött, és úgy szakadt az eső, hogy pásztái mélyen beleszántottak a földbe. Valóban úgy látszott, hogy itt a világ vége. Gendzsinek nem egy szolgája nyugtalankodott, félt. Ő maga azonban nyugodtan letelepedett székére, és hangosan felolvasott a szent iratokból.

Estefelé csillapodott a mennydörgés, de a szél egész éjszaka tombolt. Látszott, ha hamarosan meg nem fordul a szél, a hullámok elsodorják a házat. Hirtelen jött szökőár már gyakran okozott nagy károkat ezen a partvidéken, de mindnyájan megegyeztek abban, hogy ilyen dagályt még nem értek meg. Reggel felé mindegyikük igyekezett pihenni egy keveset. Rövid

időre Gendzsi is elbóbiskolt. Álmában megjelent neki egy elmosódó árnyalak, és így szólt hozzá:

– A Palotából jöttem, hogy elvigyelek. Miért nem követsz?

Gendzsi megpróbálta, hogy engedelmeskedjék a felszólításnak, de hirtelen felébredt. Rájött, hogy az álmában említett palota nem a császári palotát jelenti, mint eleinte hitte, hanem a tenger istenének székhelyét. Ezt jelentette az álom: a Sárkánykirálynak* úgy tartja kedve, hogy ne tartsa őt tovább ott, a birodalma határát képező parton. Gendzsi ettől nagyon levert lett, és meggyűlölte a partvidéknek ezt a részét, melyet lakóhelyéül választott.

NEGYEDIK FEJEZET

Akasi

A rossz idő tovább tartott: napokon át egyre csak esett, fújt a szél, újra meg újra zengett az ég, s mindezzel sok baj és kellemetlenség járt. Valahányszor Gendzsi a múltra gondolt, elszomorodott, a jövő pedig oly kevés reménnyel kecsegtette, hogy minden iparkodása hiábavaló volt: már színlelni sem tudta a vidámságot. Kilátásai bizony kedvezőtlenek voltak. Előfordulhatott ugyan, hogy egy napon engedélyezik visszatérését a fővárosba, de az udvarban uralkodó klikk még most is izgatott ellene, így hát elviselhetetlen megaláztatások és kellemetlenségek várhattak rá. Nemegyszer fontolóra vette, hogy elhagyja a partvidéket, és valahol beljebb, a hegyek közt keres barátságosabb lakóhelyet. De tudta, ha megteszi, akkor majd azt rebesgetik, hogy már néhány napos rossz időjárás is megfutamította. Az ő helyzetében levő embernek minden lépését számon tartják, és Gendzsinek nem volt ínyére, hogy a történelemkönyvek majd úgy emlegessék, ő volt az a herceg, akit megfutamított egy zivatar. Minden áldott éjszaka ugyanazt az álmot látta: jött a hírnök, és hívta a tenger mélyének birodalmába. Az Óceán Sárkánya szemlátomást kivetette rá hálóját.

Múltak a napok, de a felhők csak nem akartak felszakadozni. Gendzsi már időtlen idők óta nem kapott híreket a fővárosból, s így egyre gondterheltebbé vált. Hetek óta a négy fal közt élt, s ez szörnyen nyomasztó és idegölő volt, de ilyen ítéletidőben szó sem lehetett arról, hogy az ember csak egy percre is kidugja az orrát. Fölösleges mondani, hogy látogatója sem akadt. Ám egyszer csak felbukkant egy szánalmas, bőrig ázott alak, és a viharban küszködve tartott a ház felé. Hírnök volt, és a Nidzso-inből jött – legalábbis ezt mondta magáról.

De az út annyira megviselte, hogy a csapzott, zilált alaknak alig mutatkozott emberi formája. Egyébként egyszerű parasztember volt, akit hajdan minden teketória nélkül félrelökdöstek volna Gendzsi útjából. Most pedig Gendzsi – habár némileg elcsodálkozott rajta, milyen leereszkedésre készteti balsorsa – azon kapta magát, hogy egyenrangú emberként üdvözli a hírnököt, és szánakozik állapotán.

Muraszaki ezt írta levelében: „Ezekben a förtelmes napokban, amikor az égbolt egy percre ki nem tisztul, s fel nem szakadoznak a felhők, úgy érzem, elzárnak tőled: azt sem tudom, hogy sötét függönyük mögött hol keresselek. »Milyen dühödten tombolhat a vihar a te partvidékeden, ha ruhám ujja még itt is nedves lesz a frecsegő víztől«."

A levél telis-tele volt bánatos és gyengéd üzenetekkel. Gendzsi éppen hogy csak kinyitotta a levelet, s szeme máris fátyolos lett, majd úgy patakzott a könnye, hogy „attól még a tenger is megárad".

Megtudta a hírnöktől, hogy Kiotóban is épp ilyen vadul és kitartóan tombolt a vihar, ezért országos csapásnak nyilvánították, és úgy hírlett, hogy a Palotában ünnepélyes könyörgő ájtatosságot* tartottak. Akkora árvíz volt, hogy az udvari hivatalnokok nem voltak képesek eljutni a város belsejébe, és az üzleti élet is teljesen megbénult. A hírnök akadozva mondta el mondókáját, és ráadásul tájszólásban beszélt, így nehezen lehetett követni. De mit számított ez? Bármit mondott is, a fővárosról, Kiotóról szóltak a hírek, s ez egymagában elegendő volt ahhoz, hogy Gendzsi szomjasan igya minden szavát. A hírnököt a saját szobájába vezette, és csakhamar elárasztotta kérdéseivel. Úgy látszik, a fővárosban is napokon át szünet nélkül tartott a felhőszakadás, és csupán egyszer-egyszer szakította félbe heves orkán. Mennydörgés ott nem volt, és olyan sújtó jégeső sem, mint itt, a tengerparton, ahol olyan erővel zúdult le, hogy a jégszemek mélyen a földbe fúródtak. Miközben felidézte élményeit, akkora rémület tükröződött a paraszt arcán, és pillanatnyi állapota is olyan szánalmasnak tetszett, hogy még azok is, akik némileg félvállról vették az ítéletidőt, komolyan nyugtalankodni kezdtek. Valóban úgy látszott, hogy

ha folytatódik ez az özönvíz, hovatovább elborítja az egész világot. Pedig most jött még csak a java, mert másnap hajnaltól kezdve még vadabbul tombolt a vihar, és a partvidéken véges-végig óriási szökőárt idézett elő. A hullámok csakhamar olyan fülsiketítően dübörögtek, hogy az ember már azt hitte, sem a sziklák, de még a hegyek sem bírnak dacolni az árral. Egyszerre csak vakítón, vad erővel lecsapott egy tüzes mennykő. Tudták, hogy valahová bevágott, és most már egy lélek sem akadt, aki csak színleg is félvállról vette volna a helyzetet. Gendzsi egész kísérete arról elmélkedett, mi bűnt követhetett el a herceg, hogy ilyen súlyosan ránehezedik a sors keze. Úgy látszott, mindnyájan itt lelik halálukat, soha többé viszont nem látják apjukat, anyjukat, s a messziségből részvevőn tekint erre feleségük, gyermekük, minden barátjuk! Gendzsi egyáltalán nem óhajtotta, hogy ezen a barátságtalan parton fejezze be életét, de féken tartotta érzelmeit, és tőle telhetően mindent megtett, hogy némi rendet teremtsen emberei közt. Ez persze egyáltalán nem bizonyult könnyű feladatnak. Végül arra buzdította őket, hogy Szumijosi istenének könyörgésül pántlikákat és szalagokat áldozzanak, és ő maga is hozzá fohászkodott, fordítsa el a csapást arról a partvidékről, mely oly közel fekszik szent helyéhez, és kérte, ha valóban ő a jelenlevő istenség, bizonyságul nyújtson nekik segítséget. Így imádkozott hozzá, és fogadalmakat tett és könyörgött. Emberei csak hallgatták, és egy időre feledték a saját életüket fenyegető veszélyt: csupán az járt az eszükben, milyen csapás lenne az országra, ha hercegük odaveszne az áradatban, ezen a magányos parton. Ekkor egyikük, akiben nagyobb bátorság lakozott, mint a többiekben, és némileg már visszanyerte lélekjelenlétét és önuralmát is, fohászkodni kezdett az istenhez, kérve, fogadja el az ő életét, maga szívesen lemond róla, csak mentse meg Gendzsit. Erre mindnyájan kórusban ostromolni kezdték könyörgésükkel a maguk Buddháit és isteneit. Egyikük így fohászkodott:

– Ámbár a mi urunk hercegi palotában nevelkedett, és gyermekkora óta óvták és kényeztették, sosem rejtette el orcáját az egyszerű emberek elől, ismerik is jóságát és türelmét a

Nyolc Sziget minden zugában. Hányan vannak, akik alacsony sorban, ismeretlenségben éltek, s ő emelte fel őket! Mondd meg nekünk, Ég, mondd meg nekünk, Föld, mi vétket követett el, hogy most kitaszítva kell élnie, viharok és a tenger prédájaként? Ártatlanul bűnhődik, megfosztották rangjától és hivatalától, elszakították otthonától, hazájától, és sem éjjel, sem nappal nem lehet már nyugta . . .

Gendzsi újra imádkozott az istenekhez, mondván:

– Minden, amit látunk, hallunk, egyetlen gondolatot támaszt bennünk: ütött volna az utolsó óránk? Akár *karmán*k az okozója, akár ez a büntetés jelen életünk bűneiért, vessetek véget szörnyű megpróbáltatásainknak, ó, Hatalmasságok, nehogy kételkednünk kelljen abban, hogy az istenek és a Buddhák valóban ki tudják nyilvánítani akaratukat.

Aztán arra fordult, amerre a szumijosi szentély állt, és számtalan imát mondott ennek istenéhez, majd az óceán Sárkánykirályához, és még száz meg száz más istenséghez és szellemhez. Éppen javában imádkozott, amikor minden eddiginél hatalmasabbat dördült az ég, és nyomban lecsapott a villám abba a fészerbe, mely közvetlenül Gendzsi szobája mellett állt. Felcsaptak a lángok, és a háznak ez a része egykettőre porrá égett. Emberei egytől egyig olyan fejvesztett rémületbe estek, hogy teljesen tehetetlenné váltak. Végre Gendzsi rá tudta bírni őket, hogy holmiját elszállítsák a ház hátsó falához támaszkodó színbe, melyet néhanapján konyhának használtak. Kísérőivel és szolgáival összezsúfolva itt töltötte a nap hátralevő részét, és egészen elszomorította szüntelen jajongásuk, mert szinte a mennydörgést is túlkiabálták. Amikor leszállt az éjszaka, az ég még mindig olyan fekete volt, akár a tinta. A szél azonban lassan-lassan csillapult, nemsokára az eső is ritkásabban szitált, és végül imitt-amott már pislákolni kezdett egy-egy csillag. Gendzsi kísérőit nagyon bántotta a gondolat, hogy uruk olyan szokatlan és méltatlan körülmények közt töltse az éjszakát, ezért megpróbálták, hogy hálószobáját ismét lakhatóvá tegyék. Kiderült, hogy nem megy a dolog, mert a tűz a szoba nagy részét megkímélte ugyan, de „a vihar istene, miközben tombolva áthaladt rajta", annyira feldúlta, hogy hegyén-hátán

hevertek az összetört bútorok, paravánok, széttépett ágyneműk. Látták, hogy másnap reggelig semmihez sem foghatnak.

Gendzsi elmondta imáit, majd fontolgatni kezdte a helyzetet. Bizony eléggé nyugtalanító volt. A dagály folytán olyan magasra feljött a tenger, hogy amint fölkelt a hold, a partot verdeső hullámok taraját világosan látni lehetett a házból, és Gendzsi, a nádfonatos, kitárt ajtóban állva elnézte, amint tajtékozva a partnak rontanak, majd meg visszahúzódnak. A közelmúltban nem is értek meg ilyen vihart és szökőárt, és senki sem mert volna jóslásba bocsátkozni, mivé fajul ez még. Mivel a környéken Gendzsi házán kívül más nemesi porta nem akadt, a part mentén lakó halászok és parasztok közül sokan ide gyülekeztek. Különös, darabos beszédjük, paraszti témájuk furcsa volt Gendzsinek, de nem tűrte, hogy szolgái ezeket az embereket hallótávolságon kívülre kergessék.

– Ha nem hagy alább a szél – mondta egyikük –, nyakunkba zúdul a tenger, mielőtt még beállna az apály. Csak az isten segítségében bizakodhatunk.

Képzelhető, hogy az ilyesfajta jóslatok városi embert éppen nem hangolnak éjszakai nyugalomra. A dagály nőttön-nőtt, és a tenger felől fújó erős szél ismét a part felé korbácsolta a vizet. Gendzsi igyekezett megnyugtatni embereit, bár maga is fölöttébb nagy gondban volt. Ám egyszerre mégis elszenderedett, és azt álmodta, hogy apja – aki pontosan olyan, mint hajdanán, amikor még ott ült a trónusán – egyszerre csak megjelenik az ágya mellett, melyet a szörnyű felfordulás közepette hirtelenében vetettek meg számára.

– Hogyan lehet az, hogy ilyen fekhelyen alszol? – kérdezte a jelenés, s azzal megfogta Gendzsi kezét, mintha fel akarná húzni ágyáról. Majd így folytatta: – Bízzál Szumijosi istenében. Hagyd el ezt a helyet, szállj hajóra, és ő majd megmutatja, merre vedd utadat.

Micsoda öröm volt újra hallani ezt a hangot!

– Apám – válaszolta Gendzsi –, amióta nem védelmezel, más sem ér, mint bánat és szerencsétlenség, most pedig nem is várhatok mást, mint hogy itt pusztulok, ezen az elhagyott partvidéken.

– Verd ki ezt a fejedből – felelte a császár. – Nem olyan nagy a vétked, hogy ilyen helyre kényszerülj, mint ez a part. Sajnos, most magam is vezeklek néhány kisebb bűnömért, amelyeket az életben aligha kerülhettem volna el. Még a másvilági bírák sem tudták bebizonyítani, hogy uralkodásom egész ideje alatt bárkinek is súlyosan ártottam volna. Mostanában azonban teljesen lefoglalt az engesztelés, és nem tudtam figyelemmel kísérni, mi történik itt. De legutóbb olyan bajok értek téged, hogy még a gondolatukat sem bírtam elviselni, ezért, bár nagy fáradságomba került, megtettem az utat a világtenger mélyéből, és feljöttem ide a partra, hogy veled legyek szenvedésedben. Most nem is időzöm tovább, hanem egyenesen a Palotába megyek, és mindezt elmondom annak, aki most ott uralkodik. – Így szólt, s azzal megfordult, hogy tovaszálljon.

– Hadd menjek veled! – kiáltotta Gendzsi álmában. – Ne hagyj el!

De ahogy kinyitotta szemét, senkit sem látott. Csak a telihold bámult le rá hidegen, és csöppet sem álomba illőn. Az égen felhő úszott át: sejtésnyit hasonlított valami tovaszálló emberi alakra.

Már hosszú évek óta nem álmodott apjáról, habár ébrenlétében sohasem szűnt meg gyászolni őt, és mindig is vágyott rá, bárha együtt lehetne vele. Most ennek a váratlan látomásnak, ha még olyan rövid ideig tartott is, teljesen valóság íze volt, és nagy vigasztalására szolgált. Íme, apjának szelleme a légen át segítségére sietett a végső kétségbeesésben, amikor már úgy érezte, közel a halála – s most szinte örült, hogy a sors ilyen ínségbe taszította, mert ez ébresztette fel apja részvétét. A feltámadó reménykedés, a kapott vigasz annyira betöltötte, hogy örömében tökéletesen megfeledkezett az egyre fenyegető veszélyről, és ahogy ott feküdt, megpróbálta legalább hézagosan emlékezetébe idézni apjának álmában elhangzott szavait, melyek az ébrenlétben megfakultak. Abban reménykedett, hogy talán megismétlődik az álma, s ezért újra aludni próbált, de ezúttal hiábavaló volt minden igyekezete: még napkeltekor is ébren feküdt.

Másnap reggel a Gendzsi házával szemközt elterülő öbölben

egy kis hajó kötött ki, néhány emberrel a fedélzetén. Kérdezősködésükre elmondták, hogy az akasi öbölből jöttek, s hogy a hajó a tartomány egykori helytartójáé, aki most már laikus pap. A hírnök közölte, hogy ura maga is a hajón van, és rendkívül vágyik rá, hogy négyszemközt beszélhessen Gensonagon* Josikijóval, amennyiben jelenleg Szumában tartózkodik. Josikijo ezt nagyon furcsállta. Az egykori helytartónak pontos értesülése volt mindenről, ami a környéken történt, s ámbár őt magát is évek óta ismerte, egész idő alatt, hogy Szumában tartózkodott, a legcsekélyebb érdeklődést sem tanúsította iránta. Valóban úgy látszott, és Josikijo is azt gondolta, hogy az öregember valamiért nagyon neheztel rá. Most pedig, éppen ilyen félelmes vihar közepette fejébe vette, hogy felkeresi. Ez aztán igazán különös volt. Gendzsi azonban úgy érezte, hogy ez az új fordulat közelebb viheti álma teljesüléséhez, és nyomban így biztatta Josikijót:

– Jobb lesz, ha mégy!

Erre Josikijo visszakísérte a hírnököt a hajóra. Rejtély volt számára, hogy abban a viharos időben, mely elutazásukkor Akasiban is uralkodhatott, hogyan tudtak egyáltalán eltávolodni a parttól.

– E hónap első napján – kezdte az öregember – egészen különös és érdekes álmom volt. De amit jövendölt, azt akkor nagyon valószínűtlennek éreztem. Ám arról is szólt az álom, hogy amennyiben kívánom a jövendölés teljesedését, tartsak készenlétben egy kis hajót, és a tizenharmadik napon, amint csak egy kicsit is csillapul a vihar, nyomban induljak útnak erre a partvidékre. Mivel ez a figyelmeztetés többször is elhangzott, legénységet verbuváltam, és már csak az alkalmat vártam, hogy kifuthassak a tengerre. Félelmes szélvihar dühöngött, szakadt az eső, s egyre erősödött az égzengés. Bizony az idő nem volt kedvező az indulásra. Más országok történetében számos példát találhatunk arra, hogy egy ember az egész birodalmat megmentette a veszélytől azzal, hogy engedelmeskedett egy látszólag értelmetlen álomnak. Attól féltem, utammal senkinek nem leszek hasznára, ha halogatom, és elszalasztom a kijelölt napot. Éppen ezért, mert meg voltam győződve,

hogy a számomra kinyilatkoztatott isteni útmutatásról nektek is tudnotok kell, vízre bocsátottam hajómat. Mekkora volt a meglepetésem, amikor észrevettem, hogy csupán mérsékelt szelünk van, s az is kedvező hátszél! S ez kitartott egész utunk alatt, amiben ismét nem láthatok egyebet, mint az isteni beavatkozás kétségtelen jelét. Lehetséges, hogy közületek is kapott valaki valamiféle intést vagy üzenetet, ami egybevág a számomra kinyilatkoztatott isteni útmutatással. Rendkívül sajnálom, hogy zavarom őfenségét, de nagyon lekötelezném, ha elmondanád neki, mi történt.

Erre Josikijo visszament Gendzsihez, és elmesélte neki az egész történetet. Fontolóra kellett venni a dolgot. Itt a kedvező lehetőség, s talán nem lenne bölcs dolog elszalasztani. A legutóbbi események – az, hogy szobája tűz martaléka lett, az is, hogy szüntelenül nyugtalanította különös álma, mely arra intette, hogy hagyja el a vidéket – mind arra késztették Gendzsit, hogy éljen az alkalommal, melyet az egykori helytartó látogatása kínál. Kétségtelen, ha most elvonul Akasiba, ez a lépése sok mosdatlan szájú fecsegésre ad alkalmat,* másrészt azonban még bolondabb dolog lenne, ha kitudódna, hogy nem fordította a maga hasznára az istenek jó szándékú intelmét. Ráadásul ez még veszedelmes is lenne, hiszen még az embereket is nagyon felbosszantja, ha semmibe veszik tanácsukat. Különben is, helyzete a mostaninál már aligha lehet rosszabb. Az öreg helytartó sok évvel idősebb nála, sőt, a jelenlegi helyzet folytán még rangban is fölötte áll, s így őrá a hatalmasok egész biztosan más szemmel néznek, mint jómagára. Valóban nagy oktalanság lenne, ha nem élne látogatójának nyilvánvaló barátságával, és figyelmen kívül hagyná azt az óhaját, hogy kapcsolatba akar vele lépni. De réges-régi időkből egy bölcs ember is arra tanít bennünket, hogy nem szégyen a visszavonulás.* És azután itt van a maga álma is: apja arra kérte, hogy hagyja el ezt a helyet. S minthogy erről már korábban döntött, most hát megkérdi, velük tarthat-e Akasiba. Ezért ezt az üzenetet küldte látogatójának:

– Ámbár idegen földön élek, és olyan körülmények között, amelyek a legnagyobb mértékben nyomasztóak és kínosak, sa-

ját otthonomból egyetlen részvevő, érdeklődő sort sem kapok. Számomra itt minden idegen: a napot és a csillagokat leszámítva, nincs itt senki, semmi, ami megszokott életemre emlékeztetne. Elképzelheted, milyen örömmel pillantottam meg közelgő halászbárkádat. Mondd, nincs a te partvidékeden egy zug, ahol elrejtőzhetnék, és békében élhetnék?

Éppen erre várt az öreg úr, és mámoros örömmel fogadta Gendzsi indítványát. Nagy sürgés-forgás támadt, és már napkelte előtt Gendzsi minden holmiját átszállították a hajóra, majd válogatott csatlósokból álló, megszokott kíséretével maga is beszállt, s azzal útnak indultak. A szél megfordult, és visszafelé is a hátukba kapták, így a kis hajó valósággal repült Akasiba, mint a madár. Persze ez nem nagy távolság, és az utazás semmi esetre sem tartott tovább néhány óránál. A szél azonban olyan állhatatosan járt a sarkukban, mintha célzatosan tenné.

Akasi bizony egészen másféle hely volt. Gendzsi első látásra úgy érezte, hogy itt elég bájos lesz megfelelő elvonultságban élnie. Az egykori helytartó birtoka nemcsak a partsávra terjedt ki, hanem jócskán beljebb, a hegyvidékre is. És mindenütt, kis öblök mélyén, vagy két dombvonulat közt, avagy folyóparton, kátránypapírral lefedett kunyhók álltak, mégpedig úgy elhelyezve, hogy az öreg remetének az év minden szakában akadt valami kellemes helyecskéje, ahová visszavonulhatott.

Terebélyes csűrök, hombárok sorakoztak mindenfelé, mintha tárolnák már az összes gabonát és rizst, amire gazdájuknak élete végéig szüksége lehet. Földi szükségleteiről tehát bőven gondoskodott a gazda, ám a túlvilági életről sem feledkezett meg. Egy helyütt, ahol körbe-körbe csodás kilátás nyílt, s ezt a helyet tudatosan úgy választotta meg, hogy a legfenségesebb gondolatokat ébressze benne, szép kis templomot építtetett; itt töltötte idejének egy részét, vezeklésbe és misztikus elmélkedésekbe merülten.

A legutóbbi viharok alatt feleségét és lányát a hegyoldalban álló kis lakba költöztette, így most módjában állt, hogy tengerparti házát teljesen Gendzsi rendelkezésére bocsássa. Még sötét volt, amikor kiszálltak a hajóból; ám ahogy a part mentén

tovább haladtak, a lassan beköszöntő reggel világánál végre alaposan szemügyre vehette vendégét. A fiatalember külseje és saját tervének gyors sikere annyira elbűvölte az öregembert, hogy jobbára szigorú és zord arcáról szélesen mosolygós szívélyesség sugárzott. De bokros teendői és izgalma ellenére sem feledkezett meg arról, hogy hálaimát rebegjen Szumijosi istenének. Az öregember úgy érezte, mintha a nap és hold leszállt volna az égről, és most neki kellene gondjukat viselni. Nem nehéz elképzelni, hogy minden követ megmozgatott, csakhogy Gendzsi kényelmére legyen minden, és elégedetté tegye a herceget. A hely már természettől is szépséges volt, és ráadásul párját ritkító ízléssel és ügyességgel rendeztek be mindent. Bokrokat ültettek, sziklakertet és virágágyakat készítettek – s mindez egy, a tengerből beszögellő kicsi öblöcske körül terült el. Olyan bűbájos volt a táj, hogy csak nagyon ügyes tájképfestő tudná megfesteni, s ha magam most szavakba kívánnám önteni szépségét, attól tartok, hogy ez teljesen meddő kísérlet lenne. Micsoda hallatlan változást jelentett Gendzsi eddigi kényelmetlen lakóhelye után, melynek hosszú hónapokon át foglya volt. A ház berendezése páratlanul előkelő volt, nem hiányzott belőle semmi kényelem, s alig-alig maradt el a főváros nagy kastélyai mögött, ahová Gendzsi azelőtt eljárogatott, sőt, sok tekintetben bizony még túl is tett rajtuk. Ilyen kitűnő kiszolgálás és elszállásolás mellett Gendzsi nyugalma kezdett visszatérni, és csakhamar az a gondolat foglalkoztatta, hogy levelet ír barátainak a fővárosba. A hírnököt, aki Muraszaki levelét hozta, annyira megviselte a viszontagságos utazás, hogy nemigen lehetett nyomban visszaindítani a fővárosba, ezért Gendzsi ott is hagyta őt Szumában. Most azonban elhívatta, és rábízta levelét, amelyben kedves szavakkal megírta Muraszakinak, mi mindent élt át a legutóbbi időben, és megmagyarázta, milyen okok késztették arra, hogy új tartózkodási helyet válasszon. Tartózkodási helyére és életének egyéb jelenlegi körülményeire vonatkozóan titkos értesítést küldött több szent embernek, akiknek az volt a megbízatásuk, hogy imádkozzanak boldogulásáért. Fudzsicubónak beszámolt a viharról és arról, miként menekült meg, szinte a csodával határos mó-

don. Muraszakinak még a Szumában töltött szomorú időben válaszolni próbált, de akkor nem volt képes befejezni, mert oly sűrűn hullottak könnyei, hogy mindantalan félre kellett tennie a levelét. Bizony szomorú volt látni, amint újra meg újra félbeszakítja az írást, hogy felitassa a papírra hullott könnyeit. Ebben a levélben ezt írta:

„Nyomorúságom nemegyszer akkora volt már, hogy szilárdan eltökéltem, befejezem világi pályafutásomat, és hátralevő napjaimat valamelyik kolostor cellájában élem le. De olyankor mindig eszembe jutott versikéd,* s éreztem, nem vonulhatok vissza a világtól, míg legalább egyszer viszont nem látlak.

Gondolatom még gyorsabban
száll feléd, mint egykoron,
mert távoli parton élek s onnan
még tovább visz utam a partokon.

Ne haragudj e levél miatt, hiszen szinte álomban írtam, s lehet, hogy olyasmit is mondtam, amit éber ésszel aligha lehet felfogni."

Tétova, reszkető kézzel írt levél volt, de akik Gendzsi körött tartózkodtak, nem állhatták meg, hogy mialatt ír, belebele ne pillantsanak a levélbe, annyira kíváncsiak voltak rá, mit írhat annak az asszonynak, aki ennyire leköti érzéseit. Annyit-amennyit kilestek uruk leveléből, majd maguk is nekiültek a levélírásnak, hiszen mindegyiküknek volt valakije a városban, aki drága volt szívének, s akinek híradására aggódva várt.

Vége szakadt a hetek óta szüntelenül tomboló rossz időnek. Ismét buzgón kijárt minden halászcsónak, hogy pótolják a mulasztottakat. Szuma, a maga kihaltságában, igen nyomasztó hely volt, hiszen leszámítva a szikla lábánál, barlangokban tanyázó néhány halászt, egy lélek sem lakott arra. Ebben a tekintetben Akasira igazán nem panaszkodhatott, sőt, eleinte attól félt, hogy a hely nagyon is népesnek bizonyul. Ámde olyan szépséges vidék volt ez, és annyi meglepetést tartogatott Gendzsi számára, hogy csakhamar teljesen megbékélt helyzetével. Házigazdája szemlátomást teljesen elmerült vallási gyakorlataiban. Ezenkívül csupán egy dolog foglalkoztatta gondolatait: elejtett célzásaiból világosan kitetszett, hogy állandóan nyugtalankodik egyetlen lánya miatt, akihez szinte betegesen, tíz körömmel ragaszkodott. Gendzsi nem felejtette el, hogy néhány éve milyen kedvező jellemzést adtak neki a hölgyről. Persze a hölgy jelenléte egyáltalán nem szerepelt az okok közt, melyek miatt Gendzsi ide jött, ám azért ingerlőnek találta, hogy a véletlen most mégis a lány közelébe sodorta. Sok gondja-baja azonban még most is nagyon megülte kedélyét, és sokkal inkább imára és böjtölésre volt hangulata, mint szerelmi kalandokra. Mostanában egyébként – jobban, mint valaha – a főváros foglalta le gondolatait, és még álmában sem jutott eszébe, hogy olyasmit tegyen, amiért a palotájában hátrahagyott szép lány hitszegőnek tarthatná. Éppen ezért gondja volt rá, hogy a legcsekélyebb érdeklődést se mutassa a beszédtéma iránt, melyre vendéglátó házigazdája unos-untalan visszatért. Különböző jelekből azonban máris meggyőződhetett róla, hogy a remete lánya ritka vonzó tulajdonságokkal rendelkezhet, és bár közönyt színlelt, de némi kíváncsiság óhatatlanul feltámadt benne.

Az egykori helytartó páratlanul jó házigazdának bizonyult. Maga teljesen visszavonult a ház legtávolabbi részébe – ez az épületszárny teljesen el volt különítve Gendzsi lakosztályától. Ha óhajtották, ott mindig megtalálhatták, de maga sohasem tolakodott. Visszahúzódása annál figyelemre méltóbb volt, mert hisz állandóan vágyott Gendzsi társaságára, és szüntelenül arra kérte az isteneket és a Buddhákat, világosítsák meg elméjét, hogyan nyerhetné el fenséges vendége bizalmát. Ámbár alig múlt hatvanéves, az állandó virrasztás és böjt eléggé kikezdte egészségét, s bizony megtörtnek és elaggottnak látszott. Egy cseppet sem volt unalmas társalgó, hiszen ifjúságát befolyásos körökben töltötte, ezért rendkívül jól volt tájékozva egy bizonyos időszak minden lényeges eseménye felől, melyekről Gendzsi eddig nem hallott, és mulatságos történetkéi jó szórakozást jelentettek. Mi több, Gendzsi jelenléte valóságos lavinát indított el, s az öregből csak úgy dőlt a szó arról a

nemzedékről, melynek megismerésére Gendzsinek, társadalmi és közéleti elfoglaltságai miatt, sosem jutott ideje. Annyira örült házigazdájának és új lakóhelyének, hogy megrettenve gondolt rá, milyen könnyen megeshetett volna, hogy soha el nem jut ide.

Bár az öregember most már igen bizalmas viszonyban állt vendégével, kissé még feszélyezte, hogy Gendzsi olyan tartózkodó és zárkózott. Ezért, bár ismeretségük első napjaiban néha-néha megemlítette lányát, most már szinte sohasem hozta szóba. Viszont egész idő alatt kereste a módját, hogyan térhetne rá tervére, s mérhetetlenül elszomorította, hogy csődöt mondott minden tudománya. Végül be kellett vallania feleségének, hogy az ügyben egy tapodtat sem jutott előbbre, ámde az asszony semmi hasznos tanáccsal nem szolgálhatott. A lányt úgy nevelték fel, hogy környezetében egy férfi sem akadt, akit el tudott volna képzelni az udvarló szerepében. Végre itt lenne az alkalom, hogy meggyőződhessen róla, bizony léteznek az ő osztályához tartozó férfiak is. Ám ez a bizonyos férfiú rangban annyira fölötte áll, hogy a maga nemében éppolyan messze esik tőle, akár a helybeli fiatalemberek. A lány tudott szüleinek tervéről, és bizony szomorkodott is miatta, mert meg volt győződve róla, hogy csak nevetségessé teszik magukat.

Már a negyedik hónapot írták. A nyárra Gendzsi számára csodaszép berendezésről gondoskodtak: egész lakosztályát feldíszítették pompás új függönyökkel és dísztárgyakkal. A házigazda bőkezű figyelmessége valóban zavarba hozta volna Gendzsit, ha nem jut eszébe, hogy egy különc karmai közé került, akinek túlzásai közismertek – de ilyen előkelő embernek ezt el is kellett néznie.

Ebben az időben Gendzsi új szórakozást talált, ugyanis a fővárosból ismét jöttek küldöncök, sőt, egyre-másra érkeztek. Egy csendes, holdvilágos éjszakán, amikor felhőtlen ég borult a hatalmas tenger fölé, Gendzsi ott állt a parton, és az öblön át kibámult a tengerre. Az otthoni tavak, folyók jártak eszében. Ez az egyhangú, végtelen tenger csupán bizonytalan, névtelen vágyakozást ébresztett benne. Nem látott semmi meghitt jelet, amiben gondolataival megkapaszkodjék, semmi cél-

pontot, ami magához vonzza tekintetét. A szeme előtt elterülő nagy ürességben csupán egyetlen szembeötlő szilárd pont: Avadzsi szigete. „Avadzsi a távolból cseppnyi tajték csupán" – idézte és elmondta ezt az akrosztichont: „Ó, tajtékfodros sziget, mely számomra mindeddig semmit sem jelentettél, e makulátlan szépségű éjszakán hatalmad van arra, hogy még akkora bánatot is meggyógyíts, mint az enyém!"

Már réges-rég nem nyúlt citerájához, így kísérői körében nagy mozgolódás támadt, amikor meglátták, hogy kiveszi védőburkából, és találomra megpendít néhány hangot. Csakhamar már a *korjó*nak nevezett darabot* próbálgatta, és nagy részét egyhuzamban eljátszotta. Citerájának hangja elszállt a közeli domboldalban álló házig, elvegyült a fenyőerdők sóhajtozásával és a tenger nyári hullámainak csobogásával. Sejthetjük, milyen hatással lehetett a zene a kis házban lakó, érzékeny ifjú hölgy képzeletére. Még a köszvényes öreg parasztok is, akiktől az ember igazán nem várná, hogy bármit is konyítsanak a kínai zenéhez, kikukkantottak kunyhójuk ajtaján, majd nyomban elő is jöttek, hogy járjanak egyet a parton. A helytartó sem bírt magával: félbeszakította imáját, és Gendzsi lakosztályába sietett.

– Hogy felidézi bennem az udvarnál töltött régi napokat, amikor még nem fordítottam hátat e világ örömeinek! – kiáltotta. – De bizonyos, hogy e zene varázsa nem teljesen földi dolog. Nem fordítják-e gondolatainkat az égi hangok felé, melyek akkor köszöntenek majd bennünket, ha végre eljutunk vágyaink honába?

A citeraszó Gendzsiben is felébresztette a fővárosban megtartott zenés esték emlékét. Pontosan tudta még, hogy egy bizonyos lakoma alkalmával milyen fordulatokat és futamokat alkalmazott az, aki a citerán játszott, és az, aki a fuvolát fújta. Sok év múltán is elevenen élt benne, hogyan intonált ez vagy az az énekes. Számtalan alkalomra emlékezett, amikor jómaga vagy egyik-másik barátja dicsőséget aratott; emlékezett, milyen tetszést váltott ki az udvarból, mennyi bókkal, szerencsekívánattal halmozták el, mennyi elismerésben részesítette a császártól kezdve mindenki – s a benne átsuhanó emlékektől

játéka furcsán szomorkás, bánatos hangulattal telítődött. Az öreg remete mélyen meghatódott, és a dombon álló házból elhozatta saját lantját és nagy citeráját. És ekkor eljátszott néhány igen különleges, bájos zenedarabot. Az öreg szakasztott olyan volt, akár egy *biva* pap.* Ekkor a nagy citerát átnyújtotta Gendzsinek: az előbb megpendített néhány húrt, de csakhamar elragadták gyengéd emlékei, amelyeket ez a hangszer keltett föl benne. A legegyszerűbb zenében is lehet valami megkapó, valami szépség, éppen annak hatására, hogy milyen körülmények közt játsszák. Képzelhető, hogy Gendzsi milyen varázslatosan pengette hangszerét, s hogyan szálltak a hangok az öböl felett. Muzsikájához még egy virágzó tavaszi liget, sőt téli erdő sem lehetett volna jobb keret, mint ez a végtelen tenger. Valahol a part mentén, a puha árnyakkal telt homályban a gébicsek furcsán kopogtak csőrükkel. Úgy hallatszott, mintha valakit kicsuktak volna, és most kopogtat, egyre kopogtat, és kétségbeesetten reménykedik, hogy a bent levők kőszíve végül is megindul. Ezután az öreg remete olyan szépségesen játszott mindkét hangszeren, hogy egészen elbűvölte Gendzsit.

– Ezt a nagy citerát általában női hangszernek tartják – jegyezte meg Gendzsi –, mert igen lágy, suhanó pengetést igényel.

Gendzsi ezt csak úgy megjegyezte, nem azért, mintha a saját játéka miatt akarna mentegetőzni. Az öregember azonban mosolyogva tiltakozott:

– E hangszerhez a te játékmódodnál jobbat képzelni sem tudok. Ez a citera eredetileg Engi császár ajándéka volt, és már három nemzedék óta a családunk birtokában van. Amióta annyi sorscsapás ért, és elvonultam a világtól, nemigen lelem kedvemet ilyen szórakozásokban, s az egykori kevés gyakorlatomat is elvesztettem. De nagy lelki válságaim idején, vagy amikor igen levert vagyok, néhanapján előveszem, és vigasztalást, bátorítást merítek a zenéből. Ám igaz, házamban van valaki, aki ilyen alkalmakkor megfigyelt engem, s ilyen módon nagyszerű készségre tett szert. Ma úgy játszik, hogy merem hinni, játékával még azoknak a hajdani hercegeknek

tetszését is megnyerné, akiké valaha ez a citera volt. De az is lehet, hogy mint a régi mese hegyi remetéjének, nekem is olyan már a fülem, hogy érzékenyebb a falevelek közt zúgó szélre, mint az ember játszotta zenére. Mégis szeretném, ha egyik nap meghallgatnád annak játékát, akiről az imént beszéltem; magadnak nem kell mutatkoznod. – És szerető apai emlékezésének hatására könnybe lábadt a szeme.

– Sejtelmem sem volt róla – válaszolta Gendzsi –, hogy az általad említett kiváló játékos szomszédságába kerültem. Attól félek, hogy számodra az én játékom valóban nem lehetett egyéb, mint csupán „falevelek közt zúgó szél". – S azzal a citerát gyorsan az öreg pap kezébe nyomta. – Valóban különös – folytatta Gendzsi –, hogy e hangszer legkitűnőbb játékosai mind nők voltak. Biztosan emlékszel, hogy Szaga császár* ötödik lánya, apja vezetésével, a legkitűnőbb játékos lett kortársai között. Utódai közül azonban szemlátomást senki sem örökölte tehetségét. Akik a mi korunkban ezen a téren bizonyos hírnévre tettek szert, egy sem több értelmes műkedvelőnél. Módfelett izgat, hogy ezen az elhagyatott helyen akad valaki, aki valóban gyakorlott játékos. Kérlek, haladéktalanul rendezd el a dolgot...

– Ami ezt illeti – felelte a pap –, nem tudom, mi nehézsége lehetne, még ha ide kellene is hívatnunk a citerást, hogy találkozhass vele. Hiszen akadt már olyan valaki, aki alacsony sorba süllyedt, egy kereskedőnél szolgált, és mégis meghívták egy nagy úr mellé,* mert lantján úgy zenélt, amit a nagy úr már régtől fogva szeretett. És ha már a lantra fordult a szó, hadd áruljam el, hogy az illető egyúttal kiváló lantjátékos is, bár a lant olyan hangszer, amit csak igen ritkán tudnak mesterien kezelni. Mondhatom, határtalan könnyedség, bámulatosan finom játék jellemzi! És azt a biztonságot és kifinomult stílust! Már oly régóta élek elzárkózva ezen a partvidéken, ahol a tenger bömbölésén kívül más hangot nem is hallani, hogy némelykor sötét és lehangoló gondolatok kerítenek hatalmukba, de ha csak egy rövidke ideig hallgatom is a játékát, minden bánatom elszáll!

A pap olyan lelkesülten és ügyesen beszélt, hogy Gendzsit

egészen magával ragadta, s a herceg kérlelni kezdte, játsszék még a nagy citerán. Csodálatra méltó volt az öregember művészi készsége. Meg kell vallani, hogy játékmodora akkoriban már ódivatúnak számított, technikája pedig, a bal kéz erősen hangsúlyos játéka folytán, teljesen az elavult „kínai" stílust követte – de amikor azt a dalt játszotta: *Gyere, gyűjtsünk kagylót a tiszta tengerparton* (habár itt nem Isze partján voltak), és egyik szolgájával, akinek kitűnő hangja volt, énekeltette is a szöveget, Gendzsi olyan boldogan hallgatta, hogy nem bírt ellenállni: ütötte a dal ütemét, és maga is belc-beléénekelt. Erre a pap abbahagyta a játékot, és áhítatos elragadtatással fülelt Gendzsi énekére.

Ezután roppant ízlésesen és előkelően tálalt gyümölcsöt és más frissítőket szolgáltak fel. Az öreg pap ünos-untalan borral kínálgatta a jelenlevőket, pedig az éjszaka szépsége magában is olyan részegítő volt, hogy számukra az élet szürke tényei már mind rég feledésbe mentek. Az éjszaka előrehaladtával hűvös szél kezdett lengedezni a fák között, és a hold, mely pályáján magasabbra hágva, nemrég még kissé elfátyolozódott, most, hogy lenyugodni készült, már felhőtlen égről sugárzott alá. Ahogy a társaság elcsendesült kissé, a pap hozzáfogott, és lassan-lassan elmondta itt, a parton töltött életének történetét, beleértve azt is, hogy miért itt telepedett le, és kimerítően beszámolt fogadalmairól és vallásos gyakorlatairól – majd erről a tárgyról, minden nehézség nélkül, lányára terelte a beszélgetést. Ez érdekes volt, és az öreg bőbeszédűsége ellenére Gendzsi azon kapta magát, hogy elbeszélésének különösen ezt a részét hallgatja élvezettel.

– Ha az ember kimondja, furcsán hangzik – folytatta a házigazda –, de nemegyszer kérdezem magamban, hogy bár csupán egy szegény öreg pap vagyok, de vajon nem az én imáim tehetnek-e arról, hogy fenséged eljött ide, erre az elhagyatott partra? Erre bizonyára azt mondod, hogy ha ez így van, rossz szolgálatot tettem neked... De hadd magyarázzam meg, mire gondolok. A legutóbbi tizennyolc év alatt Szumijosi istenének különös oltalma alá helyeztem magam. Lányom még kicsiny gyermek volt csupán, de már akkor is rendkívül sokat töprengtem jövője fölött és minden esztendőben, tavaszszal és ősszel, magammal vittem őt ennek az istennek szentélyébe, ahol, éjjel és nappal imádkozva, elvégeztem a hat napszaknak szentelt ájtatosságot,* s eközben szívemben csak egy kívánság élt: tekintet nélkül arra, hogy magam újjászületek-e a lótusz-trónuson vagy sem, lányomnak része lehessen mindabban, amiért könyörgök. Amint tudod is, apám államminiszter volt, jómagam viszont, bizonyára egyik előző életemben elkövetett ostobaságom miatt, egyszerű vidéki ember lettem, amolyan falusi, aki névtelenül él a hegyek alján. Ha ez így megy tovább, és lányom rangban annyival süllyed még, amennyivel magam elmaradtam hírneves apám mögött, elgondoltam, micsoda szánalmas sors vár rá! Mióta csak megszületett, az volt minden célom, hogy megóvjam ettől a szerencsétlenségtől, és úgy határoztam, hogy végül is valami jó családból származó fővárosi nemesemberhez kell feleségül mennie. Ez késztetett arra, hogy számos idevalósi kérőjét elutasítsam, amiért aztán igen népszerűtlen is lettem. Mindazért, amit lányom érdekében tettem, bizony szálka lettem a szomszéd urak szemében, de ez nem érdekel. Amíg élek és megtehetem, el vagyok tökélve, hogy annyi védelmet biztosítok lányomnak, amennyi csak telik csekély erőmből. Ha már nem leszek, és nem vigyázhatok rá, kétségtelen, hogy tehet, amint jónak látja. De bevallom, szívesebben hallanám, hogy a tengerbe fúlt, mint azt, hogy megragadt abban az alsó rétegben, ahová a magam bolondsága ideiglenesen juttatta.

Így folytatta még hosszú időn át, s közben el-elhallgatott, és néhány könnyet ejtett. De amit mondott, annak zömét nem érdemes elismételni. Különböző okok miatt Gendzsi is igen érzelmes és közlékeny hangulatban volt, és most így szakította meg az öregember beszédét:

– Sohasem tudtam okát adni, miért is lettem kegyvesztett, miért is kényszerültem arra, hogy ezen az elhagyatott vidéken éljek. Bizonyos, hogy egész életemben semmi olyat nem tettem, amivel rászolgáltam volna ilyen szigorú büntetésre. Most végre te megadtad a magyarázatát, és én tökéletesen megnyugodtam. Amint kifejtetted, nem is kétséges, hogy ami velem

történt, kizárólag a te imáid következménye. Azt sajnálom csupán, hogy nem találtad helyénvalónak, hogy már jóval előbb szólj nekem erről, holott te az egész idő alatt tisztában voltál vele. Mióta elhagytam a fővárost, annyira megszállt az emberi élet bizonytalanságának gondolata, hogy csakis vallásos gyakorlatokra volt kedvem, semmi egyébre. A vezeklésben és böjtölésben eltöltött hónapok annyira megviseltek, hogy egyetlen porcikámban sem érzek semmi világi vágyat vagy sóvárgást. Valóban, valamikor régen mesélték nekem, hogy felnőtt lányod itt él veled, de ez volt minden, és úgy gondoltam, hogy egy kegyvesztett, száműzött ember társasága az ilyen előkelő és művelt hölgy számára csakis kellemetlen lehet. De hogy így felbátorítottál, magam sem kívánok jobbat, mint hogy mihamar megismerkedhessem vele. Nem kételkedem benne, hogy társasága vigasztalásomra lesz magányomban.

Gendzsi készséges beleegyezése több volt, mint amit az öreg remélni merészelt, és mámoros örömmel, válaszul elmondta ezt a költeményt:

– Te is megismerted Akasi partján az éjszaka magányát, amikor kedvetlenül morzsoljuk egyik órát a másik után, míg csak derengeni nem kezd a reggel... És ha meggondolod, mennyi aggodalmat éltem át ezekben az években! – toldotta meg az öreg.

Ámbár az emlékezés kissé meg is játszott remegésre késztette, Gendzsi készséggel elismerte, hogy bizony nem valami kellemes lehetett itt tölteni egész életét. De nem akart túlságosan nagy együttérzést tanúsítani, ezért így válaszolt:

– Mindenesetre megvan az az előnyöd, hogy már megszoktad a tengerpartot... – És elmondta ezt a költeményt: – Mit tudod te, mi a bánat, hisz nem viseled a vándor köpenyét, nem idegen párna a nyughelyed, melyen hajnalig hiába várod az álmot?!

Gendzsi most először viselkedett vele minden formaság és tartózkodás nélkül. Az öregember, hálával és csodálattal eltelve, csak úgy ontotta magából összefüggéstelen, de hízelgő megjegyzéseit, melyek olvasva bizony unalmasak lennének. Biztosan tudom, hogy ez a részlet jobbára csupa képtelenség, de másképp hogyan tudnám bemutatni az öreg remete hiúságát és rigolyás természetét?

Végül is szemlátomást minden úgy fordult, ahogy maga kívánta. Máris szabadabban lélegzett, s hogy öröme teljes legyen, másnap már kora reggel Gendzsi hercegtől hírnök ment a dombon álló házba. Gendzsi levelén némi elfogódottság érződött, hiszen ez a hölgy egészen más környezetben nevelkedett, mint a többiek, akikkel egyébként levelezni szokott. De képzeletét éppen eléggé feltüzelte, hogy ennyi tehetséget és bájt fedezett fel ott, ahol az ember legkevésbé gyanította volna. Nagy gondot fordított a levélre, és koreai *kurumi-iro* papirosra írta.* Ezen állt a költemény: „Pillantásom sokáig tévelygett árván, és mást sem talált, amin megpihenjen, csupán az örökké vándorló felhők útját, míg csak oszladozni nem kezdett a köd, és megláttam a házad körött álló fák koronáját..." „A szerelem félretesz minden fontolgatást..." – fejezte be, egy régi dalt idézve.

Hogy egészen biztosan kéznél legyen, ha Gendzsitől levél érkeznék, az öreg pap már bevette magát a domboldalon álló házba, mielőtt még Gendzsi küldönce elindult volna. Azt hitte, senki sem sejti, hogy ott tartózkodik. De ha Gendzsi embere nem vette volna észre amúgy is, hogy az öreg remete megelőzte, abból már egészen biztosan rájön, hogy szinte zavarba ejtő figyelmességgel fogadták. Hiába tartották jól ínycsiklandozó frissítőkkel, a küldönc egyre azon elmélkedett, miért van a hölgynek végeláthatatlan időre szüksége ahhoz, hogy megfogalmazza válaszát. Az történt, hogy bár a lány apja bement a női lakosztályba, és amennyire tőle telt, segített lányának, az mégsem tudott kiötölni semmiféle választ. Bár Gendzsi nagy gonddal írt, a levél hangjában volt valami bizonytalanság, s a lány megérezte, hogy a herceg írásmódja nem egészen természetes. De még ha tudja is, mit írjon, kérdés, hogy milyen fajta kézírást használjon. Sejtette, hogy Gendzsi szigorú kritikus, és úgy érezte, képtelen kielégíteni igényeit. Nem! Köztük túlságosan nagy a szakadék! A lány rosszullétet színlelt, és tanácstalanul leroskadt a heverőre. Mit volt mit tenni, válaszolni kellett helyette. És az öreg pap ezt írta:

„Nagyon furcsállod majd, hogy lányom helyett magam felelek leveledre. Ő maga képtelen válaszolni, de kérlek, ne magyarázd ezt azzal, hogy hálátlan vagy tiszteletlen. Pusztán félénkség ez tőle, hiszen vidéken nevelkedett. Tekintsd azt is, kérlek, hogy még sosem volt része olyan megtiszteltetésben, amit társaságod jelent. Viszont írt egy verset, és engem kért meg, hogy közöljem veled: »Minthogy hosszú éveken át magam is ugyanazokat az utakat nézegettem a mennybolton, ez annak a jele, hogy vágyaink útja is sajátságosan egyezik.« Amint láthatod, lányomat mélyen megindította üzeneted érkezése. Kérlek, hogy válaszul küldött költeményét ne tekintsd illetlenül merésznek".

Mindezt *micsinoku* papírra írta, és bár az írás divatjamúlt volt, kitetszett belőle valami sajátságos méltóság és elegancia. Feltűnt azonban a költemény kissé kihívó hangja, és ez meg is lepte Gendzsit.

Szép ruhaszövetekkel megpakolva, visszaküldte a küldöncöt. Másnap pedig újra írt a lánynak. Közölte vele kifogását: nem szokta meg, hogy bizalmas levelére olyan választ kapjon, amit akár a császári palota írnokának is tollba mondhatott volna. És megtoldotta ezzel a verssel: „Bizony elszomorító és sértő, ha az ember köszönt egy járókelőt, de válaszul sem egy barátságos fejbólintást nem kap, sem egy kérdést: »Hogy megy sorod?«" Ezúttal roppant finoman és nagy gonddal írt, igen selymes, vékony papírra. A levél külseje olyan volt, hogy ha egy fiatal lány ennek láttán sem érez csodálatot, akkor csak holmi együgyű falusi, sőt egészen neveletlen teremtés lehet. A hölgy, akinek a levél szólt, ilyesmi iránt éppen nem volt érzéketlen; váltig úgy érezte azonban, hogy írója rangban és tekintélyben túlságosan is fölötte áll, hogysem érzelmi közösség lehessen kettőjük közt. Az a fölfedezés, hogy ilyen káprázatos lényekkel benépesített világ is van, egyáltalán nem szerzett örömet a lánynak, hanem csak még elégedetlenebbé és boldogtalanabbá tette. Újra csak azt érezte, hogy teljesen képtelen válaszolni, és csak apjának zaklatására szánta rá magát, hogy megírjon egy verset: „Hogy megy sorod? – ezt kérdi az ember a barátjától. Ám ha olyasvalaki, akit sohasem láttál, merevebben köszönt, ez csak kevéssé sértheti szíved érzelmeit." Sötétbarna papírra vetett kézírásában erős különbséget tett a vékony és a vastag vonások közt: mesteri stílusa egyetlen udvari hölgyre sem hozott volna szégyent. Gendzsinek ez természetesen nagy örömet szerzett. Azt azonban nem akarta, hogy új kapcsolatának híre fusson a fővárosban. Éppen ezért ügyelt rá, hogy néhány napos időközönként írjon csak a lánynak. Csupán akkor írt, ha az esti órák éppen lomhán teltek, vagy esetleg különlegesen szép napkelte vagy más természeti jelenség ürügyén, egyszóval olyankor, amikor úgy sejtette, hogy a lány ugyanolyan élmények hatása alatt áll, mint jómaga. Úgy gondolta, hogy az ilyenfajta levélváltással egyáltalán nem vét az illendőség ellen. Sokat hallott a lány büszkeségéről, így hát igen nagy kísértés ébredt benne, hogy próbára tegye. De eszébe jutott, hogy egyik kísérője, Josikijo, egészen úgy beszélt a lányról, mintha a maga tulajdona lenne. Ha Gendzsinek, valami véletlen folytán, sikere lenne ott, ahol másvalakinek éveken át tartó hódolata nem részesült jutalomban, bizonyosan úgy érezné, hogy méltatlanul bánt e nemesúrral, és lelkiismeret-furdalása támadna. Rövid töprengés után azonban arra a következtetésre jutott, hogy a lányból úgy kényszerítették ki a vele szemben tanúsított figyelmet, éppen ezért semmi rossz nem lehet abban, ha folytatja vele ezt az óvatos hangú levélváltást. Levelezésük során ki is derült, a lány olyan büszke és zárkózott, hogy versenyre kelhetne a Gendzsi által ismert legelőkelőbb hercegnőkkel is, és ha a herceg szintén büszkén válaszolt neki, a lány még arra is legtöbbször ráduplázott.

Ámbár Gendzsit most csak egyetlen hegyvonulat választotta el a fővárostól, gondolatai még gyakrabban jártak otthoni barátai körül. Gyakran már szinte elviselhetetlenül sóvárgott Muraszaki után. Mit tegyen? Ilyen pillanatokban nem bírta megállni, hogy terveket ne kovácsoljon, miként hozhatná el ide titokban. De ha higgadtabban fontolóra vette a dolgot, rájött, úgy sem valószínű, hogy egy-két évnél tovább itt kelljen élnie Akasiban, így hát nem érdemes egyetlen lépést sem tennie, amivel újra felingerelheti ellenségei dühét.

Ebben az évben az udvart tengernyi aggasztó jel és természetfölötti jelenség nyugtalanította. A harmadik hónap tizenharmadik napján, hatalmas égzengéssel és felhőszakadással kísért szélviharos éjszakán, őfelsége azt álmodta, hogy az elhunyt uralkodó ott áll a trónus lépcsőjének lábánál: arcán a legnagyobb elégedetlenség látszik, sőt, mintha tekintete egyenesen haraggal és döbbenten meredne utódjára. A császár tiszteletteljes figyelemmel feléje fordult, mire a jelenés hosszú beszédbe kezdett, amelynek egy részében Gendzsi jelenlegi szomorú helyzetével foglalkozott. A császár fölöttébb megijedt, és mivel Gendzsi hosszan tartó távolléte dolgában bizony nemigen lehetett nyugodt a lelkiismerete, sietve elmondta álmát Kokidennek. Az anyacsászárné azonban semmi megértést nem tanúsított.

– Az ilyen viharos éjszaka nagyon felkavarja az embert – szólt. – Egészen természetes, hogy rossz álmaid vannak. Az eső egymagában is mindent megmagyaráz. Nem szabad felizgatnod magad ilyen csekélységekkel.

Ebben az időben a császár szemfájásról kezdett panaszkodni. Emlékezett álmára, és nem bírt szabadulni a gondolattól, hogy ezeket a fájdalmakat valamilyen módon a jelenés haragos pillantása váltotta ki. Fájdalmai erősödtek, bár a Palotában is és Kokiden házában is állandóan könyörgéseket tartottak.

Ekkor következett be Kokiden apjának, a jobb kéz felőli miniszternek halála. Ez nem ért váratlanul senkit, hiszen a miniszter igen magas korban járt. Mivel azonban halála betetőzte az országot ért egyéb bajokat, nyomában mindenütt általános megrettenés támadt. Kokiden pedig, bár nevet nem lehetett adni betegségének, igen rosszul érezte magát. Ahogy haladt az idő, egyre gyengült. Az egész udvaron komor hangulat lett úrrá. Mindenkinek az volt az érzése, hogy amennyiben igaz Gendzsi barátainak állítása, miszerint a herceget kellő ok nélkül küldték száműzetésbe, az országot sújtó csapások ennek az igazságtalanságnak büntetéseként zúdultak rájuk. A császárnak sokszor eszébe jutott, hogy Gendzsit visszahelyezi hivatalába és rangjába, de valahányszor ebbeli szándékát megemlítette Kokidennek, a hölgy így válaszolt:

– Ha ezt megtennénk, magunkra vonnánk a következetlenség és könnyelműség nyilvános vádját. Gendzsit száműztük, és ha most egyszerre visszahívjuk a fővárosba, amikor pedig még három évet sem töltött le, neked is és nekem is szép hírem maradna országunk történetében!

A hercegnő olyan meggyőző hévvel beszélt, amivel teljesen megfélemlítette a császárt. Így teltek-múltak a hónapok, és közben mind Kokiden, mind pedig a császár betegsége egyre súlyosbodott.

Akasiban, amint ez gyakori is ősszel, nagy viharok dúltak az öbölben. Gendzsi hovatovább túlságosan egyhangúaknak és nyomasztóknak érezte a hosszú estéket. Néha megengedte, hogy a pap eljöjjön hozzá, és csevegjen vele, s egy ilyen beszélgetés során ezt mondta Gendzsi:

– Egy kis szórakozásra vágyom. Nem tudnád elrendezni, hogy egyszer, minden nagyobb feltűnés nélkül, lányoddal együtt eljöjj hozzám látogatóba?

Nyilvánvalóan számításba sem jöhetett, hogy Gendzsi látogasson el a dombon álló házba. Sajnos, a hölgy sem óhajtott kimozdulni. Tudta, hogy a nemesurak, akik szolgálati útjuk során felkeresik az egyes tartományokat, nemegyszer még földhözragadt parasztlányokkal is kikezdenek, és amíg éppen ott tartózkodnak, léha módon szerelmi viszonyt folytatnak velük. Az akasi hölgy meg volt győződve róla, hogy Gendzsi sem néz rá más szemmel. Ha most elfogadná Gendzsi közeledését, végül csak még szerencsétlenebb lenne, mint eddig. Jól tudta, szüleinek még most is az jár az eszében, hogy hosszú éveken át tartó éberségük és elzárkózásuk a végén mégis meghozza a maga gyümölcsét. Megsemmisítő csapás lenne számukra, ha csalódniuk kellene. A hölgy eltökélte, hogy míg a herceg Akasiban tartózkodik, folytatja vele a levélváltást, de ezen túl egyetlen lépést sem tesz.

Gendzsit névről már évek óta ismerte, és némelykor eszébe is jutott, vajon elkövetkezik-e sorsában olyan fordulat, hogy ha futólag is, de találkozhat ilyen nagy személyiséggel, mint a herceg. Most pedig, bármily csodálatosan hangzik is, itt lakik maga a herceg, alig egy kőhajításnyira. Azt éppen nem mond-

hatta volna, hogy már találkozott vele, de azért több alkalommal sikerült megpillantania, hallotta páratlan citerajátékát, és így vagy úgy, de mindig értesült róla, mit tett-vett egész nap. Hogy a herceg egyáltalán tud az ő létezéséről, ez máris több volt, mint amit valaha is remélhetett, mivel mindig is ebben az eldugott halászfaluban lakott. Ahogy telt-múlt az idő, a lány csak egyre lehetetlenebbnek látta, hogy közte és a herceg közt szorosabb kapcsolat szövődjék. De szülei is sokkal kevésbé biztatónak látták a helyzetet, mintsem jómaga feltételezte róluk. Úgy érezték, hogy aggodalmukban – mert végrevalahára el akarták érni kívánságuk teljesedését, melyért fél életükön át imádkoztak – kissé elhamarkodottan cselekedtek. Mert ha Gendzsi mindezek után nem veszi komolyan lányukat, akkor teljesen fölöslegesen dúlták fel gyermekük kedélyét. Annyi bizonyos, a herceg jó fogást jelentett volna, ami megéri, hogy némi kockázatot is vállaljanak érte, viszont annál súlyosabb csapás lenne, ha elveszítenék. Az a kényelmetlen érzés kísértette őket, hogy egész bizodalmukat az istenekbe helyezzék, „kiket senki sem látott még", viszont nemigen számoltak azoknak emberi hajlandóságaival, akiknek jövőjére vonatkozóan terveket kovácsoltak.

– Egy kis zene kellemesen összecsengene az őszi hullámok locsogásával – szólt egyik este Gendzsi az öreg paphoz. – A tenger zúgását csak zene aláfestéseként lehet elviselni.

Elérkezett a cselekvés ideje. Az öreg pap megnézegette naptárát, és kiválasztott egy szerencsés napot, majd ügyet sem vetve feleségének ellenvetéseire, hozzáfogott, hogy a dombon álló házat előkészítse Gendzsi fogadására. Még legbizalmasabb tanítványainak és ministránsainak sem árulta el, mire e nagy készülődés. A látogatást a hónap tizenharmadik napjára tűzték ki. Ragyogó holdfényes éjszaka volt. Az öregember bement Gendzsi lakosztályába, és egy költemény egyik sorát idézve, így szólt:

– Elmulaszthat-e az ember ilyen éjszakát?!

Gendzsi nyomban megértette, hogy meghívást jelent ez a domboldalon álló házba. Mindaz, ami lehetetlennek látszott, menten egyszerűvé vált. Megigazgatta köpenyét, és kilépett a

házból. Vendéglátó házigazdája pompás kocsiról gondoskodott, de a keskeny utakon nem lehetett volna elhajtatni vele, ezért Gendzsi jobbnak látta, ha lóra ül. Mindössze Koremicu és még két-három bizalmas embere kísérte. A ház kissé távolabb feküdt a parttól, s mialatt Gendzsi hegynek lovagolt, egész idő alatt lelátott a szélesen kitáruló öbölre. Eszébe jutott a költemény: „De jó lenne, ha valakinek, aki azt szereti, amit én magam is, megmutathatnám a holdat, mely megfenekelett az öbölben." Amióta beleegyezett ebbe a kirándulásba, első ízben jutott eszébe távoli palotájának úrnője, és kis híján engedett a kísértésnek, hogy visszafordul, és nyílegyenesen a fővárosba nyargal. „Ó, tejfehér lovacskám, melynek színe olyan, mint az őszi hold sugára, szállj velem a légen át, mint a madár, hogy csak egy pillanatra is láthassam azt, akit szeretek." Halkan így beszélt magában, amint a ház felé közeledett, amelyet sűrűn közrefogott szép fák dús karéja. Valóban igen hatásosan elhelyezett és más szempontból is érdekes épület volt, de távolról sem nyújthatta azt a kényelmet, mint a parti ház, és nem is volt olyan vidám külseje, mint amannak. Sőt, annyira sötétnek és levegőtlennek tetszett, hogy amint közeledett feléje, Gendzsi úgy érezte, minden lakója szükségképp sötét búskomorság martaléka lehet, és részvéttel gondolt rá, mennyit szenvedhetnek pusztán attól, hogy ilyen zord helyen laknak. Az Elmélkedés Csarnoka ott állt közvetlen közelben, és harangjának kongása gyászosan vegyült el a fenyők zúgásával, melyek egy szikla meredek, hepehupás talaján tengődtek, s gyökereik kétségbeesetten kapaszkodó ujjak módján markolták meg a köveket. A ház előtt levő kertben tengernyi bogár panaszos szava szólt.

Gendzsi körülnézett. A háznak az a része, amelyről tudta, hogy ott lakik az úrnő és szolgálói, szemlátomást ünnepi külsőt öltött. Az elömlő holdfényben az egyik ajtó sokatmondón félig nyitva állt. Gendzsi sarkig kitárta.

– Néhány percet pihennék – szólt be. – Remélhetőleg nincs kifogásod ellene, ha bemegyek?

A lánynak valójában nagyon is volt ellene kifogása, hiszen éppen egy ilyen találkozás ellen hadakozott a legelszántabban.

Azt nem tehette meg, hogy egyszerűen elküldi Gendzsit, de semmi jelét nem adta annak, hogy netalán üdvözölni kívánja. Gondolta is a herceg, hogy ilyen kellemetlen ifjú hölggyel sem találkozott még. A herceg megszokta, hogy ennél a lánynál sokkal tekintélyesebb hölgyek is legalább némi elégedettséget mutattak, ha ő figyelemre méltatta őket. Úgy érezte, hogy a lány nem is merészelne ilyen udvariatlanul viselkedni, ha az ő szerencsecsillaga nem lenne éppen leáldozóban. Nem szokta meg, hogy ilyen kurtán-furcsán bánjanak vele, és nagyon kijött a sodrából. A körülmények persze nem olyanok voltak, hogy hatalmi szóval lépjen fel. Ámbár semmi erőszak nem jöhetett számításba, de a lány szüleinek szemében mégiscsak nevetséges figurává válik, ha elfogadja, hogy íme, a lánynak semmi kedve megismerkedni vele. Zavart lett és boszszús. Egyszerre a díszparavánról – e mögött ült a lány – lecsúszott az egyik zsinór, és ráhullt a hölgy citerájára, s halk hangot csalt ki belőle. A lány a hangszere fölé hajolt, s most egy pillanatra Gendzsi olyannak láthatta, amilyen lehetett, mielőtt jómaga bejött, s ettől a lány jégcsappá dermedt. Éppen ilyen lehet akkor is, amikor elmélázva, a maga kedvére, csendesen végigsuhantatja a húrokon a pengető gyűrűt. Gendzsi el volt bűvölve.

– Nem játszanál valamit ezen a citerán, melyről oly sokat hallottam már? – kérdezte, és elmondta ezt a költeményt: – Ha citerád mondaná el a szelíd szavakat, melyeket ajkad tőlem megtagad, egyszeriben felébrednék rossz álmomból, mely lidércként ül rajtam.

Mire a lány:

– Végtelen álmok, vad és összefüggéstelen álmok éjszakája az életem, s elmondani egyiket sem érdemes.

Amennyire a függöny mögül, csupán halványan láthatta, a lány némileg Rokudzso hercegnőre emlékeztetett, aki ekkor Iszében tartózkodott. Hamarosan kiderült, hogy a lány – ámbár válaszolt az ő költeményére – továbbra is egyszerűen orcátlanságnak tartja a herceg látogatását. Milyen békésen és boldogan üldögélt éppen, amikor ez az ember, puszta nyűgnek, se szó, se beszéd, berontott hozzá. De majd segít ő magán: föl-

kelt s azzal bement a szomszédos kis kamrába és, tüntető gondossággal, bezárta maga mögött az ajtót. Az ember azt hinné, hogy ezzel véget is ért minden, hisz a lánynak nyilván nem volt szándékában visszatérnie, és Gendzsinek sem volt kedve feszegetni zárakat, reteszeket. Furcsa, de úgy van, hogy mégsem lett vége a dolognak. Ám hogy mennyi nehézséget kellett legyőzni, az könnyen elképzelhető, ha emlékezünk, milyen rendkívüli módon félénk és büszke volt a hölgy. Elég az hozzá, hogy ebből az éjszakai találkozásból, melyet a véletlen és a kívülállók buzgólkodása hozott létre, olyan meghitt viszony keletkezett, mely a legmélyebb érzésekben gyökerezett. Az éjszaka, amely Akasiban egyébként olyan lomhán és unalmasan telt, ezúttal túlságosan gyorsan repült el. Igen lényeges volt, hogy Gendzsi észrevétlenül távozhatott, és még alig szürkült, amikor számtalan gyengéd és szívhez szóló búcsúszó után kisurrant a szobából.

Másnap nagy titokban küldte el levelét, mert az a félelem kínozta, hogy kalandjából valami kiszivároghat, és hírét viszik a fővárosba is. A hölgy viszont igyekezett bebizonyítani, hogy benne meg lehet bízni, ezért Gendzsi hírnökét szándékosan minden ceremónia nélkül fogadta, mintha csupán valami háztartási kérdés rendezéséről volna szó. Ezután Gendzsi igen sokszor eljárt a dombon álló házba, de mindig a legnagyobb titokban. Az volt a baj, hogy a házhoz csupán egyetlen út vezetett, és mivel tudta, hogy a halászok közismerten nagy fecsegők, attól félt, hamarosan észreveszik, hogy minduntalan arra jár, és majd megindul a mendemonda. Látogatásait ritkította, és a hölgy már-már arra gondolt, hogy régebbi aggodalmai nemsokára igazolódnak.

Ez idő tájt – az igazat megvallva – az idős pap gondolatait sokkal jobban foglalkoztatta Gendzsi ittléte, mint Amida Buddha eljövetele. Nem tudott rájönni, hol hibázhatta el a dolgot, és szörnyű izgalomban élt. Csak súlyosbította a helyzetet, hogy tudta, az ilyen földi gondoknak tulajdonképp le kellene róla peregniük, és restelkedve állapította meg, vallásos gyakorlatai mily kevéssé segítették hozzá, hogy közönyössé váljék a sors csapásai iránt.

Gendzsi mindenáron meg akarta gátolni, hogy legújabb kalandjának híre, pletyka formájában, fülébe jusson Muraszakinak, még akkor sem, ha netalán egészen ártatlan színben tüntetnék fel. Valóban, Muraszaki hatalma Gendzsi fölött nagyobb volt, mint valaha, és már pusztán a gondolata is, hogy ez a história a fülébe juthat, és azt érezheti, hogy valaki kiszorítja a helyéből, s emiatt köztük viszály vagy elidegenedés keletkeznék, szégyennel és szomorúsággal töltötte el a herceget. Muraszaki valóban nem volt féltékeny természet, de többször egészen világosan kimutatta, hogy Gendzsi eltévelyedéseit nemcsak észreveszi, de nagyon kedvetlen is miattuk. Milyen keservesen bánta most Gendzsi azokat a jelentéktelen kalandokat, amelyek neki úgyszólván semmit sem nyújtottak, Muraszakit ellenben nagyon nyugtalanították. És még az alatt az idő alatt is, amíg a dombon lakó hölgyet látogatta – és mivel más lehetősége nem is volt rá, hogy könnyítsen rossz lelkiismeretén –, gyakrabban és még melegebb hangon írt Muraszakinak a Nidzso-inbe, mint azelőtt. Egyik levelét ezekkel a szavakkal zárta: „Nagyon fáj, valahányszor eszembe jut sok eset, amikor barátságunkat megzavartam olyan múló szeszélyeimmel vagy fellángolásaimmal, amelyekben (bár akkor nem hitted el), mélyebb érzelmeimnek semmi részük nem volt. És most valami ilyesmiről kell ismét vallomást tennem, suhanó álomról, aminek jelentéktelen voltát abból is láthatod, hogy kérdés nélkül beszélek róla, »miként a halász egy pillanatig eljátszik a parti csillogó hínárral, pusztán mert olyan bánatára keres enyhülést, melytől azelőtt, régen, égő könnyek öntötték el szemét«."

Muraszaki válaszán nem érződött harag, sőt, nagyon gyengéd hangon írt. A levél végén azonban, Gendzsi vallomására célozva, ezt írta: „Arra a bizonyos »álmodra« vonatkozóan, melyet nem voltál képes elhallgatni előttem, elég tapasztalatom van, hogy többféle következtetést is levonhassak belőle. »Úgy látszik, túlságos lelkiismeretesen tartottam meg eskünket, mely szerint a Fenyők Szigetét előbb árasztják el a tenger hullámai, mintsem . . .«" Ámbár tréfálkozó hangot ütött meg, az egész levélen valami lappangó gunyorosság érzett, ami Gendzsit zavarba ejtette. Hosszú időn át magánál hordta a levelet, és újra meg újra elolvasta. Ebben az időben szüneteltek titkos éjszakai kirándulásai, az akasi hölgy pedig abban a hitben élt, hogy íme, bekövetkezett, amitől mindig is félt. A herceg kedvére kimulatta magát, s az már nem érdekli, hogy vele mi lesz. Egyesegyedül szüleire való tekintettel tartott ki, akik előrehaladott koruk miatt már nem sokáig jelenthetnek számára támaszt, de ha ők nincsenek, már rég feladja a reményt, hogy még megtalálhatja helyét a világban, a rangjához és műveltségéhez illő emberek körében. Most már keservesen bánta a semmivel eltelt hónapokat és éveket, mialatt őt olyan hallatlan gonddal óvták, őrizgették – ugyan mi céllal? Végül is volt némi tapasztalata arról, milyen szokások uralkodnak odakint, az előkelőek világában, és bebizonyosodott, hogy ezek a szokások még kevésbé ízlése szerint valók, mintsem gondolta. De nem engedte szabadjára rosszkedvét, elégedetlenségét, sőt, leveleiben még csak szemrehányást sem tett Gendzsinek hosszú távolmaradása miatt. Pedig ahogy telt-múlt az idő, Gendzsi egyre jobban ragaszkodott a lányhoz, és csupán azért mondott le a látogatásokról, mert csitítani akarta annak az asszonynak aggodalmát, akinek az őhozzá formált joga mindenesetre régebbi keletű. Ettől kezdve ismét magányban teltek akasi éjszakái.

Azzal szórakozott, hogy vázlatokat készített, s ezeknek szélére hevenyészve felírta hirtelen felötlő gondolatait. A képeket elküldte Muraszakinak, és véleményét kérte. Keresve sem találhatott volna jobb levelezési módot, amivel így meghathatta volna Muraszakit, s ennyire felkelthette volna érdeklődését. Mintha a köztük levő minden távolság egyszeribe eltűnt volna. Muraszaki is, ha néha kedvetlen volt, vagy éppen maga sem tudta, mihez kezdjen, szintén készített vázlatokat a körötte folyó életről, és ugyanakkor holmi naplóba vagy jegyzetfüzetbe feljegyezte minden napjának eseményeit is.

Muraszaki eltöprengett, mi minden kerül még naplójába. És mit ír még Gendzsi a sajátjába?

Eljött az új év. A Palotában másról sem beszéltek, mint a császár betegségéről, és az udvar örökös nyugtalan találgatásokba merült. A jelenlegi császár egyetlen gyermeke egy fiú

volt, aki Dzsokjoden hercegnőtől, az új jobb kéz felőli miniszter lányától született. De a fiúcska kétéves volt mindössze, és így nem jöhetett komolyan számításba. A trónörökös, Fudzsicubo fia, még szintén kiskorú volt. A császár szentül megfogadta, hogy első adandó alkalommal lemond a trónról az ő javára, de ha ezt megteszi, kormányzót is kell kineveznie. Olyan kevesen voltak, akikre rá lehetett bízni az államügyek intézését, hogy halálos kár lett volna kihagyni a számításból Gendzsit. A herceg jelenléte mindenképp egyre sürgetőbbé vált, s a császár végre elhatározta, hogy akár tetszik Kokidennek, akár nem, visszahívja Gendzsit. Az elmúlt év végén Kokiden betegsége komolyabbra fordult.* A császár szemfájása néhány héten át javulást mutatott, ugyanis rengeteget buzgólkodtak körülötte, merthogy bizonyos baljós előjelek miatt az egész birodalom valósággal rettegésben élt – ámde hamarosan épp olyan rossz állapotba került, mint azelőtt, s mert jómaga is igen bizonytalannak látta a jövőt, utasítást mondott tollba: ebben meghagyta, hogy Gendzsi a hetedik hónap végén térjen vissza a fővárosba.

Gendzsi mindig is meg volt győződve, hogy sorsában előbbutóbb elkövetkezik a változás. De tudta, rövid az élet és bizonytalan, ezért nemigen hajlott rá, hogy békésen elüldögéljen, és megvárja a dolgok alakulását. A gyors visszahívás ilyen módon valósággal megváltás volt számára. Ám ha több nem is, de egy oka volt rá, hogy ne nagyon siessen elhagyni a partvidéket. A pap sem képzelte, hogy Gendzsi valami sokáig marad majd nála, ámde az a hír, hogy máris mehet, váratlan csapásként érte. Mindenesetre vigasztalta az a tudat, hogy Gendzsi szerencséje most végképp felvirrad, s ha megőrzi iránytuk tanúsított jóindulatát, az most már még többet nyom a latba. Gendzsi most ismét csaknem minden este ellátogatott a felső házba. A hatodik hónap elejétől az akasi hölgy kissé gyengélkedett, s ekkor bizonyossá vált, hogy gyermeket vár. Alighogy pontot tettek a barátság végére. Gendzsiben kétszeres erővel lángolt fel a szerelem: annyi bizonyos, hogy a hölgy ezekben a napokban elbűvölőbb volt, mint bármikor! Valóban ő az a nő, aki mellett – bármilyen meggondolatlan volt is udvarlása – sohasem fog felébredni benne az érzés, hogy jómaga jobban szerette és becsülte a lányt, semmint az megérdemelte. Az pedig ott ült előtte némán, gondolataiba temetkezve. A szegényke! Ezért igazán nem tehetett neki szemrehányást.

Amikor három évvel ezelőtt olyan lázadozva megkezdte keserves útját Szuma felé, az volt az egyetlen vigasza, hogy kiszínezte, milyen örömmel és izgalommal tér meg a fővárosba azon a bizonyos napon, mely még messze van ugyan, de biztosan elkövetkezik. Most hát eljött a napja, és milyen örömmel gondolt a hazatérésre! De lelkendező örömébe furcsa félelem vegyült: talán soha többé nem lesz alkalma rá, hogy felkeresse száműzetésének helyét! Emberei viszont mind jókedvűek voltak, s ehhez járult még a fővárosból érkező számtalan küldöttség zsivajgása: általános élénkség és izgalom uralkodott tehát, annak ellenére, hogy a házigazdából, aki fedelet nyújtott a rengeteg látogatónak is, nyilvánvaló levertséget váltott ki ez a készülődés.

Elérkezett a hetedik hónap, s a szokottnál is ragyogóbb nyár köszöntött be. Gendzsi azon töprengett, hogy ő, akinek annyi örömet szerez minden csendes és ártalmatlan időtöltés, miért van arra kárhoztatva, hogy lépten-nyomon szörnyű, kínos helyzetekbe sodródjék? Meghitt emberei előtt természetesen nem maradt titok, hogy Gendzsi életében ismét valami olyan újabb bonyodalom támadt, amit már túlságosan is jól ismertek nála. Gendzsi azonban hónapok óta egyetlenegyszer sem említette a hölgy nevét, és így emberei reménykedtek, hogy az ügy talán be is fejeződött. A herceg azonban furcsa, nyomott hangulatban volt éppen elutazása előestéjén, s ez egymagában is világosan megmutatta, minden baj onnan ered, hogy Josikijo meggondolatlanul fecsegett még akkor régen, amikor Gendzsi gyógyulása idején felkapaszkodtak a hegytetőre, és néztek-néztek a nyugati tenger felé. Josikijót nagyon bosszantotta az egész ügy, s erre meg is volt minden oka.

Elutazása előtt két nappal Gendzsi a szokott időpontnál néhány órával korábban látogatott el a dombon álló házba. Eddig még egyszer sem látta a hölgyet fényes nappal, s most elámult szépségén. Egyáltalán nem várta, hogy magatartása eny-

nyire méltóságos, s ilyen határozott és büszke jelenség. Ez a fölfedezés, ez az utolsó órában elébe táruló meglepetés, újabb sóvárgással és újabb bánattal töltötte el. Valóban el kell szakadnia tőle? Nem lehetne valami ürüggyel elvinni a fővárosba, és elhelyezni az udvarnál? Hogy könnyítsen a lelkén, egyik esztelen tervét a másik után fejtegetni kezdte a lánynak, mintha bizony akár egyik, akár másik, végtelenül egyszerű és járható utat jelentene.

Gendzsi a száműzetésének első idejében elszenvedett nélkülözésektől még most is kissé kimerült volt és sovány. Ámde nagy szépsége mit sem változott: megindította a lány szomorúsága, s szeme könnybe lábadt, mialatt vigasztaló, becéző szavakat suttogott a fülébe – s ezalatt a lányon átfutott az érzés, hogy ez a szerelem akkor is élete legnagyobb boldogságát jelentené, ha csupán egyetlen ilyen éjszakát töltött volna a herceggel, s azután a férfi örökre eltűnik.

De ha még olyan kedves is Gendzsi – herceg, olyan világ lakója, melyet nem ilyen teremtmények töltenek be, mint jómaga, hanem magasan fölötte álló, fensőbbséges lények. A hölgy fejében a mostanihoz hasonló pillanatokban is ilyen gondolatok jártak, fájdalmas konoksággal. Furcsának tetszik, de amióta a herceget megismerte, egyetlenegyszer sem nyúlt a citerájához, jóllehet Gendzsi első látogatására éppen az szolgált ürügyül, hogy a lány majd játszik neki. Gendzsi gyakran korholta őt ezért, most pedig elhatározta, hogy tesz egy utolsó kísérletet.

– Nem játszanál valamit? Néhány hangot csupán, amit magammal vihetek szívemben, hogy emlékeztessen rád? – kérdezte, és a parti házból elhozatta a citerát, amelyet még a fővárosból hozott magával. Nagy gonddal felhangolta, s ahogy közben meg-megpendítette a húrokat, a csendes éjszakában sajátságos tisztán lebegett minden hang. Az öreg pap meghallotta a pengetést, és nem bírta türtőztetni magát: sebbel-lobbal átjött a női lakosztályba, magával hozta kínai citeráját, és letette a szobában, ahol lánya ült vendége társaságában, majd tapintatosan visszavonult. Gendzsi most ismét kérlelni kezdte a lányt, s az nem is bírt ellenállni. Már a mozdulatából, ahogy

a hangszert kezébe vette és felhangolta, meglátta a herceg, hogy feltétlenül kiváló játékos lehet. Akkortájt általában Fudzsicubo hercegnőt tartották a legjobb citerajátékosnak, és bár az előkelő társaság tetszésnyilvánítása részben rangjának és szépségének szólt, kétségtelen, hogy igen szépen játszott. Ám az akasi hölgy, azon felül, hogy feltétlen ura volt hangszerének, olyan bensőségesen és kifejezően játszott, amiről a hercegnő esetében szó sem lehetett. Olyan volt a játéka, hogy maga Gendzsi is, akinek zenével csak ritkán lehetett új és ismeretlen élvezetet nyújtani, egészen elámult. Időtlen időkig elhallgatta volna, és csupán azon bánkódott, miért nem bírta rá a játékra már hónapokkal ezelőtt. Nem, nem szabad elvesztenie a lányt! Átnyújtotta neki saját citeráját és kérte, őrizze meg mindaddig, míg majd ismét együtt zenélhetnek. A hölgy egy akrosztichonnal válaszolt, amelyben azt jósolta, hogy ez a zálog valószínűleg örök időkre nála marad. Gendzsi, felháborodva, így válaszolt:

– Állhatatos vagyok, akár újabb találkozásunkig zálogba hagyott citerám középső húrjai.* Ki tudja, talán nemsokára találkozunk – tette hozzá. – Addig talán még le sem ereszkednek a húrok.

Így próbálta vigasztalni a hölgyet, de az másra sem bírt gondolni, mint hogy Gendzsi elmegy. Keservesen zokogott.

Elutazása napján Gendzsi már jóval napkelte előtt felébredt. Ilyen népes társaság elindulása (a házat ugyanis megtöltötték a jó barátok, akik mind eljöttek, hogy Gendzsit visszakísérjék a fővárosba) roppant felfordulással járt. Gendzsinek magának is sok dolga akadt, de elfoglaltsága közepette is talált rá időt, hogy a hölgynek üzenetet küldjön. „A partra kicsapó hullámok bánatosan elomlanak a homokon, mivel elhagyták a tengert. Én olyan hullám vagyok, mely visszahúzódik ugyan, de vigasztalan gondolatokat hagyok hátra a parton, melyről elvonulok."

Erre jött a hölgy válasza: „Parti házikómat megkímélték a szelek, és most, az elvonuló vihar közepette, boldogan úsznék ki a nyílt tengerre." Fővárosból jött barátai észrevették, hogy a herceg nagyon szomorú, és csak arra gondolhattak, hogy

bármily szörnyű körülmények közt került is ide a herceg, évek során át megszerette már ezt a helyet, és most szinte fáj neki, hogy meg kell válnia a parttól. De óhatatlanul eszükbe jutott, hogy igazán túlzás ennyire kimutatni érzelmeit. Josikijo és a többiek viszont igazolva látták legrosszabb sejtéseiket. Nyilvánvalóan komoly a dolog, és ebből még mindenféle bonyodalom támadhat a jövőben. Ezeket a nemesurakat örömmel töltötte el a visszatérés, de ahogy indulni kellett, bizony sajnálták kissé, hogy el kell hagyniuk ezt a kellemes partot, s természetesen többen is fölöttébb fájdalmas búcsúzkodás előtt álltak. Sok megindító költeményt írtak, számtalan könnyes búcsúbeszédet mondtak el – de mire lenne jó, ha ezeket mind feljegyezném?

Az utazás előkészítésében az öreg pap kitett magáért. Mindegyik utasnak, még a legegyszerűbb málhahordónak és szolgának is, pompás felszerelést készíttetett. Valóban, szinte elképzelhetetlen, hogyan bírt e néhány hét alatt mindent ilyen gondosan előkészíteni. A Gendzsi személyes kényelmét szolgáló felszerelések mind rendkívül elmések voltak; valóban annyi fényűző holmit tukmált rá, hogy számtalan láda telt meg velük: szinte egy regiment málhahordó kellett ennyi poggyász cipeléséhez. Gendzsi ezzel a felszereléssel sokkal inkább hasonlított fővárosból útra kelő, mint vidékről hazatérő utasra. Szemlátomást nem akadt olyan részletkérdés, amire az öreg pap ne gondolt volna. Az útiköpenyhez, mely külön erre az alkalomra készült, az akasi hölgy ezt a költeményt mellékelte: „Ne vedd zokon, hogy erre az útiköpenyre, melyet a tenger partján szabtak, varrtak, néhány csepp is permetezett." Gendzsi a készülődéssel járó lárma és zűrzavar közepette is szakított rá időt, hogy válaszoljon: „Bár emlékezésül egy ideig viselnem kell e köpenyt, de amint szépen elmúlik néhány nap vagy hónap, többé semmilyen ruha el nem választ bennünket." Üzenetét titokban küldte el, és amikor bebújt az új köpenybe, gondja volt rá, és megmagyarázta környezetének, hogy a köpeny az öreg pap ajándéka, és kifejezetten az ő óhajára hordja. Levetett köpenyét elküldte a dombon álló házba; ott a ruhadarab látása és a belé ivódott különleges illatszer még hosszú időn át

gyötrő emlékeket ébresztett azokban, akiknek gondolatai egyébként is folyton a hercegen jártak.

A pap arra kérte Gendzsit, nézze el neki, hogy a menetet még a tartomány határáig sem kíséri el, merthogy annyira izgatott és szomorú, hogy úgy érzi, nem bírná ki az út fáradalmait.

– Ne vedd orcátlanságnak – tette hozzá –, de talán emlékeztethetlek rá . . . igen . . . közülünk senki egy pillanatra kétségbe nem vonja . . . de persze, csak amikor akarod, amikor neked tetszik, természetesen!

Csak ilyen töredékes mondatokat ejtett, s tovább nem is merészkedett, Gendzsi azonban távolról sem sértődött meg, sőt nagyon sajnálta az öreget, aki nyilvánvalóan erősen szívére vette a dolgot.

– Különös okom volt rá, hogy megszeressem lányodat, és meg is tartom jó emlékezetemben – felelte Gendzsi nyomban. – Bizonyos lehetsz benne, rövid időn belül gondoskodom róla, hogy megkapja, ami megilleti. Hogy éppen most el kell hagynom benneteket, jobban fáj, mintsem elmondhatom. De mondd, mi mást tehetek?

A szóban forgó hölgy különös kedélyállapotban volt. Még most is abban a meggyőződésben élt, hogy a közöttük levő rangkülönbség lehetetlenné tesz minden tartós kapcsolatot, és hogy a fővárosban sem lehet nagyobb reménye a boldogságra, mint ha itt hagyják a vadonban. Ámde amint útnak indult a herceg, a lány elviselhetetlennek érezte, hogy neki pedig itt kell maradnia. Bárhogy igyekezett is, nem tudott uralkodni magán. Szüntelenül üldözte Gendzsi emléke, és minden szabadulási kísérlete fékevesztett zokogással végződött.

– Ha nincs ez a szerencsétlen ügy, szegény lányunk megmenekedett volna ettől az elmondhatatlan szenvedéstől – jegyezte meg az anya, mikor már hasztalan próbálta, hogy valami módon elterelje lánya gondolatait. – És milyen hiábavaló volt az egész! Magától soha eszébe nem jutott volna ilyesmi, és csak egyesek utálatos önfejűsködése . . .

– Tartsd féken a nyelved! – kiáltotta az öreg pap haragosan. – Végül is minden jóra fordul, maga a herceg mondta

nekem. Tud a lány állapotáról, és mindent, amit csak lehet, meg fog tenni érte... Jöjj, gyermekem – mondta, és saját kezűleg hozott neki egy tál forró vizet. – Kelj fel, egy-kettő, és engedd végre, hogy felöltöztessenek. Nem mehet így tovább! Szörnyű ez, hallod, szörnyű!

A pap ott állt az ágy lábánál, és bátorítóan nézett a lányra. Nemcsak az anya, de a lány öreg dajkája és a legtöbb benfentes szolgáló is haragudott urára: egyre azt hajtogatták, hogy annak balkezes buzgólkodása sodorta őket ilyen bajba. De az öregember bánata láttán csakhamar elpárolgott haragjuk. A pap fel s alá járkált, és ezt dörmögte magában:

– Ha meggondolom, mennyi éven át vártam rá, hogy végre tehessek valamit, ami javára válik! És mikor már azt hittem, minden a legjobb úton van, arra kell ébrednem, hogy csak szerencsétlenné tettem szegény gyermekemet...

Tévedése (mert most már meggyőződése lett, hogy tévedés volt az egész) annyira megrázta, hogy kissé meg is hibbant bele. Nappal jobbára csak bóbiskolt, éjszaka azonban egyszerre csak nem volt maradása az ágyban: üldögélt, mint aki imádkozik, de csak ügyefogyottan babrálta rózsafüzérét, mint aki még azt is elfelejtette, hogyan kell morzsolgatni. Egyik este tanítványai végre rá tudták bírni, hogy sétáljanak egyet holdvilágnál. Az öreg pap mentében is egyre imáit mormolta, nem nézett se jobbra, se balra, s egyszerre megbotlott és fejest esett egy árokba. Hamarosan kihúzták ugyan, de olyan szerencsétlenül esett, hogy lábszárát egy nagy kőbe ütötte, és alaposan felsebezte magát.

Mialatt az ágyat nyomta, kedélye – bármilyen furcsán hangzik is – némileg javult, és mintha kevesebbet bánkódott volna lányának keserves helyzete miatt.

Ezalatt Gendzsi úton volt hazafelé. Nanivában megállt, hogy elvégezze a szokásos megtisztulási szertartást. Ez alkalommal nem személyesen ment el a szumijosi szentélybe, hanem elküldte hírnökét azzal az üzenettel, hogy ájtatosságát majd egy más alkalommal, a legnagyobb csendben szándékozik elvégezni. Most annyira sietős az útja, és akkora kísérettel van, hogy nem látogathat el személyesen. A nanivai pihenőtől eltekintve nem

tett semmi fölösleges kitérőt vagy kerülőt, hanem a lehető leggyorsabban a főváros felé igyekezett.

Megérkezésekor a Nidzso-inben különös látvány tárult elébe. Barátaihoz, akik útján eddig kísérték, még sokan csatlakoztak, akik itt, a fővárosban vártak rá.

Ezek most mind, óriási izgalomban, ott tolongtak a palotában: egyesek teli torokkal éljenezték a herceget, mások sírva fakadtak örömükben, s a fogadtatás csakhamar leírhatatlanul lármás csődületté vált.

És Muraszaki – aki midőn Gendzsi útra kelt, költeményében úgy fogadkozott, hogy életét is habozás nélkül feláldozná, ha csak egyetlen órával késleltethetné is elválásukat – most boldog volt, hogy az akkor, kétségbeesésében felajánlott áldozatát nem fogadták el!

Az elmúlt három év alatt Muraszaki csak még szépségesebb lett. Gendzsi eleinte nem tudott rájönni, miben is változott meg külsőleg. Mikor azonban kettesben maradtak, észrevette, hogy Muraszaki haját, mely elválásukkor csaknem túlságosan is dús volt, ügyesen kiritkították. Be kellett vallania, hogy ez az új hajviselet nagyon jól állt Muraszakinak. De mialatt gyengédséggel legeltette rajta szemét, boldogító gondolatába, hogy ezután már mindig az asszony közelében lehet, hirtelen egy egészen más kép tolakodott. Lelki szemével azt a hölgyet látta, akit magára hagyott az öböl fölött álló, kietlen házban. Mintha valóságosan is látná, olyan tisztán megjelent előtte a lány a maga szomorúságában, magányában és kétségbeesésében. Miért van az, hogy annyi ember közül egyedül ő újra és újra ilyen átkos helyzetbe kerül? Nem kívánta, hogy Muraszaki megsejtse, olyan gondolatok járnak az eszében, melyeket rejtegetnie kell, ezért beszélni kezdett a tengerparti hölgyről. Ámde Gendzsi szemlátomást annyira kedvét lelte ebben az elbeszélésben, hogy nyíltsága éppen azt a meggyőződést keltette Muraszakiban, a dolog sokkalta komolyabb, mint eleinte maga is hitte.

– „Nem magam miatt veszem a szívemre"* – idézte Muraszaki, de megjegyzését csupán félig szánta Gendzsinek. Milyen szörnyű, hogy három éven át nélkülöznie kellett Muraszakit,

méghozzá büntetésül olyan hűtlenkedésekért, amelyeket Gendzsi szívesen tett volna meg nem történtté.

Gendzsi, visszatérése után, hamarosan visszakapta minden korábbi címét, és a koronatanács tiszteletbeli elnökének rangjával ruházták fel, s egyúttal hívei is mind olyan tisztet kaptak, ami rangban pontosan annyit jelentett, mint a régebben betöltött hivataluk. Valóban oly széles körben hirdettek amnesztiát, hogy az udvar hamarosan úgy festett, mint amikor a kiszáradt fa egy tavaszi reggelre ismét kirügyezik.

Gendzsit hívatták a Palotába. Az udvari urak közt nagy volt az izgalom. Úgy találták, hogy a herceg szebb és virulóbb, mint valaha. Valóban olyan szörnyű körülmények közt töltötte volna ezt a három évet, amint híre járt? A jelenlevő udvarhölgyek közül akadtak néhányan, akik még szolgálták apját, az öreg császárt, és ezek az idős hölgyek, akik mindig is az ő pártján álltak, most sírva és áradozva tolongtak körötte. A császár bizonyos aggodalommal gondolt erre a kihallgatásra. Fontosnak érezte, hogy kedvező benyomást keltsen, ezért roppant nagy gondot fordított öltözékére. Aznap úgy érezte, hogy jobb erőben van, de előtte hosszú időn át annyira gyenge volt az egészségi állapota, hogy ez bizony erősen nyomot hagyott rajta. Egészen az éjszaka beálltáig békésen elbeszélgettek. A hónap tizenötödik napja volt. Csendes, szép idő járta, s ahogy Gendzsi ott ült a holdfényben, az ifjú császárt rajostul megrohanták emlékei, és néhány könnyet is ejtett. Valóban, ez idő tájt roppant balsejtelmek kínozták.

– Semmi szórakozásban nem volt részünk – szólt végül. – Mennyire szerettem, ha zenéltél nekem. De hát ennek már nagy ideje . . .

Gendzsi ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Annyi évre űztek el engem a tenger roppant síkságára, amennyi alatt a piócacsecsemő nem bírt lábra állni.*

A császár elértette a célzást, s ezzel a verssel ügyesen kivédte a döfést:

– Elég sokáig játszottunk bújócskát a Palota oszlopai körül.* Feledjük el haragvással elpazarolt tavaszunkat, melyet jobb lett volna barátságban eltölteni.

Ezután a látogatás után Gendzsinek az volt első gondja, hogy apja, az elhunyt császár emlékezetére megrendeztesse a *Lótusz-szútra* nyolc fejezetének ünnepélyes recitációját. Ezt követően meglátogatta a trónörököst: úgy megnőtt a kisfiú, hogy alig ismert rá. A gyereket meglepte és elbűvölte, hogy megkerült régi játszópajtása, akire nagyon jól emlékezett. Gendzsi megnyugodva látta, hogy a kisfiú rohamosan halad a tanulásban és – amennyire akkor megítélhette – a trón méltó várományosának bizonyul.

Fudzsicubo fogadta, s Gendzsinek e fölött érzett izgalma nem volt akkora, mint csak még néhány éve is. De megindító volt a viszontlátás, és igen sok megbeszélnivalójuk akadt.

Egy dologról csaknem megfeledkeztem. A pap egyik szolgájával, aki végig velük tartott a fővárosba, Gendzsi több levelet küldött Akasiba, közte egy hosszú levelet is a pap lánya részére. Mivel módjában állt, hogy titokban küldje, azon iparkodott, hogy gyengéd szavakkal, emlékeik felidézésével megvigasztalja és megnyugtassa a lányt. Mellékelt egy költeményt is: „Akasiban az egész éjszakát könnyek közt töltik talán, és a reggeli ködök elrejtik a várva várt nappal fényét?"*

Végre Goszecsi úrhölgy,* aki némán és a világtól elvonulva keservesen bánkódott Gendzsi száműzetése miatt, megkönnyebbülten szabadjára engedhette érzéseit, hisz most már tehetett valamit. Egészen természetes és illendő volt, hogy írt Gendzsinek, és közölte, mennyire örül visszahívásának. Egyszóval írt, de Gendzsire bízta, hogy kitalálja, ki küldte a levelet. Mellékelt egy költeményt is: „Valaki, aki nehéz szívvel hajózott el Szuma partja mentén, azt kívánja, bár látnád ruhája ujját, mely azóta sem száradt meg." Finom kézírása nyomban elárulta a hölgyet, s a herceg ezt válaszolta: „Nekem több okom lenne, hogy könnyek közt panaszkodjam, hiszen ott hajóztál el a közelemben, de utadat meg nem szakítottad." Ha csak futó találkozásban volt is részük, Gendzsinek szép emléke fűződött hozzá, s e váratlan emlékeztető nyomán egy pillanatra felcsillant benne a remény, hogy barátságuk egy napon még újraéledhet. De mit nem forgat a fejében! Ezentúl szó sem lehet semmi ilyen léhaságról! Gendzsi letorkolta önmagát, s

ennek az lett az eredménye, hogy a hulló virágok falujában lakó hölgy is csupán egyszerű értesítést kapott visszaérkezéről. De a hölgy számára az a tudat, hogy itt van Gendzsi, láthatná, de még sem látja, rosszabb volt, mint ha elérhetetlen messzeségben tudja. Így most, hogy a herceg ismét a Nidzsoinben élt, a szegény asszony boldogtalanabb volt, mint valaha.

ÖTÖDIK FEJEZET

A dagályjelző

Mióta Gendzsinek azon az éjszakán olyan eleven és nyugtalanító álma volt, szüntelenül eszében járt az elhunyt császár. Arra vágyott, hogy segíthessen apja lelkén, hiszen (ha az éjszakai jelenés szavainak hitelt lehetett adni) földi bűn súlya nyomja. Most, hogy újra itt lakott a fővárosban, nem akarta vesztegetni az időt, és a *Nyolc Recitáció* nagy szertartását, melyre visszatérése után hamarosan megkezdte az előkészületeket, annak rendje-módja szerint megtartották az istentelen hónapban.*

Akik részt vettek a szertartáson, láthatták, hogy Gendzsi teljesen visszaszerezte régebbi befolyását.

Kokiden, bármennyire beteg volt is, annyira még érdeklődött a körötte lezajló események iránt, hogy felbőszüljön, mert íme, erősödik a hatalom, melyről azt hitte, sikerült megsemmisítenie. A császár félt ugyan Kokidentől, de egyre az a gondolat gyötörte, hogy szörnyű csapás éri, amennyiben ismét semmibe veszi mindazt, amit az elhunyt császár meghagyott. Maga szinte erőre kapott, merthogy sikeresen kardoskodott Gendzsi visszahívása mellett, és szemfájása, mely nemrég még annyira kínozta, most alábbhagyott. De az volt az érzése, hogy aligha maradhat sokáig a trónon. Számos olyan ügy akadt, amit kellőképp rendezni kívánt, míg képes volt rá, hogy intézkedjék, és minduntalan elhívatta Gendzsit s vele tanácskozta meg a legbizalmasabb politikai és kormányzati ügyeket. Őszinte hajlandóság vitte erre a császárt, s ezt a birodalomban is nagyon jól megértették, és mindenütt nagy volt az öröm, merthogy a császár ismét érvényt tud szerezni akaratának.

Közelgett az idő, amikor le kívánt mondani a trónról, ezért

növekvő aggodalommal gondolt rá, milyen hatása lesz lépésének Oborozuki hercegnő sorsára.

– Szegény nagyapám, a volt kancellár, nincs többé – kezdte egy napon a hercegnőnek –, és bizony úgy látom, anyám sem marad sokáig közöttünk. Nekem nem szándékom, hogy a trónt megtartsam, akkor pedig, félek, nagyon kellemetlen lesz a helyzeted. Tudom, hogy van valaki, akit mindig is jobban szerettél nálam. De azt hiszem, hozzád senki sem ragaszkodhat jobban, mint jómagam, és elszomorít, valahányszor eszembe jut, mi is lesz veled, ha én lemondok. Ha régi barátodnak az a szándéka, hogy ismét gondoskodik rólad, akkor is meggyőződésem, bármilyen jó legyen is hozzád, kevesebbet fog törődni veled, mint én.

A hercegnő elpirult, és szemét elfutotta a könny. A császár tudta, hogy megbántotta, és megalázottsága, bűnbánata láttán, hirtelen részvét ébredt benne; feledte a hölgy minden vétkét, és szelídebb hangon így folytatta:

– Milyen kár, hogy nincsenek gyermekeink! Meggyőződésem, hogy később neked és neki születnek majd gyermekeitek, és milyen kár, hogy ő lesz az apjuk, nem pedig én, mert – ahogy magad is tudod – így csupán egyszerű nemesemberek lesznek majd.

Még jó ideig beszélt, most már arról, hogy mi lesz majd a halála után, s minden szava hallatán csak növekedett a hölgy fájdalma és lelkiismeret-furdalása. Oborozuki varázsa akkora volt, hogy a császár, féltékenysége ellenére is, az évek folyamán egyre jobban vonzódott hozzá. De hiába: igaz, hogy a hölgy a császár kegye révén kiváltságos helyet foglalt el az udvarnál, mégis, egy percre sem volt boldog. Eleinte szüntelenül Gendzsi iránta megnyilvánuló közönyén tépelődött, de később, ahogy ébredezett benne a felelősségérzet, mind jobban és jobban csodálkozott saját gyermekded meggondolatlanságán, mely olyan szerencsétlen kalandba sodorta, és tönkretette jó hírét, s tetejébe a csábítója számára is oly végzetessé vált.

Az új esztendő második hónapjában tartották meg a trónörökös férfivá avatásának ünnepét. Mindössze tizenegy éves volt, de korához képest nagy növésű, és most már egészen szembeszökővé vált, hogy egyre jobban hasonlít gyámjára, Gendzsi hercegre. A világ ebben nem talált semmi kivetnivalót; úgy gondolták, hogy jövendő uruk nem is igazodhatna jobb példaképhez. Ám a trónörökös anyja, az apátnő, egészen más szemmel nézte növekvő hasonlatosságukat, és egyre csak az járt az eszében, hogy sötét gyanakvás támad még ennek nyomán.

A császár nagy megkönnyebbüléssel szemlélte, milyen szépen fejlődik a fiú, és hozzáfogott, hogy Kokiden hercegnőt előkészítse, nehogy váratlanul érje lemondási szándéka. Leköszönése mégis egészen hirtelen következett be, már a második hónap vége felé, és Kokident rendkívül megrázta az esemény, Hogy helyreüsse a dolgot, a császár azt bizonygatta Kokidennek, hogy lemondásának csupán egyetlen oka van: szabad akar lenni, mert minden erejét arra akarja fordítani, hogy neki gondját viselje. Kokiden ettől természetesen megenyhült egy kissé.

Ekkor Fudzsicubo fia lett a császár, Rjozen néven, Dzsokjoden hercegnő kisfiát pedig trónörökössé választották. Az új rezsim szinte restaurációnak számított, mert visszatértek az öreg császár uralkodását jellemző vigalmak és ünnepek. Gendzsi eddig a koronatanács elnöke volt, most pedig a Palota kancellárja lett; az volt az elképzelés, hogy főminiszteri tisztet kellene ráruházni, de mivel már mindkét miniszter helye be volt töltve, csupán ezt a kevésbé tekintélyes címet adhatták neki. Gendzsi viszont kijelentette, hogy teljességgel képtelen ilyen nehéz hivatali kötelességeket ellátni, és azt ajánlotta, szólítsák fel Aoi apját, a volt bal kéz felőli minisztert, hogy ő gyakorolja az államügyek ellenőrzését. Az idős férfiú azonban azt hangoztatta, hogy betegsége már rég visszavonulásra késztette hivatalának gyakorlásától. Azóta bizony nem fiatalodott, és attól fél, feje már nem eléggé tiszta ahhoz, hogy bonyolult államügyeket intézhessen. Gendzsi azt válaszolta, hogy a másik országban,* változások és bizonytalanság idején, némelykor visszatérésre bírtak olyan férfiakat is, akik már visszavonultak távoli hegyekbe, és felkérték őket, segítsék a kormányzatot, mely bizalommal fordul feléjük. Ezeknek az embereknek soha-

sem jutott eszükbe, hogy deres fejük akadály: ismét örömmel hivatalba léptek az új rezsim szolgálatában. Ezért is tekintették őket a bölcsesség valóságos eszményképének.

– Az az óhajom – érvelt végül Gendzsi –, és a koronatanács is ezt kívánja, hogy ismét elfoglald helyedet, mely mindig is a tiéd volt, míg egészségi állapotod visszavonulásra nem késztetett, és biztosra vesszük, hogy semmilyen oldalról nem illetnek majd ellenséges bírálattal.

Az tökéletesen igaz is volt, hogy visszavonult miniszterek némelykor újra elfoglalták hivatalukat. Az idős férfiú sem ellenkezett tovább, hanem beleegyezett, hogy teljhatalmú miniszternek nevezzék ki. Ekkor hatvanhárom éves volt. Politikai befolyásának elvesztése óta egész családjával az élet árnyékos oldalán éldegélt. Most azonban, hogy csillaga ismét emelkedőben volt, újra elfoglalták előbbi társadalmi helyüket. Fiaira is hamarosan megint fontos hivatalokat ruháztak – különösen To no Csudzsóra, aki második osztályba tartozó titkos tanácsos lett. Csudzso lánya ekkor töltötte be tizenkettedik évét: udvari életre nevelték, s oda akarták küldeni, mihelyt a kellő kort eléri. Csudzso fia, aki néhány évvel ezelőtt olyan szépen énekelte a Takaszagóról szóló balladát, a császár apródja lett, és általános vélemény szerint igen jól meg is felelt ott. De To no Csudzsónak több gyermeke is volt, s egytől egyig tehetséges volt mind, és Gendzsi, akinek a maga kevés sarja nem jelenthetett ennyi örömet, bizony irigyelte Csudzsót népes és viruló családjáért.

Jugiri, Gendzsi Aoitól született fia, pompás kis kölyök volt. Ekkor már be is osztották az új trónörökös kíséretébe. A hercegnő, Aoi anyja, közönyösen fogadta férje és családja sorsának jóra fordulását. Igen, a boldogabb napok visszatérte csupán arra volt jó, hogy még jobban fájjon lánya emléke, hiszen az ő halála jelentette minden szerencsétlenségük kezdetét. Eddig is az volt az egyetlen vigasza, hogy Aoit megmentette a halál attól a sok bánattól, amit Gendzsi bukása és száműzetése jelentett volna a kényes, büszke teremtés számára. De most, hogy Gendzsi ismét dicsőségben élhetett, már ez a vigasztalása sem maradt meg. Gendzsi továbbra is éppen olyan figyelmes

maradt a hercegnő irányába, mint száműzetése előtt, és egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy átmenjen a Nagy Csarnokba. Jugiri öreg dajkája, de a háztartás más tagjai is, hűségesen helyükön maradtak mindezen évek alatt, és Gendzsi módját lelte, hogy ilyen vagy olyan formában mindegyiküknek tudtára adja, mennyire becsüli türelmüket és ragaszkodásukat. A herceg apró-cseprő figyelmességei mindnyájukból hálát és örömet váltottak ki.

Gendzsit mélyen meghatotta a Nidzso-in-beli hölgyek magatartása is – velük azelőtt keveset törődött. Most elhatározta, hogy ezentúl többet gondol rájuk. Csudzso kisasszony, Nakacukasza udvarhölgy és a háztartáshoz tartozó többi kedves hölgy iránt tanúsított figyelmességei csakhamar annyi idejét elrabolták, hogy alig-alig mozdulhatott ki a házból. Sok idejét elvette az is, hogy újjáépíttessen egy pavilont a palotájától keletre elterülő birtokon, mely valaha az apjáé volt. Nagy gondot fordított az építkezésre, de pompás is lett a ház – ugyanis az volt a szándéka, hogy használatra átengedi majd küszködő, gyámoltalan embereknek, például a hulló virágok falujában lakó hölgynek, akin a legjobban úgy tud segíteni, ha majd itt lesz a közelében.

Közben el-eltöprengett, mi lehet az akasi hölggyel, de ez időben annyira lekötötték saját dolgai meg országos ügyek, hogy nem érdeklődhetett annyit a hölgy után, amennyit szeretett volna. Úgy számította, hogy valószínűleg a harmadik hónap elején fog szülni, s ez időben sikerült is neki küldöncöt menesztenie Akasiba. Így értesült aztán, hogy az esemény már tizenhat nappal azelőtt bekövetkezett. Lánya született, és minden rendben folyt le. Ez volt Gendzsi első leánygyermeke; de fel is villanyozta a hír! Milyen szívtelenség tőle, hogy így magára hagyta az anyát, minden gondjával, bajával! Miért is nem hozta magával a fővárosba, hogy gondját viselhette volna ez idő alatt? Hirtelen túláradó gyengédség fogta el a hölgy iránt, és lelkiismeret-furdalásai is voltak a maga szívtelensége miatt.

Csillagjósok egykor azt mondták neki, hogy három gyermeke lesz: közülük a legnagyobb és a legkisebb majdan trónra lép,

a középső pedig birodalmi kancellárságig viszi. Azt is jósolták, hogy a három anya közül a legalacsonyabb születésű ad életet a jövendő császárnőnek. Ami eddig történt, mind igazolta a jóslatot. Azt, hogy gyermekei császári rangra jutnak, és kezükbe veszik az ország vezetését, égi jelekből többen nemegyszer megjövendölték. Azokban a nehéz időkben, amelyeken Gendzsi éppen most jutott túl, hajmeresztő képtelenségnek tetszett, hogy e remények közül csak egy is teljesüljön. Most pedig, hogy Rjozen minden bonyodalom nélkül trónra jutott, az a meggyőződése támadt, hogy minden valóra válik, amit jósoltak neki. Hogy őt magát nem jelölte ki sorsa ekkora méltóságra, ez már nyilvánvalóvá vált, és Gendzsi régen leszámolt minden ilyen lehetőség gondolatával. Apja, az öreg császár, jól tudta ezt, éppen ezért – jóllehet Gendzsi volt a legkedvesebb fia – úgy rendelkezett, hogy maradjon meg csupán nemesembernek. Ami Rjozent illeti, természetesen senki sem tudott róla, hogy őfelsége Gendzsi fia, ez azonban a jövendőmondók jóslatának nem mondott ellen.

Ám ha ebből a legkisebb gyermekéből valóban császárnő lesz, valóságos szentségtörés volt megengedni, hogy olyan isten háta mögötti helyen szülessék meg. A jövendő császárnőnek tartozik azzal, hogy ezt jóvá tegye, s minthogy most már megfelelő kényelmet tud biztosítani anya és gyermeke számára, jószágigazgatóinak meghagyta, hogy a keleti pavilon felépítését minden erejükkel szorgalmazzák.

Eszébe jutott, hogy a hölgynek ott, Akasiban, igen nehéz lesz megfelelő szoptatós dajkát találnia. Történetesen hallott egy fiatalasszonyról – ez az öreg császár egyik udvarhölgyének volt a lánya –, aki, újszülöttjével együtt, ekkortájt igen nehéz körülmények között, egyedül állt a világban. Nem élt már sem a volt udvarhölgy, sem pedig ennek férje, aki császári kamarás volt, így lányuk teljesen magára maradt, nehéz körülmények között, amint már említettem is. Aki Gendzsit tájékoztatta, magára vállalta azt is, hogy beszél a lánnyal, és ha lehetséges, rábírja, vállalja el a szolgálatot Akasiban. Rábeszélésre egyébként nemigen volt szükség. A lány fiatal volt és meggondolatlan, de torkig volt már azzal is, hogy naphosszat holmi rozzant

hodályban üldögéljen, és csak bámuljon maga elé. Keresve sem találhatott volna jobb szolgálatot, így nyomban bele is egyezett, hogy elmegy Akasiba. Gendzsi persze örült neki, bár kissé bántotta, hogy egy fiatal nőt oda küldjön, ahol oly kevés szórakozási lehetősége lesz. Bizonyos dolgokat még meg kellett vele beszélnie, mégpedig teljes titokban, és gondosan ügyelve, hogy távollétét senki észre ne vegye. Gendzsinek sikerült is felkeresnie a fiatalasszonyt. Az nem vonta vissza adott szavát, de nagyon nyugtalanította az egész ügy. Gendzsi azonban, fáradságot nem kímélve, elmagyarázta neki, mi lenne a teendője, és eloszlatta kétségeit és aggodalmait; így végül kijelentette a lány, hogy teljesen a herceg rendelkezésére áll. Az a nap éppen kedvező volt, ezért Gendzsi – sűrű mentegetőzések közepette, hogy ilyen sietségbe hajszolja – kérte, hogy készüljön fel az útra.

– Tudom, nem könnyű dolog, hogy arra a vidékre kényszerülsz menni más gyerekének gondozására – folytatta Gendzsi. – De számomra nagyon fontos a tudat, hogy van ott valakim. Tapasztalatból tudom, hogy elég egyhangú lesz az életed, de szánd el magad, hogy elviseled egy ideig, ahogy magam is elviseltem.

Így bátorítgatta, majd részletes leírást adott jövendő helyéről és az ottani dolgokról.

A lány némelykor volt már szolgálatban a Palotában, így Gendzsi nem most látta őt először. Balsorsa azonban rendkívül megviselte a lányt, és legutóbbi találkozásuk óta éveket öregedett. A ház kétségbeejtően omladozott, és csak még lehangolóbbnak tetszett, mert olyan irdatlan nagy volt, és hajdan szépen gondozott erdő és sétányok vették körül. Hogyan is bírhatta ki itt ilyen sokáig? Gendzsiben részvét ébredt. A lány nem vesztette el teljesen ifjúkori varázsát és emellett eszes is volt. Gendzsinek kedve támadt, hogy folytassa beszélgetésüket, ezért nevetve mondta:

– Most, hogy már mindenben megegyeztünk, igazán sajnálom, hogy elmégy. Ehhez mit szólsz?

A lány valóban úgy érezte, hogy ha már így hozta a sors, hogy Gendzsi szolgálatába lép, igazán kellemesebb lenne, ha

a herceg háztartásától nem ennyire távol eső helyet jelölnének ki számára.

Gendzsi ezt a költeményt mondta:

– Lehetséges, hogy barátságunk kezdete és vége mind belefér a búcsúzás e percébe, noha úgy válunk el, mint meghitt barátok?!

A lány mosolyogva válaszolt:

– Úgy sejtem, nem azért vagyok oka bánatodnak, mert elhagylak, hanem mert irigyelsz, mivel nem *te,* hanem *én* megyek oda, ahová szíved húz.

Gendzsit elbűvölte a lány talpraesettsége, és bármennyi volt is az igazság a lánynak az ő érzelmeivel kapcsolatos, csipkelődő szavaiban, Gendzsi valóban sajnálta, hogy elmegy.

A város határáig kerekes kocsival* utaztatta a lányt, s legmegbízhatóbb szolgáinak gondjaira bízta; lelkükre kötötte, hogy a legteljesebb titokban tartsák a dolgot. A poggyászban tömérdek ajándék volt, a védelmező kardtól* kezdve egészen apró holmikig, amiknek az akasi hölgy mind hasznát vehette ebben a nehéz időben. Az ifjú dajkát is számtalan apró-cseprő figyelmességben részesítette, s amennyire tehette, találékonyan igyekezett enyhíteni a rá váró utazás kényelmetlenségeit. Mulatott magában, valahányszor megpróbálta elképzelni, hogy az öreg pap – aki egyébként is hóbortosan emésztette magát lánya sorsa miatt – micsoda hűhót csaphat e legújabb fordulat miatt. Nem mintha Gendzsi maga nem viselte volna szívén a hölgy jólétét. Arra törekedett, hogy a hölgy, főként ebben az időben, semmiképp ne gondoljon arra, hogy most vagy bármikor is akadályok gördülhetnek Gendzsi ígéreteinek teljesülése elé, hisz ezeket a hölgy mindig is kétkedve hallgatta. Ezért a herceg most elküldött levelében határozott hangon szólt arról, mik a szándékai a gyermekkel, valamint arról a tervéről is beszélt, hogy mindkettőjüket a fővárosba költözteti.

Az utasok hajón mentek egészen Szeccu határáig, aztán lóra ültek, és nagy sietve tartottak Akasiba, ahol az öreg remete határtalan hálával és örömmel fogadta őket. Feltartott kézzel, ünnepélyesen meghajolt a főváros felé. Most, hogy a herceg újabb és nem remélt keggyel tüntette ki az anyát és gyermekét,

az öreg pap szinte félelmetes szentséget kezdett látni mindkettőjükben. A gyermek valóban édes kis teremtés volt, és az ifjú dajka első látásra úgy érezte, hogy Gendzsi aggódó gondoskodása teljesen helyénvaló. A hosszú utazás fáradalmait és veszedelmeit egyszeribe már csak holmi lidércnyomásos álomnak érezte, melyből, íme, felébredt már, s most karjában tartja ezt a bájos, elbűvölő gyermeket. Ettől a pillanattól kezdve más gondja sem volt, mint az, hogyan gondozhatná, dajkálhatná a legjobban.

Az anya szemlátomást már hónapok óta igen levert volt. A szülés fölöttébb legyengítette, és jómaga meg volt győződve, hogy nem is fog felépülni. Gendzsi vonzalmának és gondoskodásának újabb jelei azonban felrázták kissé. Most végre felemelkedett párnájáról, és boldogan, nagy érdeklődéssel fogadta Gendzsi hírnökét. A herceg emberei közölték vele, hogy a kapott parancs szerint haladéktalanul vissza kell térniük a fővárosba. Ekkor a hölgy, bár nehezére esett, papírra vetett néhány sort, de persze vajmi keveset tudott megírni mindabból, amit abban a pillanatban gondolt és érzett. De ez a néhány szó is annyira meghatotta a levél címzettjét, hogy ez őt magát is meglepte és nyugtalanította.

Gendzsi egy szót sem szólt róla Muraszakinak, hogy Akasiban gyermeke született, és nem valószínű, hogy bárki más erről említést tett volna a hölgynek. De a herceg attól tartott, hogy valami mégis a fülébe juthat, ezért végül is úgy döntött, sokkal jobb lesz Muraszakinak, ha mindent tud.

– Sokkal jobb lett volna, ha ez az egész dolog meg sem történik. Annál bosszantóbb, mert már oly régen reménykedem, hogy tőled lesz gyermekem. Most itt a gyerek, de mástól van, s ez valósággal kétségbe ejt. Viszont csak kislány, tudod, s ez sokat változtat a dolgon. Persze minden tekintetben jobb lett volna, ha szóba sem hozom az egészet, de e miatt az újabb bonyodalom miatt nem tehettem. Arra gondolok ugyanis, hogy ide hozatom a gyermeket. Remélem, ha eljön, jó szívvel leszel iránta.

Muraszaki elpirult.

– Ez az! Mindig is ilyen beszéddel állsz elő – válaszolta. –

Érzem, furcsa lelkiállapot ez nálad. Természetesen megalkuszom a helyzettel, de vannak bizonyos dolgok, amelyekkel kapcsolatban, nem is tudom, hogyan várhatod el tőlem, hogy megszokjam őket...

– Csillapulj hát – felelte Gendzsi, és elnevette magát, annyira szokatlannak érezte Muraszaki zord szavait. – Ki kívánja tőled, hogy bármit is megszokj? Tudod, mit művelsz most? Mindenféle érzelmet tulajdonítasz nekem, amiket én a valóságban sohasem éreztem, aztán pedig megharagszol rám, mert feltételezésed szerint megvannak bennem ezek az érzelmek. Ez nem valami kedves tőled, igazán!

Gendzsi még egy ideig ebben a hangnemben folytatta, s közben egészen felvidult.

Muraszakinak az járt az eszében, hogy Gendzsi száműzetésének évei alatt mennyire vágyódtak egymás után, mennyi írás, mennyi üzenet érkezett a hercegtől. Mi más is lehetett ez az akasi ügy, mint pusztán időtöltés, pillanatnyi szórakozás a herceg sok minden gondja, baja közepette?

– Bizonyára megérted, aggódva vártam a híreket, hogy mi történik Akasiban – folytatta Gendzsi. – Érdeklődtem is, és éppen most hallom, minden a lehető legnagyobb rendben van. De tudom, ha tovább beszélek róla, újból civódni fogunk... Az asszony persze igen bájos – tette még hozzá. – Azt hiszem azonban, hogy akkori érzelmeimet jobbára a hely és a körülmények váltották ki...

Ezután leírta, milyen különös volt, ahogy a sópárolók füstje egyre vékonyodva pipált az esti égboltra. Beszélt arról, milyen költeményeket írtak egymásnak, milyen volt, amikor éjszaka első ízben megpillantotta a lányt, beszélt csodálatos citerajátékáról. Nyilvánvaló örömmel időzött el a részleteken. Muraszaki hallgatta, és nem bírt szabadulni az emléktől, milyen boldogtalan volt is jómaga abban az időben, amikor mindez, amit Gendzsi most olyan élvezettel elmesél, lezajlott Akasiban. Még akkor is, ha az a szerelmi viszony – ahogy Gendzsi feltüntette – nem volt egyéb pillanatnyi időtöltésnél, világosan látszik, hogy a herceg igazán sikeresen keresett magának szórakozást.

– Nem érzed-e – mondta végül a herceg –, hogy minden lehetőt megteszek, mert meg akarom mutatni, mennyire szeretlek! Ha egyáltalán meg akarsz bocsátani, tedd meg gyorsan: az élet nem tart örökké. Mostanában igazán annyira igyekszem, hogy semmi okot ne adjak féltékenységre, gyanakvásra, s erre, egy ilyen szerencsétlen ügy miatt...

A herceg elhozatta nagy citeráját, és megpróbálta rávenni Muraszakit, hogy játsszanak együtt, mint máskor is. Muraszakinak azonban óhatatlanul eszébe jutott, milyen lelkesülten beszélt Gendzsi az akasi hölgy játékáról. Ilyen művészi készséggel nem óhajtott versenyre kelni, így aztán Gendzsi mondhatott, amit akart, nem bírta rábeszélni, hogy egyetlen hangot is játsszék.

Néha megesett, hogy Muraszakit elhagyta szokott nyugalma és szelídsége, és vad féltékenység és harag fogta el. Gendzsi ezeket a kitöréseit egyáltalán nem érezte kiábrándítónak.

Eszébe jutott, hogy az ötödik hónap ötödik napja lesz a gyermek életének ötvenedik napja, és tudta, hogy a hölgy számára fájó lenne, ha gyermekének apja nem venne részt az ezen a napon mondandó imákban. Bárcsak mindketten itt lehetnének vele a fővárosban! Milyen gyönyörűen megünnepelhetnék ezt az ötvenedik napot! De mostoha is a sors, hogy olyan messze távolban született meg a kislánya. Bizony nem lett volna szabad ezt megengednie. És ráadásul ez az első lánygyermeke. Úgy gondolta, ha fiú lenne, nem is venné ennyire szívére a dolgot. De ez a kislány fontossá vált a szemében, mert úgy érezte, hogy bizonyos tekintetben minden balszerencséje csak arra volt jó, hogy előkészítse az ő születését, és – ha szabad így mondani – szinte ez volt balszerencséjének egész célja, értelme. Haladéktalanul hírnököt küldött Akasiba, azzal a szigorú utasítással, hogy az ötödik napon feltétlenül meg is kell oda érkeznie. A hírnök időben beállított, s megannyi megható, kedves bizonyságát hozta, hogy Gendzsi aggódva gondol barátai jólétére. Az akasi hölgynek akrosztichont küldött. Ebben arról panaszkodott, hogy magára kellett hagynia őt, hogy miként az északi szirten nőtt fenyő, árnyékban éljen, ahová még az ötvenedik nap sem hozza el az örök egyformaságot meg-

bontó fénysugarat. „Kettőtökért érzett gondom – folytatta levelében – nagyobb kínszenvedést okoz nekem, mint amennyit el bírok viselni. Nem mehet így tovább. Elhatároztam, hogy elhozatlak benneteket a fővárosba. Ne hidd azonban, hogy rólad való gondoskodásom ezzel véget is ér . . ."

A hölgy beszámolt apjának, mit határozott Gendzsi, és ezúttal az öregembernek minden oka megvolt rá, hogy sírjon és nevessen egyszerre, amire egyébként mindig is hajlott. Amint a hölgy meglátta Gendzsi ötvenedik napra küldött ajándékait, melyek kápráztató bőségben hevertek szerteszét, rádöbbent, milyen hosszú lett volna számára ez a nap, ha a hírnök nem érkezik meg a fővárosból. A másik vigaszt a Gendzsi által küldött dajka jelentette, mert benne, életében először, talált valakit, akire rábízhatta szívének titkait, s ettől az egész élete megváltozott. Apja, innen-onnan, ahogy épp kínálkozott, egész sereg hölgyet gyűjtött mellé, akik születés és nevelés dolgában nem voltak kevesebbek az új dajkánál. De az akasi hegyi vadonban nem nagy lehetőség nyílt a válogatásra, s így a szegény hölgyek, kivétel nélkül, régi udvartartásokból itt felejtett, ódivatú teremtések voltak. Mellettük az újonnan jött dajka hihetetlenül elevennek és vidámnak érezhette magát, és önmagáról táplált véleménye rohamosan javult ebben a szomorú társaságban. Véget nem érő történeteket tudott a főváros életéről, ha pedig ezekből kifogyott, elég volt, ha elemlegetett egyetlen eseményt, amely kapcsolatban volt Gendzsivel, vagy olyasmiről beszélt, amiből kitetszett, mennyire szeretik a herceget, vagy mekkora most a hatalma (csupa olyan téma, amire a dajka minduntalan és figyelemre méltó buzgalommal visszatért): ilyenkor az akasi hölgy orcája nyomban kigyúlt a büszkeségtől. De boldog is lehet, hogy ilyen herceggel került kapcsolatba, még ha akkor boldogtalanná tette és elhagyta is, még ha szerelmének nem is maradt egyéb bizonyítéka, mint a gyermek. A dajkának engedélye volt rá, hogy elolvassa Gendzsi leveleit, és ámbár lelkendezve, együttérzéssel tette ezt, nem bírta megállni, hogy némi féltékenységet ne érezzen úrnőjének különös és váratlan szerencséje láttán. Ilyen alkalmakkor a dajka azt gondolta, hogy minden teremtett lélek közül ő az

egyetlen, akinek semmi jóban nem volt része – ám egyszer Gendzsi levelében egy megjegyzésre bukkant, ami rá vonatkozott: „Mi van a dajkával? Hogy vagy vele megelégedve?" – és így tovább, sőt, néha még behatóbban is érdeklődött egészségi állapota és hangulata iránt. Ilyenkor a lány, aki rendes körülmények között annyira csüggedt volt, hosszú időre tökéletesen boldog és elégedett lett.

Gendzsinek az ötvenedik napra küldött levelét az akasi hölgy így válaszolta meg: „Ó jaj, miért is nem jöttél el a kis daruhoz, mikor az ötvenedik nap elérkezett, pedig a mély tenger számtalan szigetén át érted kiáltott?!" Aztán így folytatta: „Száz és száz okom van rá, hogy nagy gondban legyek jövőnk miatt, éppen ezért, bármi kedvességben van néha részem – mint például a te mai figyelmességed is –, csak annál drágább az nekem. Ami engem illet, magam sem tudom, mi lesz velem. De őszintén remélem, hogy legalább leánykánk élni fog, és inkább vigaszt nyújt majd neked, mintsem bajt és aggodalmat."

Gendzsi ezt a levelet magánál hordta, félhangon újra meg újra elolvasta, és szeretettel elidőzött minden mondatánál. Muraszaki figyelmét nem kerülte el, hogy Gendzsit foglalkoztatja valami, és amikor egyszer ismét meghallotta, hogy halkan olvasgat, elsuttogta ezt a dalt:

– Messze sodródtál tőlem, mint a csónak, mely Mikuma partja mellől kievezett a nyílt tengerre.

Muraszaki ezt nem Gendzsi fülének szánta, de a herceg felpillantott, és éles hangon kérdezte:

– Nem értem, mi rosszat látsz ebben? Azt hittem, megérted, mit jelenthet számomra ez a levél. Mi sem természetesebb, mint hogy érdekel, nagyon is érdekel minden hír, amit onnan kapok, ahol oly hosszú időt töltöttem. És ha egyik-másik sora hirtelen eszembe juttat valami érdekes élményt vagy eseményt azokból az időkből, azt hiszem, egészen természetes, hogy néha-néha felkiáltok, vagy valami egyebet művelek. Sokkal jobb lenne, ha úgy tennél, mint aki nem is hallja. Egyébként itt a levél!

Odanyújtotta neki, de úgy, hogy Muraszaki csak a kifelé

hajtott oldalra írt címzést láthatta. Ahogy elnézte az odavetett vonásokat, nyomban megállapította, hogy hibátlan kézírás, ami a birodalom legelőkelőbb hölgyének sem válna szégyenére. Ettől a pillanattól kezdve Muraszaki tudta, mi vár rá: a hercegnél ez biztosan nem lesz múló hangulat.

Bár ilyen dolgok foglalkoztatták Gendzsit, gondolatai azért néha a hulló virágok falujában lakó hölgy felé szálltak, és bűntudattal gondolt rá, hogy amióta visszatért a fővárosba, egyetlenegyszer sem volt nála. Főként a kormányban betöltött szerepe révén hárult rá sok munka, s ennek kapcsán sok formaság és kényszerű megalkuvás gátolta abban, hogy kedvére járjonkeljen. Persze részben a hölgyet is terhelte mulasztás: megszokta már életmódját, mely bizony kevés változatosságot vagy szórakozást kínált, s így keserűség és zokszó nélkül nyugodott bele olyan bánásmódba, amit mások elviselhetetlennek éreztek volna. Az ötödik hónapban Gendzsinek végre akadt egy kis szabad ideje. Újra eszébe jutott kötelezettsége, és ezúttal meg is tudta valósítani, hogy titokban eltávozhasson a rég halogatott látogatásra.

Igazi örömet érzett, hogy itt végre védve lehetett minden divatos fecsegéstől, kacéran epekedő pillantástól és hátsó gondolatokkal telített duzzogástól; tudhatta, hogy bármilyen ritkán mutatkozik is itt, a hölgy számára az ő érdeklődése a legeslegtöbbet jelenti, és látogatásának idejét nem is fogja elfecsérelni haszontalan féltékenységi jelenetekre vagy szemrehányásokra.

A ház a legutóbbi évek folyamán egyre csak romlott, és bizony szomorú hellyé vált. A herceg először bement a hölgy nővéréhez, és köszöntötte őt, majd a nyugati szárny főbejáratához sietett, és megállt az előcsarnokban. Éjfélre járt. A hold felhőfátyol mögött bújócskázott. A hölgyet kimondhatatlan öröm és izgalom fogta el, amikor a homályban egyszerre csak megpillantotta a herceg halványan kirajzolódó alakját. A lány ott ült a rácsos ablaknál, s amilyen félénk volt, fel sem kelt, ahogy a herceget meglátta: Gendzsi az előcsarnokban állt, a hölgy ülve maradt az ablaknál, s így beszélgettek – és a hölgy hangján nem érződött sem barátságtalanság, sem neheztelés.

Milyen megkönnyebbülést jelentett, hogy végre egy ilyen hálás és csöppet sem követelőző teremtéssel lehetett együtt! Valahol, egészen a ház közelében, vízimadarak kiáltoztak. A hölgy elmondta ezt a költeményt:

– Hogyan legyen bátorságom behívni téged ilyen elhagyatott házba, melyet már a félénk vízimadarak is otthonuknak tekintenek?! – Hangja az utolsó szavaknál suttogássá halkult, amit Gendzsi különösen csábítónak érzett. „Íme, mennyi kellemes ember van a világon!" – gondolta a herceg. De milyen furcsa is, hogy éppen ez az, ami egyszersmind oly nehézzé és fárasztóvá teszi az életet. A herceg ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Ha a vízimadár kiáltására mindig ily gyorsan ajtódnál teremsz, biztosan akad olyan látogatód is, akit örömest beeresztesz. – Ez persze csak játék volt a szavakkal. Egy pillanatra sem gondolta komolyan, hogy a hölgynek valaha is része lehetett ilyen kellemes kalandban; de arra sem gondolt, hogy a hölgy netán szívesen vett volna effélét. Mert bár most is éveket várt erre a látogatásra, a herceg biztos volt benne, hogy hűsége egyetlenegyszer sem ingott meg. A hölgy emlékeztette a herceget saját költeményére: „Ne nézz az égre . . .", és eszébe juttatott mindent, ami akkor, Szumába való elutazása előestéjén, a búcsúzáskor történt.

– Talán furcsállod – mondta végül –, hogy annyi ember közül leginkább én vettem szívemre távollétedet, mikor pedig olyan ritkán látlak akkor is, ha itthon vagy.

De még ezt is kedvesen, szelíden jegyezte meg. Bizonyosak lehetünk abban, hogy erre a szemrehányásra Gendzsi nyomban talált engesztelő választ, és mindenféle kedveskedéssel hamarosan olyan boldoggá tette a hölgyet – legalábbis abban a pillanatban –, amilyen boldog nő csak lehet.

Ezekben a napokban nemegyszer eszébe jutott Goszecsi úrhölgy, és örült volna, ha viszontláthatja. Ám akkora nehézségeket kellett volna legyőznie, hogy meg sem kísérelte a dolgot. A hölgy szülei jól látták, hogy lányuk nem bírja legyűrni szerencsétlen vonzalmát, ezért minden lehetőt megtettek, hogy valami más megoldást találjanak jövőjére. Goszecsi azonban kijelen-

tette, hogy ő már nem gondol sem udvarlókra, sem házasságra. „Ha lenne valami alkalmas, nagy házam – gondolta Gendzsi –, ahol elszállásolhatnám minden barátnőmet, és nemcsak őket, de születendő gyermekeimet is szemmel tarthatnám, mennyivel egyszerűbb lenne az élet!" Az épülő keleti szárny valóban szépnek ígérkezett, és teljesen megfelelt a legújabb ízlésnek. Gendzsi türelmetlenül várta, hogy végre elkészüljön, és mindegyik szakmunka ellenőrzésére külön felügyelőt állított, hogy minél gyorsabban haladjanak.

Nemritkán történt egy és más, ami Oborozuki hercegnőre emlékeztette, s ilyenkor, a történtek ellenére, újra elfogta a sóvárgás. A hercegnő azonban nemcsak hogy megszenvedett a múltért, de okult is belőle, és kereken megtagadta, hogy bármi módon felvegye az érintkezést Gendzsivel – ez viszont ingerelte és levertté tette a herceget. A leköszönt császár, Szuzaku, megszabadult a kormányzás gondjától, s ettől kissé megélénkült, és némi kedvet kapott az udvari mulatságokhoz. Különös, hogy az udvartartásához tartozó hölgyek közül éppen Dzsokjoden iránt tanúsította a legkevesebb figyelmet, pedig ő volt a trónörökös anyja. Dzsokjodent az a kivételes szerencse érte, hogy ő adhatott életet a trónörökösnek, de szemlátomást még ezzel sem tudott egy hajszálnyit sem visszaszerezni régi befolyásából, melyet akkor vesztett el, amikor a császár kegyeibe fogadta Oborozuki hercegnőt. Dzsokjoden még a császári palotát is elhagyta, és fiának, a trónörökösnek rezidenciájához csatlakozó lakosztályban élt. Gendzsi Palota-beli szobái a régi Sigeiszában voltak; ettől nem messze, a Nasicubóban lakott a trónörökös. Így esett, hogy Gendzsitől, mint közeli szomszédjától, a herceg udvara lépten-nyomon tanácsokat kért, ő pedig gyakran tudott nekik értékes segítséget nyújtani.

Mivel Fudzsicubo apáca lett, neki nem adhatták vissza régi rangját. Ezzel szemben anyacsászárnét megillető tiszteletdíjban részesült,* és egyúttal olyan rangos állami tisztviselők álltak szolgálatára, mint egy excsászárnénak. Fudzsicubónak ezt a kiegészítő jövedelmét teljes egészében különböző szent szertartások emésztették fel, hiszen most már ezek jelentették életének kizárólagos tartalmát. Már hosszú évek óta érezte, hogy

lehetetlen az udvarban megjelennie, és fia, a császár, Fudzsicubo nagy fájdalmára, úgy nőtt fel, hogy szinte idegenné vált számára. Hogy fia minden nehézség nélkül trónra jutott, Fudzsicubo szabadon járhatott-kelhetett; és bizony most, hogy állandóan az udvarnál tartózkodott, ezzel határtalan fájdalmat szerzett régi vetélytársnőjének, Kokidennek, mert ennek immár le kellett mondania a cselszövésekről, pedig mind ez ideig ez töltötte be egész életét. Gendzsi nem tanúsított rosszindulatot Kokidennel szemben, hanem anélkül hogy szolgálataival tolakodott volna, segített rajta, amennyire csak tehette. Nagylelkű előzékenységére azonban engesztelhetetlen ellenségeskedés volt a válasz, s ezt az udvarnál mindenki látta és roppantul fájlalta is.

Hjobukjo herceg feltűnő hűvösen bánt Gendzsivel a száműzetése előtti időben. Most, hogy Gendzsi szerencsecsillaga ismét emelkedőben volt, látszott, mindenképp igyekeznék helyreállítani a régi barátságot, de Gendzsi kevés hajlandóságot mutatott erre. Fudzsicubónak igen nagy csalódást és gondot okozott, hogy olyan időkben, amikor az emberek annyi ellenséges érzést félre tudtak tenni, és annyi félbeszakadt barátságot ismét helyreállítottak, Gendzsi és az ő bátyja ilyen ridegek egymással szemben.

A hatalmat, egyenlően megosztva, most Gendzsi és apósa, a Nagy Csarnokban lakó öreg miniszter tartotta kezében. Ennek az évnek nyolcadik hónapjában To no Csudzso lánya bekerült az udvarhoz. Nagyapja, az öreg miniszter, feltűnő jelenség volt, midőn megjelent a lány bemutatkozásán: neki volt gondja rá, hogy semmi se hiányozzék az ünnep hagyományos fényéhez. Közismert dolog volt, hogy Hjobukjo herceg szívesen látta volna második lányát valami hasonló társadalmi pozícióban. Gendzsi azonban nem melegedett fel annyira Hjobukjóval szemben, hogy támogassa e szándékát, de főként azért nem tette ezt, mert akadt még sok más fiatal hölgy, aki éppannyira érdemes lett volna ilyen pozícióra. Hjobukjo látta, nem tehet mást, mint hogy beletörődik a helyzetbe.

Ősszel Gendzsi zarándoklatra indult a szumijosi szentélyhez, ahol – mint emlékezünk – különböző fogadalmakat kellett

teljesítenie. Ez az esemény hivatalos pompával zajlott le, és a herceg fényes kísérete, melyhez versengve csatlakoztak a legrangosabb nemesurak és udvaroncok, az egész birodalomban mély benyomást keltett. Az akasi hölgy, akárcsak az előző év őszén, ez év tavaszán is képtelen volt arra, hogy – amint szokta – ellátogasson a szentélyhez. Most azonban elhatározta, hogy sort kerít rá. Így történt aztán, hogy amikor hajóval megérkezett Szumijosiba, Gendzsi pompás menete éppen a part mentén vonult. Látta a hatalmas szolgasereget, amint drága áldozati ajándékokat vittek; látta a válogatottan daliás keleti táncosokat,* akik tizesével lovagoltak, s igen feltűnőek voltak kék csíkos ruhájukban. Gendzsi Szumijosiba tervezett zarándokútjának híre nem jutott el a hölgyhöz, ezért meg is kérdezte valakitől, aki éppen a közelébe ért, hogy kik a zarándokok.

– Hogy kik a zarándokok? – kérdezte az ember elcsodálkozva. – Hát a birodalmi kancellár zarándokmenete ez! – És harsogó hahota támadt, merthogy akadhat emberfia, aki nem hallott erről az óriási jelentőségű eseményről. A hahotázók közé teljes lelkesedéssel beállt egy sereg otromba csavargó is, akik éppen a közelben tartózkodtak.

A hölgy zavarba jött. Hogy a várakozás hosszú hónapjai után így találkozik Gendzsivel, valóban azt mutatja, hogy a herceg merőben más világhoz tartozik. De azért ők ketten mégsem egészen idegenek egymás számára! Gendzsi szemében jómaga bizonyára többet, sokkal többet számít, mint azok a nyomorultak, akik így kicsúfolták tájékozatlansága miatt, vagy mint ez az egész gyülevész népség, mert ezek mit sem törődnek Gendzsivel, s pusztán azért csődültek ide, hogy később hencegjenek vele, merthogy sütkérezhettek a herceg dicsőségében. A sorsnak milyen kegyetlen iróniája, hogy ő, aki csakis rá, a hercegre gondol, és kétségbeesetten kap a legapróbb híren is, mely a herceg egészségére és dolgaira vonatkozik, gyanútlanul éppen ezt a szerencsétlen napot választotta, amikor rajta kívül mindenki már a herceg jöveteléről áradozott. A lány elrejtette arcát és sírt. A menet pedig haladt tovább – számlálhatatlan sokaság zöld köpenyben, itt-ott egy-egy skarlátvörös lebernyeg parázslott, mint őszi juhar a fenyőerdő közepén.

Egyik lovascsapat a másik után ügetett: villódzva váltakoztak a színek, hol sötét, hol világos káprázatban.* A hatodik rangbeli tisztek közt volt valaki, aki különösen feltűnő jelenségként hatott arannyal tarkított zöld kapitányi köpenyében. Ukon volt az, a nemesúr, aki annak idején, amikor Gendzsi felkereste a császári sírokat, ezt a költeményt mondta: „Milyen kevéssé törődnek is tisztelőikkel . . .”* Az íjászok parancsnoka lett, éppen ezért több tiszt kísérte, mint bármelyik kapitányt. Kísérői közt volt Josikijo, aki karmazsinvörös köpenyét hanyag eleganciával viselte, és mondhatni a legszebb férfi volt az egész seregben.

Itt vonultak el virulón és boldogan mindazok a lovagok és nemesemberek, akiket Akasiból már ismert; az akkoriban szánalmas kis csapatot most körülrajzották híveik és csatlósaik. A menetben nyargaló ifjú hercegek és udvari urak versengtek egymással, kinek pompásabb a felszerelése. Csak ritkán lehetett látni ilyen pompás nyergeket, lószerszámokat. Könnyen elképzelhetjük, mennyire belekáprázott az isten háta mögötti hegyi lakából csak az imént érkezett, vidéki lány szeme. Végre Gendzsi kocsija következett. A lány csupán futó pillantást vethetett rá, de semmit nem látott annak arcából, akire oly forrón vágyakozott. A herceg, a nagy Toru* példáját követve, lovas apródokat is osztott be kíséretébe. Nagyon csinos öltözékük volt, hajukat oldalt kigöndörítették, és bíbor szalagot fontak bele. A tíz fiú nagyságrendbe követte egymást, és rendkívül kellemes látványt nyújtottak, amint díszes ruhájukban elvonultak. Aztán még egy fiú következett, lóháton, az udvari apródok öltözékében. Nyilván tekintélyes család sarja lehetett, mert hajbókoló szolgahad kísérte, s egy sereg lovászfiú nyargalt a nyomában, valamennyi más-más, de nagy gonddal egybehangolt öltözékben. A hölgy megtudta, hogy ez Jugiri herceg, Gendzsinek Aoi hercegnőtől származó fia. Az akasi hölgynek eszébe jutott saját leánykája, akire talán egészen más sors vár, és a szentély irányába, szomorú megadással, meghajtotta fejét. Most megjelent a tartomány helytartója, és érkezésével nagyobb pompát fejtett ki, mint bármikor is, midőn egy-egy zarándokúton levő miniszterrel készült találkozni. Az akasi

hölgy azon töprengett, hogy még ha sikerülne is utat törnie a tömegen keresztül, kevés kilátása lenne rá, hogy ilyen forgatagban az istenség bármi figyelmet szenteljen az ő szerény áldozati ajándékainak. Már el is határozta, hogy hazatér, mivel semmi értelme a maradásnak, de eszébe jutott, hogy mindenesetre áthajózik Nanivába, és ott elvégzi a megtisztulás szent szertartásait. Így is tett, s ezalatt Gendzsi, nem sejtve, hogy a hölgy ott járt a közelében, az este hátralevő részét a szentélyben töltötte, és eleget tett fogadalmainak. Végül úgy érezte, hogy lerótta tartozását az istennel szemben, és elhatározta, hogy most pedig keres valami szórakozást, s így az éjszaka másik felét az egész társaság roppant vidáman töltötte, Koremicu és a többiek meg is jegyezték magukban, hogy mindez távolról sem emlékeztet holmi szent szertartásokra. Történt, hogy Gendzsi egy kis időre kiment a szabadba. Koremicu, aki vele volt, kint elmondott egy akrosztichont, melyben arra célzott, hogy Szumijosi fenyői alatt most kevésbé ünnepélyes csend honol, mint akkoriban, amikor még az istenek uralkodtak a földön. Ez tagadhatatlanul így volt, de most, annyi viszontagság után, Gendzsi számára is eljött a vidámság ideje. Így hát ezzel a költeménnyel válaszolt:

– Nem egyhamar fogom elfeledni, hogy ez az istenség mentett ki a vad hullámokból, melyek rám zúdultak, és eltérítettek utamtól.

Koremicu ezután elmondta, hogy hajó érkezett Akasiból, de utasai visszariadtak a szentély körül hemzsegő tömegtől, és ismét kifutottak a nyílt tengerre. Gendzsi iszonyúnak érezte még a gondolatot is, hogy a lány itt járt, s ő még csak nem is tudott róla. Most megérezte azt is, hogy a szumijosi istenségnek köszönheti a lányt is: tőle kapta menyasszonyul. Hogyan is engedhette most meg, hogy elmenjen a lány, anélkül hogy ő, Gendzsi, egyetlen kedves szót is szólhatott volna hozzá. Pedig a lánynak bizonyára az fájt a legjobban, hogy íme, eljön ide, de Gendzsi mit sem tud erről, pedig milyen közel van hozzá. De most már messze járhatott hajója a part mentén, és semmit sem lehetett tenni.

Miután Gendzsi elhagyta Szumijosit, a környező vidéken

még felkeresett néhány helyet. Nanivában ő is alávetette magát a megtisztulási és egyéb szertartásoknak, főként pedig megmosdott a hét folyóban. Ahogy a Horije torkolata mentén haladt, ezt suttogta: „Mint a nanivai dagályjelzőhöz . . ."* Maga sem tudta, miért ötlöttek fel benne ezek a sorok. Koremicu ott tartózkodott Gendzsi közelében, s ahogy meghallotta szavait, parancsnak vélte, hogy teremtsen elő írószert (ilyesfajta kötelezettség gyakran hárult rá): ruhája redőiből gyorsan előhúzott egy rövid szárú tollat és, amikor Gendzsi kocsija megállt, átnyújtotta. Gendzsi jót mulatott Koremicu szolgálatkészségén, majd egy összehajtogatott papírra leírta ezeket a sorokat: „Mi jelezhetné jobban, hogy szerelmünk egyszer még elárad bennünk, mint az, hogy véletlenül a parton, a dagályjelzőnél találtam rád?" Egyik fullajtárja az akasi hölgy szolgáitól még annak idején megtudta, hogy merre lehet megtalálni a hölgyet, s a verset átküldte vele Nanivába. Így aztán bármennyire szenvedett is nemrég a lány, amikor csak nézte, nézte, hogyan vonul el előtte Gendzsi, már ez a rövid üzenet is elég volt, hogy nyugtalanságát lecsillapítsa. Hálával és büszkeséggel eltelve, ezt a választ fogalmazta: „Hogyan lehetséges, hogy e városban időző zarándokok közül éppen a legszürkébb iránt táplálsz szerelmet, mely, szíved mércéjén mérve, ennyire elárad benned?!"

A hölgy ezen a napon megfürdött az Esőköpönyeg sziget szentélyénél fakadó szent forrásban, és a költeményt úgy küldte el, hogy átkötötte egy megszentelt szalaggal, amelyet a szentélyből hozott magával. Amikor ezt Gendzsi megkapta, már leszállt az alkony; a tengeren dagály volt, s a folyó torkolata mentén a darvak különös, borzongató hangjukon versenyt krúgattak. A herceget magával ragadta a hely és a pillanat szépsége, s egyszeribe türelmetlenné tette a körülötte hemzsegő embertömeg iránt. Bárcsak eltűnnének a szeme elől mind, és kettesben lehetne a lánnyal, aki így versbe öntötte hitetlenkedését!

Hazafelé vezető útja a sok kitérő és szórakozás folytán igen változatosnak bizonyult, de Gendzsi gondolatai egész idő alatt azon a különös véletlen okozta, szerencsétlen találkozáson jár-

tak. A herceg kíséretéhez egy egész sereg táncosnő csatlakozott. Ámbár szellemnek és nevelésnek nyoma sem volt egyikükben sem, társaságuk nyilvánvalóan pompás szórakozást jelentett a Gendzsi kíséretéhez tartozó forróvérű fiatalembereknek. A herceg nagyon furcsállta ezt a dolgot. Az volt a véleménye, hogy az ember valami szép tájnak vagy művészi alkotásnak csak megfelelő társaságban tud igazán örülni. Ám ha már az ilyen dolgokban is elrettentően hat a másik ember közönségessége vagy ostobasága, akkor egy sokkalta bizalmasabb kapcsolatnál különösen meg kell néznünk, *kit* választunk. És valóban: jómaga egy csepp érdeklődést sem érzett e nők iránt. Ezek hamarosan meg is értették, hogy nem arattak sikert, de csak még jobban igyekeztek, aminek viszont az lett az eredménye, hogy Gendzsi még visszataszítóbbnak érezte őket.

A következő napot a naptár „szerencsés" napként jelölte meg, és minthogy Gendzsi útitársaival együtt békén útban volt a főváros felé, az akasi hölgy most már visszatérhetett Szumijosiba: zavartalanul elvégezte ájtatosságait, és végre eleget tehetett számos fogadalmának, amelyek nagyon összegyűltek azóta, hogy legutóbb itt járt. Nemrég láthatta, milyen Gendzsi, amikor teljes pompával van körülvéve, s ettől csak megnőttek kétségei, pedig amúgy sem volt tőlük nyugta, se éjjel, se nappal: olyan környezetben mi más várhatna a magaforma jelentéktelen teremtésre, mint hogy hamarosan háttérbe szorítják, semmibe veszik. Nem is várta, hogy hírt kap a hercegtől, mielőtt az vissza nem tér az udvarba. Csak számlálgatta a napokat – s ekkor, meglepetésére, küldönc érkezett. Gendzsi levelében, melyet nyilvánvalóan útközben írhatott, még a napját is pontosan megjelölte, amikor érte küld, és elhozatja a fővárosba. Ismételten megkísérelte, hogy eloszlassa a lány minden kétségét, aggodalmát: magától értetődik, hogy megbízhat benne, és könyörögve kérte, higgye el, hogy helyzete az ő házában nem lesz visszás, sem pedig bizonytalan. A lány mégis úgy érezte, hogy veszélyes útra indulna, olyan világ felé, mely most ugyan még csábítónak ígérkezik, de ahol bármikor, egészen váratlanul, szörnyű bajok zúdulhatnak rá. Még apja is egészen fejvesztett lett a gondolatra, hogy többé nem viselheti

gondját lányának, s bizony jobban félt attól, hogy gyermeke elmegy a fővárosba, mint attól a lehetőségtől, hogy netán örökre el kell temetkeznie vidéki otthonukban. A lány válasza tele volt tartózkodással és kétséggel, vajon jómaga megfelel-e a herceg által megígért társadalmi pozícióra.

Szuzaku császár lemondása következtében új papnőt kellett választani Iszébe, Rokudzso hercegnő pedig visszahozta lányát a fővárosba. Gendzsi, a szokáshoz híven, levélben kívánt neki szerencsét, s ezzel végtelen örömet szerzett Rokudzsónak. A hercegnő azonban egyáltalán nem kívánt még egyszer alkalmat adni Gendzsinek, hogy mint a régmúlt napokban, ismét nyugtalanságot idézzen elő életében, tehát, a formaságok betartásával, egészen kimérten válaszolt. Éppen ezért a hercegnő visszatérte után Gendzsi meg sem kísérelte, hogy felkeresse. Homályosan megpendítette ugyan, hogy találkozhatnának, de ebben nem szívből fakadó kívánság vezette, így hát megkönnyebbüléssel vette tudomásul, hogy nem is vették komolyan. Nemrégiben elhatározta, hogy családján kívüli kapcsolattal, még ha az a legártatlanabb is, nem fogja megnehezíteni életét, de egyszerűen nincs is rá ideje. Ebben az esetben pedig végképp céltalannak érezte, hogy társaságát rákényszerítse egy olyan hölgyre, aki ezt egyáltalán nem kívánja. Ennek ellenére rendkívül szerette volna látni, mivé fejlődött a Szűz, akit most Akikonomu úrhölgy néven emlegettek. Rokudzso hatodik kerületben álló régi palotáját csodásan újjáépítették, felékesítették, s falai közt ez idő tájt igen kellemes élet folyt. Rokudzsónak olyan jellembeli és szellemi adottságai voltak, melyek az évek folyamán mit sem csökkentek. A maga egyénisége és nem egy udvarhölgyének szokatlan szépsége együttesen olyan vonzóerőt jelentett, hogy háza a világfiak találkozóhelyévé vált, és bár jómaga nemegyszer igen elhagyatottnak érezte magát, de olyan életet élt, mellyel, nagyjában és egészében, semmiképp sem volt elégedetlen. És ekkor történt, hogy egészsége romlani kezdett. Nyomban tudta, hogy számára nincs többé remény, és mert üldözte a gondolat, hogy oly sokáig bűnös helyen élt,* elhatározta, hogy apáca lesz. A hír súlyos csapásként érte Gendzsit. Azt már rég tudta, hogy a hercegnővel, mint szerelmesével,

nem találkozhat többé, de úgy gondolt Rokudzsóra, mint barátjára, akinek társasága, a vele való beszélgetés, mindig is a legnagyobb örömei közé tartozott. A hercegnő kénytelen volt megtenni ezt az ünnepélyes és visszavonhatatlan lépést, s ez nagyon megrendítette Gendzsit. Amint meghallotta, mi történt, azonnal Rokudzso palotájába sietett. Csupa gyötrelem volt ez a látogatás. Rokudzsót teljesen összetörve találta. Ágyát paravánokkal vették körül; Gendzsi számára kívül helyeztek el egy széket, de úgy, hogy egészen közel legyen az ágy fejéhez, s így beszélhettek egymással. Világos volt, hogy Rokudzso ereje rohamosan hanyatlik. Milyen keserűen bánta most Gendzsi, hogy nem jött el már korábban, és nem bizonyította be neki, amíg még lett volna rá ideje, hogy az iránta érzett szerelem sohasem halt ki szívéből! Keservesen sírt, és a hercegnő Gendzsi mély fájdalma láttán rájött, hogy évek hosszú során át tévedésben élt, amidőn azt hitte, hogy elfeledték, hiszen valójában sohasem tűnt el egészen a férfi szívéből – s egyetlen szempillantás alatt feledte minden keserűségét: a herceg kétségbeesése láttán megpróbálta, hogy gondolatait másfelé terelje. Hamarosan rátért lányára, Akikonomu hercegnőre, a volt iszei papnőre is, és arra kérte Gendzsit, hogy minden erejével segítse elő a lány boldogulását.

– Azt reméltem – sóhajtotta Rokudzso –, hogy amint a földi gondokat leráztam, még békében élhetek, legalábbis addig, amíg lányom el nem éri azt a kort, hogy már maga irányíthatja sorsát . . .

Hangja elhalt.

– Ha nem is említed, akkor is megtennék mindent, csak hogy segítsek rajta – válaszolta Gendzsi. – De most, hogy kifejezetten megkértél rá, biztos lehetsz benne, különösen gondot viselek rá, és minden módon, ami csak hatalmamban áll, gyámolítani fogom. Emiatt ne legyen semmi gondod . . .

– Nem lesz valami könnyű feladat – felelte az asszony. – Még az a lány is, akinek jóléte szerető szülőinek egyetlen gondja, nemegyszer nehéz helyzetbe kerül, ha anyja meghal, és csupán apjára támaszkodhat. Tartok tőle, hogy a te feladatod még sokkalta nehezebb lesz, mint egy apáé, aki özvegyen maradt. Vele szemben tanúsítandó minden barátságodat nyomban félremagyarázzák; mindenféle kellemetlen bonyodalmakba keveredhet, hogy még a te barátaid is ellene fordulhatnak. Erről pedig eszembe jut valami, amit igen nehéz szóba hozni. Szeretnék teljesen nyugodt lenni afelől, hogy nem fogsz neki udvarolni! Ha annyit tapasztalt volna, mint jómagam, nem aggódnék érte. De az a baj, hogy teljesen tapasztalatlan, és az a fajta lány, aki kimondhatatlanul szenvedne ilyen helyzetben. Mást sem kívánok, mint hogy jövőjét úgy biztosíthassam, hogy éppen ezt a veszélyt elkerülje . . .

Milyen különös gondolat, mondta magában Gendzsi. Hogyan vehetett a fejébe ilyesmit?

– Olyannak hiszel engem ma is, amilyen évekkel ezelőtt voltam – válaszolta gyorsan. – Nagyon megváltoztam, s erre hamarosan rájönnél, ha többet tudnál felőlem . . .

Kint már teljes sötétség honolt. A szobát, ahol Gendzsi üldögélt, már csak az a sápadt fény világította meg, amely több helyiségen át beszűrődhetett az előcsarnokban álló nagy lámpából. Most bejött valaki. Gendzsi óvatosan bekémlelt az ágyat körülvevő paraván egyik résén. A homályban éppen csak felismerhette Rokudzso alakját. Haja rövidre volt vágva, ahogy szokás is apácajelölteknél, míg csak teljesen le nem nyírják a hajukat – de elegánsan, ízléssel vágták le, s így a párnán kirajzolódó feje bájosnak és finomnak hatott. Az ágy végében viszont mintha még valakit látna. Csak Akikonomu lehetett. Egy helyütt, ahol a hevenyészve felállított két paraván közt kis rés maradt, bekémlelt, s egy fiatal lányt látott, amint állát tenyerébe támasztva, szomorúan ott kuporog. Gendzsi alig-alig láthatta, de úgy vélte, hogy rendkívül csinos lehet. Kibontott haja a padlót söpörte, fejtartása, minden mozdulata, az arckifejezése, páratlan bájt és méltóságot sugárzott; ám büszkesége ellenére volt benne valami szeretetre méltó, szinte megindító. De nem kezd-e irányában máris olyan érzést táplálni, amitől az anya csak néhány perce is óva intette?! Gyorsan másfelé terelte gondolatait. Rokudzso hercegnő most ismét megszólalt:

– Nagyon szenvedek – szólt –, és attól félek, halálom bár-

mely pillanatban bekövetkezhet. Nem akarom, hogy haláltusámnak tanúja légy. Kérlek, most nyomban hagyj magamra.

Mindezt csak nagy fáradsággal bírta kimondani. Komornái már jobbról-balról támogatták.

– Milyen boldog lettem volna – mondta Gendzsi –, ha látogatásommal jobbulást hozhattam volna neked. Félek, hogy csak ártottam. Nem tudlak elhagyni, mikor ilyen fájdalmaid vannak. Mondd, mi fáj annyira? – És olyan mozdulatot tett, mintha oda akarna lépni ágyához.

– Ne közelíts hozzám! – kiáltotta a hercegnő rémülten. – Megcsúnyultam! Meg sem ismernél. Úgy érzed talán, hogy furcsán és összefüggéstelenül beszélek? Lehet, hogy gondolataim kissé elkalandoznak, hiszen halálomon vagyok. Köszönöm, hogy ilyen türelmes vagy velem ebben az állapotomban. Szívem nagyon megkönnyebbült, hogy sor kerülhetett erre a beszélgetésünkre. Már nagyon régen szerettem volna . . .

– Mélyen meghat, hogy úgy gondoltál rám, mint akire rábízhatod kívánságaidat – válaszolta Gendzsi. – Amint tudod, apámnak, az elhunyt császárnak, igen sok fia és lánya van. Jómagam egyikükkel sem vagyok bizalmas viszonyban. De apám is, amikor a bátyja meghalt, saját gyermekének tekintette Akikonomu hercegnőt, így nekem minden jogom megvan rá, hogy benne húgomat lássam, és segítsem őt, mintha bátyja lennék. Igaz, jóval idősebb vagyok nála, de az én családom, sajnos, kicsiny,* és szívesen venném, ha még valakiről gondoskodhatnék . . .

Gendzsi, hazatértét követően is minduntalan érdeklődött Rokudzso állapota iránt, és minden alkalommal írt is neki. Rokudzso körülbelül egy hét múlva meghalt. Gendzsi mélyen megrendült, és hosszú időn át semmi nem érdekelte: még arra sem tudta magát elszánni, hogy elmenjen a császári Palotába. A halotti szertartás és még sok egyéb teendő elintézése, amelyekre vonatkozóan Rokudzso utasítást hagyott, kizárólag Gendzsire hárult, mert senki más nem akadt, akihez a hölgy rokonai fordulhattak volna. Szerencsére azok az emberek, akiket Akikonomu hercegnő kíséretébe osztottak be, mikor Iszében tartózkodott, még ekkor is szolgálatában álltak, és némileg segítségére lehettek. Még a temetés előtt Gendzsi személyesen megjelent a háznál, és levelet intézett a gyászoló hölgyhöz. Az egyik kulcsár (ő is a régi iszei kíséréthez tartozott) azzal az üzenettel tért vissza, hogy úrnőjét annyira lesújtotta az őt ért veszteség, hogy válaszolni sem tud. Erre Gendzsi egy újabb üzenetet küldött be, s ebben emlékeztette Akikonomu hercegnőt, hogy anyja ünnepélyesen az ő gondjaira bízta, és kérte, ne tekintse idegennek, aki tolakodó módon beleavatkozik ügyeibe. Ezután magához hívatta Rokudzso háztartásának egyes tagjait, és megadta nekik a szükséges utasításokat. Biztos és határozott fellépése meglepte mindazokat, akik tudták, milyen hosszú időn át nem járt el a házhoz. A gyászszertartás hatalmas pompával zajlott le: a ravatalt nemcsak Rokudzso háza népe, de Gendzsi kísérete és szolgaserege is őrizte.

Rokudzso temetését követően Gendzsi hosszú időn át imákba és vezeklési gyakorlatokba merült, és csak ritkán jött elő sűrűn elfüggönyözött szobájának magányából. Gyakran érdeklődött Akikonomu hercegnő hogyléte iránt, a lány pedig most már saját kezűleg válaszolt neki. Eleinte annyira elfogódott volt, hogy – öreg dajkájának nagy szomorúságára – nem írt, de az aztán megértette a lánnyal, hogy nagyon udvariatlannak tartanák, ha nem válaszolna a levelekre. Egyik nap, amint Gendzsi az ablaknál ült, és elnézte, ahogy a szélvihar vadul hordja a havat és esőt, felvetődött benne, mit csinálhat Akikonomu ebben a zord időben, és futárt küldött a hercegnő palotájába. „Szeretném tudni, tetszik-e neked ez a vihar" – írta, és ezt a költeményt fűzte hozzá: „Látom a gyászban álló házat: sötét viharok fenyegetik, és a magasban, a felhők közt, egy szellem lebeg aggódón kiterjesztett szárnyain." Szürkésbe hajló világoskék papírra írt, s választott írásmódját és a levél egyéb külsőségeit kifejezetten arra szánta, hogy hatást tegyen a fiatal lányra. A lány szeme nem szokott ilyesmihez, és annyira elkápráztatta az előkelő levél, hogy ismét képtelennek érezte magát a válaszadásra, s csak amikor háza népéből hol egyik, hol másik asszony tett neki szemrehányást udvariatlan és hálátlan viselkedése miatt, akkor vett elő egy mákonyos illattal átitatott, sötétszürke papírlapot, és erőtlen, szinte olvashatatlan

ecsetvonásokkal leírta ezt a költeményt: „Mint a fáradt hópehely, magam is oly szívesen lehullanék, hogy a földhöz simulva megsemmisüljek." Kézírásában nem akadt semmi különös szépség, de tetszetős volt, és kétségtelenül elárulta a levél írójának származását. Akkoriban, amikor elment Iszébe, Gendzsi igen jó véleménnyel volt a lányról, és nagyon fájlalta, hogy elvonul a világtól. Most a lány ismét olyan lett, mint más halandó, s ha Gendzsi akarja, szabadon ápolhatja kapcsolatukat, de éppen ez volt az oka (mert Gendzsinél ez így szokott lenni!), hogy meghátrált. Arra tartani, amerre csak igen kevés ellenállást kell legyőzni – ezt Gendzsi mindig is az előnyök otromba kihasználásának érezte. Ámbár Akikonomu hercegnő iránt tanúsított minden figyelmével csupán a hölgy édesanyjának kívánságát teljesíti, jól tudta, hogy az udvarnál mindenki milyen véget szánt ennek a regénynek. Nos, ez egyszer hadd csalódjanak! Határozottan eltökélte, úgy neveli fel az ifjú hölgyet, hogy a legnagyobb gonddal ügyel az illendőség kereteire, és ha majd a császár nagykorú lesz, bemutatja a lányt az udvarnál; sőt, gyermekévé is fogadja – s ez egészen természetes is lenne részéről, hiszen olyan kicsiny a családja. Gyakran írt a lánynak, s levelei telve voltak gyengédséggel és bátorítással, és néhanapján meg is látogatta palotájában.

– Igazából azt szeretném – mondta egy napon a lánynak –, hogy bennem, bocsásd meg, hogy így fejezem ki magam, úgyszólván édesanyád helyettesét lásd. Nem tudnál néha olyan lenni hozzám, mintha régi barátok lennénk? Nem bízhatnád rám valami olyan titkodat, amit azelőtt vele osztottál meg?

Ilyesfajta kéréseivel csak zavarba ejtette a lányt. Ez annyira visszavonultan élt, hogy már-már az is kínszenvedés volt számára, ha idegen ember jelenlétében szóra kellett nyitnia ajkát, és udvarhölgyei végül már lépten-nyomon arra kényszerültek, hogy ügyetlenkedéseit helyreüssék. Szerencsére háztartásának fő emberei és az udvarhölgyek közül is sokan szoros kapcsolatban álltak a császári családdal, így amennyiben nem sikerülne Gendzsi szándéka, hogy Akikonomut bejuttassa a Palotába, ők is segíthetik a lányt, hogy boldogulhasson. Gendzsi örült volna, ha valamivel többet tud a lány külsejéről, de az

mindig függönyei mögött ülve fogadta, és a herceg sem érezte, hogy joga volna olyan szabadságra, ami csak rokont illet meg, és abban sem volt elég biztos, vajon próbára teheti-e saját atyai érzéseit. Valóban nagy bizonytalanságban volt saját szándékait illetően, és a lánnyal kapcsolatos terveit egyelőre senkinek sem említette meg. Gondoskodott arról, hogy az elhunyt emlékezetére rendezett szertartásokat nagy pompával végezzék el, és nagy figyelmet fordított az előkészületekre. Az úrnőjét vesztett háznép ezt mély hálával fogadta. Életük hétről hétre eseménytelenebbé és nyomasztóbbá vált. Akikonomu hercegnő szolgái és kísérői egyre-másra eltávoztak, és másutt kerestek alkalmazást. A palota a hatodik kerületnek is a szélén állt, szinte teljesen néptelen környéken, s a szomszédban levő számtalan templomból minduntalan ide hangzó mélabús harangszó a hercegnőt minden este mély szomorúsággal töltötte el. Megszokta, hogy idejének nagy részét anyja társaságában töltse, hiszen még akkor sem szakadtak el egymástól, amikor Iszébe ment, habár szüzet soha azelőtt szülői el nem kísértek. Képzelhető, hogy anyja elvesztése folytán most különösen tanácstalanná és elhagyatottá vált, s az a gondolat, hogy anyjának, aki az ő kedvéért oly nagy utazásra vállalkozott, ezt a végső útját mégis egyedül kellett megtennie, kimondhatatlan fájdalommal töltötte el a lányt. Ekkortájt nem egy kisebb-nagyobb rangú udvarló kezdett eljárni a házhoz, azzal az ürüggyel, hogy valamelyik udvarhölgy érdekli. Gendzsi azonban, mint igazi apához illik, az öreg dajkának szavát vette, hogy a házban semmiféle házassági terv forralgatását nem tűri el. Főként attól félt, hogy Akikonomu valamelyik udvarhölgye majd a maga érdekében kihasználja az urak gyakori jelenlétét. De hamarosan kiviláglott, hogy ilyen veszély egyáltalában nem fenyeget. Az illető hölgyek tudták, hogy bármit tesznek is, annak híre valószínűleg eljut Gendzsi fülébe, és mivel gondosan ügyeltek rá, hogy a herceggel jó viszonyban álljanak, még álmukban sem jutott eszükbe, hogy visszaéljenek a helyzettel. Az udvarlók csakhamar észrevették, hogy közeledésüket egy csöppet sem bátorítják.

Emlékszünk még arra, hogy amikor Akikonomu hercegnő

Iszébe készülődött, a volt császár, Szuzaku elnökletével a Daigoku Csarnokban megrendezett káprázatos búcsúünnepségen a lány szépsége mély benyomást tett a császárra. Ez az emlék még most is élénken élt Szuzaku emlékezetében, s amikor a hölgy visszatért a fővárosba, meg is kérte Rokudzsót, engedje meg, hogy a lány eljöjjön hozzá, és megígérte, hogy ugyanolyan helyet biztosít neki, mint nővérének, a volt kamói Szűznek, és az udvarában élő más hercegnőknek, akik részben nővérei, részben más nőrokonai közül kerültek ki. Indítványa azonban nem tetszett Rokudzsónak. Attól tartott, hogy ahol oly sok magas rangú személyiség él együtt, lányának nem sok figyelemben lehet része. Egyébként akkoriban Szuzaku egészségi állapota igen gyenge volt, és ha nem mutatkozik gyógyulás, védencei igen bizonytalan helyzetbe kerülhetnek. Most, hogy Rokudzso meghalt, még az eddiginél is kívánatosabb lett volna Akikonomut úgy elhelyezni, hogy legalább némi biztonságban legyen része. Amikor aztán Szuzaku, ezúttal valamivel sürgetőbb hangon, megismételte meghívását, Akikonomu hercegnő barátai kényes helyzetbe kerültek. Mivel Szuzaku ilyen kétségtelen vonzalmat árult el a hölgy iránt, Gendzsi azt a titkos tervét, hogy a lányt eljegyzi a kiskorú császárral, nehezen tudta volna úgy végrehajtani, hogy ezzel mélyen meg ne sértse bátyját. De más okból is meg kellett fontolnia a dolgot: őt magát is egyre jobban vonzotta a lány szépsége, ezért egyáltalán nem sietett másnak átengedni. Ilyen körülmények között helyesnek vélte, ha a dolgot megbeszéli Fudzsicubo hercegnővel.

– Ezzel a dologgal kapcsolatban most nagy gondjaim vannak – kezdte Gendzsi. – Magad is tudod, hogy a lány anyja határtalanul büszke és érzékeny teremtés volt. Szégyenkezve bár, de el kell mondanom, könnyelműségemben és önzésemben úgy viselkedtem vele szemben, hogy az nagyon ártott hírnevének. Ennek az lett a következménye, hogy ettől fogva szenvedélyes haragot táplált irányomban, s azt kellett tapasztalnom, hogy nemcsak az ő, de a világ szemében is romlott, léha ember hírébe kerültem. Egészen a legutóbbi időkig nem is tudtam visszaszerezni bizalmát. Halálos ágyán azonban beszélt velem Akikonomu jövőjéről, s ezt meg nem teszi, ha rólam alkotott véleménye nem vált volna ismét olyan kedvezővé, mint azelőtt volt. Ezzel nagy kő esett le a szívemről. De még ha ilyen különös kapcsolat nem is lett volna közöttünk, kérése olyan volt, amit idegennek sem tagadhattam volna meg. Gondolom, el tudod képzelni, hogy még ilyen elkésve is milyen örömmel kaptam a lehetőségen, hogy jóvátegyem azt a fájó igazságtalanságot, amelyet könnyelműségemben elkövettem ellene. Kétségtelen, hogy őfelsége sokkal fiatalabb, mint Akikonomu.* De azt hiszem, nem lenne rossz, ha szűkebb környezetében lenne egy idősebb és tapasztaltabb nő. Ebben azonban téged illet a döntés joga . . .

– Véleményünk egyezik – válaszolta Fudzsicubo. – Természetesen nagy oktalanság lenne megsérteni a volt császárt. De a lány anyjának kívánsága biztosan elég mentséget jelent. Helyedben úgy tennék, mintha mit sem tudnék a volt császár Akikonomu iránt táplált vonzalmáról, és a hercegnőt minden további nélkül bemutatnám a Palotában. Valójában Szuzaku mostanában alig törődik ilyen dolgokkal. Ami életerő még van benne, azt imádságoknak és kegyes elmélkedéseknek szenteli. Nem hiszem, hogy bármilyen formában nagy ügyet csinálna a dologból . . .

– Mindent egybevetve úgy gondolom, a jelen körülmények között az lenne a legjobb, ha te kérnéd Akikonomu bemutatását – mondta Gendzsi. – Akkor úgy festene a dolog, mintha az én kérésem csupán alátámasztaná a te kívánságodat. Meglehet, túlságosan aggályoskodónak tartasz, hogy ilyen aprólékosan fontolóra veszem a dolgot; igen, attól tartok, hogy talán terhedre is vagyok. A dolog azonban egyszerűen úgy áll, nagyon kell vigyáznom, nehogy úgy tessem az emberek szemében, mintha nem tisztelném a bátyámat . . .

Amint nemsokára kiderült, Fudzsicubo tanácsa alapján máris elhatározta, hogy a volt császár kívánságát nem veszi figyelembe. Pillanatnyilag azonban Akikonomu hercegnőt Gendzsi palotájában kellett volna elhelyezni, nem pedig a császári Palotában. Gendzsi megmagyarázta a körülményeket Muraszakinak.

– Körülbelül veled egykorú – mondta –, és bizonyára igen

kellemes társad lesz. Azt hiszem, kitűnően megértitek majd egymást...

Muraszakinak nyomban igen megtetszett a gondolat, és hamarosan megkezdte a sürgést-forgást, hogy felkészüljön a vendég fogadására.

Ezenközben Fudzsicubo igen sokat nyugtalankodott unokahúgának, Hjobukjo herceg legkisebb lányának jövője miatt, mert úgy látszott, hogy Gendzsi és Hjobukjo elidegenedése útját állja a lány minden érvényesülésének. To no Csudzso lányát, mint a rangidős miniszter unokáját, mindenütt teljes hódolattal és megbecsüléssel vették körül, és újabban a császár legkedvesebb játszópajtása lett.

– Bátyám kislánya éppen egyidős a császárral – kezdte Fudzsicubo egy napon. – Őfelsége biztosan örülne, ha néha, amikor babáival játszik, beállna mellé pajtásnak, s ez könnyebbséget jelentene azoknak is, akik a kis császárt gondozzák.

De Gendzsinek, az államügyeken kívül is, annyi minden elintéznivalója volt (s ezt Fudzsicubo jól tudta), és reggeltől estig annyi minden ügyes-bajos dologgal és kérelemmel zaklatták, hogy magának nem volt szíve minduntalan szóvá tenni ezt a dolgot. Bizonyos, hogy rövidesen kell valaki a császár mellé – talán éppen Akikonomu hercegnő. Fudzsicubo nem volt valami jó egészségben, s bár el-ellátogatott a Palotába, mégsem tudott annyit törődni fia nevelésével, mint szerette volna. Szükség volt rá, hogy legyen a Palotában egy felnőtt ember, aki ügyel a gyermek császárra, s bár Fudzsicubo szívből kívánta, hogy unokahúga a császár játszópajtása legyen, mégis örült volna annak a megoldásnak, ha egy olyan értelmes teremtés, mint Akikonomu hercegnő, állandóan felügyelne rá.

HATODIK FEJEZET

Palota a vadonban

Mialatt Gendzsi, akár egykor Jukihira, a szumai part mentén „cipelte csepegő vödrét", más és más okból és nem is egyképpen, de sokan fájlalták távollétét. Még olyanok is roppantul búsultak utána, akik nem szorultak rá sem Gendzsi kegyére, sem oltalmára, s akik számára a herceg elutazása mindössze annyit jelentett, hogy egy kellemes barátság megszakadt. Néhányuk bánatát, mint Muraszakiét is, némileg enyhítette, hogy állandóan kaptak híreket a száműzöttről. Mások abban a kitüntetésben részesültek, hogy szorgosan varrogathatták a ruhákat, melyekre Gendzsinek, megváltozott életmódja miatt, szüksége volt, vagy azzal vigasztalódhattak, hogy olyan apró szolgálatokat tehettek neki, amelyekre a herceg – nehéz körülményei között – rászorult. Voltak azonban olyan hölgyek is, akiket Gendzsi kegyeiben részesített, ám a világ erről nem tudott, s ezek a hölgyek csupán véletlenül értesültek róla, hogy Gendzsi néhány óra múlva elhagyja a fővárost, s a pletykás barátnőnek sejtelme sem volt róla, milyen közelről érinti őket a hír. Fölösleges mondani, hogy a hölgyek igyekeztek közönyt színlelni; ámde a titkolózásért sokan nagy árat fizettek, s nem egy hölgynek összetört bele a szíve.

A Hitacsi palotában élő hölgy* azok közé tartozott, akiknek Gendzsi távollétében a legrosszabbul ment soruk. Apja halála óta nem volt senki, aki gondoskodjék róla, és egy ideig igen keservesen tengette életét. Ekkor történt, hogy életében váratlanul megjelent Gendzsi. A herceg dicsősége delelőn állt, s az, hogy levelet írt a lánynak, hogy meg-meglátogatta, részéről semmitmondó udvariaskodás volt csupán, és nem is jelentett egyebet, mint némi részvétet és szívélyességet – ámde a her-

cegnő számára, a maga elzárt, egyhangú életében mindez olyan volt, mintha egy csillag fényét jobb híján egy csésze víz tükrözi vissza. Egészen természetes, gondolta Szujecumu, hogy amikor megindult a hajsza Gendzsi ellen, már nem jutott ideje erre az udvarlásra, amely egyébként is igen jelentéktelen helyet foglalt el életében, de különösen azért, mert az ellene indított támadás csupán egy része volt annak a szerteágazó megmozdulásnak, mely minden bizonnyal a legnagyobb gondot okozhatta neki. Azután elkövetkezett a herceg száműzetése, majd végül diadalmas visszatérése. De a hercegnő még ekkor sem kapott hírt Gendzsitől.

Régente, valahányszor a hölgy egy-két héten át nem tudott a hercegről, sokat sírdogált, de aztán mindig magához tért, és tovább folytatta szokott életmódját. De most csak teltek a hónapok, sőt az évek; a hölgy már rég lemondott minden reményről, s teljes fásultságba és búskomorságba merült.

– Szegény hercegnő! – sóhajtozták a körötte szolgálatot teljesítő éltes hölgyek. – Nagyobb szerencsétlenség már nem is érhette volna! Előbb leszáll hozzá az égből egy jelenés, aki oly ragyogó, akár egy isten vagy Buddha... Habár igazán nem vezette komolyabb szándék, de a mi szegény hölgyünk még azon a meglepődésen sem jutott túl, hogy Gendzsi egyáltalán észrevette őt... No és aztán meg kellett érnie, hogy a herceg szó nélkül eltűnt életéből! Azt persze jól tudja, hogy Gendzsi nem előle menekült Szumába; mindennek ezek az új hatalmasok az okai! De mégis nagyon sajnálatra méltó ez a szegény ifjú teremtés.

A hercegnő, apja halála óta, roppant egyhangú és magányos élethez szokott. Ám Gendzsi látogatásainak hatására eddig ismeretlen becsvágy ébredt benne: életében először vonzódni kezdett a jó ízlés világához, az előkelő élethez. És éppen ezért érezte elviselhetetlennek az újra rákköszöntő szegénységet és magányt. Az a tény, hogy Gendzsi eljárt a Hitacsi palotába, akkoriban néhány embert arra késztetett, hogy szintén be-betérjen. A herceg távozása után azonban egyre ritkábban tették tiszteletüket, s végül teljesen elmaradtak. Apjának udvarhölgyei valamennyien előrehaladott korban voltak, és időnként egy-egy

meg is halt közülük; a háznép többi része, akár a házban, akár a ház körül teljesített szolgálatot, igyekezett alkalmasabb helyet találni, és alig múlt el hónap, hogy közülük valaki meg ne halt vagy el ne távozott volna. A palota parkja, amely évek hosszú során át egészen elhanyagolttá vált, most már valóságos vadon lett. A kerti utak mentén rókák ástak lyukat, s a nyirkos, áthatolhatatlan bozóttá vált díszligetekben éjjel-nappal huhogott a kuvik, merthogy annyira kevés jele volt annak, hogy itt emberek is laknak, s olyan sápadtan derengett át a nap a sűrűségen. Az a kevés szolgáló, aki még e pusztulás közepette is kitartott, erősködött, hogy erdei szellemek meg más félelmetes szörnyek ütöttek tanyát a palota parkjában, és napról napra kihívóbban és vakmerőbben viselkednek.

– Nincs értelme, hogy továbbra is így éljünk – szólt az egyik hölgy. – Manapság minden rangos állami ember szép házat épít magának. Többen szemet vetettek már a te parkod fáira, és a szomszédban érdeklődtek, nem volnál-e hajlandó kivágatni és eladni. Ha beleegyeznél, a kapott összegből új házat vásárolhatnál, és ott kevésbé lenne nyomasztó az élet. Túlságosan sokat kívánsz ettől a néhány szolgálódtól, aki még kitart melletted...

– Hallgass! – kiáltott rá a hercegnő. – Hogy mersz ilyesmivel előhozakodni! Mit gondolnának az emberek, ha ezt hallanák? Amíg én élek, szegény apám emlékét senki sem fogja meggyalázni. Nagyon jól tudom, hogy a park elvadult és gondozatlan, de ez volt az ő otthona, és drága szelleme még itt tartózkodik. Úgy érzem, amíg itt élek, nem vagyok tőle távol. Ez maradt egyetlen vigaszom...

Elsírta magát, s így lehetetlen volt újra visszatérni a dologra. Divatjamúlt bútorai közül is sok, a maga régiségében igen szép volt. Akik szakértők voltak ebben, és hallottak róla, hogy valamilyen korból, egy bizonyos iskolához tartozó egyik vagy másik mester műve a hercegnő birtokában van, állandóan érdeklődtek is. A hercegnő azonban minden ilyen ajánlatot egyszerűen a maga pénztelenségére való modortalan célozgatásnak tekintett, és keserűen panaszkodott miattuk az előbb említett hölgynek.

– Hidd el, úrnőm – ellenkezett a hölgy –, nincsen ebben semmi furcsa . . .

És igyekezett meggyőzni a hercegnőt, hogy valami útonmódon teremtsen elő pénzt, és emlékeztette, mi minden romlik, pusztul a házban, s a javítást immár veszélyes akár csak egy nappal is halogatni. De ez sem használt. A hercegnő kereken ellenszegült, hogy holmijából bármit is eladjon.

– Ha apám nem akarta volna, hogy megőrizzem a bútorokat, akkor nem helyezi ide őket – erősködött a hercegnő. – Még a gondolata is elviselhetetlen, hogy ezek a bútorok holmi közönséges, anyagias emberek házát díszítsék. Azt hiszem, apám maga sem kívánná, hogy én . . .

Ez volt minden, amit ki lehetett csikarni belőle.

Látogatók nem jöttek, de még egyetlen levél sem érkezett a Hitacsi palotába. Bátyja, a *zen* pap, felkereste ugyan a hercegnőt, amikor nagy ritkán eljött a fővárosba. De éppen csak benézett, s azzal már ment is tovább. Jómaga egészen tétova, semmi gyakorlati érzékkel nem rendelkező ember volt, akiről még szerzetestársai is azt tartották, hogy halvány fogalma sincs a világi dolgokról. Valóban szent ember volt, egyszóval nem az a fajta, aki észreveszi, hogy mindent felver a gyom meg a gaz, arra pedig végképp alkalmatlan, hogy bármi segítséget nyújtson a bajok orvoslásához.

Közben egyre tarthatatlanabb lett a helyzet. Az egykor oly ápolt udvaron gyom burjánzott; a síjas bürök hamarosan szétmarta a ház oromzatát és az ereszt. A park keleti és nyugati főkapuját tengernyi üröm torlaszolta el, hogy ki sem lehetett nyitni a kapukat. Lehet, hogy a ház lakóinak ez szinte kellemes biztonságérzetet jelentett, ámde a birtokot körülvevő fal mindenütt omladozott vagy máris ledőlt. A szomszédos legelőkről a lovak meg az ökrök hamar megtalálták az utat ezeken a romos részeken át, és valahányszor eljött a nyár, úgy neki-szabadultak a park füvének, hogy még az állatokat legeltető kis bojtárok is megsokallták. Az őszi napéjegyenlőség idején nagy viharok dúltak, és egy napon a személyzet szállásának tetőzetét a szél egyszerűen letépte, s mindössze a kéreg vékonyságú deszkamennyezet maradt meg, ez pedig nem állja még a kis

permetező esőt sem. Erre az egyszerűbb szolganép mind egy szálig megszökött. A palota megmaradt néhány lakója ettől kezdve keservesen tengette életét, és még étel sem igen került elébük, mert senki nem volt, aki tüzet gyújtson és elkészítse az ennivalót. Az egész ház ki volt szolgáltatva a tolvajok kényére-kedvére – szerencsére sohasem jutott eszükbe, hogy elkerüljenek erre. Ugyan mi is lehet egy ilyen nyomorúságos romhalmazban, amit érdemes lenne megkaparintani? Fejüket rázták, és tovább baktattak. Különös, pedig úgy van, hogy ha valamelyik tolvaj vállalkozó kedvében áttört volna az elvadult bozóton, a málló, omladozó épületben rátalál egy fogadószobára, mely tövéről hegyire tökéletesen be volt rendezve, s ahol minden ékesség, minden paraván és minden bútordarab a régi helyén állt, ahová még a megboldogult herceg tétette. Igaz, egy lélek sem akadt már, aki kitakarítsa ezt az utolsónak megmaradt helyiséget, pedig nagyon ráférte volna. De ez sem számít. Így is megvolt a szoba, habár nem éppen mindennapi lakhelynek tetszett, mert előkelő szalon volt, megrakva szebbnél szebb, értékes holmikkal, ahogy dukál. És itt élt a hercegnő évszámra, itt töltötte egész életét.

Magányos emberek, akiknek bőven van idejük, tapasztalat szerint általában régi balladák, verses regények olvasásával szórakoznak, ez jelenti a mulatságukat – de a hercegnőben kevés hajlandóság élt ilyen foglalkozás iránt. Még azoknak életében is, akik a költészetben nem lelik különösebb kedvüket, akad olyan nyugalmas időszak, amikor valamilyen rokonszenves levelezőtárssal verseket írogatnak egymásnak, s ha fiatalok még mindketten, költeményeiket teletűzdelik mindenféle virágra, fára utaló hasonlattal. A megboldogult herceg azonban úgy nevelte lányát, hogy az érzelmek bármilyen kiteregetése méltatlan és nem illő dolog; a hercegnő érezte, apjának az lenne a leghőbb kívánsága, hogy senkivel a világon ne levelezzen, éppen ezért már régestelen-rég nem írt annak a néhány rokonának sem, akivel néha-néha mégis válthatott volna egy-egy levelet.

Nagy ritkán megesett, hogy kinyitott egy ódivatú dobozt, és egy ideig elkotorászott a benne levő, tekercsbe sodort képek

közt: illusztráció volt az mind, olyan elbeszélésekhez, mint *A kínai prefektus, Hakoja úrnője, Kaguja hercegnő* és így tovább.* A dobozban akadt még néhány költemény is, s bár mindegyik nagyon régi időből származott, de kitűnő ízléssel válogatták össze, és a vers címét meg a költő nevét szép, tiszta írással felírták a lap szélére, úgyhogy valóban tudhatta az ember, mit is olvas. A verseket a legfinomabb kanjai és micsinokui papirosra írták,* s ezek az időtől már mindenesetre egy kissé megbolyhosodtak. Bár igazán nem lehetett feltételezni, hogy a hercegnőnek valami nagy élvezetet szerzett az untig ismert írások olvasgatása, mégis tapasztalhatták, hogy valahányszor nagy bánata volt, mindig e könyvek társaságában üldögélt. Még a gondolattól is borzadt, hogy *szútrák*at olvasson vagy olyanféle buddhista szertartásokkal foglalatoskodjék, melyek ez idő tájt nélkülözhetetlen járulékai voltak a nagyvilági életnek, és még álmában sem jutott eszébe, hogy rózsafüzért vegyen a kezébe, még akkor sem, ha ezt úgysem láthatta volna senki. Ilyen szigorú életre kényszerítette önmagát.

Hogy az utóbbi időben az egész szolganép eltávozott a házból, régi komornái közül már csak dajkájának lánya, Dzsidzsu maradt meg mellette. Dzsidzsu egyik szórakozását barátnőjének, a hajdani kamói Szűznek társasága jelentette, de ő már meghalt, s így mostanában olyan élete volt szegény lánynak, amiről józan ésszel nem is lehet feltételezni, hogy bárki is kibírja. A hercegnő anyjának egyik húga valamikor nehéz időket vészelt át, míg végül feleségül ment egy vidéki hivatalnokhoz. Most már a fővárosban élt, és mivel lányai voltak, akiknek környezetéhez egy egész sereg szokatlanul kellemes ifjú hölgy tartozott, Dzsidzsu egyszer-egyszer ellátogatott a házba, s igazán otthonosan érezte ott magát, mert az ő szülei a család baráti köréhez tartoztak. A hercegnő azonban, emberkerülő természete folytán, teljesen elzárkózott attól, hogy kapcsolatot tartson fenn nagynénjével.

– Attól félek, a hercegnő roppant jelentéktelen embernek tart engem – jegyezte meg egy napon a nagynéni Dzsidzsunak. – Mostani nyomorúságos élete ellenére is egyre abban a hiszemben él, hogy a magunkforma rokonait szégyellnie kell.

Mindenesetre azt hiszem, ezért ügyel annyira, hogy tájunkra se jöjjön.

Unokahúgának viselkedéséről állandóan ilyen, kissé gunyoros hangon beszélt.

Magam gyakran megfigyeltem, hogy egészen egyszerű származású emberek, akik a világban kiverekedtek maguknak valamit, hamarosan teljesen magukra szedik az arisztokratikus viselkedést. De ugyanígy, ha egy nemesember valami úton-módon közönséges személyek társaságába kerül, általában határtalanul otrombává válik, s az ember kötve hiszi, hogy nehezére esett ez az alkalmazkodás. Ez utóbbi esetet jól példázta a hercegnő nagynénje. Tudta, hogy szerencsétlen házassága óta a Hitacsi palota lakói a család szégyenfoltját látják benne. De most, hogy a herceg már nem élt, Szujecumu pedig így tengődött, valósággal szerencsének számíthatna, ha a hercegnő végül menedéket találna nagynénje házában. A nagynéni csak erre várt. Ez lenne az ő bosszúja. Már szinte látta a hercegnőt cselédsorban, amint az ő lányai kényelméért lót-fut. És hogy húzná az igát, hiszen olyan pedáns és puritán, hogy sohasem kellene szemmel tartani!

– Egyszer-egyszer elhozhatnád magaddal – szólt a nagynéni Dzsidzsuhoz –, és ha rá tudnád venni, hogy elhozza a citeráját, az csak még jobb lenne. Mennyit hallottunk a játékáról!

Dzsidzsu mindent elkövetett, s a hercegnő, amilyen engedékeny volt általában, elismerte, hogy valóban, miért ne menne el egyszer látogatóba. Ámde mikor sor került rá, teljesen elvesztette a fejét. Ő mindent megtesz, bármit kérjen is Dzsidzsu, csak ne kelljen senkivel barátságot kötnie. Így hát felsült a nagynéni, mert nem lett semmi a dologból.

Ekkortájt történt, hogy a nagynéni férjét kinevezték az egyik tartomány kincstárnokává. Családját magával kívánta vinni, és most abban buzgólkodott, hogy lányai mellé olyan társalkodónőket szerezzen, akiknek nevével eldicsekedhet vidéki látogatói előtt. Hogy háza népéhez egy valódi hercegnő is tartozhatna, ezt az alkalmat nem szalaszthatta el, ezért a nagynéni újabb támadást indított.

– Nagyon nyugtalanít, hogy olyan messzire kerülünk tőled – üzente a hercegnőnek Dzsidzsuval. – Az utóbbi időben nemigen volt szerencsénk hozzád, de vigasztalt a tudat, hogy itt vagyunk a közeledben, és segíthetünk rajtad, ha valami bajod lenne. Nagyon, nagyon szeretném, hogy ha lehet, ne szakadjunk el egymástól . . .

Mindennek azonban semmi hatása nem volt.

– A kevély kis bolond! Nincs már türelmem hozzá! – fakadt ki végül a nagynéni. – Felfújhatja magát gőgjében, ha kedve tartja, de nincs még egy ember, aki feléje nézzen valakinek, aki holmi sötét zugban él évszámra, mint ő, legkevésbé pedig arra a híres Gendzsi hercegre számíthat, akivel, mint mondja, olyan bizalmas viszonyban van.

Ekkor történt, hogy végre megkegyelmeztek Gendzsinek és visszahívták, s ezt szerte a birodalomban kitörő örömmel, ujjongva fogadták. Mindkét nembeli barátai csakhamar versengve bizonygatták a hercegnek jóakaratukat és szeretetüket. A minden rendű-rangú emberek körében megmutatkozó népszerűsége természetesen mélyen meghatotta Gendzsit, s valóban különös lett volna, ha ezekben a mozgalmas, boldog napokban meg nem feledkezik egy sereg kisebb jelentőségű dologról. A hercegnő azonban sokkal nehezebben viselte el Gendzsinek rangjába történt visszahelyezését, mint száműzetését. Mert míg azelőtt bizakodón várta a herceg visszatérését, ahogy magunk is várjuk a kopasz, téli fák tavaszi virágbaborulását – diadalmas hazatérése és hatalomra jutása, ami a birodalom minden zege-zugában örömet váltott ki, a hercegnő számára csak százszoros nyomorúságot hozott. Mert hogyan is vigasztalhatta volna a herceg diadala, ha egyszer más szájából kellett megtudnia az örömhírt?

A nagynéni elégedetten szemlélte jóslata teljesülését. Azt persze kizárt dolognak tartotta, hogy bárki a földön barátjának ismerje el azt, aki akkora nyomorúságban tengődik, mint a hercegnő. A *Hokkekjo** azt mondja, vannak emberek, akiknek megváltása még Buddha vagy az ő szentjei számára is nehéz feladat. Kétségtelen, a hölgy minden dolgát annyira a sorsára hagyta, hogy nincs az a nagylelkű pártfogó, aki vissza ne riadjon rendbe hozásuktól. Hogy hátat fordított a világnak, hogy szinte vadul emberkerülő lett, ez mindenesetre nem a természetéből folyt, csupán kísérlet volt arra, hogy átvegye elhunyt szüleinek, Hitacsi hercegnek és feleségének gőgös viselkedését. De ez mit sem enyhített azon, hogy az ifjú hercegnő viselkedése bosszantónak és nevetségesnek hatott.

– Még nem késő, még meggondolhatod magad – üzente a nagynénje egy napon. – Környezetváltozás, utazás a hegyeken át . . . mindez igen üdvös lehet olyan embernek, akit valami bánat kínoz. Meggyőződésem, hogy igen kellemetlennek és kényelmetlennek tartod a vidéki életet, pedig biztosítlak, ha velünk lennél, sohasem kellene ilyen rendetlen összevisszaságban élned . . .

A szerencsétlen öregasszonyok, akik még most is a Hitacsi palotában tengették életüket, lesték a hercegnő arcát, várva, hogy dönt sorsukról. Csak nem fogja elutasítani ezt a lehetőséget! Elképedésükre hamarosan láthatták, hogy a nagynéni indítványa semmiféle hatást nem tesz úrnőjükre. Személy szerint Dzsidzsut nemrég eljegyezte a tartományi kincstárnok egyik ifjú unokaöccse, aki a kincstárnokot vidékre is el akarta kísérni, így Dzsidzsu arra kényszerült, hogy maga elmenjen Cukusiba, akár csatlakozik a társasághoz a hercegnő, akár nem. A komorna azonban rendkívül ragaszkodott úrnőjéhez, és nagyon ellenére volt, hogy elhagyja ilyen nehéz helyzetben. Éppen ezért újból megtárgyalta a dolgot a hercegnővel, és minden erejével igyekezett rábírni, hogy tartson velük, de csupán azt érte el, hogy egy furcsa felfedezést tett: a hercegnő még most is, napról napra abban a reményben él, hogy egykori látogatója, akitől az elmúlt évek során egy árva sort sem kapott, egyszerre csak ismét megjelenik, és mindent eligazit.

– A herceg nagyon szeretett engem – mondta a hercegnő. – Csupán azért nem jutott eszébe, hogy írjon, mert maga is szerencsétlen volt. Ha csak a leghalványabb sejtelme lenne arról, hová jutottunk, nyomban eljönne . . .

A hercegnőt éveken át ilyen gondolatok foglalkoztatták, és ámbár a ház napról napra romlott, és elképzelhetetlenül tönkrement, ő makacsul ragaszkodott hozzá, hogy még a legjelentéke-

telenebb holmi és dísztárgy is megmaradjon a régi helyén, ahol mindig is állt. Idejének olyan nagy részét töltötte el sírdogálva, hogy arcának egy része egészen kivörösödött, olyan lett, mint az a virág, melyet a hegyvidék lakói a fülük mögé tűznek. Így aztán – különösen ha profilból látta volna egy véletlenül betoppanó látogató – valószínűleg visszataszítónak érzi. De erről nem kívánok többet mondani; talán mindig is hiba, ha az ember ilyen természetű dolgokkal részletesebben foglalkozik.

Ahogy beállt a hideg idő, a Hitacsi palotában rohamosan mind nehezebb és nehezebb lett az élet. A hercegnő, szüntelen szomorúságba merülve, csak üldögélt, és bámult maga elé. Ekkortájt történt, hogy Gendzsi, apjának, az öreg császárnak emlékezetére megrendeztette a *Nyolc recitáció*t. Igen nagy gondot fordított a szertartást végző papok kiválasztására, s végül sikerült is neki egy sereg főrangú papot összegyűjtenie. Közülük Daigodzsi apátjának, Szujecumu hercegnő bátyjának volt a legnagyobb híre-neve, minthogy szent életű és nagy tudású ember volt. Ez, az ünnepről hazatérőben, egy pillanatra benézett a Hitacsi palotába.

– Éppen most tartottuk meg Gendzsi herceg palotájában a *Nyolc recitáció*t. Pompás ünnep volt! Élvezet részt venni ilyen szertartásban! Képzelni sem tudok szebbet és megragadóbbat! Valóságos paradicsom . . . ezt teljes tisztelettel mondom . . . valóságos földi paradicsom. És maga a herceg oly nyugodt és méltóságos, hogy az ember valamely szentséges Buddha vagy Bodhiszattva megtestesülésének tarthatná! Hogyan is születhetett ilyen ragyogó lény a mi sötét világunkban?

Így szólt, s azzal már el is sietett a maga templomába. Semmit sem hasonlított ő a közönséges világi emberekre, mert jómaga sohasem fecsérelte idejét mindennapi, szennyes ügyek megtárgyalására vagy mások dolgainak kibeszélésére. Éppen czért nem tett célzást arra sem, hogy húga milyen siralmas viszonyok közt él. A hercegnő némelykor azt kérdezte magában: talán még a bátyja által imádott szentek sem bírták volna megállni, hogy fensőbbségesen közönyösek maradjanak, ha valakit hasonló helyzetben látnak.

Valóban, hovatovább maga is úgy érezte, hogy képtelen már

kitartani, s ekkor egyik nap váratlanul megjelent nála a nagynénje. A hölgy felkészült a szokásos visszautasításra, de mivel ezúttal kényelmes utazókocsival érkezett, s ebben minden megvolt, amire a hercegnőnek utazás közben szüksége lehetett, egyetlen pillanatra sem kételkedett benne, hogy ezúttal megnyeri a játszmát. Hatalmas önbizalommal eltelve igyekezett a főkapu felé. De a kapus úgyszólván meg sem kísérelte még, hogy kitárja, a hölgy számára máris nyilvánvalóvá vált, menynyire leromlott unokahúgának birtoka. A kapu mindkét szárnya leszakadt, és alighogy megmozdították, máris kifordultak a sarkukból, s csak akkor lehetett behajtani, amikor a hölgynek segítségére siettek saját szolgái és óriási hórukkal szabaddá tették az utat. És most merre tovább? Még az ilyen összedőlt romhalmazon is hihetőleg akad valami nyílás, amit ajtónak vagy ablaknak szokás nevezni. A ház déli részén nyitva állt egy rácsos ajtó: itt megálltak a látogatók. Aligha lehetett feltételezni, hogy bárki élő lenne a közelben. Ám egy füstös és szakadozott paraván mögül, meglepetésükre, felbukkant Dzsidzsu komorna. Igen megviseltnek látszott, s az idő múlása és a szenvedések fölöttébb megváltoztatták külsejét, de még most is formás, tetszetős lány volt.

„Mindenesetre még így is jobb külseje van, mint úrnőjének!" – gondolta a vendég hölgy.

– Most készülünk útra kelni – kiáltott be a nagynéni a ház úrnőjének, mert jól sejtette, hogy ott ül a kormos paraván mögött. – Azért jöttem, hogy magammal vigyem Dzsidzsut. Félek, nehezen boldogulsz majd nélküle, de ha te nem is óhajtasz fenntartani velünk semmiféle kapcsolatot, annyi belátás bizonyára lesz benned, hogy nem állsz útjába ennek a szegény teremtésnek . . .

Olyan megható védőbeszédet mondott Dzsidzsu mellett, mint aki még könnyezik is közben, ámde az a kilátás, hogy tartományi tisztviselő nejeként utazhat, olyan pompás hangulatba ringatta, hogy ajkán egész idő alatt már most boldog mosoly játszadozott.

– Nagyon jól tudom – folytatta –, hogy az elhunyt herceg egyáltalában nem volt büszke rokoni kapcsolatunkra, és bizo-

nyára egészen természetes is, hogy te gyerekkorodban átvetted gondolkodásmódját, és hozzá hasonlóan érzel. De ez már rég volt. Te talán azt mondod, az én hibám, hogy nem találkoztunk. Amíg azonban olyan hírességek látogatták házadat, mint Gendzsi herceg, aligha számíthattam rá, hogy örömmel fogadod a magunkfajta egyszerű embereket. Viszont az, hogy nem vagyunk jelentékeny emberek, többek közt azzal az előnnyel is jár, hogy mi, hétköznapi lények, nem juthatunk hirtelen oly magasra, de nem is zuhanunk akkorát, mint az előkelőségek. Én bizony sokat bánkódtam, amikor az utóbbi időben olyan rohamosan hanyatlott a szerencséd, de amíg kéznél lehettem, egészen nyugodt voltam, és nem tartottam kötelességemnek, hogy beleavatkozzam a dolgaidba. De most, hogy az ország más vidékére költözöm, bevallom, komoly nyugtalanság fog el...

– Milyen jó is lenne, ha veled mehetnék. Bizony a legtöbb ember igen boldog lenne vele... De azt hiszem, amíg áll ez a ház, jobb lesz, ha maradok, ahol vagyok...

Mindössze ennyit lehetett kicsikarni a hercegnőből.

– Nos, ezt magadnak kell eldöntened – válaszolta végül a nagynéni. – Én azonban nem hiszem, hogy valaha is akadt ember, aki elevenen eltemetkezett volna ilyen isten háta mögötti helyen. Meggyőződésem, hogy ha Gendzsi herceget idejében megkéred, hozza rendbe a dolgaidat, boldogan meg is teszi. Itt-ott kijavíttatja a házadat, és máris pompásabb, mint a Jáde császár* palotája. Sajnos, őt most teljesen leköti Hjobukjo herceg ifjú lánya, és senkiért semmit meg nem tesz. Azelőtt igen mozgalmas életet élt, s jobbra-balra osztogatta kegyeit. De mindennek vége már, s ilyen körülmények között aligha jut eszébe, hogy van valaki, aki ebben a vadonban eltemetkezve folytonosan csak arra vár, hogy ő majd hanyatt-homlok rohan levenni válláról a gondjait.

A hercegnő tudta, hogy mindez nagyon is igaz, és keserves sírásban tört ki. De semmi jelét nem adta, hogy meggondolta volna magát, mire a kincstárnok felesége, aki egész délutánját arra fecsérelte, hogy gyötörte Szujecumut, végül felkiáltott:

– Rendben van, Dzsidzsu mindenesetre velem jön! Kérlek, nagyon kérlek, siess, hisz késő́re jár!

Dzsidzsu sírva és zavartan vezette el úrnőjét a fülkébe.

– Sohasem volt szándékom, hogy elmenjek – suttogta. – A hölgy azonban szemlátomást nagyon vinne magával. Azt hiszem, vele tartok egy darabon, s aztán visszajövök. Mindabban, amit mondott, sok igazság van, de nem akarlak felzaklatni távozásommal. Borzasztó, hogy ilyen hirtelen kell döntenem...

Így suttogott, és ámbár a hercegnő nagyon szerette őt, és szíve vérzett, mert íme, az utolsó barátnője is elhagyja, de egy árva szót sem ejtett, hogy Dzsidzsut maradásra bírja – csak még keservesebben zokogott. Azon tanakodott, mit adjon neki emlékül a családjuknál eltöltött hosszú szolgálatért. Talán valami köpenyt vagy ruhát? Sajnos, minden ruhája nagyon viseltes és szennyes volt – így nem felelt meg ajándéknak. Emlékezett rá, hogy a házban valamerre kallódik egy igen szép dobozka, s ebben őrzi a maga tizenkét araszra nőtt, fényes, puha hajának egy fürtjét. Ezt adja ajándékul, s mellé még az egyik értékes illatszeres dobozát, ami régről, szüleitől maradt rá. Mindezt aztán egy akrosztichon kíséretében átadta Dzsidzsunak: versében arra utalt, hogy most, a lány távozásakor ugyanazt érzi, mint amikor hajfonatát levágták.

– Anyád mindig arra kért, hogy vigyázzak rád – mondta –, és bármi történt is velem, arra még álmomban sem gondoltam, hogy téged elbocsássalak. De azt hiszem, helyesen teszed, ha elmégy, és csak azt kívánom, hogy nálam kedvesebb ember viselje gondodat...

– Tudom, anyám azt akarta, hogy veled maradjak – válaszolta Dzsidzsu könnyezve. – Habár az utóbbi években annyi nehézséget éltünk át együtt, mégsem bírom elviselni, hogy elmenjek, az ég tudja, merre, és itt hagyjalak magadra. De esküszöm az utasok védelmező isteneire, akiknek útközben áldozatot fogok bemutatni, hogy engem sosem lehet tőled úgy elszakítani, mint ahogy hajfürtjeidet levágták.

A nagynéni türelmetlen hangon bekiáltott:

– Mi van Dzsidzsuval? Siessünk, hamarosan besötétedik!

Dzsidzsu, alig tudva, mit tesz, beszállt a kocsiba, és ahogy elindultak, tanácstalanul révedt vissza a düledező házra.

Végül hát Dzsidzsu is elhagyta, az a Dzsidzsu, aki – bár évek óta keservesen nélkülözött minden kis szórakozást és örömet, de soha egyetlen szabad napot sem kért! Ezzel azonban még nem értek véget a hercegnő megpróbáltatásai: most még a megmaradt szolgálói, az a néhány öregasszony is – szerencsétlen totyogó-motyogó vénség mindahány, akiket teremtett lélek nem fogadott volna szolgálatába – azzal fenyegetőzött, hogy elmegy.

– Azt hiszed, zokon veszem tőle? – kérdezte egyikük, Dzsidzsu távozására célozva. – Nem én! Miért is maradt volna, kérdem tőled? És ha már egyszer erről beszélünk, szeretném tudni, mi magunk is ugyan miért tűrjük ezt tovább?

És mintegy kórusban sorolgatni kezdték, hogy a befolyásos emberek közül ki mindenki hívta őket valaha is szolgálatába. Nem, annyi bizonyos, itt nem maradnak tovább!

Beszélgetésük, mely a füle hallatára folyt le, roppantul felzaklatta a hercegnőt. Elérkezett a fagyos hónap.* A környéken elég gyakran hullt a hó, vagy dara szitált, de újra meg újra elolvadt. Ám a Hitacsi palotát körülvevő vadonban, ahová az ágak kusza, sűrű szövevénye egy szemernyi napfényt nem engedett be, felhalmozódott és mind magasabban tornyosult a hó, hogy az ember már-már azt hitte, a Kosi alpok valamelyik völgyébe jutott. Ebben a hó és jég sivatagban még a parasztoknak sem akarózott utat törni, s így a palota több héten át teljesen el volt zárva a külvilágtól.

A hercegnő csak üldögélt és kibámult a hóra. Napjai eddig is elég komoran teltek, de legalább volt mellette valaki, akinek csacsogása néhanapján eloszlatta búskomorságát. De most már odavan Dzsidzsu nevetése, odavan Dzsidzsu könnye, és mialatt a hercegnő éjjel-nappal ott hevert foszladozó díszfüggönyei mögött, úgy emésztette a nyomor és elhagyatottság, mint még sohasem.

Ezalatt Gendzsit a Nidzso-inben teljesen lefoglalta ifjú asszonya, akitől oly hosszú időn át távol élt. Csupán néhány régi barátja kapott hírt felőle. Néha-néha eszébe jutott ugyan a

Hitacsi palota, és eltöprengett, vajon létezhet-e, hogy a hercegnő még most is egymagában él. De semmi sem sürgette, hogy érdeklődjék utána, így elmúlt az újév, de még tájékára sem nézett Szujecumunak.

A negyedik hónapban történt, hogy elhatározta, meglátogatja a hulló virágok falujában lakó hölgyeket, és miután megnyerte Muraszaki beleegyezését, egyik este, a szokott öltözékébe burkolózva, útnak indult. Már napok óta szünet nélkül esett az eső, de most éppen nem szakadt annyira, csak ritkásan szemerkélt. Ekkor feljött a hold is, és hamarosan csodálatos tavaszi éjszaka lett. Ilyen éjszakák holdfényes csendjében azelőtt, régebben is gyakran indult kalandos utakra. Éppen ezek az emlékei foglalkoztatták, és nem is ügyelt, hogy merre hajt, s ekkor, amint hirtelen felpillantott, szeme elé tárult egy sor pusztuló épület, melyeket őserdőre emlékeztető, sűrű növényzet nőtt be. Egy magas fenyőre glicíniainda kapaszkodott: egy-egy fuvallattól meg-megrezzent a holdfényben, s a szellő hátán Gendzsiig szállt a virág enyhe, sejtésnyi illata. A herceg ezen az estén narancsvirág-szedésre indult ugyan, de itt is útjába akadt egy illatos virág, mely szintén méltó rá, hogy élvezze illatát. Kihajolt a kocsi ablakán. Most éppen egy fűzfa mellett haladtak el, melynek ágai a földet söpörték, mióta leomlott a fal, mely valaha támogatta, s úgy megdőlt, hogy törzse szinte elfeküdt a földön. Egészen bizonyos, hogy valamikor látta már ezt a parkot! Igen, igen, ez lesz az! Hirtelen eszébe jutott minden. Persze hogy ez a furcsa hölgy háza! A Hitacsi palotánál járnak. A szegény teremtés! Ugyan mi lehet vele? Azonnal meg kell tudnia. Megállította kocsiját, és magához szólította Koremicut, aki – mint rendesen – most is elkísérte, és megkérdezte tőle, valóban ez lenne-e Szujecumu hercegnő háza.

– Ez az, minden bizonnyal! – válaszolta Koremicu.

– Akkor tudd meg nekem, itt vannak-e még a régi lakói. Most nincs időm, hogy személyesen felkeressem őket, de szeretném, ha te betérnél, és érdeklődnél utánuk. Gondod legyen rá, hogy mindent megtudj pontosan. Nagyon ostoba helyzet adódhat, ha másokat találsz itt helyettük.

A hercegnőnek furcsán telt el a délelőttje: csak üldögélt

kábultan, s egyszerre elaludt, és azt álmodta, hogy apja, a megboldogult herceg, él és egészséges. Álmából felébredve még a szokottnál is nyomorultabbul érezte magát. Szobája, az ablakok alján, teljesen beázott a legutóbbi esőzéskor. Nekiállt és felitatta egy ronggyal, majd azt próbálgatta, hová állítsa a székét. Mialatt ezzel foglalatoskodott, a sok gyötrelemtől felkorbácsolódott a szelleme, ami bizony szokatlan volt nála. Megszületett benne egy vers, s egyszeribe mondta is a sorokat: „Utána sóvárgom, aki már nincs többé, s érette ontott könnyeimmel együtt peregnek a romba dőlt tetőről egyre hulló cseppek."

Eközben Koremicu utat tört magának a ház felé, csak ment, ment, és kereste az élet jelét. Sok ideje ráment, hogy minden zeget-zugot megnézzen, és végül arra az eredményre jutott, hogy a ház elhagyott, lakatlan. Már-már sarkon fordult, hogy ezt hírül vigye Gendzsinek, amikor a hold kibújt a felhő mögül, és megvilágította a ház homlokzatát. Ekkor megpillantott egy félig felhúzott redőnyös ajtót. A mögötte csüngő függöny meglebbent. Mintha lenne ott valaki! Furcsa, de szinte félelem fogta el. Visszafordult, és ahogy közeledett az ajtóhoz, hangosan köszörülte a torkát. Erre bentről kiszólt egy öreg, reszketeg hang:

– Mi az? Ki jár itt?

– Koremicu vagyok – felelte. – Nem szólnál Dzsidzsunak, hogy beszélni szeretnék vele?

– Dzsidzsunak? – szólt a reszketeg hang. – Vele nem beszélhetsz, mert elköltözött. Nem felelnék meg én?

Kimondhatatlanul öreg, károgó hang volt, ennek ellenére Koremicu felismerte róla az egyik udvarhölgyet, akivel régebben már többször találkozott. A ház lakói évek hosszú sora óta hozzászoktak elzártságukhoz, s hogy ilyen váratlanul felbukkant ez a vadászköpenybe burkolózott alak, meglepetést és megmagyarázhatatlan rejtélyt jelentett számukra, s így jó ideig fel sem ébredt bennük a gondolat, hogy a látogató netán más is lehet, mint holmi emberi alakba öltözött rókatündér vagy kísértet. De megnyugtató volt a jelenés illedelmes viselkedése; most oda is jött az ajtóhoz, és így szólította meg őket:

– Az a feladatom, hogy pontosan megérdeklődjem, miként is állnak a dolgok. Ha biztosítasz róla, hogy úrnőd részéről semmi sem változott azóta, hogy eljártunk ide, úgy hiszem, tapasztalhatod majd, hogy az én uram, a herceg őfelsége, most is épp annyira készneк mutatkozik, hogy segítsen rajtatok, mint hajdanán. Rád bízhatom-e, hogy úrnődet értesítsd: ma éjszaka, erre jártunkban, megálltunk itt? Nekem ugyanis jelentenem kell uramnak, hogy üzenetét jóra bíztam . . .

Az idős hölgy és társnője nevetésben tört ki.

– Halld csak! – kiáltották. – Azt kérdezi, hogy úrnőnk élete megváltozott-e, hogy talált-e új barátokat! Hát azt hiszed, fiatalember, hogy még most is ebben a vadonban élne, ha éjjel-nappal egyfolytában nem a te híres hercegedre várna? Bizony, ha akadt volna egy teremtett lélek is, aki segít rajtunk, már régestelen-rég elköltöztünk volna ebből az omladozó romhalmazból. Hívd csak ide Gendzsi herceget, hadd lássa ezt a házat, akkor hamarosan megtudja, mint állnak a dolgok. Úgy bizony! És már évek óta így élünk. Nem hiszem, hogy ember fia valaha olyan időket ért volna meg, mint mi ebben a házban. Mondhatom, csoda, hogy ennyi ideig kibírtuk ezt az életet, mely nekünk és a mi szegény úrnőnknek osztályrészül jutott . . .

Azzal bele is fogtak szenvedéseik és a sorscsapások elbeszélésébe, ez viszont annyira túlment a pillanatnyi célon, hogy Koremicut elfogta a türelmetlenség, és végtére is a szavukba vágott:

– Elég! Elég! – kiáltotta. – Ennyi egyelőre éppen elég lesz! Azonnal visszatérek Gendzsi herceghez, és jelentést teszek.

– De sokáig tartott! – kiáltotta Gendzsi, amikor Koremicu végre ismét megjelent. – Minden úgy van a házban, mint volt? Az egész telket úgy ellepte mindenféle kúszónövény meg bozót, hogy alig ismerek rá.

Koremicu elmondta, hogyan fedezte fel nagy sokára, hogy laknak a házban, miként ismert rá hangjáról Sosóra, Dzsidzsu öreg néniké jére, akitől végre megtudta siralmas történetüket – s ezt Koremicu most el is ismételte.

Gendzsi megrémült a hallottaktól. Mennyit szenvedhetett a

hercegnő hónapról hónapra, eltemetkezve e szörnyű romlás közepette! Elborzadt saját kegyetlenségén. Hogyan is lehetne megérteni, hogy egész idő alatt sorsára hagyta a hercegnőt?

– Most mit tegyek? – kérdezte végül. – Meglátogatnám a szegény hölgyet, de nem ilyen késő éjszaka. De ha nem megyek be most, talán hosszú időbe telik, mire ismét alkalom kínálkozik. Attól tartok, szóról szóra igaz, amit az öreg hölgyek mondtak. Ha nem számított volna visszatérésemre, aligha juthatott volna ilyen körülmények közé, amiket éppen most meséltél . . .

Azzal már készült is a házba, de egyszerre tétovázás fogta el. Nem lenne-e jobb elsőnek is beküldeni néhány baráti sort, s akkor megállapíthatja, igazán ragaszkodik-e a hölgy az ő látogatásához. De nyomban eszébe jutott, milyen rendkívüli erőfeszítésébe kerül a hercegnőnek a válaszolás. Ha ebben a tekintetben nem sokat fejlődött utolsó látogatása óta, akkor jómaga az éjszaka hátralevő részét azzal töltheti, hogy küldöncére vár a feleletért. Már éppen elvetette a gondolatot, mert úgy érezte, nem lehet végrehajtani, amikor Koremicu hozzá fordult:

– Bocsáss meg, de sejtelmed sincs róla, milyen nehéz utat törni a tüskés bozótban. Engedd meg, hogy előre menjek, és a nagy ágakról lecsapdossam a vízcseppeket. Akkor nem ázik át annyira a ruhád.

Így tehát Koremicu előrement, és lovaglóostorával megcsapdosta a bokrokat. De amint a fák alá értek, a gallyakról valóságos zápor hullt a nyakukba (mert még most is ázott volt az erdő a legutóbbi esőtől). Koremicunak vissza kellett mennie: elhozta ura esernyőjét, s ahogy fölébe tartotta, idézni kezdte a Mijagi-no sűrű erdejéről szóló dalt, ahol az ágakról csepegő víz komiszabb minden esőnél. Gendzsi nadrágjának szegélye még így is csuromvizes lett, mire a házhoz értek. Már az elmúlt időkben sem volt könnyű dolog megkülönböztetni, melyik is a főbejárat. Most azonban már ilyen építészeti részletek, mint előcsarnok vagy ajtónyílás, réges-rég nem léteztek az általános pusztulás miatt. Gendzsi belépésének – ámbár elég dicstelen csúszás-mászás útján bírt csak bekerülni – mindenesetre

megvolt az az előnye, hogy teljes titokban történt, és észrevétlen maradt. Végül hát visszatért Gendzsi, ahogy azt a hercegnő kezdettől fogva jósolta! De ujjongó öröme közepette hirtelen rémület fogta el a hercegnőt. Hogyan lépjen elébe a rajta levő szánalmas ruházatban? Már úgy látszott, minden elveszett, de ekkor eszébe jutott, hogy nagynénje hozott neki ruhákat az útra. Gyors pillantást vetett rájuk, ám az a meggyőződése támadt, hogy apja egyiket sem tartaná illő viseletnek, ezért félre is tette őket. A szolgálók illatszerrel átitatott kínai táskába csomagolták a ruhákat, és most, hogy kipakolták, édes illat terjengett belőlük. A hercegnő mégsem fogadhatta Gendzsit a rajta levő ruhában, viszont nem akadt egyebe, amit felvehetett volna. Így aztán, habár kifogásolta nagynénje ízlését, mi mást tehetett, mint hagyta, hogy felöltöztessék az egyik divatos ruhába. Amint elkészült, leült füstös díszfüggönye mögé és várt. Gendzsi nyomban belépett.

– Régen volt, nemde, amikor utoljára láttuk egymást? – kérdezte a herceg. – De nálam ez nem azt jelenti, hogy érzelmeim megváltoztak. Az egész idő alatt vártam, hogy majd hallok rólad, és elhatároztam, nem én leszek az első, aki életjelt ad magáról. Végre a kapud mellett álló fák ismerős csoportja megingatott elhatározásomban, és nem bírtam megállni . . .

Így szólt Gendzsi, s azzal fellibbentette a hercegnő emelvényét körülvevő függöny egyik sarkát és benézett. Mint hajdan, a hercegnőt most is bénító zavar fogta el, és egy ideig csak ült, és egy szót sem bírt válaszolni. Végre, szinte hangtalanul, ilyesmit suttogott:

– Igazán kedves tőled, hogy megtaláltad az utat . . . a vizes bokrokon át . . . ennyi fáradozás . . .

– Félek, nagyon szomorú időket éltél át – mondta Gendzsi –, de ma estétől kezdve hihetsz állhatatosságomban. Az, hogy ebben a kusza, csatakos útvesztőben utat törtem egy szó meghívás vagy biztatás nélkül, ugye megmutatja, hogy van bennem némi ragaszkodás. Meggyőződésem, hogy megbocsátasz, amiért oly sokáig elhanyagoltalak, ha megmondom, hogy egy idő óta senkit sem látogatok. Mivel semmi értesítést nem kap-

tam tőled, fel sem tételeztem, hogy különösebben látni kívánnál. A mai naptól kezdve azonban úgy tekintem, hogy akár írsz nekem, akár nem, nem vagyok nálad alkalmatlan. Így lesz! És ha újra helytelenül viselkednék, most már okkal panaszkodhatsz.

Annyira elkeserítette a herceget, hogy a hölgy az elmúlt évek alatt annyi ínségtől és oly nagy magánytól szenvedett, és maga annyira jóvá akarta tenni, amit vétett, hogy csakhamar már olyan dolgokat kezdett mondogatni, amiket nem is egészen úgy gondolt. Még az is felötlött benne, hogy lemond a tervezett kirándulásról, és itt tölti az éjszakát. A hercegnő azonban annyira kínosnak érezte, hogy háztartása hiányos, s ráadásul a herceg jelenléte akkora zavarral töltötte el, hogy Gendzsi – miután egy ideig eredménytelenül próbálta fenntartani a társalgást – csakhamar keresni kezdte az alkalmat, hogy csendben távozhasson. Eszébe jutott a régi dal: „Fát ültettem, és ágai oly magasra nőttek . . ."* A pusztuló palota körül álló fenyőket mindenesetre nem ő ültette, de úgy látta, bámulatosan magasra nőttek azóta, hogy először járt itt. Milyen gyorsan elmúltak ezek az évek! És arról a gondolatról, hogy az elmúlt idő alatt mit kellett szenvednie a hercegnőnek, eszébe jutottak saját megpróbáltatásai és kalandjai.

– Igen, ha meggondolom, valóban nagy idő múlt el közben – mondta végül. – Az udvarnál nagy változások történtek, sok minden rosszabbra fordult. Egy napon, ha majd lesz rá elég időm, elmondom neked száműzetésem történetét, és mesélek a számkivetettek furcsa életéről, amit azon a kietlen partvidéken élnek. Neked is bizonyára sok mondanivalód lesz arról, mi minden történt veled ezekben a legutóbbi egyhangú és sötét években. Kívánnám, bárha sok barátod lenne, akikkel megoszthatnád gondjaidat. De ha pillanatnyilag én lennék az egyetlen, hozzám fordulhatsz bármivel. Majd meglátod, bármilyen hibáim vannak is, készségesebben senki sem hallgathat meg.

A hold ekkor volt lenyugvóban. A nyugati főbejárat tárvanyitva állt, és mivel a fedett folyosó, amely régebben itt húzódott a ház oldalában, most már teljesen beomlott, a holdfény

akadály nélkül beáradt a helyiségbe, ahol üldögéltek. Gendzsi körülnézett, és a bútorokat, dísztárgyakat mind felismerte. Semmi sem hiányzott, semmit sem mozdítottak el a helyéről. Volt ebben valami furcsa, ha az ember a háznak ezt a minden apróságban változatlan részét összehasonlította a környező kietlenséggel és romlással. Gendzsinek eszébe jutott a történet a rossz fiúról, aki oly nagy örömét lelte abban, hogy összerombolja a pagodát, melyet szegény apja épített fel. A hercegnő nem tudta megakadályozni, hogy apja palotáját ki ne kezdje a pusztulás, de csodálatra méltó volt, milyen kevéssé látszott meg az idő nyoma az ebben a belső helyiségben levő tárgyakon, amelyeket a megboldogult herceg hagyott hátra, s amelyekre oly büszke volt.

Gendzsi gondolatai visszatértek a hercegnőre. A legfélénkebb, a legérzékenyebb teremtés volt, akivel valaha is találkozott – ennek ellenére mozdulataiban és testtartásában volt valami rendkívül előkelő. A hercegnő érdeklődést váltott ki Gendzsiből, akárcsak régen, olyannyira, hogy eltökélte, többé nem veszti szem elől. Hogyan tudja önmagának valaha is megbocsátani, hogy hagyta őt ilyen siralmas helyzetbe jutni? Az volt az igazság, hogy a maga bajai és tervei teljesen lefoglalták. Ez azonban nem lehetett mentség.

Ha ezen éjszakai útjának valami kellemes, divatos szórakozás lett volna a célja, Gendzsi végzetesnek érzi az ellentétet. Ámde a hulló virágok faluját ezúttal különösen unottnak és szomorkásnak látta, és azzal az érzéssel hagyta el, hogy az éjszaka ezen későbbi órái semmivel sem teltek kellemesebben, mint a korábbiak.

Elérkezett a kamói ünnep. Az ünnepségek előestéjén Gendzsinek át kellett esnie a megtisztulási szertartáson, s ugyanakkor egyre-másra érkeztek az ilyen alkalomkor szokásos ajándékok. A köszönőlevelek írása pedig sok idejét elvette. De a Hitacsi palota hölgyének tett ígéretéről mégsem feledkezett meg. A legelső teendő, hogy a palotát ismét lakhatóvá kell tenni; ezért előhívatta legmegbízhatóbb tiszttartóját, és megmagyarázta, mi az óhaja. Egy sereg munkás nemsokára kiirtotta a bozótot, s közben az ácsok deszkákat és gerendákat ci-

peltek, s itt foltozták az épületet, amott megerősítettek egy megdőlt falat, vagy kicseréltek egy korhadt oszlopot, míg végre az egész épület úgy-ahogy dacolni tudott az időjárás viszontagságaival, és biztonságossá vált. Már az is elég volt, hogy Gendzsi emberei ott dolgoztak az épületen, s erre megindult a pletyka, és a legértelmetlenebb híresztelések keltek szárnyra. Mindez kissé zavarba hozta Gendzsit, s inkább távol maradt, de hosszú leveleket írt a hercegnőnek: elmesélte, milyen új helyiségeket építtetett a saját palotája mellé, és felajánlotta, hogy ide beköltözhet, mihelyt elkészülnek. „Keress csak magadnak néhány csinos ifjú komornát és apródot, akiket majd magaddal hozhatsz" – írta a herceg. Arról sem feledkezett meg, hogy külön-külön ne érdeklődjék furcsa, öreg komornái iránt, és figyelmessége a hölgyeket olyan jó hangulatba ringatta, hogy örömükhöz mérten már-már kicsinek bizonyult az ódon palota: hol az égre bámultak, hol arrafelé révedtek, ahonnan a hírnök érkezett, és önfeledten áradt belőlük a hála és csodálat. Közismert volt a tény, hogy Gendzsit nemigen érdeklik hétköznapi nők. Velük kapcsolatban még futó udvarolgatásra sem érzett ingert, beszédük is csak untatta volna; szemlátomást alig vett tudomást létezésükről. Az a kevés kegyeltje, akikkel közismerten bizalmas viszonyban állt, kivétel nélkül egészen rendkívüli tulajdonságokkal megáldott nők voltak. Általános megdöbbenést keltett, hogy egy ilyen válogatós férfi olyan nőre pazarolja figyelmét, akinek nincsen egyetlen testi vagy szellemi kiválósága sem. Abban mindenesetre megegyeztek, hogy bár erről a viszonyról még nem hallottak, de bizonyára régi keletű lehet.

A hercegnő szolgái és kíséretének tagjai, akik nemrég még azt hitték, a Hitacsi palota soha többé nem lát jobb napokat, s ezért nagy sietve másutt kerestek helyet, egymás után ismét megjelentek, és kérték a hercegnőt, hogy vegye vissza őket. Mert a hercegnő jól bánt azokkal, akik őt szolgálták – sőt, talán túlzott elnézéssel is volt irántuk. Azok a családok viszont, ahová emberei közben elszerződtek, leginkább a műveletlen és jelentéktelen hivatalnokok rétegéhez tartoztak, s náluk aztán olyasmiket tapasztalhattak, amit álmukban sem tartottak lehetségesnek; éppen ezért egy cseppet sem titkolták, hogy szívből megbánták kísérletüket.

Gendzsi befolyása most nagyobb volt, mint valaha, száműzetése előtt. Köztudomásúvá vált, hogy a Hitacsi palotát gondjaiba vette, s ettől már bizonyos dicsfény övezte a házat. Egyremásra feltűntek a látogatók, s a nemrég még oly kietlen domboldalon mozgalmas élet alakult ki. A palota azért nyújtott annyira nyomasztó látványt, mert szinte elborították a fák és bokrok. Gendzsi meghagyta, hogy ki kell ritkítani ezt a vadont; a tavakat kitisztíttatta, kedves kis patakokat készíttetett, amelyek virágágyak közt kanyarogtak tova. Mindezeket a munkálatokat roppant sietséggel hajtották végre, hisz még a legegyszerűbb jobbágy és napszámos is tudta, hogy érdemes kedvére tenni annak a hölgynek, akit a herceg – nem tudni ugyan, mi okból – szemlátomást igen nagyra becsül.

A hercegnő két éven át még a régi palotában lakott, aztán beköltözött a Gendzsi által építtetett, új keleti szárnyba. Gendzsi nem sok időt töltött Szujecumu társaságában, de a hercegnő már azzal is megelégedett, hogy egy fedél alatt lakhat vele, a herceg pedig, valahányszor alkalma kínálkozott, hogy felkeresse palotájának ezt a részét, néhány pillanatra benézett Szujecumuhoz, nehogy olyan érzése támadjon, hogy teljesen elhanyagolják. És hogy elcsodálkozott a hercegnő nagynénje, mikor később visszatért a fővárosba – és milyen boldogság fogta el Dzsidzsut úrnője szerencséjének láttán, és mennyire szégyenkezett amiatt, mert nem tartott ki még egy kis ideig a hercegnő szolgálatában! – mindezt még elmesélem. Szívesen folytatnám még egy kicsit a történetet, de most éppen fáj a fejem, s igen fáradt és levert vagyok. Ha kedvező alkalmam kínálkozik, és nem feledkezem meg róla, ígérem, hogy egyszer majd mindezt elmesélem.

HETEDIK FEJEZET

Találkozás a sorompónál

Emlékeztetnem kell rá, hogy az öreg császár halálát követő esztendőben Ijo no Szukét* kinevezték helytartónak egy távoli tartományba, és feleségének – ő volt a rekettyével kapcsolatos történetben szereplő hölgy – vele kellett tartania. A hölgyhöz is eljutottak a Gendzsi száműzetéséről szóló kósza hírek. Azt beszélték, hogy a herceg kegyvesztett lett, és valahol a szumai partvidéken él. Ucuszemi arra kényszerült, hogy közönyt színleljen, de persze igen elszomorodott, és szívesen írt volna a hercegnek. Ámde ha „a szél néha Cukubane hegyein át zúgott" is,* holmi szeszélyes szellőre nem merte rábízni titkát, és mialatt megbízhatóbb hírvivőre várt, hónapok, évek repültek el. Volt idő, hogy úgy tetszett, mintha Gendzsi száműzetése időtlen időkön át tartana, de mindenesetre jóval tovább, mint Ijo no Szuke hivatalának rövidre szabott ideje. Végül mégis úgy fordult, hogy Gendzsi már egy álló esztendeje ismét a fővárosban élt, amikor Ijo hivatala lejárt. Különös véletlen, de ugyanazon a napon, amikor az egykori helytartó kíséretével együtt éppen át akart kelni az oszakai sorompónál, Gendzsinek is arra vitt az útja Isijama felé, mert egy ünnepre igyekezett Kvannon templomába. Ki no Kami, de a volt helytartó számos más barátja és rokona is, eljött a fővárosból Ijo no Szuke elébe, és a vidékről hazatérőben levő társaság éppen tőlük tudta meg, hogy Gendzsi, népes zarándokseregggel, nemsokára ugyanezen az úton vonul el. Ijo no Szuke el akarta érni a sorompót, amíg minden csendes, ezért társaságával már jóval napkelte előtt felkerekedett. De minden kocsijuk zsúfolva volt asszonynéppel meg poggyászokkal, így annyira lassan haladtak, hogy már kivilágosodott, de még egyre Ucsi-ide part menti útján döcögtek. Ekkor jelentették, hogy Gendzsi menete átkelt az atavai úton. Máris megjelentek az első lovasok. A nagy zarándokseregnek már az előcsapata is olyan népes volt, hogy jómaguk nem férhettek el az úton. Éppen ezért Ijo no Szuke álljt parancsolt a határhegy lábánál. A kocsikkal leálltak az út szélére, és a járomból kifogott ökrök hamarosan legelészve csatangoltak a fenyők között. Ezalatt az utasok egy közeli erdőcske árnyában üldögéltek, és várták, hogy a menet elvonuljon.

Bár Ijo no Szuke kísérete nem csupán ennyi főből állt, hiszen egynéhány kocsiját már előre küldte, néhány meg még csak később követte, de társasága még így is igen népesnek tetszett: nem kevesebb, mint tíz kocsijuk volt, s ezeknek ablakában a függönyök, kendők és színpompás ruhák olyan tarkasága virított, hogy az ember inkább hintónak nézte volna a kocsikat, ahonnan nagyvilági dámák szemlélik a Szűz indulását Iszébe vagy Kamóba, nem pedig holmi hétköznapi járműnek, amivel vidékiek tartanak a főváros felé.

Gendzsi közéletbe való visszatérésének tiszteletére az Isijamába induló zarándoklatot ezúttal szokatlanul ünnepi külsőségekkel rendezték meg: a menet élén nemes urak és udvaroncok nagy serege lovagolt, s ezeknek zöme nagy kíváncsian megbámulta az út szélén leállított, hosszan sorakozó tarkabarka kocsikat.

A kilencedik hónap utolsó napján történt mindez, és a barna és piros számtalan árnyalatában tarkálló őszi levelek kiríttak a háttérül szolgáló, téliesen fakó fű mellől. Egyszerre csak a sorompóőr háza mögött már ott libegett-lobogott egy sereg tarka, mindenféle szabású úti köpönyeg: némelyiket gazdag hímzés, némelyiket batikolt minta díszítette. Közeledett Gendzsi fogata. A herceg is megnézte az út szélén álldogáló társaságot, de aztán nyomban leeresztette kocsija függönyét. A vidékről hazafelé tartó utasok üdvözlésére kisereglett sokaságban a herceg felismerte volt apródját és hírnökét, Ucuszemi öccsét, aki akkoriban kisfiú volt még, most pedig már a testőrség kapitányaként szolgált. Gendzsi megparancsolta egyik lovászának, szólítsa ide a fiatalembert, s ahogy ez megérkezett, Gendzsi mosolyogva így szólította meg:

– Remélem, nővéred észrevette, milyen figyelmes vagyok irányában. Bizony nem esik meg gyakran, hogy egészen a sorompóig elébe menjek barátaimnak!

Könnyedén beszélt, de szíve hevesen vert, és egész sereg gyengéd érzés ébredt fel benne, ám ezekre, sietős üzenetében, igazán nem utalhatott.

Évek múltak el azóta, hogy Ucuszemi utoljára emlegette Gendzsit, de sohasem feledte el, ami közöttük történt, s a hercegnek már ez a néhány szavas üzenete is elég volt ahhoz, hogy újra feltámadjon lelki gyötrelme, melybe egyszer már belesodorta őt a sóvárgás.

Amikor Gendzsi visszatérőben volt Isijamából, Ucuszemi öccse, a testőrkapitány, elébe jött a sorompóig, és elnézését kérte, amiért nővére visszatérésének tiszteletére egy nap szabadságra ment. Ucuszemi öccse már kisfiú korában is csinos volt, és Gendzsi annak idején nagy örömét lelte benne. Habár a fiú mindent a hercegnek köszönhetett, hiszen az ő támogatása nélkül sohasem sikerült volna bejutnia a császári testőrségbe, és még kevésbé tudott volna előlépni, mégis azt tette, hogy amikor urának szerencsecsillaga leáldozóban volt, sógorának, a tartományi helytartónak szolgálatába lépett, mert félt, hogy magára haragítja az akkori hatalmasokat. Gendzsi nem akarta mutatni, hogy neheztel rá, de belül érezte, hogy ezt az árulást nehezen fogja megbocsátani a fiúnak. A régi szívbéli jó viszony nem is állt helyre közöttük, de a kapitány így is Gendzsi udvartartásának legkegyeltebb tagjai közé tartozott. Ijo no Szuke fia, Ki no Kami, Kavacsi helytartója lett, így nem is volt itthon. Kisebbik fia, Ukon no Dzso pedig – amint emlékszünk is rá – követte Gendzsit a száműzetésbe, és most a legnagyobb mértékben élvezte a herceg kegyét. Az ifjú testőrkapitány irigyelte is érte, de rajta kívül még sokan mások is, akik annak idején okosabbnak tartották, hogy a bajban magára hagyják a herceget.

Ezután nemsokára Gendzsi magához hívatta a kapitányt, és levelet adott át neki nővére számára. „Tehát tovább szövődik az ügy, melyről a herceg azt hitte, hogy akkor régen véget ért" – töprengett el a fiatalember, míg a levéllel úton volt Ijo no Szuke háza felé. Gendzsi levele így szólt: „Nem olyan volt-e legutóbbi találkozásunk, mintha a sors keze irányította volna? Bizonyos, hogy magad is így érzed." A levélhez ezt a verset mellékelte: „Bár a sors akarata volt, hogy a tó mellett találkozzunk, de hasztalan, mert száraz partján nem bukkanunk rá a szerelmesek kagylójára."* És még hozzáfűzte: „Mennyire irigylem azt, ki őrt áll a hágónál."*

– Remélem, küldesz választ – mondta a kapitány nővérének. – A herceg úgy érzi, hogy akkoriban helytelenül viselkedtem vele szemben. Nagyon örülnék, ha a régi jó viszony helyreállna közöttünk. Bár az ilyesfajta levélváltásnak nem sok célját látom, de ha valaki nekem olyan levelet írna, amilyen feltételezhetően ez is, igyekeznék udvariasan válaszolni. Ezért nem is kárhoztatna téged senki, de még kevésbé gondolnának roszszat egy asszonyról azért, mert kimutatja, hogy egy kevéske ártatlan hízelgés nincs éppen kedve ellenére.

Ucuszemi még most is olyan félénk és tapasztalatlan teremtés volt, mint évekkel ezelőtt. A hang, melyet öccse megütött, a legnagyobb mértékben megrémítette, és esze ágában sem volt, hogy öccse érdekében kacérkodni kezdjen a herceggel. Az persze hízelgett neki, hogy ilyen levelet kap, és végül meg is ígérte, hogy válaszol. Leveléhez akrosztichont mellékelt, melyben elmondta: az oszakai sorompó nem volt könnyeinek gátja, de Oszaka dombja sem jelentette az igazi viszontlátás hegyét.*

Ucuszemi Gendzsit életének legboldogabb és egyben legfájdalmasabb szakaszára emlékeztette. Éppen ezért gondolatai gyakran visszatértek rá, és időről időre ezután is írt neki.

Ijo no Szuke már igen öreg volt, s ekkortájt romlani kezdett az egészsége. Mivel érezte, hogy közel a vég, magához hívatta fiait, és elrendezte velük földi dolgait. De ifjú feleségének jövője mindennél nagyobb gondot jelentett számára. Mindegyik fiának szavát vette, hogy az asszony minden kívánságát teljesítik, és éppen úgy viselkednek vele szemben, mintha jómaga még élne. Fiainak fogadkozásai azonban nem nyugtatták meg, és éjjel-nappal, minden órában hívatta őket, és újabb meg újabb ígéreteket csikart ki belőlük. Annyi évi szenvedés után Ucuszemi nem hitte, hogy a sors bármi boldogságot tartogas-

son számára. Már látta önmagát, amint – férje halála után – őt, a hívatlan vendéget, egyik rokona a másikhoz küldözgeti, és ez az eshetőség elvette minden életkedvét. Ijo nagyon jól tudta, mi jár az asszony eszében. Úgy szerette volna megvigasztalni és védelmezni, hogy ha az élet utáni vágyával bárki is meghosszabbíthatná önnön életét, Ijo sohasem hagyja el Ucuszemit. Kedvéért valóban a paradicsom örömeiről is lemondott volna, csak hogy szelleme itt maradhasson a földön, és minden bajtól megóvhassa az asszonyt. Egy csöppet sem bízott fiainak ígéreteiben, és a legsötétebb sejtelmek gyötörték: úgy is halt meg, keserűen hadakozva a sors ellen – de már nem tudott megbirkózni a rátörő betegséggel és az öregséggel.

Ucuszemi mostohafiai – akiknek fülében még ott csengett haldokló apjuk intelme – egy ideig legalább felszínes jóindulattal bántak vele. Kedvességük azonban csakhamar elpárolgott, és a hölgy egy idő múlva igen kínosnak érezte helyezetét. Kétségtelen, hogy ezt inkább a körülmények váltották ki, nem pedig gyámolainak rosszindulata. Mégis az volt az érzése, hogy céltudatosan üldözik, s élete könnyek és sirámok szakadatlan láncolata lett. Egyedül Ki no Kami mutatott iránta részvétet:

– Kérlek, ne titkolj el semmit előttem – mondta ez. – Apám hőn óhajtotta, hogy segítsek rajtad, de mit tehetek, ha így titkolózol?

Így aztán bárhová ment is az asszony, Ki no Kami követte. Ucuszemi emlékezett rá, mindig is milyen szerelmes volt belé a fiú – és szándéka most is hamarosan nyilvánvalóvá vált. Az asszony azonban éppen eleget szenvedett már életében. Miért várja ölbe tett kézzel mindazt az újabb szenvedést, amit a sors még tartogat számára? Egy árva szót sem szólt senkinek, elhívatta gyóntatóatyját, és letette a szerzetesi fogadalmat. Hölgyei és cselédei persze megrettentek e váratlan lépésétől, Ki no Kami pedig egyenesen személyes sértésnek vette. „Pusztán azért tette, mert rajtam akar bosszút állni – híresztelte. – De nagyon fiatal még, és hamarosan emésztődhet majd, hogyan bírja elviselni azt a sorsot, élete egész hátralevő részében."

Bölcselkedése azonban egyáltalában nem úgy hatott hallgatóira, ahogy azt jómaga várta.

NYOLCADIK FEJEZET

A festészeti vetélkedő

Emlékezünk, hogy Rokudzso halála után Gendzsi úgy döntött, legjobb, ha a hercegnő lánya, Akikonomu, nála lakik mindaddig, míg el nem érkezik az ideje, hogy az udvarban bemutassák. Az utolsó pillanatban azonban megváltoztatta szándékát, mert ez a lépése nagyon is leplezetlen kihívást jelentett volna Szuzaku, a leköszönt ifjú császár, Akikonomu csodálója felé. Ámbár úgy intézkedett, hogy az ifjú hölgy továbbra is a hatodik kerületben levő palotájában lakjék, maga igen komolyan vette felelősségét e boldogtalan árva iránt, és gyakran tett nála hosszabb látogatásokat. Most már véglegesen megállapodott Fudzsicubóval, hogy Akikonomu hamarosan a császári udvarba megy, de óvatos volt, és mások jelenlétében nem beszélt tervéről. Ezért a világ mindössze annyit látott, hogy a lánynak annyi támogatást nyújt, és úgy irányítja, ahogy azt a család barátjától, a lány gyámolítójától, el is lehet várni.

Szuzaku bizony keserű csalódást érzett, amikor meghallotta, hogy a hercegnőt a gyermek császár kezére játsszák. Gyakran eszébe jutott, hogy ír a lánynak, de ugyanakkor tartott is a botránytól, mely kitörne, ha vonzalma kitudódnék. Amikor aztán végre elérkezett a napja, hogy a lányt bemutassák az udvarnál, mégis egyszeribe elhagyta minden józansága: roppant értékes, pompás ajándékokat válogatott össze kincseskamrájából – fésülködő dobozokat, papírhulladék-tartót, füstölőszerek tárolására szolgáló ládikókat –, és elküldte Akikonomu palotájába. Minden darab méregdrága anyagból készült, finom munka volt. De küldött rengeteg finom illatszert, füstölésre és ruhák illatosítására egyaránt, s az ajándékcsomagokból olyan illat áradt, hogy mérföldnyi körzetben is érzett.

E különcködő tékozlás egyrészt felfedte Szuzaku érzelmeit, de volt vele más, egészen határozott célja is: főként a hölgy gyámjának bosszantására szánta, hisz jól tudta, nyomban megmutatják neki a csomagok tartalmát. Gendzsi történetesen éppen ott járt, amikor a jó szagú csomagok megérkeztek. Akikonomu szolgálói tüstént meg is mutatták neki a küldeményeket, és közölték, hogy honnan érkeztek. A herceg találomra kivette az egyik fésülködő dobozt: elbűvölően szép, finom munka volt. Volt ott egy másik, virágmintás dobozka is a díszfésűknek, amelyeket a hölgyek hajukba tűzve viseltek. Az egyik virágszirom kellős közepén valami írás látszott. Jobban megnézte – egy költemény volt:

„Ne térj vissza!" Mert rám hárult,
rám, ki legkevésbé akartam,
hogy számüzzelek téged égi parancsra.
Tudom, nem hozzám, de másokhoz, kik most küldenek,
*fogsz majd visszatérni.**

Bármi történt is, Gendzsi ilyen helyzetben óhatatlanul arra gondolt, jómaga vajon mit érezne hasonló esetben. Elképzelte, hogy akkoriban, évekkel ezelőtt, ő szeret bele valakibe, és a szeretett nő nyomban oly messzi, messzi vidékre távozik; ő pedig, ahelyett hogy teljesen elfeledné – ami talán természetes lenne –, évről évre vár rá türelmesen – ám amikor végre visszatér a hölgy, megtudja, hogy másnak szánták már. Gendzsi mindezt végiggondolta, és belátta, hogy ez bizony fájó lehet. Saját tapasztalataiból tudta, hogy Szuzaku mostani tétlen élete – hisz lemondott minden hivataláról – csak súlyosbítja a helyzetet. Igen, egészen bizonyos, hogy keserves időket él át! Gendzsi most fájó szívvel gondolt rá, minek is indítványozta, hogy az ifjú hercegnőt bemutassák az udvarnál. A múltban igazán minden oka megvolt rá, hogy rossznéven vegye bátyjának irányában tanúsított magatartását. A legutóbbi időben azonban Szuzaku részéről mást sem tapasztalt, mint szeretetet... Gendzsi hosszú ideig gondolataiba temetkezve álldogált. Mindez igen bonyolult volt. Végül odafordult Akikonomu udvarhölgyeihez, akik egyre nézegették a pompás ajándékokat, és megkérdezte, úrnőjük megírta-e már a válaszköltményt.

– Bizonyára levél is érkezett ezekkel a holmikkal – fűzte hozzá.

Valóban, levél is jött, és az udvarhölgyek el is olvasták, de erősen kételkedtek benne, hogy az Gendzsi szeme elé kívánkoznék, így hát nem is igyekeztek előkeríteni.

A hercegnőt mélyen elszomorította a hódolat e megnyilvánulása olyan férfiú részéről, akivel többé nem tarthat fenn semmi kapcsolatot. Mit válaszoljon neki? Szolgálónői azonban köréje tolongtak, és egyre erősködtek, tűrhetetlen udvariatlanság lenne úgy elbocsátani a hírnököket, hogy egyetlen köszönő sort sem küld velük, de Gendzsi is azt mondta neki, eszébe ne jusson, hogy nem válaszol – néhány szó is megteszi. Nem kétséges, hogy igazuk volt. Szuzaku figyelmessége roppantul zavarba hozta a hercegnőt; viszont pontosan emlékezett, menynyire csinos, milyen választékos megjelenésű volt a császár azon a búcsúztatási ünnepen. Szuzakunak akkor könnybe lábadt a szeme. Bár mindennek oly sok éve már, de mintha tegnap történt volna, oly világosan fel tudta idézni az akkor benne megmozduló gyermeki vonzódást és csodálatot, melyet az ifjú császár váltott ki belőle azon a reggelen, amikor megkoszorúzásra elment a palotába. De más emlékek is vegyültek ebbe, így például anyja, Rokudzso hercegnő és a vele töltött hosszú száműzetés körül kezdtek keringeni gondolatai. Levelet nem írt, csupán ezt a költeményt:

„Ne térj vissza!" Sirva hallgattam e szavakat,
gondolván, hogy ez az akaratod,
mivel égi parancs rendelte számüzetésemet.
Most, hogy hallom, fájlaltad távozásom,
ismét sirok.

Az ajándékokat hozó hírnököket gazdagon megjutalmazták, és útjukra bocsátották. Gendzsi nagyon szerette volna látni a lány válaszát, de az vonakodott megmutatni.

Akikonomu kis termetű volt és törékeny. Milyen jól illett

volna melléje Szuzaku, a maga szinte lányos szépségével. A császár viszont évekkel fiatalabb a hercegnőnél, voltaképpen alig nőtt ki a gyereksorból. Titokban (hisz panaszszavát nem lehetett hallani) talán bizony a hercegnő is ellenzi a tervet, melyet Gendzsi az ő társadalmi érvényesülése érdekében kovácsolt? Ez a gondolat fájó nyugtalansággal töltötte el a herceget, de már túlságosan késő volt rá, hogy semmisnek jelentsék ki az ügyet, s többet nem is tehetett a lányért, mint hogy vele maradt egy kicsit, és a lehető legkedvesebb és legtapintatosabb módon ellátta tanácsokkal, hogyan viselkedjék a rá váró új életben.

Ezután a herceg megbeszélést folytatott az udvari kamarásokkal, akik a hercegnő bemutatásának előkészítésével foglalkoztak, és miután kellőképpen megállapodott velük, a Palota belső részébe ment. Nem akarta, hogy a dolognak olyan látszata legyen, mintha különösen szorgalmazná a lánynak az udvarba való felvételét, vagy hogy a lány rokona vagy gyámjaként tartózkodik a Palotában. Ezért igyekezett jövetelének olyan színezetet adni, hogy egész egyszerűen látogatóban van itt.

Akikonomu hercegnő palotája híres volt arról, hogy ott rendkívül sok szép udvarhölgy teljesít szolgálatot. Közülük sokan nemrég még otthon, a szülői házban laktak. Most azonban teljes számban egybegyűltek, és valóban káprázatos látványt nyújtottak, midőn úrnőjük kíséretében megérkeztek az udvarba. „Ha élne Rokudzso – gondolta Gendzsi –, milyen nagy buzgalommal ügyelne e nevezetes nap eseményeire!" S ahogy eszébe jutott, milyen sok, páratlan adottsága, milyen sziporkázó szelleme volt Rokudzsónak, érezte, halálával mekkora veszteség érte nemcsak őt, de az egész udvari életet. Olyan egyedülálló volt Rokudzso testi és szellemi tökéletessége (mert most így érezte Gendzsi), hogy valahányszor ismerőseinél tehetségre, műveltségre bukkant, tüstént eszébe jutott, milyen középszerű csak minden képességük, mihelyt összeméri őket Rokudzsóval.

Akikonomu bemutatása napján Fudzsicubo a Palotában tartózkodott. Amikor közölte a császárral, hogy eddig ismeretlen

látogatója lesz, az igen komolyan és figyelmesen hallgatta. Eszes, vidám, a korához képes nagyon is érett gyermek volt. Fudzsicubo beszélt neki a hercegnőről, majd így folytatta:

– Láthatod, hogy igen jelentékeny hölgyről van szó. Ha ma este eljön, légy nagyon udvarias és hagyd a szokott csínyjeidet...

A császár nem felelt, de magában azt gondolta, hogy ha a hölgy valóban annyira felnőtt és tekintélyes személy, akkor nemhogy kötekedni nem kíván vele, de félni fog tőle. Nagy volt az öröme, amikor késő este megjelent egy igen félénk, bátortalan lány, aki annyira kicsinyke és törékeny volt, hogy semmiképp sem tetszett felnőttnek. A császár nagyon csinosnak látta, de azért Csudzso kislányával sokkal kevésbé volt elfogódott, hiszen az már egy ideje ott lakott a Palotában, és igen pajtáskodó, kedves lányka volt, az újonnan érkezett hercegnő viszont roppant hallgatagnak és félénknek mutatkozott. De ha igen nehéznek érezte is, hogy vele megbarátkozzék, látta – részben abból az általános hódolatból, melyet a hercegnő, mint Gendzsi védence iránt tanúsítottak, részben abból, hogy kiszolgálása, öltöztetése olyan előkelően ment végbe –, hogy a hercegnő, habár nem tudni biztosan, miért, de fölöttébb fontos személyiség. Ezért aztán a császár egyformán gyakran engedte meg a két hölgynek, hogy társaságában legyenek, de ha napközben valamely játékához vagy szórakozásához társat keresett, Akikonomut csak ritkán hívatta.

To no Csudzso kifejezetten azzal a szándékkal mutatta be lányát az udvarnál, hogy a császárral egykor osztozzék majd az uralkodásban. A hatalmas vetélytársnő jelenléte éppen ezért komoly gondot szerzett neki.

A költemény, mellyel Akikonomu hercegnő az excsászárnak köszönetet mondott ajándékaiért, csak fokozta annak nyugtalanságát. Tudta, hogy még gondolatban sem szabad foglalkoznia Akikonomuval, de ez valóban nagyon nehezére esett. Még egyre veszteségén tépelődött, amikor Gendzsi látogatóba érkezett hozzá. Sokáig elbeszélgettek különféle ügyekről, majd beszélgetésük során szóba került az Akikonomu Iszébe történt távozása alkalmával megtartott ünnepség is. Ez a téma már

korábban is gyakran szóba került, de mint mindig, most is lezárult a beszélgetés anélkül, hogy Szuzaku csak halványan is utalt volna rá, miért érdekli őt annyira ez a tárgy. Gendzsi természetesen nem árulta el, hogy ismeri titkát, de roppantul szerette volna tudni, milyen méreteket öltött ez a titkolt szenvedély, és ellenállhatatlan kényszert érzett, hogy próbára tegye mostohabátyját, s ezért apró történeteket mesélt el a hölgyről, majd meg rátért a császári udvarba történt bevonulására is. Nyomban látszott, hogy Szuzaku roppantul szenved e beszéd közben, mire Gendzsi elszégyellte magát tapintatlansága miatt, és gyorsan más irányba terelte a beszélgetést.

A Szűz koszorúzási szertartásánál a császár szemtől szembe láthatja az avatásra váró hölgyet, s az egész szertartás alatt nincs közöttük függöny. Szuzakunak éppen ezért tudnia kellett, milyen Akikonomu hercegnő – ez pedig több volt, mint amenynyivel Gendzsi dicsekedhetett, hiszen a hercegnő őt mindeddig csak világítatlan helyiségben vagy díszfüggönye mögül fogadta. Tulajdonképpen mi jelenthette a lány vonzóerejét? Mi lehetett az, ami a volt császár szívében olyan szenvedélyt ébresztett, mely annyi évet túlélt? Ez a kérdés nyugtalanította a herceget, és csaknem irigyelte bátyját, mert az bizonyára többet tud nála. A hölgy nyilvánvalóan igen szomorkás természetű és nehezen hozzáférhető lehet. Ha néha önfeledtté tudna válni, és egy kicsit érződnék rajta ifjúságának heve, akkor idővel talán reménye lehetne rá, hogy egy pillanatra olyannak láthatja a lányt, amilyen valójában! De minthogy a hölgy komolysága, húzódozása úgyszólván csak fokozódott, minden találkozásuk csak megerősítette Gendzsinek azt a meggyőződését, hogy e hallatlan tartózkodás mögött lebilincselő, elbűvölő természet rejtezik.

Most, hogy a császár egész idejét az udvartartásához tartozó két hercegnő között osztotta meg, Hjobukjo herceg teljesen lemondott a gondolatról, hogy másodszülött lányát bemutassa az udvarban. Talán kínálkozik rá alkalom, később, amikor a császár olyan korú lesz, hogy maga is belátja, ez a kapcsolat nem éppen megvetendő. Mostanában szemlátomást teljesen egyenlően osztogatja kegyét az erre számot tartó két hölgynek.

A császár nagy örömét lelte a festményekben, és ez a vonzódása azt eredményezte, hogy már maga is igen ügyesen festegetett. Úgy esett, hogy Akikonomu hercegnő is igen bájos képeket tudott készíteni, s amint ez a császár tudomására jutott, minduntalan hívatta, hogy együtt rajzolgassanak. Az udvartartásához tartozó hölgyek közül mindig is azokhoz ragaszkodott különösképp, akikről hallotta, hogy szeretik a képeket. Természetes volt tehát, hogy különösen rajongani kezdett a szép hercegnőért, mihelyt megtudta, hogy a festegetés a legkedvesebb időtöltése. A hercegnő képei nem valami különleges alkotások voltak, hanem ügyesen odavetett vázlatok – így már az is izgalmas játék volt, ha az ember rajzolás közben megfigyelhette a hercegnőt. Valahányszor a hölgy bájosan ott kuporgott a heverőn a császár mellett, s egy-egy percnyi szünetet tartott, kezében megállt az ecset, és elgondolkodott a következő ecsetvonáson, olyan nagyon kedves látvány volt, hogy egészen meghódította a gyermek császár szívét. Hamarosan már óránként bejárt a hölgy szobájába, és To no Csudzso egész komolyan tartott tőle, hogy lánya végül is elveszti elsőbbségét. Ámde elhatározta, hogy nem hagyja magát kiütni a nyeregből, és a maga talpraesett, ötletes módján hamarosan készen állt a terve, amellyel véget vethet e fenyegető helyzetnek. Magához hívatta a birodalom legügyesebb festőit, és szigorú titoktartásukat kérve, megrendelt tőlük egy sereg képet, s meghagyta, olyan legyen mindahány, amilyet ember szeme még nem látott. Verses elbeszélések illusztrálásáról volt szó, mert ez előnyösebb, mint a kötetlen témájú alkotás, hiszen mondanivalóját a gyermeki elme könnyebben megérti; de a kiválasztott történetek is nagyon érdekfeszítőek és izgalmasak voltak. Ezeken az illusztrációkon kívül még a *Hónapok* című képsorozatot is el akarta készíttetni – vonzó téma! – külön erre az alkalomra írandó szöveggel. Ahogy eljött az ideje, Csudzso hercegnő* megmutatta a képeket a császárnak, s ez természetesen nagy érdeklődést tanúsított irántuk, sokat kérdezősködött a festményekről, majd megjegyezte, hogy Akikonomu hercegnő is bizonyára szívesen megnézné a képeket. Csudzso hercegnő azonban akadékoskodott, és bár őfelsége

megígérte, hogy senki másnak nem mutatja meg a képeket, és roppant gonddal egyenesen átviteti őket a másik hercegnő lakosztályába – Csudzso hercegnő mégis vonakodott megválni tőlük. Gendzsi hallott a dologról, és mulattatta, hogy To no Csudzso még most is olyan gyermekded lelkendezéssel kap az ilyen rejtegetősdin, mint ifjú éveiben.

– Sajnálkozva hallom – mondta Gendzsi a császárnak –, hogy Csudzso hercegnő eldugja előled a képeit, és nem engedi meg, hogy magaddal vidd, és nyugodtan megnézegethessed őket. Úgy látszik, hogy a képek miatt még meg is haragudott és civakodott, s ez bizony illetlenség. De van énnekem néhány régi, szép képem. Majd elküldöm neked azokat.

A Nidzso-inben több szekrény telis-tele volt képekkel, közte akadtak újabbak és régiek egyaránt. Gendzsi Muraszakival együtt átvizsgálta a szekrények tartalmát, megnézegette az egész gyűjteményt, és félretette azokat, amelyek az akkori ízlésnek leginkább megfeleltek. Persze, sok illusztráció akadt ott az *Ének az örök bánatról** meg a Vang Csao-csün históriájához.* Mindkettő igen érdekes és megható történet, de az adott esetben egyik sem látszott alkalmasnak, így nem vehették hasznukat. Gendzsinek ekkor eszébe jutott, hogy vázlatai, amelyeket szumai és akasi tartózkodása alatt készített, bizonyára lekötnék a kis császár figyelmét. Behozatta a ládikót, melyben a képeket őrizgette, s ezt az alkalmat használta fel arra, hogy mindet megmutassa Muraszakinak. Még ha olyasvalaki nézi is végig a képeket, aki keletkezésük körülményeit nem ismeri, de ha csak a legcsekélyebb érzéke van is ilyen dolgok iránt, mély megindultságot érezhet a vázlatok láttán. Képzelhető, milyen meghatódottan nézegette őket az asszony, akinek számára minden egyes kép válasz volt régi tépelődéseire, szorongásaira, melyekből – mint valami rossz álomból – akkoriban nem is remélt ébredést. Muraszaki elmondta, mit szenvedett azokban az átkos emlékű napokban – eddig sohasem beszélt erről ilyen részletesen. De miért is nem küldött el Gendzsi néha egy-egy képet? Mennyi vigaszt és megnyugvást nyújtott volna! És Muraszaki elmondta ezt a költeményt: „Jobb lett volna, ha magányomban elnézegetem a halászok lakta tájról festett képeket, mint hogy naphosszat a semmibe révedjek!" Könnyekig meghatotta Gendzsit, és ezzel a költeménnyel válaszolt: „Rút idők jártak akkoriban, de azokban a napokban egyetlenegyszer sem fájt a szívem annyira, mint most, hogy együtt nézzük a képeket, melyekben a múlt tükröződik."

Csak még egyvalaki volt, akinek Gendzsi megmutatta ezeket a képeket: Fudzsicubo, az egykori császárnő. Ahogy most Gendzsi egyenként végignézte az egész gyűjteményt, hogy kiválaszthassa a legjobb vázlatokat, melyek hűséges képet nyújtanak a különböző öblökről és folyótorkolatokról, egész idő alatt az járt az eszében, vajon hogy zajlik az élet Akasiban, vendéglátó házigazdája otthonában.

Mihelyt To no Csudzsónak tudomására jutott, milyen előkészületek folynak a Nidzso-inben, maga újra átnézte képeit, mindet vászonra húzatta, elefántcsont tekercselő pálcikával és szalagokkal* szereltette fel őket. Mindez a harmadik hónap tizedik napja tájt történt. Kellemes idő járta, a dolgok a legjobb úton haladtak, és mindenki pompás kedvében volt. Egyébként is olyan időszakba érkeztek, amikor az udvart semmiféle fontos ünnep vagy vallási szertartás nem foglalta le, s így szakadatlanul gondoskodhattak könnyebb szórakozásról, amiben a császár mindig nagy kedvét lelte: naphosszat mást sem csináltak, mint hogy egyik tekercset a másik után bontogatták. Az udvarban ugyanis mindenkinek az lett a becsvágya, hogy felkutasson és a Palotában bemutasson valami képet, ami elnyerheti a császár különös tetszését. Akikonomu hercegnő és Csudzso úrhölgy hívei is rengeteg képet gyűjtöttek össze. Mind közül a verses elbeszélésekhez készített képsorozatok voltak a legnépszerűbbek. Akikonomu gyűjteményének erősségét elismerten nagy hírű, régi művek jelentették, míg Csudzso úrhölgy a kor legtehetségesebb festőit részesítette előnyben, s így gyűjteménye, melyben a kor ízlésének minden irányzata képviselve volt, első látásra valósággal elkápráztatta az embert. A császár udvarhölgyeinek véleménye megoszlott. A legértelmesebbek zömmel a régi művészet mellett kardoskodtak, mások jobban kedvelték a jelenkor festészetét. Általában azonban inkább az újabb művek arattak nagyobb tetszést.

Történt, hogy Fudzsicubo, időnként esedékes látogatására, éppen megérkezett az udvarhoz, s futólag megtekintette mindkét fél kiállított képeit; elhatározta, hogy elhalasztja szokásos vallási gyakorlatait, és idejét a képek alapos tanulmányozásának szenteli, mert a festészet iránt mindig nagy érdeklődés élt benne. Amint meghallgatta a régi és az új művészet hívei közt folyó élénk vitákat, azt indítványozta, hogy a jelenlevők oszoljanak két csoportra. Akikonomu pártjának fő támasza Heinaisi no Szuke, Dzsidzsu no Naisi és Soso no Mjobu volt, míg Daini no Naisi no Szuke, Csudzso no Mjobu és Hjoje no Mjobu a másik oldalra, Csudzso úrhölgy oldalára állt. Az említett hölgyeket a kor legszellemesebb nőiként tartották számon, és Fudzsicubo úgy vélte, pompás szórakozásnak ígérkezik a két csoport szellemes és okos vetélkedése.

A vitában elsőnek minden verses elbeszélés ősi mintáját, *A bambuszarató történetét** állították szembe *Az odvas fá*ból vett, Tosikagéról szóló mesével. A régi művészet hívei ilyen szavakkal szálltak síkra választásukért:

– Elismerjük, hogy a történet szálai, akárcsak az ízek az öreg bambusztörzsön, melyben rábukkantak a hősnőre, az idők folyamán kissé meglazultak. Viszont Kaguja úrhölgy, akinek lényéhez e világ szennyéből egy szemernyi sem tapadt, s aki gondolkodásában és cselekvésében egyformán nemes, visszavisz bennünket az istenek korszakába, és ha története nem nyeri meg tetszéseteket, ennek csak egy oka lehet: olyan dolgokról szól, amelyekhez a ti ledér gondolkodásotok nem ér fel.

Erre a másik oldalról így válaszoltak:

– A felhők fölötti birodalomig, ahová Kaguja úrhölgyet felemelték, valóban nem ér fel értelmünk, és kételkedünk is benne, hogy ez a birodalom létezik egyáltalán. De ha a történetnek csupán világi oldalát szemléljük, láthatjuk, hogy a hősnő egy bambusztörzs egyik ízéből jött elő. Ez pedig a történetet már eleve az alacsonyabb rendű élet körébe utalja, amit nyomban visszatetszőnek érzünk. A történet szerint a hölgy lényéből olyan ragyogás áradt, mely bevilágította nevelőapja házának minden zegét-zugát. Ámde jól emlékezünk, hogy ez a tűzijáték elég szegényesnek bizonyult, mihelyt őfelsége palotájának pazar fényével kellett megmérkőznie. Egyébként a tűzálló patkánybőrrel kapcsolatos epizód elég laposan végződik, mert Abe no Osi* több ezer aranyat áldozott megszerzésére, ám alighogy a bőrt alávetették a próbának, a lángok első fellobbanására máris megsemmisült. Még siralmasabb Kuramocsi herceg* kudarca: tudta, hogy a tündérországba elég nehéz eljutni, ezért meg sem kísérelte, hanem szerencsét próbált a drágakövet termő fa egyetlen ágával . . . melyet aranyművesével készíttetett el. Persze az első karcolásnál leleplezték turpisságát.

A képeket Kosze no Omi* festette, a szöveg kézirata pedig Ki no Curajki* műve volt. A képet kínai selyemre húzott kanjai papírra festették. Borítója lilásvörös volt, a tekercselő pálcák szantálfából készültek. Kétségtelen, hogy különleges kiállítású volt. Az új irányzat hívei most hozzáláttak, hogy védelmükbe vegyék a maguk választását.

– Szél és hullámok hányták-vetették Tosikagét* – kezdték –, de ő fejest ugrott a viharzó tengerbe, és amikor egy ismeretlen partvidéken kivetette a víz, a szenvedések és bajok ellenére is bátran folytatta küzdelmét a maga elé tűzött célért, míg végre idegen országbeli udvarnál,* de a mi birodalmunkban is, sikerült elismerést szereznie csodálatos tudományával, melynek megszerzéséért úgy megszenvedett. Mindenkit érdekelnek az ilyen rettenthetetlen hős kalandjai, mert ezek kapcsán összehasonlítást tehet a tengeren túli ország és a mi birodalmunk, a Felkelő Nap Országának szokásai között. Egyébként ezeket az ellentéteket híven tükrözi a festmények stílusa és a szövegezés is.

A képeket egyfajta vastag papírra festették – ilyenből szoktak csíkot leszabni költemények írásához is. A külső borító kék papírból volt, a tekercselő pálca pedig sárga jádéból. Cunenori* volt a festője, a szöveget pedig Ono no Micsikaze* írta le – olyan együttes volt ez, melynél divatosabbat, korszerűbbet képzelni sem lehetett. Ilyen előnyökkel a régi művészet hívei nem vehették fel a versenyt: Csudzso úrhölgy pártja fölényes győzelmet aratott.

A következő vetélkedésnél az *Iszei történeteket** mérték össze So Szammi* históriájával. Hosszadalmas vita alakult ki, de itt sem tévesztethetett célt az a tény, hogy So Szammi kellemes és szerencsés életkörülmények között élő emberek sorsával foglalkozik, az udvari élet eseményeit ábrázolja, és olyannak mutatja be a világot, amilyennek napjainkban mi magunk is látjuk, éppen ezért művét az ifjú hölgyek bírálatukban sokkal vonzóbbnak mondták. Heinaisinak ellenkező véleménye volt, és síkraszállt érte ezzel a költeménnyel:

– Talán nem is érdemes felkutatnunk Isze vizeinek mélyét?! Eljön az idő, hogy nyoma vész titkainak, mint ahogy a parton hagyott lábunk nyomát is elmossa a tenger árja . . . – Majd így folytatta: – Narihira* dicsőségét elhomályosíthatják-e ezek a modern, hatásvadászón felcicomázott, szószaporító kis mesék?

Daini no Naisi no Szuke ezzel a költeménnyel válaszolt:

– A mi hősünk magasra, a fellegekbe tör.* Megvetéssel néz a zátonyos vizekre, melyekre mélységes mély víznél is nagyobb súllyal telepszik az idő.

– Nos – mondta Fudzsicubo –, a becsvágy, mely Hjoje hercegét* fűti, kétségkívül igen értékes tulajdonság. De őszintén remélem, hogy az iránta és a hozzá hasonlók iránt táplált csodálatunk nem juttat oda bennünket, hogy feledésbe hagyjuk merülni Laigo kapitány dicsőségét! – És elmondta ezt a költeményt: – Tán az Isze parti öreg halászt sem érdemesítjük többre, mint a hínárt, mely apálykor felbukkan, majd a növekvő árral eltűnik a megvetés tengerében?

Az ilyen asszonyi viták bizony időtlen időkig eltarthatnak anélkül, hogy a vitázók véleménye valaha is találkoznék. Nem is lehet felsorolni azokat az érveket és ellenérveket, amelyek egy-egy festmény kapcsán elhangzottak. Egyébként a jelenlevő ifjabb és kevésbé tekintélyes udvarhölgyek, akik pedig a világ kincséért sem akartak elszalasztani egyetlen bemutatott képet sem, egészen hátra szorultak, s végül alig láthattak valamit, hiába tartoztak akár a császár, akár Fudzsicubo kíséretéhez. Ez aztán sok féltékenykedésre és sértődésre adott okot.

Nemsokára Gendzsi is megérkezett a Palotába, és roppantul mulatott a felbolydult és elkeseredetten küzdő társaság láttán.

– Ha még egy vetélkedőt rendeztek – mondta –, gondoskodom róla, hogy a császár is jelen legyen, és majd magam állok be döntőbírónak.

Ennek előkészítésére – hiszen ilyesmit egy ideje maga is forgatott a fejében – újból átválogatta a képeket, melyeket a legutóbb félretett. Nem tudott ellenállni a kísértésnek, és a Szumában és Akasiban készített saját vázlatai közül két tekercset is a többi közé csúsztatott. To no Csudzso közben szintén elhatározta, hogy nem hagyja magát kiütni a nyeregből, és az új vetélkedőre készülődve, előszedte minden találékonyságát. Birodalmunk történetében valóban emlékezetes idő volt az, amikor a nép egész erejét annak szolgálatába állították, hogy rájöjjenek, miként készítsék elő a képeket tekercselésre. A vetélkedő feltételeiről szólva Gendzsi ezt mondta:

– Az a véleményem, hogy a vetélkedőt már megfestett, kész művekre kell korlátozni. Semmi szükség arra, hogy egy sereg új, pusztán e célra hirtelenjében készített festmény kerüljön elénk . . .

To no Csudzso azonban nem tudott ellenállni a kísértésnek, és jó egynéhány kedvenc mesterét ismét munkába állította: kis festőműhelyt rendezett be nekik, titkos bejárattal. Suttyomban akarta megelőzni vetélytársait. Titkát azonban nem őrizték olyan jól, mint szerette volna; távol eső lakosztályában még Szuzaku is hallott róla, és elhatározta, hogy saját gyűjteményét Akikonomu hercegnő rendelkezésére bocsátja. Birtokában volt egy képsorozat *Az esztendő ünnepei* címmel. Ezt különböző régi, híres mesterek festették meg. A képsorozat magyarázó szövegét nem kisebb ember írta, mint Daigo császár.* De miért ne rendeljen maga is egy képsorozatot, mely uralmának legfontosabb eseményeit örökíti meg?! Az egyik kép természetesen azt ábrázolná, amikor a Szüzet, Iszébe való elutazása napján, megkoszorúzza a Daigoku Csarnokban. Ennek megfestésével Kosze no Kimmocsit* bízta meg. Képzelhetjük, mennyi gonddal, milyen alapossággal beszélte meg a szívének

oly kedves mű minden részletét. A képet aloefából készült, finom csiszolású ládikóban helyezte el. A tekercs burkán és díszein a minta aloelevelekből kialakított, szív alakú címerpajzsot mutatott. Képzelni sem lehetett volna elbűvölőbb modern alkotást. A képet a szenior testőrség egyik kapitányával küldte el, aki az ő kíséretéhez tartozott. Üzenetet nem mellékelt, csupán egy költemény állt éppen azon a képen, mely a Szüzet ábrázolta, amint gyaloghintóján megérkezik a Daigoku Csarnokba. „Habár magam már nem foglalhatok helyet az istenek körében, de felejthetetlen marad számomra, hogy azokban az órákban mily ragyogó istenségek közelében lehettem."

Választ nem küldeni nagy tiszteletlenség lett volna a trón egykori birtokosával szemben, s ámbár Szuzaku figyelmessége nyugtalanította Akikonomut, a szertartásnál használt fésűből, melyet azon a bizonyos régmúlt napon a császár tűzött a hajába, letört egy darabot, és rákötötte ezt a költeményt: „Nem ment feledésbe az a felséges társalgás, és bárcsak az lenne a sorsom, hogy ismét járhatnék az istenek közelében." A fésűdarabkát sötét színű kínai papírba csomagolta, és átadta a hírnöknek, akit sok szép ajándékkal megjutalmazott. Szuzaku mélyen meghatódott, ahogy a kis csomagot kibontotta, és most először bánta, hogy oly korán lemondott a trónról. Egészen természetes, hogy némileg keserű érzések támadtak benne Gendzsi herceg iránt, de belátta, hogy a múltban maga sem szolgálta jobban öccse ügyét. Az excsászár legtöbb festménye tulajdonképpen Kokiden császárné tulajdona volt, de sajnos, a császárné gyűjteményének tekintélyes része Csudzso úrhölgy tulajdonába került, aki Kokiden unokája volt.

Szuzaku felesége, Oborozuki hercegnő, szintén nagy kedvelője volt a festészetnek, és gyűjteményének megválogatása nagy műértésről tanúskodott.

Ámbár az előkészületekre nem volt elég idő, mire a nagy nap elérkezett, olyan hatásosan elrendeztek mindent, hogy az embernek elállt tőle a lélegzete. A két párthoz tartozó udvarhölgyek a császári trónus két oldalán sorakoztak fel, az udvari urak pedig, akikben feszült érdeklődés élt, a kisebb hátsó szoba verandáján foglaltak helyet. Csudzso úrhölgy pártja (a

baloldal) bíbor szantálból faragott és szapánfa állványra helyezett ládikókban állította ki képeit. A ládákat mályvaszín alapon mintázott kínai brokát takarta, míg lábazatukkal szőlőmust színű, kínai selyemszőnyegen álltak. Nyolc kislányt rendeltek ki, hogy ők segédkezzenek a ládikók kinyitásánál és a tekercsek szétgöngyölítésénél. A kislányokon köpeny, rózsaszín bélésű övvel; köntösük skarlátszín, a kihajló szegély kívül kék, belül világoszöld.

Akikonomu aloefából készült szekrénykéit alacsony asztalon rendezték el, melyet ugyanabból a fából faragtak, csak a színe volt egy árnyalatnyival világosabb. A szőnyeg koreai brokát volt, kékeszöld alapon. Az asztallap széléről körben lecsüngő füzérdísz és az asztallábakon levő minta pompásan öszszeillett, és kitűnő ízlésről tanúskodott. A szolgálattevő lánykák kék köpenyt viseltek, fűzfazöld színű övvel. Köntösük kívül barna volt, belül sárga. Mihelyt minden ládikót rendben elhelyeztek az állványokon, a császár udvarhölgyei elfoglalták helyüket, ki Csudzso úrhölgy mellett, ki pedig a másik oldalon. A herold bejelentése után nyomban megjelent Gendzsi meg To no Csudzso, valamint Gendzsi mostohaöccse, Szocsi no Mija herceg is, aki a művészetek több ágát is művelte, de a festészetért különösen lelkesedett. Erre az alkalomra nem kapott hivatalos meghívást, de végül engedett Gendzsi kérésének, és eljött hogy segítségére legyen nehéz feladatának megoldásában. Szocsi herceget nyomban a császár mellé szólították, és megtették az elkövetkező versengés egyik bírájává. Bámulatos képgyűjteményt hordtak itt össze, s annyi bizonyos, nem volt könnyű dolga a döntőbírónak. Rendkívül mély benyomást keltett, amikor Akikonomu pártja bemutatta *A négy évszak* című, régi híres mesterektől származó képsorozatot. A jelenetek kiválasztásában megnyilvánuló káprázatos ötletesség, a könnyed, lendületes ecsetkezelés fölöttébb vonzóvá tette ezeket a műveket. Az újabb időkből származó festmények olyan papírfajtákra készültek, melyeknek nagyságában nem volt nagy választék, s ezért – különösen a tájképek – mintha megcsonkultak volna. De az ecsetkezelés módja gazdagabb volt, nagyobb találékonyságot árult el, s ettől e modern, elég-

gé hétköznapi témájú művek is olyan elevennek hatottak, hogy az elmúlt idők mesterműveivel összehasonlítva sem kerülhettek hátrányos helyzetbe. Persze nehéz volt dönteni, annál is inkább, mert most is, akárcsak az előző alkalommal, mindkét párt számtalan, nagy figyelmet érdemlő művet vonultatott fel.

A reggeliző szoba válaszfalát most félrehúzták, és belépett Fudzsicubo hercegnő. Mivel Gendzsi tudta, mennyire otthonos a hölgy ezekben a dolgokban, bizonyos elfogódottságot érzett, és ettől a perctől kezdve arra szorítkozott, hogy mialatt egy-egy művet közszemlére tettek, csak alkalmilag tett megjegyzést vagy bíráló észrevételt, de minden feltűnés nélkül, és csak akkor, ha valamely különösen nehéz probléma tárgyalása már nagyon elhúzódott. Már leszállt az éjszaka, de a vetélkedés még nem dőlt el.

Végül elérkezett a pillanat, amikor mindegyik fél részéről már csak egyetlen kép várt bemutatásra. Akikonomu hercegnő pártja nagy izgalom közepette elővette azt a tekercset, melyen Gendzsi szumai vázlatai voltak. To no Csudzso elámult. Lányának pártja is az utolsónak tartogatta az egyik legjelentékenyebb képét, de Csudzso úrnő hívei nyomban látták, hogy nem tudnak túllicitálni ilyen mesterművet, melyből csak úgy árad a nyugalom, s amin semmi sem érződik mindabból a zaklatottságból, mely a városban élő művészt kínozza. Gendzsi festményeinek további előnye témájuk pátoszában rejlett. Hogy száműzetésének évei alatt szomorú és egyhangú életet élt, azt a jelenlevők jól tudták. De amikor ilyen élethűen ábrázolva láthatták szomorú sorsát, s ugyanakkor mindez megsejtette velük azt is, hogy a hercegből, aki a legnagyobb bőséghez és fényűzéshez szokott, milyen érzéseket váltott ki az az egyszerű élet, akarva-akaratlan mély megindultság fogta el őket, és sokan, köztük Szocsi no Mija herceg, nem tudták visszatartani könnyeiket. Roppant elevenséggel jelentek meg előttük a híres szumai öblök és partrészletek, melyekről annyi történet járta, de a városiak számára mégis teljesen ismeretlenek, sőt elképzelhetetlenek maradtak. A szöveg kínai folyóírás volt, itt-ott kiegészítve egy-egy hazai írásjeggyel, és a szokványos naplóktól eltérően, egy-egy költemény vagy alkalmi dal tarkította. A

nézők most zajongani kezdtek, mert Gendzsi más műveit is látni kívánták: e pillanatban semmi más nem érdekelte őket. Úgy érezték, mintha a megszemlélt számtalan festmény minden érdekessége, szépsége, sajátságos módon sűrítve benne lett volna ebben az egyetlen tekercsben. Közfelkiáltással, minden ellenvetés nélkül, Akikonomu hercegnő pártját jelentették ki győztesnek.

Már hajnalodott, amikor Gendzsinek kissé beszédes hangulata támadt: maga köré gyűjtötte a nagy társaságot, és nyomban mesélni kezdett. Legvégtére pedig ezt mondta:

– Még egészen kis gyermek voltam, de már szerettem a könyveket. Apám, a megboldogult császár, attól féltett, hogy teljesen beletemetkezem tanulmányaimba, ezért gyakran mondogatta: „A tudás talán azért élvez olyan nagyrabecsülést a világban, mert a tudósnak, aki a tudásnak bizonyos fokát túlhaladta – mintegy az egyensúly helyrebillentésére –, az szokott lenni a sorsa, hogy irigyelt kiválóságáért egészsége elvesztésével vagy szegénységgel kell fizetnie. Akik főrangúnak születtek, meggyőződhetnek róla, hogy akár megerőltetik szellemüket, akár nem, előkelő származásuk éppen elegendő előnyt biztosít számukra, hogy kitűnhessenek embertársaik közül, ezért számukra teljességgel fölösleges ilyen mostohán fizető tudomány megszerzése. Őszintén remélem, hogy nem fogod sok idődet rááldozni." A császár úgy rendelkezett, hogy tanulmányaim legnagyobb része az ország kormányzásával és gazdasági kérdésekkel összefüggő gyakorlati ismeretekre irányuljon. Elég jól haladtam, de nem volt olyan terület, amely iránt különös tehetségem mutatkozott volna. Egyedül a festészet terén fejlődött ki különleges készségem, pedig tanítómestereim ezt igen közönséges és méltatlan időtöltésnek tartották. Gyakran eltöprengtem, vajon lesz-e valaha is alkalmam, hogy ezt a képességemet kiaknázzam, hiszen az ilyen könnyebb szórakozásra mindig csak igen kevés időm jutott. Egyszer aztán mégis megnyílt számomra a rég óhajtott lehetőség, amikor, teljesen váratlanul, elvonultam egy távoli partvidékre. Mindenfelől a hatalmas tenger vett körül, s lassan-lassan kitanultam titkait, és úgy megismertem minden hangulatát, minden arcu-

latát, hogy ha ezek a vázlatok nem kielégítőek, ennek oka nem a megértés hiányában, hanem abban keresendő, hogy végtére is eljutottam arra a pontra, amikor ecsetem már nem tudott lépést tartani a szellememet lebilincselő látványokkal. Mivel eddig nem nyílt rá alkalom, hogy őfelségének megmutassam e vázlatokat, ezt a lehetőséget használtam fel, hogy kiállítsam őket. Attól tartok azonban, hogy nagyon kedvezőtlen vélemények is lesznek rólam, amiért elküldtem vázlataimat erre a vetélkedőre...

Most Szocsi no Mija herceg vette át a szót:

– Természetesen tudom – mondta –, hogy pusztán szorgalommal egyetlen művészetben sem jutni messzire: szív is kell ahhoz. Mindenesetre sok minden akad, amit egész egyszerűen el lehet tanulni a régi mesterektől. Ilyen módon előfordulhat, hogy valakinek fogalma sincs a lényegről, és mégis nemegyszer könnyűszerrel utánozza a művészet külsőségeit és technikáját. Ám a festészet és a rajzolás nagyfokú, vele született tehetséget kíván, és bizony furcsa meglepetéseket tartogat számunkra. Hiszen akadnak olyan fickók, akik szemlátomást féleszűek, és alkalmatlanok bármi hasznos tevékenységre, de a festészetben és rajzban lángésznek bizonyulnak. De olyasmit is tapasztaltam, hogy jó családból való, értelmes gyermekekben van valami, amit általános felsőbbrendűségnek nevezhetnénk, és nem mindennapi tehetség nyilvánul meg bennük a tudomány és művészet minden ága iránt! Apám, az elhunyt császár, mindegyik gyermekénél, fiúnál és lánynál egyaránt, személyesen ügyelt arra, hogy minden művészetben és készségben oktatást kapjanak. De a te nevelésedre fordította a legtöbb figyelmet, Gendzsi, és éppen neked, aki a legalkalmasabbnak látszottál rá, hogy átvedd és hasznodra fordítsd, neked adta át rengeteg ismeretét, amire hosszú élete során innen is, onnan is szert tett. A költészet terén természetesen mindnyájunkat jóval megelőztél, de ugyanígy más, kevésbé jelentős területeken is, mint például a citerajáték, amiben talán a legtöbbre vitted. De emlékszem, hogy tetejébe fuvolán, gitáron és nagy citerán is jól játszottál... ezt apánk is gyakran és csodálattal emlegette. Mindezen tehetségedet jól ismerik az udvarnál, és azt is hallottam, hogy időnként szívesen elszórakozol ecsetjeiddel, festékeiddel. De mindig azt hittem, hogy ez csak amolyan időtöltés számodra, és bevallom, hogy ma bemutatott mesterműveid hallatlan meglepetést jelentettek. Biztosíthatlak, hogy a múlt nagy tusrajzolói nem kis gondban lennének, ha műveik mellé odatennék a vázlataidat. Valóban csodálatos tehetség vagy!

Kissé rekedtesen, fátyolos hangon beszélt, mert már némileg kótyagos volt a bortól. Az ital elérzékenyült hangulatba is ringatta, s amint elhunyt apját emlegette, egyszeribe könnyezni kezdett.

A hónap vége felé járt, és végre feljött a kései hold. A szobákra, ahol egybegyűlve üldögéltek, még homály borult, de kívül, az égen, már kigyúlt a hajnalpír. A könyvtár és a hangszerek őrzőjének meghagyták, hogy hozza be a citerákat. To no Csudzso a *vagont** vette kézbe, amelyen jól játszott, ha nem is olyan kitűnően, mint Gendzsi. Szocsi no Mija a nagy citerát választotta, Gendzsi pedig a *csint*.* A lantot Soso no Mjobu, Akikonomu udvarhölgye pengette. Az egyik udvaroncnak kitűnő érzéke volt az ütemezéshez. Elküldtek érte, és rendkívül kellemes hangverseny kezdődött. Kint rohamosan világosodott. A virágok színe visszatért, és a szobában ülők arcvonásait mindjobban fel lehetett ismerni az egyre növekvő világosságban. A madarak vidám dalba kezdtek: szépséges reggel virradt fel.

Most aztán a császár nevében Fudzsicubo hercegnő ajándékokat osztott ki a vendégeknek. Szocsi no Mija herceg, döntőbírói szereplésének elismeréséül, külön ajándékot kapott: egy köpenyt a császári ruhatárból.

Gendzsi úgy rendelkezett, hogy a szumai vázlattekercs maradjon Fudzsicubónál.

Amikor a hercegnő megtudta, hogy ez csupán egy darab a sorozatból, arra kérte Gendzsit, mutassa meg neki a többit is.

– Időben meglátod azokat is – válaszolta Gendzsi. – Nagyon sok ahhoz, hogy egyetlen alkalommal végig lehessen nézni.

A vetélkedő az ifjú császárnak is nagy örömet szerzett, s ez

roppant megelégedéssel töltötte el mindazokat, akik részt vettek a rendezésben.

Amikor To no Csudzso látta, hogy Gendzsi még ilyen mellékes dolgokban is, mint ez a vetélkedő, milyen buzgalommal támogatja védencét, Akikonomu hercegnőt, egy kissé aggódni kezdett Csudzso úrhölgy miatt. De mihelyt alaposabban átgondolta a dolgot, rájött, hogy az ifjú császár – aki kezdettől fogva rendkívül vonzódott kicsi játszópajtásához – most, hogy elmúlt első izgalma, és mert már megismerte új társnőjének elragadó tulajdonságait, boldogan visszatért régi kedvencéhez. Pillanatnyilag mindenesetre nem volt ok semmi aggodalomra.

Gendzsiben az a leküzdhetetlen érzés dolgozott, hogy a jelenlegi császár uralkodása alatt rendezett udvari szertartásoknak és ünnepeknek az a rendeltetésük, hogy a jövőben mintaképül szolgáljanak. Éppen ezért saját szórakozásainak és fogadásainak megrendezése során is mindent elkövetett annak érdekében, hogy minden tökéletesen és fölöttébb kellemesen bonyolódjék le. Így aztán az udvari életben ezen egész idő alatt szakadatlan pompát fejtettek ki, és az ünnepségek sorra-rendre követték egymást.

Emellett Gendzsit most is üldözte az evilági dolgok mulandóságának gondolata, és most, hogy a császár nagykorúsága közelgett, gyakran és nagyon komolyan foglalkozott a gondolattal, hogy elmegy szerzetesnek. Úgy látta, hogy a történelemben gyakran esik szó olyan férfiakról, akik még nem érett korukban nagy tisztségre jutnak, és kimagasló szerepet töltenek be a világban, pusztán csak hogy hamarosan balsors és gyalázat zúduljon rájuk. Ami őt magát illeti, mióta csak megtért száműzetéséből, egyre azt érezte, hogy jelenlegi pozíciója jóval nagyobb, mint amire jog szerint igényt tarthatna, és hogy sorsa ezt csupán kárpótlásul szánta neki azért a méltánytalan elbánásért, mellyel korábban oly hirtelen lesújtott rá. De most már letörlesztette adósságát a sors, és Gendzsinek óhatatlanul arra kellett gondolnia, valahol már készülődik az újabb baj. Legszívesebben elzárkózott volna valami magányos zugba, hogy teljesen a jövendő életről szóló elmélkedésnek szentelje magát; valóban keresett is egy csendes helyet a város közelében egy

magaslaton, s ott felépíttetett egy remetelakot, sőt, már szobrokkal és szent könyvekkel is felszereltette. Ámde gyermekeinek nevelése és az udvarnál elfoglalandó helyük biztosítása céljából annyi kérdést kellett megoldania, hogy nem is gondolhatott fogadalma letételére, legalábbis nem egyhamar. De nehéz is lenne megmondani, valójában mit forgatott a fejében, midőn azt a remetelakot építtette.

KILENCEDIK FEJEZET

Szél jár a fenyők közt

Már készen álltak a szállások, amelyeket Gendzsi palotájának keleti részéhez építtetett, és a hulló virágok falujának hölgye ott máris megfelelő otthonra talált. A Nidzso-in nyugati szárnyát és az összekötő folyosókat hivatali helyiségnek rendezték be az írnokok részére, akiket a herceg mostani új méltóságában – mint birodalmi kancellár – foglalkoztatott. A keleti szárnyban Gendzsi az akasi hölgyet akarta elhelyezni. A palotában hátul épült női szállást jócskán kibővíttette, ugyanis több kellemes és kényelmes lakást építtetett hozzá. Ezeket azoknak a hölgyeknek szánta, akikkel szemben – bár csupán régi, futó kapcsolatok folytán – kedves ígéretek kötötték a herceget, és a hölgyek most remélték is, hogy beváltja szavát és segíti őket. A palota nagy hálótermét a maga számára tartotta fenn, és bár többnyire az új épületben lakott, néhanapján a régiben is megfordult. Éppen ezért a szükséges berendezésből semmit sem távolítottak el.

Gyakran írt Akasiba, és sokszor kérte a hölgyet, jöjjön a fővárosba. De az sokat hallott már arról, mennyit szenvedtek mások a hercegtől – hogy Gendzsi újra meg újra csak játszott mások érzelmeivel, és nem csupán a magaforma, egyszerű nők, de a birodalom legelőkelőbb hölgyeinek érzelmeivel is, majd néhány hónap elmúltával, szívtelen közönnyel, félrelökte őket. Bizony őrültség lenne, ha mindezt nem tekintené figyelmeztetésnek! Ha Gendzsi magas rangú és befolyásos személyekkel is így viselkedik, mi bánásmódot várhat ő, a gyámoltalan, gyenge teremtés? Mi más szerep juthat neki, mint hogy megalázottan tűrje az ifjú hercegnőnek, Gendzsi törvényes élettársának szeszélyeit? Ha elfogadja a herceg ajánlatát, és beköltözik Gendzsi új házába, vajon hányszor néz majd feléje? Talán néhanapján, útban Muraszaki lakosztálya felé, egy pillanatra benézne hozzá – ennél többet nem várhat. Már látta magát, amint a hercegi palotában mindenféle szemérmetlen viccelődés céltáblájává válik. Nem, ebbe soha bele nem egyezik!

De voltak egyéb szempontok is. Ha továbbra is ezen az isten háta mögötti helyen nevelgeti pici lányát, hogyan remélheti, hogy a gyermek valaha is elfoglalhatja helyét a császári vérből származó hercegek és hercegnők között? Bármilyen kevéssé bízik is Gendzsiben, gyermeke elől nem zárhat el minden lehetőséget, és végül mégis el kell vinnie a fővárosba. Szülei is, szomorúan bár, de belátták, hogy a fővárosban nem valami ragyogó jövő várhat rá, alapjában véve azonban jobbnak tartották, ha mégis kimozdul innen.

Az Oi folyó közelében volt egy birtokuk, mely örökségképp szállt az akasi hölgy anyjára (ennek előtte apai nagyapjának, Nakacukasza no Mijának tulajdona volt). Az örökösök nem támasztottak rá igényt, és két év alatt az egész birtok teljesen tönkrement. Az öreg remete és felesége most új tervet kovácsolt. Elhívatták a birtok felügyelőjét – ez leszármazottja volt annak az embernek, akit még Nakacukasza bízott meg a gondnoki munkával –, és így szóltak hozzá:

– Már rég úgy döntöttünk, hogy lemondunk a világi életről, és napjainkat ezen a megközelíthetetlen helyen, teljesen visszavonultságban fogjuk eltölteni. De bizonyos váratlan családi események szükségessé teszik, hogy más lakhelyet keressünk, ahonnan könnyen elérhetjük a fővárost. Minthogy nagy ideje távol vagyunk az udvartól, egészen tanácstalannak és gyámoltalannak éreznénk magunkat, ha egyenesen a főváros forgatagába kerülnénk, ezért arra gondoltunk, talán jó lenne, ha addig is, míg valami csendes, régi házat kereshetünk, ahol véglegesen letelepednénk, elmennénk Oi melletti birtokunkra, melyre te ügyelsz fel nevünkben.

– Attól tartok, nagyot csalódtok, ha meglátjátok – mondta az ember. – Évek óta senki sem lakik ott, és már minden romokban hever. Én úgy segítettem magamon, hogy olyan helyiségben lakom, melynek van ugyan valamiféle mennyezete, de

tető nincs fölötte! És tavasz óta a közvetlen közelben remetelak épül Gendzsi herceg részére, s ettől teljesen megváltozik a vidék arculata. Csak úgy hemzsegnek ott a munkások. Amennyire megítélhetem, ahhoz képest, hogy remetelaknak készül, egészen pompás épület lesz. Ha ti valami csendes, elhagyatott zugba vágytok, akkor bizony nagyon nagy csalódás ér benneteket.

Megjegyzésével azonban éppen ellenkező hatást ért el, mint képzelte. Hogy az Oi mellett úgyszólván Gendzsi szárnyai alatt élnek majd – ez valóban meglepő hír. Az öreg pap meghagyta az embernek, hogy a nagyobb javítási munkálatokat azonnal kezdje meg; ami tennivaló a ház belsejében lesz, az még nyugodtan várhat. A gondnoknak ez egyáltalán nem tetszett.

– Ha tudni akarjátok – szólt mogorván –, szerintem a birtok éppúgy az enyém is, mint bárkié. Békében éltem ott éveken át, és most hallom először, hogy valaki igényt tart rá. Amikor magamra vettem a gondját, a legelők, a rizsföldek, mind tönkrementek már, és Mimbu no Taju uraság halálos ágyán közölte velem, hogy a birtokot tekintsem a saját tulajdonomnak, tegyek vele, amit akarok, mindezt annak fejében, hogy egy bizonyos összeggel adósom maradt.

Valójában attól félt, hogy ha a család letelepszik ott, majd igényt tart a jószágra és a földek termésének egy részére. Arca egyszeribe vérvörös lett, hangja reszketett a méregtől, s olyan düh és fenyegetés áradt lényéből, hogy az öreg remete sietett megnyugtatni:

– Engem egyáltalán nem érdekel a gazdaság, sem pedig az, hogy mit hoz – mondta. – Továbbra is azt kezdesz vele, amit akarsz. Tény az, hogy a tulajdonjogomat igazoló okmányok megvannak valahol, de már elég régóta nem foglalkozom semmiféle üzleti üggyel, s lehet, hogy jó hosszú időbe telne, mire megtalálnám a papírokat. De majd gondom lesz rá, és utánanézek, hogyan áll a dolog . . .

A gondnok hamarosan lehiggadt. Felfigyelt arra, hogy az öreg pap nyilvánvalóan jó barátságban van Gendzsivel, ez pedig udvariasságra késztette. És végtére, ha e pillanatban az uraság jelenléte eléggé alkalmatlan is számára, később bőven

nyílik még alkalom, hogy kárpótolja magát. Ettől megenyhült, és nyomban megindította a helyreállítási munkálatokat.

Gendzsinek sejtelme sem volt arról, mi készül, és nem tudta megérteni, hogy ennyi esedezése láttán miért habozik a hölgy. Egyáltalában nem tetszett neki a gondolat, hogy gyermeke olyan primitív körülmények közt nevelkedik. Ráadásul, ha később kitudódik a dolog, olyan látszata lesz, mintha kelletlenül ismerte volna el a gyermeket, és szívtelenségből nem gondoskodott kellőképpen az anyáról és gyermekéről.

Végre elkészült az Oi menti ház, és Akasiból levél érkezett a herceghez, melyben ez állt: sejtelmük sem volt róla, hogy Gendzsi azon a környéken építkezett, csupán eszükbe jutott, hogy van ott egy birtokuk, és úgy határoztak, hogy oda mennek lakni. A herceg jól tudta, miért mozdulnak ki. Az akasi hölgy elhatározta, hogy amennyiben folytatódik kapcsolatuk, legalább legyen egy hely, ahol elkerülheti a vetélytársnőivel való megalázó találkozásokat. Ennek érdekében természetesen hajlandó volt bármi áldozatra. Gendzsi szeretett volna többet tudni a hölgynek új lakhelyével kapcsolatos terveiről, ezért elküldte Koremicut – mert még most is ő intézte az ilyen bizalmas természetű megbízatásokat –, hogy nézzen egy kissé körül, és számoljon be róla, mivel lehetne az Oi mellett letelepülők segítségére.

Koremicu jelentette, hogy a ház igen kellemes fekvésű, és némileg emlékeztet a tengerparti házra.

– Akkor hát neki való hely lesz – jegyezte meg Gendzsi.

A remetelak, melyet a maga számára építtetett, a Daikakudzsitól délre feküdt, és ligetei, vízesései révén szinte szebb volt, mint a templom. A ház, melybe az akasi család készült beköltözni, közvetlenül a folyó mellett, egy elbűvölően szép fenyvesben állt, és annyira nem akadt rajta semmi hivalkodó – hosszan elnyúló épület volt, melyhez nem terveztek sem körfolyosókat, sem oldalszárnyakat –, hogy inkább holmi parasztházra, mintsem uraságí kastélyra hasonlított. A berendezésre vonatkozóan Koremicu beszámolt a hercegnek, mi lenne a legszükségesebb, és Gendzsi gondoskodott róla, hogy ezeket a holmikat odaszállítsák.

Gendzsi szolgaseregéből jó egynéhányan csakhamar megjelentek Akasiban, hogy a költözésnél segítségére legyenek a családnak. Amikor a hölgy látta, hogy ütött az óra, és meg kell válnia ettől a parttól, az öblöktől, ahol életének nagy részét töltötte, egészen megdöbbent. Úgy tervezték, hogy egyedül apja marad itt Akasiban, és a hölgyet egészen szerencsétlenné tette a gondolat, hogy apját így magára hagyja. Valahányszor végiggondolta a maga dolgát, annak minden következményét, maga is elcsodálkozott, hogyan bonyolódhatott bele ebbe a szerencsétlen viszonyba, mely jómagára, de mindazokra is, akik kedvesek voltak szívének, mást sem hozott, mint bajt és zűrzavart. Rajtakapta magát, hogy irigyel minden embert, akinek a sors nem sodorta útjába a herceget. Apja, amint elnézte, mint hemzsegnek a házban Gendzsi szolgái és csatlósai, önmaga előtt sem tagadhatta, hogy íme, minden álma teljesült, minden imáját meghallgatták. Immár biztosította lányának jövőjét. De hát az ő sorsa mi lesz? Hogyan bírja ki az életet lánya nélkül? Éjjel-nappal ezen tépelődött, de leplezte, mi zajlik benne, csupán feleségének emlegette el egyszer-kétszer:

– Gondolod, hogyha veletek megyek, sokat láthatom majd a kislányt?

Az anya is nagy szomorúságban élt. Férje már évek óta a kis remetelakban aludt, élte a maga életét, és teljesen elmerült az elmélkedésekben, ájtatosságokban. Vajmi kevéssé tételezhette fel, hogy ha maga is Akasiban marad, férje sokat lenne vele – akkor pedig végképp meg lesz fosztva minden társaságtól, és támasz nélkül marad. De bár férje inkább csak szemlélője volt életüknek, hisz nem vett részt benne, és ha bármily ritkán fordult is meg náluk, mégis ő jelentette a biztos talajt, melyen az asszony egész élete nyugodott, s most rettegve gondolt a válásra. A pap különös ember volt – de hisz az asszony már rég le is mondott róla, hogy az bármi tekintetben is betöltse mellette az élettárs szerepét. Férjének furcsa megjelenése, különc nézetei, kettejük magányossá vált élete mind azt a meggyőződését táplálta, hogy a maga számára ebben rejlik a végső és kikerülhetetlen megpróbáltatás, melynek csak a halál vet majd véget. Most pedig – bár álmában sem gondolta volna, hogy ez bekövetkezik – szembe kellett néznie azzal, hogy elválnak, s ettől összeszorult a szíve. A dajka meg a többi ifjú komorna, akiket a gyermek születésekor Gendzsi küldött ide a fővárosból, már nagyon türelmetlenkedtek, a küszöbönálló utazás gondolata felvillanyozta őket; ámde ezektől az öblöktől, a homokos parttól még a legfelületesebbek sem tudtak szívfájdalom nélkül megválni, sőt egyesek közel álltak hozzá, hogy az áradó tenger fröcsögő hullámaitól már amúgy is nedves ruhaujjukat még könnyükkel is áztassák, hiszen tudták, hogy talán nem is látják többé ezt a tájat.

Beköszöntött az ősz, a táj a legnagyobb szépségében pompázott. Az elutazásra kijelölt nap hajnalán hűvös szél fújdogált, és csapatostul keringő bogarak zümmögése töltötte be a levegőt. Az akasi hölgy már talpon volt: újra és újra az ablakhoz lépett, és kinézett a tengerre. Apja korán visszatért a kápolnában végzett éjszakai ájtatosságáról. Már a megszokott szertartások közben is szüntelenül reszkettek az ajkai. Pedig most, hogy elérkezett a válás napja, egyetlen bánatos vagy kárhoztató szava nem lehetett. Ezt mindegyikük külön-külön is megfogadta magában, de nem volt könnyű állni. A kislányt behozták: gyermeki szépsége drágakőként ragyogott a reggeli szürkületben. A nagyapa fáradhatatlanul karjában tartotta a kicsit, és úgy tetszett, hogy bármilyen aprócska is még a gyerek, szinte percről percre jobban értik egymást. Az öreg pap csodálkozott is rajta, hogy ilyen természetesen fogadja olyasvalaki társaságát, akinek külseje, viselkedése annyira eltér a maga körött megszokott nőkétől, hiszen inkább azt lehetett várni, hogy alaposan megriad majd tőle. De nem, sőt volt abban valami érthetetlen és vészjósló, hogy így megbarátkoztak egymással. Az öreg pap már régóta nem vált meg tőle egy percre sem. Hogyan éljen ezután a gyermek nélkül? Nem akarta megzavarni az utazást azzal, hogy szabadjára engedi határtalan fájdalmát, de egészen szótlanul mégsem bírta, és elmondta ezt a költeményt:

– Lám, imádkozom szerencsés útjukért és jövendő boldogulásukért, s ennek fejében egyvalamit nem tagadhatnak meg tőlem: öreg vagyok, jogom van rá, hogy bolondul egy-két köny-

nyet ejtsek. – Így szólt, s ruhájának ujjával takargatta a könnyes szemét, majd felkiáltott: – Ezt nem szabad, nem, nem!

Felesége sírva álldogált mellette; volt valami, amit nem bírt eltagadni önmaga előtt: annyi év után, amit mindketten e világ hiúságai és örömei ellen hadakozva töltöttek, férje most éppen ezen hívságok és társadalmi sikerek kergetésére küldi el őket.

– Együtt hagytuk el a fővárost – kiáltotta az asszony. – Hogyan találjam meg egyedül az utat, amelyen, hegyen-völgyön át, ide vezettél engem?

Az akasi hölgy is elmondott egy költeményt; ebben arról szólt, hogy még azok is, akik azt hiszik, örökre elszakadtak egymástól, az élet tekervényes útjain újra találkozhatnak. Arra kérte apját, hogy legalább egy darabon kísérje el őket, de az képtelenségnek tartotta, hogy elhagyja tengerparti menedékét, és világosan látszott, hogy még a partra levezető rövid utat is kockázatos, idegtépő vállalkozásnak érzi.

– Amikor annak idején lemondtam minden világi becsvágyról, és beértem egy egyszerű tisztséggel itt, vidéken – magyarázta az öreg ember –, elhatároztam, hogy bármi történjék is, neked, édes lányom, nem szabad kárát látnod, hogy jómagam már semmit sem várok az élettől. Éppen ezért az lett minden gondom, gondolatom, hogy bármily távoli zugban van is otthonunk, a lehető legjobban előkészítselek arra a rangos életre, mely téged jog szerint megillet. De helytartóságom idején szerzett tapasztalataim sok mindenre megtanítottak: rájöttem, hogy nem termettem a közéletre, és tudtam, ha visszatérek a fővárosba, csupán a volt helytartó szánalmas szerepét játszhatnám. Vagyonom jócskán megfogyatkozott, és ha ismét be akartam volna rendezkedni a fővárosban, ezt már csak jóval szerényebb keretek közt tehettem volna, mint azelőtt. Tudtam, mindenki úgy nézett volna rám, mint aki a köz- és magánéletben egyaránt hajótörést szenvedett, és csak szégyent hozott apja emlékére, hiszen ő országunk legmagasabb hivatalát töltötte be. Egyébként is, már mindenki pályafutásom végét látta abban, hogy elfogadtam a vidéki helytartói állást, magam pedig úgy gondoltam, hogy valóban, ez lesz a legjobb. De te akkor már felnőttél, nekem pedig gondolnom kellett a jövődre. Hogyan is hagyhattam volna, hogy szépséged haszontalanul pazarlódjék ebben a zugban, akár a brokátselyem szépsége, ha sosem kerül elő a ládafiából. De nem kínálkozott semmi jobb lehetőség, ezért kétségbeesésemben Buddhát és az összes isteneket segítségül hívtam. Arra nem is gondolhattam, hogy a mi életmódunk mellett bármi új ismeretséget köthetünk. Ennek ellenére egész idő alatt az járt az eszemben, hogy előbb-utóbb különös szerencse virrad ránk. Történhetett-e váratlanabb esemény, mint hogy egy olyan előkelő vendég tért be házunkba?! Ebben csak az égiek kezét láthattam, és csupán azért aggódtam, hogy a nagy rangkülönbség elválaszthat benneteket. De e gyermek születése óta nem kínzott annyira a félelem, mert úgy éreztem, tartós lesz kettőtök kapcsolata. El kell ismernünk, hogy császári vérből származó gyermek nem töltheti egész életét egy tengerparti faluban. Nagy ár az nekem, hogy elválunk, de én már elhatároztam, hogy soha többé fel nem veszem a kapcsolatot azzal a világgal, melyről egyszer már lemondtam. Hercegnek lenni fényesség, mely beragyogja a világot, és ha egy időre úgy hozza is a sors, hogy e fényesség felzavarja a vidéki élet csendjét, előbb-utóbb visszatér a maga firmamentumára; azoknak viszont, akiket hátrahagy, mint engem is, meg kell elégedniük alacsonyabb körrel, mint amelyből elindultak.* Ha azt halljátok majd, hogy meghaltam, ne gyötrődjetek lelkem üdve miatt, főként addig ne aggódjatok, mi van velem, míg a halálnál kevésbé végzetes sorsfordulat választ csak el bennünket. – Így szólt mindarról, ami éppen eszébe jutott, majd a következő szavakkal fejezte be beszédét: – Bizonyosak lehettek abban, hogy mindaddig a napig, míg csak máglyámról fel nem száll a füst, az imára rendelt hat napszakban szívvel-lélekkel esedezni fogok a kis hercegnő boldogságáért...

Mindeddig nagy önuralommal beszélt, de most rángatózni kezdett az arca.

Annyi poggyászuk volt, hogy ha mindnyájan a szárazföldi utat választják, egész sereg kocsira lett volna szükségük. Az viszont kellemetlenségekkel járhat, ha a málhák egy részét meg tengeren szállítják; egyébként Gendzsi csatlósai nem óhaj-

tották, hogy útközben felismerjék őket, ezért, mindent egybevetve, az látszott a legjobb megoldásnak, ha az egész társaság a tengeri utat választja. A sárkány órájában felvonták a vitorlát, és – mint ahogy egykor a költő mondta – hajójuk, messze, az öblön túl, csakhamar beleveszett a reggeli ködbe. Az öreg pap pedig csak állt, álldogált, és fájdalmában olyan lelkevesztetten bámult a vitorlás után, mint aki már sohasem tér magához.

Friss, kedvező szél fújdogált, és a jelzett órában pontosan megérkeztek a fővárosba. Mivel nem óhajtottak feltűnést kelteni, nagy csomagjaikat a hajón hagyták, és most már a szárazföldön, a lehető leggyorsabban folytatták útjukat. Az Oi menti ház nyomban megnyerte tetszésüket, és – amint azt már Koremicu is észrevette, de most nekik is feltűnt – fekvése annyira emlékeztetett part menti házukra, hogy hamarosan egészen otthonosan érezték magukat.

Az anya még lánykorából ismerte ezt a vidéket, és léptennyomon megható emlékek ébredtek fel benne. Gendzsi utasítására, körbefutó fedett folyosót építettek a házhoz, ami rendkívül előnyére vált, és a patakot is átterelték új mederbe. Még most is sok tennivaló akadt, de ezek zöme már csak kisebbfajta munkát jelentett, amit később, amikor már minden rendben lesz, és megszokják a helyet, könnyen el lehet majd végezni. Megérkezésükkor látták, hogy Gendzsi egyik belső embere már előkészítette szállásukat. A hercegnek az volt a szándéka, hogy az első adandó alkalommal maga is eljön, de sok nap elmúlt, mire szerét ejthette, hogy észrevétlen távozhasson a fővárosból. Pedig az akasi hölgy biztosra vette, hogy megérkezésekor Gendzsi itt fogja üdvözölni. Így hát az első napjai mély szomorúságban teltek: visszavágyódott régi otthonába, és fogalma sem volt róla, mivel üsse agyon az idejét. Végre elővette citeráját, melyet még Akasiban Gendzsitől kapott ajándékba. Egészen csüggedt hangulatban volt éppen, s mivel a háznak az a része, ahol üldögélt, teljesen az ő birodalma volt, szabadjára engedte érzelmeit a rögtönzött, szenvedélyes zenében. Anyja a heverőjén pihent, de a zene felrezzentette, és átcsalta muzsikáló lányához. A citeraszóba

belevegyült a ház mögött álló nagy fenyők közt sóhajtozó szél zenéje.

– Megváltoztam és magányos asszony lett belőlem, mire megtértem szülőfalumba, de a szél most is éppen úgy dudorászik a fák közt.

Így énekelt az anya, mire a lány ezt dalolta:

– Szép napjaim drága társa, de messze jár most tőlem; nincs is nekem senkim itt, ki megértse lantom elcsukló szavát.

Mialatt az Oi mentén ilyen szomorkásan folyt az élet. Gendzsi roppantul nyugtalankodott. Mert bizony rút dolog, hogy akasi barátait ide telepíti a főváros közelébe, s aztán feléjük sem néz. Ámde olyanok voltak a körülmények, hogy nem távozhatott észrevétlenül. Muraszakinak egy szóval sem említette a költözködést, de az ilyesminek bizony híre futhat, ezért úgy döntött, jobb lesz, ha nem holmi egysoros üzenetet hagyva távozik. Egyik reggel tehát ezt írta Muraszakinak:

„Kacurában már rég el kellett volna intéznem egynémely dolgot, de eléggé terhesnek éreztem az utazást, s így egyre halogattam. De most ott, a közelben, ismerőseim telepedtek le, s minthogy megígértem nekik, hogy ellátogatok hozzájuk, most mégis elmegyek, és őket is felkeresem. Onnan át akarnék menni Szagába, a remetelakomba, és megnézném a Buddhaszobrot, mielőtt még befestik. Félő, hogy két-három napig is távol kell majd maradnom."

Muraszaki valamit már hallott rebesgetni az Oiban történtekről, habár egészen kiforgatták a dolgot. Azt mesélték, hogy Gendzsi, nagy sietve, tágas, új kastélyt építtetett kacurai birtokán. Ebből persze egy szó sem volt igaz, ámde Muraszaki nyomban arra következtetett, hogy a kacurai ház az akasi hölgy részére készült, és aggodalmában így válaszolt Gendzsinek:

„Ismered a favágó* történetét? Oly hosszú ideig állt és várt, hogy fejszéje nyeléből végül levelek hajtottak ki. Csak nem képzeled, hogy én is ilyen türelmes leszek?!"

Világos, hogy kedvetlen volt.

– Milyen gyanakvó vagy – intette Gendzsi. – Nem tagadom, régebben volt rá némi okod, de már teljesen megváltozott az életem. Bárki, aki ismer engem, megmondhatja neked.

Az egész délelőttje ráment, mire – hízelgések árán – belátásra bírhatta Muraszakit. Fullajtárt sem küldött előre, maga mellé vette néhány bizalmas emberét, körültekintően mindent úgy rendezett, nehogy bárki is követhesse, és nagy titokban útnak indult Oiba. Sötétedéskor éppen meg is érkezett. A tengerparti hölgy szemében Gendzsi még Akasiban viselt egyszerű vadászruhájában is minden képzeletet felülmúlóan pompás jelenség volt, most pedig, hogy udvari öltözékében láthatta (a herceg persze a lehető leggondosabban kicsinosította magát erre az alkalomra), egészen lenyűgözte ragyogó megjelenésével, s ennyi káprázattól a háznép is csakhamar felocsúdott a rájuk telepedett mélabúból. Természetesen be kellett hozni a kis hercegnőt, s Gendzsi nagy megindultsággal nézegette először látott gyermekét. Bizony kár, hogy csak ennyi idő múltán ismerhette meg! Mennyi ostobaságot beszélnek az emberek a gyermekekről, gondolta Gendzsi. Mekkora hűhót csapnak Jugirival, Aoi hercegnő fiával, mennyire erősgetik, hogy milyen különlegesen szép gyerek. Az ilyesmit jobbára szolgalelkű hízelgés mondatja velük. Ha nem a birodalmi kancellár unokája lenne, senki nem találna rajta semmi rendkívülit. Ezzel a kislánnyal azonban egészen más a helyzet. Ha ebből a kis teremtésből nem lesz valami egészen rendkívüli szépség, akkor valóban nagyot téved. A gyermek olyan ártatlan csodálkozással mosolygott rá, olyan tökéletes rajzú, bűbájos arcocskája volt, hogy Gendzsi egyszeribe roppantul megszerette. A dajka, aki már akkor is kissé hervadt volt, amikor Akasiba küldte, közben egészen élemedett lett. Gendzsi kikérdezte az utóbbi hónapok eseményeiről, s az asszony nyíltan, minden félénkség nélkül válaszolt. Gendzsi megsajnálta, amiért tovatűnő ifjúságának utolsó napjait olyan unalmas helyen kellett eltöltenie, és részvéttel mondta:

– Itt is nagyon messze estek mindentől, és magamnak sem könnyű átjönnöm. Szeretném, ha rábeszélnéd úrnődet, foglalja el azt a lakosztályt, melyet már rég felajánlottam neki . . .

– Majd meglátjuk, hogyan alakul itt az életünk – vetette közbe az akasi hölgy.

Ezen az éjszakán végre nem volt oka panaszra, hogy elhanyagolják, és az új nap nagyon is gyorsan felvirradt. Gendzsi reggel még további utasításokat adott embereinek, akik a ház csinosításán dolgoztak, s ekkor a kacurai birtokát művelő, környékbeli parasztok közül sokan beállítottak, hogy tiszteletüket tegyék a hercegnél, mert fülükbe jutott, hogy uruk az ezen a vidéken levő birtokait látogatja. Mivel beállítottak, a herceg azt gondolta, hadd tegyék magukat hasznossá, és felszólította őket, hogy hozzák rendbe a kerti lak környékét, ahol a bokrok le voltak taposva.

– Látom – szólt Gendzsi a hölgyhöz –, hogy a sziklakert néhány köve legurult, és már ki sem látszik a fűből. Mindjárt helyükre tétetem embereimmel, mert így nagyon dísztelenül fest. Ámbár ez nem olyasfajta kert, ami annál szebb, minél több munkát fektetnek bele. De talán nem is maradsz itt sokáig. Nem kell itt mindent annyira kicsinosítani, mert hamarosan éppoly nehezedre esik majd itthagynod, mint Akasit.

Mindjárt az elmúlt időkről kezdtek beszélni, hol sírtak, hol nevettek, de véges-végig mennyeien boldogok voltak. A hölgy anyja egyszer bejött, és lopva elnézegette őket, amint beszélgetve ott üldögéltek, és boldogságuk láttán feledte, hogy maga milyen öreg, mennyire gyenge. Mosolyra derült, és kicsoszogott a szobából. Valamivel később elnézte, amint Gendzsi, ingujjban, irányítja az embereket, hogyan hozzák rendbe a keleti szárny fedett folyosója mellett buzgó kis forrást. A hercegnek sejtelme sem volt róla, hogy figyelik, de aztán a házban szeme elé került egy virágáldozatnál használatos tálca meg más kegytárgy, mire hirtelen eszébe jutott a jámbor idős asszony, és nyomban meg is kérdezte a hölgytől:

– Mondd csak, anyád veled jött? Egészen megfeledkeztem róla, hogy ő is itt lehet, különben nem járkáltam volna ilyen hanyag öltözékben.

Behozatta köpenyét, majd odament a díszfüggönyhöz, mert mondták, hogy az idős hölgy valószínűleg ott üldögél, és kedvesen így szólt:

– Asszonyom, azért jöttem, hogy köszönetet mondjak neked, mert a te műved az, hogy a kislány ilyen szépen fejlődik. A te imáid és ájtatosságaid könnyítik *karmá*jának terhét, és

lehetővé teszik, hogy ily szépen, egészségesen fejlődjék. Nagyon jól tudom, milyen nehéz lehetett elhagynod a házat, mely szentélyeddé vált, és újra belekerülnöd e mulandó világ kavargásába. Azt is tudom, milyen aggódást érezhetsz férjedért, akit magára hagytál... Ezért is, de sok másért is, köszönetet szeretnék mondani neked, asszonyom...

– Az, hogy érzed, milyen nehéz volt számomra a visszatérés a világ forgatagába, és ilyen barátságos szavakkal mondod el, hogy fáradságom nem volt hiábavaló, már ez kárpótol minden kiállott szenvedésemért, és igazolja, hogy érdemes tovább húznom éltemet. – Így beszélt az idős jámbor hölgy, majd sírva így folytatta: – Nagy gondban voltam emiatt a páros levelű fenyőcsemete* miatt, és míg a komor sziklák árnyékában éltünk, alig mertem remélni, hogy elkerülhet olyan helyre, ahol növekedhet, terebélyesedhet. Most már bizakodóbb szívvel imádkozom, bár még most is félek, hogy ilyen erőtlen gyökérből* nem sarjadhat sudár törzs...

A hölgy beszédéből és magatartásából az udvari világ méltósága áradt, s ez tetszett Gendzsinek. Kérte is, hogy beszéljen arról az időről, amikor nagyapja, az öreg herceg, ebben a házban élt. Míg beszélgettek, vízcsobogás hangja ütötte meg fülüket: csörgedezett már a ház keleti fala mellett fakadó, eddig eltömődött forrás – a munkások éppen akkor fejezték be megtisztítását. Úgy tetszett, mintha valaki, meghitt régi nevén való szólongatásra, magához tért volna kábulatából, és most megszólalt volna.

– Én, aki egykor e ház úrnője voltam, ma már alig találom meg az utat egyik helyiségből a másikba. Már csak ez a kristályos forrás emlékezik és tűnődik a ház ősi titkain.

Halkan, csak magamagának suttogta el a költeményt, és nem tudta, hogy Gendzsi hallja. Pedig nem kerülte el figyelmét, sőt úgy érezte, hogy a vers sem szépségnek, sem kifejező erőnek nincs híjával.

Ahogy Gendzsi ott állt, és érdeklődve, részvéttel nézett az asszonyra, az idős hölgy olyan szépnek látta, amelyhez hasonlatos szépségről még csak nem is álmodott.

A herceg most továbbutazott szagai remetelakába, és elrendelte, hogy a *Szamantabhadra* szútrát, valamint az Amitabháról és Sakjamuniról szóló elmélkedéseket olvassák fel minden hónap tizennegyedik, tizenötödik és utolsó napján, de egyéb szertartásokra nézve is megtette végleges intézkedéseit. Ezután megbeszélte Buddha csarnokának díszítését, és azt, hogy milyen oltárok és más felszerelési tárgyak szükségesek, és megszabta, hogy a remetelak őrizetére hagyott emberei közül kinek mi lesz a kötelessége.

Holdvilágnál tért vissza Oiba. Az éjszaka különös módon hasonlított azokra az éjjelekre, amikor eljárt a lányhoz a domboldalra. És egészen természetesnek tetszett, hogy – akár azokban a régi napokban – a hölgy elővette citeráját (igen, ez volt Gendzsi citerája, melyet a lánynak ajándékozott), és Gendzsi jelenlététől meg az éjszaka szépségétől megilletve, pengetni kezdte a húrokat. A herceg nyomban észrevette, hogy a hölgy, ígéretéhez híven, nem hangolta át hangszerét az Akasiban eltöltött utolsó éjszaka óta, s úgy érződött, mintha közben semmi sem történt volna, s most éppen *azt* a búcsúdalt hallgatná.

Gendzsi nem érzett rangkülönbséget maga és a lány közt. Családjában különféle vérkeveredés akadt ugyan, és jómaga mindössze vidéki nevelésben részesült, de viselkedésében annyi valódi előkelőség nyilvánult meg, ami bőséges kárpótlást nyújtott a műveltség és élettapasztalatok terén megmutatkozó hiányosságaiért. Mióta ismeri, azóta is sokat javult a külseje, s ahogy elnézte őket, hol a hölgyet, hol pedig a szépséges kislányt, érezte, hogy ezentúl mindkettőjüknek sokkal nagyobb részt kell juttatnia szeretetéből. Bizony halálos kár lenne, ha a gyermeknek holmi eldugott vidéki házban kellene fölnevelkednie. A legtöbb ember kétségtelenül jogosnak tartaná, hogy a gyermeket magával vigye a Nidzso-inbe és a legjobb belátása szerint nevelje fel. De tudta, szörnyű csapás lenne ez az anyja számára, ezért nem is tudta elszánni magát, hogy megpendítse a dolgot. Csak ült, és könnyes szemmel nézte őket. A kicsi eleinte kissé idegenkedett tőle, de most már teljesen felengedett: csacsogott, ránevetett – látszott, hogy barátkozni óhajt. Most, hogy így megoldódott a nyelve, még elbűvölőbb volt. A herceg felvette a kislányt, és amint a hölgy elnézte, milyen

gyengéden tartja karjában, megérezte, hogy a gyermek jövője biztosítva van. Gendzsinek másnap vissza kellett volna térnie a fővárosba, éppen ezért bement a házba, hogy pihenjen egy kissé. Ámde kacurai bérlői között elképesztő gyorsasággal híre futott, hogy hamarosan útra kel, és az előcsarnok csakhamar megtelt látogatókkal, akik mind arra vártak, hogy elkísérhessék. Néhány udvaroncnak is fülébe jutott, hogy a herceg erre jár, és szintén eljöttek tisztelegni.

Mialatt öltöztették, Gendzsi ingerülten megszólalt:

– Tűrhetetlen ez! Ha még ide is nyomon követnek, nem is tudom, akad-e valaha is egy hely, ahol elrejtőzhetem?!

És a körötte tolongó látogatók szinte magukkal sodorták a kocsija felé. Az útjukba eső egyik ablakban – mintha csak véletlenül lenne – ott állt a dajka, karján a kislánnyal. Elhaladtában Gendzsi gyengéden megcirógatta a kicsike arcát, és így szólt a dajkához:

– Nagyon fájlaltam volna, ha már nem láthatom a gyermeket. Sajnos, minden olyan hajszoltan megy... De talán ez is jobb a semminél... Kár, hogy „olyan messzi a falutok"...*

– Most kissé többet számítunk fenségedre, mint a régi időkben, amikor valóban igen messze voltunk egymástól – felelte a dajka.

A kis hercegnő pedig kinyújtotta karocskáját, mintha csak vissza akarná tartani. A herceg egy pillanatra elnémult, majd elfordulva így szólt:

– Szörnyű az, ha valaki olyan érzelmes természet, mint jómagam. Egyetlen napra is nehéz megválnom azoktól, akiket szeretek. De hol van úrnőd? Miért nem jön elő ő is egy búcsúszóra? Mondd meg neki, kegyetlenség ez tőle...

A dajka elmosolyodott, bement a házba, és átadta az üzenetet. Az akasi hölgyet egyáltalán nem hagyta hidegen Gendzsi távozása, sőt annyira feldúlta, hogy kétségbeesetten leroskadt ágyára, és jó ideig tartott, mire összeszedte magát, és végre fel tudott kelni. Gendzsi, nem tudván, mi történt, magában már szigorúan elítélte a hölgyet túlzott szemérmességéért, amikor, asszonyaitól támogatva megjelent a hölgy az elülső szobában, és ott leroskadt egy székre. Bár a függöny részben el-

takarta, Gendzsi elég jól láthatta az arcát. „Finom vonásai, ennyi előkelőség és báj, még császár lányának is díszére válna" – gondolta Gendzsi. Odalépett az ablakhoz, félrehúzta a függönyt, és elsuttogott néhány búcsúszót. Aztán kísérői után sietett, de egy pillanatra visszanézett még és látta, hogy a hölgy nem mozdul, és nem szól, de tekintetével figyelmesen követi őt. Gendzsi régebben nagyon is vékony volt a magasságához képest, de azóta kissé teltebb lett, s a hölgy úgy látta, igen előnyére vált, hogy így megerősödött. Bizonyára nagy gondot fordít a külsejére, hiszen ruháján minden apróság, még bő, buggyos nadrágjának ránca is, a legfinomabb ízlésre vall. Ezen a reggelen mindenesetre ilyennek látta távoztában a herceget, de lehet, hogy a hölgy látását némi elfogultság befolyásolta.

Ukon, Ki no Kami öccse, megvált kincstárnoki tisztétől, és minthogy kinevezték a császár őfelsége tegezhordozójának, ebben az évben, az összes külsőségek közepette, beiktatták az ötödik rangba. Most eljött, hogy vigye Gendzsi kardját, és amikor arra nézett, ahonnan ura érkezett, az ablakban megpillantotta az akasi hölgy halványan kirajzolódó alakját. Gendzsi száműzetésének idején, ha egészen felületesen is, de maga is ismerte a hölgyet, és szerette volna tudni, hogy az érez-e még iránta némi rokonszenvet. Ezért félrevonta az egyik udvarhölgyet, és így szólt hozzá:

– Nem feledtem el találkozásunk kellemes óráit, de félek, hogy megbántom ezzel. Néha, mikor már hajnal előtt felébredek és hallom, amint zúg a szél a fák közt, egy pillanatra úgy érzem, mintha még Akasiban lennék, és szinte hallom, amint a hullámok csapdossák a partot. Ilyenkor vágyom rá, hogy valami üzenettel vagy jeladással megtörjem a hallgatást, de mindeddig nem kínálkozott kedvező alkalom... – Szántszándékkal úgy beszélt, hogy az asszony ne érthesse, ha egyébként nincs tájékozva, jómaga milyen érzelmeket táplál úrnője iránt.

– A felhők, melyek nyolcszoros rétegben lepik el e magányos hegyet, éppoly biztosan elrejtenek bennünket az emberek szeme elől, mint annak a magányos öbölnek ködfátylai. Azt hittem, hogy az akkori barátok közül már „csupán az öreg

fenyő"* emlékezik rám, és igazán örömmel hallom, hogy legalább te...

Nagyobbat már nem is tévedhetett az asszony!* Ukon most már nagyon fájlalta, hogy akkoriban olyan gonddal elkerülte érzelmeinek kinyilvánítását. Szívesen magyarázkodott volna, de Gendzsi már várta, ezért, színlelt vidámsággal, ezt kiáltotta:

– Majd máskor még beszélünk erről! – s azzal elsietett ura után.

A fullajtárok már megtisztították az utat a bámészkodóktól, és nagy zajjal, lármával, elindult a menet. Két szolgálattevő nemes, a testőrség kapitánya és egy bizonyos Hjoje no Kami nevezetű úr lovagolt Gendzsi kocsija mögött.

– Tiltakozom – szólt Gendzsi bosszúsan –, hogy így a sarkamban legyetek, amikor barátaimhoz megyek egyszerű, magánjellegű látogatásra!

– Az elmúlt éjszaka olyan csodás volt a holdvilág – válaszolták ezek mentegetőzve –, hogy nem volt maradásunk, és ma reggel, a hajnali ködben, keresésedre indultunk. A fővárosban még nem igazán szép a juharfák lombja, de vidéken már csodálatosan tarkállnak. Korábban is megérkezhettünk volna, de belebotlottunk az egyik kamarásunk vezette, solymászó társaságba.

– Előbb még vissza kell térnem Kacurába – mondta Gendzsi. Így a társaság abban az irányban haladt tovább.

Nem volt könnyű feladat, hogy így hirtelenében ellátást biztosítsanak ennyi embernek. Sietve előhívták a Kacura folyó mentén idomított kormoránnal dolgozó halászokat, s ezek megígérték, hogy az egész társaság részére előteremtik a szükséges élelmet. A halászok furcsán elharapták a szavak végét, ez pedig a szumai halászokra emlékeztette és roppantul szórakoztatta Gendzsit. A solymászok, akik úgy határoztak, hogy a szabadban tanyáznak, ajándékba küldtek egy csomó gyenge szalonkát: mindegyik sáslevélbe volt göngyölve. Maguk a solymászok azzal szórakoztak, hogy a patak vizén boros kupákat úsztattak.* Olyan gyors egymásutánban engedték le a kupákat, és a folyó ágya is annyira meredeken tartott alá, hogy a játék

kezdett veszélyessé válni. De dolgozott bennük a bor, és ettől vakmerőkké váltak: már besötétedett, de még sokáig rikkantgatták rövidke verseiket. Végre feljött a hold, és elérkezett a zenélés ideje. Összehívták a legügyesebb zenészeket, s a citerán, lanton, *vagon*on, meg a különböző fúvós hangszereken hamarosan olyan zene csendült fel, ami legjobban illett helyhez és időhöz egyaránt. A patak felől kellemes szellő fújdogált, és suttogása elvegyült a fúvók dalolásával, húrok pengésével. Fejük felett mind magasabbra hágott a hold. Soha ilyen ragyogó, csendes éjszakát! Már nagyon későre járt, mikor beállított négy-öt udvari úr. Egyenesen a Palotából jöttek, ahol a császár hangversenyt adott. „A hat böjti nap közül ma van az első – szólalt meg váratlanul őfelsége. – Számítottam rá, hogy Gendzsi itt lesz. Mi van vele?" Valaki közölte őfelségével, hogy Gendzsi hol tartózkodik, és nyomban hírnököket indítottak Kacurába, a császár levelével: közölte, irigyli miniszterét, hogy időt szakíthat magának ilyen kellemes kirándulásra. Leveléhez ezt a költeményt mellékelte: „A babérfa árnya a patak mentén milyen kellemesen hullhat a falu vizére!"*

Gendzsi illő alázattal és tisztelettel válaszolt. A hírnökök ezt a holdvilágnál tartott hangversenyt még kellemesebbnek érezték, mint a Palota-beli zenét, és hamarosan leültek, hogy borozgassanak, és tovább hallgassák a muzsikát. Mikor végre fölkerekedtek, az udvariasság úgy követelte, hogy ne engedjék el őket üres kézzel. Mivel itt semmi sem akadt, amit ajándékul adhattak volna nekik, Gendzsi hírnököt küldött Oiba: „Van valamitek, ami alkalmas ajándék lenne az udvarból érkezett néhány hírnöknek?" Némi keresgélés után küldtek is egyet-mást, ami éppen kezük ügyébe akadt. Két ládát megtöltöttek ruhafélével. A hírnökök vezetője számára, aki már sietett volna vissza a Palotába, Gendzsi nagyon szép szövetből készült női ruhát választott ki.

A társaság most roppantul felvidámodott. Gyors egymásutánban követték egymást a költemények, és még Gendzsi is, aki egyébként annyira higgadtan és tartózkodóan szokott társalogni, most úgy belemelegedett a beszélgetésbe, hogy a töb-

biek időtlen időkig elhallgatták volna. Ami az otthoni dolgokat illeti – így okoskodott Gendzsi –, a baj már megesett. A favágó fejszéje időközben már biztosan kihajtott, sőt, le is hervadtak rügyei. Akkor pedig miért ne maradjon el még egy napig? De nem, ez igazán nem járja! A társaság sietve felkerekedett.

Útnak indultak a főváros felé. Mindegyikük bekötötte fejét a tarka kendővel, melyet – ki-ki rangjához és állásához mérten – előző este ajándékba kapott, és a reggeli ködben itt is, ott is megvillanó kendőjük együtt tarkállott az útjukat szegélyező kertek virágaival.

Gendzsi kíséretében volt egy férfiú, aki az éjszakai őrséghez tartozott, és mesterien énekelte a régi balladákat. A társaság örömére most lendületesen előadta a *Hej, lovacskám* című balladát, mire társai lekapták kendőjüket, és az énekes feje köré csavarták. A szél játszadozott a férfi vállára hulló, sokszínű selyemmel: a kendők tarka brokáttá olvadtak össze, amilyet az őszi viharok terítenek el az erdők alján.

Gendzsi gyors elutazásának híre, legalább néhány elejtett szó formájában, eljutott az akasi hölgyhöz is, s ettől nagyobb szomorúság telepedett a szívére, mint valaha. Gendzsinek pedig ekkortájt hirtelen eszébe jutott, hogy a szokásos levelet* nem küldte el a hölgynek. Kétségtelen, hogy más dolgok lekötötték figyelmét, de sajnálta, hogy megfeledkezett róla.

Amint megérkezett a Nidzso-inbe, pihent egy kicsit, aztán bement Muraszakihoz, hogy beszámoljon vidéki látogatásáról.

– Igen sajnálom, hogy tovább maradtam, mint ahogy kilátásba helyeztem – kezdte. – Ezek a nyomorult fickók kinyomozták, merre vagyok, és bármennyire akartam is, nem bírtam megszabadulni tőlük. Most persze nagyon fáradt vagyok. Ha nem haragszol, alszom még egy kicsit. – Ezekkel a szavakkal visszavonult lakosztályába. Mikor később találkoztak, látta, hogy a dolgok nem valami jól állnak, de egy ideig úgy tett, mint aki nem veszi észre. Ámde végül Muraszaki annyira barátságtalan lett, hogy Gendzsi kissé éles hangon rászólt:

– Nevetséges! Nagyon jól tudod, hogy a te társadalmi helyzetedet és az övét nem lehet összehasonlítani. Igazán kár ilyen értelmetlenül viselkedni, inkább örülj, hogy itt vagyok.

A herceget kötötte ígérete, hogy még az éjszaka beállta előtt megérkezik a Palotába, ezért fölkelt, hogy elinduljon. De mielőtt elhagyta volna a szobát, Muraszaki látta, hogy elvonul az egyik sarokba, és sietve megfirkant egy levelet. Nyomban kitalálta, kinek szólhat. De milyen hosszan ír! Úgy látszik, sok mondanivalója van. Muraszaki udvarhölgyei később látták, amint a herceg átadja a levelet egy küldöncnek, és suttogva közli vele utasításait. Persze méltán felháborodtak ezen.

Gendzsinek egész éjszaka szolgálatban kellett volna lennie a Palotában, de türelmetlenül várta, hogy helyrehozhassa a dolgokat, s ezért – bár még messze járt az idő, amikor hazatérhetett –, az első adandó alkalommal hazalopakodott Muraszakihoz. Mialatt Muraszakinál volt, a hírnök meghozta a választ Oiból. Gendzsi leplezetlenül hozzáfogott, hogy elolvassa. Mikor látta, milyen ártatlan közléseket tartalmaz, átadta Muraszakinak, ilyen szavak kíséretében:

– Mihelyt elolvastad, tépd el, és a darabkákat ne hagyd szerteszét! Ez rossz benyomást kelt az emberekben. Az én helyzetemben nagyon óvatosnak kell lenni.

Gendzsi odament hozzá, és leült az ágya mellé – de egész idő alatt az oi hölgyre gondolt, és azt kívánta, bárcsak vele lehetne. Sokáig ült ott, a lámpafénybe bámult, és egy szót sem szólt.

A levél, melyet átadott Muraszakinak, kiterítve ott feküdt előtte – ő azonban nem olvasta el.

– Biztos vagyok benne, hogy azért belelestél – mondta végül Gendzsi. – Fárasztó, ha az ember így olvas. – És olyan melegen rámosolygott az asszonyra, hogy annak könny szökött a szemébe.

– Van valami, amiről beszélni szeretnék veled – mondta Gendzsi, és az asszony fölé hajolt. – Láttam a kislányt, és megvallom, egészen a szívemhez nőtt. Természetesen gondoskodni szeretnék róla, amennyire csak tehetem, de a jelenlegi körülmények között ez egyáltalán nem könnyű, és elég nyugtalan vagyok is miatta. Szeretném, ha elgondolkoznál a dol-

gon, és megfontolnád, hogyan segíthetnél rajtam. Mit lehetne tenni? Beleegyeznél-e például abba, hogy ide hozzam, és felnevelnéd-e, mint a saját gyermekedet? Még nincs egészen hároméves, és ebben a korban a gyermekek olyan kedvesek és ártatlanok, hogy az ember nem bírja megkeményíteni szívét irányukban. Nemsokára elkövetkezik az ideje, hogy levesse hosszú ruhácskáját.* Bántana, ha megkérnélek, vedd magadra a szertartás gondját?

– Az imént haragudtam rád – mondta Muraszaki –, hiszen észrevettem, hogy egész idő alatt másra gondoltál, és céltalannak látszott, hogy úgy tegyek, mintha barátok lennénk, mikor pedig nem vagyunk azok. A kislányt örömmel vállalnám. Éppen az ilyen korú gyermekeket szeretem a legjobban.

Boldogan felnevetett a gondolatra, hogy karjába vehet egy ilyen kicsikét – mert szenvedélyesen szerette a gyermekeket.

Vajon magához vegye-e a gyermeket? Gendzsi ezen tétovázott. Oiba kijárni nagyon nehéz lesz, csak ritkán sikerülhet, kivéve havonta két napot, amikor eltávozik a Szaga közelében levő kápolnájába, hogy részt vegyen a szertartásokon. Ámde ha az akasi hölgynek feltétlenül jobban megy is sora, mint a mondabeli szövőlánynak,* és igényei igazán végtelenül szerények, mégis csoda lenne, ha beérné ilyen futó látogatásokkal.

JEGYZETEK

ELSŐ RÉSZ: GENDZSI

Első fejezet: Kiricubo

7. old. E fejezet olvasásakor nem szabad nagy igényeket támasztani. Muraszaki, elődeinek hatására, itt még kissé gyerekes modorban ír, olyan stílusban, mely az udvari krónikák és a hagyományos tündérmesék keveréke.
A kínai T'ang dinasztia uralkodója 685-től 762-ig.

8. old. Császári gyermeket csak születése után több héttel volt szabad megmutatni apjának.

9. old. Őt magát természetesen gyaloghintón vitték.

16. old. Po Csü-ji kínai költő verse. Jang Kuj-fejről, Ming-huang császár kedveséről.
Uda császár neve, miután a trónról lemondott (897).
Isze, IX. századbeli költőnő.
Híres költő (883–946).

18. old. Éjfél után egy óra.
Isze költőnő verse egy képről, mely Po Csü-ji *Ének az örök bánatról* című költeményéhez készült.

19. old. 889–897 között uralkodott. Az említett törvényt 894-ben hozta.

23. old. Délután három órakor.

24. old. A gyermekkort jelképezte mindez, a nem férfira valló életet, melyet most elhagyott.
Ez a *buto*, a *koutou* (leborulás) egyik változata, mely már csaknem tánc jellegű.

25. old. Ez a megjegyzés emlékeztet a régi krónikákra, például a Nihongira, mely tobzódik ilyen bizonytalanságot keltő utalásokban. A következő fejezetekben teljesen eltűnnek az ilyen archaizmusok.

Második fejezet: A rekettye

26. old. Elveszett, kedvelt történet hőse. Muraszaki kortársnője, Szei Sonagon is hivatkozik rá *Makura no Szosi* című könyvének 145-ik fejezetében.
Apósának háza; felesége, Aoi hercegnő még ekkor is itt lakott.

29. old. A *zurjo* vidéki tisztviselő. Muraszaki maga is ebből a rétegből származott.

40. old. A tizedik hónap.

41. old. A Szaibara balladából az *Aszuka kútja:* „Édes az árnyék, a csobogó víz hűse, és jó a legelő fáradt lovainknak. Hadd maradjunk itt, Aszuka kútjánál." Az itt említett citera nem kínai, hanem japán citera, melyet *vagon*nak is neveznek, s a *koto* egyik válfaja. A Kínából származó szertartásos, hagyománytisztelő zene ellentéteként említődik a „szokatlan és szenvedélyes" zene is.

42. old. *Nan-lü* néven a kínai szerelmi drámák a XIV. században gyakran alkalmazták ezt a hangnemet. Azt tartották, hogy vad indulatokat és lüktetést fejez ki.

45. old. A szépség istennője.
Po Csü-jí költeménye, mely arról szól, mennyivel jobb, ha valaki szegény nőt vesz feleségül.

47. old. Célzás egy régi költeményre, mely így hangzik: „Tudom, hogy kedvesem eljön hozzám ma éjjel. Jól látom a pók bolondos futkározásából." A pók viselkedéséből ugyanis következtettek a jövendő eseményekre. Itt egyébként szójáték is rejlik abban, hogy *biru* napot jelent, de *biru* a fokhagyma is, így a kívülállónak néhány pillanatba kerül, mire feleszmél és megérti.

48. old. A *Tango* ünnepre (az ötödik hónap ötödik napja) szánt írisznek előírás szerint kilenc szálnak kell lennie, s mind egy hagymáról hajtson.

49. old. A „Középpont Ura", a Szaturnusz.

50. old. Olyan emberek tehát, akik nem néznek kényszerítő szabályokra. Általában szokás volt ugyanis, hogy az ökröket már a kapu előtt kifogták.
Ki no Kami mostohaanyja.

52. old. Később megtudjuk, hogy Gendzsi tizenhét éves korától fogva ostromolta ezt a hölgyet, de hiába. Bár Aszagaóról eddig nem történt említés, Muraszaki úgy beszél róla, mintha az olvasó már mindent tudna. Ezt a módszert Proust is alkalmazza.

54. old. *Csudzso* kapitányt jelent, s Gendzsi ebben az időben kapitányi rangot viselt.

57. old. Egy névtelen költő műve, a *Kokinsu* című gyűjtemény 811-ik verse.

63. old. *Hahakigi* vagy rekettye, mely messziről olyan, mintha szép nagy árnyékot nyújtana, de közelről nézve kiderül, hogy ványadt bokor csupán.

Harmadik fejezet: Ucuszemi

66. old. Ki no Kami nővére, aki az elbeszélésben később Nokiba no Ogi néven szerepel.

73. old. Az Ucuszemi név annyit jelent, mint kabóca.
Célzás a régi költeményre: „Tudja ő, hogy mióta elhagyott, szemem sosem száraz, akár a köpeny, melyet Iszeo halászai a parton felejtettek."

Negyedik fejezet: Jugao

75. old. A hölgy neve Rokudzso. Az elbeszélés folyamán kiderül, hogy kicsoda.

82. old. Rokudzso, aki ekkor huszonnégy éves (Gendzsi tizenhét).

84. old. A hidak istensége, aki egyetlen éjszakán megépítette a Kacuragi és Kombu hegyet összekötő, sziklából készült hidat.

87. old. Gendzsi saját palotája.
Az emberi alakot öltött róka a néphit szerint elvarázsolja és bajba dönti az embereket.

92. old. Arcát ugyanis félig elfedte sállal vagy valami kendővel. A középkori Japánban ez volt a titkos szerelmesek szokása.

93. old. A *Sin Kokinsu* 1701-ik verse.

94. old. Ezzel szólította a szolgákat.

103. old. A Kjomizu templomhoz éppen a tizenhetedik napon szoktak elzarándokolni.

108. old. To no Csudzso feleségétől, aki a jobb kéz felőli miniszter leánya volt.

110. old. A ház ereszén nőtt fű: Nokiba no Ogi, a hölgyet általában ezen a néven ismerték.

112. old. A halott szelleme negyvenkilenc napon át a lét és nemlét közt tévelyeg. Ekkor kezdődik meg, hogy a lélek új testet ölt.

Ötödik fejezet: Muraszaki

124. old. Fudzsicubo, aki Hjobukjo húga volt.

129. old. A védelmet hozó varázslatot *(gosin)* a következőképpen végzik: A szertartást végző összeteszi két tenyerét úgy, hogy kinyújtott középső ujja összesimul, begörbített mutatóujjai nem érintkeznek, a két hüvelykujj és kisujj hegye összeér, a két gyűrűsujj nyújtott, hogy a középső ujj, elölről nézve, teljesen takarja. Ez a szent kéztartás *(mudra)*, így érinti meg a hívő homlokát, bal és jobb vállát, szíve táját és nyakát. Minden érintésnél elmondja ezt a varázsigét:

ON. BASZARA GONDZSI HARADZSUBATA. SZOHAKA.

Eltorzított szanszkrit mondat ez, mely annyit jelent: „Téged hívlak te gyémánttüzű, roppant felségű csillag." E szavakkal Vairocsana istenséget hívja, a misztikusok szektájának különösképp tisztelt Buddháját.

131. old. Kínai hangszer (gyakran szájharmonikának fordítják).

135. old. Dal, melynek szövege elemi írásgyakorlatként szerepel.

141. old. „Bíbor" japánul „muraszaki". A gyermek e vers alapján vált ismertté Muraszaki néven. A regény írónője is innen kapta becenevét.

149. old. A dalban egy lány szól gyanakvó kedveséhez, de Gendzsi megfordítja a dal értelmét.

154. old. „Bár nem ismertem azt a tájat, de mikor megmondták, hogy ez a Muszasi mező, átsuhant rajtam a gondolat, hogy ugyan mi más is lehetne, hiszen itt minden növény bíborszínű."

Fudzsicubo. A *fudzsi* szintén bíborszínű *(muraszaki)* virág.
A kislány, Muraszaki, Fudzsicubo unokahúga volt. Muszasi híres volt bíbor festékéről, melyet egy ott termő fűfajta gyökeréből készítettek.

Hatodik fejezet: A Sáfrányvirág

157. old. E fejezet eseményei az előbbiével egy időben játszódnak le.

158. old. A bor, a citera és a dal. Célzás Po csü-ji egyik költeményére.

159. old. Nyilvánvalóan idézet.

169. old. A Zen-mester harangot üt meg, amikor itt az ideje, hogy tanítványai néma elmélkedéssel foglalkozzanak.

174. old. *Manjosu*, 893-ik vers.

175. old. Boddhiszattva Szamantabhadra vörös ormányú fehér elefánton ült.

180. old. Szujecumuhana. A továbbiakban a hercegnőt ezen a néven emlegetik.
Vagyis hogy a hercegnőnek piros az orra.
Népdal egy hölgyről, akinek ugyanaz a szépséghibája, mint a hercegnőnek.

181. old. Gendzsi költeménye egy közismert *utá*ra célo. Az *uta* így hangzik: „Mi, akik egykor azt se tűrtük, hogy egy szál ruha is legyen köztünk, most már talán egymástól távol töltjük az egész éjszakát?"

184. old. Heicsu egy vízzel teli kis üvegből varázsolt magának könnycseppeket, hogy elhitesse hölgyével, az ő ridegsége miatt könnyezik. A hölgy azonban leleplezte ravaszságát, mert tintát öntött a vízbe.
Ez természetesen célzás a hercegnőre. A „Ha nemes is a fa" szavak a hercegnő előkelő származására utalnak.

Hetedik fejezet: A Piros Levelek ünnepe

185. old. Tilos volt elhagyniuk a Palotát.
A paradicsom énekesmadara.
Célzás egy hétéves kis hercegre, akit a féltékeny istenek az égbe ragadtak.

187. old. A táncosok köré kört vontak, mialatt ezek ruhát váltottak.

188. old. Szintén a császár törvénytelen fia, Gendzsi mostohatestvére.

197. old. A *nadesikoi,* a „szívem gyermeke" másik neve. Lásd *A rekettye* című fejezetet.

202. old. „Fái alatt a fű annyira elfonnyadt, hogy gyenge bárány nem jár ide legelni, de még a kaszálók sem jönnek errefelé."
„Árnyéka oly hívogató, hogy lombsátora alatt egész nyáron nagy sokadalom tolong." – Célzás ez a hölgy számtalan kedvesére.

203. old. A császári hálóteremben szolgálatot teljesítő udvarhölgyek szállása.

204. old. Régi népdal, melynek visszatérő verssora: „Amikor a dinnyét kapáltuk, azt mondta, hogy szeret. És most mit tegyek? Mit tegyek?"
Itt nem a híres *A gitáros öregasszony* értendő, hanem egy rövidebb vers. O-csou a mai Vu-csang, Hupej tartományban.
A versben a nő ezt mondja: „Nincs zárva az ajtó, sem reteszre, sem lakatra. Jöjj be gyorsan, és szólj hozzám. Vagy talán másnak a menyasszonya vagyok, hogy ilyen félszegen és félénken viselkedsz velem?"

209. old. A császárnői rangot néha csak igen későn adták meg. Ebben az esetben természetesen Fudzsicubo volt a kiválasztott.
Éppen ezért ki voltak rekesztve a politikai életből.

Nyolcadik fejezet: A virágünnep

213. old. Oje no Csiszato (IX. század) híres költeménye: „Mi lehet olyan édes, mint az éjszaka, mikor a hold felhők fátylába takarva sem tűnik el teljesen!"

215. old. Kokiden bátyjai.

219. old. Gendzsinek nem volt joga ilyen öltözék viselésére, még ha fel is vették a Minamoto-törzsbe, mert a császár fia volt – hiszen nem számított a császári család tagjának.

Kilencedik fejezet: Aoi

221. old. Gendzsi huszonegy éves korában a testőrség parancsnoka lett.
Gendzsi most a huszonkettedik évében jár.
Gendzsi Fudzsicubótól született fiát, akit a világ a császár fiának tartott, trónörökössé nevezték ki.

Amikor a császár a trónt elfoglalta, kötelessége volt, hogy egy-egy hajadon lányát vagy unokáját elküldje az iszei, illetve a kamói sinto templomba.

223. old. Az asszony két évvel idősebb volt Gendzsinél.
Momozono herceg lánya. Lásd a második fejezetet.

227. old. Később megtudjuk, hogy Ijo no Kami egyik fia volt.

228. old. Aszagao hercegnő apja, aki az excsászár öccse lévén, Gendzsi apai nagybátyja volt.
Az összecsapás a megtisztulás ünnepén folyt le. A felavatási ünnepre, a *macuri*ra, néhány nappal előbb került sor.

231. old. A *Kokinsu* 509-ik verse.
A megtisztulás ünnepén a kocsikkal kapcsolatban lezajlott csetepaté. Valószínűleg idézet.

232. old. A féltékeny ember nem tud róla, milyen rontó hatású a féltékenysége.

233. old. A császári család tagjai a császár engedélye nélkül nem hagyhatták el a fővárost.

235. old. A Szűz Papnő részére Kiotótól néhány mérföldnyire, szokás szerint ideiglenes házat építettek. A Szűznek néhány évet itt kellett eltöltenie, mielőtt elmehetett Iszébe.

236. old. A szanszkrit *Szaddharma pundarika szútra* kínai változata.
A gyermekágyban fekvő nő szokásos kabátkája.

238. old. Az ajándékokat *(ubujasinai)* a harmadik, az ötödik és a kilencedik éjjel nyújtották át.

244. old. Ha Rokudzso levelet vált olyannal, aki gyászban van, maga is tisztátalanná válik, és lányát, a Szüzet, nem kísérheti el.
Sötétkék papirt akkor használtak, ha olyannak írtak, aki gyászban volt.

246. old. Lásd *A Sáfrányvirág* című fejezetet.

247. old. A téli ruhát a tizedik hó első napján vették fel először.
Liu Jü-hszi (772–842) kínai költő költeményéből, amelyet egy halott hölgyhöz írt: „Mikor először láttalak, Lü Liang tornyának ablakában álltál; csípőd karcsú volt, mint a Vu-csang fűzfája. Álom csupán, hogy

rád leltem, és máris elvesztettelek. Ó, mondd meg nekem, lelked az esőben rejtőzik-e, vagy fent, a felhőkben?"
A gyászoló férj nem viselhet téli ruhát. A gyász ideje három hónap.

253. old. Muraszaki ezt a sort Po Csü-ji költeményének japán változatából idézi. A kínai kiadások szövege ettől kissé eltér.

257. old. A tizedik hónapban, a vadkan napján szokás volt felszolgálni hétféle kis kalácsot. A hét kalács anyaga nagy szemű bab, mangó, dolicho, szezámmag, gesztenye, datolyaszilva és cukorkeményítő volt.
A nászt követő harmadik éjjel kis kalácsokat szoktak áldozni Izanagi istennek és húgának, Izanaminak, de minden kalács egyfajta és egyforma színű volt.
Először azért, mert az állatkör jegyei közül első a patkány, másodszor, mert a „patkány" szót azzal az írásjeggyel írják, mely „csecsemőt" is jelent.
Az eredetiben így hangzik: „egy a három közül", vagyis egy a három misztérium (születés, *nász,* halál) közül. Ez volt az oka, hogy Koremicunak nem volt kétsége többé. De ezt a mondatot sokféleképpen magyarázták már.

259. old. Oborozukijo. Lásd *A virágünnep* című fejezetet.

261. old. Az egyik ruha már ott függött a ruhaakasztón.
Szójáték, mert *kiteba* annyi, mint *menne,* de annyit is jelent, hogy *viselne* (ruhát).

MÁSODIK RÉSZ: A SZENT FA

Első fejezet: A szent fa

270. old. *Szakaki,* egyfajta örökzöld tölgy, ezt ültették a sinto szent helyek környékére.
Célzás egy régi dalra: „Házam a Miva hegy lábánál áll. Ha szeretsz, jöjj el egy napon, látogass meg. Arról ismered meg a házat, hogy kapuja mellett cédrusfa nő."

272. old. A hercegek bódító illatszereket használtak, ez pedig közönséges halandó számára tilos volt.

273. old. A sinto istenségeknek szánt áldozati ajándékként használták.
Célzás egy költeményre *(Kokinsu,* 701.): „Vajon még maga a mennydörgés istene is, kinek lépteitől visszhangzanak az egek, elválaszthat-e olyanokat, akiket a szerelem kötött egybe?"
Valójában a Szűzhöz, mint az istenek helyetteséhez intézett kérés: beszélje le anyját, hogy elkísérje.

274. old. Iszébe való elutazása előtt a Szüzet bemutatták a császárnak, és nagy pompával beiktatták új méltóságába.
Délután négy órakor.
A lány apja, Zembo herceg volt a trónörökös abban az időben.

275. old. Isze tartomány folyója.
Oszaka annyit jelent, mint „viszontlátás hegye"; szelíd domb ez a Kiotóból Ocuba vezető úton.
Vagyis Muraszakihoz.

276. old. Gendzsi fia Fudzsicubótól. A közhit az öreg császár fiának tartotta. Ekkor négyéves volt már.

279. old. Az udvaroncok táskába csomagolták öltözetüket, melyet Palotabeli szolgálatban viseltek.
Gendzsivel való kapcsolatát lásd a nyolcadik fejezetben. Most a császár kedvese lett.

281. old. A japán mesék kedves témája az elhagyatott mostohagyermek sorsa, aki végül is győzedelmeskedik elkényeztetett vetélytársai fölött.
Lásd az első rész második és kilencedik fejezetét.

282. old. A tantra szekta öt misztikus Buddhája (Goszanze, Gundari, Dai-itoku, Kongo-jasa és Fudo) tiszteletére tartott szertartás.
Lásd az első rész nyolcadik fejezetét.
Gendzsi a császári testőrség parancsnoka volt. A testőrség katonái hajnali négy órakor kötelesek voltak jelentkezni az azon az éjszakán éppen a Palotában tartózkodó rangidős tisztnél. Valójában tehát azért jöttek, hogy jelentkezzenek valamelyik, Gendzsinél jóval alacsonyabb rangú tisztnél, akinek szállása ott lehetett a közelben.
Vagyis reggel négy óra. Ezt addig kellett kiáltozniuk, míg tisztjük, annak jeléül, hogy hallja őket, ezt nem válaszolja: „Úgy legyen!"
Szójáték az *aku* szóval, mely azt is jelenti, „elég", de azt is, hogy „reggeli szürkület". A következő költeményben az *aku* = „elég", és az *aku* = „nyílt" szójáték következik.

283. old. Az ifjú Szuzaku császár felesége.

288. old. Vagyis kolostorban.
Kedvesének, Kao-cu kínai császárnak halála után a császár felesége megkínoztatta és megcsonkíttatta. (I. e. 200 körül.)

290. old. A Kioto közelében levő Unrinin.
A szerzetesi életszabályokról és általában az erkölcsös életről szóló könyvek.

293. old. A *tendai* szekta kánoni könyve.

295. old. Az udvar gyászban volt, ezért tilos volt a zene.

296. old. A kínai történet szerint egy trónörökös bérgyilkost küldött, hogy megölesse Csin királyát. Ekkor történt, hogy a fent említett jelenséget észlelte, mire a trónörökös azt hitte, hogy a cselszövés kudarcba fúlt. Ezzel a dallal homályosan arra célzott az énekes, hogy Gendzsi áruláson töri a fejét.

297. old. Vagyis az elhunyt császár felé.

298. old. Ez a költemény látszólag az elhunyt császárról beszél, de rejtett célzást tartalmaz Fudzsicubo és Gendzsi találkozására.

299. old. Róla csupán annyit tudunk meg, hogy „korábban császár volt".

300. old. Aki a Hie hegyén levő Enrjakudzsi püspöke volt.

301. old. Szantálfából, szegfűszegből stb. készített füstölőszer.
Szívesen elmennék papnak, de itt kell maradnom, hogy gondot viseljek a gyermekre. Gendzsi versében célzás történik egy kisgyermek halálára írt híres költeményre is: „Mivel a halál sötét országában nem fogja tudni az utat, a Lelkek Őrzőjének ajánlom áldozati ajándékaimat, kérve, vegye őt vállára."

303. old. Lányok adták elő az első hónap tizenhatodik napján, az ifjak pedig a hó tizennegyedik és tizenötödik napján.
A császár a hetedik napon huszonegy fehér lovat kapott ajándékba, ezeket aztán elosztotta családja tagjai közt.
A jobb kéz felőli miniszternek, Kokiden apjának palotájáig.

304. old. *Ama* annyit jelent, mint „halász", de annyit is, mint „apáca".

305. old. A volt császárnőnek nyújtott államsegélyből kétezer főnyi háznépet lehetett eltartani.

306. old. Felesége a jobb kéz felőli miniszter negyedik lánya volt.
Buddha születésnapjára, Maja születésnapjára, Buddha nirvánanapjára stb. írtak elő ilyen külön gyakorlatokat.

309. old. A trónörökösről van szó, Gendzsi és Fudzsicubo fiáról, akit a közhit az öreg császár gyermekének tartott.
Gendzsi egyik mostohatestvére.

Második fejezet: A hulló virágok faluja

314. old. Vagyis úgy szólt, mint a *vagon*, a japán citera: hangszíne nem kínai volt.

315. old. Lásd az első rész kilencedik fejezetét.

Harmadik fejezet: Száműzetésben Szumában

319. old. Fudzsicubo.

324. old. Elhunyt első feleségét, Aoit.

335. old. A távolság körülbelül hatvan tengeri mérföld. Moto-ori azt mondja, hogy ezt az utat semmiképp sem tehették meg egy nap alatt. Úgy véli, hogy utasaink Nanivában (a mai Oszaka) tölthették az éjszakát. Sokkal valószínűbb azonban, hogy Muraszaki egyáltalán nem volt tisztában vele, mennyi idő kell ekkora úthoz.
Naniva mellett. Amikor a Szűz visszatért Iszéből, itt szállt meg.
Kínai.

344. old. Lásd az első rész ötödik fejezetét.
Cunenori híres festő volt időszámításunk szerint 950 körül. Minden bizonnyal Csijeda is. Néhányan azt a feltevést hangoztatják, hogy Csijeda csupán egy a Cunenori által használt nevek közül.

345. old. Lásd a második rész, második fejezetét.

347. old. A nagy államférfi, Szugavara no Micsizane, 845–903.
A kínai Csao Kao azon mesterkedett, hogy megbuktassa a Második Császárt (i. e. III. század). Őfelségéhez bevezetett egy szarvast, és ki-

jelentette, hogy az ló. A császár nevetett, de udvaroncai közül sokan annyira féltek Csao Kaótól, hogy az ő oldalára álltak, és maguk is azt bizonygatták, hogy az állat valóban ló. Csao Kao ebből megtudta, hogy jobban félnek tőle, mint a császártól, és végleg elszánta magát a lázadásra.

348. old. Lásd az első rész ötödik fejezetét.

351. old. A mondatban szójáték rejlik, s így egy másik értelme is van, mégpedig: „érdemes élni az életet".
Lásd az első rész második fejezetét.

353. old. Vagyis: Te eljutsz a császárhoz, emelj szót érettem.
A harmadik hónap harmadik napján.
Zeso, vagy bizonyos esetekben függöny, amelyre fenyőfát festettek. Szent cselekmény alkalmával háttérnek használták.

355. old. Az óceán ura.

Negyedik fejezet: Akasi

357. old. Ezt az ájtatosságot Kinában, a hatodik században vezették be. A szertartás magvát az képezte, hogy felolvasták a *Zsen Van Csing*et, melyben Buddha a földkerekség nagy királyait arra oktatja, miként óvják meg országukat minden csapástól.

362. old. Udvari cím, Josikijo Harima helytartójának fia, és valamikor udvarolt az akasi hölgynek. Lásd az első rész ötödik fejezetét.

363. old. Azt fecsegnék, hogy az akasi hölgy, az öreg remete lánya után jár.
A szövegmagyarázók szerint Lao-ce ez a bölcs, de a mondás nincs benne a *Tao Te king*ben.

366. old. A *Tükörről* szóló vers. Lásd az előző fejezetben.

369. old. Nyilvánvalóan kínai zenedarab. Eddig még nem tudták hitelt érdemlően megállapítani, hogy mi lehetett.

370. old. Pénzadományokat gyűjtöttek a maguk közössége számára, mégpedig úgy, hogy vándoroltak, és utcasarkokon meg-megállva *biván* játszottak.

371. old. Japán ötvenkettedik császára: 810–823.
Po Csü-ji. Célzás a költő *A gitáros öregasszony* című versére.

373. old. Ájtatosság, melyet hajnali szürkületkor, napkeltekor, délben, napnyugtakor, alkonyatkor és az éjszaka leszálltakor végeznek.

375. old. Fehér alapon világoskék színű, dupla papír.

386. old. E mondatnál és a következőnél némi kétségek vannak az eredeti írásjegyeket illetően.

389. old. Bármilyen hangnemre hangolták is a citerát, középső húrjait nem hangolták át.

393. old. „Nem magam miatt veszem a szívemre, de mivel az istenek igazságosak, bizony féltem őt, mert hamisan esküdött." A *Száz vers*ből a harmincnyolcadik költemény. Szerzője egy hölgy, Ukon, aki a tizedik században élt.

394. old. Az isteni pár, a felséges Izanagi és Izanami házasságából piócagyermek született; mivel az még hároméves korában sem tudott járni, csónakban kitették a vízre.
Az említett két isten az égi palota oszlopai közt bújócskát játszott, s ekkor történt, hogy szemtől szembe megpillantották egymást, mire Izanagi így kiáltott fel: „De szép lánnyal találkoztam!" Erre férj és feleség lettek, s az asszony piócagyermeket szült.

395. old. *Akasi* annyit jelent, mint „az egész éjszakát eltölteni".
Lásd a második rész harmadik fejezetét.

Ötödik fejezet: A dagályjelző

397. old. A tizedik hónap. A sinto istenségekhez ebben a hónapban nem lehetett fordulni, de nyilvánvaló, hogy a Buddhákhoz ekkor is könyöröghettek.

399. old. Kínában.

404. old. Azaz nem gyaloghintóval, hanem olyan kocsival, melyet ökrök húztak. Ez nagy fényűzésnek számított.
Hercegnők születésének ünnepi szertartásán használták.

412. old. Kétezer háztartás által beszolgáltatott adó összege.

414. old. Ezek a férfiak az államminisztert szokták elkísérni, valahányszor az a nagy sinto szentélyekhez zarándokolt. Tánccoltak a szentélyek előtt, majd a templom körül lóversenyt rendeztek.

415. old. A magasabb rangú tisztek sötétebb színű köpenyt hordtak. A sötétebb színű anyagokat ugyanis többször mártották festékbe, ezért drágábbak is voltak.
Lásd a második rész harmadik fejezetét.
Államférfi, aki nagyon kedvelte a pompát.

417. old. „Mint a nanivai dagályjelzőhöz, mely most szárazon áll, visszatér a tenger, úgy borítson el bennünket is szerelmünknek árja."

419. old. Sinto szentélyben élt, ez pedig sértő Buddhára.

422. old. Elismerten csupán Aoi fia, Jugiri számított Gendzsi gyermekének.

427. old. Akikonomu ekkor tizenkilenc éves volt, a gyermek Rjozen császár pedig mindössze hét.

Hatodik fejezet: Palota a vadonban

429. old. Szujecumuhana. Lásd az első rész hatodik fejezetét. Ezentúl Szujecumu néven szerepel.

434. old. E három közül az első teljesen ismeretlen, a második valószínűleg taoista tündérmese, mert Hakoja nem más, mint *Csuang-ce* első fejezetében szereplő szent hegy, melyen titokzatos bölcsek laknak. A harmadik talán azonos a *Taketori monogatari*val (A bambuszarató története), de mindenesetre ugyanezt a témát dolgozza fel.
A Kanja folyó (a „Papírkészítők folyója") Hirano és Kitano között folyik, Kioto mellett. A micsinokui papirost a hasonnevű tartományban kecskerágóból készítették. Ezek az erős japán papirosok idővel megvastagszanak és felbolyhosodnak.

436. old. A *Szaddharma pundarika szútra.*

440. old. A kínai taoisták legfőbb istensége.

442. old. A tizenegyedik hónap.

448. old. „Nem tudtam róla, de már biztosan öreg ember lehetek: két kezemmel fenyőt ültettem, és ágai már oly magasra nőttek."

Hetedik fejezet: Találkozás a sorompónál

452. old. Ucuszemi férje. Lásd az első rész második és harmadik fejezetét.
„A szél, mely zúg a hegygerincen át, a szél, mely zúg a hegyeken át, bárcsak elvinné üzenetemet ahhoz, kit szeretek."

455. old. *Kai-nasi* vagyis „semmi kagylót" (nem találtunk), de annyit is jelent, hogy „hasztalan".
Ijo no Szuke.
O-szaka annyit jelent, mint a „viszontlátás hegye"; *szeki* pedig a. m. „sorompó", de gátat is jelent.

Nyolcadik fejezet: A festészeti vetélkedő

458. old. A császár ezekkel a szavakkal bocsátja el a Szüzet Iszébe.

463. old. Csudzso lánya. Valójában Kokidennek hívták, de minthogy így nevezik a regénynek egy másik szereplőjét, félreértések elkerülése céljából ezt a nevet adtam neki, mellyel kapcsolódik apjához.

464. old. Ming-huang és Jang Kuj-fej története, Po Csü-ji terjedelmes költeménye.
Kínai hercegnő, akit egy tatár kánhoz adtak feleségül, s így elkerült északra.

465. old. A szalagnál fogva bontották ki a tekercset.

466. old. A kilencedik századból származó mese egy tündérről szól, akire egy bambusztörzsben találtak rá, s aki udvarlóit különféle kalandos próbáknak vetette alá, s végül elszállt a felhők fölötti országba. Eléggé szaggatott stílusú elbeszélés.

467. old. A tündér egyik kérője.
Szintén egy kérő.
Aimi néven is emlegetik. Kosze no Kanaoka követője, aki a kilencedik században megalapította a Kosze-iskolát.
883–946. Ő adta ki az első hivatalos versgyűjteményt, a *Kokinsut.*
Japánból Kínába utaztában Perzsia vidékén hajótörést szenvedett. Itt egy csodaciterára bukkant. Kitanulta a hangszert, és földöntúli muzsikájával roppant hírnévre tett szert Kínában és Japánban.
Kínában.
Aszukabe Cunenori. Működésének ideje a 946 körüli évekre esik.

Ono no Dofu néven is emlegetik, Japán leghíresebb kalligráfus művésze.

468. old. Rövid szerelmes történetek gyűjteménye. Mindegyik történet magvát egy vagy több költemény képezi.
Még a tizenötödik század folyamán elveszett.
Az *Iszei történetek* hőse.
Vagyis udvari rang elnyeréséért küzd.
Valószínűleg So Szammi történetének hőse.

469. old. 898–930; az irodalmi élet nagy mecénása, maga is jelentékeny költő és kalligráfus volt.
A nagy Kosze no Kanaoka unokája. Működése a 960 körüli évekre esik.

475. old. Japán citera.
Kínai citera.

Kilencedik fejezet: Szél jár a fenyők közt

485. old. A hasonlat a lélek alacsonyabb szinten történő reinkarnációjára céloz.

487. old. A kínai Vang Cse. Vang Cse két remetét bámult, akik egy barlangban sakkoztak. Annyira elmerülten figyelte játékukat, hogy azt hitte, csupán néhány perc telt el, de mire a játék véget ért, rádöbbent, hogy évek múltak el közben: fejszéjének nyele kirügyezett, és leveleket hajtott.

490. old. Kétéves gyermek.
A kifejezés az akasi hölgy viszonylag egyszerű származására utal.

492. old. A régi dal: „Olyan messzi a falutok, hogy alig érkezem, már mennem is kell. De bármily rövid is együttlétünk, enélkül talán még boldogtalanabbak lennénk."

494. old. Célzás egy régi költeményre.
Az asszony nem tudja, hogy a férfi úrnőjébe szerelmes, és magára vonatkoztatja annak érzelmeit.
Minden részvevőnek verset kellett rögtönöznie, mielőtt még a serleg úszva leérkezett volna hozzá.

495. old. A vers tele van szójátékokkal. *Kacura* annyi, mint „babér". De a hiedelem szerint a holdban is *kacura*fa nő.

496. old. A „másnap reggel" szokásos levelet.

498. old. Vagyis amikor először vesz fel szoknyát.
A két csillag, a Szövőlány és a Pásztorfiú, mindig csak a hetedik hónap hetedik napján találkozik.

TARTALOM

Bevezetés ..... 1.

Első rész: Gendzsi
Első fejezet: Kiricubo 7
Második fejezet: A rekettye 26
Harmadik fejezet: Ucuszemi 65
Negyedik fejezet: Jugao 75
Ötödik fejezet: Muraszaki 115
Hatodik fejezet: A Sáfrányvirág 157
Hetedik fejezet: A Piros Levelek ünnepe 185
Nyolcadik fejezet: A virágünnep 211
Kilencedik fejezet: Aoi 221

Második rész: A szent fa
Első fejezet: A szent fa 267
Második fejezet: A hulló virágok faluja 314
Harmadik fejezet: Száműzetésben Szumában 318
Negyedik fejezet: Akasi 356
Ötödik fejezet: A dagályjelző 397
Hatodik fejezet: Palota a vadonban 429
Hetedik fejezet: Találkozás a sorompónál 452
Nyolcadik fejezet: A festészeti vetélkedő 457
Kilencedik fejezet: Szél jár a fenyők közt 478

Jegyzetek 499

A fordítás alapja: Arthur Waley, The Tale of Genji,
Copyright by George Allen and Unwin Ltd., London, 1935, 1952

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Tőkei Ferenc
A szöveget az eredetivel egybevetette: Julow Viktor
A kötésterv Csillag Vera munkája
Műszaki vezető: Siklós Béla
Készült: 5200 példányban, 28,5 (A/5) ív terjedelemben,
az MSZ 5601-59. sz. szabvány szerint

63.3304 — *Kossuth Nyomda, Budapest, V., Alkotmány u. 3.*